ΑΡΧΕΙΟΝ

ΤΟΥ

ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ

ΚΑΙ

ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΘΡΑΚΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'

ΤΟΜΟΣ 25ος

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ 1939

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΖΑΠΠΑ 1948
(ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ)

ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ COMMISSION INTERNATIONALE DES ARTS POPULAIRES ET TRADITIONS

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΗΜ. Ν. ΦΡΑΓΚΙΑΔΑΚΗ
1960

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἴκοσι τέσσαρες τόμους ἐξετυπώσαμεν ἀπανωτοὺς τοῦ «Ἀρχείου τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ» καὶ ἐπὶ πλέον τὸ «Ἐπιτύμβιον Χρήστου Τσούντα» ὡς ἐπίμετρον τοῦ ς' τόμου πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ δεινοῦ Θρακὸς ἀρχαιολόγου, ποὺ ἐτίμησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν πατρίδα του Θράκην, καὶ ἀρχίζομεν τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ 25ου τόμου μὲ τὸ Ἐπιτύμβιον τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ, ποὺ πιθανὸν ν' ἀποτελέσῃ ἢ τὸ τέρμα τῆς θριαμβευτικῆς πορείας τοῦ περιοδικοῦ ἢ καὶ ἀρχὴν νέας περιόδου.

Ἡ ἐργασία μας αὐτὴ τῆς ἐκδόσεως τοῦ 25ου τόμου μετὰ τοῦ Ἐπιτυμβίου ἐτιμήθη μὲ τὸ βραβεῖον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1939, τὸ βραβεῖον Ζάππα 1948 τῆς Ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν καὶ τῆς Commission Internationale des Arts Populaires et Traditions, διεθνοῦς ὀργανισμοῦ τοῦ ΟΗΕ.

Πᾶν ὅ,τι ἐπετελέσθη εἶναι ἀξιόλογον διὰ τὴν Θράκην, τῆς ὁποίας δὲν συνεγράφη ἀκόμη πλήρης ἱστορία ἀπὸ ἑλληνικῆς ἀπόψεως, διότι συναθροίζεται τὸ ἀναγκαῖον ὑλικὸν διὰ τὴν συγγραφὴν αὐτῆς. Τὸ Ἀρχεῖον Θρακικοῦ Θησαυροῦ ἔχει δημοσιεύσει πλούσιον τοιοῦτον, ποὺ ἠμπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ δεόντως. Τὸ λαογραφικὸν ὑλικόν, ποὺ περισυνελέγη ἀπέδωκε ἤδη τοὺς καρπούς του εἰς τὰ παραμύθια καὶ τὰ λαϊκὰ τραγούδια — εἰς μελῳδίες — τῶν ὁποίων ἐδώσαμεν τὸν Α' τόμον μὲ τὸν τίτλον «Τὰ Μουσικὰ κείμενα Δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Θράκης», καὶ ἀκολουθεῖ ἤδη καὶ ὁ Β'.

Δυστυχῶς οἱ πλούσιοί μας Θρᾷκες ἀδιαφοροῦν διὰ τὸ ἔργον, καὶ ἡ Ἑταιρεία Θρακικῶν Μελετῶν, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὁποίας ἔθεσα τὸ ἔργον μου, δὲν ἔχει οἰκονομικὰς δυνατότητας διὰ μεγάλα πράγματα.

Ὁ Θεὸς ἂς βοηθήσῃ τὸ ἔργον μας. Φοβοῦμαι ὅτι οἱ Θρᾷκες σχεδὸν εἰς τὴν ὁλότητά των θὰ μείνουν ἀδιάφοροι, ὅπως πάντοτε, καὶ τώρα.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΦΙΛΑΛΗΘΟΥΣ ΕΥΘΥΦΡΟΝΟΣ
(ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ)

ΑΙ ΤΡΟΜΕΡΑΙ ΦΡΙΚΑΛΕΟΤΗΤΕΣ
ΤΗΣ
ΑΓΧΙΑΛΟΥ
ΚΑΙ
ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΕΝ ΤΕ ΤΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΥΛΙΑ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

ἤτοι :

Ἀκριβὴς καὶ συνοπτικὴ περιγραφὴ τῶν ἀγρίων βανδαλισμῶν καὶ τερατωδῶν καννιβαλισμῶν ἐν Ἀγχιάλῳ τε καὶ τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν κέντρων ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ, ἔτι δὲ καὶ αἱ παμμίαροι βεβηλώσεις καὶ ἁρπαγαὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων καὶ πάντων τῶν κοινοτικῶν τῶν Ἑλλήνων κτημάτων καὶ αἱ φρικταὶ θηριωδίαι καὶ ληστρικαὶ διαρπαγαὶ καὶ καταστροφαὶ τῶν ἑλληνικῶν καταστημάτων καὶ οἰκιῶν ὑπό τε τοῦ βουλγαρικοῦ ὄχλου καὶ τῶν ὀργάνων τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ἡγεμόνος Φερδινάνδου τοῦ Α΄, πρίγκηπος τοῦ Σαξ-Κοβούργου καὶ Γόθας κατὰ Ἰούνιον, Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον τοῦ ἔτους 1906. Ἐν τέλει ἐπισυνάπτονται τὰ διαμειφθέντα ἐπίσημα ἔγγραφα.

ὑπὸ Φ. Ε. αὐτηκόου καὶ αὐτόπτου

«Ὡσὰν ἀσκὸς βυθίζεται
» ἀλλ' οὐ καταποντίζεται»
(Χρησμὸς)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1907

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ

Κακῇ μοίρᾳ εὑρεθεὶς μεταξὺ τῶν μαρτύρων τῆς βουλγαρικῆς ὠμότητος καὶ θηριωδίας γενόμενος τοιουτοτρόπως αὐτόπτης μάρτυς τῶν πλείστων τερατουργημάτων αὐτῶν, ἀπεφάσισα, ὅπως τῇ συντάξει τοῦ ἀνὰ χεῖρας, καταλίπω τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἐλάχιστον τεκμήριον τοῦ φοβεροῦ διωγμοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐκ μέρους τῶν ἀγρίων Βουλγάρων ἐπιδιωκόντων τὴν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἐξόντωσιν πάσης τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Πηγαὶ δὲ ἐξ ὧν ἠρύσθην τὴν ὕλην τοῦ ἱστοριδίου τούτου εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντίληψις ἰδίοις ὄμμασι καὶ ἰδίοις ὠσίν, ἔτι δὲ καὶ μαρτυρίαι ἑτέρων αὐτηκόων καὶ αὐτοπτῶν. Πρὸς δὲ ἐπίσκεψις καὶ ἐξέτασις ἐπιτοπίως τῶν διαφόρων μερῶν, ἐν οἷς διεπράχθησαν οἱ βανδαλισμοὶ καὶ αἱ φρικαλεότητες. Πληροφορίαι παρὰ διαφόρων προσώπων ἀξιοπίστων Βουλγάρων καὶ μὴ τοιούτων ἀπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ μέχρι τοῦ κατωτάτου κυβερνητικοῦ ὑπαλλήλου, προσέτι καὶ ἐκ διαφόρων ἐπιτοπίων καί τινων τοῦ ἐξωτερικοῦ φύλλων.

Ὁ πονήσας
Φ. Ε.

Ταῖς ἱεραῖς σκιαῖς τῶν ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος ὁλοκαυτωθέντων ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ ἱερῶν θυμάτων ἐν βαθυτάτῃ συγκινήσει ἀνατίθημι

Ο ΓΡΑΨΑΣ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1876 ἔτους ἡ Ρωσσία ἵνα δείξῃ ὅτι συμμετεῖχε τῶν δεινῶν «τῶν ὁμοθρήσκων καὶ ὁμοφύλων αὐτῆς» ἐγνωστοποίει εἰς τὰς Δυνάμεις διὰ τοῦ πρίγκηπος Γορτσακώφ ὅτι «Ἐνῷ ἡ διπλωματία συνεζήτει, ἡ Πύλη εὗρε καιρὸν ὅπως διεγείρῃ τὸν φανατισμὸν τοῦ μουσουλμανικοῦ ὄχλου κατὰ τῶν χριστιανῶν . . . Οἱ αὐτουργοὶ τῶν τρομερῶν σφαγῶν, δι' ἃς σύμπασα ἡ Εὐρώπη συνεταράχθη, διατελοῦσιν ἀτιμώρητοι . . . ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα τῆς Εὐρώπης ἀπεχθανομένης τοιαύτας βιαίας καὶ βαρβάρους πράξεις· διὸ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀσφαλείας τῶν Χριστιανῶν ὁ Τσάρος δι' ἁπάντων τῶν μέσων τῆς ἰσχύος αὐτοῦ συνεκέντρωσε στρατόν». Ἡ δὲ Εὐρώπη τότε πρὸς ἀποφυγὴν πολέμου συνῆλθεν εἰς Συνδιάσκεψιν ἐν Κων)πόλει κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τοῦ 1876 καὶ ἐπρότεινε τῇ Τουρκίᾳ ἵνα ἀποζημιώσῃ τοὺς παθόντας καὶ τὰς οἰκογενείας αὐτῶν· τῆς δὲ Τουρκίας μὴ ἀποδεξαμένης τὴν πρότασιν ταύτην, ἀνέθεσαν αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις τῇ Ρωσσίᾳ, ὅπως διὰ πολέμου καταστήσῃ σεβαστὴν τῇ Τουρκίᾳ τὴν ἀπόφασίν των ταύτην. Ὁ δὲ τότε ἀρχηγὸς τοῦ Φιλελευθέρου κόμματος τῆς Ἀγγλίας Οὐΐλ. Ε. Γλάδστων διὰ τοῦ βιβλιαρίου του «Βουλγαρικαὶ Φρικαλεότητες», ὅπερ συνέγραψε συνεπείᾳ τῆς καταστροφῆς ὑπὸ Κιρκασίων καὶ Βασιβουζούκων (ἀτάκτων) τῶν ἐπαναστατησάντων Παναγιούριστε, Κοπρίβστιτσα, Βατὰκ καὶ Περούστιτσα, παρεσκεύασε τὴν ἐν Εὐρώπῃ κοινὴν γνώμην ὑπὲρ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστρεφομένων Βουλγάρων, καὶ δικαίως· διότι πᾶσα τυραννία, πᾶς βανδαλισμός, πᾶσα παρανομία, πᾶσα θηριωδία καὶ καταστροφὴ πρέπει νὰ διεγείρῃ οὐ μόνον τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἀλλὰ καὶ τὴν δικαίαν τιμωρίαν τῶν αὐτουργῶν καὶ τὴν εὔλογον ἀποζημίωσιν τῶν παθόντων.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἦτο φυσικὴ συνέπεια ἡ ἀγανάκτησις τῆς Εὐρώπης· καὶ ἐπεβάλλετο ἡ ἐπέμβασις αὐτῆς ὑπὲρ τῶν θυμάτων καὶ ἡ διὰ μυριονέκρου πολέμου δικαία τιμωρία τῆς ὑπευθύνου Τουρκίας ὑπὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Χριστιανικῆς δικαιοσύνης διὰ τὰς ὑπὸ τῶν ἀλλοπίστων Τούρκων κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων Βουλγάρων φρικαλεότητας, εἰ καὶ ἡ Εὐρώπη δὲν εἶχε δημιουργήσει τὸ Τουρκικὸν κράτος, ὅπως τὸ Βουλγαρικόν, οὐδ' εἶχεν ὑποχρεωθῆ διὰ συνθήκης, οἵα ἡ βερολίνειος, ὅπως προστατεύῃ διεθνῶς τοὺς ἀδικουμένους, πόσον περισσότερον ἄρά γε ἦτο δίκαιον καὶ ἔπρεπεν ἡ ἀγανάκτησις τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἡ ἐπέμβασις τῶν ὑπογραψασῶν τὴν βερολίνειον συν-

θήκην Δυνάμεων νὰ εἶναι ἐπιτακτική, ἐπιβλητική, ἀποτελεσματική, ταχεῖα καὶ σοβαρὰ ὑπὲρ τῶν θυμάτων τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας, ἅτινα δὲν εἶχον ἐπαναστατήσει, ὅπως οἱ ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστραφέντες Βούλγαροι, οὔτε ὑπὸ Κιρκασίων καὶ ἀτάκτων ἔπαθον, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις διὰ τῶν ὑπαλλήλων της καὶ τῶν μισθάρνων ὀργάνων της, κατεκρεούργησεν, ἔψησε ζωντανά, διήρπασεν, ἐληλάτισεν, ἠτίμασε κτηνωδῶς καὶ ἀπανθρώπως, ἠσέλγησεν ἐπὶ παιδαρίων γαϊδουρικῶς, καὶ ταῦτα διέπραξαν ὄχι Τοῦρκοι κατὰ ἐπαναστατησάντων, ὄχι ἀλλόθρησκοι, ἀλλὰ κακοί, Χριστιανοὶ ἐλευθερωθέντες ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης! Καὶ ὄχι κατὰ ἐπηλύδων Βουλγάρων, ἀλλὰ κατὰ αὐτοχθόνων Ἑλλήνων, οἵτινες διὰ τῶν φώτων αὐτῶν ἐγένοντο σωτῆρες καὶ διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος ὅλης καὶ αὐτῶν τῶν ἀχαρίστων σφαγέων καὶ ἐμπρηστῶν αὐτῶν, οὓς μυριοτρόπως εὐηργέτησαν, διασώσαντες χιλιάδας γυναικοπαίδων ἐκ τῆς σφαγῆς, τοῦ λιμοῦ καὶ τοῦ ψύχους κατὰ τὸν Ρωσσο-τουρκικὸν πόλεμον καὶ πολλοὺς ἐπαναστάτας σώσαντες ἐκ τῆς ἀγχόνης μὲ πρωτοφανῆ κίνδυνον τῆς ζωῆς αὐτῶν! Αἱ δὲ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις, αἵτινες ἔσπευσαν ἄλλοτε εἰς Κρήτην, ὅπως σώσωσι διὰ τῶν πλοίων των τὰ τουρκικὰ γυναικόπαιδα τῆς Κανδάνου, ἅτινα ἄλλως τε κανένα κίνδυνον δὲν διέτρεχον, διότι οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε ἐκακοποίησαν γυναικόπαιδα, ἀφῆκαν ἀνηλεῶς νὰ ψηθοῦν ζῶντα τοιαῦτα ἐν Ἀγχιάλῳ ἑλληνικά, χριστιανικά.

Τὰς βδελυρὰς ταύτας θηριωδίας, τὰς διαπραχθείσας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πρὸς αἶσχος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης ἐν τῷ εἰκοστῷ αἰῶνι ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, οὐχὶ ἅπαξ, ἀλλ' ἐπανειλημμένως πολλάκις πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐν διαστήματι δύο ὁλοκλήρων μηνῶν, Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου, μήτε πολέμου, μηδ' ἐπαναστάσεως ὑπαρχούσης, ἀλλὰ μόνον καὶ μόνον διότι οἱ Ἕλληνες βασιζόμενοι εἰς τὰς συνθήκας καὶ ὑπογραφὰς τῶν τὴν βερολίνειον συνθήκην ὑπογραψασῶν Δυνάμεων δὲν ἠθέλησαν ν' ἀρνηθῶσι τὸν ἐθνισμὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν των, θὰ προσπαθήσω νὰ σκιαγραφήσω κατὰ τὸ ἐνόν, οὐχὶ ὅλας, ἀλλὰ μόνον ἐκείνας, εἰς ἃς παρευρέθην αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μάρτυς καὶ ὅσας ἀξιοπίστως διεβεβαιώθην. Διότι ὅ,τι τελεῖται σήμερον ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ —διότι ἐνταῦθα εἶναι πολυπληθὲς τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον— ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν ταλαιπώρων Ἑλλήνων, εἶναι ἄρρητον, ἀκατανόητον, ἀπερίγραπτον! Ὅθεν ὄχι ὁ ἰδικός μου ἀσθενὴς καὶ ἄπειρος κάλαμος, ἀλλ' οὐδὲ ὁ πλέον ἔμπειρος καὶ ἰσχυρότατος εἶναι δυνατὸν νὰ περιγράψῃ ταῦτα. Ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μέχρι σήμερον παρόμοιον τερατῶδες ἀνοσιούργημα, παρομοίαν καὶ τῶν θηρίων θηριωδεστέραν κακουργίαν, παρομοίας ἀκατονομάστους ἀθεμιτουργίας δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος!

Οἱ Βούλγαροι κατὰ πάντα ταῦτα ὑπερέβησαν συλλήβδην σύμπαντας τοὺς κακούργους τῆς ὑφηλίου! Πρὸς τὰ τερατουργήματα τῶν Βουλγάρων

οὔτε οἱ Βάνδαλοι, οὔτε οἱ Καννίβαλοι τῆς Ἀμερικῆς, οὔτε οἱ ἄγριοι τῆς Ἀφρικῆς, οὔτε οἱ Παπουοὶ τῆς Νέας Γουϊνέας δύνανται νὰ παραβληθῶσι! Διότι ἐκεῖνοι μὲν εἴτε ἐλαυνόμενοι ὑπὸ ἀπληστίας ἢ πείνης εἴτε ἀμυνόμενοι διέπραξαν κακουργίας, ἐνῷ οἱ Βούλγαροι μόνον ὑπὸ φθόνου καὶ αἱμοχαρίας κινούμενοι ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης αἰτίας ἢ ἀνάγκης ὑπαρχούσης ἐκακούργησαν κατὰ τῶν ὑπηκόων των, οὓς ἔψησαν, ἐκρεούργησαν, ἠτίμασαν, ἐλεηλάτησαν!! Τίς ποτε ἤκουσε τοιαῦτα αἴσχη, ὥστε χριστιανικὴ κυβέρνησις διὰ τῶν ὀργάνων της νὰ πυρπολῇ διὰ πετρελαίου ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ γραίας ἐνενηκοντούτιδας, κορασίδας, παιδάρια καὶ βρέφη ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των; Τίς ποτε ἤκουσε τοιαῦτα βδελυρὰ ἀνοσιουργήματα, ὥστε ὁ μὲν στρατὸς εἰς οὐδένα νὰ ἐπιτρέπῃ νὰ ἐξέλθῃ τῆς στρατιωτικῆς ζώνης, οἱ δὲ λυσσῶντες κομιτατζῆδες νὰ ὀργιάζωσιν ἐκβιάζοντες δωδεκαετεῖς κορασίδας, ἔπειτα νὰ ῥίπτωσι ταύτας εἰς τὰς φλόγας τοῦ λάβρου πυρός; Καὶ ὅμως οἴμοι! πολλὰ τοιαῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ φιλαλήθει ταύτῃ σκιαγραφίᾳ, ἥτις ἐν τούτοις οὐδὲ τὸ χιλιοστημόριον τῶν ἀκατονομάστων βουλγαρικῶν τερατουργιῶν ἀπεικονίζει! Ἀλλ' ὁ σκοπὸς τῆς συγγραφῆς τοῦ βιβλιαρίου τούτου δὲν εἶναι νὰ περιγραφοῦν ὅλα τὰ τερατώδη κακουργήματα τῶν Βουλγάρων, ὅπερ ἄλλως τε πάντη ἀδύνατόν ἐστι, ἀλλὰ μόνον ἐλάχιστον μέρος αὐτῶν νὰ παραστήσῃ τοῖς ἀναγνώσταις, ὅπως ἐκ τοῦ ἐλαχίστου τούτου κρίνωσι καὶ περὶ τῶν ὅλων βανδαλισμῶν.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ βιβλιαρίου τούτου κυρίως δύο τινὰ μανθάνει ὁ ἀναγνώστης· πρῶτον μὲν τὴν συστηματικὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τῶν Πανσλαυϊστῶν καὶ τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, δεύτερον δὲ τὴν προδοτικὴν ἀδιαφορίαν τῶν κυβερνήσεων τῶν εὐρωπαϊκῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἂς ἴδωσι λοιπὸν οἱ Ἕλληνες ὁποῖα αἰσχρὰ καὶ τερατώδη μέσα μετέρχονται οἱ Βούλγαροι πρὸς ἐξόντωσιν τῶν ὁμοεθνῶν ἡμῶν ἔκ τε τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ Βουλγαρίας καὶ ἂς σπεύσωσι ν' ἀποβάλωσι πλέον τὴν ἀσύγγνωστον μέχρι τοῦδε κοσμοπολίτικήν των πολιτείαν καὶ τὴν αὐτόχρημα προδοτικήν των ἀκηδείαν περὶ τῶν πατρίων καὶ ἀφυπνιζόμενοι ἐκ τοῦ πολιτικοῦ ληθάργου, ἂς ἀνανήψωσιν ὅπως ἀναλάβωσι σοβαρῶς ἀγῶνα ἀντάξιον τῶν χαλεπῶν περιστάσεων ἃς διέρχεται τὸ ἔθνος ἡμῶν, ἀνασυντασσόμενοι ἐθνικῶς καὶ στρατιωτικῶς, πρὸς τελεσφόρον καὶ ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν γεγονότων ἐν λίαν προσεχεῖ μέλλοντι. Ἂς κατανοήσῃ δὲ καὶ σύμπας ὁ πεπολιτισμένος κόσμος πῶς αἱ εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις ἔχουσι προδώσει τοὺς ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, μὴ σεβασθεῖσαι τὰς ἐν τῇ βερολινείῳ συνθήκῃ ὑπογραφάς των, αἰσχρῶς ἀπατήσασαι πολυπληθεῖς αὐτόχθονας ἑλληνικοὺς κατοίκους, ἂν καὶ ἔχουν ἀναλάβει καὶ ἐγγυηθῇ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ προστασίαν αὐτῶν, ὅπερ ῥητῶς ἀναφέρουσι τὰ ἄρθρα τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης. Παραλείποντες τὰ ἄλλα ἄρθρα ἀναφέρομεν δύο μόνον τὰ ἑξῆς:

Πέμπτον (5ον) ἄρθρον τῆς Βερολ. Συνθήκης. «Ἡ ἐλευθερία καὶ ἐξωτερικὴ λατρεία πάντων τῶν θρησκευμάτων ἐξασφαλίζονται εἰς πάντας τοὺς ἐκ Βουλγαρίας ἐξαρτωμένους . . . . . καὶ οὐδὲν κώλυμα δύναται νὰ ἐπενεχθῇ εἴτε εἰς τὴν ἱεραρχικὴν ὀργάνωσιν τῶν διαφόρων θρησκευμάτων εἴτε εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν μετὰ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἀρχηγῶν».

Καὶ ὅμως παρὰ τὸ ἄρθρον τοῦτο οἱ πέντε Ἕλληνες Μητροπολῖται ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγαρικῶν ἀρχῶν καὶ οἱ ἐγγυηταὶ καὶ προστάται μας πανίσχυροι εὐρωπαῖοι διπλωμάται κρύπτονται ὄπισθεν τοῦ δακτύλου αὐτῶν!

Ἐπὶ δὲ τῇ βάσει τοῦ (18ου) δεκάτου ὀγδόου ἄρθρου τῆς αὐτῆς συνθήκης ἐξεπονήθη ὑπ' αὐτῶν τῶν εὐρωπαίων ὁ ὀργανικὸς νόμος τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἐν ᾧ ἀναγνωρίζονται ὡς ἐπίσημοι τρεῖς γλῶσσαι: ἡ Τουρκική, ἡ Βουλγαρικὴ καὶ ἡ Ἑλληνική.

Ἀλλ' ὅμως τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα αὐθαιρέτως ἡρπάγησαν ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν καὶ οἱ διδάσκαλοι ἐξεδιώχθησαν, οἱ δὲ Ἕλληνες διὰ βασάνων καὶ προστίμων ἀναγκάζονται νὰ γίνωνται σχισματικοί, ἀρνούμενοι τὴν ἐκκλησίαν των καὶ νὰ στέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς βουλγάρους διδασκάλους, ὅπως διδάσκωνται μῖσος καὶ ὕβρεις κατὰ τῆς ἐκκλησίας των καὶ κατὰ τοῦ ἐνδόξου ἐθνισμοῦ των! Οὕτω λοιπὸν οἱ μὲν Βούλγαροι καταπατήσαντες πάντα ταῦτα, ἐκτελοῦσιν ἀνενόχλητοι τὸν σκοπόν των ἤτοι τὴν παντελῆ ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ μεταβαλόντες εἰς ῥάκη τὴν φέρουσαν τάς τε ὑπογραφὰς καὶ σφραγῖδας τῶν Μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων Βερολίνειον Συνθήκην, αἱ δὲ εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις καταπατήσασαι πᾶσαν ὑποχρέωσιν, πᾶν καθῆκον, πάντα νόμον, θεῖόν τε καὶ ἀνθρώπινον, πᾶσαν φιλανθρωπίαν, ἐπιτρέπουσιν εἰς τοὺς Βουλγάρους σφαγάς, ἐμπρησμούς, βιασμούς, ἀτιμώσεις, βανδαλισμούς, βεβηλώσεις ναῶν, ἱερῶν ἀμφίων καὶ σκευῶν, ἱερῶν εὐαγγελίων, ἱερῶν εἰκόνων, ἁγίου ἀρτοφορίου μετὰ τῶν παναχράντων καὶ σεπτῶν μυστηρίων! Ἔτι δὲ ἁρπαγάς, ληλασίας, καταστροφάς! Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ταῦτα πάντα; Διότι δὲν θέλουσιν οἱ Ἕλληνες ν' ἀρνηθῶσι τὴν θείαν των γλῶσσαν καὶ τὴν ἁγίαν αὐτῶν Μητέρα Ἐκκλησίαν!

Καθῆκον ἱερὸν ἐπιβάλλεται εἰς πάντα Ἕλληνα ὅπως φροντίσῃ νὰ μεταφρασθῇ ἡ ἀκριβὴς καὶ συνοπτικὴ αὕτη ἀφήγησις τῶν βουλγαρικῶν κακουργημάτων εἰς τὰς ἐπισημοτέρας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀγγλικήν, Γαλλικήν, Γερμανικήν, Ἰταλικὴν καὶ Ρωσικὴν ὑπὸ τῶν τὰς γλώσσας ταύτας κατεχόντων καὶ διαδοθῇ εἰς πάσας τὰς χώρας Εὐρώπης τε καὶ Ἀμερικῆς, ἵνα γνωρίζῃ σύμπας ὁ πεπολιτισμένος κόσμος ὁποῖα ἀνήκουστα τερατουργήματα καὶ μυσαρὰ ὄργια τελοῦνται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων, τῶν πρώτων τούτων μεταλαμπαδευτῶν εἰς ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα τῶν τῆς γνώσεως φώτων. Αἶσχος! αἶσχος! ὦ διπλωμάται τῆς Εὐρώπης! νὰ ἐπιτρέπητε νὰ διαπράττωνται τοιαύτης φύσεως βανδαλισμοὶ κατ' ἀνθρώπων, οὓς δι' ἐπισήμων συνθηκῶν καὶ βαρυσημάντων ὑπογραφῶν

καὶ τίτλων ἀνελάβετε ὑπὸ τὴν προστασίαν σας! Ἐνῷ ἠδύνασθε δι' ἑνὸς νεύματος νὰ προλάβητε ταῦτα ἢ ν' ἀποζημιώσητε τοὺς παθόντας καὶ νὰ τιμωρήσητε τοὺς δράστας. Ἀλλὰ σκέφθητε ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ δώσητε λόγον διὰ τὰς πράξεις σας ταύτας ἀπέναντι τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τοῦ ἀδεκάστου δικαιοκρίτου Θεοῦ. Ἀλλοίμονον δὲ τότε εἰς ὑμᾶς, οἵτινες θέλετε χαρακτηρισθῆ ὡς ἠθικοὶ αὐτουργοὶ τῶν φρικαλεοτήτων τούτων, ὁπόταν αἱ σκιαὶ τῶν πυρὶ καὶ σιδήρῳ τελειωθέντων καὶ τῶν ἄλλως πως βασανισθέντων ἱστάμεναι ἀπέναντι ὑμῶν ζητῶσι δικαίαν τιμωρίαν. Λάβετε ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ ἤδη τὸ αἷμα τῶν σφαγέντων καὶ ἡ ἀτμὶς τῶν καέντων βοῶσι πρὸς τὸν Πλάστην ζητοῦντα ἐκδίκησιν.

Τὸ παρὸν βιβλιάριον διηρέσαμεν εἰς τρία κεφάλαια, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιέχει ἐν συντόμῳ τοὺς πρὸ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς Ἀγχιάλου βανδαλισμοὺς καὶ καταστροφάς, τὸ δὲ δεύτερον τὰς φρικαλεότητας τῆς Ἀγχιάλου καὶ τὸ τρίτον τὰ μετὰ ταῦτα κακουργήματα τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν φιλησύχων κατοίκων τὸ γένος Ἑλλήνων, ὑπηκόων δὲ τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου.

Ἐπαναλαμβάνω δὲ καὶ πάλιν ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο σκιαγραφία μόνον δύναται νὰ ὀνομασθῇ, καθότι ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν θηριωδιῶν καὶ τῶν σατανικῶν σχεδίων τῶν δραστῶν δὲν εἶναι εὔκολον κατὰ βάθος νὰ διευκρινισθοῦν τελείως ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι τῶν καταχθονίων κακουργημάτων καὶ ὁ ἀκριβὴς τίτλος καὶ ἡ συνοπτικὴ περιγραφὴ ἀφορᾷ μόνον τὰ περιγραφόμενα, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ παραλειπόμενα, ἅπερ ὁ λεπτομερὴς ἱστορικός, ὅταν ἀναλάβῃ νὰ περιγράψῃ, θέλει πληρώσει τόμους ὁλοκλήρους ἀποτελουμένους ἐκ πολλῶν ἑκατοντάδων σελίδων [1].

Ἔγραφον ἐν Σοφίᾳ 1906.

Ὁ πονήσας

Φιλαλήθης Εὐθύφρονος

1. Βλέπε ἡ Ἀγχίαλος, † Ἀδωμαντίου Διαμαντοπούλου καθηγητοῦ, Ἀρχ. Θρ. Θησ. τ. ΙΘ' 1954.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α^ον

Βανδαλισμοί, ἁρπαγαί, λεηλασίαι, βεβηλώσεις, καταστροφαὶ καὶ ὄργια τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ ἰθαγενῶν Ἑλλήνων κατοίκων πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Ἕλληνος Μητροπολίτου Βάρνης Σεβασμιωτάτου Πολυκάρπου οἱ Βούλγαροι ἐσκέφθησαν ὅτι ἐπέστη ὁ καιρὸς τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ὀλεθρίου σχεδίου, ἤτοι τῆς παντελοῦς καταστροφῆς καὶ ἐξοντώσεως τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ σχέδιον τοῦτο πρὸ πολλοῦ εἶχον συλλάβει οἱ Πανσλαυϊσταὶ καὶ ἡ πρὸς νότον ἐμπροσθοφυλακὴ αὐτῶν, οἱ Βούλγαροι. Τὸ πρὸς ἐκτέλεσιν σύνθημα ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου ἐπισκόπου Βάρνης—Πρεσλάβας Συμεὼν καὶ τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Βουλγαρικὸς τύπος ἤρχισε νὰ συζητῇ καὶ σχολιάζῃ τοῦτο τὸ σχέδιον καὶ νὰ προτείνῃ διαφόρους τρόπους πρὸς ἐφαρμογὴν αὐτοῦ. Ἀλλὰ παραδόξως αἱ ἐπὶ τοῦ σχεδίου τούτου συζητήσεις τοῦ τύπου ἀΐφνης ἔπαυσαν.

Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ ἐν Σοφίᾳ ἀνέκοψαν τὰς συζητήσεις ταύτας καὶ τὰ προτεινόμενα ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ τύπου σχέδια, ἵνα μὴ ἀφυπνισθῶσιν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς βερολινείου συνθήκης καὶ τοῦ ὀργανικοῦ νόμου τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυμίας σπεύσωσι νὰ διαμαρτυρηθῶσι καὶ προλάβωσι τὸ μελετώμενον ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κακόν. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Πανσλαυϊσταὶ καὶ ἡ Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις ἐπέβαλον σιωπὴν εἰς τὸν τύπον θεωρήσαντες περιττὴν πλέον πᾶσαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συζήτησιν ἐν τῷ τύπῳ, ἀγνοοῦντι κατὰ βάθος τὰ ὕπουλα καὶ καταχθόνια ἐξοντωτικὰ αὐτῶν σχέδια, ἵνα μὴ ἀντὶ ὠφελείας μᾶλλον βλάβης πρόξενοι γένωνται, καταστρωθέντος ἤδη ὑπὸ τῶν κορυφαίων κακούργων τοῦ σχεδίου τῆς τελειωτικῆς ἐξοντώσεως τῶν Ἑλλήνων. Διότι, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἐγένετο καταφανές, εἶχεν ἀποφασισθῇ ἡ μὲν Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις νὰ μὴ φαίνηται ἐκτελοῦσα τὰ καταχθόνια σχέδια, ἅτε δῆθεν ἀπόντων ἐκ Σοφίας τῶν κυρίων κυβερνητῶν, ἵνα δικαιολογῆται κατόπιν ἀναισχύντως καὶ φαρισαϊκῶς ἀπέναντι τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου προφασιζομένη ἀπουσίαν, ἄγνοιαν, ἀνεπάρκειαν καὶ εἴ τι ἄλλο ἡ δολία αὐτῶν καὶ μοχθηρὰ ψυχὴ δυνηθῇ νὰ ἐπινοήσῃ, τὰ δὲ ἔμμισθα ὄργανα αὐτῆς καὶ οἱ δύο Δραγγοῦλεφ Πέτρος καὶ Νικόλαος μετὰ τῆς μισθάρνου σπείρας αὐτῶν ἔχοντες ὀτηρὸν θεράποντα καὶ σύμβουλον τὸν ῥηθέντα Βάρνας-Πρεσλάβας ἐπί-

σκοπὸν Συμεών, ὅστις εἰρήσθω ἐν παρόδῳ τυγχάνει ἀρνησίπατρις, ἐξωμότης καὶ ἀρνησιγενής, νὰ στρατολογήσωσιν, ὅσους δυνηθῶσιν, ὀπαδοὺς δι' ἀδρῶν χρημάτων λαμβανομένων τὸ μὲν ἐκ τοῦ ταμείου τῆς βουλγ. Μητροπόλεως Βάρνης καὶ τοῦ κυβερνητικοῦ ταμείου ἀπὸ τὰ χρήματα τῆς τοῦ προϋπολογισμοῦ παραγράφου τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας «*μπεζ-ου-σλόβεν-φόντ*», ἅτινα ἐξοδεύονται ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ἄνευ ὑποχρεώσεως ἀπολογισμοῦ· τὸ δὲ καὶ ἐκ Ρωμουνίας παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου στρατηγοῦ Λαχοβάρη, ὑπουργοῦ τῆς Ρωμουνίας, ὅστις, ἵνα καλύψῃ τὰ αἴσχη του ἀπέναντι τοῦ πεπολιτισμένου εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, κατέφυγεν εἰς τὸ ἄτιμον τοῦτο μέσον, συμφωνήσας μετὰ τῶν Βουλγάρων αὐτὸς μὲν νὰ προσφέρῃ χρήματα τοῖς κομιτατζήδαις, οἱ δὲ Βούλγαροι νὰ βιαιοπραγῶσι βανδαλικῶς κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοιουτοτρόπως ἀποκτῶν ὁμοίους ἑαυτῷ, ὡς ἡ κόλουρος τοῦ μύθου ἀλώπηξ, συγκαλύψῃ ἐν βαθμῷ τινι τὰς παραλόγους καὶ παρανόμους κατὰ τῶν ἐν Ρωμουνίᾳ βιούντων Ἑλλήνων ἀπελάσεις καὶ λοιπὰς βαρβάρους αὐτοῦ πράξεις. Διὰ τοῦτο ὁ κύριος οὗτος, ἄλλος ἀρνησίπατρις καὶ μισοεθνής, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταστροφὴν τῆς Ἀγχιάλου μὴ δυνάμενος νὰ συγκρατήσῃ τὴν χαράν του ἐπὶ τῇ στυγερᾷ ταύτῃ πράξει τῶν ἀπογόνων τοῦ Κροὺμ κατὰ τῶν ἄλλοτε ὁμοεθνῶν του ἔσπευσε καὶ συνεχάρη τηλεγραφικῶς τὸν Πέτρον Δραγγοῦλεφ καὶ Σαν «ἐπὶ τῷ ἐξόχῳ αὐτῶν πατριωτισμῷ, τοῖς μεγάλοις καὶ ἐξαιρέτοις αὐτῶν ἀνδραγαθήμασι καὶ τῇ πιστῇ ἐκτελέσει τῶν συμπεφωνημένων» ! ! ! Προδοὺς τοιουτοτρόπως τὰ σκότια αὐτοῦ ἔργα καὶ δολοφονικὰ σχέδια κατέστη ἔτι μᾶλλον παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν ἔκτοτε βδελυκτός. Τὸ ἀνόητον τηλεγράφημα τοῦτο ἐδημοσιεύθη πομπωδῶς καὶ διὰ μεγάλων χαρακτήρων ἐν τῇ ἡμιεπισήμῳ βουλγαρικῇ ἐφημερίδι «Βετσέρνα-Πόστα» (ἑσπερινῷ-ταχυδρόμῳ) κατὰ μῆνα Αὔγουστον ἐνεστῶτος ἔτους (1907). Λοιπὸν οἱ Βούλγαροι συνεπεῖς εἰς τὰς ἀποφάσεις των προκειμένου περὶ κακουργιῶν καὶ ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον.

Πρόκειται ἤδη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἕδραν του ὁ νεωστὶ ἐκλεγεὶς Ἕλλην Μητροπολίτης Βάρνης Νεόφυτος. Ἀμέσως εἰδοποιοῦνται περὶ τούτου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν ἐγκαθέτων αἱ Βουλγαρικαὶ Ἀρχαὶ καὶ εὐθὺς ἄρχεται πυρετωδῶς προετοιμασία πρὸς ἐξευτελισμὸν καὶ ἐκδίωξιν αὐτοῦ. Ὁ Δραγγοῦλεφ καὶ Σα στρατολογοῦσι τὴν σπεῖράν των ἐπὶ ἀδρᾷ πληρωμῇ ἐκ τῶν ἀέργων τῆς κατωτάτης ὑποστάθμης ὄντων. Τάχιστα τοῖς προμηθεύουσιν ἡ μὲν ἀστυνομία Βάρνης ὄνον, ἡ δὲ Βουλγαρικὴ Μητρόπολις παλαιὰν ἀρχιερατικὴν στολήν, δι' ἧς ἐνδύουσι τὸν ὄνον μὲ τὴν ἐπιγραφήν : «Metropolite «Gaïduris» Elenus Elada». Μὲ τοιαύτην προετοιμασίαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν (! ! !) Βουλγάρων ἀνέτειλεν ἡ 3η Ἰουνίου 1906, ἡμέρα, καθ' ἣν ἔμελλε ν' ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν ἕδραν του ὁ Ἕλλην Μητροπολίτης Βάρνης Νεόφυτος. Ἤδη ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα, καθ' ἣν θὰ προσήγγιζεν εἰς τὴν ἀποβάθραν τὸ φέρον τὸν Μητροπολίτην ἀτμόπλοιον τῆς Αὐστροουγγρικῆς ἑταιρίας «Λόϋδ»,

καὶ τὰ τύμπανα τοῦ δημαρχείου Βάρνης ἤρχισαν νὰ προσκαλοῦν τὸ πλῆθος κρουόμενα εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως εἰς συλλαλητήριον κατὰ τοῦ ἤδη ἐρχομένου καὶ καταφθάνοντος Ἕλληνος Μητροπολίτου. Τύπτοντες τὰ τύμπανά των καὶ προσκαλοῦντες τοὺς πολίτας οἱ δημόσιοι κήρυκες τοῦ δημαρχείου Βάρνης ἐκήρυττον τὰ ἑξῆς : «Κατ' ἐντολὴν τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, τοῦ Δημαρχείου Βάρνης καὶ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως προσκαλοῦνται ὅλοι οἱ πολῖται Βάρνης καὶ τῶν περιχώρων καθὼς καὶ οἱ τυχὸν παρεπιδημοῦντες ὅπως λάβωσι μέρος εἰς τὸ συγκροτούμενον ἤδη πρὸ τῆς Βουλγαρικῆς Μητροπόλεως συλλαλητήριον κατὰ τοῦ ἐρχομένου Ἕλληνος Μητροπολίτου». Τὸ κήρυγμα τοῦτο ἐπανελαμβάνετο διαρκῶς καὶ στεντορείως εἰς ὅλας τὰς πλατείας, εἰς ὅλους τοὺς δρόμους καὶ εἰς ὅλας τὰς γωνίας τῆς πόλεως Βάρνης ὑπὸ τῶν πολυπληθῶν δημοσίων κηρύκων, ἀλλ' ὁ σκοπὸς δὲν ἐπετυγχάνετο. Ἡ ὥρα τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἀτμοπλοίου ἐπλησίαζε καὶ πρὸ τῆς Βουλγαρικῆς Μητροπόλεως μόνον ἡ μισθωθεῖσα σπεῖρα τοῦ Δραγγοῦλεφ καὶ ὁ ὡς Ἀρχιερεύς, τοὐτέστιν ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (!!!) ἐνδεδυμένος ὄνος ὑπὸ τῶν χριστιανῶν Βουλγάρων (!!!) ὑπῆρχον. Ἐν τούτοις κατὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ἔπρεπε πολυπληθὲς συλλαλητήριον νὰ διέλθῃ τὰς κεντρικωτέρας ὁδοὺς τῆς πόλεως πρὸς δικαιολόγησιν αὐτῆς κατόπιν. Τοῦτο ἦτο ἐπάναγκες νὰ γείνῃ ἵνα σχηματισθῇ τοιουτοτρόπως τεχνητῶς ἡ ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ Βαλκανικοῦ Πρακτορείου διασαλπισθεῖσα εἰς τὰ *τέσσαρα ἄκρα* τῆς γῆς «ναρόδνα βόλια» ἤτοι ἐθνικὴ θέλησις. Ἀλλ' ὁ βουλγαρικὸς λαὸς μὴ γνωρίζων ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τὰς διαθέσεις τῶν τὴν βερολίνειον συνθήκην ὑπογραψασῶν χριστιανικῶν Μεγάλων τῆς Εὐρώπης Δυνάμεων καὶ νομίζων ὅτι ἡ ἀνήθικος καὶ ἀντιχριστιανικὴ καὶ παρανομωτάτη αὕτη καταπάτησις παντὸς θείου καὶ ἱεροῦ καὶ ὁσίου καὶ νομίμου θὰ κατεκρίνετο ὑπὸ τῶν Δυνάμεων καὶ αὐστηρῶς θὰ ἐτιμωρεῖτο ἀπεῖχε τῆς συμμετοχῆς τοιαύτης αἰσχρᾶς καὶ βδελυρᾶς πράξεως. Ὅθεν οἱ σκοποὶ καὶ τὰ μυσαρὰ σχέδια τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλγ. Μητροπόλεως ἐκινδύνευον ἤδη νὰ ματαιωθοῦν, ὅτε αἴφνης μιὰ σκέψις, ἓν νέον σχέδιον, ἐπραγματοποίησαν τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν καὶ βεβακχευμένοι ἐκ τῆς χαρᾶς διὰ τὴν ἐφεύρεσιν, διὰ τὴν ἐπινόησιν τοῦ νέου σχεδίου, ἤρχισαν νὰ φωνάζουν μανιωδῶς : «Διαδώσατε ἀμέσως εἰς ὅλην τὴν πόλιν ὅτι τρομερὰ πυρκαϊὰ πρὸς τὸ μέρος τοῦ λιμένος καταβιβρώσκει τὰ κτίρια». Καὶ ἐν τῷ ἅμα ἡ μισθοφορικὴ σπεῖρα τοῦ Δραγγοῦλεφ ὁρμᾷ πρὸς τὰς ἐκκλησίας, ὅπου ἀμέσως δαιμονίως κρούονται οἱ κώδωνες ἀγγέλοντες πυρκαϊὰν καὶ συγχρόνως δίδεται διαταγὴ εἰς τοὺς πυροσβέστας ὅπως ὁρμήσουν μὲ τὰς ἀντλίας πρὸς τὸν λιμένα μετὰ βροντοφώνων κραυγῶν : «Τρομερὰ πυρκαϊὰ ἀπετέφρωσε τὰ πρὸς τὸν λιμένα κτίρια». Τὸ πλῆθος ἀγνοοῦν τί συμβαίνει, ἀκοῦον δὲ συγρόνως καὶ τὰς δαιμονιώδεις καμπανοκρουσίας τρέχει πρὸς τὸ ὑποδεικνυόμενον μέρος τῆς δῆθεν πυρκαϊᾶς καὶ οὕτω κατορθοῦται ἡ συγκέντρωσις ἀρκετοῦ πλήθους πρὸς τὸ

μέρος τοῦ λιμένος, ὅπου ἀμέσως ἔρχεται καὶ ἡ ἐξώλης καὶ προώλης σπεῖρα τῶν Δραγγοῦλεφ ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου ἐπισκόπου Βάρνης Συμεὼν νεοχειροτόνητον ἀρχιερέα Ὄνον ! ! ! Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ τρόπος, δι᾽ οὗ κατωρθώθη ἡ συγκέντρωσις πλήθους εἰς τὴν παραλίαν πρὸς ματαίωσιν τῆς ἀποβιβάσεως τοῦ Ἕλληνος Μητροπολίτου Νεοφύτου. Αὐτὴ εἶναι ἡ θρυλλουμένη καὶ πανταχοῦ διὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ πρακτορείου διαδοθεῖσα ἐθνικὴ θέλησις (ναρόδνα βόλια !). Κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον δημιουργοῦνται ἢ μᾶλλον διαστρέφονται ἐν Βουλγαρίᾳ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως αἱ τοῦ λαοῦ θελήσεις. Τοιαῦται αἱ ἐθνικαὶ θελήσεις τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, τὰς ὁποίας ἡ Βουλγ. Κυβέρνησις διασαλπίζει δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ διὰ τῶν πρακτορείων καὶ πρακτόρων της ὅτι δὲν δύναται νὰ συγκρατήσῃ, δὲν δύναται νὰ χαλιναγωγήσῃ ! Καὶ τὰς εἰδήσεις ταύτας ὁ ἐξηγορασμένος τύπος διακηρύττει ὡς ἀληθεῖς πρὸς ἀποπλάνησιν τῆς κοινῆς γνώμης ! Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐματαιώθη ἡ ἀποβίβασις τοῦ Ἕλληνος Μητροπολίτου εἰς τὴν ἔδραν του, καὶ ἐνεπαίχθησαν θρησκεία, νόμοι, συνθῆκαι καὶ χριστιανισμός ! Ἀλλ᾽ ἡ Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις ἅπαξ κατορθώσασα διὰ τοῦ ἀνωτέρω τρόπου νὰ πιστοποιήσῃ εἰς τὸν λαὸν ὅτι, ἐὰν ἐφαίνετο εἰς τοὺς εὐρωπαίους ὅτι ὁ καταδιωγμὸς τῶν Ἑλλήνων προήρχετο δῆθεν ἐκ τοῦ λαοῦ, δὲν εἶχον νὰ φοβηθῶσιν εὐρωπαϊκὴν ἐπέμβασιν ὑπὲρ τῶν καταδιωκομένων, λαβοῦσα πιθανῶς προηγουμένως τὴν συγκατάθεσίν τινων ἐκ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, συνέλαβε τὸ μέγα καὶ πρωτάκουστον διὰ τὴν θηριωδίαν του σατανικὸν σχέδιον τῆς διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ὁλοσχεροῦς ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ Βουλγαρίας. Καὶ ἰδοὺ ὁ μὲν νομάρχης Βάρνης ἀπαγορεύει τὴν ἀποβίβασιν τοῦ Ἕλληνος Μητροπολίτου, ὡς ἐμποδιζούσης τῆς Βουλγ. Κυβερνήσεως, ἅτε μὴ προειδοποιηθείσης δῆθεν ἁρμοδίως περὶ τούτου, ὁ δὲ Μητροπολίτης ἀναγκάζεται νὰ ἐπιστρέψῃ καθυβρισθεὶς καπηλικώτατα. Μετὰ ταῦτα δὲ ἄρχεται πλέον ἀναφανδὸν ἡ φοβερὰ ἐπίσημος κωμῳδία, καθ᾽ ἣν ἡ μὲν Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις ἱκανοποιηθεῖσα δῆθεν, ἐπιτρέπει τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἕλληνος Μητροπολίτου εἰς τὴν ἔδραν του, ὁ δὲ λαὸς ἐμποδίζει τοῦτο καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀδυνατεῖ ν᾽ ἀντιστῇ εἰς τὴν ἐξέγερσιν ταύτην τοῦ λαοῦ ! Εἴδομεν ἀνωτέρω πῶς ἐδημιουργήθη ἡ ἐξέγερσις αὕτη ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς. Ἀλλὰ ποῦ ἡ κοινὴ γνώμη ἐν Βουλγαρίᾳ ; Εἰς τὰς ἐκλογάς, βουλευτικάς τε καὶ δημοτικάς ; Εἰς τὰ ἐθνικὰ ζητήματα ; ἢ εἰς τὰ συνταγματικὰ δικαιώματα ; Ὢ τῆς ἀναισχυντίας ! Ὢ τῆς στρεβλοκαρδίας ! Ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς της μέχρι σήμερον ζῶν ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ πολλάκις πολιτευόμενος καὶ σχὼν μὲ ὅλα τὰ κόμματα τῆς Βουλγαρίας σχέσεις, ἐβεβαιώθην ἀκραδάντως ὅτι ἐν Βουλγαρίᾳ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐθνικὴ θέλησις, οὔτε κοινὴ γνώμη. Ὅ,τι τελεῖται ἐν αὐτῇ εἶναι ἀπόρροια τῶν πανσλαυϊστικῶν ἰδεῶν διοχετευομένων παρὰ τῶν Πανσλαυϊστῶν διὰ τῶν κατὰ καιροὺς ἡγεμόνων καὶ κυβερνήσεων τῆς Βουλγαρίας. Πᾶν ὅ,τι ἀντίκειται εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην

καταρρίπτεται, μηδενίζεται, ἐξολοθρεύεται. Εἰς τοῦτο ἀποδοτέαι ἡ ἐκθρόνισις καὶ ἔξωσις τοῦ Ἀλεξάνδρου Βάτεμβεργ, ἡ πτῶσις καὶ δολοφονία τοῦ Σταμπούλωφ, τοῦ Ζαχαρία Στογιάννωφ, τοῦ Βούλκοβιτς, τοῦ Βέλτσεφ καὶ τόσων ἄλλων φαινομένων ἐν Βουλγαρίᾳ. Μόνον ὁ τυφλὸς ἢ ἑκουσίως τυφλώττων δὲν δύναται νὰ ἴδῃ τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ἐνταῦθα, τοὐτέστιν ἐν Βουλγαρίᾳ, πᾶν ὅ,τι τεκταίνεται εἶναι ἔμπνευσις καὶ παρότρυνσις τῶν Πανσλαυϊστῶν. Ὁ λαὸς τῆς Βουλγαρίας δύναται νὰ διαιρεθῇ λίαν προσφυῶς εἰς τρεῖς κατηγορίας· ἤτοι εἰς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν Κυβέρνησιν μεθ' ὅλου τοῦ προσωπικοῦ τῶν ὑπαλλήλων, εἰς τοὺς ἐμπόρους καὶ εἰς τοὺς ἁπλοϊκοὺς ἀγρότας. Ἐκ τούτων οἱ πρῶτοι ἁδρῶς πληρωνόμενοι ἐκ τοῦ κυβερνητικοῦ ταμείου καὶ κατὰ περιστάσεις καὶ ἐκ τῶν Πανσλαυϊστῶν, εἶναι τὸ πᾶν ἐν Βουλγαρίᾳ. Αὐτοὶ κυβερνοῦν κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ ὁδηγίας τῶν Πανσλαυϊστῶν, αὐτοὶ δημιουργοῦν τὴν δημοσίαν γνώμην κατὰ τὸ δοκοῦν τῶν Πανσλαυϊστῶν καὶ τὰς περιστάσεις, αὐτοὶ διεξάγουν τὰς ἐκλογὰς κατὰ βούλησιν, καταστρατηγοῦντες τοὺς κειμένους νόμους, αὐτῶν ἔργον εἶναι καὶ ὁ ἀνθελληνικὸς πρωτάκουστος εἰς τὰ χρονικὰ τῆς ἱστορίας διωγμός, αὐτοὶ ἀνατρέπουν τῇ προτροπῇ τῶν Πανσλαυϊστῶν πᾶν ὅ,τι ἤθελε θεωρηθῇ ὡς μὴ συνᾴδον εἰς τὰς τάσεις καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ, ὑπ' αὐτῶν διοργανοῦνται ψευδεπαναστάσεις ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ὑπ' αὐτῶν στρατηγοῦνται καὶ μισθοδοτοῦνται οἱ δολοφόνοι κομιτατζῆδες, ὑπ' αὐτῶν ἀποστέλλονται καὶ προστατεύονται πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν μιαρῶν αὐτῶν σχεδίων καὶ ἀποφάσεων.

Ἡ δὲ δευτέρα κατηγορία, ἡ τῶν ἐμπόρων ἀποτελοῦσα οὐχὶ πολὺ σημαντικὸν μέρος μεταξὺ τῶν Βουλγάρων, ἡ συγκειμένη ἐν μέρει καὶ ἐξ Ἑλλήνων ἐκβουλγαρισθέντων καὶ μή, φαίνεται σχεδὸν ἀδιάφορος πρὸς τὰ ἐν Βουλγαρίᾳ τελούμενα, κύριον σκοπὸν ἔχουσα τὸν χρηματισμόν, τὸν πλουτισμὸν καὶ οὐδὲν πλέον. Ἡ δὲ τρίτη τάξις ἡ τῶν ἀγροίκων χωρικῶν, οὓς αἱ ἄλλαι τάξεις ἀποκαλοῦσιν ἐμπαικτικῶς «Μπαϊγγάνεφτσοι»[1] (χονδροκεφάλους), καὶ τῶν ἀέργων μισθάρνων, ἡ ἀποτελοῦσα τὴν πλειονοψηφίαν ἐν τῇ χώρᾳ ἄγεται καὶ φέρεται ὑπὸ τῶν κυβερνώντων συμφώνως πρὸς τὰς ἑκάστοτε περιστάσεις καὶ ὁδηγίας τῶν Πανσλαυϊστῶν. Τοιοῦτοι ἐν ὀλίγοις εἶναι οἱ ἀπαρτίζοντες τὴν Βουλγ. Ἡγεμονίαν ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἡ Ἀγγλία καὶ Σα φρονοῦν, ὡς φαίνεται, ὅτι θέλουσι μεταχειρισθῇ ὡς μέσα ἐκπολιτίσεως τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς ! Φεῦ τῆς εἰρωνίας φεῦ, τοῦ ἐμπαιγμοῦ ! φεῦ τῆς ἱεροκαπηλείας !

Ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον. Ὁ Δραγγοῦλεφ καὶ συντροφία ἐπιτυχόντες διὰ τοῦ ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν τρόπου τὴν συνάθροισιν πλήθους κατὰ τὸ πλεῖστον παίδων τῶν διαφόρων ἐν Βάρνῃ Βουλγαρικῶν Σχολῶν καί τινων

---

1. Μπαϊγγάνιος ὁ τύπος τοῦ Βουλγάρου χωριάτη. Ὁ Ἀλέξανδρος Κωνσταντίνωφ (1863-1897), Βούλγαρος δημοσιογράφος ὁ συγγραφεύς. Τὸ ἔργο του «Μπαϊ Γ'κάνιος» μεταφρασμένο καὶ ἑλληνικὰ εἶναι σατιρικὴ ἠθογραφία.

ἀνέργων μετὰ τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἀποβάσεως τοῦ Ἕλληνος Μητροπολίτου, ὥρμησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν συνοικίαν, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες τὸν ὄνον καὶ δαιμονιωδῶς ἀλαλάζοντες καὶ ταταρικῶς ὀργιῶντες, διέτρεχον τὰς ὁδούς, θραύοντες τὰς ὑάλους τῶν παραθύρων ἐκκλησιῶν τε καὶ καταστημάτων, οἰκιῶν τε καὶ σχολῶν πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν προξενείων τῶν Μεγάλων τῆς Εὐρώπης Δυνάμεων ! Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἐτέλεσαν τὸν θρίαμβον τῆς ὀνικῆς αὐτῶν νίκης πρὸς αἶσχος καὶ ἐμπαιγμὸν τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, καταλήξαντες εἰς τὴν βουλγαρικὴν Μητρόπολιν, ὁπόθεν εἶχον ἐξορμήσει.

Τὸ δὲ δυστυχὲς Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, μὴ ἐννοῆσαν φαίνεται ἐν τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ τὰς πλεκτάνας τῶν ὀργάνων τοῦ Πανσλαβισμοῦ, ἅτινα καλοῦνται Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, παρ' ὧν ἔλαβεν ἤδη τὸν πρῶτον ἀτιμωτικὸν κόλαφον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ταλαιπώρου Ἀρχιερέως Νεοφύτου, τῇ προτροπῇ, φαίνεται, ἀνθρώπων θελόντων τὸν παντελῆ ἐξευτελισμὸν αὐτοῦ, ἀποφασίζει καὶ στέλλει καὶ ἐκ δευτέρου τὸν Ἀρχιερέα Νεόφυτον εἰς τὴν ἕδραν του μετά τινας ἡμέρας τῶν πρώτων προπηλακισμῶν καὶ ἀναισχύντων ὕβρεων. Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι θρασυνθέντες ἤδη ἐκ τῆς πρώτης ἐπιτυχίας τοῦ σατανικοῦ αὐτῶν σχεδίου, καθόσον οὐδεμία τοῖς ἐγένετο παρατήρησις διὰ τὰ αἰσχρὰ αὐτῶν βδελυρουργήματα ἐκ μέρους τῶν ἐγγυητριῶν μας Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, καταπροδωσασῶν οὕτω τὸν ἑλληνισμόν, εἰς ὃν δολίως φαίνεται, ὑπεσχέθησαν διὰ τῆς βερολινείου συνθήκης εὐνομίαν, προστασίαν ἐθνικὴν καὶ θρησκευτικήν, καταπτύσασαι τὰς ἐπισήμους ὑπογραφάς των, ἀπετόλμησαν καὶ ἔτι θρασυτέραν ἀνοσιουργίαν, τὴν διὰ λιθοβολισμοῦ θανάτωσιν τοῦ μικροῦ δεῖν πρωτομάρτυρος τούτου τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ Ἑλληνισμοῦ. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὸ πρόσωπον τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ἐφάνη σατανικώτερον καὶ τοῦ προδότου Ἰούδα. Καθότι ἀντιπρόσωπος τῆς Βουλγ. Κυβερνήσεως παραλαμβάνει ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου τὸ θῦμα τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας καὶ ὁδηγεῖ αὐτὸ φαρισαϊκῶς εἰς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου, εἰς τὸ ἱκρίον, ἀπαραλλάκτως, ὅπως ὁ προδότης Ἰούδας τὸν διδάσκαλόν του ἐπρόδιδε διὰ τοῦ φιλήματος ! Τὰ ἔμμισθα ὄργανα τῆς Βουλγ. Κυβερνήσεως ὡπλισμένα διὰ λίθων καὶ ροπάλων καὶ περιστρόφων συνενοημένα ὄντα ἤδη ἀφ' ἑσπέρας μετὰ τοῦ προδότου ὁδηγοῦ τοῦ ἀκάκου ἀρνίου, τοῦ Μητροπολίτου Νεοφύτου, περιμένουσιν ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας ὡς πεινα λέα ὄρνεα νὰ ἴδωσι τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως ὅπως ὁρμήσωσι καὶ κατασπαράξωσι τὴν λείαν αὐτῶν. Τὸ σύνθημα δίδεται ὑπὸ τοῦ Ἐπάρχου (!) διά τινος ἐκ τῶν προτέρων ὁρισθείσης κινήσεως τῆς χειρὸς αὐτοῦ καὶ ἐν ῥιπῇ ἄρχεται λυσσωδῶς ὁ λιθοβολισμὸς τοῦ Ἱεράρχου χαλαζηδόν. Ὁ δυστυχὴς φωνάζει, διαμαρτύρεται, ἐξορκίζει, ἀλλ' εἰς μάτην. Ὁ δι' ἀφθόνου οἴνου μεθυσθεὶς ἤδη ὄχλος φρυάττει ἔχων προστάτιδα καὶ τὴν Βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν, παραφυλάττουσαν διὰ τῶν ἀστυνόμων καὶ χωροφυλάκων της διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον καὶ τοὺς Πανσλαβιστάς, ἐκτελεῖ μετ' ἀπεριγράπτου ἀγριότητος τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ ἔργον ! !

Ὁ δύστηνος Ἀρχιερεὺς βληθεὶς διὰ πελωρίου λίθου εἰς τὸ στῆθος, πίπτει νεύων διὰ τῆς χειρὸς ὅπως τὸν μεταφέρουν εἰς τὸ ἀτμόπλοιον, ἔνθα λιποθυμεῖ ! Ὁ δὲ ἄγριος ὄχλος, ἐκθρασυνθεὶς ἕνεκα τῆς ἐπιτυχίας τρέπεται ἤδη εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν ἀνατεθέντος αὐτῷ βδελυροῦ προγράμματος ! Ἀρχίζει τὴν καταδίωξιν καὶ τὸ ξυλοκόπημα τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐν τῇ ἀφελείᾳ αὐτῶν εἶχον κατέλθει πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν πατρός, οἱ δείλαιοι ! Ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις δὲν κατορθώσῃ διὰ τῆς φυγῆς νὰ σωθῇ κρυπτόμενος ! Ξυλοκοπεῖται ἀνηλεῶς μέχρι λιποθυμίας ! Πολλοὶ δυστυχεῖς, μὴ δυνηθέντες νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς ἕνεκα τῆς ἡλικίας των ἢ ἄλλων αἰτίων, ἐδοκίμασαν ἐπὶ τῆς ράχεώς των τὰ ρόπαλα τῶν προστατευομένων τῶν εὐρωπαϊκῶν Κυβερνήσεων ! Αἶσχος, αἶσχος, ὦ ἰσχυροὶ τῆς γῆς ! Λιπόθυμοι καὶ αἱμοσταγεῖς οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες ἔκειντο ἐκτάδην ὡς δείγματα τῆς ἐκπολιτίσεως τῶν Βουλγάρων καὶ τῆς λαμπρᾶς αὐτῶν διοικήσεως ! Ὢ ἤθη, ὦ καιροί ! ! Οἱ ἐξηγριωμένοι κακοῦργοι, λυσσῶντες ἐκ τῶν θηριωδιῶν ὡς πεινα λέοι λύκοι κατ' ἀθώων ἀρνίων, ὁρμῶσι πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν συνοικίαν καὶ ὡς καταρρακτώδεις χείμαρροι συντρίβουσι πᾶν τὸ προστυχόν ! Ἐπιτίθενται μανιωδῶς κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν, ὧν συντρίβουσι τὰς ὑάλους τῶν παραθύρων, κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου καὶ κατὰ πολλῶν ἑλληνικῶν οἰκιῶν τε καὶ καταστημάτων, ἅπερ λιθοβολοῦσι καὶ κατασυντρίβουσιν. Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες στέλλουσιν ἀδιακόπως εἰς τὰς ἐν Σοφίᾳ βουλγαρικὰς ἀρχὰς διαμαρτυρίας ἐπὶ διαμαρτυρίαις κατὰ τῶν διαπραττομένων βανδαλισμῶν κατ' αὐτῶν ὅπως προστατεύσῃ ἡ κυβέρνησις τὴν ἐκκλησίαν, ζωήν, τιμὴν καὶ περιουσίαν αὐτῶν, ἀλλ' ὁ Δραγγοῦλεφ καὶ Σα ἐκτοξεύουσι δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπειλὰς ἐπὶ ἀπειλαῖς ὅτι δὲν θὰ περιορισθῶσι μόνον εἰς ταῦτα, ἀλλ' ὅτι ἔχουσιν ἐντολὴν καὶ θὰ πραγματοποιήσωσι τὴν ἐξόντωσιν ὁλοκλήρου τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Ἡγεμὼν καὶ ἡ Κυβέρνησίς του ὑπόσχονται ὅτι θὰ προστατεύσωσι τοὺς ταλαιπώρους Ἕλληνας, ἀλλὰ μόνον μὲ λόγους ἐξαπατῶντες αὐτοὺς σκοπίμως, τὰ δὲ ἔργα των ἄλλα ἀποδεικνύουν, τοὐτέστι τὴν διὰ τῶν Δραγγοῦλεφ καὶ Σα παντελῆ καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ! Ἐξαίρετοι κυβερνῆται πραγματικῶς ! Τὰ πράγματα ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ μὲν Ἡγεμὼν Φερδινάνδος καὶ ἡ Κυβέρνησίς του ψεύδονται πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὑπηκόους αὐτῶν, οἱ δὲ Δραγγοῦλεφ καὶ Σα ὅ,τι ἀπειλήσωσι σήμερον, αὔριον τὸ ἐκτελοῦσι κατὰ γράμμα ἀνεμποδίστως. Τὸ ἀληθές, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι πᾶν ὅ,τι ἐκτελοῦσι, τὸ πράττουν ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν καὶ σύμπραξιν τῶν Βουλγαρικῶν Ἀρχῶν. Πανταχοῦ τοὺς παρακολουθοῦν ἀστυνόμοι, χωροφύλακες, στρατὸς ὅπως τοὺς προστατεύσωσιν ἀπὸ τὰς τυχὸν ἀντιστάσεις ἢ ἐπιθέσεις τῶν δικαιούχων Ἑλλήνων, οὓς εἰσέτι φοβοῦνται, ὅπως ὁ νυκτοκλέπτης τὸν κλεπτόμενον, καίπερ πανταχόθεν ἐγκαταλελειμμένους εἰς τὴν διάκρισιν τῶν τεράτων ! Οἱ ἀντάξιοι ἀπόγονοι τῶν Κροὺμ καὶ Ἀσπαρούχ, καίπερ προσ-

τατευόμενοι ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς καὶ Ρωμουνικῆς Κυβερνήσεως δι' ἁπάντων τῶν μέσων τῇ ἀνοχῇ τῶν εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων, ἔχοντες τοιουτοτρόπως τοὺς πάντας ὑπὲρ ἑαυτῶν, φοβοῦνται ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν θυμάτων των καὶ διὰ τοῦτο πάντοτε κατὰ τὰ μυσαρὰ κακουργήματά των θέλουν νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ τῶν χωροφυλάκων καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ.

Ἤδη οἱ Βούλγαροι, βλέποντες ὅτι αἱ μυσαραὶ πράξεις των εὐδοκιμοῦν, ὅτι αἱ ὄπισθεν τῆς βερολινείου συνθήκης ἱστάμεναι εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις σιωποῦν, δεικνύουσαι διὰ τοῦ τρόπου των τούτου τὴν σιωπηράν των ἐπιδοκιμασίαν εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ἕλληνος Μητροπολίτου καὶ τῶν Ἑλλήνων ὕβρεις καὶ ἐπιθέσεις τῶν προστατευομένων των, ἀποφασίζουν καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τῆς παρακειμένης δημοτικῆς τῶν Ἑλλήνων σχολῆς, σὺν τούτοις δὲ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ νοσοκομείου. Λοιπὸν τῇ 4ῃ Ἰουλίου διαδίδουσιν ὅτι δῆθεν ἔρχεται καὶ πάλιν ὁ Ἕλλην Μητροπολίτης καὶ συνέρχονται εἰς συλλαλητήριον τὰ μέλη τοῦ συλλόγου «Βουλγάρου Φιλογενοῦς», ἤτοι τὰ ἔμμισθα ὄργανα τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, ἅτινα πρὸς διάκρισιν ἐκ τῶν μὴ μισθοδοτουμένων, οὕτω πως καλοῦνται ἐν Βουλγαρίᾳ ἀπὸ τῆς συλλήψεως τοῦ μυσαροῦ σχεδίου, τῆς ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἐντεῦθεν. Ταῦτα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν Δραγγοῦλεφ καὶ Σα συνέρχονται καὶ ὁρμῶσι κατὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἀρχῶν εἰσέρχονται εἰς αὐτόν, σχίζουσι βανδαλικῶς ἅπαντα τὰ ἱερὰ βιβλία, εὐαγγέλια, ἅγια ποτήρια κ.λπ., ξύουσιν ἢ μαυρίζουσι διὰ μαύρης βαφῆς τὰς ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ μεταβάλλεται εἰς πεδίον βανδαλικῶν ὀργίων! Ἐκεῖ, ἔνθα πρὸ μικροῦ ἐτελεῖτο δοξολογία πρὸς τὸν Πλάστην ἐν τῇ θείᾳ τοῦ Πλάτωνος γλώσσῃ, ἤδη τελοῦνται φρικταὶ σκηναί, βακχικὰ ὄργια! Ὦ τῶν Χριστιανικωτάτων ἔργων! Πόσον λαμπρὸς ὁ τῶν Βουλγάρων πολιτισμός!! θαυμάσατέ τον, ὦ Εὐρωπαῖοι! Ἐπικροτήσατε εἰς τὰ ἔργα ταῦτα τῆς θαυμασίας Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως! Εἷς Ἕλλην ἱερεύς, μὴ κατορθώσας νὰ διαφύγῃ, συλλαμβάνεται παρὰ τῶν αἱμοχαρῶν βανδάλων, δέρεται ἀνηλεῶς διὰ ξύλων καὶ ροπάλων καὶ ἀγρίων λακτισμάτων, σύρεται ἐκ τῆς κόμης ἐπὶ πετρῶν, λακτίζεται καὶ πάλιν καὶ σκληρῶς ὑφίσταται τὰ πάνδεινα διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐγεννήθη Ἕλλην! Καὶ ἂν μή, τυχαίως διαβαίνων ἐκεῖθεν εὔσπλαγχνός τις ἀξιωματικός, ἐπενέβαινε καὶ ἔσωζεν αὐτὸν ἤδη λιπόθυμον, θὰ ἐστέλλετο ἀφεύκτως εἰς τὸν Ἅδην! Ὁ κανδηλανάπτης τοῦ ναοῦ, μὴ προλαβὼν νὰ φύγῃ ἀλλαχοῦ, κατέφυγεν εἰς τὸ κωδωνοστάσιον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἀνακαλύπτεται, συλλαμβάνεται καὶ ρίπτεται κάτωθεν αὐτοῦ ἐν ἐλεεινῇ καταστάσει σχεδὸν ἡμιθανής! Τοιαῦτα τὰ κατορθώματα ἐν ὀλίγοις τοῦ βουλγαρικοῦ πολιτισμοῦ! Ἂς τὰ καμαρώνῃ ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ ἐλευθερώτρια αὐτῶν Ἁγία Ρωσσία!! Εἶτα εἰσέρχονται καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν δημοτικὴν σχολήν, ἣν ἀναιμωτὶ κατακτῶσιν οἱ γεννάδαι! Τῇ δὲ 5ῃ Ἰουλίου συνέρχονται εἰς συλλαλητήριον καὶ τηλεγραφοῦσιν εἰς τὸν Ἡγε-

μόνα καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τὰ βανδαλικά των κατορθώματα, ὅπως ἀναγνωρίσωσιν αὐτὰ ὡς τετελεσμένα γεγονότα. Οὕτω λοιπὸν ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου μετὰ τῆς πλησίον αὐτοῦ ἑλληνικῆς σχολῆς ἁρπάζονται ὑπὸ τῶν μισθάρνων ὀργάνων τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, ἡ δὲ ἁρπαγὴ αὕτη ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν ὡς νόμιμος ! Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας νόμοι τῶν Βουλγάρων ! Ὑπὸ τοιούτους νόμους ζῶσιν ἐν Βουλγαρίᾳ οἱ ταλαίπωροι Ἕλληνες ! Ἐν τῷ συλλαλητηρίῳ τούτῳ ἀποφασίζουν περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ νοσοκομείου, ὅπερ ἐδωρήσατο τῇ Ἑλληνικῇ κοινότητι Βάρνης ὁ μακαρίτης Ἕλλην Παρασκευᾶς Νικολάου καὶ τὸ ὁποῖον πρὸ δύο ἐτῶν τὸ βουλγαρικὸν Ὑπουργεῖον ἐπισήμως ἀνεγνώρισεν ὡς ἀνῆκον τῇ Ἑλληνικῇ Κοινότητι Βάρνης, ἥτις δι' ἐπισήμων ἐγγράφων ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ μόνος κύριος καὶ δικαιοῦχος κάτοχος αὐτοῦ, περὶ τούτου λοιπὸν ἀποφασίζουν πρὸς τὸ παρὸν νὰ μὴ καταληφθῇ βίᾳ, ἀλλὰ νὰ ἐξαναγκασθοῦν διὰ τρομακτικῶν μέσων οἱ Ἕλληνες, ἔφοροι τοῦ νοσοκομείου, νὰ ὑπογράψουν ὅτι δῆθεν οἰκειοθελῶς παραδίδουσιν αὐτῷ τοῖς Βουλγάροις. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐλήφθη βεβαίως τῇ εἰσηγήσει τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἀμέσως διέταξε νὰ φρουρῆται τὸ νοσοκομεῖον ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ εἰς οὐδένα νὰ ἐπιτρέπηται ἡ ἐν αὐτῷ εἴσοδος. Ὁ δὲ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, καταλήψεως αὐτοῦ εὑρεθεὶς ἐντὸς νοσηλευόμενος παράλυτος ἐκινδύνευε νὰ ἀποθάνῃ τῆς πείνης ! Ὁ δὲ Ἕλλην ἐπιστάτης ἐξεδιώχθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ μὴ ἐπιτρέψαντος αὐτῷ ὅπως εἰσέλθῃ πρὸς περίθαλψιν τοῦ κατακειμένου παραλύτου. Τὸ νοσοκομεῖον μετὰ ταῦτα παρεδόθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῖς Βουλγάροις. Τὸ ἴδιον, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ἔπραξεν ἡ Βουλγ. Κυβέρνησις καὶ διὰ τὴν Μονὴν τῆς Ἁγχιάλου «τοῦ Ἁγίου Γεωργίου».

Ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης Βάρνης διεμαρτυρήθη ἐπανειλημμένως τηλεγραφικῶς τε καὶ δι' ἀναφορᾶς διὰ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου καὶ τῶν προϊσχόντων πρὸς τὸν Νομάρχην, πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν καὶ πρὸς τὸν Ἡγεμόνα Φερδινάνδον ὅτι ἀπὸ ἑνὸς μηνὸς τὸ ἐν Βάρνῃ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον καταδιώκεται ἀπηνῶς, ὅτι τὴν 4ην Ἰουλίου ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου μετὰ τῆς σχολῆς ἡρπάγησαν, ἀφοῦ ἐκακοποιήθησαν ἀνηλεῶς οἱ ἱερεῖς καὶ τὸ προσωπικόν της, ὅτι ὁ Δραγγοῦλεφ καὶ Σα ζητοῦν τὸ νοσοκομεῖον Παρασκευᾶ Νικολάου καὶ ὅτι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ προβοῦν εἰς τὰ ἔσχατα κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' οὐκ ἦν φωνή, οὐκ ἦν ἀκρόασις. Τὰ παράπονά των ἀπέβησαν «φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ» ! Οἱ ταλαίπωροι Ἕλληνες διεμαρτύροντο καὶ παρεπονοῦντο πρὸς ἐκείνους, οἵτινες διέτασσον τὰς ἁρπαγάς ! Δι' ἑτέρου τηλεγραφήματος πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν ἐκλιπαροῦσιν αὐτόν, ἐκζητοῦντες προστασίαν ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας. Ἀλλὰ πᾶσα διαμαρτύρησις καὶ ἱκεσία ἀποβαίνουσιν εἰς μάτην ! Οἱ διατάξαντες τὰς ὕβρεις, τοὺς προπηλακισμούς, τὴν ἱεροσυλίαν, τὰς ἁρπαγάς, καὶ τὴν ἐξόντωσιν τῶν Ἑλλήνων βεβαίως δὲν θὰ διατάξουν καὶ τὴν παῦσιν τῶν βανδαλι-

σμῶν καὶ ἀπόδοσιν τῶν ἁρπαγέντων. Εἰς τὰς 10 Ἰουλίου τέσσαρες βλοσυροὶ κομιτατζῆδες ὁπλοφόροι διὰ προτεταμένων πολυκρότων ὡδήγησαν τὸν ἕνα ἐκ τῶν Ἐφόρων τοῦ νοσοκομείου Θ. Παστίαν καὶ ἄλλοι τέσσαρες ἐπίσης τὸν δικηγόρον Βασίλειον Κουβελᾶ, ἔφορον τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος, ὡδήγησαν αὐτοὺς διὰ τῶν πλέον ἀποκέντρων ὁδῶν εἰς τὸ νοσοκομεῖον (ὅπερ ἤδη εἶχε παραχωρηθῇ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῖς Βουλγάροις) καὶ τοὺς ἠνάγκασαν καὶ ὑπέγραψαν ἐπ' ἀπειλῇ θανάτου εἰς ἕτοιμα ἔγγραφα περὶ παραδόσεως οἰκειωθελῶς ! ! (ὁποῖα αἰσχρὰ καὶ ληστρικὰ μέσα ! !) τῶν κοινοτικῶν κτημάτων. Τὴν δὲ Κυριακὴν ἐν συλλαλητηρίῳ κατέλαβον πομπωδῶς καὶ τὸ νοσοκομεῖον ! Αὕτη ἦτο ἡ προστασία τῶν Ἑλλήνων ἐκ μέρους τῶν φορολογούντων αὐτοὺς Νομάρχου, Ὑπουργοῦ, Πρωθυπουργοῦ καὶ Ἡγεμόνος Φερδινάνδου ! Τοιαύτη εἶναι ἡ δικαιοσύνη τῆς Βουλγαρίας ! ! Τοῦτο διακηρύττουν στεντορείως αὐτὰ τὰ γεγονότα. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἠθική, ἐφ' ἧς βασιζομένη ἡ Βουλγαρία θὰ προοδεύσῃ μίαν ἡμέραν ! ! «Τὴν Βουλγαρικὴν Ἡγεμονίαν ἄγουσι καὶ φέρουσιν ὁ Δραγγοῦλεφ καὶ Σα », ἔγραφεν ἡ «Φιλιππούπολις» τῆς 13 Ἰουλίου 1906, «ὅ,τι ἀποφασίζουν αὐταί, τοῦτο πρέπει νὰ γίνηται. Ἀπεφάσισαν νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι τὴν εἰς Βάρνην ἀπόβασιν τοῦ Ἕλληνος Μητροπολίτου Νεοφύτου, καὶ ἐξετέλεσαν ὡς ἀπόλυτοι κυβερνῆται τῆς χώρας τὴν ἀπόφασίν των ταύτην, εἰ καὶ ὁ Μητροπολίτης οὗτος ἦτο ἀνεγνωρισμένος παρὰ τῆς Ἡγεμονικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐφωδιασμένος δι' ὅλων τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, ὅπως μεταβῇ εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντά του. Ἀπεφάσισαν τὴν ἁρπαγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, καὶ ὁ ναὸς παρευθὺς ἡρπάγη. Ἐσκέφθησαν χθὲς νὰ καταλάβωσι τὸ ἑλληνικὸν νοσοκομεῖον, καὶ σήμερον αὐτὸ εὑρίσκεται εἰς τὰς χεῖράς των. Αὔριον θὰ κυριεύσωσι τὰ ὑπολειπόμενα ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας, μεθαύριον θὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἑλληνικῶν καταστημάτων, εἶτα θὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὰς ἑλληνικὰς οἰκίας, καὶ κατόπιν θ' ἁφαιρῶσιν ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν Ἑλλήνων τοὺς πίλους των. Καὶ ὅλα ταῦτα ἐγένοντο, γίνονται καὶ θὰ γίνωνται τῇ παρουσίᾳ τῶν ἡγεμονικῶν διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν, αἵτινες, ὡς γράφουσιν αἱ βουλγαρικαὶ ἐφημερίδες, τηροῦσι τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν τάξιν ! Ὡσεὶ ἡ αὐθαίρετος ἀποδίωξις θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ (προστατευομένου ὑπὸ τοῦ πέμπτου ἄρθρου τῆς βερολινείου συνθήκης καὶ ὑπὸ παντὸς διεθνοῦς δικαίου) οἱασδήποτε κοινότητος, ὡσεὶ ἡ ἁρπαγὴ ναῶν, ἡ κατάληψις νοσοκομείων καὶ σχολῶν καὶ ὡσεὶ ὅλοι οἱ τῶν Βαρναίων Βουλγάρων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων συγκατοίκων των καταδιωγμοί, νὰ ἦσαν ἐκπλήρωσις νομίμου καὶ κοινοῦ καθήκοντος, πρὸ τῆς ὁποίας δὲν ὑποχρεοῦται ἡ δημοσία ἐξουσία, εἰμὴ νὰ τηρῇ τὴν τάξιν ! Ὅ,τι δὲ ἔπραξαν καὶ πράττουσιν ἐν Βάρνῃ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἐννοοῦσι, θέλουσι, θεωροῦσι καθῆκόν των πατριωτικὸν νὰ τὸ πράξωσι καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν Ἑλληνικαὶ κοινότητες. Ἡ ἀπόφασίς των αὕτη ἤρξατο νὰ ἐκτελῆται. Ὁ

Δραγγοῦλεφ καὶ Σα καὶ τὰ μέλη τῆς ἑταιρείας «Βούλγαρος Φιλογενὴς» ἐξεστράτευσαν ἤδη κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπισκέπτονται τὰς διαφόρους πόλεις καὶ σχηματίζουσιν ἐν αὐταῖς συλλόγους, σκοπὸν ἔχοντας τὴν καταστροφὴν πάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐκμηδένισιν αὐτῶν καὶ ὡς κοινοτήτων καὶ ὡς ἀτόμων. Ὁ Δραγγοῦλεφ αὐτὸς ἀφίκετο χθὲς εἰς Φιλιππούπολιν ἐκ Σοφίας προερχόμενος (μεταβὰς αὐτόθι, φαίνεται, ὅπως λάβῃ νέας ὁδηγίας). Πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πατριώτου μετέβησαν μέχρι Μπέλλοβας περὶ τοὺς τριάκοντα θιασῶται τῶν ἀνθελληνικῶν σχεδίων του, οἵτινες τοῦ προσέφερον τὰς ὑπηρεσίας των. Ἅμα τῇ ἀφίξει του ἐγένετο συνδιάσκεψις, ἀπεφασίσθη δὲ νὰ μεταβῶσιν αὐτὸς καὶ οἱ φίλοι του εἰς τὸ Δημαρχεῖον, ὅπως προσκαλέσωσι τὸν κ. Δήμαρχον Φιλιππουπολιτῶν νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ σχέδιά των.... Νομίζομεν ὅμως ὅτι ὁ ἀξιότιμος δήμαρχός μας κ. Σιόπωφ παρέσχε μέχρι τοῦδε ἀρκετὰ δείγματα συνέσεως, ὅπως μὴ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχήν του εἰς τοὺς λόγους τοῦ Βαρναίου θερμοκεφάλου. Τὸ αὐτὸ δὲ βεβαίως θὰ ἔπραξε καὶ ὁ ἀξιότιμος κ. Δήμαρχος Στενιμάχου, ἔνθα μετέβησαν σήμερον ὁ Δραγγοῦλεφ καὶ οἱ περὶ αὐτόν». (Δυστυχῶς αἱ ἐλπίδες τοῦ ἀγαθοῦ συντάκτου τῆς «Φιλιππουπόλεως» Δ. Κουμαριανοῦ ἀπεδείχθησαν φροῦδαι· καὶ ταῦτα ἵνα ἀποδειχθῇ ὅτι τὰ διαδραματισθέντα κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Βουλγαρίᾳ ἦσαν ἔργα τῶν ἀρχῶν καὶ οὐχὶ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἄδρῶς πληρωνόμενος καὶ γενναίως προστατευόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχῶν, διέπραττε μετ' αὐτῶν τοὺς κατὰ τῶν Ἑλλήνων βανδαλισμούς. Τοῦτο ἄλλως τε διεπίστωσε καὶ ὁ ἀστυνόμος Φιλιππουπόλεως Ἰβὰν Μιχαήλωφ, εἰπὼν πρός τινα ὁμογενῆ: «Πῶς θέλετε νὰ σᾶς προφυλάξῃ ἡ Κυβέρνησις, ἀφοῦ αὐτὰ τὰ ὄργανα αὐτῆς ἔχουσι διαταγὰς νὰ ἐνθαρρύνωσι καὶ προφυλάττωσι τοὺς δράστας;») «Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, φρονοῦμεν, ἐξακολουθεῖ ὁ Δ. Κουμαριανός, ὅτι ἡ Κυβέρνησις, πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ὁποίας ἐκτελεῖται μία τοιαύτης ἀναρχικῆς καὶ στασιαστικῆς φύσεως ἐνέργεια προσβάλλουσα ταὐτοχρόνως καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτῆς καὶ τῆς πολιτείας τὸ γόητρον, θέλει λάβει αὐστηρὰ μέτρα πρὸς περιορισμὸν τοῦ ἐπὶ ψευδολογημάτων ἀναιδῶν στηριζομένου ἀγρίου τούτου ἀνθελληνικοῦ ὀργανισμοῦ, κατανοοῦσα ὅτι ὀφείλει νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἐπαπειλουμένην ὕπαρξιν πληθυσμοῦ ἐκπληροῦντος πιστῶς καὶ ἐπακριβῶς πάσας τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ πρὸς τὸ βουλγαρικὸν κράτος». Ταῦτα ἔγραφεν ἡ «Φιλιππούπολις» τῆς 13ης Ἰουλίου ἐ.ἔ., ἐφιστῶσα τὴν προσοχὴν τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ πρωτακούστων βανδαλισμῶν, μὴ γνωρίζουσα βεβαίως ὅτι ὅλα ταῦτα ἦσαν ἀποφάσεις αὐτῆς τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλ' ἡ Βουλγ. Κυβέρνησις, ἀντὶ νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα, ἀντὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, ἀπεναντίας συνέπραττε μετὰ τῶν κακούργων, ἅτε ὑπ' αὐτῆς ταύτης μισθωθέντων ἐπὶ τούτῳ, καὶ οὕτω διεδραματίσθησαν τὰ βδελυρὰ κακουργήματα τῆς 16ης Ἰουλίου ἔν τε Φιλιππουπόλει καὶ Πύργῳ, εἰ καὶ εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς ὑποδεικνύοντας εἰς τὰς Ἀρχὰς τὸν κίνδυνον καὶ

ζητοῦντας προστασίαν ἐδίδετο ἐπίσημος ὑπόσχεσις νὰ μένουν ἥσυχοι, καθ' ὅσον ἡ Κυβέρνησις ἔλαβεν ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα κατάλληλα μέτρα ! . .

Ἐνταῦθα κατάλληλον θεωροῦμεν νὰ παραθέσωμεν τὸ τελευταῖον κύριον ἄρθρον τοῦ διευθυντοῦ καὶ συντάκτου τῆς «Φιλιππουπόλεως» Δημ. Κουμαριανοῦ [1], ὡς λίαν χαρακτηριστικὸν τῆς κυβερνητικῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων κακουργήματα, τὸ κύκνειον τοῦτο ἆσμα τῆς «Φιλιππουπόλεως», ἥτις τῇ μὲν 15ῃ Ἰουλίου ἔγραψε τοῦτο, τῇ δὲ 16ῃ ἐστραγγαλίσθη ὑπὸ τῶν ἀγρίων καννιβάλων. Ἰδοὺ τὸ ἄρθρον :

«Ὁ καταδιωγμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἡ ἐκμηδένισις, ἡ ἐξαφάνισίς του ἀπὸ προσώπου τῆς βουλγαρικῆς γῆς εὑρίσκονται πλέον εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ. Ὁ ἐν Βάρνῃ πατριωτικὸς σύλλογος «Βούλγαρος Φιλογενὴς» ἀπέλυσε τοὺς πράκτοράς του εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς Αὐτοῦ Βασιλικῆς Ὑψηλότητος τοῦ Ἡγεμόνος Φερδινάνδου διατελούσης χώρας καὶ οἱ πράκτορες οὗτοι ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον μεταβαίνοντες κηρύττουσι τὸν ὄλεθρον, τὴν καταστροφήν, τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ! Αὐτὴν ἀπαιτοῦσι τὰ ἐθνικὰ βουλγαρικὰ συμφέροντα, αὐτὴν ἐπιβάλλουσιν ἡ τιμή, ἡ ἀξιοπρέπεια, τὸ μεγαλεῖον τοῦ Βουλγαρικοῦ ἔθνους, λέγουσιν οἱ Δραγγοῦλεφ καὶ Σα καὶ συνιστῶσι πανταχοῦ ἐπιτροπὰς πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐξοντώσεως ταύτης καὶ διοργανοῦσι συλλαλητήρια πρὸς ἐξερεθισμὸν τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ κατὰ τῶν συνοίκων αὐτῷ Ἑλλήνων καὶ καταβάλλουσι πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως τὸν πείσωσιν ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναληφθῶσι πανταχοῦ ὅσα ἐγένοντο καὶ ὅσα ἀκόμη γενήσονται ἐν Βάρνῃ. Ὅτι πανταχοῦ, ὅπου ὑπάρχουσιν Ἕλληνες, πρέπει ν' ἁρπαγῶσιν οἱ ναοί των, νὰ κλεισθῶσι, νὰ κρημνισθῶσι τὰ σχολεῖά των καὶ ἐκδίδουσι καὶ τοιχοκολλοῦσιν ἀνὰ τὰς ἀγυιὰς προκηρύξεις προσκαλούσας πάντα γνήσιον Βούλγαρον καὶ καλὸν πατριώτην νὰ διακόψῃ πᾶσαν ἐμπορικήν, δοσοληπτικήν, κοινωνικὴν καὶ ἀνθρωπιστικὴν σχέσιν μετὰ τῶν Ἑλλήνων· καί, ἐνῷ πράττουσιν ὅλα αὐτά, ἡ Κυβέρνησις . . . τηρεῖ τὴν τάξιν. Καὶ τοῦτο καλόν· ὡς δ' Ἕλληνες τῇ εὐγνωμονοῦμεν, διότι ἂν καὶ ἡ τάξις δὲν ἐτηρεῖτο ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, τότε θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὑπὸ τῶν Δραγγοῦλεφ καὶ Σα κυβερνᾶται σήμερον ἡ Βουλγαρία !

»Ὁ Δραγγοῦλεφ καὶ Σα συνέστησαν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἐπιτροπὴν ὅπως ἐνεργήσῃ δραστηρίως τὸν μποϊκοτισμόν, ἤτοι τὸν καταδιωγμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν διακοπὴν πάσης μετ' αὐτῶν ἐμπορικῆς ἢ οἱασδήποτε ἄλλης σχέσεως. Ὁμοίαν ἐπιτροπὴν συνέστησαν καὶ ἐν Στενιμάχῳ, ἔνθα εἶχον προχθὲς μεταβῆ καὶ ὁπόθεν, ἐπανακάμψαντες χθὲς ἐνταῦθα, ἀπῆλθον αὐθημερὸν εἰς Χά-

1. Ὁ Δ. Κουμαριανὸς κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα, διωρίσθη εἰς Βελιγράδιον, ὅπου καὶ ἀπέθανε, διερμηνεὺς τῆς Ἑλλην. Πρεσβείας.

σκοβον πρὸς ταὐτόσημον ἐνέργειαν. Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται ἀπεφάσισαν τὴν συγκρότησιν δι' αὔριον ἀνθελληνικῶν συλλαλητηρίων ἐν Φιλιππουπόλει καὶ Στενιμάχῳ. Ἐν τοῖς συλλαλητηρίοις τούτοις θὰ ψηφισθῇ ὁ κατὰ τῶν Ἑλλήνων μποϊκοτισμός. Ἐσμὲν βέβαιοι ὅτι ἡ Νομαρχία ἔλαβε πάντα τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ αὐριανοῦ συλλαλητηρίου, προαγγέλλεται ἐν τῇ πόλει ἡμῶν συγκρότησις παμβουλγαρικοῦ συλλαλητηρίου τῇ 6ῃ Αὐγούστου προσεχοῦς, ὅπερ ἐκτὸς τοῦ μποϊκοτισμοῦ θὰ ψηφίσῃ ἐξοντωτικώτερον καταδιωγμὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

»Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς σήμερον Σαββάτου τοιχοκολλοῦνται ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς ἡμετέρας πόλεως προκηρύξεις, προσκαλοῦσαι τὸν βουλγαρικὸν λαὸν εἰς συλλαλητήριον συγκροτηθησόμενον αὔριον Κυριακῇ, ὥρα 10 π.μ. ἐν τῇ πρὸ τοῦ κήπου «Τσάρου Συμεῶνος» Πλατείᾳ. Ἐν ταῖς προκηρύξεσι ταύταις μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἀνθελληνικῶν ἐκφράσεων λέγεται ὅτι *ἐν Φιλιππουπόλει, ἥτις εἶναι ἡ δευτέρα πόλις τοῦ Κράτους, δέον νὰ γίνωσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀσυγκρίτως πλειότερα τῶν ἐν Βάρνῃ γενομένων.* Ἐν Φιλιππουπόλει— λέγει ἡ προκήρυξις ἀποτεινομένη πρὸς τοὺς πολίτας τῆς δευτέρας πρωτευούσης τῆς Βουλγαρίας—«ἥτις ὑπῆρξεν ἑστία τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνός μας, ἐν ᾗ ἐγεννήθησαν οἱ πλέον ἱκανοὶ καὶ οἱ πρὸς μηδένα δυνάμενοι νὰ συγκριθῶσι φιλογενεῖς, προσκαλεῖσθε ν' ἀνανεώσητε τὴν δόξαν αὐτῆς κατὰ τὴν σπουδαίαν ταύτην στιγμὴν τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, τείνοντες ἀδελφικὴν χεῖρα πρὸς συναδελφικὴν ἐνέργειαν καὶ ὑποστηρίξητε τοὺς φιλογενεῖς Βαρναίους ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῶν ἐναντίον τοῦ αἰωνίου ἡμῶν καὶ δολίου ἐχθροῦ, τοῦ Ἕλληνος!»

»Ὅμιλοι πολιτῶν Βουλγάρων καὶ μὴ Βουλγάρων ἀναγινώσκουσι τὰς προκηρύξεις ταύτας· δυνάμεθα δὲ εἰπεῖν ἄνευ ὑπερβολῆς τινος, ὅτι ἀπὸ σήμερον ἡ πόλις ἡμῶν διατελεῖ ἐν ἀνησυχίᾳ».

(Ἐφημερὶς «Φιλιππούπολις» 15ης Ἰουλίου 1906 Ἀριθμὸς 3581)

Ἀκολουθοῦντες χρονολογικὴν σειρὰν ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν μυσαρῶν γεγονότων τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας ἐν τῇ φιλαλήθει ἡμῶν ἱστορίᾳ ταύτῃ πρὸ τῆς περιγραφῆς τῶν ἐν Φιλιππουπόλει καὶ Πύργῳ τερατουργημάτων, ἐκθέτομεν ἐν ὀλίγοις τὴν κατάληψιν τῶν ἐν Καβάρνῃ Ἑλληνικῶν κοινοτικῶν καθιδρυμάτων σχολῆς καὶ ἐκκλησίας γενομένων τῇ 13ῃ Ἰουλίου 1906. Οἱ ἐκ Βάρνης ἁδρῶς πληρωθέντες καὶ ἀποσταλέντες πρὸς αὐθαίρετον κατάληψιν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτικῶν ἱδρυμάτων Καβάρνης περὶ τοὺς πεντήκοντα τὸν ἀριθμόν, συνεννοηθέντες μετὰ τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ὀλίγων Βουλγάρων τῆς κωμοπόλεως ταύτης, ὥρμησαν ὡς μαινόμενοι καὶ κατέλαβον ταῦτα τῶν ἰδιοκτητῶν Ἑλλήνων μηδεμίαν ἀντίστασιν ἀντιταξάντων κατ' αὐτῶν, βεβαιωθέντων ἐκ τῶν ἐν Βάρνῃ συμβάντων ὅτι αὐτὴ ἡ Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις ἐκτελεῖ τὰς ἁρπαγὰς ταύτας διὰ τῶν ὀργάνων της, πρὸς τὴν ὁποίαν

πᾶσα ἀντίστασις ἀποβαίνει ἀνωφελής. Ἰδοὺ δὲ καὶ τὸ τηλεγράφημά των πρὸς τοὺς ἐν Βάρνῃ μισθοδότας των, δι' οὗ ἀνήγγελλον τὸ κατόρθωμά των : «Τὴν ἀποστολήν, ἣν ἀνεθέσατε ἡμῖν ἐξετελέσαμεν σήμερον μετὰ τόλμης καὶ γενναιότητος, καταλαβόντες σχολὴν καὶ ἐκκλησίαν. Δόξα ὑμῖν, οἵτινες ἠγείρατε ὑψηλὰ τὴν βουλγαρικὴν σημαίαν καὶ ἐνεψυχώσατε ὅλους τοὺς Βουλγάρους (ἐννοοῦσι βεβαίως τὴν ὑποστήριξιν τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως διά τε τῆς ἀστυνομίας, τοῦ τε στρατοῦ καὶ τῶν ἀφειδῶς προσφερομένων χρημάτων) ὅπως κατασυντρίψωσι τὴν κεφαλὴν τῆς ἐχιδνοειδοῦς ἑλληνικῆς προπαγάνδας!!»

Ὦ τῆς ἀναισχύντου στρεβλωτικῆς ἀγυρτείας ! Τοὺς πρὸ τριῶν χιλιάδων ἐτῶν ἰθαγενεῖς κατοίκους τῶν μερῶν τούτων, Ἕλληνας, τοὺς διπλῶς φορολογουμένους ὑπηκόους τοῦ Ἡγεμόνος Φερδινάνδου, τοὺς κυριωτάτους μοχλοὺς τῆς ἐμπορείας τοῦ κράτους, τοὺς φιλησύχους τούτους σκαπανεῖς τῆς προόδου τοῦ τόπου οἱ ἀπὸ τοῦ Βόλγα κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ἐπήλυδες Οὐνnοτατάροι καὶ Σκυθοτατάροι, οἱ τὴν γλῶσσάν των ἀπολέσαντες καὶ μὲ ξένην τοιαύτην σκεπτόμενοι καὶ διανοούμενοι, ἀποκαλοῦσιν ἑλληνικὴν προπαγάνδαν !

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς Φιλιππούπολιν.

Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι Φιλιππουπόλεως, βλέποντες πλέον ἀναφανδὸν ν' ἀπειλοῦνται ἡ περιουσία καὶ ζωὴ αὐτῶν διὰ τῶν ὡς ἀνωτέρω προκηρυσσομένων ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς ἀναισχύντου σατανικότητος ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, μηδεμίαν φροντίδα λαμβανούσης πρὸς προστασίαν αὐτῶν, ἐσκέφθησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν προστασίαν τῆς Κυβερνήσεως ὑποδεικνύοντες αὐτῇ τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον καὶ τὸ καθῆκον αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο ἐπιτροπὴ τῶν προκρίτων, μεταβᾶσα παρὰ τῷ Νομάρχῃ Φιλιππουπόλεως παρεκάλεσεν αὐτὸν ὅπως λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς προστασίαν αὐτῶν ἀπειλουμένων. Ὁ κύριος Νομάρχης διεβεβαίωσεν αὐτοὺς εἰλικρινέστατα (!) ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔλαβε τοιαῦτα αὐστηρὰ καὶ τελεσφόρα μέτρα, ὥστε οὐδένα κίνδυνον θὰ διατρέξῃ οὔτε ἡ ζωὴ οὔτε ἡ περιουσία τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τοῦτο αὐτοὶ πρέπει νὰ εἶναι ἐντελῶς ἥσυχοι. Εἰς ἀντάλλαγμα δὲ τῆς εἰλικρινοῦς του ταύτης προστασίας, ἀπῄτησε παρὰ τῶν Ἑλλήνων νὰ εἶναι κεκλεισμένοι ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των καθ' ὅλην τὴν Κυριακήν, ἵνα μὴ θεωρηθῶσιν ὡς προκλητικοὶ κατὰ τῶν Βουλγάρων. Παντοῦ ἡ αὐτὴ πολιτική, ἧς ὁ σκοπὸς νὰ ἀποκοιμίσῃ τοὺς Ἕλληνας, ὅπως γένωνται χειροήθεις καὶ εὐάλωτοι κατὰ τὰ μέλλοντα νὰ τελεσθῶσι κατ' αὐτῶν κακοῦργα ὄργια ! Ἀνέτειλε καὶ ἡ 16η Ἰουλίου ἡμέρα ἀπαισία καὶ ἀποφράς. Πάντας τοὺς Ἕλληνας κατεῖχε τρομερὸς φόβος καὶ φρικτὴ ταραχὴ ἕνεκα τῶν ἀπαισίων διαδόσεων περὶ διαρπαγῆς καὶ τερατωδῶν βανδαλισμῶν. Ἀναμιμνησκόμενοι ὅμως τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ νομάρχου, ὅστις ὅμως εἶχεν ἤδη ἀπέλθει κρυφίως χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουσιν οἱ Ἕλληνες, ἀφήσας ἐν Φιλιππουπόλει τὸν γραμματέα του, ἤλπιζον οἱ δείλαιοι ὅτι μόνον εἰς λόγους θὰ περιορισθῶσιν οἱ διαδηλωταί. Ἀλλ' ἐψεύσθησαν, ἀπατηθέντες δεινῶς ! Αἱ ἐλπίδες αὐτῶν

ἀπέβησαν μάταιαι ! Αἱ ὑποκριτικαὶ ὑποσχέσεις τοῦ Νομάρχου σκοπὸν εἶχον νὰ ματαιώσουν πᾶσαν προετοιμασίαν καὶ ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν θυμάτων, τῶν Ἑλλήνων, διότι οἱ φρασύδειλοι διαδηλωταὶ εἶχον συμφωνήσει μετὰ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀρχηγῶν των ὅτι ἔδει νὰ τοὺς προφυλάξωσιν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ἄλλως δὲν εἶχον τὴν ὄρεξιν νὰ προβῶσιν εἰς διαρπαγὰς καὶ λεηλασίας κατ' αὐτῶν ἐπὶ κινδύνῳ τῆς ἑαυτῶν ζωῆς. Ἀλλ' ὁ κύριος Νομάρχης Φιλιππουπόλεως, βέβαιος ὢν ὅτι τὰ πάντα εἶχε διευθετήσει καλῶς, ἀπήρχετο τῆς Φιλιππουπόλεως, ἵνα δικαιολογῆται κατόπιν. Τὸ παράδειγμα τοῦτο νὰ ἀπουσιάζῃ ἐκ τοῦ θεάτρου τῶν φρικαλεοτήτων εἶχε λάβει ὁ Νομάρχης παρὰ τοῦ Ἡγεμόνος του, τοῦ Πρωθυπουργοῦ του καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν Πετκώφ, οἵτινες, ἀφήσαντες χρήματα πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ταραχοποιῶν καὶ τὰς ἀναγκαίας διαταγάς των, ὅπως καλῶς ἀποβῶσι τὰ ἀποφασισθέντα σχέδιά των, εἶχον σκοπίμως ἀπέλθει εἰς τὸ ἐξωτερικόν ! Τὸ αὐτό, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, εἶχε πράξει καὶ ὁ Νομάρχης Πύργου, ὥστε αἱ διαταγαὶ ἦσαν αἱ αὐταὶ εἰς πάντας ! Οἱ ἄγριοι διαδηλωταί, διαιρεθέντες εἰς ὁμάδας, ὁδηγουμένας ὑπὸ διαφόρων ἀρχηγῶν καὶ ἀκολουθουμένας ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας, διέσχιζον τὴν πόλιν μανιωδῶς καὶ δαιμονίως κραυγάζοντες ! Κατ' ἀρχὰς εἰσέβαλον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Μητροπολικὸν ναὸν τῆς «Ἁγίας Μαρίνης», ἀνέτρεψαν καὶ ἔθραυσαν τὰς εἰκόνας, τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν καὶ τὰ λοιπὰ ἱερὰ σκεύη τε καὶ ἄμφια ! Ἐξέσχισαν ἅπαντα τὰ ἱερὰ βιβλία καὶ εὐαγγέλια τῆς ἐκκλησίας, βανδαλικῶς ὀργιάζοντες ! Τὰ τεμάχια τῶν συντριμμάτων ἔρριψαν ἐκτὸς τοῦ ναοῦ πρὸς ἔτι μείζονα βεβήλωσιν αὐτῶν ! Τέλος τὰ πάντα περιυβρίσαντες, καταστρέψαντες, ἐρημώσαντες, καταθρυμματίσαντες καὶ τὰ διάφορα ἱερὰ βιβλία, ἱερὰ εὐαγγέλια, ἱερὰ σκεύη ρίψαντες εἰς τὰς ὁδούς, ὥρμησαν πρὸς τὸ Μητροπολιτικὸν μέγαρον τοῦ Ἕλληνος Μητροπολίτου, ὅπου τὰ ἴδια διέπραξαν, τραυματίσαντες ἀπανθρώπως καὶ τὸν Ἀρχιμανδρίτην Φώτιον, τὸν ἀντικαθιστῶντα τὸν ἀπουσιάζοντα Μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως, καταλαβόντες τὸ μέγαρον τοῦτο καὶ διατηρήσαντες ὡς ἴδιον ! Τὸ κτίριον τῆς Μητροπόλεως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχε κτισθῆ δι' ἐράνων τῶν φιλογενῶν Ἑλλήνων. Τὴν δὲ μεγάλην καὶ καινουργῆ Μαράσλειον σχολὴν κατηρήμωσαν βανδαλικῶς, καταστρέψαντες τελείως πάντα τὰ ἐν αὐτῇ ἔπιπλα, εἰκόνας, θύρας, παράθυρα, θρανία καὶ ὅ,τι ἄλλο ἦν δυνατόν ! Ἔτι δὲ τὴν πλουσιωτάτην καὶ περικαλλῆ Μαράσλειον βιβλιοθήκην κατέστρεψαν ἐντελῶς, κατακαύσαντες ὅλα τὰ συγγράμματα αὐτῆς ἐν μέσῃ ὁδῷ ! Οἱ βανδαλισμοὶ οὗτοι τῶν Βουλγάρων ὑπῆρξαν τοσοῦτον ἀπαίσιοι καὶ φρικώδεις, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ συγκριθῶσιν οὔτε πρὸς τοὺς βαρβάρους χρόνους τοῦ μεσαιῶνος οὔτε πρὸς τὰς ἀγριότητας τῶν μαύρων τῆς Ἀφρικῆς ! Τὴν αὐτὴν τύχην ὑπέστησαν πάντα τὰ κοινοτικὰ κτήματα καὶ καθιδρύματα ἤτοι τὰ παρθεναγωγεῖα, τὰ νηπιαγωγεῖα, αἱ ἐκκλησίαι Ἁγίας Παρασκευῆς, Ἁγίου Δημητρίου, Ἁγίου Κωνσταντίνου, Ἁγίου Διονυσίου, Ἁγίου Χαραλάμπους καὶ ἡ καθ' ἧς τὸ πρῶτον ἐπετέθησαν, τῆς Ἁγίας

Μαρίνης. Ἡ ἑλληνικὴ λέσχη «Ὀρφεὺς» ἐπληρώθη λίθων καὶ ξύλων, διαρπαγέντων καὶ καταστραφέντων πάντων τῶν ἐν αὐτῇ ὀργάνων καὶ ἐπίπλων! Καταστρέψαντες ὁμοιοτρόπως καὶ τὸ συσσίτιον τῶν ἀπόρων παίδων, ἔνθα ὑπεράνω τῶν διακοσίων ὀρφανῶν, πτωχῶν καὶ ἀναπήρων ἐτρέφοντο καὶ ἀνετρέφοντο τῇ φιλανθρώπῳ μερίμνῃ τῶν εὐγενῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων Φιλιππουπόλεως, ἔδειξαν τὸ μέγεθος τῆς ἐμφύτου αὐτῶν ἀπανθρωπίας καὶ θηριωδίας. Καταστρέψαντες θηριωδῶς, διαρπάσαντες, καταλαβόντες πάντα τὰ κοινοτικὰ κτήματα τῶν Ἑλλήνων, ἔτρεψαν ἤδη τὸν ἄπληστον αὐτῶν βαρβαρισμὸν καὶ κατὰ τῶν ἰδιωτικῶν ἑλληνικῶν καταστημάτων, ἅτινα πάντα εἰς ἑκατὸν εἴκοσι περίπου ἀνερχόμενα, κατὰ πρῶτον ἐλῄστευσαν, διήρπασαν, μετακομίσαντες πᾶν ὅ,τι ἦν δυνατόν, εἶτα δὲ κατέστρεψαν, κατεθρυμμάτισαν βανδαλικῶς καὶ ἀγρίως μετατρέψαντες τὰ πρὸ μιᾶς στιγμῆς πλούσια καὶ λαμπρὰ καταστήματα εἰς ἀληθῆ «ἐρημίαν Σκυθῶν»[1]. Τοιουτοτρόπως οἱ μὲν πρὸ μιᾶς στιγμῆς εὔποροι καὶ πλούσιοι ἔμποροι μετεβλήθησαν εἰς ἀνθρώπους στερουμένους τῶν πάντων, οἱ δὲ πεινα λέοι καὶ ψωραλέοι θαμῶνες τῶν τριόδων αἴφνης γίνονται κάτοχοι μεγάλων περιουσιῶν! Καὶ ταῦτα ἐν ἐλευθέρῳ συνταγματικῷ κράτει ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Προξενείων τῶν Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων! Ταμεῖα διηρπάγησαν, συρτάρια καὶ κάσσαι ἐβιάσθησαν, ἐθραύσθησαν καὶ ἠνοίγησαν, περιουσίαι ὁλόκληροι, ἱδρὼς πολλῶν ἐτῶν, διηρπάγησαν χωρὶς οἶκτον. Ἀναφέρομεν ἐνταῦθα καί τινα ὀνόματα ἐπισήμων Ἑλλήνων, ὧν τὰ καταστήματα ἐντελῶς διηρπάγησαν καὶ κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐπισήμων τε καὶ λοιπῶν· ἤτοι τὰ καταστήματα: Ἰ. Σωτηροπούλου, Μ. Δόβρογλου, Ζιάκα, Θ. Βαφειάδου, Μιγάλου, ἀδελφῶν Οἰκονομιδῶν, Ἀρ. Ἀθανάτου, Γ. Κωφοῦ, Π. Ἰγγλέση, Χ'' Ἰακώβου, Ἀδελφῶν Νικολαϊδῶν, Δ. Π. Δημητρίου, Παρουσιάδου, Ἀδελφῶν Μαρίντσογλου, Ἀδελφῶν Σταματιαδῶν, καπνεργοστάσιον Σταματιάδου, Λίμπεν, τὰ ἀρτοπωλεῖα Κολιούτα, «Ἀλληλοβοηθείας», Μεμῆ, Διάκου, Σπανοῦ, Ν. Ἀναστασίου, Ἁγίου Κωνσταντίνου, Βενέτη, Πλούτση, Μητσοπούλου, τὰ οἰνοπωλεῖα Μώραλη, Χρ. Ξυδᾶ, Γιάνκογλου, Σωκράτους, Μήτσου, ὡρολογοποιεῖον Μιχαηλίδου, τὰ ἑστιατόρια «Ἀδριανουπόλεως», Τσιροπούλου, «Βερολῖνον», Λασκαλοπούλου, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐμπορικὴ Λέσχη κλπ. κλπ. Λυσσῶν ὁ ὄχλος, τὸ θηριῶδες ἐκεῖνο πανδαιμόνιον, ἐπετέθη καὶ κατέστρεψε τὴν οἰκίαν τοῦ Διευθυντοῦ τῆς «Φιλιππουπόλεως» κ. Δημ. Κουμαριανοῦ καὶ τὰ τυπογραφεῖα τῶν Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων «Φιλιππουπόλεως» καὶ «Εἰδήσεων τοῦ Αἵμου» καὶ πολλὰς ἄλλας οἰκίας σημαντικῶν Ἑλλήνων. Πολλοὺς Ἕλληνας ἐπλήγωσαν, τὸν δὲ ἀτυχῆ δικηγόρον Μαλιάδην, τολμήσαντα νὰ ὑπερασπισθῇ ἑαυτόν, ἐφόνευσαν διὰ τῶν ροπάλων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κατενεγκόντες, ἣν κατεκερμάτισαν κυριολεκτικῶς. Ὁ ἀτυχὴς Μαλιάδης [1] ὑπερασπιζόμε-

1. «Λείαν Μυσῶν».

νος ἑαυτὸν εἶχε φονεύσει ἕνα ἄγριον κομήταν, ὃν τὴν ἑπομένην οἱ Βούλγαροι ἔθαψαν μεγαλοπρεπῶς. Οἱ ἀπαίσιοι κακοῦργοι εἶχον προγράψει δέκα καὶ ἓξ ἐν ὅλῳ Ἕλληνας, ἐν οἷς οἱ Σκαρλᾶτος Κωνσταντινίδης, Δ. Κουμαριανός, Ἀνδρόνικος, Ν. Τσιγγιρίδης, Δουλᾶς, Κ. Στεφανίδης καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν εὐτυχῶς ν' ἀπολαύσωσι τὴν εὐχαρίστησιν, χύνοντες τὸ αἷμα αὐτῶν, αἱ αἱμοχαρεῖς τίγρεις τοῦ θηριοτροφείου τῆς Ἀνατολῆς, ὅπερ καλεῖται Βουλγαρία, διότι οἱ προγραφέντες οὗτοι Ἕλληνες, προλαβόντες, εἶχον κρυφθῆ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πασίδηλον καθίσταται ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν εἶναι μόνον ἀπαίσιοι δολοφόνοι, ἀλλὰ καὶ ἀπαισιώτεροι λωποδύται! Καὶ ταῦτα πάντα ἐγίνοντο τῇ ἐπισήμῳ συνδρομῇ τῆς ἀστυνομίας καὶ τοῦ στρατοῦ! Δόξα λοιπὸν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, τοὺς ἐλευθερώσαντας ἐκ τῆς δουλείας τοὺς Βουλγάρους! Δόξα καὶ τιμὴ καὶ ἀνταπόδοσις παρὰ Θεοῦ διὰ τὰ ἅγια αὐτῶν ἔργα!

Αἱ ζημίαι τῶν ἁρπαγεισῶν καὶ καταστραφεισῶν ἑλληνικῶν περιουσιῶν ἀνέρχονται κατὰ τοὺς μετριωτάτους ὑπολογισμοὺς εἰς (8.000.000) ὀκτὼ ἑκατομμύρια φράγκων. Ἐκ τῶν ἓξ ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν μόνον τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου λεηλατήσαντες καὶ θραύσαντες τὰ ἐν αὐτῷ ηὐδόκησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι κατόπιν, ὡς ἀνάξιον προσοχῆς οἱ μοχθηροὶ ἱερόσυλοι. Καὶ τοῦτο μία βουλγαρικὴ γενναιοδωρία! Τρία Μοναστήρια, κείμενα εἰς τὰ πέριξ τῆς Φιλιππουπόλεως ἤτοι τὸ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, τὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τὸ τοῦ Ἁγίου Κηρύκου, κατέσχον βίᾳ καὶ αὐθαιρέτως ἀφαιρέσαντες ταῦτα ἀπὸ τοὺς ἀπ' αἰώνων κατόχους καὶ ἰδιοκτήτας αὐτῶν Ἕλληνας οἱ καὶ τῶν ληστῶν χείρονες Βούλγαροι [2].

Τὴν αὐτὴν πρὸς τοὺς ἐν Φιλιππουπόλει Ἕλληνας τύχην ὑπέστησαν καὶ αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες Τατάρ-Παζαρτζικίου καὶ Περιστερᾶς, διότι ἐν μὲν Τατάρ-παζαρτζικίῳ κατελήφθησαν ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ καὶ Ἐκκλησία τῇ 20ῇ Ἰουλίου, ἐν δὲ Περιστερᾷ τῇ 21ῃ ἰδίου κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅπως καὶ ἐν Φιλιππουπόλει, ὥστε περιττὸν θεωρῶ ν' ἀπαριθμῶ καὶ τὰς ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις τρομερὰς κατὰ τῶν Ἑλλήνων θηριωδίας καὶ καταστροφὰς καὶ λεηλασίας τῶν ἀγρίων κομητατζήδων καὶ τὰς διαρπαγὰς τῶν ἑλληνικῶν πλουσίων καταστημάτων.

Καθ' ἣν ἡμέραν διεδραματίζοντο ἐν Φιλιππουπόλει ὡς ἀνωτέρω ζωγραφηθεῖσαι σκηναί, τὰ ἴδια διεπράττοντο καὶ ἐν Πύργῳ, ἔνθα τὴν ἑσπέραν τοῦ Σαββάτου εἶχε φθάσει ὁ διὰ τὴν θηριωδίαν του διαβόητος καταστὰς Πέτρος Δραγγοῦλεφ καὶ ἀμέσως ἐμισθοδότησε καὶ κατήρτισε σπεῖραν ληστῶν καὶ δολοφόνων διὰ τὰ ἀποφασισθέντα ἐν Πύργῳ κακοῦργα σχέδια. Τὴν Κυριακὴν λοιπόν, 16ην Ἰουλίου, τὸ ἀπόγευμα συνῆλθε τὸ πλῆθος εἰς συλλαλη-

1) Βλ. ***Μ. Ἀποστολίδην***, Ἀρχ. Θρ. Θησ. τ. ΙΓ' σ. 41, 58: Κατάλυσις τῆς ἐν Φιλ)λει Ἑλλ. Ὀρθοδ. Κοινότητος.

2) Τοῦ αὐτοῦ Ἀρχ. Θρ. Θησ. τόμ. Β' σ. 16.

τήριον προσκληθὲν διὰ προκηρύξεων, προσκλήσεων, τυμπάνων καὶ κωδωνοκρουσιῶν ὑπὸ τῶν μισθάρνων ὀργάνων τοῦ Π. Δραγγοῦλεφ καὶ Σία καὶ ἰδίως ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν καὶ δημοτικῶν ὑπαλλήλων καὶ μάλιστα ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας Πύργου! Ὁ Ἕλλην πρόεδρος τῆς ἐφορείας Πύργου μετά τινων ἐπισήμων Ἑλλήνων πληροφορηθέντες τὸ Σάββατον ἀκόμη τοὺς σκοποὺς τῶν Βουλγάρων καὶ τὰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ Σχολῆς αὐτῶν τεκταινόμενα, μετέβησαν παρὰ τῷ Νομάρχῃ Πύργου, ὃν καθικέτευον ὅπως προστατεύσῃ αὐτούς τε καὶ τὰ κοινοτικὰ αὐτῶν καθιδρύματα διὰ τῆς κυβερνητικῆς ἐπεμβάσεως παρὰ τοῖς ταραχοποιοῖς, ὧν τὰς ἀποφάσεις καὶ τὰ σχέδιαν ἀπηρίθμησα λεπτομερῶς πρὸς τὸν Νομάρχην. Ὁ δὲ Νομάρχης, πιστὸς ἐκτελεστὴς τῶν δοθεισῶν αὐτῷ ἐκ Σοφίας ἐμπιστευτικῶν διαταγῶν καὶ φαρισαϊκῶν ὁδηγιῶν, διεβεβαίωσε τοὺς προσελθόντας, ὅτι πάντα εἶναι διαδόσεις ἀνυπόστατοι καὶ ὅτι δὲν ἔχουν νὰ πάθωσι τίποτε οὔτε αὐτοί, οὔτε ἡ τιμή, οὔτε ἡ περιουσία αὐτῶν, οὔτε καὶ τὰ κοινοτικὰ αὐτῶν κτήματα, ἑπομένως οἱ φόβοι αὐτῶν εἶναι κενοὶ καὶ πρέπει νὰ ἔχωσι πεποίθησιν εἰς τὴν κυβέρνησιν ὅτι θὰ ἐπιτελέσῃ τὸ καθῆκον της, μόνον νὰ μένουν ἥσυχοι ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν καὶ νὰ μὴ προκαλῶσι ταραχάς. Αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα παραπλήσια πρὸς ταῦτα ὑπεσχέθη καὶ συνεβούλευσε τοὺς Ἕλληνας ὁ ἀγαθὸς οὗτος καὶ ἀντάξιος ὑπάλληλος τοῦ Δημήτρ. Πετκώφ. Ἐνῷ μετ' οὐ πολὺ ἀπήρχετο ἐκ Πύργου ἐν ἀγνοίᾳ καὶ κρυφίως τῶν Ἑλλήνων, ἀφήσας τὰς σατανικάς του διαταγὰς εἰς τὰ ὄργανά του! ὁ πιστὸς οὗτος θεράπων τοῦ Πετκώφ, ὡς θὰ ἴδωμεν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ τοῦ παρόντος βιβλιαρίου, ἀκριβὴς ἐκτελεστὴς τῶν ἐκ Σοφίας ἐμπιστευτικῶν αὐτῷ διαταγῶν (κομφιντιτσιάλνοι ζάποβεντοι) μιμεῖται κατὰ γράμμα τὰς πράξεις καὶ ὁδηγίας τῶν ἀποδημούντων κυβερνητῶν τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ κυβερνητικοῦ μακελείου! Φεύγει λοιπὸν ἐκ Πύργου ἵνα δικαιολογῆται κατόπιν ὅτι δῆθεν ἦτο ἀπὼν καὶ αὐτὸς τέλος ἀθῷος ὡς περιστερά. Ἀλλὰ ποίους θ' ἀπατήσουν οἱ Βούλγαροι μὲ τὰς κουτοπονηρίας των ταύτας; Ποίους θὰ εὕρουν τόσον ἀφελεῖς, τόσον μωροὺς καὶ ἐθελοτυφλοῦντας; Ὦ! τοὺς Ἄγγλους καὶ Αὐστριακούς, τὴν Ἀγγλικὴν καὶ Αὐστριακὴν Κυβέρνησιν, τὸν Ἀγγλικὸν καὶ Αὐστριακὸν ἐπίσημον καὶ ἡμιεπίσημον τύπον! Καὶ αὐτὴν τὴν Ἀγγλικὴν Ἐκκλησίαν! Ἀλλ' ὦ βέλτιστοι Βούλγαροι! Οἱ Ἄγγλοι καὶ Αὐστριακοὶ καὶ οἱ Ρῶσοι δὲν εἶναι μωροὶ καὶ ἠλίθιοι, ὅπως σεῖς τοὺς νομίζετε· αὐτοὶ σήμερον ἐθελοκακοῦν καὶ ἐθελοαναισθητοῦν εἰς τὰς ἁρπαγάς σας, τὰς δηώσεις, τοὺς ἐμπρησμούς, τὰς ἀτιμώσεις, τὰς σφαγάς σας κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἔχοντες ἰδίους σκοπούς, ἰδίας τάσεις, ἰδίας βλέψεις καὶ προσπαθοῦν δι' ὑμῶν νὰ θολώσουν τὰ νερά, ἵνα εἰς θολωμένα νερὰ πιάσουν αὐτοὶ ψάρια, ὧν τὰ παχύτερα ἴσως θὰ εἶσθε σεῖς, οἵτινες μακρύτερον τῆς μύτης σας δὲν δύνασθε νὰ ἀποβλέψητε. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Βύρωνος καὶ Κοδριγκτῶνος καὶ Γλάδστωνος δὲν ἐπιδοκιμάζουσι τοὺς βανδαλισμούς σας ἄνευ συμφέροντός των. Ἀπ' ἐναν-

τίας αὐτοὶ σήμερον μὲν οὕτω πολιτεύονται, θεωροῦντες ὅτι διὰ τῶν βουλγαρικῶν χειρῶν ἐξάγοντες τὰ κάστανα θέλουσι κατορθώσει εὐκοπώτερον τοὺς σκοπούς των, ἀλλὰ δὲν θὰ βραδύνῃ πολύ, ὁπότε θὰ ἀκολουθήσουν ἄλλην πολιτικὴν πρὸς τοὺς ἀπογόνους τῶν ἐνδόξων Ἑλλήνων, ὧν τὰ ἀνέσπερα φῶτα ἐπὶ τρεῖς χιλιάδας ἔτη ἐφώτισαν καὶ ἠγλάϊσαν τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλιαρίου. Ἤδη δὲ ἂς ἴδωμεν τὰς πράξεις τοῦ συλλαλητηρίου. Συνῆλθον λοιπὸν τὰ μίσθαρνα ὄργανα τῶν Δραγγοῦλεφ καὶ Σία καί τινες περίεργοι, τὸ πλεῖστον παῖδες ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ βουλγαρικοῦ παρεκκλησίου, ἔνθα ὡμίλησαν ὁ Δραγγοῦλεφ καὶ Σία, συστήσαντες εἰς τὸ πλῆθος τὴν καταστροφὴν τῶν Ἑλλήνων, ἐπικροτούσης καὶ τῆς ἀστυνομίας. Χάριν ἁπλῆς περιεργείας ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὸ ὄνομα ἑνὸς βουλγάρου δικηγόρου Νόσκωφ, ὅστις εἴτε μὴ ὢν μεμυημένος εἰς τὰ καταχθόνια μυστήρια τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, εἴτε μὴ συμμεριζόμενος ἐν γένει τὰ σκότια ταῦτα σχέδια αὐτῆς, εἴτε τέλος ἐξ ἁπλῆς ὑποκρισίας, συνεβούλευσε τῷ ὄχλῳ νὰ διαλυθῇ ἡσύχως καὶ ἄνευ παρεκτροπῶν. Ἀλλ' ὁ κακοῦργος Δραγγοῦλεφ, ἀνελθὼν μετ' αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ ἀναγνοὺς τηλεγράφημά τι ἐκ Φιλιππουπόλεως, δι' οὗ ἐγνωστοποιοῦντο αὐτῷ αἱ αὐτόθι ἁρπαγαί, δηώσεις καὶ ληλασίαι, κατέληξε διὰ τῶν λέξεων: «Ἔμπρὸς λοιπὸν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν σχολήν!» Καὶ τὸ πλῆθος ἀμέσως ὥρμησε, μαινόμενον μετ' ἀγρίων κραυγῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν. Τινὲς ἐκ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες μακρόθεν παρηκολούθουν καὶ κατεσκόπευον τὰ ὄργανα ταῦτα τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, μαθόντες ὅτι σπεύδουσι πρὸς κατάληψιν τῆς ἐκκλησίας των προλαμβάνουν αὐτοὺς καὶ παρατάσσονται πρὸ τοῦ ναοῦ, μὴ ἐπιτρέψαντες εἰς τοὺς θρασυδείλους ἐκείνους λῃστὰς νὰ πλησιάσουν καὶ μολύνωσι τὴν ἱερὰν αὐτῶν ἐκκλησίαν ἀντιταχθέντες αὐτοί, μία δρὰξ Ἑλλήνων κατὰ πολλῶν ἑκατοντάδων κακούργων Βανδάλων. Οἱ θρασύδειλοι διαδηλωταὶ ὑποχωροῦσιν ἀπέναντι τῆς δρακὸς ταύτης, τῆς μετὰ τοσαύτης τόλμης θελησάσης νὰ προστατεύσῃ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀγρίων καὶ βεβήλων ἱεροσύλων. Ἀλλ' αἴφνης προσέρχεται ἡ ἀστυνομία ἐπίκουρος εἰς τοὺς ἀγρίους ἅρπαγας, ἐπεμβαίνει ὑπὲρ τῶν κακούργων ἐπιδρομέων κατὰ τῶν ἰδιοκτητῶν Ἑλλήνων καὶ ξιφουλκήσασα ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἀόπλων ὑπερασπιστῶν τῆς περιουσίας των, διαλύει τοὺς Ἕλληνας, ἐκδιώκει αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ναοῦ των καὶ παραδίδει τὸν οἶκον τοῦτον τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες Πύργου ἀπὸ τεσσαράκοντα καὶ πλέον ἔτη ἐδοξολόγουν τὸν Πάνσοφον ἐν τῇ θείᾳ τοῦ Πλάτωνος γλώσσῃ, εἰς τὴν διαρπαγήν, εἰς τὴν καταστροφήν, εἰς τὰ παμμίαρα ὄργια τῶν ἀνταξίων ἀπογόνων τοῦ Κρούμ! Ἄρχεται λοιπὸν ὁ πετροπόλεμος ὑπὸ τοῦ λυσσῶντος συρφετοῦ, ὁ ροπαλοπόλεμος καὶ ὁ σιδηροπόλεμος κατὰ τοῦ ναοῦ, κατὰ τῶν θυρῶν, κατὰ τῶν παραθύρων καὶ ἐν ριπῇ τὰ πάντα μεταβάλλονται εἰς «ἐρημίαν Σκυθῶν» [1]. Θραύονται αἱ θύραι καὶ εἰσορμᾷ εἰς

1. «Λείαν Μυσῶν».

τὸν ναὸν μετὰ κραυγῶν καὶ ὕβρεων ὁ λυσσῶν ἐκεῖνος ὄχλος, ἐνθαρρυνθεὶς ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ τῶν λοιπῶν ὀργάνων τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως καὶ κατασυντρίβει καὶ καταξεσχίζει καὶ βεβηλώνει τὰ πάντα! Ἱερὰ βιβλία, Ἁγία Τράπεζα, Ἅγιον Εὐαγγέλιον, ἄμφια, σκεύη, Ἅγιον Ποτήριον, Ἱερὸν Ἀρτοφόριον μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ τὰ πάντα καταθρυμματίζονται καὶ ῥίπτονται καὶ διασκορπίζονται! Αἱ ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ ἀλείφονται διὰ μαύρης βαφῆς ἢ καταξέονται καὶ ἡ «Κοίμησις τῆς Θεοτόκου» μετονομάζεται εἰς «Πρεομπραζένιε Γκοσπόδνε» (Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου). Τὴν ἰδίαν τύχην μετ' οὐ πολὺ ὑφίσταται καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ ὀνομασθεῖσα ὑπὸ τῶν ἁρπάγων διὰ τοῦ βαρβάρου ὀνόματος «Τσὰρ—Κρούμ», ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνωφλίου τῶν θυρῶν ἐτέθη ἡ ἐπιγραφὴ «ἀκὸ νὲ στὲς μείρα, νὰ τὴ σεκῆρα» (ἂν δὲν θέλῃς τὴν εἰρήνην, λάβε τὴν μάχαιραν). Ἡ μεταξὺ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς σχολῆς πλατεῖα ἐπληρώθη ἐκ τεμαχίων χάρτου ἐκ τῶν βιβλίων τῆς ὡραίας ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης, ἅτινα οἱ μὲν ἐντὸς τῆς σχολῆς εἰσορμήσαντες Βούλγαροι σχίζοντες εἰς δύο ἢ τρία τεμάχια ἔρριπτον ἔξω ἐκ τῶν παραθύρων, οἱ δὲ ἐν τῇ αὐλῇ πολυάριθμοι Βάνδαλοι κατέκοπτον εἰς μυρία τεμάχια καὶ διεσκόρπιζον ἐμπαίζοντες δι' ὑβριστικῶν λέξεων! Ἀκολούθως ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν καταστημάτων καὶ τῶν Ἑλληνικῶν λεσχῶν καὶ συλλόγων, ὧν τὰ ἔπιπλα, τὰ ὄργανα, τὰ βιβλία καὶ πᾶν ὅ,τι ὑπῆρχεν κατασυνέτριψαν εἰς θρύμματα. Ἀγρίως κατέστρεψαν τὸ ξενοδοχεῖον «Πετερμσποὺργ» ὡς καὶ τὸ λαμπρὸν καφενεῖον αὐτοῦ τοῦ Ἕλληνος Ἀλκιβιάδου. Προσέτι δὲ καὶ τὸ μαγειρεῖον τοῦ Τσάκωνα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐπροξένησαν ζημίας ἀνυπολογίστους εἰς τοὺς δυστυχεῖς τούτους οἰκογενειάρχας πολυμελῶν οἰκογενειῶν. Πολλὰ ἐπίσης ἄλλα ἑλληνικὰ καταστήματα ὑπέστησαν τὴν ἀγρίαν ἐπίθεσιν τῶν κακούργων καταστροφέων! Τὸν καταστηματάρχην Μιχαὴλ Λυμπερίδην θελήσαντα ν' ἀντιστῇ εἰς τὴν διαρπαγὴν τοῦ καταστήματός του ἀφῆκαν διὰ τῶν ροπάλων των βαρέως κατενεγκόντες ἡμιθανῆ! Ὁ ἀτυχὴς ἐν ἐλεεινῇ καταστάσει μετεφέρθη ὑπό τινων ὁμογενῶν εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Σφοδρὰ ἦτο ἐπίσης ἡ ἐπίθεσις των κατὰ τῆς οἰκίας τοῦ ἰατροῦ Κουτσοδημήτρη, ὃν ἤθελον ἀγρίως νὰ διασπαράξωσι διὰ τὰ ἀκραιφνῆ αὐτοῦ πατριωτικὰ αἰσθήματα. Τὴν οἰκογένειαν τοῦ προγραφέντος ἰατροῦ ἀγρίως κατετρόμαξαν, ἀφεύκτως δὲ θὰ ἐφόνευον καὶ αὐτὴν καὶ τὸν ἰατρόν, ἂν μὴ ἀξιωματικός τις εὐσυνείδητος κατὰ τύχην ἐκεῖθεν διερχόμενος, ἔσωσεν αὐτοὺς στήσας πρὸς αὐτὴν φρουρὰν στρατιωτῶν, οἵτινες εὐτυχῶς ἔτυχε νὰ εἶναι Ἕλληνες, καὶ ἐκδιώξας δι' αὐτῶν αἰσχρῶς τοὺς ἀνάνδρους κακούργους. Οἱ βέβηλοι κομιτατζῆδες διατρέχοντες τὰς συνοικίας καὶ τὴν ἀγορὰν ὡς μαινόμενοι, θραύοντες διὰ σιδηρῶν ράβδων τὰς θύρας τῶν καταστημάτων καὶ διαρπάζοντες τὰ τε ἐμπορεύματα καὶ τὰ ἔπιπλα τῶν Ἑλλήνων, ἐξετέλουν οὕτω τὸ στυγερὸν πρόγραμμα τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως! Πρόγραμμα λεηλασίας καὶ ἐξοντώσεως τῶν Ἑλλήνων! Εἰς δύο ἑκατομμύρια φράγκων ἀνέρχεται κατὰ τοὺς ἀκριβεστάτους

ὑπολογισμοὺς ἡ ἐθνικὴ ζημία τῶν ἐν Πύργῳ ὁμογενῶν, οἵτινες, στερηθέντες οὕτω τῆς μόλις πρότινων ἐτῶν οἰκοδομηθείσης ἐκ προαιρετικῶν συνδρομῶν μεταξύ των καὶ ἐξ ἄλλων ὁμογενῶν λαμπρᾶς Σχολῆς καὶ εὐαγοῦς των ἐκκλησίας μένουσιν ἤδη ὡς πτηνὰ ἄνευ φωλεᾶς ! Δεινὴ τῷ ὄντι κακουργία ! Πρωτάκουστος αὐθαιρεσία !

Τὴν δὲ ἑπομένην Κυριακὴν 23ην Ἰουλίου συνέβησαν αἱ ἁρπαγαὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων καὶ αἱ λεηλασίαι τῶν καταστημάτων ἔν τε Στενιμάχῳ καὶ Εὐσταθοχωρίῳ ὡς ἑξῆς : Ἐπιτροπὴ Στενιμαχητῶν μετέβη τὸ Σάββατον τῇ 15ῃ Ἰουλίου εἰς Φιλιππούπολιν παρὰ τῷ Νομάρχῃ, ἵνα ζητήσῃ τὴν προστασίαν τῆς Κυβερνήσεως καθόσον ὁ Δραγγοῦλεφ καὶ Σία, ἐλθόντες, εἶχον συστήσει ἐν Στενιμάχῳ σύλλογον, οὗτινος ὁ σκοπὸς ἦτο ἡ καταστροφὴ καὶ ἐξόντωσις τῶν Ἑλλήνων Στενιμάχου. Ὁ Νομάρχης διεβεβαίωσε κατὰ τὴν συνήθειάν του τοὺς Στενιμαχίτας νὰ εἶναι ἥσυχοι καὶ βέβαιοι ὅτι οὔτε θρὶξ οὔτε κάρφος Στενιμαχιτῶν δὲν θέλει πάθει τίποτε, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι ἥσυχοι καὶ προσεκτικοί, διαμένοντες ἐν ταῖς οἰκίαις των. Οἱ Στενιμαχῖται ὅμως διδαχθέντες ἐκ πολλῶν προηγουμένων ἤκουσαν μετὰ δυσπιστίας τὰς διαβεβαιώσεις ταύτας τοῦ Νομάρχου καὶ ἡτοιμάσθησαν πρὸς ἄμυναν διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον. Ταῦτα πληροφορηθέντες οἱ θρασύδειλοι ἀπόγονοι τοῦ Κροὺμ καὶ Συμεὼν δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἔλθουν κατὰ τῶν Στενιμαχιτῶν τὴν Κυριακὴν 16ην Ἰουλίου, ὡς εἶχεν ἀποφασισθῆ, ἀνέβαλον δὲ εἰς ἄλλην εὐνοϊκωτέραν περίστασιν νὰ ἐκτελέσωσι κατὰ τῆς Στενιμάχου τὰ καταχθόνια αὐτῶν σχέδια. Τὴν Δευτέραν ὅμως 17ην Ἰουλίου ἐκθρασυνθέντες ἐκ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἐπιτυχιῶν αὐτῶν συνῆλθον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθοῦν αὐθημερὸν κατὰ τῆς Στενιμάχου. Ἀλλὰ πληροφορηθέντες οἱ Στενιμαχῖται ταύτην τὴν ἀπόφασιν τῶν Κομιτατζήδων ἔκλεισαν παρευθὺς πάντα τὰ καταστήματα καὶ ὁπλισθέντες ἕκαστος, ὅπως ἠδύνατο, ἐξῆλθον εἰς μίαν ἄκραν τῆς πόλεως ὅπως ἀποκρούσωσι τοὺς ἐπιδρομεῖς. Τὰς ἀμυντικὰς ταύτας τῶν Στενιμαχιτῶν ἑτοιμασίας αἱ ἀρχαὶ Στενιμάχου καθιστῶσι γνωστὰς τῷ νομαρχεύοντι τηλεγραφικῶς, ὅστις τοὺς μὲν μισθάρνους ὀπαδοὺς τοῦ Δραγκοῦλεφ εἰδοποιεῖ ὅτι οἱ Στενιμαχῖται ἡτοιμάσθησαν εἰς ἀντίστασιν, οἵτινες, ἀκούσαντες τοῦτο, ἐπλήσθησαν τρόμου καὶ φόβου καὶ ἀνέβαλον καὶ πάλιν τοὺς σκοπούς των, ἔπεμψε δὲ ὁλόκληρον τάγμα στρατοῦ εἰς Στενίμαχον, ὅπως πολιορκήσῃ τὴν πόλιν καὶ περιορίσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν, καθιστῶν οὕτω ἀδύνατον τὴν ἄμυναν τῶν θυμάτων καὶ εὐχερῆ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν ! Ὁ στρατὸς οὗτος ἅμα τῇ εἰς Στενίμαχον ἀφίξει του διηρέθη εἰς πολυανθρώπους περιπόλους, αἵτινες διατρέχουσαι τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως διέτασσον τοὺς κατοίκους νὰ κλεισθῶσι ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν, ἄλλως θὰ συλλαμβάνηται πᾶς ὅστις ἤθελε φανῇ εἰς τὰς ὁδοὺς ἢ εἰς τὰς πλατείας ! Οὕτω λοιπὸν συνέβη τῇ συνεργασίᾳ τοῦ στρατοῦ ὅ,τι ἐπεθύμουν οἱ ἄνανδροι ἐπιδρομεῖς ! Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ ἐπιτρέψας ἤδη εἰς Φιλιππούπολιν Νομάρχης δὲν

ἦτο βέβαιως περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σχεδίου καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθη τὸ Σάββατον, 22αν Ἰουλίου, νὰ μεταβῇ αὐτοπροσώπως εἰς Στενίμαχον, ὅπως ἰδίοις ὄμμασι βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῶν σατανικῶν σχεδίων! Ἐν Στενιμάχῳ συνέστησε καὶ πάλιν τοῖς Ἕλλησι νὰ ὑπακούσουν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ στρατοῦ καὶ νὰ μὴ τολμήσουν νὰ παραβοῦν αὐτάς, τότε δὲ μόνον νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι οὐδὲν κακὸν θέλει συμβῇ εἰς αὐτούς. Καταστήσας λοιπὸν τὰ πράγματα, ὅπως ἤθελε, καὶ δοὺς τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς τῷ στρατῷ, ἀνεχώρησεν ἐπειγόντως ἐκεῖθεν.

Τῇ ἐπαύριον ὅμως 23ῃ Ἰουλίου, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἐνῷ εἰσέτι ἥσυχοι ἐκοιμῶντο, βαυκαλισμένοι ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Νομάρχου οἱ ταλαίπωροι Ἕλληνες καὶ ἐπιτηδείως ἀποκοιμισθέντες δι' ἀγυρτικῶν ψευδολογιῶν τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ἐπισήμου ἀρχῆς, αἴφνης ὄχλος Βουλγάρων ὑπὸ τὴν προστασίαν ἀστυνομίας καὶ στρατοῦ ὁρμᾷ μανιωδῶς καὶ καταλαμβάνει τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ σχολεῖα τῶν Ἑλλήνων Στενιμάχου, ἐν οἷς βανδαλικῶς ἐξετέλεσαν καταστροφὰς καὶ ὄργια ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ ἐν Φιλιππουπόλει καὶ Πύργῳ! Ἐκπληκτοι οἱ πολῖται ἔμαθον τὴν κατάληψιν τῶν ἱερῶν αὐτῶν κοινοτικῶν καθιδρυμάτων ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ὄχλου τῇ συμπράξει στρατοῦ καὶ ἀρχῶν, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσί τι πρὸς διάσωσιν αὐτῶν, διότι πολυάριθμοι περίπολοι στρατιωτῶν μ' ἐφ' ὅπλου λόγχην ἐφύλαττον καὶ ἐφρούρουν αὐτοὺς ἐν ταῖς οἰκίαις των ὡς ἐν φυλακαῖς! Μὴ ἀρκεσθέντες δὲ οἱ λυσσῶντες ὄχλοι τὴν διαρπαγήν, λῃστευσιν καὶ κατάληψιν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ὀκτὼ τὸν ἀριθμὸν κοινοτικῶν σχολείων, ἐπεδόθησαν κατὰ τὰ ὁρμέμφυτά των εἰς λεηλασίας καὶ καταστροφὰς κατὰ τῶν καταστημάτων τῶν φυλακισμένων Στενιμαχητῶν! Τότε δὴ ἤρξατο ὑπ' αὐτῶν ἀληθὴς «Σκυθῶν ἐρημία». Καταστήματα ἐβιάσθησαν καὶ διηρπάγησαν, ἔπιπλα κατεστράφησαν, οἶνοι ἐκ τῶν ὑπογείων ἐχύθησαν καὶ τὰ πάντα ἐν γένει, ὡς καὶ ἐν Φιλιππουπόλει, κατεθρυμματίσθησαν, κατασυνετρίβησαν, ἐξεσχίσθησαν, διηρπάγησαν! Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον ἐπέτυχον καὶ ἐν Στενιμάχῳ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ βδελυροῦ προγράμματος τῶν ἐν Σοφίᾳ ἀρχιληστῶν! Καὶ ἐνταῦθα αἱ προξενηθεῖσαι ὑπὸ τῶν βανδάλων ζημίαι ἀνέρχονται κατὰ τοὺς μετριωτάτους ὑπολογισμοὺς εἰς φράγκα τρία ἑκατομμύρια!

Ἐν δὲ τῷ Εὐσταθουχωρίῳ (Ὀρουμ-γενὶ-κιοϊοῦ), κειμένῳ βορειοδυτικῶς τοῦ Πύργου καὶ ἀπέχοντι αὐτοῦ 20 περίπου χιλιόμετρα, συγκειμένῳ δὲ ἐξ 140 οἰκογενειῶν ἑλληνικῶν, τὴν Κυριακήν, 23ην Ἰουλίου περὶ τὰ χαράγματα ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα κομιτατζῆδες ὑπῆγον καὶ κατέλαβον ἐκκλησίαν καὶ σχολήν, ἥτις ἔχει κτισθῇ δαπάναις τοῦ ἀοιδίμου ἐθν. εὐεργέτου Ζαφειροπούλου, ἔχοντες συντεταγμένην ἐκ Πύργου ἀναφορὰν βουλγαριστὶ γεγραμμένην, δι' ἧς οἱ κάτοικοι Εὐσταθουχωρίου, ἀρνούμενοι δῆθεν τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον, παρεκάλουν τὸν Βούλγαρον Μητροπολίτην Συλήμνου νὰ δεχθῇ αὐτοὺς εἰς τοὺς κόλπους τῆς βουλγ. ἐκκλησίας, ὡς ἐπιθυμοῦντες νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν Ἐξαρχίαν,

τοὐτέστι νὰ γίνωσι Βούλγαροι σχισματικοί! Πρὸς ὑπογραφὴν τῆς ἀναφορᾶς ταύτης ὠδήγουν διὰ προτεταμένων πολυκρότων τοὺς κατοίκους εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἕνα-ἕνα καὶ ἠνάγκαζον αὐτοὺς νὰ ὑπογράφωσιν· οὐ μόνον δὲ τοὺς ἐνήλικας ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀνήλικα παιδία, ἀναγκάσαντες οὕτω περὶ τοὺς 150 νὰ ὑπογράψωσιν, ἀπειλοῦντες ὅτι πάντα ἀρνούμενον νὰ πράξῃ τοῦτο, θὰ φονεύσωσιν αὐθωρεί! Πολλοὺς τούτων εἶχον φέρει, ἀποσπάσαντες ἀπὸ τὰς ἁμάξας αὐτῶν, ἃς ὡδήγουν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἰς τὰ ἀλώνια αὐτῶν, φορτωμένας ἀπὸ δεμάτια, ἀποζεύξαντες τοὺς βοῦς καὶ ἀφέντες βοῦς καὶ ἁμάξας εἰς τὴν τύχην των! Φόβος καὶ τρόμος εἶχε καταλάβει τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τῶν ἀπαισίων τούτων ἐκτρωμάτων τῆς φύσεως, τῶν καλουμένων κομιτατζήδων ἐν κράτει ἐλευθέρῳ καὶ εὐνομουμένῳ! Διὸ ἀφέντες οἰκίας καὶ τὰ πάντα εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐπιδρομέων ληστῶν, ἔφυγον ἕκαστος ὅπου ἠδυνήθη, ἄλλος εἰς τὰ ὄρη καὶ ἄλλος εἰς τὰ δάση καὶ ἄλλος εἰς Πύργον! Οἱ δὲ ἀπαίσιοι κακοῦργοι, κορέσαντες τὰ βδελυρὰ αὐτῶν πάθη παρέδωκαν τὰ κοινοτικὰ κτήματα τῶν Ἑλλήνων εἰς ὀλίγους Βουλγάρους ἐκ τῶν περιχώρων φρουρουμένους ὑπὸ τῆς χωροφυλακῆς! Λαμπρὸν τῷ ὄντι πρότυπον κυβερνήσεως χριστιανικῆς! Χαιρέτω λοιπὸν ἡ Εὐρωπαϊκὴ Διπλωματία, ἡ τοιαῦτα τέρατα ὑποστηρίζουσα! Ἐξαίρετος πραγματικῶς πολιτισμὸς χριστιανωσύνης! Μὴ χειρότερα!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Βον

Αἱ τρομεραὶ φρικαλεότητες τῆς Ἀγχιάλου

Ἀπὸ τῆς 16ης Ἰουλίου ὁπότε ἔλαβον χώραν αἱ βανδαλικαὶ σκηναὶ ἔν τε Φιλιππουπόλει καὶ Πύργῳ οἱ Ἀγχιαλῖται, ὡς Ἕλληνες καὶ αὐτοί, πρὸς οὓς πολλάκις φοβερὰς ἀπειλὰς περὶ καταστροφῆς ἐξετόξευσαν ἀναφανδὸν οἱ Βούλγαροι, ἤρχισαν ἤδη ἀνησυχοῦντες, διὰ τὴν τύχην, ἥτις ἀναμένει καὶ αὐτοὺς ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἐπεξετείνετο ἡ εὔλογος αὐτῶν ἀνησυχία αὕτη, καθ' ὅσον ἔβλεπον καὶ κατενόουν ὅτι τοιαῦτα ἀνοσιουργήματα, τοιαῦται βανδαλικαὶ καὶ ληστρικαὶ ἐπιθέσεις, ἐγίνοντο ἐντὸς κέντρων πολυανθρώπων, ὡς ἡ Βάρνα, ἡ Φιλιππούπολις, ὁ Πύργος κλπ. πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, τῶν ἐγγυηθεισῶν τὴν ἀσφάλειαν καὶ προστασίαν πασῶν τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ἐθνικοτήτων διὰ τῆς πολυκρότου Βερολινείου συνθήκης! Βλέποντες λοιπὸν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀπάθειαν τὴν ὄντως ἀπάνθρωπον καὶ οἱονεὶ σιωπηρὰν ἐπιδοκιμασίαν τῶν ἐπισήμων ἰσχυρῶν ἐγγυητῶν Εὐρωπαίων χριστιανῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀναφανδὸν πλέον συμμετοχὴν εἰς τὰς κατὰ τῶν Ἑλλήνων καταστροφὰς καὶ λεηλασίας τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὰς τρομερὰς προετοιμασίας τῶν περὶ τὸν Δραγγοῦλεφ κακούργων πρὸς ἐπίθεσιν καὶ κατ' αὐτῶν, κατενόησαν

ὅτι μόνον εἰς τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ὤφειλον νὰ ἐλπίζουν περὶ προστασίας καὶ ἀμύνης. Διὸ ἀπεφάσισαν τὴν διοργάνωσιν ἀμύνης ἐκ τῶν ἐνόντων. Ἡ διοργανωθεῖσα αὕτη ἄμυνα συνίστατο εἰς τὴν τοποθέτησιν νυκτὸς καὶ ἡμέρας φρουρᾶς ἐκ πολιτῶν πρὸς προφύλαξιν τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἥτις κειμένη ἐν τῷ στενῷ λαιμῷ τῆς μικρᾶς χερσονήσου τῆς Ἀγχιάλου μεταξὺ θαλάσσης ἀπὸ νότου καὶ λίμνης ἀπὸ βορρᾶ, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς λίαν ἀσφαλὲς προπύργιον τῆς Ἀγχιάλου. Διότι ἐκ τοῦ περιβόλου τῆς Μονῆς καὶ τοῦ περιφράγματος τοῦ παρακειμένου νεκροταφείου, δεσπόζονται ὅλαι αἱ εἰς Ἀγχίαλον εἴσοδοι καὶ ἡ ἀπόκρουσις παντὸς ἐχθροῦ καθίσταται εὐχερής, ὡς ἀπὸ φρουρίου τρόπον τινά. Οἱ φρουροῦντες δὲ Ἀγχιαλῖται ἦσαν ὡπλισμένοι διὰ ροπάλων καὶ περιστρόφων, διότι ὑπετίθετο ὅτι οἱ κομῆται θὰ ἤρχοντο ὡς ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ, ὡπλισμένοι διὰ ροπάλων καὶ περιστρόφων, οὐδέποτε δὲ ἠδύναντο νὰ φαντασθῶσιν οἱ Ἀγχιαλῖται, ὅτι ἡ ἀρχὴ ἤθελεν ἐξοπλίσει αὐτοὺς δι' ὅπλων μακρῶν ὡς ἐν ἐκστρατείᾳ καὶ διὰ βομβῶν δυναμίτιδος ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κυβερνήσεων! Ἔχοντες λοιπὸν ἀπόφασιν, ἵνα ἀμυνθῶσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν νόμων τῆς Βουλγαρίας καὶ τοῦ συντάγματος αὐτῆς ἄρθρων 57ου, 62ου, 67ου, 73ου, 74ου καὶ 75ου, εἰδοποίησαν περὶ τούτου πολλάκις δι' ἀναφορῶν καὶ διὰ τηλεγραφημάτων πρός τε τὸν Ἡγεμόνα καὶ τὴν Κυβέρνησιν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἡγεμὼν Φερδινάνδος καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς Ράτσιο Πετρὼφ καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν Δημήτρ. Πετκὼφ εἶχον ἐπιτηδείως ἐγκαταλείψει τὴν Βουλγαρίαν ἀπελθόντες εἰς τὸ ἐξωτερικόν, σκοπίμως βεβαίως, ἵνα μὴ παρευρεθῶσιν ἐν Βουλγαρίᾳ κατὰ τὸν καιρόν, καθ' ὃν θὰ διεπράττετο τὸ φρικῶδες καὶ πρωτάκουστον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μιαρότατον κακούργημα. Λέγομεν δὲ ἐκ πεποιθήσεως ὅτι σκοπίμως εἶχον ἀπέλθει ἐκ Βουλγαρίας, διότι ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ κράτους οὐδέποτε ἐγκατέλιπον αὐτὸ συγχρόνως, ἀπελθόντες ὅ τε Ἡγεμὼν καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν, ὁ πραγματικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κυβερνῶντος κόμματος, τουτέστιν οἱ κύριοι κυβερνῆται τοῦ κράτους. Τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἦτο σύμπτωσις, οὔτε πάλιν νόμιμον, ἀλλ' αὐτόχρημα παρανομία ἀντισυνταγματική. Κατὰ τὸ 19ον ἄρθρον τοῦ Βουλγαρικοῦ συντάγματος: «Ὁ Ἡγεμὼν εἶναι ὑπόχρεως νὰ εὑρίσκεται ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ. Καὶ ἐὰν πρὸς καιρὸν ἐξέλθῃ αὐτοῦ, διορίζει ἀντιπρόσωπον—ἀντικαταστάτην, ὅστις ἐν ὅσῳ ἀπουσιάζει ὁ Ἡγεμών, θὰ ἔχῃ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, αἵτινες ὁρίζονται δι' ἰδιαιτέρου νόμου». Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ Ἡγεμὼν εἶναι ὑπόχρεως νὰ μένῃ διαρκῶς, πολὺ περισσότερον εἶναι ὑπόχρεως νὰ μένῃ διαρκῶς ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ ὁ ἀντικαταστάτης αὐτοῦ, τουτέστι τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον. Ἀλλὰ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἐν Βουλγαρίᾳ βεβαίως εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κυβερνῶντος κόμματος, οἵτινες παρὰ τὸ 19ον ἄρθρον τοῦ συντάγματος ἐξῆλθον τῶν ὁρίων τῆς Βουλγαρίας, ἐνῷ

ἦσαν ὑπόχρεοι κατὰ τὸ σύνταγμα νὰ μείνουν διαρκῶς ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ μέχρι τῆς ἐπανόδου τοῦ Ἡγεμόνος. Ἀλλ' οἱ ὑπουργοὶ σκοπίμως παρέβησαν τὸ σύνταγμα, ὅπως κατεπάτησαν ὑπὸ τοὺς βουλγαρικούς των πόδας πάντα νόμον, θεῖόν τε καὶ ἀνθρώπινον, πρὸς ἐξόντωσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ πρὸς δικαιολόγησιν κατόπιν, ὅτι δῆθεν ἦσαν ἀπόντες καὶ ἐπομένως εἰσὶν ἀνεύθυνοι, ἀθῷοι καὶ λευκοὶ ὡς περιστεραί!

Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς Ἀγχιαλίτας. Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες μολονότι διακόψαντες ἐπὶ δεκαπενθήμερον ὅλοι πᾶσαν ἐργασίαν καὶ συνερχόμενοι καθ' ἑκάστην σχεδὸν εἰς τὸ ἐθνικοθρησκευτικὸν αὐτῶν κέντρον, τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν Ἀγχιάλου, συσκεπτόμενοι καὶ συζητοῦντες ἀπεφάσιζον καὶ ἔστελλον ἀδιακόπως τηλεγραφήματα ἐπὶ τηλεγραφήμασι πρός τε τὸν Ἡγεμόνα καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ζητοῦντες τὴν παντὶ τρόπῳ ἀποσόβησιν τοῦ ἐπικρεμαμένου κακοῦ καὶ τὴν ὀφειλομένην προστασίαν τῆς Κυβερνήσεως, οὐδεμίαν παρήγορον ἀπάντησιν ἐλάμβανον. Χαρακτηριστικὸν καὶ τοῦτο ὅτι ἀρχιλησταὶ μὲν ἦσαν ὁ Ἡγεμών καὶ οἱ ὑπουργοί του, οἱ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μεταβάντες, ὄργανα δ' αὐτῶν ὁ προσωρινῶς διευθύνων τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν Γεννάδιεφ, οἱ Νομάρχαι καὶ τὰ λοιπὰ αὐτῶν ὄργανα! Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι, οἷς ἀνετέθη ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἡ ἄμεσος καταστροφὴ τῆς Ἀγχιάλου, μανθάνοντες τὰ ἀμυντικὰ μέτρα τῶν Ἑλλήνων Ἀγχιαλιτῶν κατ' οὐδένα τρόπον ἐτόλμων νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῶν, κατεχόντων τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὡς προπύργιον. Ἀπήτησαν λοιπὸν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ὅπως ἐκδιώξῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς Μονῆς, ἄλλως τὰ κατὰ τῆς Ἀγχιάλου σχέδια τῶν ἀρχιληστῶν θὰ μείνωσιν ἀνεκτέλεστα! Διὰ τοῦτο ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς καταστροφῆς, στέλλει ὁ κ. Νομάρχης κατ' ἐντολὴν τοῦ κυρίου Γεννάδιεφ στρατόν, ὅπως καταλάβῃ τὴν ἐν λόγῳ Μονὴν καὶ τὰ ὅπλα τῶν Ἀγχιαλιτῶν ἐν ὀνόματι τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ἡγεμόνος! Καὶ λοιπὸν λόχος στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν οἰκείων ἀξιωματικῶν καταλαμβάνει τὴν Μονὴν μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ὅπλων καὶ πολεμοφοδίων, τῶν Ἀγχιαλιτῶν μηδεμίαν ἀντίστασιν παρασχόντων! Καὶ οὕτω πως ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτοὺς τὸ μόνον προπύργιόν των, εἰς ὃ εἶχον πάσας αὐτῶν τὰς ἐλπίδας. Εἰς τὰς ἀλλεπαλλήλους ἀναφορὰς καὶ τὰ τηλεγραφήματα τῶν Ἀγχιαλιτῶν μόλις κατὰ τὴν 27ην Ἰουλίου ἡμέραν Πέμπτην, τουτέστι μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ κατάληψιν τῆς Μονῆς, ἐλάμβανεν ὁ Μητροπολίτης Βασίλειος τηλεγράφημα παρὰ τοῦ Νομάρχου Πύργου ἀγγέλλον, ὅτι ὅ τε Μητροπολίτης καὶ τὸ ποίμνιόν του καθὼς καὶ τὰ κοινοτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ αὐτῶν ἱδρύματα εὑρίσκονται ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ καὶ οὐδὲν ἔχουσι νὰ φοβῶνται. Τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ἀπεφασίσθη πλέον ὑπὸ τῶν ἀρχῶν καὶ ὡρίσθη ἡ ἡμέρα τῆς καταστροφῆς τῆς Ἀγχιάλου καὶ διὰ τοῦτο ἀποκοιμίζονται ἤδη διὰ ψευδῶν καὶ φαρισαϊκῶν ὑποσχέσεων· διότι ἐνῷ πρότερον, ἐν ὅσῳ κατεῖχον οἱ Ἀγχιαλῖται τὴν Μονήν, οὐδεμίαν ἐλάμβανον καθησυχαστικὴν ἀπάντησιν, τώρα

μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ κατάληψιν αὐτῆς, ἀποκοιμίζονται αἱ Ἀγχιαλῖται ὑπὸ τοῦ κ. Νομάρχου, ἀπαραλλάκτως ὅπως εἴδομεν καὶ ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἐν Πύργῳ. Καὶ ἐν Στενιμάχῳ ἡ ἰδία κωμῳδία παίζεται ὑπὸ τῶν ἐκ Σόφιας ἀρχικωμῳδῶν ! Μία ἀπόδειξις τρανωτάτη καὶ τοῦτο ὅτι ἡ πηγὴ τῶν διαταγῶν παντοῦ εἶναι ἡ αὐτή. Τὴν παραμονὴν τῆς καταστροφῆς δίδονται ἐπίσημοι ψευδολογίαι ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν πρὸ ἀποκοίμισιν τῶν θυμάτων ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως καταστήσωσιν αὐτὰ χειροήθη καὶ εὐκατάστρεπτα, ἵνα μὴ παρέχωσιν εἰς τοὺς δημίους των, εἰς τοὺς μιαροὺς σφαγεῖς καὶ ἐμπρηστάς, ἀντιστάσεις ἀπελπιστικάς, λίαν δυσαρέστους τοῖς δημίοις !

Ὅθεν παρ' ὅλας τὰς ἐπισήμους ταύτας φαρισαϊκὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Νομάρχου τὴν ἑπομένην ἡμέραν, 28ην Ἰουλίου αἱ ὠρυγαὶ καὶ ὑλακαὶ τῶν αἱμοδιψῶν τίγρεων καὶ ὑαινῶν ἐκ Πύργου, ἔνθα ὁ κλωβὸς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ θηριοτροφείου, ὁπόθεν ἔμελλον ν' ἀπολυθῶσιν, ἀντήχουν ἀνὰ τὴν ἀτυχῆ πόλιν ! Αἱ ἄγριαι ὀρδαὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ Κροὺμ πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἀντιπροσώπων τῶν χριστιανικῶν πεπολιτισμένων λαῶν ἐξωπλίζοντο, ἠκόνιζον τοὺς ὄνυχάς των, ὅπως ὡς τάχιστα κατασπαράξωσι τὰ ἀθῶα θύματα ! Ὕψιστε Θεέ, Ἐπουράνιε Βασιλεῦ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, αὐτὰ ἐδίδαξας διὰ τοῦ εὐαγγελίου σου τοὺς χριστιανούς σου Ἄγγλους, Αὐστριακούς, Ρώσους, Γερμανοὺς καὶ λοιπούς, νὰ δέσουν χειροπόδαρα τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ Ἕλληνας διὰ ψευδοῦς συνθήκης καὶ οὕτω σιδηροδεσμίους νὰ τοὺς παραδώσουν εἰς τοὺς Βουλγάρους πρὸς σφαγήν ; Αἶσχος, ὦ Εὐρωπαῖοι, αἶσχος αἰώνιον !

Τοιαῦτα συνέβαινον ἐν Πύργῳ· ἐν Ἀγχιάλῳ δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἡ ἑβδομαδιαία πατσιαβούρα «Κράϊ» (τέλος), ἥτις ἐκδίδεται κατὰ Σάββατον ὑπό τινος χρεωκόπου χριστιανομάχου Μαλάκωφ καλουμένου, ἐπέσπευσε μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον τὴν ἔκδοσίν της, ὅπως, ἀναγινωσκομένη, τὸ Σάββατον ἐμπνεύσῃ καὶ εἰς τοὺς ἀρχομένους περιοίκους Βουλγάρους τὰ φρονήματα τῶν ἀρχόντων ! Διὰ τοῦ φύλλου τούτου προσεκαλοῦντο πάντες οἱ Βούλγαροι κατὰ τῆς Ἀγχιάλου, ὅπως καταστρέψωσι αὐτὴν ὡς ἑστίαν καὶ μυρμηγκοφωλεὰν τοῦ ἐν τῇ βουλγαρικῇ γῇ Ἑλληνισμοῦ ! Ὁ δήμαρχος τῆς Ἀγχιάλου Σταυρίδης ἀμέσως ἐπέστειλε τὸ φύλλον εἰς τὸν Νομάρχην· τὸ δὲ δημοτικὸν συμβούλιον ἀπέστειλε τηλεγράφημα τῷ Νομάρχῃ, παρακαλοῦν αὐτόν, ὅπως μὴ ἐπιτρέπῃ τοιαῦτα ἐξεγερτικὰ δημοσιεύματα δυνάμενα νὰ καταλήξουν εἰς δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐλήφθησαν δύο ἀπαντήσεις παρ' αὐτοῦ τοῦ Νομάρχου. Ἡ μὲν μία πρὸς τὸν Δήμαρχον ἔχουσα ἐπὶ λέξει ὧδε : «Ἔχομεν εἴδησιν διὰ τὰ γραφέντα ἐν τῇ ἐφημερίδι, εἰς τὰ ὁποῖα ὅμως οὐδὲν » ὑπάρχει τὸ ἐπικίνδυνον διὰ τὴν Ἀγχίαλον, διότι δι' αὐτῶν μόνον προσκα- » λοῦνται οἱ Βούλγαροι πατριῶται εἰς εὐγενῆ καὶ νόμιμον ἀγῶνα (τὶ φρικω- » δέστερον τούτου γραφομένου ὑπὸ ἑνὸς Νομάρχου ;) παρακαλῶ δὲ νὰ μὴ » ἀνησυχῆτε τὸ γραφεῖον μου μὲ τοιαύτας ἀνοησίας». Λαμπρὰ προστασία τῷ ὄντι ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ! Ἡ ἄλλη δὲ πρὸς τὸν Ἔπαρχον «ὅπως ἀνα-

κοινώσῃ εἰς τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ν' ἀνησυχῇ, καθότι οὐδὲν τὸ ἔκτροπον συμβήσεται». Ἀνέτειλε καὶ τὸ Σάββατον, 29η Ἰουλίου καὶ ὅμως παρ' ὅλα τ' ἀνωτέρω αἱ βραχνώδεις φωναὶ καὶ ἀπαίσιαι ὑλακαὶ τῶν τῷ Βάκχῳ θυόντων λυσσαλέων καὶ αἱμοδιψῶν θηρίων ἐκ Πύργου ἐντονώτερον ἀπηχοῦσι κατὰ τρόπον ἐμπνέοντα τρόμον ἀνὰ τὴν ταλαίπωρον πόλιν. Ἡ κατὰ τῆς Ἀγχιάλου βανδαλικὴ καὶ καννιβαλικὴ ἐπιδρομὴ ἀπὸ τῆς πρωίας τοῦ Σαββάτου ἀναφανδὸν ἐσχεδιάζετο καὶ διωργανοῦτο ἐν Πύργῳ. Αἱ κυβερνητικαὶ ἀρχαὶ διάφορα σχέδια κατέστρωνον μετὰ τῶν προϋχόντων κομιτατζήδων ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ὀργάνων τῆς ἐπισήμου Εὐρώπης! Αἱ μάχαιραι ἠκονίζοντο, τὰ ὅπλα προηλείφοντο, σφαῖραι δυναμίτιδος προητοιμάζοντο καὶ οἱ ὄνυχες ἐγαμψοποιοῦντο τῶν ἀπαισίων ὀρνέων, τῶν πεπολιτισμένων τῆς Εὐρώπης Βουλγάρων!

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀγχιάλου, πληροφορούμενοι ταῦτα παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν των ἐλθόντων ἐκ Πύργου, συνῆλθον καὶ πάλιν εἰς συνεδρίαν ἐν τῇ ἱερᾷ Μητροπόλει. Ἐνταῦθα, μὴ θεωρηθεισῶν ἐπαρκῶν τῶν διαβεβαιώσεων τῆς νομαρχίας, ἐκρίθη καλὸν ὅπως διαβιβασθῇ τηλεγράφημα [1] εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, φέρον τὰς ὑπογραφὰς ὑπερδιακοσίων περίπου ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων πολιτῶν μὲ τὴν παράκλησιν νὰ μὴ ἐπιτραπῇ τὸ συλλαλητήριον τῆς Κυριακῆς ἐντὸς τῆς πόλεως ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δυνατὸν νὰ συμβῶσιν ἀπευκταῖα (πρόσφατα τὰ παραδείγματα Βάρνης, Φιλιππουπόλεως, Πύργου, Στενιμάχου κλπ.). Ἀλλὰ τὸ σεβαστὸν Ὑπουργεῖον, ἤτοι ὁ ἀντικατάστατης τοῦ Πετκὼφ Γεννάδιεφ, ὁ κυριώτατος οὗτος μοχλὸς τῆς πιστῆς ἐκτελέσεως καὶ κατὰ γράμμα ἐφαρμογῆς τῶν ἀποφάσεων τῶν βουλγάρων ἰθυντόρων πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ Ἑλληνισμοῦ, ἀπηξίωσεν ἀπαντήσεως τὸ τηλεγράφημα τῶν Ἀγχιαλιτῶν, ὡς μὴ συνᾷδον πρὸς τὴν ἣν ἔλαβεν ἐντολὴν παρὰ τῶν προϊσταμένων του.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου γενικὴ κατήφεια καὶ φόβος διεζωγραφίζετο εἰς τὰ πρόσωπα ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν Ἑλλήνων κατοίκων Ἀγχιάλου. Ἕκαστος ἀπέτεινεν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἐρώτησιν ταύτην: Εἰς τί ἄρα γε ἐπταίσαμεν καὶ μᾶς παρέδωκεν ἡ Εὐρώπη εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἵνα μᾶς ψήσουν ζωντανούς; Ἆρά γε ἔγκλημα εἶναι τοῦτο ὅτι ἐγεννήθημεν Ἕλληνες; Ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ὑφιστάμεθα ἀγογγύστως, πληρώνοντες μάλιστα τριπλοῦς σχολικοὺς φόρους· ἤτοι κυβερνητικοὺς σχολικούς, δημοτικοὺς σχολικοὺς (πρὸς συντήρησιν τῆς ἐν Ἀγχιάλῳ Βουλγαρικῆς προπαγανδικῆς σχολῆς) καὶ πρὸς συντήρησιν τῶν ἡμετέρων σχολείων. Ἀπὸ τὰ παραγόμενα ἅλατα τῶν ἁλυκῶν μας, ἀντὶ νὰ πληρώνωμεν τὸ δέκατον εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀπεναντίας δίδομεν εἰς αὐτὴν τὰ ἐννέα δέκατα καὶ ἡμεῖς λαμβάνομεν μόνον τὸ ἓν δέκατον. Ὡς στρατιῶται ὑπηρετοῦμεν εἰς τὰς

1. Τὰ διαμειφθέντα τηλεγραφήματα ἐν τέλει τῆς μελέτης.

τάξεις τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, καίπερ ὑβριζόμενοι βαναύσως παρὰ τῶν ἀξέστων ὑπαξιωματικῶν, στρατιωτῶν καὶ αὐτῶν πολλάκις τῶν ἀξιωματικῶν, τὸν ἐθνισμόν, τοὺς συγγενεῖς καὶ τὴν γλῶσσαν. Εἰς τί λοιπὸν ἐπταίσαμεν καὶ εἴμεθα ἐγκαταλελειμμένοι εἰς τὰς βουλγαρικὰς θηριωδίας ;

Περὶ ὥραν 3ην μ.μ. παρουσιάσθη ἐν μέσῃ ἀγορᾷ ὕποπτόν τι πρόσωπον, φέρον ὑπὸ μάλης δέμα ἐγγράφων. Διηυθύνθη εἰς τὸ γραφεῖον τῆς συντάξεως τοῦ ἐγχωρίου βουλγαρικοῦ φύλλου «Κράϊ». Μετ' ὀλίγα λεπτὰ παρετηρήθη ἀσυνήθης κίνησις ἐκ μέρους τῶν ἐν Ἀγχιάλῳ Βουλγάρων κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων συνερχομένων εἰς τὸ ἐν λόγῳ γραφεῖον. Ἄγνωστον τί ἐλέχθη ἐκεῖ μεταξὺ τῶν ὑπαλλήλων, ἀλλὰ βεβαίως πᾶς τις δύναται νὰ συμπεράνῃ ὅτι τρομερόν τι ἐτεκταίνετο διὰ τὴν δύστηνον Ἀγχίαλον. Τὸ τρομερὸν τοῦτο ἦτο βεβαίως ὅτι ἡ Ἀγχίαλος κατεδικάσθη πλέον εἰς τὸν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου θάνατον. Μετὰ δέκα λεπτὰ ἡγουμένου τοῦ διευθυντοῦ τοῦ φύλλου, ἀνῆλθον εἰς τὸ Ἐπαρχεῖον πάντες οἱ ὑπάλληλοι, ἐν ᾧ παρέμειναν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν παρὰ τῷ Ἐπάρχῳ. Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον ἀμέσως συνελθὸν ἀντεπισκέπτεται τὸν Ἔπαρχον καὶ ζητεῖ παρ' αὐτοῦ ἐπιμόνως νὰ μάθῃ τί συμβαίνει. Ὁ Ἔπαρχος ἐπάξιος μιμητὴς τῶν πατρώνων τοῦ Νομάρχου, Γεννάδιεφ, Πετκὼφ καὶ Φερδινάνδου, μετὰ καθαρῶς βουλγαρικῆς ὑποκρισίας, τοὺς διεβεβαίωσεν ὅτι οὐδὲν τὸ σπουδαῖον ἔχει ἡ ἔλευσις τοῦ ἀγνώστου προσώπου· φέρει ἁπλῶς τὴν εἴδησιν ὅτι πρόκειται αὔριον Κυριακήν, ὥραν 4 μ.μ. νὰ ἔλθωσιν ἐκ Πύργου μερικοὶ Βούλγαροι μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συγκροτήσωσι συλλαλητήριον ὅλως ἀκίνδυνον, διά τε τὴν πόλιν καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας. (Ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἔσται ἀκίνδυνον, τὰ συλλαλητήρια Φιλιππουπόλεως, Στενιμάχου, Πύργου κ.λπ.). Προσέθηκε δὲ ὁ ἔπαρχος ὅτι : «οἱ ἐνταῦθα Βούλγαροι ὑπάλληλοι, συσκεφθέντες ἀνεκοίνωσάν μοι ὅτι κρίνουσι καλὸν νὰ τηλεγραφήσωσιν εἰς τὸ κομητᾶτον (τῇ ἐν Πύργῳ μισθάρνῳ σπείρᾳ συστηθείσῃ ὑπὸ τοῦ Δραγογοῦλεφ καὶ τῶν ἐν Πύργῳ ἀρχῶν), ὅπως ἀναβληθῇ τὸ συλλαλητήριον τῆς αὔριον, ὅπερ ἀκραδάντως πιστεύω ὅτι θὰ κατορθωθῇ» (ὁ κύριος Ἔπαρχος λέγει τὰ ἀντίθετα ὅλως τῶν ὑπαρχόντων). Ἐν τέλει δὲ ἐπεσφράγισε τὸν λόγον του εἰπών, ὅτι αὐτὸς ὡς ἔπαρχος θὰ τηλεγραφήσῃ εἰς τὴν προϊσταμένην του ἀρχήν, ἂν πρέπῃ νὰ ἐπιτρέψῃ ὅπως συγκροτηθῇ τὸ συλλαλητήριον. Ἐπὶ τῇ παρατηρήσει δὲ τοῦ Δημάρχου ὅτι διὰ τοῦ τοιούτου τηλεγραφήματος τοῦ ἐπάρχου φωρᾶται ἡ Κυβέρνησις ὅτι συμμετέχει τῶν συλλαλητηρίων, ὁ ἐν λόγῳ Ἔπαρχος ὀργισθείς, φαίνεται, διότι τόσον ἀδεξίως ἀπεκαλύφθη, σχεδὸν ἀπεδίωξε τὸ Συμβούλιον, ἀρκεσθεὶς μόνον νὰ εἴπῃ ὅτι τὴν ἀπάντησιν τῆς Κυβερνήσεώς του θ' ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν Δήμαρχον. Ἡ τραγωδία ἐπαίχθη θαυμασίως, τὸ καταπέτασμα ἐρρίφθη, ἡ δὲ ἀπάντησις τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ἐστάλη εἰς τοὺς Ἀγχιαλίτας, διὰ τῶν σφαγέων, ἐμπρηστῶν, ἀτιμαστῶν καὶ ληστῶν, ἀναγινωσκομένη διὰ τῶν ὅπλων καὶ βομβῶν δυναμίτιδος ἐπὶ τῶν καπνιζόντων ἐρειπίων τῆς τλήμονος πόλεως εἰς ἐπήκοον τῶν κατακειμένων καὶ ὁλοκαυτωθέντων νε-

κρῶν σωμάτων νέων, γερόντων, γυναικῶν κορασίδων καὶ παίδων!

Ὁ διευθυντὴς τοῦ τηλεγραφείου Ἀγχιάλου Κένωφ, γινώσκων κατὰ βάθος τὴν περὶ πυρπολήσεως τῆς Ἀγχιάλου ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεώς του, προλαβὼν εἶχεν ἀποστείλει τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του μετὰ τῶν τιμαλφεστέρων πραγμάτων του εἰς Μεσημβρίαν παρὰ τῷ γυναικαδέλφῳ του τηλεγραφητῇ Μεσημβρίας Ποπώφ, διότι ἡ οἰκία ἐν ᾗ κατῴκει καὶ ἥτις ἐχρησίμευεν ὡς τηλεγραφεῖον ἦτο ἑλληνική, ἐπομένως ἦτο προγεγραμμένη· τὴν δὲ τηλεγραφικὴν μηχανὴν μετέφερεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς οἰκίας, ἐπ' ἐνοικίῳ χρησιμευούσης, ὡς τηλεγραφεῖον, εἰς παράπηγμά τι ξύλινον καὶ εὐτελές, μὴ κινδυνεῦον καθόλου νὰ συναποτεφρωθῇ μετ' ἄλλων ὡς παντελῶς μεμονωμένον.

Περὶ τοὺς τριάκοντα κομιτατζῆδες τὸ Σάββατον περὶ ὥραν 3ην μ.μ., προσελθόντες εἰς τὰς ἁλυκὰς τοῦ Φωκιανοῦ Γεωργίου Ματσάγκου, δίωρον περίπου ἀπεχούσας τῆς Ἀγχιάλου, εἶπον τοῖς ἐκεῖ ἐργαζομένοις Βουλγάροις νὰ σπεύσουν νὰ μεταφέρουν τὰς οἰκογενείας των ἐξ Ἀγχιάλου εἰς μέρος ἀσφαλές, διότι αὔριον θὰ καύσουν ὁλόκληρον τὴν Ἀγχίαλον. Τὰ δύο ταῦτα παραδείγματα ἀρκοῦν ν' ἀποδείξουν τετραγωνικώτατα ὅτι ἡ Ἀγχίαλος πρὸ πολλοῦ εἶχε καταδικασθῇ ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν εἰς πυρπόλησιν. Τὴν δὲ ἀλήθειαν τούτων δύναται ὁ χαράττων τὰς γραμμὰς ταύτας ν' ἀποδείξῃ οὐχὶ διὰ τεσσάρων ἁλιέων, ἀλλὰ δι' ἑκατοντάδων ὅλων μαρτύρων Ἑλλήνων, Βουλγάρων, Τούρκων, Ἑβραίων, Ἀρμενίων καὶ Ἀθιγγάνων. Ἂς διορίσῃ ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία ἐπιτροπὴν πρὸς ἐξέλεγξιν τῆς ἀληθείας καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ ὑποδείξῃ τὴν πληθὺν τῶν μαρτύρων.

Ἡ νὺξ τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακὴν διέρρευσεν ἐν πραγματικῇ ἀγωνίᾳ καὶ ἀπογνώσει περὶ τῆς τύχης των. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐλήφθη συνθηματικὸν τηλεγράφημα ἐκ Πύργου, δι' οὗ ἐγνωστοποιεῖτο ὅτι διακόσιοι καὶ πλέον διαδηλωταὶ ὡπλισμένοι ἔρχονται εἰς Ἀγχίαλον. Ὁ Δήμαρχος σπεύδει εὐθὺς πρὸς τὸν ἔπαρχον καὶ καθιστᾷ αὐτῷ γνωστὴν τὴν εἴδησιν. Οὗτος δὲ μὲ τὴν κτηνωδεστέραν ἀπάθειαν ἀπαντᾷ ὅτι, καὶ ἂν ἔλθωσι, πιθανὸν νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὸν περίβολον τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἢ καὶ ἂν ἔλθωσιν εἰς τὴν πόλιν θὰ συγκροτήσωσι τὸ συλλαλητήριόν των ἐντὸς τοῦ αὐλογύρου τῆς βουλγαρικῆς ἐκκλησίας. Ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει δὲ τοῦ Δημάρχου ὅτι, ἐὰν οἱ ἐρχόμενοι, κατὰ τὸ σύνηθες αὐτῶν πρόγραμμα, ὡς τοῦτο συνέβη καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, ἐκτραπῶσιν εἰς βιαιοπραγίας καὶ ἁρπαγὰς καὶ λεηλασίας καὶ τὰ παρόμοια, τότε τί πρέπει νὰ πράξωσιν οἱ πολῖται;«—Βεβαιότατα, ἀπήντησεν οὗτος, καὶ ἐγὼ διὰ τῆς ἀστυνομικῆς δυνάμεως, ἣν διαθέτω (10—12 ἄνδρας!) καὶ ἡμεῖς διὰ τῶν πολιτῶν, δὲν θὰ τοῖς ἐπιτρέψωμεν τοῦτο».

Καθ' ἣν ὅμως στιγμὴν μὲ τοιαύτας βουλγαρικὰς ὑποσχέσεις διεβουκόλει ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως, ὁ Ἔπαρχος, τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ λαοῦ, τὸν Δήμαρχον, αἱ οἰκογένειαι τῶν βουλγαρικῶν ὑπαλλήλων ἐθεάθησαν ἐν βίᾳ περισυλλέγουσαι τὰ ἔπιπλά των καὶ μετακομίζουσαι ταῦτα ἐκ τῶν ἑλ-

ληνικῶν οἰκιῶν, ἐν αἷς ἐπ᾽ ἐνοικίῳ κατῴκουν, εἰς τὴν λεγομένην ἔξω συνοικίαν, τὴν σχεδὸν βουλγαρικήν. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι αἱ ἀρχαὶ εἶχον συστήσει εἰς τοὺς ἐμπρηστὰς νὰ μὴ ἐγγίσωσι τὴν συνοικίαν ταύτην, ἡ διαταγὴ δὲ αὕτη ἦν γνωστὴ τοῖς ὑπαλλήλοις. Ὡς θὰ ἴδωμεν δὲ κατωτέρω, ἡ διαταγὴ αὕτη τῆς Κυβερνήσεως ἐξεπληρώθη, μὴ πυρποληθείσης τῆς συνοικίας ταύτης. Ὅλα αὐτά, ἐννοεῖται ἐτεκμηρίουν ὅτι κάτι ἀπαίσιον καὶ φρικῶδες βυσσοδυμεῖται κατὰ τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς πόλεως, οἱ ὁποῖοι νομοταγεῖς, ἀμέσως ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ στρατοῦ, ὡς εἴδομεν, παρέδωκαν τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅπως δείξωσι τὴν εὐπείθειάν των εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως, καίτοι ἐγίνωσκον ὅτι, ἀφαιρουμένης ἀπ᾽ αὐτῶν τῆς Μονῆς, τοὺς ἀφαιρεῖται πᾶσα πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν ἐπιδρομέων ἐλπὶς καὶ ἀντίστασις καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν αὐτοὺς ὅτι μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ἐζήτουν καὶ ἐξελιπάρουν παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς των προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας. Πόσον ἀφελῶς ἐπολιτεύοντο τὰ δύστηνα θύματα τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας καὶ πόσον δολίως καὶ φαρισαϊκῶς πάλιν τὰ ὄργανα τῶν ἀπογόνων τοῦ Κρούμ! Δύο περίπου ὥρας πρὸ τῆς χαραυγῆς ὁ σκοπὸς τοῦ τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου φυλάττοντος στρατοῦ, εἰδοποίησε τὸν ἀξιωματικόν, ὅστις εἶχε μείνει μετὰ μιᾶς διμοιρίας στρατοῦ, πρὸς φύλαξιν τῆς Μονῆς, τῶν λοιπῶν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν κατάληψιν ἀπελθόντων, ὅτι διακόσιοι καὶ πλέον κομητατζῆδες ἔρχονται πάνοπλοι ὅπως ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς δοκιμαζομένης πόλεως.

Ὁ ἀξιωματικός, μὴ γνωρίζων ἴσως τοὺς σκοποὺς τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, τὸν μὲν στρατὸν παρατάσσει πρὸς παρεμπόδισιν τῶν κομιτατζήδων, πρὸς δὲ τὸν Ἔπαρχον Ἀγχιάλου στέλλει τὸν ἐν τῇ Μονῇ εὑρισκόμενον χωροφύλακα Στέριον Μίχωφ, ὅπως ζητήσῃ ὁδηγίας περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ χωροφύλαξ σπεύδει ἔφιππος εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν ἔπαρχον καὶ τοῦ ἀναγγέλλει ὅτι ἔρχονται οἱ διαδηλωταί. Ὁ δὲ Ἔπαρχος τῷ λέγει :—«Τὸ γνωρίζω ὅτι ἔρχονται καὶ ἦτο περιττὸν νὰ ἔλθῃς νὰ μοί τὸ ἀναγγείλῃς». Ὁ δὲ χωροφύλαξ ἐπανέλαβεν, εἰπὼν ὅτι τὸν ἔστειλεν ὁ ἀξιωματικὸς τῆς φρουρᾶς τοῦ Μοναστηρίου καὶ ζητεῖ ὁδηγίας παρὰ αὐτοῦ τί πρέπει νὰ πράξῃ.—«Ἂς ἔλθουν ἀπαντᾷ ὁ Ἔπαρχος».—«Ἀλλ᾽ ὁ ἀξιωματικὸς παρέταξε τὸν ὑπ᾽ αὐτὸν στρατὸν τῆς φρουρᾶς ἀπὸ τὰς ἁλυκὰς μέχρι τῆς θαλάσσης, ὅπως ἐμποδίσῃ αὐτοὺς» ἀπαντᾷ ὁ χωροφύλαξ. Τότε ὁ Ἔπαρχος κ. Μίντσεφ μετὰ θυμοῦ λέγει πρὸς τὸν χωροφύλακα :—«Τρέξε ἀμέσως καὶ εἰπὲ τῷ ἀξιωματικῷ νὰ ἀποσύρῃ τὸν στρατὸν καὶ νὰ τὸν κλείσῃ ἐντὸς τῆς Μονῆς, ν᾽ ἀφήσῃ δὲ τοὺς διαδηλωτὰς ἐλευθέρους, ἵνα ἔλθουν ἐνταῦθα. Σὺ δὲ νὰ παραδώσῃς τὰς κλεῖς καὶ πάντα τὰ ἐξαρτήματα τῆς Μονῆς καὶ ὅλα τὰ ἐν αὐτῇ εἰς τὸν ὁσονούπω καταφθάνοντα Μανὼλ Γκεωργγῆεφ καὶ Σια». Τότε ὁ χωροφύλαξ Στέριος Μίχωφ φεύγει, ἔφιππος πάλιν, καὶ μεταδίδει τὰς διαταγὰς τοῦ ἐπάρχου τῷ ἀξιωματικῷ, ὅστις ἀποσύρει πάραυτα τὸν στρατὸν καὶ κλείει αὐτὸν ἐν τῇ Μονῇ, οἱ δὲ κομι-

τατζῆδες ὁρμοῦν πρὸς τὴν πόλιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν χωροφυλάκων, οὓς ἐν σπουδῇ εἶχε στείλει ὁ Ἔπαρχος πρὸς τοῦτο !

Ὁ ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου ρηθεὶς Μανὼλ Γκεωργγῆεφ ἤρχετο μετὰ τῶν πρώτων κομιτατζήδων ἐπιβαίνων ἐπὶ λανδοῦ (κουπέ), σταλέντος ὑπὸ τοῦ νομαρχεύοντος ἀρχιγραμματέως, διότι ὁ κ. Νομάρχης κατὰ τὰ προαποφασισθέντα σατανικὰ σχέδια εἶχε φύγει τὴν προτεραίαν ἐκ Πύργου. Ὁ χωροφύλαξ λοιπόν, κατὰ τὴν τοῦ Ἐπάρχου διαταγήν, παρέδωκε τὰς κλεῖδας κλπ. τῆς Μονῆς τῷ ἀφιχθέντι ἀρχικομιτατζῇ Μανὼλ Γκεωργγῆεφ, ὑπεγράφη δὲ προσηκόντως καὶ τὸ οἰκεῖον πρωτόκολλον τῆς παραδόσεως καὶ παραλαβῆς, ὅπερ ἕτοιμον εἶχε φέρει ὁ Μ. Γκεωργγῆεφ ἐκ Πύργου. Οἱ ἅγριοι διαδηλωταὶ ἀδιακόπως προσήρχοντο ἐκ Πύργου, φιλοφρόνως γινόμενοι δεκτοὶ ἐν τῇ Μονῇ καὶ κατὰ κόρον ποτιζόμενοι ἄλλοι μὲν οἴνῳ, ἄλλοι δὲ οἰνοπνεύματι καὶ ἄλλοι κονιάκ, ἅπερ ἄφθονα εἶχον ἐν τῇ Μονῇ ! Ἀλλ' ἴδωμεν τί συμβαίνει ἐν τῇ ταλαίνῃ πόλει.

Εἴδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι οἱ ἀφελεῖς Ἀγχιαλῖται ἐξηκολούθουν μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς νὰ ἐκλιπαροῦν βοήθειαν, προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας. Ἰδοὺ δὲ κατὰ ποῖον τρόπον τοῖς ἐστάλησαν ταῦτα παρὰ τῆς Μητρὸς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως.

Τὴν Κυριακήν, 30ὴν Ἰουλίου, μόλις ἤρχισε νὰ ὑποφώσκῃ ἡ ἠὼς περὶ ὥραν 4ην π.μ. αἴφνης συνεχεῖς κωδωνοκρουσίαι ἀπὸ τῶν κωδωνοστασίων τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας δὲν προσεκάλουν τοὺς κατοίκους, ὡς ἄλλοτε, εἰς τὴν ἑωθινὴν τῆς Κυριακῆς λειτουργίαν, ἀλλ' εἰς λειτουργίαν ἄλλην, αἱματηράν, σατανικήν, φρικώδη, ἀποτρόπαιον, τῆς ὁποίας παρομοίαν ὁ κόσμος οὔτε εἶδεν, οὔτε ἤκουσεν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου καὶ ἧς ἡ ἀνάμνησις θὰ παραμένῃ μέχρι τῆς τελευταίας πνοῆς τῶν ἐν αὐτῇ παραστάντων καὶ ἐπιζησάντων ! Ἐντὸς δευτερολέπτων τινῶν πρὶν ἢ οἱ γρηγοροῦντες ἐννοήσωσι πόθεν ὁ κίνδυνος, ὁ βουλγαρικὸς συρφετὸς ὡς ἀγέλη τίγρεων πρὸ μικροῦ ἀπολυθεισῶν ἐκ τοῦ κλωβοῦ αὐτῶν, πάνοπλος μὲ κραυγὰς ἀγρίας καὶ διατόρους, ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς πλατείας τοῦ ναοῦ καὶ ἤρξατο τοῦ πυρός. Τέσσαρες ἐκ τῶν Ἑλλήνων καιρίως βληθέντες ἔκλιναν τὸ γόνυ καὶ παρέδωκαν τὴν ὑστάτην αὐτῶν πνοήν. Τί ἀκριβῶς συνέβη τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀποβαίνει σχεδὸν δυσεξέλεγκτον. Κατανοήσαντες οἱ Ἕλληνες κάτοικοι Ἀγχιάλου ὅτι οὐδεμίαν προστασίαν ὤφειλον ν' ἀναμένωσιν ἐκ τῆς προδούσης αὐτοὺς τόσον αἰσχρῶς καὶ ἀπανθρώπως Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, ὥρμησαν κατὰ τῶν ἐπιδρομέων μὲ ὅπλα, μὲ ῥόπαλα, μὲ πελέκεις, μὲ ὅ,τι τέλος ἔφερεν ἕκαστος.

Ἐπὶ ἱκανὰ λεπτὰ ἐπιδρομεῖς καὶ ἀμυνόμενοι ἀπετέλεσαν μίαν δυσδιάκριτον μᾶζαν ἀνθρωπίνην, τὴν ὁποίαν ὡς πυκνὸς πέπλος περιεκάλυπτεν ὁ ἐκ τῶν ἐπανειλημμένων συμπυρσοκροτήσεων ἀνυψούμενος καπνὸς καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἀραὶ καὶ βλασφημίαι καὶ στεναγμοὶ ψυχορραγούντων συνεχέοντο εἰς ἓν σατανικὸν ἀπήχημα. Ἡ συμπλοκὴ διήρκεσεν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν· οἱ ἐπιδρομεῖς ἀπωθήθησαν ἑκατὸν μέτρα ἐπέκεινα τοῦ ναοῦ. Τὸ πεδίον τῆς συμπλο-

κῆς παρουσίασεν οἰκτρὸν θέαμα αἱματόβρεκτον διαποικιλλόμενον τῇδε κακεῖσε ὑπὸ ἀνθρωπίνων σωμάτων ἐκτάδην κειμένων. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἀπεπειράθησαν καὶ ἐκ νέου νὰ ἐπιτεθῶσιν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπεκρούσθησαν ἐρρωμένως ὑπὸ τῶν Ἀγχιαλιτῶν. Ἐπὶ τέλους καὶ μετὰ τρίτην ἐπίσης ἀνεπιτυχῆ ἔφοδον ἠναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθῶσιν, ἄλλοι μὲν εἰς τὸ παρὰ τὴν κεντρικὴν τῆς πόλεως ὁδὸν λιθόκτιστον ὀθωμανικὸν τέμενος, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ τελωνεῖον καὶ ἄλλοι εἰς τὴν βουλγαρικὴν σχολὴν καὶ ἐκεῖθεν ἀραιῶς νὰ πυροβολῶσι κατὰ τῶν κατοίκων. Δὲν ὑπελόγιζον οἱ ἄνανδροι λησταὶ ὅτι ἠδύναντο νὰ εὕρωσι παρὰ τοῖς φιλησύχοις κατοίκοις τῆς Ἀγχιάλου τοιαύτην ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασαν στρατιῶταί τινες ἀκτοφύλακες ἐκ τῶν πλησίων σταθμῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὰς ὁδηγίας ἐγχωρίων χωροφυλάκων μετέβαινον ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, ἔνθα κατῴκουν οἰκογένειαι Βουλγάρων ὑπαλλήλων, ὅσαι κατὰ τὴν νύκτα δὲν εἶχον μετακομισθῇ, περισυνέλεγον ταύτας καὶ ὡδήγουν πρὸς τὴν ἔξω συνοικίαν, ἥτις δὲν ἦτο κατεδικασμένη εἰς ἀποτέφρωσιν. Περὶ ὥραν ἐννάτην π.μ. ἐνῷ ὁ πυροβολισμὸς ἐκατέρωθεν καὶ ἄνευ πολλῶν θυμάτων ἐξηκολούθει, διότι καὶ τὰ δύο διαμαχόμενα μέρη κατέλαβον θέσεις δυσπροσβλήτους ὑπὸ τῶν σφαιρῶν, κατέφθασεν ἔφιππος χωροφυλακή, ἥτις εἰσήλασεν εἰς τὰς κεντρικωτέρας ὁδοὺς καὶ κατέλαβε τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἔνθα οἱ πολῖται ἐν σώματι ἠμύνοντο.

Ἡ χωροφυλακὴ αὕτη ἀπετέλεσε τρόπον τινὰ φραγμὸν μεταξὺ πολιτῶν καὶ ἐπιδρομέων. Ἡ στάσις αὕτη τῆς χωροφυλακῆς πρὸς στιγμὴν ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τῶν ἀτυχῶν πολιτῶν νομισάντων, ὅτι θὰ τεθῇ τέρμα οὕτως εἰς τὸν ἀγῶνα. Οἱ πυροβολισμοὶ σχεδὸν κατέπαυσαν καὶ νεκρικὴ σιγὴ ἐβασίλευε πέριξ, ἣν διετάρασσον κατὰ διαλείμματα ἀσθενεῖς στεναγμοὶ τῶν πληγωμένων. Ἀλλ' αἱ ἐλπίδες τῶν ταλαιπώρων Ἀγχιαλιτῶν ἀπεδείχθησαν φροῦδαι, διότι σκοπὸς τῶν ἀποσταλέντων χωροφυλάκων τούτων δὲν ἦτο ἡ κατάπαυσις τῶν βασάνων των, ἀλλ' ἄλλος πρὸς ὄφελος τῶν ἐπιδρομέων. Δηλαδὴ ἢ νὰ καταπείσωσι τοὺς Ἀγχιαλίτας νὰ παραδοθῶσι καὶ οὕτω διευκολύνωσι τὸ ἐξοντωτικὸν καὶ ἀποτεφρωτικὸν ἔργον τῶν ἐπιδρομέων, ἢ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς προπύργιον τῶν ἀνάνδρων κομιτατζήδων μέχρις ἐλεύσεως ἐμπρηστῶν καὶ δυναμίτιδος ἐκ Πύργου πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ καταχθονίου αὐτῶν προγράμματος! Διότι ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐντεταλμένων τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν ὀργάνων τούτων τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως τὰ πράγματα ἔλαβον ὀλεθρίαν τροπὴν διὰ τοὺς ἀμυνομένους Ἀγχιαλίτας! Ἐνθαρρυνθέντες δηλονότι οἱ ἄνανδροι ἐπιδρομεῖς ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τῆς χωροφυλακῆς, ἀφῆκαν τὰ προπύργια αὐτῶν καὶ ἤρχισαν νὰ πυρπολῶσι τὰς οἰκίας τῶν Ἀγχιαλιτῶν, ἀρξάμενοι ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ προύχοντος Λεμπλεμπιτζῆ. Τὸ δὲ τηλεγραφικὸν σύρμα ἐξ Ἀγχιάλου ἀπὸ τῆς πρωΐας ἀκόμη μετέδιδε τὴν εἴδησιν εἰς Πύργον ὅτι οἱ ἐπιδρομεῖς εὗρον ἀντίστασιν ἀνέλπιστον παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι διατρέχουσι τὸν ἔσχατον κίνδυνον καὶ ὅτι ὑπάρχει μεγίστη ἀνάγκη ἐνισχύσεως αὐτῶν διὰ νέας ἐπικουρίας μετὰ βομβῶν δυναμίτιδος.

Δαιμονιώδεις κωδωνοκρουσίαι τότε ἐν Πύργῳ προσεκάλουν τοὺς Βουλγάρους πολίτας ἄνευ διακρίσεως ἡλικίας καὶ τάξεως νὰ σπεύσωσιν ἔνοπλοι εἰς βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν. Ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ δύο καταστήματα πωλοῦντα ὅπλα ἐξεβιάσθησαν τῇ βοηθείᾳ τῆς ἀστυνομίας, ὁ δὲ ἔπαρχος Πύργου ἐν τῇ ἐξάψει τοῦ φανατισμοῦ του λησμονήσας, ὅτι προδίδει τὰ μυσαρὰ σχέδια τῆς Κυβερνήσεώς του, διένειμε τὰ ἁρπαγέντα ὅπλα τοῖς διαδηλωταῖς, ἀριθμῶν αὐτά! Οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν ἀγρίων ἐπιδρομέων ὡπλίσθησαν ἐκ τῶν στρατώνων διὰ στρατιωτικῶν ὅπλων! Ἡ ἀπὸ Πύργου εἰς Ἀγχίαλον ἄγουσα ὁδὸς ἐπληρώθη ὡπλισμένων ἀνθρώπων, ἁμαξῶν φερουσῶν ὅπλα πολεμοφόδια καὶ ὁπλοφόρους ἄνδρας, σπεύδοντας πρὸς τελείαν καταστροφὴν τῆς Ἀγχιάλου! Ἁμαξηλάτης τις Μεσημβριανὸς Δημήτριος Κακκαβέλας τοὔνομα, ὅστις ὡδήγει ὄχημα (παϊτὸν) τριῶν ἵππων, εὑρεθεὶς κατὰ τύχην ἐν Πύργῳ ἠγγαρεύθη βίᾳ ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ τρεῖς φορὰς ἀκαταπαύστως μετέφερεν ὁπλοφόρους ἐκ Πύργου εἰς Ἀγχίαλον! Ἕτερος ἁμαξηλάτης ὁδηγῶν κάρρον μόνιππον, ἐκ Μεσημβρίας ἐπίσης, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ἀρβανιτίδου Κυριαζῆς, ἠγγαρεύθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας Πύργου πρὸς μεταφορὰν ὁπλιτῶν, τοσοῦτον σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως ἠναγκάζετο ὑπὸ τῶν κομιτατζήδων νὰ ἐλαύνῃ τὸν ἵππον του τυπτόντων καὶ αὐτὸν ἀνηλεῶς διὰ τῶν ὅπλων, ὥστε ἀπώλεσε καθ' ὁδὸν τὸ δυστυχές του ζῷον, ἐκπνεῦσαν ἐν μέσῃ ὁδῷ ὑπὸ τοῦ καμάτου καὶ τῶν ἀγρίων κτυπημάτων! Ἡ τοῦ λιμένος Πύργου ἀτμάκατος ἐπληρώθη ὁπλοφόρων καὶ πολεμοφοδίων ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας Πύργου καὶ μετέφερεν αὐτοὺς εἰς Ἀγχίαλον διὰ θαλάσσης. Ὅλα τὰ κάρρα καὶ αἱ ἅμαξαι Πύργου πλήρεις ὁπλοφόρων ἀνδρῶν, βομβῶν δυναμίτιδος καὶ ἄλλων πολεμοφοδίων ἔσπευδον εἰς τὸ μέρος τῆς καταστροφῆς! Ὅλαι αἱ βουλγαρικαὶ κοινωνικαὶ τάξεις ἀντεπροσωπεύοντο εἰς τὸν ἄγριον ἐκεῖνον ἀνθρώπινον χείμαρρον, ὅστις ἀκράτητος πλέον ἐφέρετο ἀνὰ τὴν πόλιν Ἀγχίαλον, ὅπως καταπνίξῃ καὶ ἐξολοθρεύσῃ μίαν δρᾶκα ἀνδρῶν, οἵτινες τὸ μόνον ἔγκλημα, ὅπερ ἔπραξαν, ἦτο ὅτι ἐγεννήθησαν Ἕλληνες ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ καὶ τοιοῦτοι ἐπεθύμουν ν' ἀποθάνουν, ἀμυνόμενοι ὑπὲρ τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς, τῆς περιουσίας καὶ τῆς ἐθνικοθρησκευτικῆς ἰδέας αὐτῶν ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἑστίαις κατ' ἀγρίων ὀρδῶν, κατὰ λῃστῶν προφανῶν καὶ ἁρπάγων ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ προστατευομένων καὶ παντοιοτρόπως βοηθουμένων ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, τῆς ἀστυνομίας καὶ τοῦ στρατοῦ ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα τῶν ἀντιπροσώπων τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης: Τῆς Ἁγίας Ρωσσίας! τῆς θρησκευτικωτάτης Ἀγγλίας! τῆς σοφῆς Γερμανο-Αὐστρίας! καὶ τῆς φιλελευθέρου Ἰταλίας!

Μεταξὺ τῶν διαφόρων Βουλγάρων λῃστῶν ὑπῆρχον καί τινες Ἀρμένιοι ἐκ Πύργου, Ἀθίγγανοι δὲ καὶ χωρικοὶ Βούλγαροι ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, οὓς, ὡς εἴδομεν, προσεκάλει τὸ φύλλον τῆς Παρασκευῆς «Κραΐ», ἐπλήρωσαν ἁμάξας λείας ἐκ τῶν ἐμπορευμάτων, ἐνδυμάτων καὶ λοιπῶν πραγμάτων ἐκ τῶν διαρπαγέντων ἑλληνικῶν καταστημάτων!

Οἱ δυστυχεῖς Ἀγχιαλῖται νήστεις καὶ διψαλέοι ἐναγωνίως ἀνέμενον τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν, τοὐτέστιν εὐρωπαϊκὴν ἐπέμβασιν διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει φυλακίδων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, τῶν ἐγγυητριῶν των διὰ τῆς βερολινείου συνθήκης προσκαλουμένων ὑπὸ τῶν ἐν Πύργῳ Προξένων πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Ὑπελόγιζον οἱ ταλαίπωροι ὅτι ἐντὸς 5—6 ὡρῶν ἠδύναντο νὰ φθάσουν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως αἱ φυλακίδες, εἰδοποιούμεναι τηλεγραφικῶς ἐκ Πύργου, ἔνθα πάντες ἤδη ἀφ' ἑσπέρας ἐγνώριζον τὰ διατρέχοντα· ἑπομένως καὶ αὐτοὶ οἱ πρόξενοι ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ὁποίων ἐξωπλίζοντο οἱ ἐπιδρομεῖς καὶ ἀπεστέλλοντο πρὸς καταστροφὴν τῆς Ἀγχιάλου! Ἀλλὰ φεῦ! ἡ μὲν Εὐρώπη τοὺς προὔδωκεν, ἀντὶ δὲ βοηθείας ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν αἱ πρῶται γραμμαὶ τῆς ἐπικουρίας εἰς τοὺς ἐπιδρομεῖς μεθ' ὅπλων καὶ βομβῶν δυναμίτιδος! Ὁ προρρηθεὶς Μανὼλ Γκεωργγῆεφ, ὁ ὑπὸ τοῦ νομαρχεύοντος ἀποσταλείς, ὁ Ἔπαρχος Ἀγχιάλου Μίντσεφ, ὁ τελώνης Τάτσεφ, ὁ ἐλεγκτὴς τοῦ Γεωργικοῦ ταμείου Γκεωργγῆεφ, ὁ διευθυντὴς τοῦ τηλεγραφείου Κένωφ καὶ ὁ συντάκτης τοῦ «Κράϊ» Μαλάκωφ, οἱ κυριώτεροι οὗτοι ἐκτελεσταὶ τοῦ μυσαροῦ προγράμματος τῶν ἐν Σοφίᾳ ἀρχιληστῶν, ποτίζουσι τοὺς προσερχομένους δι' ἀφθόνου οἴνου ἐκ τῶν οἰναποθηκῶν τῶν διαρπαγέντων ἑλληνικῶν καταστημάτων, ἐνθαρρύνουσιν ἔργῳ τε καὶ λόγῳ τούς τε προσελθόντας καὶ βανδαλίζοντας ἤδη καὶ τοὺς προσερχομένους καὶ ἐξαποστέλλουσι τὸ μαινόμενον ἐκεῖνο πλῆθος τῶν ἀπογόνων τοῦ Κροὺμ εἴς τε τὴν κεντρικὴν ὁδὸν καὶ εἰς τὰς παρόδους πρὸς παντελῆ ἐξολόθρευσιν τῆς δυστήνου Ἀγχιάλου! Ἡ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης (ὥρᾳ 11η π.μ. περίπου) ἐπιπροσθοῦσα χωροφυλακὴ καὶ ἐμποδίζουσα τοὺς δυστυχεῖς Ἀγχιαλίτας, οἵτινες, ἐὰν μὴ προσήρχετο αὕτη, ἠδύναντο μὲ μίαν ἔτι ἔφοδον ν' ἀποδιώξωσι τοὺς εἰς τὸ ὀθωμανικὸν τέμενος, εἰς τὸ τελωνεῖον καὶ εἰς τὴν βουλγαρικὴν σχολὴν καταφυγόντας ἐπιδρομεῖς, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε τὸ προδοτικὸν αὐτῆς πρόγραμμα, ἀπεσύρθη πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐπιδρομέων καί, ἀναμιχθεῖσα, ἠνώθη μετ' αὐτῶν τῶν ἀγρίως μαινομένων καὶ ὅλοὲν συμπυκνουμένων καὶ ἐνισχυομένων καὶ ὑπὸ τῶν ἁλατοφυλάκων! Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἄρχεται ἡ πραγματικὴ τραγῳδία τῶν τρομερῶν φρικαλεοτήτων τῆς Ἀγχιάλου! Αἱ σφαῖραι ἀλλεπάλληλοι συρίζουσι, σαρώνουσαι πᾶν τὸ προστυχόν! Οὐρανομήκεις φλόγες πυρὸς μετὰ δαιμονίου καπνοῦ, ὡς ἀπὸ ἐκρηγνυμένου ἡφαιστείου, περιβάλλουσι τὴν πόλιν ἀπὸ ἑπτὰ συγχρόνως μέρη! Ἐκρήξεις βομβῶν δυναμίτιδος, ἐκπυρσοκροτήσεις ὁμοβροντιῶν, ἀνατινάξεις οἰκιῶν, ἀποθηκῶν, καταστημάτων, ἀναφλέξεις πετρελαίων, οἰνοπνευμάτων καὶ ἄλλων εὐφλέκτων ὑλῶν, ἀποτελοῦσι πανδαιμόνιον μοναδικὸν εἰς τὰ χρονικὰ τῆς παγκοσμίου ἱστορίας! Οἱ πολῖται, νήστεις ἀπὸ πρωΐας αὐχμηροὶ καὶ διψαλέοι, ἀντιτάττουσι τὴν ἐσχάτην πλέον ἀντίστασιν. Ἡ ὥρα ἤδη εἶναι 3 μ. μ. καὶ αὐτοὶ μένουσιν ἔτι ἀκλόνητοι εἰς τὰς θέσεις των καὶ δὲν ἀφίνουσι τὸν ἐχθρόν, καί περ ὄντα πολυαριθμότερον, ἑκατονταπλάσιον αὐτοῦ, νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὰς γραμμὰς τῆς ἀμύνης. Τὸ παμ-

φάγον πῦρ βοηθούμενον ὑπὸ τῶν βομβῶν καὶ τοῦ ἀφθόνου πετρελαίου τοῦ διὰ τῶν ἐκ Πύργου ἀφιχθεισῶν πυροσβεστικῶν ἀντλιῶν ἐκτοξευομένου ἀνὰ τὴν πόλιν γιγαντιαίοις ἄλμασιν ἀνὰ τὴν δύσμοιρον Ἀγχίαλον προχωρεῖ! Ἤδη ὁλόκληρος ἡ πόλις καίεται! Αἱ γοεραὶ κραυγαὶ τῶν γυναικοπαίδων καὶ τῶν ψηνομένων κτηνῶν ἀρχίζουσι νὰ καταπνίγωσι τὸν ἄλλον ἐκεῖνον τῆς μάχης καὶ τῶν πυροβολισμῶν θόρυβον καὶ τὸν τῶν ἐκρήξεων ἀπαίσιον κρότον! Γυναῖκες λυσίκομοι καὶ ἡμίγυμνοι, παιδιὰ γυμνὰ καὶ τρέμοντα, συνωστίζοντο περὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ μὲ σπαρακτικοὺς γόους ζητοῦσι τὴν προστασίαν ἀπὸ τοὺς συζύγους καὶ ἀδελφούς, πατέρας καὶ συγγενεῖς, τοὺς μαχομένους ἐκεῖ τὸν ἔσχατον καὶ ἀπέλπιδα ἀγῶνα! Ἕκαστος πλέον ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ περαιτέρω ἀντίστασις ἀποβαίνει ἄσκοπος, ἀφοῦ ἡ πόλις πανταχόθεν πυροποληθεῖσα καίεται ὡς παμμεγέθης καὶ γιγαντιαία λαμπάς! καὶ μετὰ προφανοῦς ἀπογνώσεως τρέχει ὅπως σώσῃ τοὐλάχιστον τὴν οἰκογένειάν του καὶ ὅ,τι ἄλλο πολύτιμον δυνηθῇ.

Αἱ ὁδοί, αἱ μὴ περιζωσθεῖσαι ἔτι ὑπὸ τοῦ πυρὸς πληροῦνται ἀνθρώπων συρόντων γυναῖκας οἰμωζούσας καὶ τέκνα τρέμοντα, ζητοῦντα τόπον καταφυγῆς καὶ σωτηρίας. Οἱ δὲ αἱμοβόροι ἀπόγονοι τοῦ Κροὺμ πυροβολοῦσιν ἀδιακόπως κατ' ἀόπλων γυναικῶν καὶ παιδίων, εἰσορμῶσιν εἰς ἀνυπερασπίστους οἰκίας, λεηλατοῦσιν, ἁρπάζουσιν ἀναιδῶς πᾶν ὅ,τι εὕρωσι πρόχειρον, ῥίπτουσιν εὐφλέκτους ὕλας, ὧν ἱκανὴν ποσότητα ἕκαστος μεθ' ἑαυτοῦ ἔφερε, πυροποιοῦσιν αὐτὰς καὶ εἶτα εἰσορμῶσιν εἰς ἄλλην ὅπως τὰ αὐτὰ πράξωσιν. Περὶ ὥραν ὀην μ.μ. τὸ πῦρ μαίνεται ἐφ' ὅλην τὴν πόλιν, αἱ παραλίαι γύρω τῆς πόλεως πληροῦνται ἀνθρώπων, τὸ πλεῖστον γυναικοπαίδων. Οἱ λησταὶ δὲν ἔχουν πλέον καιρὸν νὰ καταδιώκωσιν ἀνθρώπους γυμνούς. Καταγίνονται εἰς ἀπογύμνωσιν, εἰς λεηλασίαν καὶ ἁρπαγήν, εἰς τὸ κύριον αὐτῶν ἔργον καὶ προγονικόν [1]. Σπεύδουσιν ὅπως προλάβωσι καὶ λῃστεύσωσι τὰς ἐναπολειφθείσας οἰκίας πρὶν ἢ τὸ πῦρ ἀποτεφρώσῃ αὐτάς. Ὁσάκις δὲ συναντήσωσι γυναῖκά τινα φεύγουσαν, σταματῶσιν αὐτήν, θέτουσι τὸ ὅπλον ἐπὶ τὸ στῆθος, τὴν ἀνερευνῶσι πανταχοῦ, τὴν ἀπογυμνοῦσιν, ἀφαιροῦντες ὅ,τι πολύτιμον εὕρωσιν ἐπ' αὐτῆς, καὶ εἶτα ἀφίνουσιν αὐτὴν ἐλευθέραν, ὅπως ἐπαναλάβωσι τὰ αὐτὰ εἰς ἄλλην. Οὐδεὶς πλέον τολμᾷ νὰ τρέχῃ ἀνὰ τὰς φλεγομένας ὁδούς. Ὅσοι δὲ δὲν εἶχον προλάβει νὰ καταφύγωσι πρὸς τὴν παραλίαν περικυκλοῦνται ὑπὸ τοῦ παμφάγου πυρὸς καὶ καίονται ζῶντες! Αἱ δυστυχεῖς γυναῖκες προτιμῶσι νὰ λῃστευθῶσιν, ἀρκεῖ μόνον νὰ περισώσωσιν τὴν ζωὴν τῶν προσφιλῶν αὐτῶν τέκνων, ἀλλ' αἱ μαινόμεναι φλόγες ἀπείργουσιν αὐτὰς ὅπως ἐκτελέσωσι τὸ πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν ὕψιστον τοῦτο καθῆκον τῆς μητρικῆς στοργῆς. Οἱ πυροβολισμοὶ καὶ αἱ ἐκρήξεις ἀπαισίως ἠχοῦσιν ἀνὰ τὸ πανδαιμόνιον ἐκεῖνο. Τινὲς τῶν μαχομένων κατοίκων ἀνθίστανται εἰσέτι. Ἡ γύρω-

1. ***Φιλοκτέανοι*** κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς ἐχαρακτηρίζοντο οἱ Βούλγαροι.

θεν τῆς πόλεως παραλία βρίθει ἀνθρώπων γυμνῶν καὶ ἐκτραχηλισμένων. Οἱ πλεῖστοι καταλαμβάνουσι μίαν γωνίαν ἐκεῖ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν καὶ κατάκεινται σιωπηλοὶ καὶ ἀκίνητοι, ὅπως μὴ προκαλέσωσι τὴν προσοχὴν τῶν τεράτων, τὰ ὁποῖα ἀφ' ὑψηλοῦ δίκην δαιμόνων τῆς κολάσεως ἐλλοχεύουσιν ὅπως ἐπιπέσωσι κατὰ παντὸς δυναμένου νὰ ἐξεγείρῃ τὰ ἄγρια αὐτῶν ἔνστικτα, τῆς ἁρπαγῆς, τοῦ φόνου καὶ τῆς ἀτιμώσεως ! Ἡ θάλασσα, τὸ ἄψυχον αὐτὸ στοιχεῖον, ἐδείχθη εὐσπλαγχνικωτέρα κατὰ τὰς ἀγωνιώδεις ἐκείνας στιγμάς. Γαλήνιος ὅλως ἀφῆκε τὴν στενὴν αὐτῆς ἀμμώδη λωρίδα ἐλευθέραν εἰς τὸ ἔσχατον καταφύγιον τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων πλασμάτων. Τόση ἦτο ἡ βασιλεύουσα ἐκείνη ἠρεμία καὶ ἀκινησία, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἀπὸ μακρὰν ὡς ἄμορφοι ὄγκοι φαινόμενοι δὲν ἦσαν ἄλλο τι, εἰμὴ σώματα ἄψυχα ναυαγῶν, τὰ ὁποῖα τρικυμιώδης θάλασσα ἐξέβρασεν ἐκ τῶν ἐγκάτων αὐτῆς καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν ἀμμώδη ἀκτήν. Ὀλίγον δὲ μακρὰν τῆς τραγικῆς ταύτης εἰκόνος, τῆς ὡς τάφος σιωπηλῆς, ἐξελίσσεται ἄλλη εἰκὼν ἀγρίως μεγαλοπρεπής. Γλῶσσαι πυρὸς τεραστίων διαστάσεων κινοῦνται καὶ μετασχηματίζονται κατὰ τὴν φορὰν τοῦ ἀνέμου μετὰ δαιμονίου κρότου οἰκοδομημάτων καταρρεόντων καὶ οἰμωγῶν καὶ θρήνων καὶ ἀλαλαγμῶν διωκομένων τε καὶ διωκόντων, θυμάτων καὶ φονέων ! Αἱ ἄγριαι καὶ γοεραὶ φωναὶ τῶν καιομένων ζώων, ἵππων, βοῶν, ὄνων καὶ λοιπῶν οἰκιακῶν ἀναμεμιγμέναι μετὰ τῶν φοβερῶν πατάγων, ἐκρήξεων καὶ πυροβολισμῶν καὶ τῶν θρήνων καὶ κλαυθμῶν καὶ θλιβερῶν ἀναστεναγμῶν τῶν σφαζομένων, πληγωμένων καὶ ψηνομένων ἀνθρώπων πάσης τάξεως παίδων, γραιῶν, γερόντων καὶ γυναικῶν, ἀποτελοῦσι τὴν σπαρακτικωτάτην τῶν σκηνῶν, ὅσας ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὁ βαρβαρισμὸς ὅλων τῶν αἰώνων ! Οὐρανομήκεις στῆλαι καπνοῦ ἐκ τῶν καιομένων κτιρίων, ἐπίπλων καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ πόλει εὐφλέκτων ὑλῶν ἀνάμικτοι μετὰ τῆς κνίσσης τῶν ψηνομένων ἐμψύχων ὄντων, λογικῶν τε καὶ ἀλόγων, ἀνήρχοντο πρὸς τὸν Πλάστην ὑπεράνω τῶν νεφελῶν μεταρσίως αἰρόμεναι, ἵνα ἀποδείξωσιν ὅτι οἱ ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης προστατευόμενοι χριστιανοὶ Βούλγαροι ἐξακολουθοῦσιν ἀκόμη προσφέροντες θυσίαν τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνας εἰς τὸν Μολὸχ καὶ εἰς τὸν θεὸν τῶν προγόνων αὐτῶν Ἀκινάκην! (Ἡροδ. βιβλ Δ΄ 62-66).

Ἡ ἀτυχὴς Ἀγχίαλος ἀνήφθη ὡς δᾷς διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ ἀποκαλύψῃ εἰς τὸν κόσμον τὴν εἰδεχθῆ μορφὴν τῆς βουλγαρικῆς βαρβαρότητος, θηριωδίας καὶ ὠμότητος, αἱ ὁποῖαι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης τόσον ὑπούλως κατώρθουν νὰ περικαλύπτωνται διὰ τοῦ πέπλου τοῦ ψευδοπολιτισμοῦ καὶ τῆς φοβερᾶς βουλγαρικῆς ὑποκρισίας !

Περὶ δὲ τὸ οἰκοδόμημα, ὅπερ ἐχρησίμευεν ὡς κατοικία τοῦ Μητροπολίτου τὰ πυρὰ διεσταυροῦντο ἀλλεπάλληλα. Οἱ εὐγενεῖς τῷ ὄντι Ἀγχιαλῖται καὶ κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ἐκείνην στιγμὴν δὲν ἐννόουν ν' ἀφήσουν τὸν Ἀρχιερέα των ἀνυπεράσπιστον, ἀφοῦ μάλιστα ἐγνώριζον καλῶς ὅτι, ἐὰν συνελαμβάνετο ὑπὸ τῶν ἀγρίων ἐκείνων ἐμπρηστῶν, θὰ ὑφίστατο τὰ ἔσχατα μαρ-

τύρια καὶ θὰ ἐκαίετο ζῶν. Τὸ διεκήρυττον οἱ θρασεῖς λησταὶ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ περιέζωσαν τὴν μητροπολιτικὴν κατοικίαν, ὅπως ἐκτελέσωσι τὸ μυσαρὸν σχέδιόν των. Εὐτυχῶς ἡ παραδειγματικὴ γενναιότης τοῦ Μητροπολίτου καὶ ἡ πλήρης ἀφοσίωσίς τινων τῶν περὶ Αὐτὸν συνετέλεσαν, ὅπως μὴ πέσῃ ζῶν εἰς τὰς αἱματοβαφεῖς χεῖρας τῶν αἱμοβόρων τῆς Εὐρώπης καννιβάλων. Ἐν μέσῳ βροχῆς σφαιρῶν, ἀφοῦ πλέον αἱ φλόγες περιέζωσαν τὴν Μητρόπολιν, ὁ Μητροπολίτης ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν καὶ διηυθύνθη εἰς τὸ Ἐπαρχεῖον. Προσήρχετο ὁ δυστυχὴς ὅπως ζητήσῃ προστασίαν παρ' ἐκείνων, οἵτινες τὸν ἐδολοφόνουν! Ἀλλὰ μόλις ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ κατωφλίου, ἀμέσως χωροφύλακες καὶ ὑπάλληλοι μὲ ὕβρεις καὶ βαναυσολογίας καὶ προπηλακισμοὺς τὸν ἀπεδίωξαν καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐκτεθῇ καὶ πάλιν εἰς ἀναπόφευκτον κίνδυνον, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ λυσσαλέοι λησταὶ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς διατόρως ἐκραύγαζον :—Ποῦ εἶναι ὁ Δεσπότης; Ἔμπρὸς παιδιά, νὰ τὸν καύσωμεν ζωντανόν. Οἱ ἀπαίσιοι ἐκεῖνοι ἦχοι ἀντήχουν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Μητροπολίτου, ἀλλὰ δὲν δειλιᾷ ὁ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης καὶ στερρὸς τῆς πίστεως καὶ πατρίδος ἐθνομάρτυς, δὲν καταδέχεται πλέον νὰ ζητήσῃ προστασίαν ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ βουλγαρικὰ ἐκεῖνα κατακαθίσματα καὶ καθάρματα, τοὺς χωροφύλακας, τοὺς καθ' αὐτὸ αἰτίους τῆς καταστροφῆς καὶ ἐξοντώσεως τῶν πανταχοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας Ἑλλήνων. Στρέφεται πρὸς ἕνα ἐκ τῶν πιστῶν του φυλάκων καὶ τὸν ἐξορκίζει ὅπως καθ' ἣν στιγμὴν τὸν ἴδῃ μέλλοντα νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν κακούργων, τὸν φονεύσῃ παραχρῆμα καὶ τὸν ἀπαλλάξῃ οὕτω συντόμως πάσης ἄλλης ὕβρεως καὶ μαρτυρίου. Κατόπιν εἰσορμᾷ εἰς τὴν ὁδόν, καὶ ὡς ἐκ θαύματος, διαφεύγει τὴν προσοχὴν τῶν διωκόντων καὶ περισώζεται εἰς μίαν παλαιὰν καὶ ἀπομεμονωμένην οἰκίαν. Τὸ λάβρον πῦρ ἐξακολουθεῖ τὸ ἀποτεφρωτικὸν αὐτοῦ ἔργον βοηθούμενον ὑπό τε τοῦ ἀνέμου καὶ τοῦ πετρελαίου καὶ τῆς δυναμίτιδος. Τὰ πέτρινα οἰκοδομήματα, ὁ ναὸς τῆς Παναγίας, τὸ Παρθεναγωγεῖον καὶ τὸ ἀρρεναγωγεῖον κατ' ἀρχὰς ραντίζονται διὰ πετρελαίου μὲ τὰς ἐκ Πύργου πυροσβεστικὰς ἀντλίας, εἶτα δὲ διὰ βομβῶν δυναμίτιδος ἀνατινάσσονται εἰς τὸν ἀέρα κατόπιν φοβερᾶς ἐκρήξεως. Εὐαγγέλια, εἰκόνες, σταυροί, ἀρτοφόριον μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἅγια ποτήρια καὶ λοιπὰ ἱερὰ σκεύη τε καὶ ἄμφια ἀνατινάσσονται καὶ καίονται συμπεφυρμένα μετὰ τῶν σωμάτων τῶν ἐν τῷ ναῷ ὑπερασπιζομένων πίστιν, τιμὴν καὶ ἔθνισμόν! Αὐτὸ εἶναι τὸ θαῦμα τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος! Ὄντως πρωτάκουστον καὶ πρωτοφανές! Χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ οὔτε πόλεμος, οὔτε ἐπανάστασις, νὰ ὁπλίσῃ μία Κυβέρνησις Χριστιανικὴ ὁρδὰς ἀγρίας καὶ νὰ τὰς στείλῃ νὰ σφάξουν, νὰ φονεύσουν, νὰ ψήσουν, νὰ καύσουν μίαν πόλιν ὁλόκληρον ἐν πλήρῃ μεσημβρίᾳ, διότι ὡμίλει ἄλλην γλῶσσαν, τὴν γλῶσσαν τῶν θεῶν, ὡς τὴν ἀπεκάλεσε σοφός τις, τὴν γλῶσσαν, ἐν ᾗ ἐγράφη κατὰ πρῶτον τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ ὅλη ἡ Καινὴ Διαθήκη, τὴν γλῶσσαν, ἥτις ἐξεπολίτισε καὶ ἐξεπαίδευσε σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα!

Παρόμοιον πρὸς τοῦτο παράδειγμα βαρβαρισμοῦ οὔτε ὑπῆρξεν, οὔτε ἀνέφερέ τις ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ! Ἡ φαιδρὰ καὶ φιλόξενος πόλις Ἀγχίαλος δὲν ὑπάρχει πλέον· ἀλλ' ἡ δόξα αὐτῆς θὰ μένῃ ἀνέφικτος εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα καὶ θὰ διακηρύττῃ στεντορείως εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου τὸ ζενὶθ τοῦτο τῆς βουλγαρικῆς ἀτιμίας καὶ βαρβαρότητος ! Μετεβλήθη μὲν αὕτη εἰς ἄμορφον σωρὸν ἐρειπίων καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς σήμερον ἄστεγα, γυμνὰ καὶ τρέμοντα, πεινῶντα καὶ κλαίοντα περιφέρονται εἰς ἔνδειξιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς μεγάλης θηριωδίας καὶ ἐσχάτης βαρβαρότητος τῶν Βουλγάρων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀσύγγνωστον ἀδιαφορίαν τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, οἵτινες διὰ τῆς ἐπισήμου συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν τῆς προστασίας τῶν ἀδυνάτων· ἀλλὰ συγχρόνως θὰ διασαλπίζωσιν εἰς σύμπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον τὸ θάρρος καὶ τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν ἐμπρησθέντων Ἑλλήνων, οἵτινες, πίπτοντες ὁλοκαυτώματα τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος, ἔσονται, ὡς οἱ φοίνικες τοῦ μύθου, ἐκ τῆς τέφρας τῶν ὁποίων θ' ἀναθάλῃ ὁ Ἑλληνισμὸς εὐρύτερος, ὑψηλότερος καὶ ἐνδοξότερος.

Οἱ αἱμοβόροι βάνδαλοι μέχρι τοῦδε διέπραττον ἁρπαγάς, λεηλασίας, φόνους, σφαγάς, ἐμπρησμοὺς καὶ τελείαν ἐξάλειψιν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς μιᾶς πόλεως ὑφισταμένης πρὸ δύο χιλιάδων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν. Ἀλλ' οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κροὺμ δὲν ἠρκέσθησαν εἰς ταῦτα μόνον. Οὗτοι προέβησαν καὶ περαιτέρω. Ἀφοῦ ἀπεγύμνωσαν πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς παραλίας, ἀφαιρέσαντες ἀπ' αὐτῶν πᾶν πολύτιμον δυνάμενον νὰ κορέσῃ τὴν ληστρικὴν αὐτῶν ἀπληστίαν, ἤρχισαν καὶ ἄλλην αἰσχρουργίαν, τὴν ἀτίμωσιν κατὰ τῶν ἀνυπερασπίστων γυναικῶν καὶ κορασίδων, ὅπως κορέσωσι καὶ ἓν ἔτι κτηνῶδες πάθος, τὴν ἀσελγῆ λαγνείαν ! Ὅπως δὲ ἐπιτυγχάνωσι εὐχερέστερον τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ βδελυροῦ των τούτου πάθους, προβαίνουσιν εἰς κακουργίας ἀκατονομάστους ! Ἀναγκάζουσι βίᾳ διὰ ἑστηριγμένων ἐπὶ τοῦ στήθους τῶν γυναικῶν καὶ παρθένων πολυκρότων καὶ αἱματοβαφῶν φασγάνων, ὅπως πίωσι μεθυστικὰ ποτά, πολλὰς δὲ σύρουσι πρὸς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου βιαίως πρὸς κορεσμὸν τῶν αἰσχρῶν κτηνωδῶν αὐτῶν ὁρμῶν ! Ὁ εὐκτήριος τόπος μεταβάλλεται εἰς αἰσχρὸν καταγώγιον ! Φρίξατε, ὦ ἀναγνῶσται! Λέγουσιν ὅτι, ἀφοῦ ἠσέλγησαν ἐπὶ κορασίδων, ἔρριψαν αὐτὰς κατόπιν εἰς τὰς φλόγας τῆς καιομένης πόλεως, ἵνα μὴ μαρτυρῆται κατόπιν τὸ ἀποτρόπαιον ἀνοσιούργημα ! Εἰς τοιαύτας μιαρὰς πράξεις ἐπεδίδοντο οὐ μόνον οἱ κομιτατζῆδες, ἀλλὰ καί τινες Ἀρμένιοι, ὧν εἷς ὀνομαστὶ ἀναφέρεται καλούμενος Γκαραμπέτ, πράκτωρ καὶ πωλητὴς μηχανῶν Σίγγερ (Singer) μετά τινος Βουλγάρου συναδέλφου αὐτοῦ, ὀργιάζοντες κτηνωδῶς !

Ὁλόκληρον τὴν νύκτα τῆς Κυριακῆς πρὸς τὴν Δευτέραν διῆλθον τελοῦντες ὄργια ἀνήκουστα, τερατώδη, ἀποτρόπαια ! Ὁ δὲ ἀποσταλεὶς στρατὸς ἐσχημάτισε ζώνην ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τῆς λίμνης, μὴ ἐπιτρέπων εἰς τοὺς Ἀγχιαλίτας νὰ φεύγωσι καὶ οὕτω μετὰ τὴν πυρπόλησιν τῆς πόλεως

ὤφειλον νὰ διανυκτερεύσωσι πάντες ἐντὸς τῆς στρατιωτικῆς ζώνης, ἐν τῷ μέσῳ τῶν φλογῶν καὶ ἐρειπίων καὶ περὶ τὴν παραλίαν, ληστευόμενοι καὶ ἀτιμαζόμενοι ὑπὸ τῶν μεθυόντων βανδάλων! Ὥστε ὁ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως στρατός, ὁ καταφθάσας μετὰ τὴν καταστροφήν, ἤτοι τὴν νύκτα εἰς τὰς 8.30′—9.30′ εἶχε διαταγὴν οὐχὶ εὐνοϊκὴν διὰ τοὺς ἐμπρησθέντας, ἀλλὰ τοὐναντίον νὰ περιορίσῃ αὐτούς, ὅπως μὴ κατορθώσωσι νὰ φύγωσιν οἱ ἐπιζήσαντες Ἀγχιαλῖται, ἐπωφελούμενοι τοῦ σκότους, ἀλλὰ νὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐπιδρομέων καθ' ὅλην τὴν νύκτα, καὶ μόλις τὴν ἑπομένην Δευτέραν μετὰ μεσημβρίαν μόνον ἐπέτρεψαν εἰς τὰ γυναικόπαιδα νὰ καταφεύγωσιν ὅπου ἤθελον. Εἰς οὐδένα ὅμως ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐπέτρεψαν νὰ ἐξέλθῃ τῆς στρατιωτικῆς ζώνης, ἀλλὰ πάντας συνελάμβανον καὶ ἐφυλάκιζον. Πολλοὶ ὅμως τούτων κατώρθωσαν νὰ φύγωσιν διὰ μέσου τῶν ἀβαθῶν ὑδάτων τῆς παραλίας, βυθιζόμενοι ἐντὸς τοῦ ὕδατος μέχρι τοῦ λαιμοῦ! Τοιουτοτρόπως λοιπὸν διήρχετο ἡ νὺξ τῆς Κυριακῆς πρὸς τὴν Δευτέραν! Ὁ μὲν στρατὸς περιέκλεισεν αὐτοὺς πάντας, γυναῖκας, παιδία καὶ ἄνδρας μὴ κατορθώσαντας νὰ φύγωσιν, οἱ δὲ μαινόμενοι καννίβαλοι ἀπεγύμνουν, κατεκρεούργουν, ἐσούβλιζον καὶ ἠτίμαζον ἐν πάσῃ ἀνέσει! Ἥρωες δὲ τῶν ἁρπαγῶν, δῃώσεων, καταστροφῶν, φόνων, ἐμπρησμῶν, σφαγῶν καὶ ἀτιμασμῶν, ἦσαν ὄχι μόνον οἱ λεγόμενοι κομιτατζῆδες, τουτέστι Βούλγαροι μὴ ὑπάλληλοι μὲν τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, ἁδρῶς ὅμως πληρωνόμενοι ὑπ' αὐτῆς ἀπὸ τὸ κονδύλιον τοῦ Κυβερνητικοῦ προϋπολογισμοῦ «Μπέζ-οὐσλόβεν-φόνδ», ἀλλὰ καὶ οἱ χωροφύλακες, τελωνοφύλακες. ἁλατοφύλακες, ἀκτοφύλακες, ἔπαρχοι καὶ ἀστυνόμοι καὶ ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ἐν Ἀγχιάλῳ καί τινες τῶν ἐν Πύργῳ γραμματέων καὶ λοιπῶν κατωτέρων ὑπαλλήλων!

Ὁ ρηθεὶς στρατὸς εἶχεν ἔλθει ἐκ Καρναβάτ, ἀποχωρισθεὶς ἐκ τοῦ ἐκεῖθεν στρατοῦ. Κατ' ἀρχὰς ἀπεχωρίσθησαν πάντες οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἐπιτηδείως καὶ ἐφυλακίσθησαν ἐν τοῖς στρατῶσι, φρουρούμενοι καὶ εἶτα ἀπεστάλησαν οἱ φανατικώτεροι τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν εἰς Ἀγχίαλον πρὸς τὸν σκοπόν, ὃν περ ἀνωτέρω ἀνεφέρομεν. Ὁ ναὸς τῆς Παναγίας, ὅστις κατὰ τὴν 4ην μ.μ. ὥραν εἶχεν ἀνατιναχθῆ, ὡς εἴδομεν, διὰ πετρελαίου καὶ δυναμίτιδος, δὲν εἶχεν ἀποτελειώσει ἐκ τῆς πυρπολήσεως ταύτης καὶ ἐγένετο ἀνάγκη ἐκ νέου κατόπιν νὰ πυρποληθῇ, συμπράττοντος καὶ τοῦ στρατοῦ!

Αἱ σωθεῖσαι οἰκίαι συμποσοῦνται εἰς (30) τριάκοντα περίπου ἐπὶ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ (1200) χιλίων διακοσίων. Ὁ λόγος δὲ τῆς διασώσεως αὐτῶν ἦτο τὸ μὲν διότι τινὲς εὑρέθησαν μεμονωμέναι, τὸ δὲ διότι αἱ πλεῖσται εἶναι βουλγαρικαὶ καὶ εὑρίσκονται εἰς τὸν ἔξω μαχαλᾶν. Μεταξὺ τῶν τριάκοντα περισωθεισῶν οἰκιῶν τινες εἶναι ἑλληνικαί, αἵτινες δὲν ἐπυρπολήθησαν μέν, ἐλεηλατήθησαν ὅμως καὶ μάλιστα τὰ εἰς τὴν ἔξω συνοικίαν Ἑλληνικὰ καταστήματα, ὧν αἱ θύραι, τὰ παράθυρα, καὶ τὰ μὴ δυνάμενα νὰ μεταφερθῶσιν ἔπιπλα, βαρέλια κλπ. ἅπαντα συνετρίβησαν εἰς μυρία τεμάχια, ἀληθὴς «Σκυ-

θῶν ἐρημία». Οἱ οἶνοι, τὰ ξύδια, τὰ οἰνοπνεύματα ἐχύθησαν, συμφυρθέντα μετὰ πετρελαίου, ζωπίσσης (κατραμίου) καὶ ἀπετέλεσαν λίμνας ἐντὸς τῶν ὑπογείων καὶ καταστημάτων! Ἡ καταστροφὴ τῆς Ἀγχιάλου ἐγένετο αἰτία ὅπως ἐν μιᾷ στιγμῇ οἱ χθὲς ρακένδυτοι καὶ πάμπτωχοι γείνωσι πλούσιοι καὶ καλοενδυμένοι. Χωροφύλακες καὶ ὑπάλληλοι, χωρικοὶ καὶ Ἀθίγγανοι, Πύργιοι καὶ Ἐρκετσιανοὶ καὶ ὅλη ἡ βανδαλικὴ ὀρδὴ τῶν πέριξ Βουλγάρων, ἐγένοντο διὰ μιᾶς πλούσιοι καὶ εὐτυχεῖς! Ἡ διαρπαγεῖσα ὑπ' αὐτῶν ἑλληνικὴ περιουσία ἐν Ἀγχιάλῳ ἀνέρχεται κατὰ τοὺς μετριωτάτους ὑπολογισμοὺς εἰς (20.000.000 φρ.) εἴκοσιν ἑκατομμύρια φράγκων! Ἡ δὲ ὅλη ζημία τῶν Ἀγχιαλιτῶν εἰς (50.000.000 φρ.) πεντήκοντα ἑκατομμύρια φράγκων! Ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων καὶ καέντων δυσκόλως δύναται νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς, διότι οἱ Ἀγχιαλῖται μετὰ ταῦτα διεσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους διευθύνσεις, ὅπου ἕκαστος ἠδύνατο. Οὕτως ἄλλοι μὲν μετέβησαν εἰς Μεσημβρίαν, εἰς Πύργον, εἰς Σωζούπολιν, ἔνθα εἶχον συγγενεῖς, ἄλλοι δὲ εἴς τινα τῶν πέριξ ἑλληνικῶν χωρίων. Ἀλλὰ τὸ μεῖζον μέρος αὐτῶν κατέφυγεν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἰδίως εἰς Ἀθήνας. Πολλοὶ δὲ καὶ εἰς Αἴγυπτον καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς Σμύρνην καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Τουρκίας παρὰ τοῖς ὁμογενέσι. Λέγουσιν ὅμως ὅτι οἱ μὲν φονευθέντες καὶ σφαγέντες Ἀγχιαλῖται ἀνέρχονται εἰς (80) ὀγδοήκοντα περίπου, οἱ δὲ πυρποληθέντες ζῶντες ἀνέρχονται περὶ τοὺς (30) τριάκοντα. Ὀνόματα φονευθέντων ἐξηκρίβωσα τὰ ἑξῆς μόνον:

Κωνσταντῖνος Ντούγιας, Μιχαὴλ Καμπούρης, Σωτηράκης Μπίτουλας, Νικόλαος Πεχλεβάνης, Νικόλαος Σόμπαλας, οὗτινος ἡ σύζυγος ἐπληγώθη, Γεώργιος Μαρμαρᾶς, παῖς καὶ ὁ μικρὸς υἱὸς Κοτόρη κλπ. κλπ. Ἐπληγώθησαν οἱ ἑξῆς: Σαπατούπης μετὰ τῆς μητρός του, Μπαλάσης Μικήκη, Ἰωάννης Κριωνᾶς κλπ. Ὀνόματα δὲ πυρποληθέντων ἤτοι καέντων ζώντων ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἢ ριφθέντων εἰς τὰς φλόγας ὑπὸ τῶν κομιτατζήδων κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω μόνον τὰ ἑξῆς: Ματούφη, Θεονίτσα Μπαλαζόγλου, Πέτρου Ἀποστολάκη, Δημοσθ.Κυριακοῦ, Ἀριστ. Μπαμπαλίκη καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ὧν τὰ ὀνόματα ἀδύνατον ἐστάθη νὰ μάθω, καίπερ πολὺ πρὸς τοῦτο προσπαθήσας.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐπιδρομέων περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα ἢ ἑκατὸν (80—100) εὗρον οἰκτρὸν θάνατον. Χωροφύλαξ τις ἐρωτηθεὶς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φονευθέντων καὶ καέντων, ἀπήντησε περὶ μὲν τῶν φονευθέντων τὰ ἑξῆς: «Ὑπολογίζω ὅτι οἱ φονευθέντες ὑπερβαίνουσι τοὺς διακοσίους πεντήκοντα (250), διότι εἰς ἕνα μόνον λάκκον εἴκοσι τέσσαρα πτώματα ἐρρίψαμεν· πολλοὺς δὲ τοιούτους λάκκους ἔχομεν γεμίσει». Περὶ δὲ τῶν καέντων ἀπήντησεν: «Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξακριβωθῇ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, διότι ἀπετεφρώθησαν τὰ σώματα αὐτῶν καὶ συνεφύρθησαν μετὰ τῶν καταπεσόντων τοίχων τῶν οἰκιῶν καὶ μόνον ὀστᾶ τινα καέντα εὑρέθησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια». Ἀλλὰ ἐπὶ μίαν περίπου ἑβδομάδα ἐκ τῆς ἐκπεμπομένης δυσοσμίας τῶν καέντων πτωμάτων ἦτο ἀδύνατον νὰ περάσῃ τις διὰ μέσου τῶν ἐρειπίων τῆς ἄλλοτε

πόλεως Ἀγχιάλου. Ὁ δὲ ἐπιχειρῶν τοῦτο μετά τινα βήματα ἠναγκάζετο νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν ἀποφράσσων τὴν ῥῖνα δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ! Τὴν Δευτέραν 31ην Ἰουλίου συνελήφθησαν περὶ τοὺς τριάκοντα Ἕλληνες Ἀγχιλῖται καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακὰς κατὰ τηλεγραφικὴν ἐκ Σοφίας διαταγήν. Ἐπίσης καὶ ὁ Μητροπολίτης Ἀγχιάλου Βασίλειος Γεωργιάδης, ὅστις, ὡς εἴδομεν, εἶχε κατορθώσει νὰ διαφύγῃ ὡς ἐκ θαύματος καὶ νὰ κρυβῇ μετημφιεσμένος, καὶ μετά τινας ἡμέρας νύκτωρ μετεφέρθη δι' ἁμάξης ἐξ Ἀγχιάλου εἰς Σύλημνον, καὶ ἐφυλακίσθη ἐνταῦθα ἔν τινι τρώγλῃ τῆς αὐτόθι Βουλγαρικῆς Ἐπισκοπῆς.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς πυρπολήσεως τῆς Ἀγχιάλου κατέστρεψαν καὶ πάντα τὰ ἑλληνικὰ καταστήματα καί τινας οἰκίας καὶ τὸν ἀτμόμυλον τοῦ Σαρροπούλου ἐν Καρναβατίῳ, ἐν Ἀετῷ, ἐν Ἰαμπόλει, ἐν Συλήμνῳ, ἐν Κερμενλῇ, ἐν Μπουρουντζικίῳ καὶ ἐν γένει εἰς ὅλα τὰ χωρία τῶν ἐπαρχιῶν Πύργου καὶ Ἀγχιάλου, ἔνθα ὑπῆρχον καταστήματα καὶ οἰκίαι Ἑλλήνων ἐκ Μεσημβρίας, ἐξ Ἀγχιάλου καὶ ἐξ ἄλλων ἑλληνικῶν κέντρων. Τὰ ἐν λόγῳ καταστήματα, ἀφοῦ διήρπασαν οἱ χωρικοὶ ὑπὸ τὴν ἀργηγίαν τοῦ δημάρχου των, τοῦ γραμματέως, τοῦ διδασκάλου ἢ τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου, μεταφέροντες τὰ ἐμπορεύματα εἰς τὰς οἰκίας των, κατόπιν ἔθραυον τὰς θύρας τὰ παράθυρα, τοὺς καναπέδες. τὰ ἀνάκλιντρα, τὰς τραπέζας, τὰ ἐρμάρια καὶ πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο νὰ καταστρέψωσιν, εἶτα ἀνέβαινον ἐπὶ τῆς στέγης, ἔθραυον τὰ κεράμους, σανίδας καὶ ἄφινον μόνον τέσσαρας τοίχους ἡμιερειπωμένους ! Τοιαύτην διαρπαγὴν καὶ καταστροφὴν ἔπαθον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ καταστήματα τῶν ἑξῆς : Στεργιώνη Κρομμύδα καὶ ἀδελφῶν Μόσχου καὶ Θεοδωρῆ, Γρηγορίου Κοκκίνου, Γιαννάκη Κοκκίνου, Διαμαντῆ καὶ Πελαγίου Χουρμούζη, Στεργιώνη, Οὐζούνη καὶ πλείστων ἄλλων Ἑλλήνων ἐκ Μεσημβρίας, Πύργου, Ἀγχιάλου καὶ Σωζουπόλεως, ὧν αἱ ζημίαι κατὰ τοὺς μετριωτάτους ὑπολογισμοὺς ἀνέρχεται εἰς (2.800.000 φρ.) δύο ἑκατομμύρια ὀκτακοσίας χιλιάδας φράγκων ! Ἐπίσης κατέστρεψαν καὶ κατόπιν ἰδιοποιήθησαν τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ σχολεῖα τῶν Ἑλληνικῶν χωρίων Ἀκρανιᾶς (Κιζιλτζίκ) καὶ Τὰς—τεπέ, ἅτινα εἶναι ἀποικίαι ἐκ τῶν Ἑλληνικωτάτων κωμοπόλεων Μεγάλου Βογιαληκίου, Μικροῦ Βογιαληκίου, καὶ Μουρανδαλῆ [1], κειμένων πλησίον τῶν συνόρων Τουρκίας καὶ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀδριανουπόλεως εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῆς περίπου (40 χιλ. μ.) τεσσαράκοντα χιλιομέτρων. Καὶ τῶν κωμοπόλεων τούτων τὰ σχολεῖα ἥρπασαν οἱ Βούλγαροι ! Τρομερὰν καταστροφὴν ἔπαθον ἐπίσης καὶ οἱ ἐν Ρουχτσουκίῳ Ἕλληνες, ὧν τὰ καταστήματα, τὰς οἰκίας, τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν σχολὴν διήρπασαν καὶ κατέστρεψαν βανδαλικώτατα οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κρούμ, προξενήσαντες αὐτοῖς ζημίας ἀνερχομένας εἰς (1.750.000 φρ.) ἓν ἑκατομμύριον

1. Εὑρέθησαν τοῦ ἰδίου συγγραφέως μελέτες διὰ τὰς κωμοπόλεις αὐτάς.

ἑπτακοσίας πενῆντα χιλιάδας φράγκων περίπου. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι κατωρθωσαν νὰ σωθῶσιν ἐκ τοῦ ὀλέθρου καταφυγόντες ἐγκαίρως εἰς τὴν ἀπέναντι βλαχικὴν πόλιν Γεούργεβον [1].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γον

Τὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἀγχιάλου λαβόντα χώραν

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς δυστυχοῦς Ἀγχιάλου ἐπέστρεψεν ἐξ Εὐρώπης καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Βουλγαρίας Δημήτριος Πετκὼφ καὶ ἀμέσως ἐπεσκέφθη τὴν Ἀγχίαλον μετὰ τοῦ Νομάρχου Πύργου, ἵνα βεβαιωθῇ περὶ τῆς καταστροφῆς αὐτῆς καὶ χύσῃ δάκρυα κροκοδείλου ἐπὶ τῶν καπνιζόντων ἐρειπίων καὶ τῶν ὀζόντων πτωμάτων, τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ διοικήσεως ! Ὁ κύριος ὑπουργὸς βεβαίως ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ καὶ ἐνωρίτερον ἐξ Εὐρώπης, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ δικαιολογῆται πατόπιν ὅτι ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του ἐγένετο τὸ τετράμορφον κακούργημα τῆς Ἀγχιάλου, ἤτοι ἡ διαρπαγή, οἱ φόνοι καὶ αἱ σφαγαί, ὁ ἐμπρησμὸς καὶ οἱ κτηνώδεις ἀτιμασμοί ! Ὁ κύριος Πετκώφ ἠδύνατο καὶ νὰ μὴ μεταβῇ οὐδόλως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κατόπιν τῶν συμβάντων τῆς Βάρνης βανδαλικῶν ὀργίων καὶ διαρπαγῶν, καὶ τοιουτοτρόπως προλάβῃ τὰς μετὰ ταῦτα συμβάσας καταστροφάς. Ἀλλὰ τότε πῶς ἤθελον ἐκπληρωθῇ αἱ μυσαραὶ ἀποφάσεις τῶν ἀγρίων Πανσλαβιστῶν ; Ἠδύνατο βεβαίως ὁ κ. Πετκὼφ πρὸς πρόληψιν τῶν βυσσοδομουμένων, ἅμα ἐζητεῖτο ἡ προστασία ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων κατοίκων Βάρνης, Φιλιππουπόλεως, Πύργου, Στενιμάχου, Ἀγχιάλου καὶ λοιπῶν, νὰ στείλῃ στρατιωτικὴν δύναμιν πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως καὶ μάλιστα κατόπιν τῶν κοροϊδευτικῶν ἄρθρων τῆς «Φιλιππουπόλεως», ὡς εἴδομεν, περὶ τηρήσεως τῆς τάξεως· ἀλλὰ τότε πῶς θὰ ἐδικαιολογεῖτο ἀπέναντι τῆς εὐγενοῦς καὶ πεπολιτισμένης Εὐρώπης, τῆς διὰ τῆς βερολινείου συνθήκης ἐγγυησαμένης τὴν ἀφσάλειαν καὶ προστασίαν τῶν κατοίκων τῆς ὑπ' αὐτῆς ἱδρυθείσης Βουλγαρίας ἄνευ διακρίσεως φυλῆς ἢ θρησκεύματος. Ὥστε φρονίμως φερόμενος (!) ὁ κ. Πετκὼφ ἐφρόντισε καὶ ἐσοφίσθη τὸ τέχνασμα νὰ κωφεύῃ μὲν αὐτὸς εἰς τὰς διὰ προστασίαν παρακλήσεις τῶν καταδιωκομένων Ἑλλήνων, νὰ συστήσῃ δὲ αὐτὸ καὶ εἰς τὸν ἀντικαταστάτην του Γεννάδιεφ· ἔτι δὲ ν' ἀπομακρυνθῇ αὐτὸς ἐκ τοῦ θεάτρου τῶν φρικαλεοτήτων, νὰ σοφισθῇ δὲ τὸ ἴδιον νὰ πράξωσιν ὅ τε Ἡγεμὼν Φερδινάνδος καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς Ράτσιο Πετρώφ. Τοῦτο ἀναμφιβόλως εἶναι μιὰ διπλωματικὴ ἱκανότης, ἡ ὁποία διακρίνει τοὺς ἀπογόνους τοῦ Κρούμ. Τοῦτο ἴσως φαίνεται πολὺ σπουδαῖον πλεονέκτημα, ὅπερ

1. Βλ. ***Πολ. Παπαχριστοδούλου,*** Ἡ καταστροφὴ τοῦ Βορειοθρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ. 1945.

ἀναγνωρίζουσιν οἱ σημερινοὶ ἐξηυγενισμένοι καὶ πεπολιτισμένοι διπλωμάται τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης εἰς τοὺς ἐν Σοφίᾳ ὑποκρινομένους τοὺς διπλωμάτας, ἀλλὰ κατὰ βάθος αὐτόχρημα ληστὰς καὶ κακούργους ὄντας. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θὰ εἴπῃ τις : Καὶ δὲν εἶναι ἱκανοὶ οἱ δεινοὶ διπλωμάται τῆς σοφῆς Εὐρώπης νὰ ἐννοήσωσι τὸ σόφισμα τοῦτο τῶν Βουλγάρων πολιτευτῶν ; Αὐτοὶ οἱ τόσον δεινοὶ καὶ ἐπιτήδειοι καὶ ἔξοχοι εἰς τὸ λέγειν καὶ πράττειν, οἱ τόσον εὐχερῶς δυνάμενοι νὰ κυβερνῶσι χώρας ἀπεράντους, κατοικουμένας ὑπὸ πολλῶν ἑκατομμυρίων ποικιλωνύμων φυλῶν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν διαβλέπωσιν εἰς πάντα ταῦτα τὰ φαρισαϊκὰ καὶ καταχθόνια σχέδια τὸ προεσχεδιασμένον, τὸ προμεμελετημένον, τὰ καὶ τυφλοῖς ἀκόμη καταληπτὰ δηλονότι καὶ οὐδόλως ἀπαιτοῦντα πολλὴν πεῖραν καὶ γνῶσιν καὶ σοφίαν, ὅπως κατανοήσῃ τις αὐτά ; Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας θὰ τὴν δώσωσιν οἱ ἤθικοὶ αὐτουργοὶ τῶν ἐν τῷ ἱστοριδίῳ τούτῳ περιγραφομένων φρικαλεοτήτων εἰς τὸν ἀδέκαστον Κριτὴν καὶ τὸν Παντοδύναμον Θεὸν καὶ Δικαστήν.

Ἤδη ἔλθωμεν ἐπὶ τὸν κ. Πετκώφ. Ὁ ἀθῷος καὶ ἄκακος οὗτος σύμβουλος τοῦ Εὐρωπαίου Ἡγεμόνος Φερδινάνδου, ὡς τις νέος Νέρων ἢ Καλλιγούλας, φθὰς εἰς Ἀγχίαλον, περιῆλθε τὰ ἔξοχα ἔργα τῶν ὀργάνων του. Ἐξερευνήσας δὲ μετὰ πολλῆς περιεργείας καὶ ἐξιδιασμένου ἐνδιαφέροντος τὰ πάντα λίαν ἀκριβῶς, ἀνεκάλυψεν ὅτι τὸ ἔργον δὲν εἶχεν ἐκτελεσθῆ, ὅπως αὐτὸς τὸ εἶχε προσχεδιάσει καὶ ἀναθέσει τοῖς ὀπαδοῖς αὐτοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν, οἵτινες ἐν τούτοις, περιστοιχίσαντες αὐτόν, ἀνέμενον παρ' αὐτοῦ τὰ βραβεῖα διὰ τὰ ἀνδραγαθήματά των ! Καὶ λοιπὸν πρὸς τελείαν ἐξόντωσιν τῶν Ἀγχιαλιτῶν, διατάσσει παρευθὺς τὴν σύλληψιν πάντων τῶν ἐπιζησάντων Ἀγχιαλιτῶν, τῶν ὁπωσοῦν κεκτημένων ἀμπέλους, ἀγρούς, ἁλυκὰς καὶ τὴν παραυτίκα φυλάκισιν αὐτῶν ἐντὸς τρωγλῶν, ὅπως διὰ τοῦ μέσου τούτου κατορθώσῃ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἅτινα νὰ παραδώσῃ κατόπιν τοῖς Βουλγάροις πρὸς εὐτελῆ ἐκβουλγαρισμὸν τῶν παραλίων καὶ ἀνεπανόρθωτον καταστροφὴν τοῦ ἐπὶ τριάκοντα ὅλους αἰῶνας ἀκμάζοντος αὐτόθι Ἑλληνισμοῦ ! Ὥστε, ὡς πᾶς τις δύναται νὰ διαγνώσῃ, ἡ ἐπάνοδος τοῦ κ. Πετκὼφ ἦτο ἀναγκαία καὶ ἐπεβάλλετο ὑπὸ τοῦ Πανσλαυϊστικοῦ συμφέροντος· ἄλλως τὸ ἐκ Βάρνης ἀρξάμενον ἔργον τῶν Πανσλαυϊστῶν θὰ ἔμενεν ἡμιτελές. Διότι ναὶ μὲν καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ εἶχον συλλάβει τὰ ὄργανά του τὸν Ἀρχιερέα Βασίλειον καί τινας ἄλλους ἐπιζήσαντας Ἀγχιαλίτας πρὸς ἀποτελείωσιν αὐτῶν, ἀλλὰ ταῦτα συνέλαβον ἐκείνους μόνον, τοὺς ὁποίους ὑπέθετον ὅτι εἶχον χρήματα τοῖς μετρητοῖς ἢ ἐν τοῖς ταμείοις, ὅπως ληστεύσωσιν αὐτούς, ἐνῷ ὁ κύριος Πέτκωφ συνέστησε τὴν σύλληψιν καὶ τῶν μὴ ἐχόντων μὲν χρήματα τοῖς μετρητοῖς, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ἀκίνητον περιουσίαν μὴ διαρπαζομένην, μὴ πυρπολουμένην, ὅπως ληστευθῶσι καὶ δικαστικῶς ! Καὶ τὸ ἔργον τοιουτοτρόπως ἐθεωρήθη πλῆρες πρὸς γενικὴν χαρὰν πάντων τῶν

Βουλγάρων, οἵτινες τότε ἀνταμείβοντες τὸν ἐπιτήδειον ἀρχιληστὴν Δημήτρ. Πετκώφ, καίτοι μονόχειρα, διὰ τὴν ἀνέφικτόν του ταύτην σοφίαν ἀνεβίβασαν αὐτὸν πλέον εἰς τὸ ἄξίωμα τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἐπικροτούντων καὶ τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἡμέρας Εὐρωπαίων!

Ὦ τῆς ἀνηκούστου ἀναισχυντίας! Ὦ τῆς τερατώδους ἀναιδείας! Τὶς δύναται ἀκούων τοιαύτας πρωτοφανεῖς κακουργίας νὰ μὴ φρίξῃ; Ἐφόνευσαν καὶ κατεκρεούργησαν τοὺς γονεῖς των, τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰ τέκνα των, ἔκαυσαν τὴν πόλιν καὶ τὰς οἰκίας των, ἀφοῦ προηγουμένως ἐλεηλάτησαν καὶ ἐγύμνωσαν ὅλας τὰς οἰκίας καὶ τὰ καταστήματά των, ἠτίμασαν τὰς ἀδελφάς των, συνεκέντρωσαν ὅλους τοὺς περισωθέντας κατοίκους εἰς τὸ ἄκρον τῆς θαλάσσης, ὡς ψάρια, τοῖς ἔκλεψαν ὅλον τὸ χρῆμα καὶ τὰ κοσμήματα, ὅσα εἶχον σώσει ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς, τοὺς ἐβασάνισαν ἀνηλεῶς καὶ ἀπανθρώπως, ἵνα μαρτυρήσωσι ποὺ ἔχουσι κρύψει χρήματα ἢ κοσμήματα καὶ ἔσχατον πάντων μετὰ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ Πετκώφ, τοὺς φυλακίζουν κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ, ἵνα, ὅταν θελήσωσι ν' ἀποφυλακισθῶσι, τοῖς ἀφαιρέσωσι καὶ πάντα τὰ μὴ διαρπαζόμενα καὶ μὴ πυρπολούμενα κτήματά των ἐπὶ προφάσει ἐγγυήσεως! Αἱ δὲ ξητηθησόμεναι χρηματικαὶ ἢ κτηματικαὶ ἐγγυήσεις νὰ εἶναι πάντοτε ἴσαι ἢ ὑπέρτεραι τῶν ἀπομεινάντων αὐτῶν κτημάτων! Αἱ διαταγαὶ αὗται τοῦ ὑπουργοῦ Πετκὼφ ἐξετελέσθησαν κατὰ γράμμα. Ὁ δὲ λόγος τῆς φυλακίσεως αὐτῶν, ὅστις προεβλήθη ὑπὸ τοῦ Πετκώφ εἶναι ὁ ἑξῆς. «Ζα μιατέζι» ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον «διὰ συνομωσίαν κατὰ τῆς ἀρχῆς». Τὸ ἄρθρον τοῦ βουλγαρικοῦ ποινικοῦ νόμου, ὅπερ ὑπέδειξεν εἰς τὰς ὑπ' αὐτὸν ἀρχὰς ὁ λήσταρχος Πετκὼφ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου συνελήφθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν οἱ ἐπιζήσαντες Ἀγχιαλῖται ἔχει ὡς ἑξῆς ἐν μεταφράσει: Ἄρθρ. 138ον «Ὁμὰς συνελθοῦσα ἐπὶ σκοπῷ τῆς διὰ τῆς βίας ἢ δι' ἀπειλῆς παρεμποδίσεως, 1ον τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ἢ τῆς Βουλῆς. 2ον ἄλλης τινὸς δημοσίου ἀρχῆς ἢ ὀργάνου αὐτῆς, τοῦ νὰ διαχειρισθῶσιν ἐλευθέρως τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα αὐτῶν ἢ τοῦ νὰ τοὺς ἀναγκάσουν νὰ ἐκτελέσουν ἢ νὰ μὴ ἐκτελέσουν τι ἐν τῷ κύκλῳ τῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων αὐτῶν, τιμωρεῖται διὰ συνωμοσίαν κατὰ τῶν ἀρχῶν (=ζα μιατέζι).

Ἑπομένως κατηγοροῦνται οἱ Ἀγχιαλῖται, ὡς θελήσαντες νὰ ἐμποδίσωσι τοὺς ἐπιδρομεῖς καὶ ὡς ἀντισταθέντες κατ' αὐτῶν. Καὶ τοὺς ἐπιδρομεῖς τούτους ἀναγνωρίζει πλέον ἐπισήμως ὁ Ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν Πετκὼφ ὡς Ἀρχὴν ἢ Ὄργανα τῆς Ἀρχῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀρχὴ εἶναι αὐτός, ἄρα οἱ ἐπιδρομεῖς εἶναι ὄργανα ἰδικά του! Κατόπιν λοιπὸν τῆς τοιαύτης ἐπισήμου ὁμολογίας καὶ χαρακτηρίσεως τῶν ἐπιδρομέων κατὰ τῆς Ἀγχιάλου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν, ὅτι οἱ ἐπιδρομεῖς ἦσαν ἐπίσημα κυβερνητικὰ ὄργανα, ὑπάρχει ἀνάγκη ἄλλης ἀποδείξεως τοῦ ὅτι πᾶν ὅ,τι συνέβη κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Βουλγαρίᾳ, ἦτο ἐκτέλεσις Κυβερνητικῆς διαταγῆς καὶ οἱ δρᾶσται αὐτῶν κυβερνητικὰ ὄργανα; Ἀφοῦ δὲ οἱ τὰ χείριστα

πάντων διαπράξαντες ἐπιδρομεῖς τῆς Ἀγχιάλου θεωροῦνται, χαρακτηρίζονται, καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ «Ὄργανα Ἐπίσημα τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως», πόσον μᾶλλον θὰ εἶναι καὶ θὰ χαρακτηρίζωνται ὡς τοιαῦτα ὄργανα οἱ ἐν τοῖς ἄλλοις Ἑλληνικοῖς κέντροις διαπράξαντες βανδαλισμοὺς συγκριτικῶς κατωτέρους τῶν τελεσθέντων ἐν Ἀγχιάλῳ. Τὰ σχόλια καὶ αἱ περαιτέρω συζητήσεις καὶ ἀποδείξεις περὶ τῆς ἀληθείας πάντων τούτων εἶναι περιτταί. Ὅστις εἰσέτι ἀμφιβάλλει περὶ τούτου, ἂς ἐπισκεφθῇ τὰς βουλγαρικὰς φυλακάς, ἔνθα κρατοῦνται ὅ τε Ἀρχιερεὺς καὶ οἱ Ἀγχιαλῖται, ἂς ἀναγνώσῃ τὰ κατ' αὐτῶν κατηγορητήρια τῶν εἰσαγγελέων καὶ ἂς ἐρωτήσῃ τὰς βουλγαρικὰς ἀρχάς, διατί κρατοῦνται καθειργμένοι οἱ ληστευθέντες καὶ ἀτιμασθέντες Ἀγχιαλῖται, καὶ τότε θὰ βεβαιωθῇ πλέον ἀκραδάντως, ὅτι ἕνεκα συνομωσίας κατὰ τῶν καθεστηκυιῶν Ἀρχῶν κατηγοροῦνται. Ταῦτα δὲ πάντα εἶναι γεγονότα μαρτυροῦντα ἡλίου φαεινότερον, ὅτι αἱ ἐπίσημοι Βουλγαρικαὶ Ἀρχαὶ διέπραξαν τὰς τερατώδεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ φρικαλεότητας καὶ ὄχι ὄχλος δῆθεν καὶ κολοκύθια, οὓς τάχα δὲν ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ καὶ ἐμποδίσῃ ἡ Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, ὡς ἀναιδῶς καὶ φαρισαϊκῶς διασαλπίζει τὸ βουλγαρικὸν τηλεγραφικὸν πρακτορεῖον εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, πρὸς παραπλάνησιν πάντων, οὓς θεωροῦσιν οἱ Βούλγαροι τόσον ἀφελεῖς καὶ μωροὺς καὶ ἠλιθίους!. Ὁ δὲ ὑπουργὸς κ. Πετκώφ, διευθετήσας τὰ πάντα ἐν Ἀγχιάλῳ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του καὶ χύσας τὰ τελευταῖα δάκρυα κροκοδείλου ἐπὶ τῶν ἀχνιζόντων ἔτι θυμάτων του, διηυθύνθη καὶ εἰς Μεσημβρίαν. Οἱ Μεσημβρινοὶ ὑπεδέχθησαν τὸν ὑπουργὸν φιλοφρόνως καὶ ἐφιλοξένησαν αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πρώην δημάρχου Μεσημβρινῶν Κλεάνθους Κομνηνοῦ. Ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ μετὰ τοῦ Νομάρχου Πύργου εὑρισκόμενος ὁ κ. Δ. Πετκώφ, ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τῶν Μεσημβρινῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἔλεγε τὰ ἑξῆς περίπου περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς πολυπαθοῦς Ἀγχιάλου: Ὅτι δῆθεν λυπεῖται πολὺ διὰ τὰ ἀποτρόπαια συμβάντα, ἀλλὰ τί νὰ κάμῃ; ὅτι δὲν ἦτο ἐδῶ, διότι, ἐὰν ἦτο ἐδῶ, δὲν θὰ συνέβαινον, ὅσα συνέβησαν, ἀλλ' ὅτι πταίουν καὶ οἱ Ἀγχιαλῖται, διότι ἀντεστάθησαν εἰς τὰς Ἀρχὰς καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ μὴ ἀντισταθοῦν...Τὸ αὐτὸ δὲ συνεβούλευε καὶ τοῖς Μεσημβρινοῖς νὰ μὴ τύχῃ καὶ ἀντισταθοῦν, ὅπερ θέλει θεωρηθῇ ὡς πρόκλησις, ἀλλὰ νὰ παραδώσουν ὅ,τι τοῖς ζητηθῇ καὶ νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν θὰ πάθουν τίποτε. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπανελάμβανε καὶ ἀνεμάσσα ὁ κ. Δ. Πετκὼφ ἐνώπιον τῶν Μεσημβρινῶν, τρεμόντων ἐκ τοῦ φόβου οὐχὶ νὰ κάμουν ἀντίρρησίν τινα εἰς τοὺς παραλογισμούς του, οὐχὶ νὰ ὁμιλήσουν, ἀλλ' οὔτε κἂν ν' ἀναπνεύσουν ἐλευθέρως, μὴ τολμῶντες ἐκ φόβου μήπως ταράξωσι κατά τι τὸν ἀποτρόπαιον τοῦτον κακοῦργον καὶ ἐν τῇ ὀργῇ του διατάξῃ τὴν πυρπόλησιν καὶ τῆς ἰδικῆς των πολίχνης! Τόσον τρόμον ἐνέβαλεν εἰς αὐτοὺς τὸ τέρας τοῦτο, ὅπερ καὶ αὐτὴ ἡ φύσις ἐστιγμάτισε πρὸς

διάκρισιν [1]. Ἀλλ᾽ ὦ ἀναίσχυντε λήσταρχε καὶ ἀνεδέστατε ψεῦστα! λέγεις ὅτι δὲν ἦσο ἐδῶ καὶ διὰ τοῦτο κατέστρεψαν τὴν Ἀγχίαλον. Ἀλλ᾽ ἂν σὺ δὲν ἦσο ἡ Βουλγαρία ἐν τῇ ἀπουσίᾳ σου, εἶχε μείνει λοιπὸν ἄνευ Κυβερνήσεως, ἄνευ ὑπουργοῦ, ἄνευ ἀρχῶν; Ἢ μήπως ὁ ἀντικαταστάτης σου Γεννάδιεφ δὲν ἠδύνατο νὰ προλάβῃ τὸ κακόν, δὲν ἠδύνατο νὰ διατάξῃ τὸν στρατόν, ἐνῷ τόσα τηλεγραφήματα καὶ παρακλήσεις εἶχον σταλῆ πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ ἰδιότητί του ὡς ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν, δι᾽ ὧν καθικετεύετο διὰ φράσεων ἱκανῶν νὰ συγκινήσωσι καὶ τοὺς πλέον ἀγριωτάτους Καννιβάλους καὶ Ζουλοῦ καὶ δι᾽ ὧν ἐπειγόντως ἐζητεῖτο ἡ προστασία ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας; Διατὶ ἀντὶ νὰ σταλῇ στρατὸς πρὸς βοήθειαν τῶν κινδυνευόντων καὶ παρακαλούντων Ἀγχιαλιτῶν, τοῖς ἐστάλησαν ἐκ Πύργου, Ἀετοῦ, Καρναβατίου, Ἰαμπόλεως, Συλήμνου καὶ τῶν λοιπῶν περιχώρων ἄγριοι σφαγεῖς καὶ ἀνήκουστοι λῃσταί, ἐμπρησταὶ καὶ δυναμιτισταί; Διατὶ ὁ ἔπαρχος Ἀγχιάλου ἔλεγεν εἰς τὸν δήμαρχον καὶ τὸ Δημ. Συμβούλιον, ὅτι θὰ συμβουλευθῇ τὴν Κυβέρνησίν του ἂν πρέπῃ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς ἐπιδρομεῖς ἢ ὄχι; Καί, ὡς εἴδομεν, ὄχι μόνον τοῖς ἐπέτρεψεν, ἀφοῦ περιώρισε τὸν στρατὸν ἐντὸς τῆς Μονῆς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐβοήθησε πάσῃ δυνάμει. Βεβαίως τοιαῦται ἦσαν αἱ διαταγαὶ τῆς Κυβερνήσεώς του. Δὲν ἐγίνωσκεν ὁ ἀντικαταστάτης σου ὅτι ἀπὸ 15 ἤδη ἡμέρας προετοιμάζονται, ἐξοπλίζονται, ἐφοδιάζονται λῃσταὶ καὶ κακοῦργοι, ὅπως ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς Ἀγχιάλου; Ἂν αὐτὸς δὲν τὸ ἐγνώριζε, τὰ ὄργανά του, οἱ ἔπαρχοι καὶ νομάρχαι καὶ λοιποὶ ἐμπεπιστευμένοι τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν δὲν τὸ ἔβλεπον, δὲν τὸ ἐμάνθανον; Ἀλλ᾽ ἂν καὶ αὐτοί, ἐπιθυμοῦντες τὴν καταστροφὴν τῆς Ἀγχιάλου, δὲν τῷ τὸ ἀνήγγελλον, αἱ ἀναφοραὶ καὶ τὰ τηλεγραφήματα τῶν Ἀγχιαλιτῶν, δι᾽ ἃ οἱ δυστυχεῖς τόσα χρήματα εἶχον ἐξοδεύσει, ἐκραύγαζον, ἐφώναζον, ἐβόων:—«Σπεύσατε, στείλατε βοήθειαν, νόμιμον προστασίαν, δι᾽ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μὴ ἐπιτρέψητε νὰ μᾶς καταστρέψουν». Ταῦτα πάντα δὲν ἤρκουν νὰ ἐξυπνήσωσι τὸν κοιμώμενον δῆθεν ἀντικαταστάτην σας Γεννάδιεφ; Ἀλλὰ τέλος δικαιολογίαι εἶναι αὐταὶ ἢ προφάσεις λύκων πρὸς ἀρνία; Ἐπὶ δέκα καὶ πέντε ὅλας ἡμέρας καὶ ἄλλας τόσας νύκτας ἐξ ὅλων τῶν πόλεων καὶ ἐκ τῶν πλείστων χωρίων τοῦ νομοῦ Πύργου νὰ προετοιμάζωνται, νὰ ἐξοπλίζωνται τάγματα ὁλόκληρα ἀνθρώπων, ὅπως καταστρέψωσι μίαν πόλιν ὑφισταμένην ἀπὸ 2200 ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα, ἑτοιμασίας, τὰς ὁποίας καὶ αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἔμαθον καὶ ἐκήρυττον ἀναφανδὸν ἀπὸ μιᾶς ἑβδομάδος πρὶν λέγοντα: «τὴν Κυριακὴν θὰ ἴδητε» (=βάφ νεντιάλια στὲ βίντιτε), ἦτο δυνατόν ποτε νὰ μὴ μάθῃ, νὰ μὴ γνωρίζῃ ἐκεῖνος, ὅστις πρῶτος ὤφειλε νὰ γινώσκῃ ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ τί συμβαίνει; Τί παιδαριώδεις προφάσεις εἶναι αὐταί; ἢ μᾶλλον τί τερατώδεις ψευδολογίαι εἶναι αὐταί; Ποῖον θέλετε ν᾽ ἀπατήσητε, ὦ κακοῦργοι Φιννικοταρταρικοί; Τὸν κόσμον;

1) Ἦτο ὁ ἄνθρωπος «κουλοχέρης», ἐκ γενετῆς μονόχειρ.

τοὺς ἀνθρώπους; τοὺς διπλωμάτας; ἢ τὸν Θεόν; Ὦ τῆς μωρίας σας, ἐὰν τοῦτο προσπαθῆτε καὶ νομίζετε ὅτι θὰ τὸ κατορθώσητε! Μάθετε ὅτι τοῦτο προσπαθοῦντες, ἀέρα κοπανίζετε, καὶ θὰ κάμητε «μιὰ τρύπα στὸ νερὸ» ! Καὶ διατί, Κύριε Πετκώφ, δὲν ἐπεστρέψατε ἀμέσως μετὰ τοὺς ἀγρίους βανδαλισμοὺς τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τοῦ Πύργου; Ἢ μήπως ἐκεῖνα ἐθεωρήσατε ἀσήμαντα καὶ διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ καταστραφῇ, νὰ πυρποληθῇ ἡ Ἀγχίαλος καὶ τότε νὰ ἐπιστρέψητε ; «Ἀλλὰ πταίουν καὶ οἱ Ἀγχιαλῖται, δὲν ἔπρεπε ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὰς ἀρχάς». Τουτέστιν οἱ κατακόψαντες, σφάξαντες, λεηλατήσαντες, διαρπάσαντες, πυρπολήσαντες καὶ ἀτιμάσαντες τοὺς Ἀγχιαλίτας, ἦσαν αἱ Ἀρχαὶ ἢ τὰ ὄργανα τῆς Ἀρχῆς ! Λοιπὸν καθαρὰ καὶ ξάστερα ὡμολόγησεν ὁ ἀφελὴς κ. Πετκὼφ ἐνώπιον τῶν Μεσημβρινῶν ὅτι οἱ Ἀγχιαλῖται ἀντέστησαν εἰς τὰς Ἀρχάς. Ἰδοὺ ἡ ἐξήγησις ὅλου τοῦ αἰνίγματος. Ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν, ὁ ἀρχηγὸς τῆς κυβερνώσης ἐν Βουλγαρίᾳ μερίδος, ὁ κατόπιν πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας Δημήτριος Πετκώφ, ὁ τσιολάκης, ὁμολογεῖ ἐνώπιον διακοσίων καὶ ἄνω Μεσημβρινῶν ὅτι οἱ Ἀγχιαλῖται ἀντέστησαν εἰς τὰς Ἀρχὰς καὶ ἑπομένως αἱ Ἀρχαὶ ἦσαν ἐκεῖναι, αἵτινες, χολωθεῖσαι διὰ τὴν ἀντίστασίν των, κατέκαυσαν καὶ κατέστρεψαν καὶ ἐγύμνωσαν τὴν Ἀγχίαλον καὶ ἀσελγῶς ἠτίμασαν ἐν αὐτῇ! Ὦ! Δόξα λοιπὸν εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα! Τιμὴ εἰς τοὺς κυβερνήτας τῶν Μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων! Μέγα καύχημα εἰς τοὺς ἐγγυητὰς τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ διαφόρων ἐθνικοτήτων μὴ Βουλγάρων ! Καμαρώσατε τὰ ἔργα τῶν κακούργων, οὓς προστατεύετε, ὦ Εὐρωπαῖοι, ὦ Ἄγγλοι, καὶ σύ, ὦ Ἁγία Ρωσσία !

Ἀλλ' ἀναλογίσθητε, ὦ ἰσχυροὶ τῆς γῆς ! ὅτι σεῖς θεωρεῖσθε οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοὶ τῶν φρικαλεοτήτων τούτων, σεῖς οἱ ὑποσχεθέντες καὶ ἐγγυηθέντες, προστασίαν θρησκείας, ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας διὰ τῆς ἐπισήμου βερολινείου συνθήκης, ἣν διὰ τῶν ἀντιπροσώπων ὑμῶν ὑπεγράψατε δι' ἐρυθρᾶς μελάνης, σεῖς εἶσθε καὶ ἔσεσθε οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοί, οἵτινες, ἑνῷ ἠδύνασθε δι' ἑνὸς λόγου, διὰ μιᾶς λέξεως, δι' ἑνὸς νεύματος, νὰ προλάβητε τὰ πάντα, γενόμενα δὲ ἤδη, νὰ τιμωρήσητε προσηκόντως τοὺς ἐνόχους καὶ ν' ἀπαιτήσητε καὶ νὰ πραγματοποιήσητε τὴν δικαίαν ἀποζημίωσιν τῶν παθόντων, δὲν τὸ ἐπράξατε μέχρι τοῦδε. Ἑνῷ κατὰ τὸ 1876, ἂν καὶ δὲν ἦσθε ὑποχρεωμένοι δι' οὐδεμίας συνθήκης, ἐσπεύσατε νὰ ἱκανοποιήσητε τοὺς τότε παθόντας διὰ μυριονέκρου πολέμου καὶ εὐρυτάτης ἐλευθερίας[1]. Ἀλλοίμονον δὲ εἰς ὑμᾶς ἐὰν ἐξακολουθήσητε καὶ εἰς τὸ μέλλον οὕτω πως πολιτευόμενοι ἀπέναντι τῶν θυμάτων τῶν νέων Καννιβάλων, τῶν Βουλγάρων ! Μεγάλη κατάρα ἐπικρέμαται

1) Σφαγὲς Μπατάκ, γνωστὸν ἐπεισόδιον, ποὺ ἤναψε τὸ μένος τῶν Εὐρωπαίων κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ δὴ τῶν Ἄγγλων, ὥστε νὰ γράψῃ ὁ πολὺς Γλάδστων τὸ περίφημον βιβλίον του «αἱ σφαγαὶ τοῦ Μπατὰκ» καὶ ν' ἀκολουθήσῃ ὁ Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος, ποὺ ἔφερε τὸν Ρωσσικὸν στρατὸν μέχρι Ἁγίου Στεφάνου Κων)λεως.

ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν καὶ εἰς ὅλην τὴν γενεὰν ὑμῶν! Διὰ τοῦτο σπεύσατε, ἐν ὅσῳ εἶναι καιρὸς πρὸς ἐξιλέωσιν τῆς προσβληθείσης Δικαιοσύνης! Ἄλλως φοβερὰ θὰ εἶναι ἡ καθ' ἡμῶν ἐκτοξευθησομένη καταδίκη διὰ τὰ ἀθῷα πλάσματα, τὰ ψηθέντα δίκην ποντικῶν, διὰ τὰ ἀπανθρώπως ἀτιμασθέντα ἁγνὰ θύματα τοῦ Βουλγαρισμοῦ, διὰ τοὺς ἀγρίως κατακρεουργηθέντας ὑπερασπιστὰς τῆς ἁγίας αὐτῶν θρησκείας, τοῦ ἐνδόξου αὐτῶν ἐθνισμοῦ καὶ ἐν γένει τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας. Ὡς κεραυνὸς θέλει πέσει ἐφ' ὑμᾶς ἡ δικαία καταδίκη τοῦ τρομεροῦ Δικαιοκρίτου. Τὰ θύματα τοῦ βουλγαρικοῦ βανδαλισμοῦ θὰ ἵστανται ἐνώπιον ὑμῶν κατεσκληκότα καὶ καθημαγμένα ἐλέγχοντα ὑμᾶς δεινῶς!

Ἀλλ' ἔλθωμεν καὶ πάλιν εἰς τὸν λήσταρχον Πετκώφ. Οὗτος, πολλάκις καὶ κατ' ἐπανάληψιν τὰ αὐτὰ ἀναμασσήσας, ἐξῆλθε τῆς οἰκίας τοῦ Κλεάνθους Κομνηνοῦ καὶ ἐπορεύθη καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν φωλεὰν τῶν ἐν Μεσημβρίᾳ «Βουλγάρων φιλογενῶν», οἵτινες εἶναι αὐτοὶ οἱ ὑπάλληλοι τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, ὧν πρόεδρος μὲν ὁ εἰρηνοδίκης Μπακλάρωφ, μέλη δὲ ὁ ὑπολοχαγὸς τῆς ἀκτοφυλακῆς, ὁ τελώνης, ὁ γραμματεύς, ὁ ὑγειονόμος, ὁ ἐλεγκτὴς κλπ. Ἐν τῇ λέσχῃ τῶν «Βουλγάρων φιλογενῶν» ὁ κ. Ὑπουργὸς ἐπιστοποιήθη παρὰ τῶν ὑπαλλήλων του, ὅτι οἱ Μεσημβρινοὶ Ἕλληνες ἀπειληθέντες ὑπ' αὐτῶν, ὅτι ἐν ᾗ περιπτώσει δὲν θελήσωσι νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτοὺς ἐκκλησίας, σχολεῖα καὶ κοινοτικὰ κτήματα καὶ δέν ἀρνηθῶσι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀναγνωρίζοντες τὸν Ἔξαρχον ὡς ἐκκλησιαστικόν των ἀρχηγόν, ἤθελον πάθει ὅσα οἱ Ἀγχιαλῖται καὶ ἔτι χείρονα τούτων, ἀπειληθέντες λοιπὸν τοιουτοτρόπως παρεχώρησαν αὐτοῖς πάντα τὰ αἰτηθέντα, γενόμενοι συνάμα καὶ σχισματικοὶ δι' ἀναφορᾶς των πρὸς τὸν Μητροπολίτην Συλήμνου. Ὁ Πετκὼφ πάντα ταῦτα ἐγίνωσκεν ἀκριβῶς, μαθὼν αὐτὰ ἐν Ἀγχιάλῳ παρὰ τοῦ ἐν Ἁγίῳ Γεωργίῳ διορισθέντος ἀρχικομιτατζῆ Μανωὴλ Γκεωργῆεφ, οὐχ ἧττον ὅμως ἠθέλησε νὰ βεβαιωθῇ θετικώτερον περὶ τούτου καὶ ἀπῄτησε νὰ τὸν ὁδηγήσουν εἰς τὰ κατακτηθέντα κτήματα. Τότε λοιπὸν συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν «Βουλγάρων φιλογενῶν» ἢ μᾶλλον ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν, ἅτε ὢν ἐπίτιμος αὐτῶν ἀρχηγός, περιῆλθεν ἅπαντα τὰ μέχρι πρὸ μιᾶς μὲν ἡμέρας κτήματα τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Μεσημβρίας, καὶ τοιαύτη εἶναι σύμπασα ἡ πόλις Μεσημβρία, μὴ ὑπαρχόντων Βουλγάρων, νῦν δὲ ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου ἤτοι διὰ τῶν φρικαλεοτήτων καὶ φλογῶν τῆς Ἀγχιάλου περιελθόντα ληστρικῶς εἰς τοὺς Βουλγάρους! Καὶ πρῶτον μὲν ἐπεσκέφθη τὸν Μητροπολιτικὸν ναόν, ἔνθα ἰδὼν βλοσυρῶς τὰς ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς ἐσύστησε τοὺς ὀπαδούς του, νὰ ἐξαλείψουν αὐτὰς καὶ νὰ τὰς ἀντικαταστήσωσι διὰ βουλγαρικῶν καὶ «τοιουτοτρόπως»—κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ταρτάρου ὑπουργοῦ Πετκώφ—«μεταβάλλεται πραγματικῶς εἰς βουλγαρικὴν ἐκκλησίαν» ὁ ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων, ἴσως πρὸ χιλίων ὀκτακοσίων ἐτῶν, κτισθεὶς οὗτος ναὸς ὑπὸ τῶν ἄκρως εὐσεβῶν Μεσημβρινῶν Ἑλλήνων, ἀποίκων ἔκ τε τῆς Μι-

λήτου καὶ τῶν Μεγάρων, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ πρόγονοι τῶν νῦν ἁρπάγων περιεπλανῶντο περὶ τὸν Βόλγαν, λῃστεύοντες καὶ ἀνθρωποφαγοῦντες! Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἔκπληκτοι οἱ παρακολουθοῦντες τοὺς Βουλγάρους Ἕλληνες, εἶδον εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον ἐπὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Μεγάλου Ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν εἰς μέγα σχῆμα φωτογραφίαν τοῦ Βουλγάρου ἐπισκόπου Συλήμνου Γερβασίου, δι' ἧς ἐσκεπάζετο καθολοκληρίαν ἡ σεπτὴ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος! Ὥστε οἱ Βούλγαροι, εἰσερχόμενοι εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, προσκυνοῦσιν οὐχὶ τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὴν φωτογραφίαν τοῦ Γερβασίου, ὅστις εἰρήσθω ἐν παρόδῳ πρό τινων ἐτῶν ἔν τινι χωρίῳ τῆς ἐπαρχίας Κιζίλ-Ἀγάτς καλουμένῳ Πασιᾶ-κϊοϊοῦ, ἔνθα εἶχε μεταβῆ πρὸς ἐγκαινίασιν τοῦ ναοῦ, θελήσας ν' ἀτιμάσῃ τὰς νύμφας τοῦ ξενίζοντος αὐτὸν οἰκοδεσπότου, ἐδάρη παρὰ τῶν συζύγων αὐτῶν ὡς ὄνος καὶ κακὸς κακῶς ἐξεδιώχθη τοῦ χωρίου, εἰς ὃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη δὲν ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ! Ἰδοὺ ποίου ἀνθρώπου τὴν φωτογραφίαν προσκυνοῦν οἱ ἐν Μεσημβρίᾳ ἑταῖροι τοῦ συλλόγου «Βούλγαρος φιλογενής»! Ἐκ τοῦ ναοῦ ἐξελθὼν ὁ σύμβουλος τοῦ Ἡγεμόνος Φερδινάνδου, περιῆλθε πάντα τὰ μαγαζεῖα καὶ καταστήματα, ὅσα ἁφήρεσαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας οἱ Βούλγαροι διὰ τῆς ἀπειλῆς τοῦ ξίφους καὶ τῆς πυρπολήσεως! Ἀφοῦ δὲ ἐπὶ τρίωρον σχεδὸν ἀπήλαυσε τῆς χαρᾶς, ἣν συχνάκις ἐξέφραζε διὰ λόγων καὶ μειδιαμάτων ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν κατακτηθέντων ξένων οἰκοδομημάτων, ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ λανδὼ μετὰ τοῦ συνεργάτου του νομάρχου Πύργου, ἀπῆλθεν εἰς Πύργον πλήρης χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως διὰ τὰ κατορθώματά του! Ἐν Πύργῳ δὲ εἰς τὴν παρουσιασθεῖσαν αὐτῷ ἐπιτροπὴν ἐξ Ἑλλήνων πρὸς ἀπόδοσιν τῶν ἁρπαγεισῶν ἐκκλησιῶν καὶ σχολῶν καὶ πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν παθόντων ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ πράξῃ τοῦτο, ἀλλ' ἀργότερον ἐκ Σοφίας, ὅθεν θὰ διατάξῃ! Ὦ τοῦ ἀναιδεστάτου ψευδολόγου! Καὶ εἰς Σωζούπολιν μεταβάς, ὑπεσχέθη προστασίαν καὶ τακτικὴν λειτουργίαν τῶν Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων. Ὡς γνωστὸν δὲ πάντα τὰ σχολεῖα τῆς τε Σωζουπόλεως καὶ Πύργου καὶ ὅλων τῶν ἔν τε Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ Ἑλληνικῶν κοινοτήτων, κατέλαβεν ἡ Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, μεταβαλοῦσα αὐτὰ εἰς βουλγαρικὰ μὲν ἔνθα ὑπάρχουν ὁπωσδήποτε μαθηταὶ πρὸς φοίτησιν, εἰς στρατῶνας δὲ ὅπου δὲν ὑπάρχουν μαθηταί! Τὰ δὲ δύστηνα Ἑλληνόπαιδα, στερηθέντα τὰ σχολεῖά των, ὡς πουλάκια, ὧν κρημνίζονται αἱ φωλεαί, λιμώττουσι πνευματικῆς τροφῆς, ταλαιπωρούμενα καὶ κακουχούμενα χάρις εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον! Οὕτω λοιπὸν ἐκπληροῖ τὰς ὑποσχέσεις του ὁ κατόπιν πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας Δημήτριος Πετκώφ!

Ἀνωτέρω ἀνεφέρομεν ὅτι οἱ Μεσημβρινοί, ἀπειληθέντες ὑπὸ τῶν ἐν Μεσημβρίᾳ ὑπαλλήλων τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως διὰ τοῦ φάσματος τοῦ πυρὸς καὶ τῆς σπάθης, παρέδωκαν αὐτοῖς τὰ πάντα καὶ αὐτὴν τὴν ἐκκλησιαστικήν των ἀρχὴν ἀρνηθέντες. Ἵνα λάβῃ λοιπὸν ἰδέαν τινὰ ὁ ἀναγνώστης κατὰ τίνα τρόπον ἐγίνοντο οἱ ἐκβιασμοὶ οὗτοι ἐν Βουλγαρίᾳ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν,

θέλω ἀφηγηθῆ κατωτέρω ἐν συντομίᾳ ὅλα τὰ ἐν Μεσημβρίᾳ συμβάντα τοιαύτης φύσεως ἔκτροπα γεγονότα.

Τὴν Παρασκευὴν 28ην Ἰουλίου οἱ Βούλγαροι ὑπάλληλοι Μεσημβρίας προσεκάλεσαν εἰς συνέλευσιν τοὺς προύχοντας Μεσημβρινοὺς ἐν τῷ Βουλγαρικῷ σχολείῳ καὶ τοῖς προέτειναν νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτοὺς ἐκκλησίαν μετὰ τῶν κτημάτων καὶ σχολῶν, ἵνα μὴ πάθωσιν ὅσα ἔπαθον οἱ ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ὅσα μέλλουν νὰ πάθουν οἱ ἀρνούμενοι νὰ πράξωσι τοῦτο Ἀγχιαλῖται. Οἱ Μεσημβρινοὶ εἰπόντες, ὅτι δὲν εἶναι ἁρμόδιοι νὰ παραδώσουν τίποτε, ἀπῆλθον ἐκεῖθεν, ὑποσχεθέντες ἐν τούτοις ὅτι θὰ σκεφθοῦν μεθ' ὅλου τοῦ πλήθους καὶ θὰ τοῖς εἴπωσι τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο συνῆλθον τὸ Σάββατον ἐν τῷ κεντρικῷ Ἑλληνικῷ Σχολείῳ, ὅπου πολλαὶ γνῶμαι προὐτάθησαν, ἀλλ' οὐδὲν ἀπεφασίσθη. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν Βούλγαροι τινες χωρικοὶ ἐκ τῶν περιχώρων, ἐλθόντες εἰς τὴν Μεσημβρίαν καὶ μεθυσθέντες, εἰσῆλθον εἰς τὴν λέσχην τῶν «Βουλγάρων φιλογενῶν», ἔνθα ἐμυήθησαν εἰς τὰ σχέδια τῶν Βουλγάρων κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οὗτοι ἐξελθόντες τῆς λέσχης, ἤρξαντο ὑβρίζοντες δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ἀπειλοῦντες, ὅτι πάντα Ἕλληνα μὴ ἀρνούμενον τὸν ἐθνισμόν του, αὔριον θὰ ἔλθουν νὰ τὸν φονεύσουν. Τοιαῦτα ἐδιδάχθησαν ἐν τῇ λέσχῃ ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων καὶ ταῦτα ἐξηκολούθουν, ἐκστομίζοντες καὶ βαναύσως ὑβρίζοντες πάντα, ὄντινα συνήντων, ἀπῆλθον ἀργὰ ἤδη νυκτὸς κονδυλοῦντες καὶ καπηλικῶς ὑβρίζοντες τὰς Ἑλληνίδας μητέρας, τέκνα καὶ γονεῖς, οὓς αὔριον ἐξάπαντος θὰ σφάξωσιν. Ἡ νὺξ τῆς Κυριακῆς παρῆλθεν ἐν ἀγωνίᾳ καὶ φόβῳ. Ἀνέτειλεν ἡ Κυριακὴ καὶ οἱ πρῶτοι κατελθόντες εἰς τὴν ἀγορὰν ἔμαθον παρὰ τοῦ τηλεγραφητοῦ Ποπὼφ, ὅτι κομιτατζῆδες ἐν Ἀγχιάλῳ ἀπὸ πρωΐας μάχονται κατὰ τῶν Ἀγχιαλιτῶν, φονεύοντες καὶ φονευόμενοι καὶ ὅτι ἤδη καταφθάνει εἰς τοὺς κομιτατζῆδες μεγάλη βοήθεια ἐκ Πύργου μετὰ βομβῶν δυναμίτιδος, ὅπως καύσωσιν ὁλόκληρον τὴν πόλιν! Πάντα ταῦτα, ὡς εἴδομεν, ἦσαν ἀληθῆ. Ἀλλὰ πόθεν ἐγίνωσκεν ὁ τηλεγραφητὴς ταῦτα; Εἴδομεν εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ ἐν Ἀγχιάλῳ τηλεγραφητοῦ Κένωφ εἶχεν ἔλθει εἰς Μεσημβρίαν τὴν προτεραίαν. Πιθανὸν παρ' αὐτῆς εἶχε μάθει ὅσα αὕτη ἤκουσε παρὰ τοῦ συζύγου της, ὅστις ἐγίνωσκε πάντα τὰ σχεδιαζόμενα. Πιθανὸν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κένωφ ὡς ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρός του ν' ἀνεκοίνου αὐτῷ τελεγραφικῶς τὰ τρέχοντα. Ἔντρομοι οἱ Μεσημβρινοὶ ἤκουον ταῦτα πάντα. Οἱ δὲ Βούλγαροι ὑπάλληλοι ἐπωφελούμενοι τῆς ψυχολογικῆς ταύτης καταστάσεως αὐτῶν παρεκίνουν αὐτοὺς νὰ σπεύσουν νὰ παραδώσουν τὰ πάντα, ἵνα μὴ πάθωσι καὶ αὐτοὶ τὰ ἴδια. Οἱ Μεσημβρινοὶ ἀμέσως τηλεγραφοῦν πρὸς τὸν νομάρχην ζητοῦντες προστασίαν. Ὁ Νομάρχης ἔλειπεν, ὡς εἴδομεν, ὁ δὲ ἀντικαταστάτης του ἀρχιγραμματεὺς ἀπήντησε μετὰ τέσσαρας ὥρας, ὅτι ἂν ἔλθῃ στρατὸς ἐκ Καρναβατίου, θὰ στείλῃ στρατιωτικὴν δύναμιν πρὸς φύλαξιν αὐτῶν. Τοῦτο δὲν ἱκανοποίησε τοὺς Μεσημβρινούς, διότι τὸ ἂν ἔλθῃ, εἶνε

ὑπόθεσις, ἥτις πιθανὸν νὰ μὴ πραγματοποιηθῇ καὶ τότε ἀλλοίμονον εἰς τοὺς Μεσημβρινούς! Ἡ ἀπειλὴ τῶν ὑπαλλήλων θὰ πραγματοποιηθῇ. Διὰ τοῦτο κατὰ συμβουλὴν τῶν ὑπαλλήλων ἐπιφορτίζονται ὁ εἰρηνοδίκης Μπακλάρωφ, ὁ δήμαρχος Γιαννάκος Γιαννούλης καί τις οἰκονομικὸς ὑπάλληλος Ταμπάκωφ μεθ' ἑνὸς οἰκονομικοῦ κλητῆρος, ὅπως πορευθῶσιν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πρὸς τὸν ἀρχικομιτατζῆ Μανὼλ Γκεωργῆεφ καὶ παραδώσωσιν αὐτῷ τὰς κλεῖς σχολείων, ἐκκλησίας καὶ τῶν κτημάτων τῆς κοινότητος, ἵνα μὴ διατάξῃ τὴν πυρπόλησιν καὶ τῆς Μεσημβρίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχον ἤδη προστρέξει εἰς Ἀγχίαλον πανταχόθεν τοσοῦτον πολλοὶ ἄγριοι ἐπιδρομεῖς, ὥστε ὅλαι αἱ πέριξ ὁδοὶ ἦσαν πλήρεις ἐξ αὐτῶν, οἱ ἀνωτέρω ἀπεσταλμένοι ἐφοβήθησαν νὰ προχωρήσωσι πέραν τοῦ χωρίου Τσίμου καὶ ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ἀρχικομιτατζῆν μόνον τὸν κλητῆρα, ὅστις ὡς γνωστὸς καὶ συνεννοημένος μετὰ τῶν ἐπιδρομέων περὶ ὅλων τῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων βανδαλισμῶν, οὐδένα ἐφοβεῖτο. Οὗτος ἐπανελθὼν εἰς Μεσημβρίαν, ἔφερε τὴν ἀπάντησιν τοῦ ἀρχικομιτατζῆ, ἥτις ἦτο, ὅτι δέχεται τὰς κλεῖς καὶ τὰς προσφερθείσας κοινοτικὰς οἰκοδομάς. Ἀπῆτει ὅμως νὰ ὑπάγῃ πρὸς αὐτὸν ἐπιτροπὴ ἐκ Μεσημβρινῶν ἐπισήμων πολιτῶν τὴν ἐπομένην πρὸς συνεννόησιν διὰ τὰ περαιτέρω. Διὸ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν Δευτέραν 31ην Ἰουλίου ὁ Πρόεδρος Μιχαλάκης Βλαδικόπουλος καὶ τρεῖς Βούλγαροι, ἤτοι ὁ γραμματεὺς τοῦ δημαρχείου, ὁ ἀναφορογράφος καί τις σακατζῆς (ὑδροπώλης), ἐπορεύθησαν πρὸς αὐτόν, ὅστις εἶπεν αὐτοῖς ὅτι, ἂν θέλουν οἱ Μεσημβρινοὶ νὰ σωθοῦν καὶ νὰ μὴ πάθουν ὅσα καὶ οἱ Ἀγχιαλῖται, ἴσως καὶ ἔτι τρομερώτερα τούτων, ἔπρεπε πρὸς τῇ παραδόσει τῶν κοινοτικῶν πάντων ν' ἀρνηθῶσι καὶ τὸ Οἰκουμεν. Πατριαρχεῖον καὶ ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν Ἐξαρχίαν. Πάντα δὲ ταῦτα νὰ γίνουν ἐγγράφως ὑπογεγραμμένα προσηκόντως καὶ ἐπικεκυρωμένα ὑπὸ τοῦ εἰρηνοδίκου, ἐκτελοῦντος καὶ χρέη συμβολαιογράφου! Μετὰ βαρέος ἄλγους ψυχῆς ἤκουσαν οἱ Μεσημβρινοὶ τὰς διαταγὰς ταύτας τοῦ ἀρχικομιτατζῆ καὶ οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν τοσοῦτον ἠγανάκτησαν διὰ τὰς βδελυρὰς ταύτας ὕβρεις τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας των, ὥστε ἀναφανδὸν ἐκραύγαζον :—«Ἂς ἔλθουν νὰ τὰ πάρουν, ἂς μᾶς καταστρέψουν· οὐδέποτε θὰ παραδεχθῶμεν τὸ ὄνειδος τοῦτο». Ταῦτα ἀκούοντες οἱ Βούλγαροι ὑπάλληλοι, ἤρχισαν ν' ἀνησυχοῦν, διότι δὲν ἠδύναντο εὐκόλως δι' ἀπειλῶν μόνον νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ των. Διὸ συνῆλθον ἐν τῇ λέσχῃ των εἰς σύσκεψιν περὶ τοῦ πρακτέου. Ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως ὁ ἀξιωματικὸς τῶν ἀκτοφυλάκων διὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ καὶ τῶν χωροφυλάκων ἀποκλείσῃ ἐντελῶς τὴν πόλιν, μὴ ἐπιτρέπων εἰς οὐδένα νὰ ἐξέλθῃ, οὔτε εἰς ὁμάδας πολιτῶν, καὶ ὅπως δύο ἢ τρεῖς συνέρχωνται ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀλλ' ἕκαστος νὰ περιορισθῇ ἐντὸς τῆς οἰκίας αὐτοῦ. Ἡ πολιορκία αὕτη διήρκεσε ἐπὶ δύο ἡμέρας καὶ δύο νύκτας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο προσεκαλοῦντο ὑπὸ φρουρὰν οἱ ἐπισημότεροι τῶν πολιτῶν, ἤτοι οἱ ἔφοροι, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἐπίτροποι καὶ οἱ πλουσιώτεροι πολῖται εἰς τὴν βουλγαρικὴν λέσχην καὶ ὑπεχρεοῦντο

διὰ τρομοκρατίας νὰ ὑπογράψωσι τὰ ἔγγραφα τῆς παραδόσεως τῶν προρρηθέντων κοινοτικῶν κτημάτων. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα συνέταττον ἐν τῇ λέσχῃ των οἱ Βούλγαροι ὑπάλληλοι εἰς βουλγαρικὴν γλῶσσαν, τῇ βοηθείᾳ ἀναφορογράφου τινὸς Ἀτανὰς Λώλωφ καλουμένου. Ἕτερον δὲ ἔγγραφον περιεφέρετο ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καὶ ἀπὸ καταστήματος εἰς κατάστημα πρὸς ὑπογραφήν, δι' οὗ ἀπεκηρύττετο τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ἀνεγνωρίζετο ἡ Ἐξαρχία! Μόνον δὲ ὅταν πλέον κατωρθώθη ἡ συλλογὴ ὑπογραφῶν τινων διὰ τοῦ τρόμου καὶ τοῦ φάσματος τῶν φλογῶν τῆς Ἀγχιάλου, ἐδόθη ἡ ἄδεια εἰς τοὺς πολίτας νὰ ἐξέρχωνται τῶν οἰκιῶν αὐτῶν πρὸς περισυλλογὴν τῶν ἐν Ἀγχιάλῳ ἐμπρησθέντων συγγενῶν των! Ὡς γνωστὸν καθ' ὃν καιρὸν ταῦτα ἐν Μεσημβρίᾳ διεπραγματεύοντο οἱ ὑπάλληλοι τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως μετὰ τοῦ ἐν Ἀγχιάλῳ ἀρχικομιτατζῆ, ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ἐφρούρει περιεζωσμένην τὴν πυρποληθεῖσαν Ἀγχίαλον! Μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας ἔφθασε καὶ εἰς Μεσημβρίαν εἷς λόχος στρατιωτῶν πρὸς φρούρησιν αὐτῆς! Ὁ στρατὸς οὗτος εἶχε φθάσει εἰς Ἀγχίαλον τὴν Κυριακὴν ἑσπέρας, ἀλλ' ἐπερίμενεν ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας κατ' ἀνωτέραν, ἐννοεῖται, διαταγὴν καὶ μόνον, ὅταν ἐστάλη εἰς Σοφίαν τηλεγραφικῶς ἡ εἴδησις ὅτι οἱ ἐν Μεσημβρίᾳ ὑπάλληλοι τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ των, ἤτοι: τῆς ἐκβουλγαρίσεως τῆς Μεσημβρίας, τότε ἐδόθη διαταγὴ τῷ στρατῷ ὅπως ὑπάγῃ εἰς Μεσημβρίαν πρὸς φρούρησιν αὐτῆς! Ἔπειτα δὲ ἐπισκέπτεται αὐτὴν καὶ ὁ ὑπουργὸς Πετκώφ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴδομεν. Ὥστε πάντα τὰ μέτρα λαμβάνονται κατόπιν ἑορτῆς! Ἐξ ὅλων τούτων καταδεικνύεται ὁλοφάνερα ὅτι Ὑπουργοί, ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι ὑπάλληλοι καὶ τὰ μίσθαρνα ὄργανα τοῦ Πανσλαβισμοῦ ἤτοι οἱ μὴ Κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰργάσθησαν, πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τρόπων αἰσχροτάτων καὶ ἀποτροπαιοτάτων. Καὶ ὅμως εἰς αὐτὸν τὸν Ἑλληνισμὸν ἡ ἐπίσημος, ἡ ἰσχυρὰ καὶ χριστιανικὴ Εὐρώπη ἠγγυήσατο προστασίαν θρησκείας, ἐθνισμοῦ, ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας! διὰ τῆς ἐν Βερολίνῳ Συνθήκης. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἐν Βερολίνῳ Πανευρωπαϊκοῦ Συνεδρίου, ἐνεπιστεύθησαν τῇ ἐπισήμῳ Βουλγαρίᾳ τοὺς Ἕλληνας πρὸς νόμιμον διοίκησιν οἱ ἑξῆς ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων τότε: Β. Βίσμαρκ, Β. Βύλλωφ, Χοενλόε, Ἀνδράσυ, Καρολύη, Χάϋ-μέρδε, Βάδιγκτων, Σαὶν-Βαλλιέ, Σ. Δεπρέζ, Βήκονσφηλδ, Σαλισβουρή, Ὄδδο-Ροῦσσελ, Λ. Κόρτη, Λωνναί, Γορτσακώφ, Σουβαλώφ, Π. Δ.Οὐβρία, Α. Καραθεοδωρῆς, Μεχμὲτ-Ἀλῆ, Σααδουλὰχ καὶ Ραδοβὶτς-Μουή.

Κατωτέρω παραθέτω τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, ὅσα ἐπέδραμον οἱ σημερινοὶ βάνδαλοι τῆς Εὐρώπης:

1. Βάρνα	Ἑλλην. Ἐκκλ.	4	Ἑλλην. Σχολ.	4	Ἑλλ. πληθ.	12.000
2. Καβάρνα	»	»	1	»	»	1	»	»	4.000
3. Μπαλτζὶκ	»	»	1	»	»	2	»	»	1.500
4. Σουουτσιοὺκ	»	»	1	»	»	1	»	»	2.000

45. Μουρανδαλῆ	Ἑλλην.	Ἐκκλ.	1	Ἑλλην.	Σχολ.	1	Ἑλλ.	πληθ.	900
46. Χάσκιουϊοῦ	»	»	—	»	»	—	»	»	400
47. Δράμα	»	»	1	»	»	—	»	»	500
48. Σόφια	»	»	1	»	»	1	»	»	400

49. Μονὴ Ἁγίου Γεωργίου Ἀγχιάλου
50. Μονὴ Ἁγίων Ἀναργύρων Φιλιππουπόλεως
51. Μονὴ Ἁγίου Γεωργίου »
52. Μονὴ Ἁγίου Κηρύκου »
53. Μονὴ Ἁγίας Ἀναστασίας Πύργου

Εἰς ὅλα ταῦτα τά τε χωρία καὶ τὰς πόλεις ἀφηρέθησαν τὰ σχολεῖα καὶ αἱ ἐκκλησίαι. Μόνον τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν σχολὴν Σόφιας, ὡς καὶ τὴν ἐκκλησίαν Μπαλτζικίου ἐσεβάσθησαν, ὡς ἀνηκούσας τῷ Βασιλεῖ τῶν Ἑλλήνων Γεωργίῳ τῷ Α'.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω συμπαγῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων ὑπάρχουσι καὶ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ χωρία καὶ τὰς πόλεις τῆς τε Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ τῆς Βουλγαρίας διεσπαρμένοι Ἕλληνες ἔμποροι καὶ τεχνῖται ἀνερχόμενοι εἰς 50 περίπου χιλιάδας. Ὥστε ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμός, ὁ ὑποστὰς τοὺς βανδαλισμοὺς τῶν Βουλγάρων, ἀνέρχεται εἰς (160 χιλ.) ἑκατὸν ἑξήκοντα χιλιάδας ἔχων (73) ἑβδομήκοντα τρεῖς ἐκκλησίας, (80) ὀγδοήκοντα σχολεῖα, (4) τέσσαρας μονάς, ἐκτὸς τῶν πρότερον ἁρπαγεισῶν (8) ὀκτώ. Ἐν τοῖς ὀγδοήκοντα τούτοις σχολείοις ἐφοίτων περὶ τὰς (20 χιλ.) εἴκοσι χιλιάδας μαθητῶν, μαθητριῶν καὶ νηπίων, οἵτινες τώρα προπηλακίζονται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐστερημένοι πάσης πνευματικῆς τροφῆς. Ἀποτρόπαιος τφόντι καὶ βδελυρὰ ἀπανθρωπία θέλει διελαύνει ἐν ταῖς σελίσι τῆς παγκοσμίου ἱστορίας πρὸς αἰώνιον αἶσχος οὐ μόνον τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, οἵτινες διέπουσι σήμερον τὰς τύχας τοῦ κόσμου!

Τοιούτους βανδαλισμοὺς ἐκ μέρους χριστιανικοῦ λαοῦ, ἐλευθερωθέντος ἐλέῳ τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, οὐδεὶς ἐπερίμενεν, οὐδεὶς ἐφαντάζετο. Καὶ ὅμως ἐγένετο ἐν πλήρει θέρει, ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, πρὸς ἐμπαιγμὸν τῆς προόδου τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος! Εἴθε δὲ αἱ ὑπογράψασαι τὴν βερολίνειον συνθήκην Δυνάμεις, νὰ σπεύσωσι μὲν πρὸς διώρθωσιν τοῦ κακοῦ, πρὸς ἐπίρρωσιν δὲ τῆς ἀληθείας: «ἡ μὲν ἀρετὴ θριαμβεύει καὶ ἀνταμείβεται ἡ δὲ κακία τιμωρεῖται πάντοτε δικαίως».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μετὰ τοὺς ἐν τῷ παρόντι βιβλιαρίῳ ἐκτεθέντας βανδαλισμοὺς καὶ φρικαλεότητας πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ Ἑλληνισμοῦ, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν κέντρων διεμαρτυρήθησαν πρός τε τὴν Βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν καὶ πρὸς τὸν Ἡγεμόνα Φερδινάνδον. Αἱ διαμαρτυρίαι ὅμως αὗται οὐδεμίαν βελτίωσιν τῆς τύχης τοῦ ἑλληνισμοῦ

ἐπέφερον. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ ἑλληνισμός, μὴ δυνάμενος ν' ἀντιστῇ εἰς τὰς κατ' αὐτοῦ βαρβαρικὰς ἐπιθέσεις, ἐκπατρίζεται καθ' ἑκάστην καταφεύγων εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπως εὕρῃ νόμιμον προστασίαν πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Διαμαρτυρίαι ἐστάλησαν ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρός τε τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸν Σουλτάνον, ὡς ἐπικυρίαρχον, καὶ πρὸς τὰς ὑπογραψάσας τὴν βερολίνειον συνθήκην Δυνάμεις οὐχὶ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις. Τὸ αὐτὸ βεβαίως θὰ ἔπραξε καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ ὁ πρόεδρος τῆς ἱερᾶς συνόδου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ μὲν πρώτη πρὸς τὰς Κυβερνήσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ὁ δὲ δεύτερος πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας τῆς Δύσεως, ὅπως μεσιτεύσωσι πρὸς κατάπαυσιν τοῦ διωγμοῦ καὶ ἀποζημίωσιν τῶν παθόντων. Ἐν τούτοις ὅλα ταῦτα τὰ νόμιμα διαβήματα τῶν διαφόρων ἐπισήμων Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν, ὡς μὴ ὤφειλε, ἀπέβησαν ἄνευ τινος πρακτικοῦ ἀποτελέσματος ὡς πρὸς τὸν σκοπόν, δ' ὃν ἐστάλησαν, ὁ δὲ ἄσπλαχνος καταδιωγμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐξακολουθεῖ δραστηρίως καὶ ἀμειλίκτως. Ἀλλ' ἆρά γε πρέπει ν' ἀπελπισθῶμεν περὶ τῆς σωτηρίας καὶ τοῦ μέλλοντος τῶν καταδιωκομένων ἀδελφῶν ἡμῶν, βλέποντες αὐτοὺς ἀσπλάγχνως πανταχόθεν ἐγκαταλελειμμένους ; Οὐδαμῶς τοῦτο, διότι δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες τελεσφόρως ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως αὐτῶν ἠμύναντο πρὸς παντοίους καὶ ἰσχυροὺς κατακτητὰς καὶ βαρβάρους. Ὁ τῶν προγόνων ἡμῶν χρησμὸς «ἀσκὸς βυθίζεται, ἀλλ' οὐ καταποντίζεται», ἀπεδείχθη κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας ἀληθὴς περὶ τῆς τύχης τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις ὡς ἀσκὸς πλήρης ἀέρος βυθίζεται μὲν καὶ φέρεται τῇδε κακεῖσε ὑπὸ τρικυμιῶν καὶ συμφορῶν, ἀλλ' οὔτε κατεποντίσθη μέχρι τοῦδε, οὔτε καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ πάθῃ τοιοῦτόν τι. Ἀλλ' ἀπαιτεῖται θάρρος καὶ ἐργασία ἀδιάκοπος καὶ συστηματική. Ἀπέναντι τῆς τοιαύτης βαρβάρου καταδιώξεως τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς ἀνεξηγήτου ἀδιαφορίας πρὸς τὰ δεινὰ ταῦτα ἐκ μέρους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης, καθῆκον ἱερὸν καὶ ἐπεῖγον ἐπιβάλλεται ἡμῖν τοῖς Ἕλλησι ὅπως σκεφθῶμεν κατὰ βάθος τί τὸ πρακτέον καὶ ἐπιδιώξωμεν τοῦτο πάσῃ δυνάμει. Διότι οἱ μὲν νομιζόμενοι προστάται τοῦ δικαίου καὶ τῶν καταδιωκομένων, ἀδιαφοροῦντες ἤδη πρὸς ταῦτα ἔχουσιν ἐπιτρέψει τοῖς Βουλγάροις τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μηδόλως τηρήσαντες τὰς ὑποσχέσεις των, ἐν δὲ τῇ πολυπαθεῖ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ βασιλεύει ἤδη τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου, τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος ! Ἀλλ' ἆρά γε οἱ Βούλγαροι εἶναι ἰσχυρότεροι ἡμῶν, ἐνῷ αὐτοὶ μὲν δὲν ἀριθμοῦσι πλέον τῶν τεσσάρων ἑκατομμυρίων, ἡμεῖς δὲ οἱ Ἕλληνες ὑπερβαίνομεν τὰ ἐννέα ἑκατομμύρια ; Τότε πρὸς τί λοιπὸν ὑφιστάμεθα τοιαύτας ὕβρεις καὶ ἀναμένομεν δικαιοσύνην παρ' ἐκείνων, οἵτινες πᾶσαν τοιαύτην ἀποπτύσσαντες, διακηρύττουσιν ἤδη διὰ τῆς ἀδιαφορίας των ὡς ἀρχήν : τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου ; Οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι ἡμεῖς ὡς ἔθνος

εἴμεθα διπλάσιοι καὶ πλέον τῶν Βουλγάρων, ἔχομεν ἱστορίαν τὴν ἐνδοξοτέραν ὅλων τῶν ἐθνῶν, πατριωτισμὸν ἀμίμητον, κατοικοῦμεν χώραν, ἐν ᾗ ἐπὶ τριάκοντα καὶ πλέον αἰῶνας ἔζων καὶ ἐβασίλευον οἱ ἔνδοξοι πρόγονοι ἡμῶν. Ἔτι δὲ κατέχομεν τὴν πρώτην ἐμπορικὴν θέσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κεκτημένοι κεφάλαια, ὧν οὔτε τὸ ἓν ἑκατοστὸν κατέχουν οἱ Βούλγαροι. Τί λοιπὸν εἶναι τοῦτο, ὅπερ λείπει ἀπὸ ἡμᾶς ὅπως ὦμεν ἰσχυροὶ καὶ ἀξιοσέβαστοι; Πάντες ἀποφαίνονται ὅτι μᾶς λείπει ἡ συγκεντρωτικὴ δρᾶσις, ἡ πανελλήνιος σύμπραξις καὶ ὁ ἐθνικὸς ἐξοπλισμός. Ἀλλ' ἀφοῦ ὑπάρχει ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος, ὑπάρχουσιν οἱ ἐθνικοὶ βραχίονες, τὰ ἐθνικὰ κεφάλαια, τουτέστι πάντα τὰ μέσα, δι' ὧν θὰ δυνηθῶμεν νὰ δράσωμεν ἀποτελεσματικῶς, μένει ἤδη ἡμῖν νὰ φροντίσωμεν διὰ τίνος τρόπου θὰ δυνηθῶμεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰ μέσα ταῦτα ἐπωφελῶς καὶ προσηκόντως, χωρὶς οὐδόλως ν' ἀνακοπῇ ἢ ἐλαττωθῇ ἡ ἰδιωτικὴ ἐργασία καὶ δρᾶσις ἑκάστου Ἕλληνος. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐξευρεθῇ τοιοῦτος τρόπος πανελληνίου συμπράξεως καὶ παρασκευῆς ἀνταξίας τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν δυνάμεως, ὅπως μήτε οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν τοῦ λοιποῦ τολμῶσι νὰ προσβάλλωσιν ἀτιμωρητὶ τἀπαράγραπτα δικαιώματα καὶ συμφέροντα ἡμῶν, μηδ' ἡμεῖς ἀπαράσκευοι εὑρεθῶμεν πρὸς τελεσφόρον ἀντιμετώπισιν τῶν ραγδαίων γεγονότων, ἅτινα θᾶττον ἢ βράδιον μέλλουσι νὰ τεθῶσιν εἰς σύσκεψιν καὶ διευθέτησιν ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν τοιούτων.

Σημείωσις. *Αὐτὸ εἶναι τὸ ἱστόρημα τοῦ μακαρίτη διδασκάλου Παπανασταίου Ἰωάννου, ὁ ὁποῖος ἐξ αὐτοψίας συλλέξας καὶ παρ' ἄλλων πληροφορηθεὶς τὰ γεγονότα, ἔγραψε μὲ πόνον ψυχῆς ἐν ὅλῃ τῇ ἀληθείᾳ τὰς φρικαλεότητας. Τὸ περισώζει ἡ Ἑταιρεία Θρακ. Μελετῶν καὶ τὸ διαδίδει ὡς κείμενον χρήσιμον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Μαύρης Θαλάσσης. Διότι τὸ μὲν Ἑλληνικὸν κράτος ἀνίκανον τότε νὰ ἀντιταχθῇ πρὸς τὸ Βουλγαρικὸν πραξικόπημα ἐλλείψει συνόρων κοινῶν μετὰ τῆς Βουλγαρίας, ἐδέχθη σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ πλῆγμα τοῦτο, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς λαὸς τῆς Ἀνατ. Ρωμυλίας ἐγκαταλείπων τὴν πατρίδα του κατέφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη συνεισφέρων ἤδη ἀπὸ 44 ἐτῶν εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τοῦ ἔθνους μὲ τὴν καρδίαν ἐσφιγμένην, μὲ τὴν ψυχὴν πονεμένην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλπίδα. Ἡ ἀθλία Εὐρώπη ἀξία καταποντισμοῦ καὶ καταισχύνης, δοκιμάζει ἤδη καὶ αὐτὴ τὰς ἰδίας πικρίας ἐκ τοῦ κομμουνιστικοῦ πανσλαβισμοῦ.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασ. Παπαδοπούλου, Ἀρχεῖον Θρακικοῦ Θησαυροῦ, τ. Θ΄, Τὰ δίκαια τοῦ ἐν Βορείῳ Θράκῃ Ἑλληνισμοῦ.

Φωτίου Εἰρηνουπόλεως, Ἐπίσημα ἔγγραφα, 1919.

Ἐφημερὶς Φιλιππουπόλεως 1879—1886.

Μ. Ἀποστολίδου, Ἀρχεῖον Θρακικοῦ Θησαυροῦ, τ. Η΄ σ. 16-63.

Δ. Βογαζλῆ, Ὑπόμνημα, δακτυλογραφημένον, Σόφια 1929.

Μ. Ἀποστολίδου, Ἱστορία Φιλιππουπόλεως. Τὰ αἴτια καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἐξοντώσεως τοῦ ἰθαγενοῦς Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Βορ. Θράκῃ, Ἀρχ. Θρ. Θησ. τ. ΙΓ΄ σ. 63-73.

«Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἐφημερὶς Φιλιππουπόλεως, Φιλιππούπολις 1903, Ἑλληνικὰ Στοιχεῖα Ἀνατ. Ρωμυλίας.

Πολυδ. Παπαχριστοδούλου, Καταστροφὴ τοῦ Βορειοθρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ (1878-1914), 1945.

Μαργαρίτη Κωνσταντινίδη, ἡ Ἀγχίαλος, Ἀρχ. Θρ. Θησ., τ. ΙΣΤ΄.

Κ. Β. Ἐμμανουηλίδου, Σύγχρονος Ἱστορία. Οἱ ἀνθελληνικοὶ διωγμοὶ ἐν Βουλγαρίᾳ τὸ ἔτος 1906, 1956.

Ἄθω Ρωμάνου, Γαλλιστί, Ἱστορικὸν καταστροφῆς Ἀγχιάλου, 1907.

Δράκου Μαυρομμάτη, «Μέσα στὶς φλόγες», 1907.

ΚΩΝΣΤ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

Α'
ΟΙ ΘΡΑΚΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

Ἡ νεωτέρα Θράκη—Βόρειος (Βουλγαρική), Ἀνατολικὴ (Τουρκικὴ) καὶ Δυτικὴ (Ἑλληνικὴ)—ἐκτείνεται νοτίως τοῦ Αἵμου καὶ ἀνατολικῶς τῶν ὀρέων Ροδόπης καὶ Ὀρβήλου καὶ τοῦ ποταμοῦ Νέστου. Εἶχεν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνον ἀκμάζοντα Ἑλληνισμόν [1], κατὰ δὲ τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων ἀνέδειξεν ἐξόχους ἄνδρας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν [2], τὴν παιδείαν [3], τὸ ἐμπόριον [4] καὶ

---

1. Νικηφόρου Μοσχοπούλου, Ἡ Ἑλληνικὴ Θράκη. Ἀρχεῖον Θρᾳκ. Γλωσσ. καὶ Λαογραφ. Θησαυροῦ, τ. ΙΕ' (1948—9) σ. 5 ἑ.

2. Γερμανοῦ, Μητρ)του Σάρδεων, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολ. καὶ Δυτ. Θράκης ἀπὸ τῆς ἁλώσεως γενικῶς ἀλλ' ἰδίως ἀπὸ τοῦ ιζ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς. Θρᾳκικὰ τ. ΣΤ' (1935) σ. 37-136. Τοῦ αὐτοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Βορείου Θράκης καὶ ἐν γένει τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς ἁλώσεως καὶ ἑξῆς. Θρᾳκικά, τ. Η' (1937) σ. 110-189.—Μ. Α. Σταμούλη, Ἀρχιερατικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Θράκης ἀπὸ Χριστοῦ. Θρᾳκικά, τ. ΙΔ' (1940) σ. 61-213, 286, τ. ΙΣΤ' (1941) σ. 387-394, τ. ΙΖ' (1942) σ. 452-456, τ. ΙΗ' (1943) σ. 355.— Τοῦ αὐτοῦ, Νεομάρτυρες Θράκης. Θρᾳκικά, τ. Ι' (1938) σ. 373-377 καὶ τ. ΙΗ' (1943) σ. 176.—Τοῦ αὐτοῦ, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης. Θρᾳκικά, τ. ΙΔ' (1940) ὁλόκληρος. Β. Α. Μυστακίδου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ΕΕΒΣ, τ. ΙΒ' (1936) σ. 221-229.—Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἡ ἱερὰ τῆς Φιλιππουπόλεως μητρόπολις καὶ οἱ κώδικες αὐτῆς. Ἀρχεῖον Θρᾳκ. Γλωσσ. καὶ Λαογραφ. Θησαυροῦ, τ. Δ' (1937-1938) σ. 3-42, τ. Ε' (1938-39) σ. 1-86, τ. ΣΤ' (1939-40) σ. 25-112.—Τοῦ αὐτοῦ, Ἀνέκδοτος Ἀκολουθία καὶ ἐγκώμιον πέντε Θρᾳκῶν νεοφανῶν μαρτύρων Μανουήλ, Γεωργίου, Μιχαήλ, Θεοδώρου καὶ Γεωργίου. Θρᾳκικὰ τ. ΙΣΤ' (1941) σ. 335-365.—Τρύφ. Ε. Εὐαγγελίδου, Νεομάρτυρες Θράκης. Θρᾳκικὰ Παράρτημα Γ' τόμου σ. 218-221.—Κ. Ἀμάντου, Δωρόθεος Πρώϊος, Μητρ)της Ἀδριανουπόλεως. Θρᾳκικά, Παράρτημα Γ' τόμου σελ. 192-195.—Τοῦ αὐτοῦ, χειρόγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Γρηγορίου Πακουριανοῦ παρὰ τὴν Στενίμαχον. Θρᾳκικά, τ. Ι' (1938) σ. 234-252.

3. Τρύφ. Ε. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1936, σελ. 1-53 καὶ 53-84.—Τοῦ αὐτοῦ, τὰ σχολεῖα τῆς Θράκης ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Θρᾳκικὰ Παράρτημα Γ' τόμου σ. 50-83 καὶ τόμ. Δ' (1933) σ. 367-368.—Τοῦ αὐτοῦ, Λόγιοι Θράκης. Θρᾳκικά, Παράρτημα Γ' τόμου σ. 84-119, 125-128, 140-192, τόμ. Δ' (1933) σ. 368-370.—Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἀναστάσιος Γεωργιάδης Λευκίας. Θρᾳκικά, Παράρτ. Γ' τόμου σ. 120-125.—Β. Α. Μυστακίδου, Λόγιοι Θράκης. Θρᾳκικά, τ. Δ' (1933) σ. 368-370.

4. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππου-

τὰ ἔργα τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς εὐποιΐας [8]. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας λαμπρὰ σχολεῖα ἐσκόρπιζον τὰ φῶτα τῆς παιδείας καὶ ἐμόρφωνον διδασκάλους ὄχι μόνον εἰς τὸ κέντρον τῆς Ὀρθοδοξίας, τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ τὴν περιοχὴν αὐτῆς [6], ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις : Ἀγχίαλον, Ἀδριανούπολιν, Αἶνον, Δεδεαγάτς, Γάνον καὶ Χώραν, Διδυμότειχον, Ἐπιβάτας, Καλλίπολιν, Λιτίτσαν, Μάδυτον, Μεσημβρίαν, Μυριόφυτον, Περίστασιν, Ραιδεστόν, Σαράντα Ἐκκλησίας, Σκοπόν, Στενίμαχον, Σηλυβρίαν, Σωζούπολιν, Τυρολόην, Φιλιππούπολιν κ. ἄ.[7]. Τὸν 18ον αἰ. μία λαμπρὰ Θρᾳκικὴ προσωπικότης, ὁ ἐξ Ἀδριανουπόλεως Θεόκλητος ὁ Πολυείδης [8], περιηγήθη τὴν Εὐρώπην καὶ διεκήρυττε τὴν ἀνάγκην ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Ὅπως πᾶσαι αἱ περιοχαὶ τῆς Ἑλλάδος οὕτω καὶ ἡ Θρᾴκη οὐδαμῶς ὑστέρησεν εἰς φιλοτιμίαν καὶ θυσίας πρὸς προπαρασκευὴν τοῦ Γένους διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ.

πόλει ἐσναφίου τῶν τεκτόνων (Δουλγέρηδων). Ἀρχεῖον Θρᾳκ. Γλωσ. καὶ Λαογραφ. Θησαυροῦ, τ. Α' (1934-35) σ. 102-130.—Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίου τῶν ἀμπατζήδων ἔ.ἀ., τ. Γ' (1936-37) σ. 145-195.—Ἑλένης Βουραζέλη-Μαρινάκου, Αἱ ἐν Θρᾴκῃ Συντεχνίαι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, Θεσσαλονίκη 1950.

5. Πολυδ. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορὰ τοῦ Θρᾳκικοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα, Ἀθῆναι 1950.—Ν. Παρασχίδου, Αἱ σφαγαὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Θρᾳκικά, παράρτ. Γ' τόμου σ. 249-252.—Ἀδαμαντίου Ταμβακίδου, Συμβολὴ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Θρᾳκικά, παράρτ. Γ' τόμου σ. 41-48.—Ν. Α. Βέη, Ὁ Αἰνίτης ἀγωνιστὴς Μαργαρίτης Φ. Κούταβος. Θρᾳκικά, τ. ΙΒ' (1939) σ. 214-218. Φ. Δραγούμη, Ὁ Αἰνίτης ἀγωνιστὴς Μαργαρίτης Φ. Κούταβος. Θρᾳκικά, τ. ΙΓ' (1940) σ. 416-419.—Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου Ἀντώνιος Κομιζόπουλος ὁ Φιλικός. Θρᾳκικά, παράρτ. Γ' τόμου σ. 128-139.—Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Φιλικὸς Ἀντώνιος Π. Κομιζόπουλος Φιλιππουπολίτης, Θρᾳκικά, τ. ΙΓ' (1940) σ. 429-438.—Νικηφ. Μοσχοπούλου, Ἡ Ἑλληνικὴ Θρᾴκη. Ἀρχεῖον Θρᾳκ. Γλωσσ. καὶ Λαογραφ. Θησαυροῦ, τ. ΙΕ' (1948-9) σ. 5 ἑξ.—Ἰεζεκιήλ, Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος, Ἡ ἐθνικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1878 καὶ ὁ Θρᾷξ Ἐπίσκοπος Κίτρους Νικόλαος. Θρᾳκικά, τ. Δ' (1933) σ. 200-6, τ. Ε' (1934) σ. 368-369.—Ἔγγραφα ἐπίσημα Θρᾳκῶν. Θρᾳκικά, Παράρτ. Γ' τόμου σ. 227-229. ΔΙΕΕ, τόμ. Α' Νέα Σειρὰ (1928-9) σελ. 131-137.—Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἡ Φιλιππούπολις ἐπὶ Τουρκοκρατίας κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Ἀρχεῖον Θρᾳκ. Γλωσ. καὶ Λαογραφ. Θησαυροῦ, τόμ. ΙΒ' (1945-46) σελ. 19.—Συμβολὴ Θρᾳκῶν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Θρᾳκικὰ τ. ΙΖ' (1942) σ. 436-438.

6. Τρ. Ε. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1936 σελ. 1-53.

7. Τρ. Ε. Εὐαγγελίδου, Αὐτόθι σελ. 53-84.

8. Εὐλογίου Κουρίλα, Θεόκλητος ὁ Πολυείδης καὶ τὸ λεύκωμα αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ. Θρᾳκικά, τ. Γ' (1932) σ. 84 κ.ἑ. Πολ. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορὰ τοῦ Θρᾳκικοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα, Ἀθῆναι 1950 σελ. 17-18.

Παρὰ τοὺς κληρικούς, τοὺς διδασκάλους, τοὺς προὔχοντας καὶ τοὺς ἐμπόρους ἔδρων καὶ οἱ ἔνοπλοι τῆς ὑπαίθρου καὶ οἱ ναυτικοὶ τῶν νήσων καὶ παραλίων [9]. Λόγῳ τῆς γειτνιάσεως πρὸς τὸ κέντρον τῆς Ὀθωμαν. Αὐτοκρατορίας ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ δρᾶσις ἁρματολῶν καὶ κλεφτῶν ἦτο λίαν δυσχερής, οὐχ ἧττον ὅμως ἁρματολοὶ καὶ κλέφτες ἔδρασαν καὶ ἐνταῦθα. Πέραν τοῦ Ἀξιοῦ ἦσαν τὰ ἁρματολίκια Σερρῶν, Μαδεμοχωρίων, Κασσάνδρας καὶ Καλαμαριᾶς [10], φθάνοντα σχεδὸν μέχρι Νέστου [10]. Αἱ σφαγαὶ καὶ καταπιέσεις ἠνάγκασαν καὶ ἐν Θρᾴκῃ ἄνδρας ἀνυποτάκτους νὰ ἐκλέξουν τὸν ἐλεύθερον ἀέρα τῶν ὀρέων καὶ ἐκεῖθεν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐκδικῶνται τοὺς τυράννους, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ βοηθοῦν παντοιοτρόπως τοὺς Χριστιανούς. Αἱ παραδόσεις καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια ἀναφέρουν τοὺς ἐξ αὐτῶν δράσαντας μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ὡς τὸν Κωστῆν Ἰγνάτογλουν [11] καὶ Παπάζογλουν εἰς τὴν Σηλυβρίαν καὶ Τυρολόην [12], τὸν καπετὰν Βαγγέλην καὶ καπετὰν Λάζον εἰς Διδυμότειχον καὶ Ἀδριανούπολιν [13], τὸν καπετὰν Ἀναστάση [14] καὶ διαφόρους ἄλλους ἐκ Σουφλίου [15]. Ἀλλ' οὗτοι λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν πέριξ πολλῶν ἐχθρῶν ἀντὶ ὠφελείας μᾶλλον ηὔξανον τὰς συμφορὰς τῶν ἀθώων.

*
* *

Πλεῖστοι κατηχήθησαν εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, πρὸ παντὸς οἱ μητροπολῖται, οἱ δημογέροντες τῶν μεγάλων πόλεων καὶ οἱ πρωτομαΐστορες τῶν συντεχνιῶν [16]. Τούτων ὁ Ἰω. Φιλήμων ἀναφέρει ἐλαχίστους [17], μὴ ἀναγράφων μηδὲ τοὺς Καπετὰν Ἀντώνιον Βισβίζην ἐξ Αἴνου καὶ τὴν σύζυγον αὐ-

---

9. Πολ. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορὰ.... σελ. 4-22.

10. Ν. Γ. Φιλιππίδου, Ἡ ἐπανάστασις καὶ καταστροφὴ τῆς Ναούσης, Ἱστορικὴ πραγματεία ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ «Παρνασσῷ» τῇ 27 Ἀπριλίου 1879, Ἀθήνησι 1881 σελ. 14.

11. Φωτίου Γ. Ἀποστολίδου, Κωστῆς Ἰγνάτογλους. Θρᾳκικά, τ. Γ' παράρτημα (1931) σ. 245-248 (ἔνθα καὶ 4 δημοτικὰ τραγούδια περὶ αὐτοῦ).

12. Ἀδαμαντίου Ταμβακίδου, Συμβολὴ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Θρᾳκικά, Παραρτ. τοῦ Γ' τόμου (1931) σελ. 43.

13. Ἀ δ. Ταμβακίδου, ἔ. ἀ, σελ. 43.

14. Πολ. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορὰ τοῦ Θρᾳκικοῦ Ἑλληνισμοῦ... σελ. 14.

15. Ἀ δ. Ταμβακίδου, ἔ. ἀ. σελ. 43-44.

16. Π. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορὰ... σ. 4.—Τ ρ. Εὐαγγελίδου, Ὀλίγα περὶ Θρᾴκης. Θρᾳκικά, Παραρτ. Γ' τόμου σελ. 15.—Ἑλένης Βουραζέλη—Μαρινάκου, Αἱ ἐν Θρᾴκῃ Συντεχνίαι τῶν Ἑλλήνων... σελ. 180-181 (περὶ Ἀντ. Κομιζοπούλου τῆς συντεχνίας τῶν ἀμπατζήδων).

17. Ἰω. Φιλήμονος, Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τόμ. Α' Ἀθῆναι 1859 σελ. 387-416.

τοῦ Δόμναν, [18] Ἀντώνιον Κομιζόπουλον ἐκ Φιλιππουπόλεως [19], Κάρπον Παπαδόπουλον ἐξ Αἴνου [20], Στρατῆν Σκόρδον ἐξ Αἴνου [20α], οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐξέχοντες Φιλικοί [21]. Ἐκ Μεσημβρίας κατήγοντο οἱ Φιλικοὶ Κουμπάραι, μεγαλέμποροι [22]. Τρεῖς Θρᾷκες Φιλικοὶ ἀναγράφονται εἰς τὸ ἀρχεῖον Π. Σέκερη [23] καὶ μερικοὶ ἄλλοι εἶναι γνωστοὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν [24]. Προϊούσης τῆς ἐρεύνης θὰ ἀνευρεθοῦν καὶ ἄλλοι ὁπωσδήποτε.

*
* *

Ἐκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ Θρᾴκη ὡς ἐγγὺς τῆς πρωτευούσης δὲν παρουσίασεν ἀξιόλογον κίνησιν, προσέφερεν ἐν τούτοις καὶ αὐτὴ πολλὰ θύματα ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων τέκνων της (ἀρχιερεῖς, προϋχοντας κλπ [25]), εἰς Ἀδριανούπολιν [26], Μεσημβρίαν [27], Ἀγχίαλον [28], Φιλιππούπολιν [29], Αἶνον [30], Σωζούπολιν [31], Σαράντα Ἐκκλησίας [32] κ.ἀ.

Οἱ Θρᾷκες ναυτικοὶ (τῆς Αἴνου, Μεσημβρίας, Σωζουπόλεως κλπ.) προσέφεραν ἀξιόλογον βοήθειαν εἰς τὸν Ἀγῶνα διὰ πλοίων, πυρπολικῶν καὶ

---

18. Τρ. Εὐαγγελίδου, Ὀλίγα τινὰ περὶ Θρᾴκης, ἔ. ἀ. σ. 17-21.

19. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἀντώνιος Κομιζόπουλος ὁ Φιλικός, Θρᾳκικά, παραρτ. Γ' τόμου σελ. 128-139.—τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Φιλικὸς Ἀντώνιος Π. Κομιζόπουλος Φιλιππουπολίτης. Θρᾳκικὰ τομ. ΙΓ' (1940), σ. 429-438.—Ἑλένης Βουραζέλη—Μαρινάκου, Αἱ ἐν Θρᾴκῃ Συντεχνίαι . . . σελ. 180-181.

20. Τρ. Εὐαγγελίδου, Ὀλίγα περὶ Θρᾴκης, ἔ. ἀ. σ. 22-25.

20α Τρ. Εὐαγγελίδου, ὀλίγα περὶ Θρᾴκης, ἔ. ἀ. σελ. 21.

21. Τρ. Εὐαγγελίδου, Ὀλίγα περὶ θρᾴκης, ἔ. ἀ. σ. 15.

22. Σταμάτιος, Ἀλέξιος τοῦ Δ., Κυριάκος, Παναγιώτης τοῦ Λάμ.: Ἀν. Ν. Γούδα, Βίοι Παράλληλοι, τ. Δ' Ἀθῆναι 1871 σελ. 187-221.

23. Β. Γ. Μέξα, Οἱ Φιλικοὶ Ἀθῆναι 1937 ἀριθ. 179 (Γ. Κομιζόπουλος), 223. (Ἀδὰμ Πάγκαλος) Πρβλ. Θρᾳκικά, τόμ. Θ' (1938) σελ. 423-4 (Θρᾷκες Φιλικοί).

24. Συμβολὴ Θρᾳκῶν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Θρᾳκικὰ τ. ΙΖ' (1942) σ. 438, τόμ. ΙΗ' (1943) σ. 356-358.— Π. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορά... σ. 16.

25. Π. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορὰ... σ. 7. κ. ἑ.

26. Π. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορὰ... σ. 8-9.—Ν. Παρασχίδου, Αἱ σφαγαὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Θρᾳκικά, Παράρτ. Γ' τόμου (1931) σ. 249-252.

27. Π. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορὰ... σ. 9-10. Μαργ. Κωνσταντινίδου, Ἡ Μεσημβρία, ἔκδ. Γ. Μέγα, Ἀθῆναι 1945.

28. Π. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορὰ... σ. 10.—Μ. Κωνσταντινίδου ἔ.ἀ.

29. Π. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορὰ... σ. 10-13.

30. Π. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορά... σ. 14-16.

31. Π. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορὰ... σ. 16.

32. Π. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορά... σ. 16

ναυτῶν [33]. Ἐπειδὴ οἱ Θρᾳκικοὶ λιμένες τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἡ Αἶνος ἐγγὺς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἔβρου ἦτο τὸ μοναδικὸν ἐπίνειον τῆς Θρᾴκης πρὸς τὸ Αἰγαῖον [34]. Ἦτο περίφημος διὰ τὸ διεξαγόμενον διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον. Εἶχεν ἄλλοτε 70 Ἐκκλησίας καὶ ναυτικὸν ἐκ 300 ἱστιοφόρων διαφόρων μεγεθῶν, ἅτινα ἔφθανον μέχρι Συρίας καὶ Ἀλεξανδρείας [34].

Ἐξ Αἴνου κατήγοντο οἱ : καπετὰν Ἀντώνιος Βισβίζης καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Δόμνα, οἵτινες τοσοῦτον διεκρίθησαν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν [35]. Ὁ Κάρπος Παπαδόπουλος [36], ὁ Στρατῆς Σκόρδος [37], ὁ καπετὰν Ἐλευθέριος Παλιὸς Αἰνίτης [38], ὁ Κων. Καζάζογλου ναυτικός [39], ὁ καπετὰν Μαργαρίτης Φ. Κούταβος [40], ὁ καπετὰν Χριστόδουλος Γαρούφαλης [41], ὁ Ἀργύρης Ἀλτιναλμάζης ναυτικός [42]. Εἰς Αἶνον ἐμαρτύρησεν ὁ νεομάρτυς Στέφανος καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κατήγοντο ἄλλοι 73 πολεμισταὶ πεσόντες εἰς διαφόρους μάχας [43]. Κατὰ

---

33. Ν. Α. Βέη, Ὁ Αἰνίτης ἀγωνιστὴς Μαργαρίτης Φ. Κούταβος. Θρᾳκικὰ τ. ΙΒ' (1939) σ. 214.—Πρβλ. Θρᾳκικά, παράρτ. Γ' τόμου (1931) σ. 15 ἑ. 44 ἑ.

34. Ἀχ. Θ. Σαμοθράκη, Ἡ Αἶνος καὶ αἱ ἐκκλησίαι της. Θρᾳκικά, τ. ΙΘ' (1944) σ. 14 σημ. 2.—Ἑλένης Βουραζέλη—Μαρινάκου, Αἱ ἐν Θρᾴκῃ Συντεχνίαι... σ. 72-73.

35. Τρ. Εὐαγγελίδου, Ὀλίγα περὶ Θρᾴκης. Θρᾳκικά, παράρτ. Γ' τόμου (1931) σ. 17-21.— Β. Α. Μυστακίδου, Ἔνια, Αἴνια. Θρᾳκικὰ τ. Β' (1929) σ. 54—59 (δημοσιεύονται ἔγγραφα).

36. Τρ. Εὐαγγελίδου, ἔ.ἀ. σ. 22-25.—Ἐμ. Γ. Πρωτοψάλτου: Κάρπου Παπαδοπούλου, Ὁδ. Ἀνδροῦτσος καὶ Γ. Βαρνακιώτης (ἔκδοσις Γ. Τσουκαλᾶ) Ἀθῆναι 1957 σελ. 5-16.

37. Τρ. Εὐαγγελίδου, ἔ. ἀ. σ. 21.

38. Ἀρχεῖον Κοινότητος Ὕδρας τ. Θ' (1927) σ. 590, τ. ΙΕ' (1931) σ. 189. Θρᾳκικὰ τ. ΙΖ' (1942) σ. 436-437 (Συμβολὴ Θρᾳκῶν εἰς τὴν ἐπανάστασιν).

39. Θρᾳκικὰ τ. ΙΖ' (1942) σ. 438.

40. Ν. Α. Βέη, Ὁ Αἰνίτης ἀγωνιστὴς Μαργαρίτης Φ. Κούταβος. Θρᾳκικά, τ. ΙΒ' (1939) σ. 214-218.—Βλ. ἔκθεσιν τοῦ ἰδίου ἀγωνιστοῦ δημοσιευομένην εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐλπὶς—Hoffnung» ἔτος Α', ἀριθ. 64-65 (15)27 Ἰουλίου 1837), παράρτημα σ. 278-279. Ἀναδημοσιεύεται ὑπὸ Ν. Α. Βέη, ἔ.ἀ. σ. 215-216. Πρβλ. ἀπάντησιν τοῦ Ναυάρχου Κ. Κανάρη διὰ τῆς «Ἐλπίδος—Hoffnung» τ. Α' (1836-7) σ. 340. Ἡ ἀπάντησις ἀναδημοσιεύεται ἐπίσης ὑπὸ Ν. Α. Βέη, ἔ.ἀ. σ. 217-218. Φ. Δραγούμη, Ὁ Αἰνίτης ἀγωνιστὴς Μαργαρίτης Φ. Κούταβος. Θρᾳκικά, τ. ΙΓ' (1940) σ. 416-419 ἐκ τῶν Ἐνθυμημάτων Ν. Κασομούλη, τ. Α' Ἀθῆναι 1939 σ. 131, τ. Γ' Ἀθῆναι 1942 σ. 237-240.

41. ΓΑΚ, Ναυτικῶν 2 Δεκ. 1827.

42. Ἀ δ. Ταμβακίδου,, Συμβολὴ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Θρᾳκικά, παράρτ. Γ' τόμου (1931) σ. 44-45.

43. Ἀ δ. Ταμβακίδου, ἔ. ἀ. σ. 44-45. Τὰ ὀνόματα τῶν 73 Αἰνιτῶν βλ. εἰς Β. Α. Μυστακίδου, Ἔνια, Αἴνια... Κατάλογος τῶν εἰς τὸ στάδιον τοῦ ἀγῶνος εἰς διαφόρους κρισίμους ἀνάγκας θυσιασθέντων Αἰνιτῶν. Θρᾳκικά, τ. Β' (1929) σ. 51-53,

τὴν ἐπανάστασιν τῆς Μυτιλήνης 27 Μαΐου 1821 ἀναφέρονται μεταξὺ τῶν φονευθέντων καὶ πολῖται ἐξ Αἴνου [44], οἵτινες εἶχον καταφύγει ἐκεῖ. Πολλὰ ὀνόματα Αἰνιτῶν ἐξ ἐγγράφων καὶ παραδόσεων ἀναφέρει καὶ ὁ Β. Α. Μυστακίδης [45].

Ἑξακόσιοι κάτοικοι ἐξ Αἴνου, Μάκρης καὶ Μαρωνείας ἀναφέρονται ὅτι κατέφυγον εἰς Ἑρμούπολιν, ὁπόθεν ἐβοήθησαν τὴν Ἐπανάστασιν [46].

Καὶ ἐκ τῶν παρακειμένων νήσων Σαμοθράκης, Λήμνου [47], Λέσβου [48], Θάσου κ. ἄ. ἀναφέρονται πολλοὶ ἄνδρες βοηθήσαντες τὸν ἀγῶνα.

*
* *

Διὰ τὰ προϊόντα τῆς Θράκης καὶ τὸ διεξαγόμενον ἐμπόριον εἴτε ὑπὸ τῶν ἐντοπίων εἴτε ὑπὸ ἄλλων Ἑλλήνων ἐγκατεστημένων ἐκεῖ δημοσιεύομεν τὸ ἑξῆς ἔγγραφον [49], παρέχον εἰδήσεις διὰ τὸ ἐμπόριον καπνῶν τῆς Ξάνθης καὶ τὰ βασανιστήρια τῶν Θρακῶν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν :

«Ἐξοχώτατε Κυβερνῆτα.

Μετὰ θεὸν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας μου καὶ ὅλης τῆς οἰκογενείας μου τὰς ἔχω πρὸς τὴν ἐξοχότητά σας τὴν πρότασιν τῆς δικαιοσύνης, ἄνευ σοῦ κινδυνεύομεν οἱ ἄθλιοι νὰ λιμοκτονήσωμεν μέσα εἰς τοὺς δρόμους γενόμενοι παίγνιον τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχον ἕνα μου υἱὸν εἰκοσιπενταετῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅστις ἔκαμνεν ἐκεῖ ἐμπόριον τῶν καπνῶν τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης μὲ κεφάλαιον ἐπέκεινα τῶν διακοσίων χιλιάδων γροσίων· ἐξ αὐτῶν τῶν χρημάτων μέρος ἦτον ἰδιοκτησία μου, μέρος τοῦ αὐταδέλφου μου Ἀρχιερέως Ξάνθης, καὶ μέρος ξένων ἀνθρώπων μὲ τόκον. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν μου ἐπροδόθη ὁ υἱός μου εἰς τοὺς Τούρκους, τὸν ὁποῖον ἀφοῦ συνέλαβον καὶ ἐκόλασαν μὲ δριμυτάτους βασάνους ἐπέκεινα τῶν εἴκοσι ἡμερῶν τέλος τὸν ἀπεκεφάλισαν, καὶ ἐδήμευσαν ὅλην μας τὴν περιουσίαν. Εἰς ἐμὲ δὲν ἔμεινεν ἄλλο παρὰ μία μόνη οἰκία εἰς τὴν πατρίδα μου Ἄνδρον, ἓν μαγαζεῖον καὶ μέρος ἐλάχιστον γῆς. Μοὶ χρεωστοῦνται προσέτι καὶ ὀλίγα γρόσια ἀπό τινας, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ παρὸν εὑρίσκονται εἰς διαφόρους τόπους.

Οἱ δανεισταί μου ἀπαιτοῦντες τὰ δάνεια, ζητοῦσι νὰ μὲ ἀποξενώσωσιν ἀπὸ τὴν παροῦσαν μικράν μου περιουσίαν. Διὸ παρακαλῶ ἱκετικῶς τὴν

---

44. Πολ. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορὰ... σ. 16.

45. Β. Α. Μυστακίδου, Ἕνια Αἴνια. Θρακικά. τ. Β' (1929) σελ 50-61.

46. Α. Ταμβακίδου ἔ. ἀ. σ. 45.

47. «Τὸ πλοῖον Σακολέβα Καλλιόπη τεσσάρων τόννων ἀνήκει εἰς τὸν Κ. Διαμαντάρη Κατακοζινὸν Λήμνιον, ὅστις ἐγεννήθη εἰς Λῆμνον καὶ κατοικεῖ εἰς Σῦρον» (ΓΑΚ, Ναυτικῶν 1 Δεκ. 1827).

48. Π. Παπαχριστοδούλου, Ἡ προσφορά... σ. 16.

49. ΓΑΚ, Γεν. Γραμματεία 16 Ἰαν. 1828.

ἐξοχότητά σας νὰ διατάξῃ τὴν τοπικὴν διοίκησιν τῆς Ἄνδρου νὰ μὲ ἀφήσῃ ἀνενόχλητον, ἕως νὰ λάβω καὶ ἐγὼ ἀπὸ τοὺς χρεοφειλέτας μου καὶ νὰ πληρώσω κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου τοὺς δανειστάς μου. Ἀλλέως ὁ δύστηνος δὲν δύναμαι νὰ ἐξοικονομήσω τὴν μεγάλην μου οἰκογένειαν.

Ταῦτα δεόμενος τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος μένω σέβας βαθυτάτῳ.

Ἐν Αἰγίνῃ 1828 : τὴν 16 Ἰαν. Ὁ εὐπειθέστατος δοῦλός σας
Ἰωάννης Γρόσος Ἄνδριος

(Ἐπὶ τοῦ νώτου)
296
Γρόσος Ἰωάννης
Διαταγὴ τῆς Γραμ. τῆς Ἐπικρατείας
πρὸς τοὺς Δημογέροντας τῆς Ἄνδρου :

Ὁποιαδήποτε μέτρα καὶ ἂν ἐλήφθησαν περὶ τῆς ἐξοφλήσεως τῶν χρεῶν τοῦ Ἰωάννου Γρόσου Ἀνδρίου ἀπὸ τὴν τοπικὴν ἐξουσίαν, νὰ ἀναβληθῶσι μέχρι τῆς συστάσεως τῶν δικαστηρίων, τὰ ὁποῖα ἐντὸς ὀλίγου συσταίνονται. Ἐν τοσούτῳ ὅμως ἂς ληφθῇ ἐγγύησις ἀπὸ τὸν ἴδιον Ἰω. Γρόσον ὅτι θέλει παρουσιασθῆ εἰς τὸ ἀνῆκον Δικαστήριον, ὅταν ὁ ἐνάγων αὐτοῦ ἤθελε τὸν ἐγκαλέσει.

Γραμματ. ἀρ 105».

*
* *

Διὰ τὴν δρᾶσιν τῶν Θρᾳκῶν τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Θρᾴκης κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἰς Ἀδριανούπολιν, Μεσημβρίαν, Ἀγχίαλον, Φιλιππούπολιν, Σωζούπολιν, Σαράντα Ἐκκλησίας, Στενίμαχον κ.ἀ. ἔγραψαν ἀξιολόγους μονογραφίας ὁ Ἀδαμάντιος Ταμβακίδης [50], ὁ Πολύδ. Παπαχριστοδούλου [51], ὁ Νικηφόρος Μοσχόπουλος [52].

Διὰ τῆς τρομοκρατίας, τῶν σφαγῶν καὶ τῶν διώξεων ἐματαιώθη ἡ ἐξέγερσις εἰς Θρᾴκην καὶ Ἀνατολ. Μακεδονίαν. Ἂν ὅμως ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὰ μέρη ταῦτα κατεπνίγη ἢ ἠμποδίσθη, οἱ φιλελεύθεροι κάτοικοι αὐτῶν κατέφυγον εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν ἐπολέμησαν ὅπου ἐκάλεσεν αὐτοὺς ἡ Πατρίς. Ὑπὸ τοὺς Ἐμμ. Παπᾶν, Καρατάσον, Διαμαντῆν Νικολάου, Ἀποστολάραν, Χυμευτὸν κλπ. ἐπολέμησαν εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰς νήσους.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι μία ἐνέργεια προφανῶς Μακεδόνων καὶ Θρᾳκῶν, καθ' ἣν ἀπηλευθερώθη ἡ Θάσος καὶ ἡτοιμάζετο ἀπόβασις εἰς τὴν ἀπέ-

50. Συμβολὴ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Θρᾳκικά, παράρ. Γ' τόμου (1931).

51. Ἡ προσφορὰ τοῦ Θρᾳκικοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα 1821-1922. Ἀθῆναι 1950.

52. Ἡ Ἑλληνικὴ Θρᾴκη. Ἀρχεῖον Θρᾳκ. καὶ Λαογραφ. Θησαυροῦ, τ. ΙΕ' (1948-49) σ. 5 ἑ.

ναντι Καβάλλαν καὶ ἐκδίωξις τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1828. Παραθέτομεν τὸ σχετικὸν ἔγγραφον [53]:

«Θάσῳ τὴν 5 Φεβρουαρίου 1828

Πρὸς τὸν λογιώτατον κύριον Δημήτριον Σταγειρίτην καὶ Νικόλαον Χαριστείδην Σταγειρίτην ἀσπαζόμεθα.

Πρὸ δέκα ἡμερῶν ὁ καπετὰν Ἀποστολάρας σᾶς ἔγραψε ὅσα ἐδῶ τρέχουν, σᾶς λέγομεν καὶ πάλιν ὅτι τὸ Νησὶ ἡ Θάσος εἶναι ἐλεύθερος. Οἱ Τοῦρκοι μᾶς γαυγίζουν ἀπὸ τὴν Καβάλλα ἀλλὰ ὀλίγον μᾶς μέλλει, ἂν θέλουν ἂς δοκιμάσουν καὶ πάλιν διὰ νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ λάβουν ὅ,τι ἔλαβον καὶ πρὸ ἡμερῶν. Στρατεύματα ἄλλα δὲν χρειάζονται. Εἶναι ἀνάγκη νὰ σταλῇ ἕνα ἀρμαμέντο καὶ παρακαλοῦμεν νὰ ὁμιλήσετε μὲ τὸν Κύριον Κωλέττην, τὸν ὁποῖον ἀσπαζόμεθα καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι θὰ τὸ κατορθώσητε νὰ ἐλθῇ τὸ ὀγληγορώτερον τὸ ἀρμαμέντο ἐφωδιασμένον καὶ μὲ παρούτια καὶ λοιπὰ ὅσα χρειάζονται. Εἶναι καιρὸς νὰ ἐπαναστατήσωμεν καὶ πάλιν τὴν πατρίδα μας καὶ ὡς πληροφορήθημεν ἀπὸ ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἐστείλαμεν ἐκεῖ, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ ἢ νὰ στείλετε τὸν Νικόλαον καὶ μὴν ἀμφιβάλλετε ὅτι θὰ διώξωμεν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς Τούρκους ὡς τοὺς ἐδιώξαμεν καὶ ἀπὸ τὴν Θάσον. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐνθουσιασμένοι. Σπεύσατε τὸ ὀγληγορώτερον νὰ ἐλευθερώσωμεν καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς πατρίδος μας, νὰ λάβετε ἀπὸ τὸν Κύριον Κωλέττην καὶ τὴν πληρωμὴν τοῦ παρουτιοῦ. Μένομε

(Τ. Σ.) Ἀποστολάρας Βασιλείου (Τ. Σ.) Στεργιανὸς Μαρῖνος (Τ. Σ.) Ἀθανάσιος Νικολάου

(Ἐπὶ τοῦ νώτου)

Πρὸς τὸν λογιώτατον Κύριον Δημήτριον Σταγειρίτην καὶ Νικόλαον Χαριστείδην Σταγειρίτην κλπ.

Εἰς Ναύπλιον»

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους—1827 καὶ 1828—ἐλυμαίνοντο τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ βορείου Αἰγαίου πολλοὶ πειραταί, ἐπεκράτει δὲ δεινὴ ἀναρχία. Πρὸς τακτοποίησιν τῶν κακῶν καὶ τῶν παρανομιῶν ἡ Κυβέρνησις ἔλαβε τὰ προσήκοντα μέτρα, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν παρατιθεμένων ἐνταῦθα ἐγγράφων:

«Ἀριθ. 1082

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
Η ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Πρὸς τὸν Κύριον Ἀδὰμ Δούκαν.

Ἐπειδὴ ἡ κατάστασις τῶν Νήσων Σκοπέλου, Σκιάθου, Σκύρου καὶ Ἡλιοδρομίων προβαίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἐπὶ τὸ χεῖρον, διὰ τὴν ἐπικρα-

53. ΓΑΚ. Βλαχογ. Α'.

τοῦσαν εἰς αὐτὰς ἀναρχίαν καὶ τὰς στρατιωτικὰς καταχρήσεις, ἡ Κυβέρνησις λαμβάνουσα πρόνοιαν περὶ αὐτῶν, ἀπεφάσισε διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 513 διατάγματος αὐτῆς νὰ σὲ ἐπιφορτίσῃ τὴν φροντίδα τοῦ νὰ μεταχειρισθῇς ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα διὰ τὰ ἀπαλλάξῃς τοὺς κατοίκους αὐτῶν τῶν Νήσων ἀπὸ τὰς στρατιωτικὰς καταχρήσεις καὶ νὰ εἰσάξῃς τὴν εὐταξίαν. Συγχρόνως δὲ νὰ φροντίσῃς καὶ περὶ τῶν Νήσων Θάσου, Σαμοθράκης, Ἴμβρου καὶ Ἁγιοστράτου, διὰ νὰ δώσῃς καλὴν μορφὴν εἰς τὰ πράγματα αὐτῶν, καὶ νὰ συνεννοηθῇς μετὰ τῶν κατοίκων αὐτῶν προσπαθῶν πάντοτε νὰ ἐμποδίζῃς τὰς γινομένας εἰς αὐτοὺς καταχρήσεις καὶ ἀταξίας. Σοῦ ἐγκλείονται καὶ διαταγαὶ πρὸς αὐτούς, διὰ νὰ σὲ γνωρίσωσιν ὡς ἀπεσταλμένον τῆς Κυβερνήσεως, καὶ νὰ δώσουν προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους σου, ὑπακούοντες εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Αἰγίνῃ
τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1827

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῆς Ἀστυνομίας Γραμματεὺς
Ἀναστάσιος Ρόδιος [54]

(Τ. Σ.) »

Διὰ τῆς κατωτέρω ἀναφορᾶς των πρὸς τὴν Διοίκησιν οἱ Θάσιοι ζητοῦν ν' ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῶν ἐν Σκοπέλῳ καὶ Σκιάθῳ Λιάπιδων.

«Πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ φιλογενεῖς ἄρχοντας καὶ διοικητὰς τοῦ γένους ἀδελφικῶς ἀσπαζόμενοι ἡδέως προσαγορεύομεν.

τῇ 15 Ἰανουαρίου 1828

Ἀκαταπαύστως δεόμενοι τὸν ἐπουράνιον ἅγιον Θεὸν ἡμῶν ἵνα σκέπῃ καὶ διατηρῇ ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν Ὑμετέραν εὐγενικωτάτην ἀντίληψιν εἰς ἐτῶν πολλῶν περιόδους πρὸς σκέπην καὶ βοήθειαν ἡμῶν τῶν ταπεινῶν αὐτῆς ἀδελφῶν. Καὶ χαρίσαιτο αὐτοῖς ὁ τῶν ὅλων Κύριος πᾶν ἐπιθυμητὸν ἀγαθὸν καὶ ἀναβιβάσαι αὐτοῖς ἀποδείξεις εἰς δόξαν καὶ εἰς ἀνωτέρῳ βαθμῷ διὰ νὰ συντρίψητε τὴν σκληρὰν ἅλυσον τῶν Μωαμετῶν.

Ἐπομένως δὲ σᾶς εἰδοποιοῦμεν διὰ τοῦ παρόντος ὅτι ἀπολαύσαντες ἐνθάδε τὸν ὡς ἀδελφόν σας κύριον καπετὰν Γεώργιον Ροβίδην εἰς τὰς 26 τοῦ Ὀκτωμβρίου τὸν ἔχοντα τὴν γουλέττα ἐπονομαζομένης Σκύλλας, διὸ καὶ ἱκετεύσαμεν αὐτὸν ἅπαντες ἵνα περιμείνῃ διὰ σμικρᾶς πληρωμῆς φυλάγων καὶ διαφθέντεύων τὴν πατρίδα μας ἀπὸ τοὺς κακούργους Λιάπιδες τοὺς εὑρισκομένους εἰς Σκίαθον καὶ Σκόπελον, ὁποὺ μᾶς κατηφάνισαν καὶ μᾶς ἐσκλάβωσαν παντάπασι καὶ ποτὲς δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ εὕρωμεν καμμίαν ἄνεσιν καὶ κανένα χοζούρι, ἀλλ' οὔτε ἠμποροῦμεν νὰ εὕρωμεν καθὼς θέλετε βεβαιωθῇ καὶ ἐκ στόματος τῶν δύο ἀπεσταλμένων ἀνθρώπων μας καὶ παρὰ

54. ΓΑΚ. Βλαχογ. Α'.

τοὺς γνωστούς σας πατριώτας, κυρίου καπετὰν Γεωργίου, καὶ κυρίου καπετὰν Μιχαήλ, ὁμοῦ καὶ κὺρ Ἀνδρέου ὁποὺ ποτὲς δὲν γίνονται ἐξύκι πάντες καὶ 10 λιάπικα καΐκια κουρσεύονται τὸν τόπον μας καὶ τὸ περισσότερον ὁποὺ ὁ καιρὸς πλησίασεν ὁποὺ μέλλουν διὰ νὰ κινηθοῦν πάντες οἱ ἐν τῇ Σκοπέλῳ καὶ Σκιάθῳ εὑρισκόμενοι Λιάπιδες διὰ νὰ μᾶς κατατροπώσουν καὶ ἀφανίσουν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Διὸ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οἱ πτωχοὶ ἐκρίναμεν εὔλογον διὰ νὰ προσδράμωμεν εἰς τὰ φιλελεήμονα Ὑμῶν σπλάχνα, ὁποὺ νὰ μᾶς ἐλευθερώσητε ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν μὲ εἴτι τρόπον θέλετε στοχασθῆ καὶ ἠμπορέσει διὰ τὴν ψυχὴν τῶν γονέων σας, γράφοντας καὶ προστάζοντας αὐτοὺς ρητῶς ὁποὺ νὰ μὴν κινηθοῦν διὰ τὰ ἐδῶ ἀλλ' οὔτε τελείως νὰ ἀποφαίνωνται καΐκια ἰδικά των, καὶ ἡμεῖς δὲ δὲν θέλομεν λείψει ἀπὸ τὸ νὰ σᾶς δίδωμεν ἐκεῖνο τὸ παραμικρὸν ὁποὺ ἠθέλετε κρίνει εὔλογον. Καὶ διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ ἀμὰν πλέον. Ταῦτα μὲν ἱκετικώτατα καὶ ἀπὸ Θεοῦ πολλοὶ οἱ χρόνοι σας, ἅπαντες οἱ τῆς νήσου Θάσου μένομεν.

(Τ. Σ.)

(Ἐπὶ τοῦ νώτου) ἀριθ. 18
Θάσιοι

Πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ φιλογενεῖς ἄρχοντας καὶ διοικητὰς τοῦ γένους ἀσπασίως[55]».

*
* *

Γενναίως ἐβοήθησαν τὸν ἀγῶνα καὶ οἱ φιλοπρόοδοι καὶ φιλελεύθεροι Ἕλληνες τῆς Φιλιππουπόλεως[56]. Μερικοὶ μεγαλέμποροι αὐτῆς ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ὑπὸ τοῦ ἐν Μόσχᾳ συμπολίτου των Ἀντωνίου Παναγ. Κομιζοπούλου[57]. Τρόφιμοι τῆς ἐν Φιλιππουπόλει ἀκμαζούσης σχολῆς ἦσαν οἱ Κων. Οἰκονόμος, ἱερεύς, συγγραφεὺς ἱστορίας τῆς πόλεως, Ἀναστάσιος Γεωργιάδης Λευκίας, Γεώργιος Κλεόβουλος, Παναγιώτης Χατζῆ Ἀλεξίου, ἱδρυτὴς τῆς ἐν Καλκούττᾳ Ἑλλην. κοινότητος μετ' ἐκκλησίας (1782) καὶ σχολείου εἰς ὃ ἐδίδαξεν ἀπὸ τοῦ 1786 καὶ ὁ Δ. Γαλανός[58], ὁ κληρικὸς Εὐγένιος, Ἀγάπιος Ἀρχιμανδρίτης, Γεώργιος Παπακωνσταντίνου Μουσικός, Νικόδημος Ἀρχιμανδρίτης, Γεώργιος Μαυρίδης μεγαλέμπορος.

---

55. ΓΑΚ, Γεν. Γραμματεία 15 Ἰαν. 1828.

56. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἡ Φιλιππούπολις ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἀρχεῖον Θρᾳκ. Γλωσ. καὶ Λαογρ. Θησαυροῦ τ. ΙΒ' (1945-6) σ. 18. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ ἀπὸ Σηλυβρίας Φιλιππουπόλεως μητρ)της Παΐσιος. Θρᾳκικά, τ. Γ' (1932) σ. 27. Τοῦ αὐτοῦ, Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως τοῦ 19ου αἰ. Θρᾳκικά, τ. Β' (1920) σ. 331-341.

57. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἀντώνιος Κομιζόπουλος ὁ Φιλικός. Θρᾳκικά, παράρτημα τ. Γ' (1931) σ. 128-139.

58. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Λόγιοι Θράκης. Θρᾳκικά παράρτημα τ. Γ' (1931) σ. 129-130.

Πιθανῶς Φιλιππουπολῖται ἀγωνισταὶ εἶχον καταταχθῆ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀτάκτων ἐκ Βουλγαρίας, λεγομένην Ἱππέων τοῦ Χατζηχρίστου [59].

Οἱ Φιλιππουπολῖται ἀγωνισταὶ μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ Βασιλείου ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἑλλάδι [60].

Εἰς τὴν σχεδιασθεῖσαν ἐκστρατείαν πρὸς τὴν Συρίαν καὶ τὸ Λιβάνιον ὄρος τὸ 1826 παρέσχεν ἀρκετὰς πληροφορίας καὶ ὁ ἐν Δαμασκῷ ἐγκατεστημένος ἔμπορος Χατζῆ - Γιαννακὸς Φιλιππουπολίτης. Τὸ κατωτέρω ἔγγραφον τῆς 1 Ἀπριλίου 1825 παρέχει πολλὰς χρησίμους πληροφορίας :

«Ὁ Χατζῆ - Γιαννακὸς Φιλιππουπολίτης ἔμπορος κατοικῶν πρὸ χρόνων εἰς τὴν Δαμασκόν, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν διὰ τὴν Σάμον, ὅπου ἔφθασε περὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου ἐν ἔτει 1823. Εἶχε καὶ γράμματα πολλὰ εἰς φάκελον ἀπὸ τὸν Ὁμὲρ Μπεσίρην αὐθέντην τοῦ Ὄρους τοῦ Λιβανίου πρὸς τὸν κ. Χατζῆ Στάθην Ρέζην διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν πρώτην ἢ τὴν δευτέραν Σεπτεμβρίου τὰ ἔδωκεν εἰς ἕνα Σπετζιώτην Καπετὰν Κωνσταντῖνον Κουλοχέρην ἐπονομαζόμενον Κύπριον διὰ νὰ τὰ φέρῃ εἰς τὴν Διοίκησιν, μὲ τὸ μικρὸν τρεχαντήρι του· ἀλλ' ἐναυάγησεν ἀπόλεσθὲν αὐτανδρον· περὶ τοῦ διαληφθέντος ἐρωτηθεὶς ὁ κ. Χριστόδουλος Σπαρμαξίδης πλῆρεξούσιος τῆς Σάμου ἔδωκε λεπτομερῆ πληροφορίαν· ὁ αὐτὸς εἶναι πενθερὸς τοῦ εἰρημένου Χατζῆ Γιαννακοῦ, ὅστις ἐφόρτωσε τὸ πλοιάριον ἀπὸ σταφίδας καὶ κρασιά.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κ. Χριστοδούλου ὁ Χατζῆ Γιαννακὸς ἐπληροφόρησε τοὺς ἐν τῇ Σάμῳ προκρίτους, ὅτι ὁ κ. Στάθης Ρέζης εἶχε τὴν γνωριμίαν τοῦ αὐθέντου μὶρ Μπεσίρη, καὶ σχέσιν πρὸς τοὺς λοιποὺς προκρίτους τοῦ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου . . . » [61].

Β'.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ, ΕΜΠΟΡΟΣ ΕΚ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Διὰ τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου (Συνθήκη τῆς 13 Ἰουλίου 1878) ἡ μὲν Ἀνατολικὴ Μοισία (μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Αἵμου) ἀπετέλεσε τὴν Βουλγαρικὴν ἡγεμονίαν, τὸ δὲ βόρειον μέρος τῆς Θράκης, ἤτοι τὸ σαντζάκιον τῆς Φιλιππουπόλεως ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ βιλαετίου τῆς Ἀδριανουπόλεως περιλαμβάνοντος ὅλην τὴν Θράκην, ἐσχημάτισεν ἰδίαν αὐτόνομον ἡγεμονίαν διοικου-

59. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, ἔ. ἀ. σ. 132.—Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Φιλιππούπολις ἐπὶ Τουρκοκρατίας . . . ἔ. ἀ. σ. 19.

60. Ἔγγραφα ἐπίσημα Θρᾳκῶν. Θρᾳκικά, παράρτ. τ. Γ' (1931) σ. 227-229.—ΔΙΕΕ, τ. Α' (Νέα Σειρὰ) (1928-1929) σελ. 131-137.—Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἡ Φιλιππούπολις . . . ἔ.ἀ. σ. 19.

61. Ἐ. Γ. Πρωτοψάλτη, Αὐθαίρετος ἐπιδρομὴ Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Λιβάνου (1826). Ἀθηνὰ τ. ΝΗ' (1954) σ. 245.

μένην ὑπὸ χριστιανοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, μὲ τὸ ὄνομα Ἀνατολικὴ Ρωμυλία καὶ πρωτεύουσαν τὴν Φιλιππούπολιν. Ἀλλὰ τὸ 1885 (6 Σεπτεμβρίου) οἱ Βούλγαροι ἡνωσαν διὰ πραξικοπήματος τὴν ἡγεμονίαν ταύτην μετὰ τῆς Βουλγαρικῆς, ὅταν δὲ τὸν Σεπ. 1908 ἀνεκηρύχθη ἡ Βουλγαρία ἀνεξάρτητον βασίλειον περιέλαβε καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν. Ἡ Φιλιππούπολις λόγῳ τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς της εἶχεν ἄλλοτε μεγάλην ἑλληνικὴν κοινότητα ἀκμάζουσαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς πνευματικὰς ἐνασχολήσεις. Πλεῖστοι ἄνδρες, ἐντόπιοι ἢ ἐξ ἄλλων μερῶν, διέπρεψαν ἐν αὐτῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν παιδείαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιοτεχνίαν κλπ [62]

Κατὰ τὸν 18ον αἰ. ὁ ἐκ τοῦ ἐμπορίου πλοῦτος καὶ ἡ ἀφύπνισις τῶν ὑποδούλων ἐπιζητούντων διακαῶς νὰ μορφωθῶσιν εἰς τὰς ποικίλας σχολὰς τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἢ τῆς Εὐρώπης, ἔκαμε καὶ πολλοὺς Φιλιππουπολίτας νὰ καταφύγουν εἰς ξένας χώρας, εἴτε εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ὑπῆρχον ἀκμάζουσαι Ἑλληνικαὶ παροικίαι (Μολδοβλαχίαν, Αὐστροουγγαρίαν, Ρωσίαν Κων)πολιν, Συρίαν, καὶ λοιπὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς, ἀκόμη καὶ εἰς τὸ Λονδῖνον κ.ἀ.), εἴτε εἰς τὰς Ἰνδίας, ἔνθα ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τοῦ 18ου αἰ. εἶχε σχηματισθῆ Ἑλληνικὴ κοινότης [63].

Διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἰνδιῶν εἶχον ἱδρυθῆ ἀπὸ τοῦ 16ου ἕως τοῦ 19ου αἰ. διάφοροι ἑταιρεῖαι, ὡς ἡ Ὁλλανδικὴ (1602-1798) ἐκτοπίσασα τοὺς Ἱσπανοὺς καὶ Πορτογάλλους, ἡ Ἀγγλικὴ (1599-1858) ἀνταγωνιζομένη τοὺς Ὁλλανδοὺς καὶ ἔπειτα τοὺς Γάλλους, ἡ Γαλλικὴ παλαιοτέρα (1719-1793) καὶ νεωτέρα (1786-1826). Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς τῶν Ἰνδιῶν ἀπὸ τοῦ 1773 ἐξελέγετο ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Ἑταιρείας.

Οἱ ἐκεῖ Ὀρθόδοξοι μὴ ὑποστηριχθέντες ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων ἐστράφησαν πρὸς τὸν Καθολικισμόν [64].

---

62. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Περὶ Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων αὐτῆς ὀνομάτων. Θρακικὰ τ. Α' (1928) σ. 336-339.—Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ Ἑλληνικὰ ἐν Φιλιππουπόλει σχολεῖα. Θρακικὰ τ. Β' (1929) σ. 94-121.—Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ τῆς ἐν Φιλιππουπόλει συντεχνίας τῶν ἀμπατζήδων καὶ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει Βουλγάρων. Θρακικὰ τ. Β' (1929) σ. 325-363.—Ζ. Χατζηβασιλείου, Βουλγάρων ἐνέργειαι πρὸς καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀθῆναι 1909.—Τρ. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ τουρκοκρατίας, τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1936 σ. 78-83, τόμ. Β', ἐν Ἀθ. 1936 σ. 519, 525-527.—Γ. Τσουκαλᾶ, Ἱστορικογεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως. Βιέννη 1821.

63. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἡ Φιλιππούπολις ἐπὶ Τουρκοκρατίας κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα. Ἀρχεῖον Θρᾳκ. Λαογραφ. καὶ Γλωσσ. Θησαυροῦ, τ. ΙΒ' (1945-6) σελ. 9-14.—Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίου τῶν ἀμπατζήδων. Ἀρχεῖον Θρᾳκ. Λαογραφ. καὶ Γλωσσ. Θησαυροῦ, τ. Γ' (1936-7) σ. 182-3.

64. Τρ. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ τουρκοκρατίας. τ.Β' Ἐν Ἀθήναις 1936 σελ. 525-526.

Κατὰ τὰ ἐν Καλκούττῃ κυβερνητικὰ ἀρχεῖα, ἅτινα ἠρεύνησαν οἱ ἐκεῖ μεγαλέμποροι τοῦ οἴκου Ράλλη, ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ παροικία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἱδρύθη ἐν Καλκούττῃ ὑπὸ τοῦ Φιλιππουπολίτου Ἀλεξίου Χατζῆ Ἀργυρίου, ὅστις μετὰ φοβερὰν τρικυμίαν ἀνὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ τὴν θάλασσαν τῆς Βεγγάλης, ἔφθασεν εἰς Καλκούτταν περὶ τὸ 1750. Ἕλληνες ἔμποροι ὑπῆρχον εἰς Ἰνδίας ἀπὸ τοῦ 16ου αἰ., οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἐσχημάτισαν Ἑλληνικὴν κοινότητα πραγματευτῶν ἐν Βεγγάλῃ, ἵδρυσαν ναὸν καὶ προσεκάλεσαν ἱερέα ἐκ τοῦ Σινᾶ [65].

Κατ' ἄλλην μαρτυρίαν οἱ ἐν Καλκούττῃ Φιλιππουπολῖται καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἀνελθόντες εἰς 120 ἵδρυσαν τῷ 1782 ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ὑπαγόμενον εἰς τὴν Μονὴν τοῦ ὄρους Σινᾶ ὑπὸ ἐπίσκοπον τὸν Κύριλλον. Σπουδαιότερος δὲ τῶν ἀποίκων ἦτο ὁ Παναγιώτης Ἀλεξίου Χατζῆ Ἀργυρίου, υἱὸς τοῦ πρώτου οἰκιστοῦ [66]. Ἀπὸ μίαν αἴτησιν τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων πρὸς τὰς ἀρχὰς ὑποβληθεῖσαν μετὰ τὸ 1780 καὶ φέρουσαν 68 ὑπογραφὰς βλέπομεν ὅτι οἱ 23 εἶναι Φιλιππουπολῖται, ἐξ ὧν 4 υἱοὶ τοῦ Παναγιώτου Ἀλεξίου (Γεώργιος, Ἀναστάσιος, Ἰωάννης καὶ Ἀλέξανδρος) [67]. Πρὸς τοὺς δύο πρώτους ἀλληλογραφεῖ ὁ ἱερομόναχος Γρηγόριος ὁ Σίφνιος ἀπὸ τοῦ 1812 ἐφημέριος τῶν εἰς Δάκκαν καὶ Μαριγγέντζην Ἑλλήνων [68]. Τὰ ὀνόματα τῶν ἐν τῇ αἰτήσει Φιλιππουπολιτῶν εἶναι : Ἀγγελῆς Δημ. Δελίου, Χριστόδουλος Μαυρουδῆ, Ἀλέξανδρος Παναγιώτου, Ἀναστ. Παναγιώτου, Ἰωάννης Παναγιώτου, Γεώργιος Καρύδας, ***Σωτήριος Ἀντωνίου***, Γεώργ. Ἀθανασίου, Κων. Θεοδοσίου, Κων. Σαχίνης, Δημήτρ. Χριστοδούλου, Ἀλ. Κυριακοῦ, Βασίλ. Χατζῆ Κωνσταντίνου, Γ. Ἀγγελῆ, Ἀναστ. Κωνσταντίνου, Σωτήριος Στόγιου, Ἀθ. Δημητρίου, Ἠλ. Δημητρίου, Γ. Ἀγγέλου καὶ Βόϊος [69]. Διὰ τὴν Ἑλληνοπρεπῆ μόρφωσιν τῶν τέκνων των ἵδρυσαν σχολὴν εἰς ἣν ἐδίδασκον οἱ ἑκάστοτε ἱερεῖς. Ἐκεῖ ἐδίδαξεν ἀπὸ τοῦ 1786 ἐπὶ ἐξαετίαν καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἰνδολόγος Δημήτρ. Γαλανὸς [70]. Ἐπίσης ὁ διδάσκαλος Πέτρος Πρωτόπαπας ἐκ Καπεσόβου κ.ἄ.

---

65. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου. Ἡ Φιλιππούπολις ἐπὶ τουρκοκρατίας . . . ἔ.ἀ. σελ. 10.—Περὶ τοῦ ναοῦ βλ. Ἠλ. Ταντταλίδου, Ἰνδικὴ ἀλληλογραφία, ἤτοι Γρηγορίου ἱερομονάχου τοῦ Σιφνίου ἐπιστολαὶ πρός τινας ἐν Ἰνδίᾳ μετά τινων ἀπαντήσεων. Ἐν Κων)πόλει 1852 σελ. ι' καὶ Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου ἔ.ἀ. σ. 12.—Περὶ τῶν εἰς τὰς Ἰνδίας Θρᾳκῶν βλ. καὶ «Θρᾳκικὰ» τ. ΙΖ' (1942) σ. 443.

66. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἡ Φιλιππούπολις... ἔ.ἀ. σ. 10-11. Ἠλ. Ταντταλίδου, Ἰνδικὴ ἀλληλογραφία.... ἔ.ἀ. σ. ι'.

67. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, ἔ. ἀ σ. 11.

68. Ἠλ. Ταντταλίδου, ἔ.ἀ. σ. 24, 27 καὶ 28.

69. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Ἡ Φιλιππούπολις... ἔ.ἀ. σ. 11 σημ. 7.

70. Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, ἔ.ἀ. σ. 12-13.—Ἀν. Ν. Γούδα, Βίοι παράλληλοι, τ. Γ', ἐν Ἀθήναις 1870 σ. 249-267.—Ἰ. Γ. Γεν-

Εἰς τὴν Δάκκαν τῆς Βεγγάλης 60 ἔμποροι Ἕλληνες ἐσχημάτισαν κοινότητα εἰς ἣν ἐστέλλετο ἱερεὺς ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως τῆς Καλκούττης. Ὁ Χατζῆ Ἀλέξης ἵδρυσεν ἐνταῦθα ναὸν τῷ 1812, οὗ εἶναι γνωστὸς ὁ ἐπίτροπος Ἰ. Λουκᾶς καὶ οἱ ἐκ Σίφνου ἱερεῖς Ναθαναὴλ, Διονύσιος καὶ Γρηγόριος. Τοῦ τελευταίου διεσώθη ἡ ἀλληλογραφία εἰς χεῖρας τοῦ πρώην Φιλιππουπόλεως καὶ εἶτα Σμύρνης Χρυσάνθου ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Ἠλία Τανταλίδου [70α].

Ἐκτὸς τῆς Καλκούττης καὶ τῆς Δάκκας μικρὰ Ἑλληνικὴ κοινότης ἱδρύθη καὶ εἰς τὴν Μαριγγέντζην ἔνθα τὰ τέκνα τῶν ὁμογενῶν ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τῶν ἱερέων.

Πολλοὶ τῶν ἐν Ἰνδίαις Ἑλλήνων πλουτήσαντες, ἐβοήθησαν διὰ δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων καὶ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς των [71]. Εἰς τούτους ἀνήκει καὶ ὁ Σωτήριος Ἀντωνίου περὶ τοῦ ὁποίου δημοσιεύομεν κατωτέρω σχετικὰ ἔγγραφα.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ.—Κατὰ τὰ αὐτοβιογραφικὰ στοιχεῖα ἅτινα ὁ ἴδιος παρέχει εἰς τὴν ἀπὸ 11-1-1830 ἀναφοράν του πρὸς τὸν Κυβερνήτην, ἐγεννήθη εἰς Φιλιππούπολιν, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1775 μετέβη νέος ἔτι ὢν εἰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας. Τῷ 1791 ἀπῆλθεν εἰς Λονδῖνον [72]. Ἔπειτα μετέβη εἰς Ἀδριανούπολιν ὅπου ἐχρημάτισε Βρεταννικὸς πρόξενος. Μετοικήσας κατὰ τὸ 1797 μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔζη ἐκεῖ καὶ εἶχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ ἐν Ὕδρᾳ Λαζάρου Κουντουριώτου, φιλίαν δὲ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τούτου Γεωργίου Κουντουριώτου. Τέλος ἐγκατεστάθη ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας [73], ὁπόθεν γέρων ἤδη τῷ 1830 ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Κυβερνήτην, ὡς ἑξῆς [73α]:

ν α δ ί ο υ, Δημήτριος Γαλανὸς ὁ Ἕλλην Ἰνδολόγος. Φιλολογ. Σύλλογος Κων)πόλεως, τ. ΛΒ′ (1911) σ. 145-152.—Κ ω ν. Σ ά θ α, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Ἀθῆναι 1868 σ. 672.

70α. Ἠ λ. Τ α ν τ α λ ί δ ο υ ἔ.ἀ. σ. 45 καὶ ἰστ′. Πρβλ. Μ α ν ο υ ὴ λ Ἰ. Γ ε δ ε ώ ν, Κανονικαὶ διατάξεις, Ἐπιστολαί, Λύσεις θεσπίσματα τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν Κων)πόλεως ἀπὸ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μέχρι Διονυσίου τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως. Τόμος Πρῶτος. Ἐν Κων)πόλει 1888 σελ. 265.

71. Κ. Μ υ ρ τ ί λ ο υ Ἀ π ο σ τ ο λ ί δ ο υ ἔ. ἀ. σ. 13-14.

72. Περὶ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ Ἑλλήνων βλ. Τ ρ ύ φ. Ε. Ε ὐ α γ γ ε λ ί δ ο υ, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας. τ. Β′, ἐν Ἀθήναις 1936 σελ. 519-520.—Ἔγραψαν ἐπίσης ὁ Ε. Καστόρχης, ὁ Μ. Γεδεών, ὁ Γ. Π. Γιαννόπουλος, ὁ Μιχ. Κωνσταντινίδης, ὁ Θάνος Πετραλιᾶς, ὁ Δ. Βικέλας.

73. Περὶ τοῦ ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ Ἑλληνισμοῦ βλ. Τ ρ. Ε ὐ α γ γ ε λ ί δ ο υ, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τ. Β′. Ἐν Ἀθήναις 1936 σελ. 425-435 (ἔνθα καὶ βιβλιογραφία).—Ν. Β. Τ ω μ α δ ά κ η, Ἡ συμβολὴ τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τὸν Ἀγῶνα τῆς Ἐλευθερίας. Ἀθῆναι 1953 σ. 32-33 (βιβλιογραφία), σ. 16-17.

73α. ΓΑΚ, Γραμματεία Παιδείας 1830,

Ἐξοχώτατε Κυβερνῆτα!

Ἡ εὐνομία τὴν ὁποίαν χαίρεται ἡ γλυκυτάτη Πατρὶς ἀπὸ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἡ Θεία Πρόνοια ηὐδόκησε πρὸς χαρὰν καὶ παρηγορίαν ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους νὰ ἀνυψώσῃ τὴν Ἐξοχότητά της εἰς τὸν ὑψηλὸν βαθμὸν ἑνὸς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ἐγείρει τὴν καρδίαν ἑκάστου Πατριώτου εἰς ἔνθερμον ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτήν, καὶ παρακινεῖ κάθε εὐαίσθητον καὶ καλὸν πατριώτην διὰ νὰ προσφέρῃ ἕκαστος κατὰ τὴν δύναμίν του μίαν συνεισφορὰν διὰ τὸ κοινὸν ὄφελος τοῦ Γένους. Τούτου ἕνεκεν μαθὼν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ διοίκησις ἤρχισεν ἤδη νὰ πωλῇ διάφορα ἐθνικὰ ὑποστατικά, καὶ ἐπιθυμῶν κἀγὼ διὰ νὰ συνεισφέρω ὁπωσοῦν πρὸς ὄφελος τοῦ γένους μου, τολμῶ νὰ διευθυνθῶ μὲ πᾶσαν ταπεινότητα πρὸς τὴν Ἐξοχότητά της, παρακαλῶν αὐτὴν ἵνα εὐδοκήσῃ νὰ συνεργήσῃ μὲ πατρικὸν ζῆλον πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐνθέρμου πόθου μου, ὅστις εἶναι ὁ ἀκόλουθος:

Προσφέρω μίαν ποσότητα χρηματικὴν ἀπὸ τάλληρα ἑπτὰ χιλιάδας ἢ ἀντ' αὐτῶν φιορίνια Αὐγούστης δεκατέσσαρας χιλιάδας, διὰ νὰ ἀγορασθῇ μὲ αὐτὴν ἓν ὑποστατικὸν ἐπ' ὀνόματί μου ἐπάνω εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας. Τοῦτο τὸ ὑποστατικὸν τὸ ἀφιερώνω ἑκουσίως εἰς τὸ ἐθνικὸν Νοσοκομεῖον τῆς μελλούσης Πρωτευούσης τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ μείνῃ ἀμετατρέπτως αἰώνιον κτῆμα αὐτοῦ τοῦ Νοσοκομείου, καὶ τὸ κατ' ἔτος εἰσόδημα αὐτοῦ τοῦ ὑποστατικοῦ προσδιορίζω διὰ νὰ μεταχειρίζεται πρὸς περίθαλψιν τῶν ἐν αὐτῷ εὑρεθησομένων ἀσθενῶν.

Δὲν ἀμφιβάλλω λοιπόν, Ἐξοχώτατε Κυβερνῆτα, ὅτι ἡ Ἐξοχότης της θέλει συγκατανεύσει διὰ νὰ λάβῃ τὴν φροντίδα τῆς ἐκλογῆς καὶ ἀγορᾶς ἑνὸς τοιούτου πρὸς ὄφελος τοῦ γένους ἀφορῶντος καὶ τῆς χρηματικῆς ποσότητος ἀναλογοῦντος ὑποστατικοῦ ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀναβολῆς καιροῦ, τοῦ ὁποίου γενομένου εὐτάκτως, θέλει συγκατανεύσει ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης νὰ μοὶ κοινοποιήσῃ τὰ περὶ τούτου ἀναγκαῖα, φανερώνουσά μοι καὶ τὴν ἐπαρχίαν καὶ τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ἤθελεν εἶναι τὸ ὑποστατικόν, καὶ διατάττουσά μοι καὶ διὰ τὴν ρηθεῖσαν ποσότητα τῶν ταλλήρων ἑπτὰ χιλιάδων, ἢ ἀντ' αὐτῶν φιορινίων δεκατεσσάρων χιλιάδων ἀργυρῶν, ποῦ; καὶ εἰς ποῖον νὰ τὰ ἐμβάσω. Ἀνίσως δὲ ἤθελεν ἐπιθυμήσει διὰ . . . ταύτην τὴν χρηματικὴν ποσότητα εἰς Τριέστιον ἢ Λόνδραν ἢ Λιβόρνον ἢ Μαρσιλίαν ἢ Γένοβαν, ἢ εἰς ἄλλην ὁποιανδήποτε ἐμπορικὴν πόλιν, ἂς μοὶ σημειωθῇ μὲ ἀκρίβειαν τὸ ὄνομα τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐμβασθοῦν τὰ μετρητὰ καὶ δὲν θέλω λείψει νὰ ἐκπληρώσω τὴν ὑπόσχεσίν μου μὲ ἐνδόμυχον χαρὰν καὶ εὐχαριστησιν τῆς ψυχῆς μου, ἐμβάζων τὴν ρηθεῖσαν ποσότητα ἐκεῖ ὅπου ἤθελε μὲ διατάξει ἄνευ τινὸς καιροῦ ἀναβολῆς.

Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ πάσης ἀμφιβολίας καὶ δισταγμοῦ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρεώσεώς μου κρίνω εὔλογον νὰ εἴπω τὰ περὶ ἐμοῦ.

Ὁ δοῦλός της ἐκ Πατρίδος Φιλιππουπόλεως τῆς Θρᾴκης γεννημένος,

ὁδοιπόρησα κατὰ τὸ ἔτος 1775, νέος ἔτι ὢν διὰ τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1791 ἀπῆλθον εἰς Λόνδραν, καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ἀδριανούπολιν ἐχρημάτισα ἐκεῖ Κόνσολος Βρεταννικός, μετοικήσας ἔπειτα κατὰ τὸ ἔτος 1797 εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῆς οἰκογενείας μου, ἔτυχον τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ ἐν Ὕδρᾳ κυρίου Λαζάρου Κουνδουριώτη, προσωπικὴν δὲ γνωριμίαν ἔλαβον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μετὰ τοῦ αὐταδέλφου του κυρίου Γεωργίου Κονδουριώτη, ἤδη δὲ προβεβηκὼς τῇ ἡλικίᾳ κατοικῶν ἐνταῦθα εἰς Βιέννην, οἱ ρηθέντες λοιπὸν κύριοι Κονδουριῶται ἠμποροῦν νὰ δώσουν ἀκριβῆ πληροφορίαν περὶ τοῦ ὑποκειμένου μου.

Εὐχόμενος οὖν νὰ μάθω ἐν τάχει τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ποθουμένου σκοποῦ μου, μένω μὲ τὸ προσῆκον σέβας.

Ἐν Βιέννῃ τῇ 11 Ἰανουαρίου 1830

Ταπεινὸς δοῦλος

Σωτήριος Ἀντωνίου

(Ἐπὶ τοῦ νώτου) 3048

Ἀντωνίου Σωτήριος

Ἐκκλ. Γραμ. Ἐλήφθη 26 Ἰαν. 1830

Εἰσερ. 44 Τραπέζης

Ἀριθ. 882

Ὁ Κυβερνήτης

Πρὸς τὸν Κύριον Σωτήριον Ἀντωνίου εἰς Βιέννην

Ἡ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη, Κύριε, μετ' εὐγνωμοσύνης τὴν πρὸς αὐτὴν γενομένην διὰ τῆς ἀπὸ 11 Ἰανουαρίου ἐπιστολῆς σου πατριωτικὴν προσφοράν. Νομίζει δὲ ὅτι ἐξευμαρύνει τὸν τρόπον τοῦ νὰ ἐκπληρώσῃς ἐντελῶς τοὺς γενναίους σκοπούς σου, προβάλλουσα νὰ καταθέσῃς τὰς ἑπτὰ χιλιάδας διστήλων ἢ δεκατέσσαρες χιλιάδες φιορινίων Αὐγούστης εἰς τὴν Ἐθν. Τράπεζαν.

Οἱ διευθυνταὶ αὐτῆς εἰς τοὺς ὁποίους ἀνεθέμεθα τὴν φροντίδα τοῦ νὰ σὲ διευθύνουν τὴν παροῦσαν, θέλουν σὲ ἀποστείλει ὡσαύτως καὶ ἀντίτυπον κανονισμοῦ ἀφορῶντος τὸ ἐθνικὸν τοῦτον κατάστημα, καὶ ἐξ αὐτοῦ θέλεις παρατηρήσει ὅτι οἱ μέτοχοι τῆς τραπέζης ἀσφαλίζονται δι' ὑποθήκης ἐθνικῶν κτημάτων. Ὅθεν ἠμπορεῖ νὰ προσδιορίσῃς τὸν τόκον ἀνὰ ὀκτὼ εἰς τὰ ἑκατὸν ἢ εἰς τὰ Νοσοκομεῖα ἢ εἰς ὁποιονδήποτε ἄλλο φιλανθρωπικὸν κατάστημα, ὅπως τὸ κρίνεις ὠφελιμώτερον. Καὶ ἴσως θελήσῃς νὰ προτιμήσῃς τ' ἀλληλοδιδακτικὰ Σχολεῖα. Μένει δὲ εἰς τὴν ἐξουσίαν σου νὰ προσδιορίσῃς εἰς τὸν δέοντα καιρόν, τὸ ὁποῖον θὰ καταθέσῃς ἤδη εἰς τὴν Τράπεζαν κεφάλαιον, εἰς ἀγορὰν ἰδιοκτησίας, ἥτις θέλει διαμένει διὰ παντὸς κατ' ἀρέσκειάν σου πρὸς ὄφελος ὁποιουδήποτε καταστήματος ἤθελε προσδιορισθῆ.

Ἐπιθυμοῦμεν, Κύριε, νὰ λάβωμεν ὅσον τάχος, ἀπάντησιν εἰς τὴν παροῦσάν μας ἐκ μέρους σου, διὰ νὰ τὴν δημοσιεύσωμεν, δὲν ἐπιθυμοῦμεν δὲ

νὰ δημοσιεύσωμεν τὸ ὁποῖον προέθεσό νὰ κάμῃς καλὸν ἔργον, διὰ νὰ σ' εὐχαριστήσωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ὑποχρεώσωμεν καὶ ἄλλους Ἕλληνας ν' ἀκολουθήσουν τὸ εὐγενές σου παράδειγμα. Ἄσμενοι σὲ ἐκφράζομεν καὶ αὖθις τὴν εὐγνωμοσύνην μας, καὶ τὴν περὶ σοῦ ἰδιαιτέραν μας ὑπόληψιν.

Ἐν Ναυπλίῳ 13)25 Μαρτίου 1830

Ὁ Κυβερνήτης
Ἰω. Α. Καποδίστριας

Ἐξοχώτατε Κυβερνῆτα!

Μετ' ἄκρας εὐχαριστήσεως ἔλαβον διὰ τῆς ἐν Αἰγίνῃ ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἐντίμου Ἐπιτροπῆς τὴν ὑπὸ ἀριθ. 882 ἀπὸ 13 Μαρτίου τοῦ παρόντος ἔτους ἐπιστολήν της. Καὶ εἰμὶ κατὰ πάντα εὐγνώμων ὅτι δεκτὴ γέγονε παρ' αὐτῆς ἡ πρὸς τὸ κοινὸν ὄφελος τῆς Ἑλλάδος προσφορά μου τῶν φιορινίων δεκατεσσάρων χιλιάδων ἀργυρῶν, τὴν ὁποίαν ἐπρόβαλα μὲ τὴν πρὸς τὴν Ἐξοχότητά της ἀπὸ 11 Ἰαν. τοῦ παρόντος ἔτους ταπεινήν μου ἀναφοράν.

Κατὰ τὴν διαταγὴν οὖν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος δὲν ἔλειψα νὰ ἐκπληρώσω ἀμέσως ταύτην τὴν ὑπόσχεσίν μου ἐμβάσας πρὸς τὴν ἐν Αἰγίνῃ ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἔντιμον Ἐπιτροπὴν μέσον Τριεστίου κατὰ τὸν διορισμὸν αὐτῆς τὴν ρηθεῖσαν ποσότητα τῶν δεκατεσσάρων χιλιάδων φιορινίων ἀργυρῶν ἀνὰ τρία εἰκοσάρια εἰς τὸ φιορίνι, τῶν ὁποίων ὁ χρονικὸς τόκος ἀνὰ ὀκτὼ εἰς τὰ ἑκατὸν εὔχομαι καὶ παρακαλῶ νὰ χορηγῆται ἐξ ἡμισείας εἰς τὰ ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὰ Νοσοκομεῖα μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν θέλει ἀγορασθῆ τὸ ὑποστατικὸν περὶ τοῦ ὁποίου ἔγινε λόγος εἰς ἐκείνην τὴν ταπεινήν μου ἀναφοράν. Ἡ δὲ ἀγορὰ καὶ ἐκλογὴ τοῦ ἀγορασθησομένου ὑποστατικοῦ ἀφιερώνεται εἰς τὴν φροντίδα τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος διὰ νὰ ἀποφασίσῃ, ὅπως ἤθελε κρίνει συμφερώτερον, μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τὸ νὰ ἀκούσω ὅσον οὔπω ὅτι ἡ ἰδιοκτησία αὕτη ἐβάλθη εἰς πρᾶξιν, τὴν ὁποίαν προστάζω νὰ μείνῃ διὰ παντὸς τῶν τε ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ τοῦ Νοσοκομείου τῆς μελλούσης πρωτευούσης αὐτῆς, καὶ τὸ κατ' ἔτος εἰσόδημά της νὰ χορηγῆται ἐξ ἡμισείας, ὡς εἶπον, εἰς τὰ ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὸ ρηθὲν Νοσοκομεῖον.

Αὕτη ἡ ἰδιοκτησία εὔχομαι νὰ γένῃ ἐπ' ὀνόματί μου, ὡς ἀφιέρωμα εἰς τὰ ρηθέντα ἀποκαταστήματα, καὶ τὰ ἔγγραφα αὐτῆς νὰ παρακατατεθῶσιν εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας μὲ τοὺς ἄνωθεν προσδιορισμούς. Θέλει δὲ συγκατανεύσει ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης νὰ διορίσῃ, ἵνα σταλθῇ τότε καὶ πρὸς ἐμὲ ἓν ἀντίγραφον αὐτῶν.

Μένω μὲ τὸ προσῆκον σέβας.

Ἐν Βιέννῃ τῇ 20 Μαΐου 1830

τῆς Ἐξοχότητός της

ταπεινὸς δοῦλος
Σωτήριος Ἀντωνίου

Ἐκ τῶν ἐν Βιέννῃ Ἑλλήνων πολλοὶ ἐπλούτησαν διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν τραπεζιτικῶν ἐπιχειρήσεων, οἵτινες ὅμως εὐηργέτησαν καὶ τὴν Ἑλλάδα παντοιοτρόπως. Εἰς τούτους ἀνήκουν οἱ βαρῶνοι Σίμων Σίνας καὶ οἱ ἀπόγονοί του, Κων. Βέλλιος, Νικ. Δούμπας κ.ἄ. [74]. Ἐκεῖ εἰργάσθη καὶ ὁ Σταῦρος Ἰωάννου ἢ Τσαπαλάμος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος Σταύρου ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ἐθν. Τραπέζης [75]. Ὁ Σίμων Γρ. Σίνας παρηκολούθει πάντοτε μὲ συμπάθειαν τοὺς ἀγωνιζομένους ὁμοεθνεῖς του, μόλις δὲ ἀπηλευθερώθη ἡ χώρα καὶ ὁ Κυβερνήτης ὠδήγει ταύτην μὲ στιβαρὰν χεῖρα, ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν ὁ Σίνας ἐξ ὀνόματος τῶν ἐν Βιέννῃ Ἑλλήνων 2007,99 τάλληρα «πρὸς σύστασίν τινος κοινωφελοῦς, καὶ διὰ τῆς ἐτησίου τῶν τόκων διανομῆς, διηνεκῶς χρησίμου τοῖς ἐν Ἑλλάδι ὁμογενέσιν, ἱνστιτούτου, οἷον ὀρφανοτροφείου, νοσοκομείου κτλ. . . . Τὸ μέλλον τοῦτο σύστημα νὰ γένῃ ἐν ὀνόματι τῆς ἐδῶ κοινότητος τῶν ἐντοπίων ὀρθοδόξων Γραικοβλάχων, καὶ νὰ μοὶ δοθῇ τοῦ ἀποβάντος εἴδησις καὶ ἀπόδειξις πρὸς πληροφορίαν καὶ ἀπολογίαν μου ἐνώπιον τῶν μετεχόντων ἁπάντων» [76]. Εἰς τὴν ἐκ Βιέννης ἀπὸ 15)27 Μαρτίου 1830 ταύτην ἐπιστολὴν τοῦ Σ. Γρ. Σίνα, ἀπαντᾷ ὁ Κυβερνήτης διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 766 ἐκ Ναυπλίου τῇ 16-5-1830 ἐγγράφου του, δι' οὗ γνωρίζει ὅτι συμφερώτερον εἶναι νὰ διατεθῇ ἡ δωρεὰ ὑπὲρ τοῦ Ὀρφανοτροφείου καὶ καταλήγει οὕτω : «Ἐὰν καὶ ἄλλοι ὁμογενεῖς συνδράμωσι μὲ τὴν αὐτὴν προθυμίαν εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλληνοπαίδων, τῶν ὁποίων γέμουσιν οἱ Ἑλληνικοὶ τόποι, καὶ μάλιστα αἱ ἐπαρχίαι, ὅπου ὑπῆρχόν ποτε πόλεις, τότε καὶ τὰ διδακτικὰ καταστήματα θέλουν στερεωθῆ, καὶ ἡ ἑπομένη γενεὰ θέλει λάβει ἀγωγὴν ἀξίαν τῆς μελλούσης τύχης, εἰς τὴν ὁποίαν προσεκλήθη παρὰ τῆς θείας προνοίας. Εἴθε τὸ ἰδικόν σας παράδειγμα καὶ τῶν ἐν ἀλλοδαπῇ Ἑλλήνων, ὅσοι συνεισέφερον φιλοτίμως ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, νὰ ἐγείρῃ καὶ τοὺς ἄλλους ὁμογενεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχοντες τὰ αὐτὰ πρὸς τὴν πατρίδα αἰσθήματα, δὲν ἔδειξαν εἰσέτι διὰ τῶν ἔργων τοὺς ὁποίους τρέφουσιν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγαθοὺς σκοπούς. Ἐκφράζομεν πρὸς σέ, Κύριε, καὶ διὰ σοῦ πρὸς τοὺς συμπολίτας σου Γραικο-βλάχους πολλὴν εὐγνωμοσύνην ἐκ μέρους τῶν ὀρφανῶν, καὶ παρ' ἡμῶν τὴν ἐξαίρετον ὑπόληψιν καὶ τιμήν» [77]. Μεταξὺ τῶν ὁμογενῶν τούτων τῆς Βιέννης πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ ἐκεῖ κατοικῶν Σωτήριος Ἀντωνίου.

---

74. Τρ. Ε. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ τουρκοκρατίας, τ. Β' ἐν Ἀθήναις 1936 σελ. 429.

75. Σωκρ. Β. Κουγέα, Ἠπειρωτικὸν Ἀρχεῖον Σταύρου Ἰωάννου. Ἠπειρωτ. Χρονικά, τ. ΙΔ' (1939) σ. 29-30, 32-33 κ.ἀ.

76. Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος, ἀριθ. 41, ἔτ. Ε' ἐν Αἰγίνῃ 28 Μαΐου 1830 σελ. 165.

77. Γεν. Ἐφημερίς, ἀριθ. 41, ἔτ. Ε', 28 Μαΐου 1830 σελ. 165-166.

Ὁ εὐεργέτης Σωτήριος Ἀντωνίου ἐπανέρχεται ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς δωρεᾶς τῶν 14.000 φιορινίων καὶ διὰ τῆς ἀπὸ 18-5-1835 ἀναφορᾶς του πρὸς τὸν Ἀρχιγραμματέα τοῦ Κράτους καὶ διὰ τῆς ἀπὸ 5-10-1835 ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Γραμματέα, ὅστις ἀπαντᾷ διὰ τοῦ ἑξῆς ἐγγράφου [78].

ΔΩΡΕΑ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἀπὸ τὴν ἀναφοράν σας τῆς 18 Μαΐου ἐ.ἔ. πρὸς τὴν Α.Ε. τὸν ἀρχιγραμματέα τοῦ κράτους καὶ ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν ὑποφαινόμενον ἐπιστολήν σας τῆς 5 Ὀκτωβρίου 1835, παρετήρησεν ἡ Κυβέρνησις ὅτι ἡ θετικὴ ἐπιθυμία σας εἶναι 14.000 φιορινίων, ἐκ τῶν ὅσων φιλογενῶς προσενέγκατε εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ δαπανηθῶσι πρὸς διατήρησιν νοσοκομείου καὶ σχολείου εἰς τὴν πρωτεύουσαν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ Κυβέρνησις, προθυμουμένη νὰ συμμορφωθῇ μὲ τὰς εὐχάς σας, χρεωστεῖ νὰ σᾶς γνωστοποιήσῃ προηγουμένως ὅτι ἡ ποσότης τῶν 14.000 φιορινίων, τὴν ὁποίαν εἴχετε πέμψει ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Κυβερνήτου Καποδίστρια, κατατεθεῖσα τότε εἰς τὴν χρηματικὴν Τράπεζαν τῆς Ἐπικρατείας, δὲν εἶναι ἤδη διαθέσιμος, διότι οἱ λογαριασμοὶ τῆς Τραπέζης ἐκείνης δὲν ἐξεκαθαρίσθησαν εἰσέτι. Ἑπομένως, ἂν, ὡς ἡ Κυβέρνησις ὑποθέτει, περὶ πολλοῦ ποιεῖσθε νὰ προσηλώσητε τὸ ὄνομά σας εἰς ἀγαθοεργὰ καταστήματα ἀνηγερμένα ἐντὸς τῆς πρωτευούσης, δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι συνάδει μὲ τὸν σκοπόν σας, ἂν πρὸς τὸ παρόν, καὶ μέχρις ὅτου γίνωσι διαθέσιμοι αἱ 14.000 φιορινίων, δαπανηθῶσι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον αἱ ἐσχάτως σταλεῖσαι 10.000 φιορίνια.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1835

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ.
Γραμματεὺς
Ι. ΡΙΖΟΣ

Πρὸς τὸν Κύριον Σωτήριον Ἀντωνίου
Εἰς Βιέννην [79]

Περὶ τῆς λοιπῆς δράσεως τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὡς καὶ περὶ τῆς τελευτῆς του δὲν ἠδυνήθην δυστυχῶς νὰ ἀνεύρω εἰσέτι σχετικὰς πληροφορίας [80].

---

78. Κ. Π. Ζ α β ι τ ζ ι ά ν ο υ, Ἀρχεῖα Ἐθνικῶν Εὐεργετῶν. Μέρος Α' τεῦχος Α', Ἀθῆναι 1929 σελ. 97. Περὶ τῆς διαθήκης ταύτης βλ. καὶ Σ κ ε ύ ο υ Γ. Ζ ε ρ β ο ῦ, Ἐθν. Κληροδοτήματα καὶ δωρεαί. Ἀθῆναι 1926 σελ. 808 καὶ 822 (αὔξ. ἀριθ. διαθήκης 2974).

79. Ἀντίγραφον ἐγγράφου περὶ τῆς δωρεᾶς. Ἀναδημοσιεύεται ἐξ ἐκθέσεως Δ. Ν. Φ α ν δ ρ ί δ ο υ, Ἀθῆναι 1894. Σημ. Κατετέθησαν δρχ. παλ. 12000 (ὅρα ἔκθεσιν Δ. Λεβίδου). Ζ α β ι τ ζ ι ά ν ο υ ἔ.ἀ. σελ. 97.

80. Σ.Λ. Βλέπε περὶ δωρεᾶς αὐτοῦ εἰς κοινότητα Φιλιππουπόλεως καὶ Μονὴν Κουκλένης δι' ἀνοικοδόμησιν 15.000 γρ. 1832, Κώδικα Κυρίλλου (1781-1845) καὶ κληροδοτήματα μετὰ θάνατον, Ἀρχ. Θρ. Θησ. τόμ. Β' σ. 21-22 Μ. Ἀποστολίδου.

ΕΙΡΗΝΗΣ ΒΑΡΟΥΧΑ - ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΙ ΔΥΟ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΙ

Νομίσματα ἀπὸ τὴν γνωστὴν καὶ σημαντικωτάτην πόλιν Μεσημβρίαν τοῦ Εὐξείνου ὑπάρχουν, ὡς γνωστόν, ἀφθονώτατα δημοσιευμένα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Μαργαρίτη Κωνσταντινίδη, ὁ ὁποῖος περιγράφει καὶ σπανίους τύ-

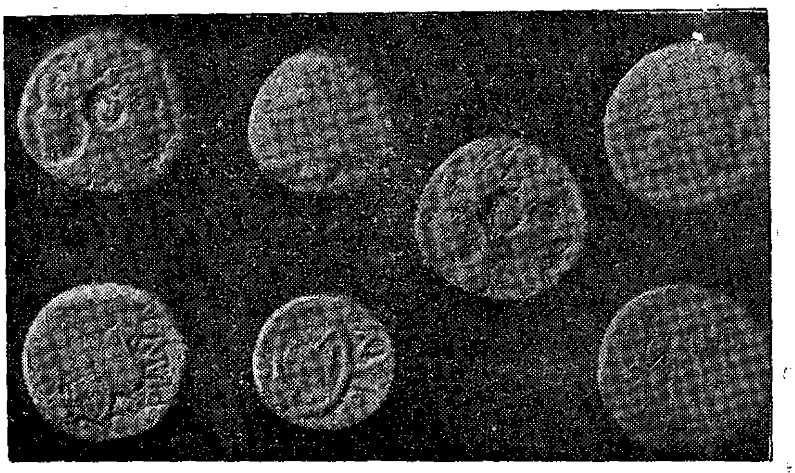

πους [1] ἀπὸ ἰδιωτικὴν—ἴσως ἰδικήν του — συλλογὴν χωρὶς νὰ συνοδεύωνται καὶ ἀπὸ εἰκόνας.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλη Μεσημβρία ἡ τοῦ Αἰγαίου εἰς τὰς Θρακικὰς ἀκτὰς μεταξὺ Μάκρης καὶ Μαρωνείας γνωστὴ μόνον ἀπὸ χωρίον τοῦ Ἡροδότου εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὸν Tachella (Revue Numismatique 1900 σ. 258) πρέπει νὰ ἀποδοθῇ τὸ ὑπ' ἀρ. 1 καὶ 3 τῆς εἰκόνος.

Ἡ ἀπόδοσις αὕτη ἔγινεν ἀποδεκτὴ [3] μὲ κάποιον ὅμως δισταγμόν. Ὁ δισταγμὸς οὗτος, ἐνδεχομένως θὰ ἀποδειχθῇ ὁριστικῶς δικαιολογημένος χάρις εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ W. Schwabacher. Num. Chr. 1942 σ. 96).

Εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 1 καὶ 3 τῆς εἰκόνος μὲ κεφαλὴν Διονύσου διακρίνονται

---

1. Ὑπ' ἀρ. 7, 8, 9, 16 σελ. 100 κέ. Τὸ ὑπ' ἀρ. 16 ἀναφέρεται εἰς τὸν Mionnet Suppl. ἀρ. 849, ἐπίσης τὸ ὑπ' ἀρ. 8.

2. Τὸ ὑπ' ἀρ. 9 τοῦ Μαργαρίτη Κωσταντινίδη.

3. Head Hist. Num. σ. 248. G. Hill Num. Chr. 1922 σ. 161 pl. VI, 14-15. Babelon Traité. Sylloge Num. Graecorum, DNM. ἀρ. 659.

δύο ὑστερόσημα μὲ κεφαλὴν πεπλοφόρον καὶ κράνος. Τὸ κράνος ὅμως εἴτε κατ' ἐνώπιον εἰς τὰ γνωστὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Μεσημβρίας τοῦ Εὐξείνου εἴτε ἐκ τοῦ πλαγίου, ὅπως φαίνεται εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 2 τῆς εἰκόνος [4] εἰς τὰ χαλκᾶ, εἶναι τὸ γνωστὸν σύμβολον τῆς αὐτῆς πόλεως, ὅπως, καὶ ὁ τροχός. Ἐπίσης κράνος ἔμπροσθεν τῆς Ἀθηνᾶς διακρίνεται εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 4 νόμισμα τῆς εἰκόνος.

Ἐκτὸς τούτου ὅμως ὁ ὀπίσθιος τύπος τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 νομίσματος [5] ἔχων σταφυλὴν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ΜΕΣΑΜ δεξ. καὶ ΒΡΙΑΝΩΝ ἀριστερά, ἔχει κτυπηθῇ [6] ἐπάνω εἰς νόμισμα ἔχον τὸν τύπον τῆς κεφαλῆς τοῦ ὑπ' ἀρ. 4 νομίσματος τῆς Μεσημβρίας τοῦ Εὐξείνου, καὶ λογικώτερον εἶναι νὰ δεχθοῦμε, ὅτι τὸ ἐχρησιμοποίησεν ἡ ἰδία πόλις [7].

Ἑπομένως πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον οὐδὲν νόμισμα δύναται νὰ ἀποδοθῇ μὲ ἀπόλυτον βεβαιότητα εἰς τὴν Μεσημβρίαν τοῦ Αἰγαίου, μέχρις ἀνευρέσεως νομισμάτων ἐπὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως ἢ πλησίον αὐτῆς [8].

---

4. Ὁ Κωνσταντινίδης περιγράφει καὶ ἄλλον παρόμοιον τύπον μὲ κράνος (ἀρ.7).

5. Νὰ δεχθοῦμε ὅτι ἡ μία Μεσημβρία ἐχρησιμοποίησε νομίσματα τῆς ἄλλης, θὰ ἦτο κάπως βεβιασμένον.

6. Εἰς τὴν εἰκόνα ληφθεῖσαν ἐκ τοῦ Num. Chr. 1942 σ. 96 ἔχει ἀπεικονισθῇ ἀνεστραμμένος.

7. Κατὰ τὸν Schwabacher ἔ. ἀ. Εἰς καθαρωτέραν εἰκόνα Sylloge ἀρ. 659 φαίνεται σαφέστερα κεφαλὴ κάτω ἀπὸ τὴν σταφυλήν.

8. Ὁ Κωνσταντινίδης περιγράφει δύο χαλκᾶ νομίσματα Μεσημβρίας τοῦ Εὐξείνου, τὰ ὁποῖαι εἶναι σπανιώτατα—ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα προσιτὰ δεδομένα τοὐλάχιστον,—τὰ ὑπ' ἀρ. 8 καὶ 16 μὲ παραστάσεις κεφαλὰς ἀντωπὰς καὶ κηρύκειον. Τὸ ἓν εἶναι ἴσως ρωμαϊκόν, τῆς Μεσημβρίας τοῦ Εὐξείνου, ἡ ἀπόφασις ὅμως διὰ τὸ δεύτερον, πρέπει νὰ γίνῃ μὲ προσοχήν.

ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΔΑΛΕΖΙΟΥ

ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΤΙΝΑ ΕΡΓΑ
ΠΕΡΙ ΘΡΑΚΗΣ, ΡΟΥΜΕΛΗΣ ΚΑΙ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ Κ. Ι. ΑΜΑΝΤΟΥ

Σκοπὸς τῆς παρούσης βιβλιογραφίας εἶναι νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι δημοσιεύονται ἐν Τουρκίᾳ περὶ Θράκης καὶ Βαλκανικῆς Χερσονήσου, περιλαμβάνουσαι πᾶν πεδίον δράσεως. Περιορίζεται δὲ εἰς βιβλία καὶ ἄρθρα περιοδικῶν εὑρισκόμενα ἐν τῇ τουρκικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἐν τῷ Γαλλικῷ Ἰνστιτούτῳ Ἀθηνῶν.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

Bel=Belleten. Δελτίον ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Τουρκικῆς Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀγκύρας.

CED=Istanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi. Ἐπιθεώρησις τοῦ Ἰνστιτούτου Γεωγραφίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

CEY=Coğrafya Enstitüsü Yayınları. Δημοσιεύματα τοῦ Ἰνστιτούτου Γεωγραφίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

DTCFD=Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi. Ἐπιθεώρησις Γλωσσῶν, Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας τῆς Φιλολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀγκύρας.

EFTDED=Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. Ἐπιθεώρησις τῆς Τουρκικῆς Γλώσσης καὶ Φιλολογίας τῆς Φιλολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

IÜEF=Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. Φιλολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

IÜEFY=Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlarından. Ἐκδόσεις τῆς Φιλολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

Review=Review of the Geographical Institute of the University of Istanbul. International edition. Ἐπιθεώρησις τοῦ Γεωγραφικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ. Διεθνὴς ἔκδοσις.

RSC=Revue des Sciences Economiques. Ἐπιθεώρησις τῶν Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

STE=Sanat Tarihi Enstitüsü. Ἰνστιτοῦτον Ἱστορίας τῆς Τέχνης τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

TD=Tarih Dergisi. Ἱστορικὴ Ἐπιθεώρησις τῆς Φιλολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

TE=Tarih Enstitüsü. Ἰνστιτοῦτον Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀγκύρας.

THITM=Türk Hukuk ve Iktisat Tarihi Mecmuasi. Ἐπιθεώρησις τῆς Τουρκικῆς Νομικῆς καὶ Οἰκονομικῆς Ἱστορίας ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

THTE=Türk Hukuk Tarihi Enstitüsü. Ἰνστιτοῦτον Ἱστορίας τοῦ Τουρκικοῦ Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

TI=Türkiyat Enstitüsü. Τουρκολογικὸν Ἰνστιτοῦτον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

TITE=Türk Inkılâb Tarihi Enstitüsü. Ἰνστιτοῦτον Ἱστορίας τῆς Τουρκικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

TM=Türkiyat Mecmuasi. Ἐπιθεώρησις Τουρκολογίας τοῦ Τουρκολογικοῦ Ἰνστιτούτου.

TSE=Türk Sanati Enstitüsü. Ἰνστιτοῦτον Τουρκικῆς Τέχνης τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰσταμπούλ.

TTAED=Türk Tarih Arkeologya ve Etnografya Dergisi. Ἐπιθεώρησις τῆς Τουρκικῆς Ἱστορίας, Ἀρχαιολογίας καὶ Ἐθνογραφίας.

TTKY=Türk Tarih Kurumu Yayınlarından. Ἑταιρεία Τουρκικῆς Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀγκύρας.

XMBTK =X. Milletlerarası Bizans Tetkikleri Kongresi Tebliğleri. Πεπραγμένα τοῦ Ι΄ Διεθνοῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου.

ΒΙΒΛΙΑ

1.—**Akın H.**, Aydin ogullari tarihi hakkında bir arastırma. Ἔρευνα ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῶν Ἀϊδίνογλου. TE ἀρ. 6. Ἄγκυρα, 1946, XXI+232 σελ.

Θράκη, Ρούμελη, Μακεδονία καὶ Ἑλλάς, βλ.: πίναξ προσώπων, σελ. 218-223, πίναξ τοπωνυμίων, σελ. 224-227, πίναξ θεμάτων, σελ. 228-230.

2.—**Aslanapa O.**, Edirnede Osmanlı devri âbideler. Τὰ ἀπὸ τῆς ὀθωμανικῆς ἐποχῆς μνημεῖα τῆς Ἀδριανουπόλεως. TSE ἀρ. 6, IÜEFY ἀρ. 427, Ἰσταμπούλ, 1949, IV+191 σελ.

Περίληψις περὶ τῆς ὀθωμανικῆς τέχνης εἰς Θράκην καὶ Ρούμελην. Φωτογραφίαι καὶ σχεδιαγράμματα ἐντὸς τοῦ κειμένου. Μέγα σχεδιάγραμμα τῆς Ἀδριανουπόλεως. Πίναξ προσώπων καὶ τοπωνυμίων.

3.— **Barkan O. L.**, XV ve XVI inci asirlarda Osmanlı imparatorluğunda ziraî ekonominin

hukuku ve malî esasları. Αἱ οἰκονομικαὶ καὶ νομικαὶ βάσεις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὸν ιε′ καὶ ις′ αἰῶνα. IÜEFY ἀρ. 256, Ἰσταμπούλ, 1945, LXXII+559 σελ. καὶ 48 πανομοιότυπα ἐγγράφων.

Σελ. 232-236, 241-242: Θράκη. Σελ. 249-250: Ρούμελη. Σελ. 297-300: Θεσσαλονίκη. Σελ. 237-240, 332-350: Νῆσοι.

4.—**Bayun Y. H.,** Türkiye devletinin dış siyasi. Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους. TITE ἀρ. I. VI, IÜEFY ἀρ. 59, Ἰσταμπούλ, 1942, 183 σελ. Σελ. 3-13: Εἰσαγωγὴ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς νέας Τουρκίας ἀπὸ 1914 μέχρι τοῦ 1917.

Σελ. 14-185: Ἀπὸ τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου μέχρι τῆς Διασκέψεως τῶν Στενῶν (Μοντραί, 20 Ἰουλίου 1936).

5.—**Beşir Çelebi,** Tarih—i Edirne—Hikâyet-i Beşir Çelebi. Ἱστορία τῆς Ἀδριανουπόλεως, Ἀφήγησις τοῦ Μπεσὶρ Τσελεμπί. Ἰσταμπούλ, 1946, 8°, 21 σελ. Ἔκδοσις πανομοιότυπος, ὑπὸ I. H. Ertaylan.

Ὁ Μπεσὶρ Τσελεμπὶ ἔζη κατὰ τὴν ἐποχὴν Μωάμεθ τοῦ Β′, ὅστις τὸν ἔφερεν εἰς Ἀδριανούπολιν. I. Βίος τοῦ Μπεσὶρ Τσελεμπὶ ὑπὸ I. H. Ertaylan. II. Ἱστορία τῆς Ἀδριανουπόλεως (μνημεῖα, ἀνάκτορα, ναοὶ κλπ.).

6.—**Biyiklioğlu T.,** Trakya'da millî mucadele. I. Cilt. Ὁ ἐθνικὸς ἐν Θράκῃ ἀγών: TTKY σειρὰ ς′, ἀρ. 25, Ἄγκυρα, τ. I, 1955, XX+566 σελ.

Ὁ τόμος οὗτος περιέχει τὰ ἀκόλουθα: Σελ. 1-121: Τὸ Θρακικὸν ζήτημα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου (1368-1910). Σελ. 123-163: Ἡ κατάστασις ἐν Θράκῃ ἀπὸ τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου μέχρι τῆς ἐπισήμου κατοχῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Σελ. 165-207: Ἡ κατάστασις ἐν Θράκῃ ἀπὸ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἀτατοὺρκ εἰς τὴν Ἀνατολὴν μέχρι τῆς κατοχῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Σελ. 209-302: Ἀπὸ τῆς κατοχῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Σελ. 303-378: Προετοιμασίαι τοῦ πρώτου στρατιωτικοῦ σώματος ἐναντίον τῆς ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως. Σελ. 379-407: Ἐνέργειαι τοῦ Τουρκικοῦ Κομιτάτου ἐν Θράκῃ. Σελ. 409-463: Τὸ Θρακικὸν ζήτημα ἀπὸ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν μέχρι τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης. Σελ. 465-522: Ἡ σύσκεψις τῆς Λωζάννης καὶ ἡ Θράκη. Σελ. 523-534: Ἱστορικὴ χρονολογία. Ἀπὸ 22 Αὐγούστου 1829 μέχρι 2 Ὀκτωβρίου 1923. Σελ. 535-552: Πίναξ προσώπων. Σελ. 552-559: Πίναξ τοπωνυμίων. Σελ. 559-564: Πίναξ γεγονότων. Βλέπε τόμον Β′.

7.—**Biyiklioğlu T.,** Trakya'da millî mucadele. II. Cilt. Vesikalar, resimler, plan ve hartalar.

Ὁ ἐθνικὸς ἐν Θράκῃ ἀγών. Ἔγγραφα, φωτογραφίαι, σχέδια καὶ χάρται. ΤΤΚΥ σειρὰ ς΄, ἀρ. 25, Ἄγκυρα, τ. ΙΙ, 1956, XVII+105 σελ.

Τὸ τεῦχος τοῦτο περιέχει 83 φωτογραφίας, πανομοιότυπα 54 ἐγγράφων, 5 σχέδια μαχῶν, 1 σχέδιον τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ 2 χάρτας τῆς Θράκης. Εἰς τὸν τόμον τοῦτον περιλαμβάνονται: Σελ. IX-XIII: Ἐξηγητικὸς πίναξ τῶν ἐγγράφων. Σελ. XIII-XVII: Πίναξ τῶν φωτογραφιῶν. Σελ. 1: Στατιστικὴ πληθυσμοῦ τοῦ Σαντζακίου τῆς Φιλιππουπόλεως. Σελ. 2: Στατιστικὴ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς Ἀδριανουπόλεως. Σελ. 3: Στατιστικὴ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς «Ἰσλαμιγιέ». Σελ. 4: Στατιστικὴ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς Τεκφούρδαγ. Σελ. 5: Στατιστικὴ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς Καλλιπόλεως. Σελ. 6-105: Μεταγραφὴ τῶν ἐγγράφων διὰ λατινικῶν χαρακτήρων.

8.—**Diez E.—Aslanapa O.,** Türk Sanati. Τουρκικὴ τέχνη. ΙÜEFY ἀρ. 627, Ἰσταμπούλ, 1955, IV+343 σελ., 560 σχέδια καὶ εἰκόνες.

Τζαμία, ἀνάκτορα, λουτρά, κρῆναι, τάφοι, γλυπτὰ (ἐπὶ μαρμάρου καὶ ξύλου), faïences, πήλινα καὶ ὑάλινα ἀντικείμενα, τάπητες, ὑφάσματα, μικρογραφίαι κλπ. Σελ. 312-332: Γενικὴ βιβλιογραφία τῆς τουρκικῆς τέχνης. Σελ. 334-340: Πίναξ προσώπων καὶ τοπωνυμίων: Dimetoka (Διδυμότειχον), Atina (Ἀθῆναι), Edirne (Ἀδριανούπολις) κλπ.

9.—**Gelibolu Mustafa Ali,** Mavâidu n-Nefâis fî idi l-mecâlis. Ἱστορία τοῦ Μουσταφὰ Ἀλὶ Τσελεμπὶ Καλλιπολίτου. ΙÜEFY ἀρ. 679, Ἰσταμπούλ, 1955, XVII+254 σελ. Ἔκδοσις πανομοιότυπος ὑπὸ C. Baysun μετὰ διατριβῆς περὶ τοῦ συγγραφέως.

Ὁ Μουσταφὰ ἔγραψε διαταγῇ Μουρὰτ τοῦ Γ΄, ἐπεράτωσε δὲ τὸ ἔργον του κατὰ τὸ 1008 Ἐγ. (1599-1600). Πίναξ, σελ. 275-279: Ἑλλάς. Πελοπόννησος. Μυτιλήνη. «Μόνατα» ἢ «Μόλατα» ἐν Μυτιλήνῃ. Πίναξ, σελ. 280-281: Ρούμελη. Πίναξ, σελ. 282-294: Θεσσαλονίκη, Ραγιάδες, Ρούμελη.

10.—**Gökbilgin M. T.,** XV-XVI. asırlarda Edirne ve Paşa livası. Vakıflar-Mülkler-Mukaataalar. Ἀδριανούπολις καὶ Πασὰ-λιβασὴ κατὰ τὸν ιε΄ καὶ ις΄ αἰῶνα. Βακούφια-Κτήματα-Μεμισθωμέναι γαῖαι. ΙÜEFY ἀρ. 508, Ἰσταμπούλ, 1952, VII+631+302 σελ.

Σελ. 6-65: Διοικητικὴ ὀργάνωσις τῆς Ρούμελης κατὰ τὸν ιε΄ καὶ ις΄ αἰῶνα. Σελ. 65-160: Κρατικὰ κτήματα. Σελ. 160-546: Κτηματολόγιον τοῦ ιδ΄, ιε΄ καὶ ις΄ αἰῶνος. Κείμενα εἰς τὴν ἀραβικὴν γραφὴν καὶ μεταγραφὴ αὐτῶν διὰ λατινικῶν χαρακτήρων. Σελ. 547-627: Πίναξ προσώπων καὶ τοπωνυμίων. Σελ. 3-12: Βακούφια τοῦ Βαγεζὶτ Β΄ (1481-1512). Σελ. 13-301: Πανομοιότυπα βακουφναμέδων καὶ μεταγραφὴ αὐτῶν διὰ λατινικῶν χαρακτήρων. Σελ. 303: Πίναξ τῶν βακουφναμέδων.

11.—**Inalcik H.**, Tanzimat ve Bulgar meselesi. Τὸ Ταντζιμὰτ καὶ τὸ Βουλγαρικὸν ζήτημα. Ἄγκυρα, 1943, σελ. 161. Κριτικὴ τοῦ βιβλίου ὑπὸ E. Z. Karal, DTCFD τ. Β', τεῦχ. 1, 1943, σελ. 189-191.

12.—**Jaeschte G.**, Türk inkılabı tarihi kronolojisi 1918-1923. Çeviren N. R. Aksu. Ἱστορικὴ χρονολογία τῆς Τουρκικῆς ἐπαναστάσεως 1918-1923. Μετάφρασις Ν. Ρ. Ἄκσου. TITE ἀρ. II, IÜEFY ἀρ. 98, Ἰσταμπούλ, 1939, 2+158 σελ.

Σελ. 4-18 : Βιβλιογραφία. Σελ. 19-158 : Χρονολογία τῶν γεγονότων ἀπὸ 30 Ὀκτωβρίου 1918 μέχρις 29 Ὀκτωβρίου 1923. Ἀδριανούπολις, σελ. 84, 108, 139, 140. Θράκη, σελ. 43, 113, 134, 138, 144. Πασά-ελι, σελ. 72. Καραγάτς, σελ. 150. Ρούμελη, σελ. 51. Βαλκάνια καὶ ἰδίως Ἑλλάς.

13.—**Kaynar R.**, Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat. Ὁ Μουσταφὰ Ρεσὶτ-πασᾶς καὶ τὸ Ταντζιμάτ. TTKY σειρὰ J', ἀρ. 19, Ἄγκυρα, 1954, X+656 σελ. Ἑλλάς, Θράκη καὶ Ρούμελη βλ. πίνακα.

14.—**Konyali I. H.**, Mimar Koca Sinan. Ὁ μέγας ἀρχιτέκτων Σινάν. Ἰσταμπούλ, 1948, σελ. 168.

Σελ. 31-32 Βακουφναμὲς τοῦ 937 Ἐγίρας (1530), ὅπου ἀναφέρονται τὰ κτήματα τοῦ Σινὰν ἐν Μακεδονίᾳ, Θράκῃ «Κιζὶλ-Ἰσὰρ» καὶ Εὐβοίᾳ.

15.—**Kömürciyan E. C.**, Istanbul tarihi. XVII. asirda Istanbul. Tercume ve tahsiye eden Hrand D. Andreasyan. Ἱστορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν ις' αἰῶνα. Μετάφρασις ἀρμενικοῦ κειμένου καὶ σχόλια ὑπὸ Χ. Δ. Ἀνδρεασιάν. IÜEFY ἀρ. 506, Ἰσταμπούλ, 1952, XXI+343 σελ., 2 εἰκόνες τῆς Κων)πόλεως.

Βλ. πίναξ προσώπων καὶ τοπωνυμίων : Yunanistan (Ἑλλάς), Makedonya (Μακεδονία), Trakya (Θράκη), Rum-eli (Ρούμελη), Μόρα (Πελοπόννησος) κλπ.

16.—**Kun Halasi,** Avrupada osmanlı yer adlari. Περὶ τῶν τουρκικῶν τοπωνυμίων ἐν Εὐρώπῃ. TTKY σειρὰ J', ἀρ. 20, Ἄγκυρα, 1950.

Τουρκικὰ τοπωνύμια τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ Ἑλλάδος.

17.—**Refik Ahmet,** Anadolu'da Türk aşiretleri (966-1200). Αἱ τουρκικαὶ φυλαὶ ἐν Ἀνατολῇ (966-1200) Ἐγίρας (1558-1786). Ἔκδοσις τοῦ TI, Ἰσταμπούλ, 1930, XXIV+236 σελ.

244 αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα περὶ τῶν τουρκικῶν φυλῶν. Περὶ Ρούμελης, Θεσσαλονίκης, Βιζύης, Ραιδεστοῦ, Σαράντα Ἐκκλησιῶν, Σηλυβρίας κλπ, βλ. πίνακα ὀνομάτων, σελ. 233-236.

18.—**Sertoğlu M.,** Muhteva bakımından Başvekâlet arşivi. Βλέμμα ἐπὶ τῶν ἀρχείων τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως. Ἔκδ. AÜDTCF ἀρ. 103, Ἄγκυρα, 1955, XV+90 σελ.

Σελ. 27-28 : Κατάστιχα ἐκκλησιῶν, σχολείων, νοσοκομείων, ἐπισκοπῶν καὶ ἀρχιεπισκοπῶν (1837-1921). Σελ. 29 : Κατάστιχα ἀναφερόμενα εἰς διαφόρους χριστιανικὰς κοινότητας. Σελ. 45-50 : Κατάστιχα τῆς Μεγάλης Βεζυρίας (1561 κατάστιχα). Σελ. 62-67 : Κατάστιχα τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν (1494-1866). Σελ. 78 : Βακουφναμέδες. Μεταξὺ αὐτῶν 17 ἀπὸ τοῦ 1300-1446.

ΑΡΘΡΑ

19.—**Akdağ M.,** Celâli isyanlarinin başlamasi. Ἀρχὴ τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων τοῦ Τζελαλί. DTCFD τ. IV, 1946-1947. Τουρκικὸν κείμενον, σελ. 23-37, γερμανικὸν κείμενον, σελ. 38-50. Ρούμελη, σελ. 29, 32-34, 36.

20.—**Akdağ M.,** Osmanli müesseseleri hakkında notlar. Σημειώσεις περὶ τῶν Ὀθωμανικῶν νομίμων. DTCFD τ. XIII, 1955, σελ. 27-51.

Σελ. 28, 37, 38 : Βυζάντιον. Σελ. 28, 32, 33, 37, 38, 45, 48-49 : Ρούμελη. Σελ. 39, 41, 42, 47 : Βαλκάνια. Σελ. 44-47 : Πρόσληψις καλλιεργητῶν ἐκ τῶν ραγιάδων.

21.—**Aktepe M. Münir,** XIV. ve XV. asırlarda Rumeli'nin Türkler tarafindan iskânına dair. Ἡ ἐγκατάστασις τῶν Τούρκων εἰς Ρούμελην κατὰ τὸν ιδ' καὶ ιε' αἰῶνα. TM τ. X, 1951-1952, σελ. 299- 312.

Μελέτη βασισθεῖσα ἐπὶ τῶν Ὀθωμανικῶν Αὐτοκρατορικῶν Ἀρχείων. Μεταξὺ ἄλλων : Μιχάλογλου καὶ Ἐβρενὸς λαμβάνοντες παρὰ τοῦ Σουλτάνου γαίας εἰς Ρούμελην.

22.—**Aktepe M. Münir,** Osmanli'larin Rumeli'de ilk fethettikleri Cimbi Kal·asi. Πρώτη κατάκτησις ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τοῦ Τζιμπὶ-Καλὲ εἰς Ρούμελην. TD τ. I, 1949-1950, σελ. 283-307.

23.—**Altundağ S.,** Osmanli imparatorluğunun vergi sistemi hakkında kısa bir arastırma. Βραχεῖα ἔρευνα τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. DTCFD τ. V, 1947-1948, σελ. 187-197.

Οἱ φορολογικοὶ νόμοι ἐκ τῶν καταστίχων τῶν ις' καὶ ιζ' αἰώνων. Θράκη, σελ. 194-196.

24.—**Altündag S.,** Münchéngrätz muahedesi. Ἡ συνθήκη τοῦ Münchengrätz. DTCFD τ. I, σελ. 51-61.

Σελ. 51-58 : Εἰσαγωγή, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ συγγραφεὺς (σ. 52) ἀναφέρει τὴν συνθήκην τῆς Ἀδριανουπόλεως τοῦ 1829 καὶ τὴν Ἑλλάδα. Σελ. 59-61 : Γαλλικὸν κείμενον τῆς συνθήκης.

25.—**Amann A. M.,** Le titre primitif de l'église de Saint-Georges à Salonique. Ὁ ἀρχικὸς τίτλος τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Θεσσαλονίκῃ. ΧΜΒΤΚ, σελ. 335.

Ὁ ἀρχικὸς τίτλος ἦτο Ἅγιοι Ἀσώματοι. Τὸ ὄνομα Ἅγιος Γεώργιος ἐδόθη ὅταν ἐχρησίμευε διὰ μουσουλμανικὴν λατρείαν.

26.—**Anhegger R.,** Martoloslar hakkında. Περὶ «Μαρτολός». TM τ. VII-VIII. 1940-1942, τεῦχος II, σελ. 282-322.

Μελέτη ἐμπεριστατωμένη περὶ «Μαρτολὸς» εἰς τὴν Ρούμελην καὶ ὀργανώσεως αὐτῶν.—«Μαρτολὸς» εἰς Βέρροιαν, Κομοτηνήν, Δράμαν, Σέρρας, Καβάλλαν κλπ. Διάφοροι σημασίαι τῆς λέξεως «Μαρτολὸς» (σελ. 283, 284, 286, 301-306). Οἱ ἀρματολοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα (σελ. 297-301).

27.—**Anhegger R.,** Fatih devrinde yazılmış Farsça manzum bir eser. Mu'âli'nin Hünkârname'si. Ἔμμετρον ἔργον περσιστὶ γραφὲν ἐπὶ Μωάμεθ Β' τοῦ Κατακτητοῦ: Τὸ βιβλίον τοῦ αὐτοκράτορος, ὑπὸ Μουαλῆ. TD τ. I, 1949-1950, σελ. 145-146. Ἑλλάς, Ρούμελη, Θράκη, Εὔβοια.

28.—**Anhegger R.,** Hezarfen Hüseyin Efendi'nin Osmanlı devlet teşkilatına dair mulâhazaları. Παρατηρήσεις τοῦ Χεζαρφὲν Χουσεὶν ἐφέντη περὶ τῶν ὀργανώσεων τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας. TM τ.Χ, 1951-1953, σελ. 365-393.

Ἔργον γραφὲν τῷ 1080 Ἑγίρας (1669-1670). Μεταξὺ ἄλλων φερμάνιον τοῦ Ὀρχὰν Α' τοῦ 761 (1359-1360). Ὁ σουλτάνος προσφέρει εἰς τὸν Χ' Ἐβρενὸς Μπέην τὴν μεταξὺ Γκιουμουλτζίνας (Κομοτηνῆς), «Σίρος», Πλεύνας καὶ Τσόρλου γῆν εἰς Ρούμελην. Νόμος : Οἱ χριστιανοὶ ραγιάδες δύνανται νὰ ἔχουν τιμάρια ὡς σιπαχῆδες.

29.—**Anhegger R.,** Mehmed B. Haci Halîl ül-Kunevi'nin tarih-i âl-i Osman-i. Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς δυναστείας ὑπὸ Μεχμὲτ μπὶν Χατζῆ Χαλὴλ οὐλ-Κουνεβί. TD τ. II, 1949-1951, σελ. 51-66.

Χρονικὸν γραφὲν διαταγῇ Μωάμεθ τοῦ Β'. Ἄρχεται ἀπὸ τῶν Σελτζουκιδῶν σουλτάνων μέχρι τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Βαγεζὶτ τοῦ Β' (1481).—Κατακτήσεις τῶν Ὀθωμανῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Ἑλλάδι.

30.—**Ardel Ahmet,** Marmara bölgesinde Coğrafya müşahedeler. Γεωγραφικαὶ παρατηρήσεις ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Προποντίδος (Marmara). IÜCED τ. IV, 1956, σελ. 3-16.

Μελέτη περὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ μεταξὺ Σηλυβρίας καὶ κόλπου τοῦ Σάρου. 4 εἰκόνες : Σάρ-κιοϊ (περίσταση), Μυριόφυτον, Κεσάνη καὶ Σάρος.

31.—**Ardel Ahmet - Erol Tümentekin**, Geographical observation in Thrace. Γεωγραφικαὶ παρατηρήσεις ἐν Θράκῃ. Review τ. II, 1955, σ. 149-157.

Μελέτη ἀφορῶσα εἰς ὅλην τὴν Τουρκικὴν Θράκην, συμπεριλαμβανομένης τῆς Ἰσταμπούλ. 1 χάρτης καὶ 16 φωτογραφίαι.

32.—**Ardel Ahmet,** Notes sur la structure et le relief de la Thrace occidentale. Σημειώσεις ἐπὶ τῆς συστάσεως καὶ τῆς κατασκευῆς τῆς Δυτικῆς Θράκης. Review τ. III, 1956, σελ. 67-73.

Ἀποτελέσματα πέντε ταξιδίων ἐρεύνης.

33.—**Banarli N. S.**, Ahmedi ve dâstan-i tevârih i mülük-i Al-i Osman. Ὁ Ἀχμεντὶ καὶ ἡ ἐποποιΐα τῶν μοναρχῶν τῆς Ὀθωμανικῆς δυναστείας. TM τ. VI, 1936-1939, σελ. 49-176.

Ποίημα ἐκ στίχων 8250, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰσκεντερναμέ», γραφὲν κατὰ τὸ ἔτος 1390. Σελ. 170-173 : Πίναξ προσώπων καὶ τοπωνυμίων : Ρούμ, Ρούμελη κτλ.

34.—**Barkan Ö. L.,** Türk-Islam toprak hukuku tatbikatının Osmanlı imparatorluğunda aldiği şekiller. Μορφαὶ τοῦ Τουρκο-Ἰσλαμικοῦ ἀγρονομικοῦ νόμου ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν, THITM τ. II, 1932-1939, σελ. 119-184.

Σελ. 180-183 : Κατάστιχον τῆς Ἀδριανουπόλεως τοῦ ἔτους 934 Ἑγ. (1527-1528). Kal'a-i Dimetoka, φρούριον Διδυμοτείχου, ὁ δρόμος Σίροζ - Οὐσκοὺμπ κλπ.

35.—**Barkan Ö. L.,** Aperçu sur l'histoire des problèmes agraires des pays balcaniques. Βλέμμα ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀγροτικοῦ προβλήματος εἰς τὰ Βαλκάνια. RSE τ. VII, 1945-1946, σελ. 120-172.

Γενικαὶ ἱστορικαὶ συνθῆκαι.—Τὰ Βαλκάνια κατὰ τὴν τουρκικὴν εἰσβολήν.—Ἱστορικὰ συμπεράσματα τῶν δημογραφικῶν κινήσεων, ἅστινας προεκάλεσε.—Μεταβολαὶ ἐπελθοῦσαι εἰς τὰ Βαλκάνια συνεπείᾳ τοῦ σχηματισμοῦ

τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.—Ἀγροτικὰ ζητήματα. — Τιμάρια τῶν Σιπαχήδων. Ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κατοχήν.

36—**Barkan Ö. L.**, Le problème de l'établissement des immigrés en Turquie et la nécessité d'un plan de colonisation intérieure. Τὸ πρόβλημα τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἡ ἀνάγκη ἑνὸς σχεδίου ἐσωτερικοῦ ἀποικισμοῦ. RSC τ. XI, 1949-1950, σελ. 132-152.

Ἡ ἔκτασις καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἔργου τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων ἀπὸ τῆς δημοκρατικῆς περιόδου. Στατιστικὴ (Πίνακες) Ρουμελιωτῶν καὶ Θρᾳκῶν.

37.—**Barkan Ö. L.**, Les déportations comme méthode de peuplement et de colonisation dans l'Empire ottoman. Αἱ μετακινήσεις πληθυσμῶν ὡς μέθοδος ἐποικισμοῦ καὶ ἀποικισμοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. RSC τ. XI, 1949-1950, σελ. 67-131.

Σελ. 87-89 : Ἀποικισμὸς τῆς Ρόδου. Σελ. 89-101 : Ἀποικισμὸς τῆς Κύπρου. Σελ. 101-108 : Αἱ μετακινήσεις πληθυσμῶν πρὸς ἀποικισμὸν τῆς Ρούμελης καὶ τῶν Βαλκανίων.

38.—**Baykal B. S.**, Doksanüç harbi arifesinde Osmanlı devleti ile büyük devletler arasındaki münasebetler. Αἱ σχέσεις τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους μετὰ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου τοῦ [12]93 (1877-1878). DTCFD τ. III, 1944-1945, σελ. 183-192.

Ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ τῶν Βαλκανίων.

39.—**Baykal B. S.**, Sark buhranı ve Sabah gazetesi (1876). Ἡ ἀνατολικὴ κρίσις καὶ ἡ ἐφημερὶς «Σαμπάχ». DTCFD τ. VI, 1948-1949, σελ. 219-258.

Ὁ συγγραφεὺς ἐκθέτει «τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποσπασθῇ ἡ Ρούμελη ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν».

40.—**Bayun H.**, Ikinci meşrutiyet devri üzerinde bazı düşünceler. Σκέψεις τινὲς ἐπὶ τῆς δευτέρας περιόδου τοῦ Συντάγματος. Bel. τ. XXIII, 1959, σελ. 267-285.

«Ἡ ἐποχὴ αὕτη (1903-1918), λέγει ὁ συγγραφεύς, ἐπετάχυνε τὴν πτῶσιν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας» (σελ. 284-285). Βαλκάνια καὶ τὸ ἐπαναστατικὸν κομιτάτον. Μακεδονία, σελ. 270, 271, 274, 275, 276-277. Ρούμελη, σελ. 268, 273, 277. Ἕλληνες, σελ. 268, 274.

41.—**Çağatay N.,** Osmanlı imparatorluğunda reayadan alınan vergi ve resimler. Φόροι καὶ τέλη τῶν μὴ μουσουλμάνων ὑπηκόων (ραγιάδων) τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. DTCFD τ. V, 1947-1948, σελ. 483-511.

Μελέτη ἐξαχθεῖσα ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Κράτους. Λεπτομέρειαι ἐπὶ τῶν φόρων παντὸς εἴδους ἀπὸ τοῦ ις' αἰῶνος. Κοτζάελι (βιλαέτιον Νικομηδείας), Εὔβοια καὶ Ἑλλὰς γενικῶς. Μνεία πωλητῶν ἵππων τῆς Ρούμελης.

42.—**Çentitürk S.,** Osmanlı imparatorluğunda yürük sınıfı ve hukuki statütleri. Οἱ Γιουρούκοι καὶ ὁ καταστατικός των νόμος εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν. DTCFD τ. II, 1943, σελ. 107-116.

Οἱ Γιουρούκοι τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ρούμελης.

43.— **Duyuran Rüstem,** Izmit ve Silivri'de yapılan arkeolojik araştirmalar: 1947-1948. Ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι εἰς Ἰσμὶτ (Νικομήδειαν) καὶ Σηλυβρίαν. Bel. τ. XV, 1951.

Ἀνασκαφαὶ εἰς Ὀρτάκιοϊ, δώδεκα χιλιόμετρα ΝΔ τῆς Σηλυβρίας. Ἀνακάλυψις δύο μωσαϊκῶν τοῦ ε'-ς' αἰῶνος μ.Χ. (Πίναξ XVI-XVIII).

44.—**Duyuran Rüstem,** Corlu-Sultan-Köy yeralti mezar odasi hakkında kisa rapport. Βραχεῖα ἔκθεσις περί τινος ὑπογείου τάφου εἰς Σουλτάνκιοϊ-Τσόρλου. TTAED τ. V, 1949, σελ. 28-31. 2 σχέδια καὶ 5 εἰκόνες.

45.—**Dvornik F.,** L'idée de l'apostolicité à Byzance et la légende de l'apôtre André. Ἡ ἀποστολικὴ ἰδέα εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ ἡ περὶ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου παράδοσις. ΧΜΒΤΚ σελ. 323-329.

Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει τὸ ἔργον τοῦ Γρηγορίου de Tours περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου καὶ τὸ ταξίδιόν του εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Θράκην. Παράδοσις περὶ τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου ἐν Θράκῃ. Στάχυς, ἐπίσκοπος Ἀργυρουπόλεως ἢ Βυζαντίου.

46.—**Erdoğan M.,** Osmanlı mimarı tarihinin arşiv kaynakları. Αἱ πηγαὶ τῆς ἱστορίας τῆς ὀθωμανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. TD τ. III, 1951-1952, σελ. 95-122.

Κατάστιχα ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπισκευὴ φρουρίων καὶ κτιρίων εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὴν Εὔβοιαν, Ρόδον, Κρήτην, Ἀθήνας, Λεβάδειαν, Θεσσαλονίκην κλπ.

47.—**Eyice S.,** Yunanistan' da türk mimarı eserleri. Τουρκικὰ ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα ἐν Ἑλλάδι. TM τ. XI, 1954, σελ. 157-182.

Ἀθῆναι, Θεσσαλονίκη.

48.— **Eyice S.,** Yunanistan'da türk mimarî eserleri. Τουρκικὰ ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα ἐν Ἑλλάδι. TM τ. XII, 1955, σελ. 205-230.

Μνημεῖα τῆς Φλωρίνης, Ἐδέσσης, Καβάλλας, Ἄθω, Τρικκάλων, Ὀστρόβου, Διδυμοτείχου, Ἁλμυροῦ, Εὐβοίας κλπ. Μετ' εἰκόνων.

49.—**Gökbilkin M. T.,** XVI. asır ortalarında Osmanlı devletinin Tuna havzası ve Akdeniz siyasetleri, bunlar arasındaki alâka ve irtibat, mühtelif veçheleri. Αἱ διάφοροι ἐκφάνσεις τῆς πολιτικῆς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους κατὰ τὸν ις' αἰῶνα εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Δουνάβεως καὶ τὴν Μαύρην Θάλασσαν. DTCFD τ. XIII, 1955, σελ. 63-77.

Βαλκάνια καὶ Πελοπόννησος, σελ. 63-64.

50.—**Göyünc N ,** Kapudan-i Deryâ Küçük Hüseyin Paşa. Κουτσοὺκ Χουσεὶν Πασᾶς ἀρχηγὸς τοῦ στόλου. TD τ. II, τεῦχος 3-4, 1951, σελ. 35-50.

Βιογραφία. Ἡ δρᾶσις του εἰς τὸ Αἰγαῖον. Καταδίωξις πειρατῶν, «τῶν ὁποίων ὁ πλέον ἐπίφοβος ἦτο ὁ Ἕλλην Λάμπρος».

51.—**Güçer L.,** Le commerce intérieur dans l'Empire Ottoman pendant la seconde moitié du XVIe siècle. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ις' αἰῶνος RSC τεῦχος Ὀκτ. 1949—Ἰουλ. 1950, ἀρ. 1-4, σελ. 163-188.

52.—**Ilaydin H - Erzi S.,** XVI. asra âid bir münşeât mecmuası. Συλλογὴ περὶ συντάξεως ἐπιστολῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν ις' αἰῶνα. Bel. τ. XXII, 1957, σελ. 221-252.

Σελ. 222 : Βελιγράδιον. Σελ. 238 : Κρήτη. Σελ. 238, 250 : Κεφαλληνία, Çuka (Τζούκα). Σελ. 247 : Ρούμελη. Σελ. 250 : Κέρκυρα.

53.—**Inalcik H.,** Istanbul fethinin yakın sebepleri. Ἡ κατάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ αἱ σύγχρονοι πρὸς αὐτὴν αἰτίαι. DTCFD τ. XI, 1953, σελ. 345-354.

Ἀναφέρονται : Βαλκάνια, Ἑλλάς, Ρούμελη καὶ Θράκη.

54.—**Inalcik H.,** Stefan Duşan'dan Osmanlı imparatorluğuna XV. asirda Rumeli'de hıristian sipahiler ve menşeleri. Ἀπὸ Στεφάνου Δουσὰν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἡ καταγωγὴ τῶν Χριστιανῶν τιμαριωτῶν εἰς Ρουμε-

λίαν κατὰ τὸν ιε΄ αἰῶνα. Τιμητικὸς Τόμος Fuat Köprülü, Ἰσταμπούλ, 1953, ἔκδ. IÜEFY, σελ. 207-248.

Ὑπάρχει μελέτη τοῦ M. Akdağ περὶ καταργήσεως τῶν τιμαρίων (Timar rejiminin bozuluşu). Βλ. DTCFD τ. III, 1944-1945, σελ. 419-431.

55.— **Kowalski T.**, Kyzey-doğu Bulgaristan Türkleri ve Türk dili. Οἱ Τοῦρκοι τῆς Βορειοανατολικῆς Βουλγαρίας καὶ ἡ τουρκικὴ γλῶσσα. EFTDED τ. III, τεῦχος 3-4, 1949, σελ. 477-500.

56.—**Köprülü Orhan F.**, Kaynak tenkidi, Cevrî tarihi'nin mahiyet ve kiymet. Κριτικὴ τῶν πηγῶν. Ποιότης καὶ ἀξία τῆς Ἱστορίας τοῦ Τζεβρί. TD τ. I, 1949, σελ. 53-66.

Ἡ Ἱστορία, ἥτις ἐδημοσιεύθη εἰς δύο τόμους τὸ 1291-1292 Ἐγίρας (1874-1875) ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Örfi Μαχμοὺτ Ἀγᾶ, εἶναι δύο ἔργα διάφορα. Τὸ δεύτερον, γραφὲν τὸ 1162-1165 Ἐγ. (1748-1752), εἶναι Ἱστορία τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκει τις ἄγνωστα πράγματα.

57.—**Kurat A. N.**, Panslavism. Πανσλαβισμός. DTCFD τ. XI, 1953, σελ. 242-278.

Ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ ἐν Τουρκίᾳ καὶ Βαλκανικῇ.

«Ὁ ὅρος πανσλαβισμὸς ἐχρησιμοποιήθη διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὸ 1826» (σελ. 242).

58.—**Kurtoğlu F.**, XVI. inci asrın ilk yarımında Gelibolu. Ἡ Καλλίπολις κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ις΄ αἰῶνος. TM τ. V., 1935, σελ. 291-306.

Ἱστορία τῆς κατακτήσεως τῶν Δαρδανελλίων ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1353. Ἄγνωστον κατάστιχον τοῦ 1518 περὶ τῆς διοικήσεως, τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου τῆς Ρούμελης. Οἱ ραγιάδες ὑπήκοοι τῆς Καλλιπόλεως, τῆς Λήμνου, τῆς Θάσου καὶ τῆς «Σκάλας τοῦ Λιμὰν Χισαρή».

59.—**Sadi Hamit**, Paşaeli Sarkı Trakyanin coğrafyasına ve iktisadî tarihine dair notlar. Σημείωσις περὶ τῆς οἰκονομικῆς γεωγραφίας καὶ ἱστορίας τοῦ Πασάελι τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. THITM τ. I, 1931, σελ. 71-104.

Ὁ συγγραφεὺς λέγει: «Ἡ ἔκτασις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης εἶναι περίπου 19.000 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα. Διαιρεῖται εἰς 3 ἐπαρχίας: Ἀδριανούπολιν, Τεκίρδαγ (Ραιδεστὸς) καὶ Κιρκλάρελι (Σαράντα Ἐκκλησίαι)». Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ.

60.—**Sahsuvaroğlu B. N.**, Ikinci meşrutiyet ve Atif Bey. Τὸ δεύτερον σύνταγμα καὶ ὁ Ἀτὶφ Μπέης. Bel. τ. XXIII, 1959, σελ. 307-332.

Τὸ κομιτάτον τῶν Νεοτούρκων εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ρούμελην. Ἔγγραφα καὶ εἰκόνες.

61.—**Tansel S.**, 1768 seferi hakkında bir araştırma. Ἔρευνα ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ 1768. DTCFD τ. VIII, 1949-1950, σελ. 477-536.

Ὁ Τανσὲλ παραθέτει ἀποσπάσματα τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰμπρετνουμά-ι Ντεβλὲτ» βιβλίου. Ἀναφέρει τὰς ἑπομένας χώρας καὶ τόπους: Βαλκάνια, Ρούμελη, Κρήτη, Κύπρος, Ρόδος κλπ., Θεσσαλονίκη, Καλλίπολις, «Σιρόζ», «Ἰσπαῦλος», Ἀδριανούπολις κλπ.

62.—**Turan S**, Lala Mustafa Paşa hakkında notlar ve vesikalar. Σημειώσεις καὶ στοιχεῖα ἀναφερόμενα εἰς τὸν Λαλὰ Μουσταφᾶ Πασᾶ. Bel. τ. XXII, 1958, σελ. 551-593.

Ρούμελη, Καλλίπολις κλπ. εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Βαγεζὶτ Ι (1389-1413).

63.—**Turan S.**, 1829 Edirne antlaşması. Ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως τοῦ 1829. DTCFD τ. IX' σελ. 111-151.

«Ἡ ἰδέα τῆς διανομῆς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ XIX αἰῶνος». Βαλκάνια. Ρούμελη καὶ Ἑλλάς.

64.—**Uzunçarsılı I H.**, Celebi sultan Mehmed'in Selçuk Hatun kiminle evlendi. Τίνος ἐγένετο σύζυγος ἡ Σελτζοὺκ Χατούν, κόρη τοῦ σουλτὰν Μεχμὲτ Τσελεμπί; Bel. τ. XXI, 1957, σελ. 253-260.

Θράκη καὶ Ρούμελη, σελ. 254-256.

65.— **Uzunçarsılı I. H.**, Osmanlı tarihinin ilk devletlerine âid bazı yanlışlıkların tashihi. Διορθώσεις σφαλμάτων τινῶν ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς πρώτης διακυβερνήσεως τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας (ιδ'-ιε' αἰώνων). Bel. τ. XXI, 1957, σελ. 173-188.

Κατάκτησις τῆς Ρούμελης ὑπὸ Μουρὰτ Α', σελ. 174-176, 181-185.

66.—**Yalçınlar I.**, Une faune graptolithique dans la chaîne de Stranca (Turquie). Μία γραπτολιθικὴ περιοχὴ εἰς τὴν ὀροσειρὰν τῆς Στράντζας. Review τ. III, 1956, σελ. 13-18.

Τὸ ἄρθρον τοῦτο συμπληρώνει ἄλλην μελέτην τοῦ Yalçinlar, δημοσιευθεῖσαν εἰς φυλλάδιον (Ἰσταμπούλ, 1956).

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΘΕΜΑΤΩΝ

Πηγαί :

α) Ἱ σ τ ο ρ ι κ α ί :

Περὶ τῆς Ὀθωμανικῆς δυναστείας ὑπὸ Κουνεβὶ (1481) 29.

Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ Μουσταφᾶ Καλλιπολίτου (1559-1560) 9.

Τὸ βιβλίον τοῦ αὐτοκράτορος (ιε΄ αἰῶνος) 27.

Ὀργάνωσις τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ Χεζαρφὲν Χουσεῖν Ἐφέντη (1669-1670) 28.

«Ἰσκεντερναμέ», ποίημα ὑπὸ Ἀχμεντὶ (1390) 33.

Ἱστορία τῆς Ἀδριανουπόλεως (ιε΄ αἰῶνος) ὑπὸ Μπεσὶρ Τσελεμπὶ 5.

Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ «Ἰμπρετνουμά-ι Ντεβλὲτ» 61.

Περὶ συντάξεως ἐπισήμων ἐπιστολῶν (ις΄ αἰῶνος) 52.

Ἀρμενικαὶ πηγαὶ τῆς Τουρκικῆς Ἱστορίας 25.

Ἐθνικὸς ἐν Θράκῃ τουρκικὸς ἀγὼν 6, 7.

Ἱστορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν ιζ΄ αἰῶνα 15.

Ἱστορία τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ Τζεβρὶ (1748-1752) 56.

β) Ἀ ρ χ ε ῖ α :

Μεταγραφὴ τῶν ἀρχείων τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως 18.

Φορολογικοὶ νόμοι τῶν ις΄ καὶ ιζ΄ αἰώνων 23.

Κτηματολόγιον τῶν ιδ΄-ις΄ αἰώνων 10.

Κατάστιχον τοῦ 1518 περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου 58.

Βακουφναμέδες τῶν ιε΄ καὶ ις΄ αἰώνων 10.

Φορολογίαι τοῦ ις΄ αἰῶνος 41.

γ) Ἱ σ τ ο ρ ι κ ὰ κ ε ί μ ε ν α :

Πρώτη διακυβέρνησις τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας (ιδ΄-ιε΄ αἰώνων) 65.

Ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία καὶ ἡ Ρούμελη 39.

Πολιτικὴ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Δουνάβεως 49

Ὁ Λαλὰ Μουσταφὰ Πασᾶς καὶ ἡ Ρούμελη (1389-1413) 62.

Βίος τοῦ ἀρχιτέκτονος Σινὰν 14.

Δρᾶσις τῶν «Μαρτολός», σημασίαι τῆς λέξεως 26.

Πρώτη κατάκτησις τοῦ Τζιμπὶ-Καλὲ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν 22.

Κατάκτησις τῶν Δαρδανελλίων 58.

Κατάκτησις τῆς Ρούμελης ὑπὸ Μουρὰτ Α΄ 65.

Κατάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως 53.

Ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ Τζελαλὶ 19.

Ρωσικὴ πολιτικὴ ἐν Τουρκίᾳ (1826) 57.

Ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως (1829) 63.

Ἡ ἰδέα τῆς διανομῆς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας 63.
«Τανζιμὰτ» 11, 13.
Πανσλαβισμὸς 57.
Σχέσεις Ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ Μεγάλων Δυνάμεων (1877-1878) 38.
Τὸ δεύτερον Σύνταγμα (1908-1918) 40, 60.
Τουρκικὴ ἐπανάστασις (1918-1923) 12.
Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Νέας Τουρκίας 4.
Ὁ Ἅγ. Ἀνδρέας ἐν Θράκῃ 45.
Συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως 24.

Νῆσοι :

Ἀποικισμὸς τῆς Ρόδου καὶ τῆς Κύπρου 37.
Ἐπισκευὴ φρουρίων εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου 46.
Τουρκικὰ μνημεῖα τῆς Εὐβοίας 48.
Ἡ δρᾶσις τοῦ Λάμπρου εἰς τὸ Αἰγαῖον 50.
Οἱ ραγιάδες τῆς Λήμνου καὶ τῆς Θάσου 58.
Ἡ Κρήτη καὶ ἡ Ρόδος εἰς τὰ 1768 61.
Ὁ τόπος Μόνατα ἢ Μόλατα ἐν Μυτιλήνῃ 9.

Γεωγραφία :

Ἔκτασις τῆς Ἀνατολικῆς Τουρκικῆς Θράκης 59.
Γεωγραφικαὶ παρατηρήσεις ἐν Θράκῃ 31.
Παρατηρήσεις μεταξὺ Σηλυβρίας καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Σάρου 30.
Οἰκονομικὴ γεωγραφία τῆς Θράκης 59.
Γραπτολιθικὴ περιοχὴ τῆς Στράντζας 66.
Τουρκικὰ τοπωνύμια 16.

Ἐθνογραφία :

Μετακίνησις τουρκικῶν φύλων 17.
Μετακίνησις χριστιανῶν 37, 38.
Ἡ καταγωγὴ τῶν χριστιανῶν τιμαριωτῶν 54.
Οἱ Γιουρούκοι εἰς Ρούμελην 42.
Ἐγκατάστασις Τούρκων εἰς Ρούμελην κατὰ τοὺς ιδ΄-ιε΄ αἰῶνας 21.
Οἱ Τοῦρκοι τῆς Βουλγαρίας 55.
Ἐγκατάστασις τῶν προσφύγων ἐν Τουρκίᾳ 36.

Κτήματα :

Κτήματα τοῦ ἀρχιτέκτονος Σινὰν 14.
Κτήματα τῆς Σελτζοὺκ Χατοὺν 64.
Τιμάριον τοῦ Ἐβρενὸς Μπέη 21, 28.
Τιμάριον τοῦ Μιχάλογλου 21, 53.
Οἱ χριστιανοὶ δύνανται νὰ ἔχουν τιμάρια 28.
Τιμάρια τῶν χριστιανῶν σιπαχήδων 35.

Γεωργία :

Βάσις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας κατὰ τοὺς ιε'-ις' αἰῶνας 3.
Τουρκο-Ἰσλαμικὸς Ἀγρονομικὸς νόμος (1527-1528) 34.
Πρόσληψις χριστιανῶν καλλιεργητῶν 21.
Καλλιεργηταὶ ραγιάδες 20.
Ἀγροτικὸν πρόβλημα εἰς τὰ Βαλκάνια 35.

Στατιστική :

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Τουρκικῆς Θράκης 7.
Οἱ πρόσφυγες ἐν Τουρκίᾳ 36.
Ὁ πληθυσμὸς τοῦ σαντζακίου τῆς Φιλιππουπόλεως 7.
Ὁ πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς Ἀδριανουπόλεως 7.
Ὁ πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς Ἰσλαμιγιὲ 7.
Ὁ πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς Τεκφούρ-δὰγ 7.
Ὁ πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς Καλλιπόλεως 7.
Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρούμελης καὶ τῆς Θράκης 36.

Οἰκονομικά :

Φόροι καὶ τέλη τῶν ραγιάδων ἀπὸ τοῦ ις' αἰῶνος 41.
Φορολογικοὶ νόμοι τῶν ις' καὶ ιζ' αἰώνων 23.
Ἐσωτερικὸν ἐμπόριον κατὰ τὸν ις' αἰῶνα 51.

Μνημεῖα :

Τουρκικὰ μνημεῖα ἐν Ἑλλάδι 8, 47, 48.
Τουρκικὰ μνημεῖα τῆς Ἀδριανουπόλεως 3, 8.
Πηγαὶ περὶ τῆς Ὀθωμανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς 46.

Ἀρχαιολογία :

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Θεσσαλονίκης 24.
Ἔρευναι εἰς Σηλύβριαν: Ἀνακάλυψις μωσαϊκῶν τοῦ ε'-ς' αἰῶνος 43.
Ὑπόγειος τάφος εἰς Σουλτάν-Κιόϊ (Τσόρλου) 44.

ΠΙΝΑΞ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Ahmedi 33.
Akdağ M. 19, 20, 54.
Akin H. 1.
Aktepe M.N. 21, 22.
Altundağ S. 23, 24.
Amann A.M. 25.
Anhegger R. 26, 27, 28, 29.
Ardel A. 30, 31, 32.
Aslanağa O. 2, 8.
Banarli N. S. 32.
Barkan . L. 3, 34, 35, 36, 37.
Baykal B. S. 38, 39.
Baysun C. 9.
Bayun Y.H. 4, 40.
Beşir Celebi 5.
Biyiklioğlu T. 6, 7.
Cevrî 56.
Çağatay N. 41.
Çetinturk S. 42.
Diez E. 8.
Duyuran R. 43, 44.
Dvornik F. 45.
Erdoğan M. 46.
Ertaylan I.H. 5.
Erzi S. 52.
Eyice Semavi 47, 48.
Gelibolu M. Ali 9.
Gökbilgin M.T. 10, 49.
Göyünç N. 50.
Güçer L. 51.

Hezarfen Hüseyin Efendi 28.
Ilaydin H. 52.
Inalcik H. 11, 53, 54.
Jaeschte G. 12.
Kaynar R. 13.
Konyalı I.H, 14.
Kowalski T. 55.
Kömürcıan E.C. 15.
Köprülü O.F. 56.
Kun Halasi 16.
Kurat A.N. 57.
Kurtoğlu F. 58.
Mehmed B. Haci Halîl ül-Kunevi 29.
Mu'âli 26,
Orfi Mahmud Ağa 56.
Refik Ahmet 17.
Sadi H. 59.
Sertoğlu M. 18
Şehsuvaroğlu B.N. 60.
Tansel S. 61.
Tümertekin E. 31.
Turan S. 62, 63.
Uzunçarşılı I.H. 64, 65.
Yalçinlar I. 66.

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

Ἅγιοι Ἀσώματοι ἐκκλησία 25.
Ἅγιος Γεώργιος ἐκκλησία 25.
Ἀδριανούπολις 2, 5, 7, 8, 10, 12, 24, 56, 59, 61, 63.
Ἀθῆναι 8, 46, 47.
Ἄθως 48.
Αἰγαῖον 50.—Βλ. Νῆσοι Αἰγαίου.
Ἅλμυρὸς 48.
Ἀνατολὴ 6, 42.
Ἀργυρούπολις 45.
Βαλκάνια 11, 20, 35, 37, 38, 40, 49, 53, 57, 61, 63.
Βελιγράδιον 52.
Βέρροια 26.
Βιζύη 17.
Βουλγαρία 55.
Βυζάντιον, βλ. Κωνσταντινούπολις
Γκιουμουλτζίνα, βλ. Κομοτηνή.
Δαρδανέλλια 4, 58.
Διδυμότειχον 8, 48.
Διδυμοτείχου φρούριον 3.
Δούναβις 49.
Δράμα 26.
Ἔδεσσα 48.
Ἑλλὰς 1, 9, 12, 13, 15, 16, 24, 26, 27, 29, 35, 41, 45, 53, 63.
Εὔβοια 14, 27, 41, 46, 48.
Θάσος 58.
Θεσσαλονίκη 3, 9, 17, 25, 46, 47, 61.
Θράκη 1, 2, 3, 6, 7, 12, 13, 14, 15, 16, 23, 27, 30, 31, 32, 45, 53, 59, 64.
Ἰσλαμιγιὲ 7.
Ἰσπαῦλος 61.
Καβάλλα 26, 48.
Καλλίπολις 7, 58, 61, 62.
Καραγὰτς 12.
Κεφαλληνία 52.
Κιρκλάρελι, βλ. Σαράντα Ἐκκλησίαι.
Κιζὶλ Ἰσὰρ 14.
Κομοτηνὴ 26, 28.
Κοτζάελι 41.
Κρήτη 46, 52, 61.
Κύπρος 37, 61.
Κωνσταντινούπολις 6, 15, 20, 31, 45.
Λεβάδεια 46.
Λῆμνος 6, 58.
Λιμὰν Χισαρὶ (ἡ Σκάλα) 58.
Λωζάννης συνθήκη 6.
Μακεδονία 1, 14, 15, 40, 60.
Μαρμαρᾶς, βλ. Προποντίς.
Μαύρη θάλασσα 49.
Μικρὰ Ἀσία 29.
Μόλατα, Μόνατα 9.
Μοντραὶ 4.
Μοῦδρος 4, 6.
Μυριόφυτον 30.
Μυτιλήνη 9.
Νῆσοι 3, 46.
Ὀρτάκιοϊ 43.
Ὄστροβον 48.
Οὐσκούμπ 34.
Πασᾶ ἐλὶ 12.
Πασᾶ ληβασὴ 10.
Πελοπόννησος 9, 15, 49.
Πλεύνα 28.
Προποντὶς 30.
Ραιδεστὸς 17, 59.
Ρόδος 37, 46, 61.
Ρούμελη 1, 2, 3, 9, 10, 12, 13, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 26, 27, 28, 33, 37, 39, 40, 41, 42, 52, 53, 54, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65.
Σαράντα Ἐκκλησίαι 16, 59.
Σάρκιοϊ 30 (περίστασις).
Σάρος 30.
Σεβρῶν συνθήκη 6.
Σέρραι 26.
Σηλυβρία 17, 30, 43.
Σίρος, Σίροζ 28, 34, 61.
Σουλτάν-κιοϊ 44.
Στράντζα 66.
Τεκίρδαγ, βλ. Ραιδεστός.
Τεκφούρδαγ 7.
Τζιμπὶ Καλὲ 22.
Τζούκα (Çuka) 52.
Τρίκαλα 48.
Τσόρλου 28, 44.
Φιλιππούπολις 7.
Φλώρινα 48.

ΧΑΡΙΤΩΝΟΣ ΜΙΣΑΗΛΙΔΗ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ
1800 - 1900

Οἱ ἀσχολίες μου δὲν μοῦ ἐπέτρεπαν νὰ γράψω γιὰ τὴν θεατρικὴ ζωὴ τῆς Πόλης. Καὶ ὅλο ὁ καιρὸς περνοῦσε. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἄλλως τε δὲν ἦταν καὶ τόσο εὔκολη. Ἔπρεπε ἐν τούτοις νὰ ὑπερπηδήσω κάθε δυσκολία, γιὰ νὰ προκύψη ἔτσι ἕνα ὄφελος γιὰ τὴ θεατρικὴ τῆς χώρας μας ἱστορία.

* *
*

Πολλοὶ ἔγραψαν γιὰ τὸ νεοελληνικὸ θέατρο. Ἰδιαιτέρως ὁ Ν. Λάσκαρης ποὺ ἐργάστηκε πολύ. Εἰς τὸ βιβλίο του «Νεοελληνικὸ θέατρο, 1938» βλέπει κανεὶς τὴ θεατρική του πολυμέρεια. Ἐπίσης ὁ Μ. Ροδᾶς. Ἐγὼ προσπάθησα εἰδικώτερα νὰ γράψω γιὰ τὸ θέατρο τῆς Πόλης ἀπὸ τὸ 1800—1900.

Τὶς πρῶτες μου γραμμὲς τὶς ἀφιερώνω στὸν πατέρα μου, ὁ ὁποῖος στοὺς θεατρικοὺς κύκλους τῆς Πόλης σ' ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἔπαιζε ἕνα ρόλο σημαντικό. Γεννήθηκε στὸ Φανάρι στὰ 1855. Μόλις ἀπεφοίτησε ἀπὸ τὸ Λύκειον Πεταλίδη, ἀμέσως προσελήφθη ὡς συνεργάτης τοῦ παππού μου, ποὺ ἐξέδιδε τὴν ἐφημερίδα «Ἀνατολήν». Ὁ πατέρας μου ἐκτὸς τῶν ἄλλων του καθηκόντων ἐδιάβαζε τὰ θεατρικὰ βιβλία, ποὺ ἐστέλλοντο γιὰ κριτικές. Ὠργάνωνε ἐρασιτεχνικοὺς ὁμίλους, ποὺ ἔδιδαν παραστάσεις, γιὰ κοινωφελεῖς σκοπούς, μὲ πρωταγωνιστὴν τὸν ἴδιον. Ἐγὼ δὲν πρόφθασα νὰ τὸν ἰδῶ, ἐκτὸς σὲ μιὰ παράσταση, στὴ Λέσχη «Μνημοσύνη», ὅταν ἤμουν μικρὸ παιδί. Ἔπαιζε τὸν «Ἰωσία τὸν ἀκτοφύλακα» τοῦ Φουρνιέ, μὲ Κερκαδὲκ σπουδαῖο, τὸν Γεώργιον Ἀδαμαντίδην. Ἡ παράστασις ἐδίδετο, πρὸς ὄφελος κάποιου σωματείου. Ὅταν τὸν εἶδα μὲ τὰ ναυτικά, ἦταν τόσον ὡραῖος, ὥστε μὲ κατέλαβε μιὰ συγκίνησις ἀπερίγραπτη. Ἔπαιζε μὲ τόσην φυσικότητα καὶ μὲ τέτοιο παλμό, ὥστε ἡ σκηνὴ μ' ὅλες τὶς μηχανικὲς ἐλλείψεις, ὅ,τι ἔχανε, νὰ τὸ κερδίζη, ἀπὸ τὸν ὑποκριτὴν τῆς βραδυᾶς ἐκείνης. Ἄκουσα καὶ ἄλλους γεροντότερους νὰ ὁμιλοῦν μὲ ἐνθουσιασμόν, γιὰ τὸν πατέρα μου. Δάφνες ἔδρεψε εἰς τὸ Δημοτικὸ Θέατρο τῆς Ὀδησσοῦ στὰ 1885, ὡς πρωταγωνιστὴς τοῦ θιάσου Ἡρακλ. Χαλκιοπούλου. Πρωταγωνίστρια ἦταν ἡ Ἐλπὶς Χαλκιοπούλου, ἡ ὁποία μ' ὅλην της τὴν καμπουρίτσαν, ἦταν ἐν τούτοις μιὰ ἀπὸ τὶς διασημότερες ἠθοποιοὺς τοῦ τότε Ἑλληνικοῦ Θεάτρου.

* *
*

Οἱ παραστάσεις τοῦ Χαλκιοπούλου ἔκαμαν τόσην ἐντύπωσιν, ὥστε οἱ Ρῶσοι κριτικοὶ νὰ γράψουν τόσον κολακευτικά, πρᾶγμα ποὺ ἀνάγκασεν τοὺς

μεγαλύτερους ἠθοποιοὺς τῆς Πετρουπόλεως, νὰ κατέλθουν εἰς τὴν Ὀδησσόν, διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὸν Μ. Χριστοφόροβιτς, ποὺ ἦταν τὸ ψευδώνυμόν του. Ὁ πατέρας μου, ἂν ἔφευγε ἀπὸ τὸ αὐστηρὸ περιβάλλον τῶν Πατριαρχείων, ὡρισμένως θὰ ἦταν ἀπὸ τοὺς πιὸ ξακουσμένους καλλιτέχνες. Τὰ ἴδια ἄκουσα νὰ λέγη καὶ ἡ Αἰκατερίνη Βερώνη, ποὺ ἔπαιζε καὶ μαζύ του.

Ἡ Ὀδησσὸς ἂν καὶ πόλις ρωσική, ἐν τούτοις εἰς τοὺς δρόμους της ἠκούετο πολὺ συχνὰ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Τὸ ἐμπόριο εὑρίσκετο σχεδὸν στὰ χέρια μας. Ἐκεῖ συγκεντρωθήκανε πάρα πολλοὶ Φαναριῶτες, γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ὀργὴ τῶν Σουλτάνων. Ἡ Φαναριώτικη ἀρχοντιά, συνετέλεσε ὥστε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα νὰ ἀναπτυχθοῦν ἐκεῖ πολύ, νὰ ὑπάρχουν τυπογραφεῖα ἑλληνικὰ καὶ τὸ μεγαλύτερο τοῦ Χρυσόγελου, ποὺ ὑφίστατο μέχρι τοῦ 1919. Στὸ τυπογραφεῖο αὐτὸ τυπώθηκε στὰ 1887 ἡ τραγωδία τοῦ Κ. Πέρβελη, ὁ «Δραματουργὸς» εἰς πράξεις πέντε, τὸ τρίπρακτο δρᾶμα «Γιαννοῦλα» στὰ 1888 καὶ τὸ «Ὄνειρο» δρᾶμα, εἰς πράξεις πέντε. Ὁ «Δραματουργὸς» ἀνεβιβάσθη τὸ ἴδιον ἔτος, σ' ἕνα ἀπὸ τὰ Θέατρα τῆς Ὀδησσοῦ.

Στὴν Ὀδησσό, ἱδρύθηκε ἡ Φιλικὴ ἑταιρία καὶ τὸ κτίριο ὅπου ἐστεγάζετο ἀκόμη ὑφίσταται. Ὑπάρχει ἐπιγραφή: «Ἐδῶ συνήρχοντο τὰ μέλη τῆς Φιλικῆς ἑταιρίας». Οἱ Ἕλληνες τῆς Ὀδησσοῦ, ἦσαν τριάντα περίπου χιλιάδες. Κέρδιζαν καὶ ζοῦσαν καλά. Θίασοι διάφοροι Ἑλληνικοὶ καὶ ξένοι κατέφθαναν καὶ ἔδιδαν παραστάσεις εἰς τὸ «Γοροδσκόϊ Τεάτρ», ποὺ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ὡραῖα θέατρα τῆς Εὐρώπης. Ὑπῆρχαν καὶ ἄλλα θέατρα μεγάλα ὅπως τοῦ «Σιόμπιρακὼφ» τὸ «Νοβιϊ Τεὰτρ» ὅπου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔπαιζαν οἱ Ἑλληνικοὶ θίασοι, ὅταν στὸ μεγάλο θέατρο ἔπαιζε ἡ Ρωσικὴ Ὄπερα. Πολὺ πρὶν φανοῦν τὰ θέατρα στὴν Πόλη, ἡ Ὀδησσὸς εἶχε, χάρις εἰς τοὺς Φαναριώτας, μεγάλη θεατρικὴ κίνηση.

***

Φαναριῶτες μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Πόλης ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ὕστερα ἀπὸ μιὰ αἴτηση τοῦ Πατριάρχου Γενναδίου, τὸ Πατριαρχεῖο μας μετεφέρθη στὴ μονὴ τῆς Παμμακαρίστου, ἀπάνω ἀπὸ τὸ Φανάρι. Στὰ 1586, ἡ ἐκεῖ συγκεντρωμένη ἀριστοκρατία τῶν Βυζαντινῶν, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Σουλτάνου, ἀναγκάζεται νὰ κατέβη πρὸς τὴν παραλίαν. Μεταξὺ τῆς Πύλης τῆς ἁγίας καὶ τῆς Ξυλόπορτας. Στὸ μέρος αὐτό, ποὺ ἦταν κάποτε σκουπιδότοπος —τουρκιστὶ Φενάγερ—κτίστηκαν ἀπὸ τοὺς Φαναριώτας μέγαρα ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ σώζονται. Ἐδῶ ἦσαν οἱ πρεσβεῖες καὶ τὰ προξενεῖα τῶν ξένων Δυνάμεων, ἐπειδὴ οἱ Φαναριῶτες διηύθυναν τὶς ἐξωτερικὲς ὑποθέσεις τοῦ Δοβλετίου. Μορφωμένοι ἄνθρωποι οἱ Φαναριῶτες, ἔδιναν καὶ παραστάσεις στὰ μέγαρά τους. Οἱ Φαναριῶτες ἡγεμόνες, ὅταν πήγαιναν στὴ Ρουμανία, διωργάνωναν καὶ ἐκεῖ παραστάσεις. Φαναριώτισσα ἡ Δομνίτσα Ραλλοῦ,

τοῦ πρίγκιπος Καρατζᾶ, ἵδρυσε τὸ Ρουμανικὸ θέατρο, ὅπου τὰ πρῶτα ἔργα ἐπαίζοντο ἑλληνιστί, μὲ πρῶτο ὑποκριτὴ τὴν Ἀριστίαν [1].

Δυστυχῶς ἡ θεατρικὴ κίνησις στὸ Φανάρι, ἐσταμάτησε στὴν ἐποχὴ τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι Φαναριῶτες κατέφυγαν ἄλλοι στὴ Ρουμανία καὶ ἄλλοι στὴ Ρωσία. Μόλις κατὰ τὸ 1850, ἐπαναλαμβάνεται ἡ θεατρικὴ κίνησις στὸ Φανάρι. Στὰ 1857 παίζει ὁ Ταβουλάρης στὸ θέατρο Κίλ - Μπουρνοῦ. Ὁ ἴδιος τὸ γράφει στὰ ἀπομνημονεύματά του. Στὰ 1862, ἀποκτᾶ τὸ Φανάρι θέατρο συστηματικό, τῆς λέσχης «Μνημοσύνη». Εἰς τὸ Φανάρι ὑπῆρχε καὶ καὶ μία μεγάλη αἴθουσα συναυλιῶν, ὅπου ἐδίδοντο παραστάσεις ὑπὸ τοῦ Συλλόγου Ὀρφέως. Ἡ αἴθουσα ἀνῆκε εἰς τὸ σωματεῖον «Μικρὰ Ἀσία». Ἡ σκηνὴ τῆς «Μνημοσύνης» ἦταν ἀρκετὰ μεγάλη καὶ ἡ μισὴ καλὰ στερεωμένη σὲ θαλάσσιους πασσάλους καὶ φαντάζεται ὁ καθεὶς τὶ τραβοῦσαν τὸν χειμῶνα οἱ ὑποβολεῖς. Τὸ θέατρο αὐτὸ εἶδε δόξες. Δυστυχῶς τὸ γκρέμισαν στὰ 1913. Ἦταν ξύλινο. Στὴ θέση του ἔγινε ἕνα ναυπηγεῖον. Τὸ θέατρο ἦταν ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἡ πύλη Γενῆ-καποὺ κοντὰ στὴν πύλη τοῦ Πετρίου.

Οἱ Φαναριῶτες μετὰ τὴ μεγάλη πυρκαϊὰ τοῦ Πέραν καὶ τὴν καταστροφὴ τοῦ μεγάλου θεάτρου τοῦ Ναοὺμ στὰ 1870, συνεκρότησαν ἕνα θίασον, ὁ ὁποῖος ἔδιδε παραστάσεις σχεδὸν καθημερινῶς στὸ θέατρο τῆς λέσχης «Μνημοσύνης». Πολλὲς φορὲς πήγαινε ἐκεῖ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς, πρέσβυς τότε τῆς Ἑλλάδος, γιὰ νὰ παρακολουθήση τὰ ἔργα του, ποὺ ἐπαίζοντο μὲ μεγάλη ἐπιτυχία. Τότε παίχθηκε καὶ ἡ κωμωδία του «Ἀγροικογιάννης». Οἱ παραστάσεις τῆς «Μνημοσύνης» συνεκέντρωναν τὴν προσοχὴ τῶν θεατροφίλων τῆς Πόλης. Ἀργότερα, ὅταν ἄρχισαν νὰ πληθαίνουν τὰ θέατρα εἰς τὸ Σταυροδρόμι, ἡ θεατρικὴ ζωὴ στὸ Φανάρι ἔχασε τὴν ζωηρότητά της.

***

Θέατρα ἄλλων συνοικιῶν. Στὰ Ταταῦλα, ὑπῆρχε ἀρκετὴ θεατρικὴ κίνησις. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σκηνὴ τῆς πρεσβυγενοῦς Φιλοπτώχου ἀδελφότητος, τῆς ὁποίας οἱ χοροὶ ἐδίδοντο ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πρέσβεως τῆς Ρωσίας

---

1. ***Δημ. Β. Οἰκονομίδη.*** Τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἑλληνικὸν Θέατρον καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Κων)λίτου, ***Κωνστ. Κυριακοῦ Ἀριστία*** Ἀρχ. Θρ. Θησ. ΙΘ΄ (1954).

Δ. Β. Οἰκονομίδη. Ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τοῦ νεοελληνικοῦ Ρουμανικοῦ Θεάτρου. Συμβολὴ εἰς τὰ περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Κων)λίτου Κ. Κυριακοῦ, Ἀριστίου (1800-80). Ἀρχεῖο Θρ. Θησ. τ. ΙΖ΄ σ. 147-196 (1800-1880).

Δ. Β. Οἰκονομίδη. Προσθήκη εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν Ρουμανίᾳ Θεάτρου Ἀρχ. Θρ. Θησ. τόμος 20ὸς σ. 212-224.

Δ. Χατζηπαναγιώτου, Ἀρχ. Θρ. Θησ. τ. Δ΄ σ. 101-105. Τὸ θέατρον στὶς Σαρ. Ἐκκλησίες στὴ Θράκη.

Νελίδωφ, ποὺ ἦταν κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὑπῆρχε καὶ μία σκηνὴ στὸν κῆπο τοῦ Θεοφράστου.

Τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1884, ἔπαιζε ἐκεῖ ὁ ἑλληνικὸς δραματικὸς θίασος «Εὐριπίδης» τοῦ Σωκρ. Παχουλοῦ. Εἰς τὸν θίασον αὐτὸν ἔπαιζαν οἱ ἀδελφὲς Αἰκατερίνη καὶ Σμαράγδα Βερώνη.

Στὸ Μακροχῶρι, προάστειο ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τῆς Πόλης, κοντὰ στὸν Ἅγιο Στέφανο, εἶχε ἕνα κομψὸ θέατρο, τὸ λεγόμενο τοῦ Κόφα, ὅπου παρίστανε ὁ θίασος «Ἀπόλλων».

Στὸ τερπνὸ προάστειο Μπουγιοὺκ - δερὲ (Βαθυρρύαξ) τοῦ Βοσπόρου, ὑπῆρχε ἕνα μικρὸ θεατράκι, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδιδαν παραστάσεις ὅμιλοι ἐρασιτεχνῶν.

Καὶ ἡ Χαλκηδὼν (τὸ Καδίκιοϊ) εἶχε ἀρκετὴ θεατρικὴ κίνηση, καὶ ξένοι θίασοι ἀκόμη, ἔδιδαν παραστάσεις στὸ ὡραῖο θέατρο τοῦ προαστείου.

Ὅλα ἐν γένει τὰ προάστεια τῆς Πόλης ἦσαν θεατρόφιλα. Ἄλλα εἶχαν θέατρα θερινὰ καὶ ἄλλα χειμερινά. Τὰ Ψωμαθιὰ (ἡ Ψάμμαθος τῶν Βυζαντινῶν) εἶχαν καὶ αὐτὰ ἕνα καλὸ θεατράκι, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπαιζαν καὶ θίασοι σοβαροί. Οἱ Ψωμαθιανοὶ ἐφημίζοντο ὡς ἄνθρωποι εὔθυμοι, ποὺ ἔβλεπαν φιλοσοφικώτερα τὴν ζωή. Πρέπει νὰ σημειώσουμε καὶ τὸ Βαφεοχῶρι (Μπογιατζίκιοϊ), ὅπου ἐγεννήθη ὁ Πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ'. Ὁ πατέρας του ἦταν ἐκεῖ δάσκαλος—ὁ Ντεβετζὴς ἀποκαλούμενος [1]. Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ προάστειον, ὑπῆρχε θεατρικὴ κίνηση. Στὸν δημόσιο κῆπό του, στὰ 1884, ἐδόθη ὁ «Κόμης τοῦ Ἁγ. Γερμανοῦ» ὑπὸ ἐρασιτεχνῶν. Ἡ Μ. Δεπόλλου, εἶχε τὴν πρωτοβουλία σὲ κάθε θεατρικὴ παράσταση. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ προάστεια πέρασε ὁ Ταβουλάρης καὶ ἀπ' αὐτὰ ἄρχισε τὸ στάδιό του.

*
* *

Ἠθοποιοί : Ἡ Κωνσταντινούπολις εἶναι πολὺ ἐκτεταμένη, καὶ ὅταν ἕνας θίασος ἔπαιζε τὴ νύχτα, πολὺ ἐταλαιπωροῦντο οἱ θεατρόφιλοι ἄλλων περιφερειῶν νὰ πᾶνε στὶς παραστάσεις του. Στὰ χρόνια ἐκεῖνα δὲν ὑπῆρχαν οὔτε αὐτοκίνητα, οὔτε τράμ. Ἡ ἔπρεπε νὰ πάγη κανεὶς μὲ τὰ πόδια καὶ νὰ ἐπιστρέψη στὶς δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα, ἢ νὰ κοιμηθῆ σὲ κανένα φιλικὸ σπίτι. Μ' ὅλα ταῦτα ἡ ἀγάπη τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν, πρὸς τὸ θέατρο, ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε αἱ ἀποστάσεις νὰ μὴν τοὺς τρομάζουν. Τὸ μόνον, ὅταν ἦσαν πολλοί, ἔπρεπε νὰ ἐφοδιασθοῦν μ' ἕνα φανάρι, ἐπειδὴ ἡ σουλτανικὴ ἀστυνομία τὸ ἐπέβαλε. Φαντάζεται κανεὶς ὕστερα ἀπὸ τέτοια ἐμπόδια, τί προσπάθειες ἐχρειάζοντο γιὰ ἕναν, ποὺ ἤθελε ν' ἀνέβη στὴ σκηνή. Ὅπως ἐσημειώσαμε καὶ ἀλλοῦ, οἱ πόρτες τοῦ κάστρου ἔκλειναν μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Βέβαια ὅποιος ἔδιδε τοῦ θυρωροῦ (καπουτζῆ) δέκα παράδες, ἄνοιγε ἡ πόρτα. Καὶ

1. ***Ἰ. Ἀδαμαντιάδου*** (διδασκάλου). Κατάστασις τῶν σχολείων ἐν Θράκῃ Ἀρχ. Θρ. Θησ. τ. ΣΤ' σ. 144.

μ' ὅλα ταῦτα ἡ Πόλη ἔβγαλε ἀρκετοὺς καὶ καλοὺς ἠθοποιούς. Κωμικοί, Buffocomiques ὑπῆρχαν ἀρκετοί. Οἱ σοβαρώτεροι ἠθοποιοὶ ἦσαν οἱ Δημητράκης καὶ Θεμιστοκλῆς Βερώνη, οἱ ἀδελφές των Αἰκατερίνη καὶ Σμαράγδα, δηλαδὴ ὁλόκληρη οἰκογένεια καὶ οἱ Ἀντώνιος Τασόγλου μὲ τὴν γυναῖκα του. Ὁ Δημήτριος Κοτοπούλης, πατέρας τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη, τῆς κατόπιν μεγάλης ἠθοποιοῦ, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ποὺ ἔδωσαν μιὰ ζωὴ στὸ θέατρο τῆς Πόλης, ὥστε οἱ ξένοι νὰ ἐκφράζωνται κολακευτικώτατα γιὰ τὴ θεατρικὴ κίνηση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅταν κάθε τι, ἡ Ἀστυνομία τὸ παρεξηγοῦσε.

Παιδιὰ τῆς Πόλης, θεωροῦνται ὁ Ν. Παρασκευᾶς καὶ ὁ Β. Λογοθετίδης[1]. Ἂν καὶ ὁ δεύτερος κατήγετο ἀπὸ τὸ Μυριόφυτον ἐν τούτοις μεγάλωσε στὴν Πόλη. Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ Θράκη εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται καὶ αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι, ἀνέδειξε πολλοὺς κωμικούς, πρᾶγμα ποὺ δὲν συμβαίνει εἰς ἄλλας ἐπαρχίας μας. Καὶ λόγου γενομένου περὶ Σαράντα Ἐκκλησιῶν ὅπου ὑπῆρχε θέατρον ζηλευτόν, διεκρίθησαν οἱ κωμικοὶ Δημήτριος Χατζηπαρασκευᾶς, Μόσχος Παπαχριστοδούλου, διδάσκαλος καὶ ψάλτης καὶ Θεολόγης Βαφείδης, διδάσκαλος καὶ κατόπιν καθηγητὴς Φιλόλογος.

Αἰκατερίνη Βερώνη: Ἰδιαιτέρως ἤθελα νὰ γράψω γιὰ τὴν Σταυροδρομίτισσα αὐτήν, ποὺ παντρεύτηκε τὸν Γεννάδην, ὁ ὁποῖος ἐγκατέλειψε τὸ διπλωματικό του στάδιο, γιὰ νὰ ἱδρύση τὸν θίασον Βερώνη-Γεννάδη. Ἡ Αἰκατερίνη Βερώνη προτοῦ ἀκόμη γνωρισθῆ μὲ τὸν Γεννάδην, ἔτρεχε στὰ στενοσόκακα τῶν διαφόρων πόλεων τῆς Τουρκίας, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ ἦσαν χωρὶς φῶτα, διὰ νὰ μεταλαμπαδεύση τὸ φῶς τὸ ἑλληνικό. Ὁ Στίλπων Πιττακῆς, ὁ Σμυρναῖος λόγιος, νὰ πῶς ὑμνεῖ τὴν μεγάλη αὐτὴν καλλιτέχνιδα: «Ἂν εἶχα διαμαντόπετρες, τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ, θὰ στάκαμνα διάδημα.... Τὸ δάφνινο στεφάνι, ποὺ δείχνει, πὼς ἡ δόξα σου...» Ἀλλὰ καὶ ἄλλος Σμυρναῖος λογογράφος, ὁ Ἄστρος Ἀστέρης, πόσον τὴν ἀποθεώνει! «Σ' ἐσένα πάναγνη βασίλισσα, τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, ἔρχομαι νὰ σκορπίσω λίγα λούλουδα, ποὺ ἔδρεψα στὸ περιβόλι. Μὲ δάκρυα τὰ πότισα τῆς ἐθνικῆς ζωῆς καὶ τὰ μεγάλωσα γιὰ σέ, γιὰ τοὺς ψηλοὺς σκοπούς σου. Τὸ ὄνομά σου δίπλα στοὺς ἀθάνατους θὰ μείνη!» Ἡ πρώτη ἐπίσημη ἐμφάνισή της, ἔγινε στὸ θέατρο «Ὠδεῖον» τοῦ Πέραν, στὰ 1885, μὲ τὸν θίασο τοῦ Λεκατσᾶ. Ἔπαιζε τὴν Ὀφηλία στὸν Ἄμλετ, τοῦ Σαίξπηρ. Τότε ὁ λόρδος Duffryn, ποὺ ἐτίμησε τὴν παράσταση, τῆς εἶπεν: «Οὐ μόνον ἔχεις μέλλον, ἀλλὰ καὶ παρόν»! Ὁ κ. Α. Σαράφης μέσα στὸ ὡραῖο του βιβλίο «Βερώνη-Γεννάδη», ποὺ ἐξέδωκε στὰ 1938, πολὺ ἁρμονικὰ ὑμνεῖ τὸ ἔργον τῆς μεγάλης τραγωδοῦ.

---

1. Ὁ Β. Λογοθετίδης γεννήθηκε στὸ Μυριόφυτο, τὴν πατρίδα τοῦ Ἀριστ. Κουρτίδη, ὅπου ὑπῆρχε, ὅπως σὲ πολλὰ μέρη τῆς Θράκης, *ἑστία γέλιου*, ὅπου ὅλος ὁ λαὸς εἶχε τὸ χάρισμα τοῦ κωμικοῦ, τοῦ παροιμιολόγου, τοῦ βωμολόχου, τοῦ σκώπτη, τοῦ μίμου κλπ. Ἐκεῖ ὁ Λογοθετίδης ἀπὸ παιδὶ ἀνέπτυξε τὸ κωμικὸ στοιχεῖο, ποὺ ξέσπασε στὴν Ἀθήνα.

Θίασοι : Οἱ θίασοι, ποὺ ἔπαιξαν στὴν Πόλη, μέσα σ' ἑκατὸ χρόνια, ποιὸς λίγο, ποιὸς πολύ, ἦσαν καλὰ καταρτισμένοι. Γιὰ τὸν θίασο τοῦ Ἀλεξιάδη, μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι ἦταν ὁ ἀρτιώτερος. Εἶχε τριάντα περίπου πρόσωπα. Γιὰ τὸ ἱστορικόν, στὰ 1884 ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς ἑξῆς : Πρωταγωνιστὴς ὁ ἴδιος. Πρωταγωνίστρια Πιπίνα Βονασέρα, Ἄννα Λαζαρίδου, Μαρία Ἡσαΐα, Μελπομένη Κωνσταντοπούλου, Μαρία Ἀλεξιάδου, Κλεοπάτρα Δαβόλα, Πέτρος Λαζαρίδης, Ξενοφῶν Ἡσαΐας, Νικόλαος Καρδοβίλης, Σπυρίδων Σφήκας, Θεοδόσιος Πεταλᾶς, Γεώργιος Χρυσάφης, Ἀνδρέας Μαρκεζίνης, Ἡρακλῆς Χαλκιόπουλος, Ἰωάννης Βονασέρας, Εὐτύχιος Βονασέρας, Ἰωάννης Αἰκατερινιάδης, Παναγιώτης Κωνσταντόπουλος, Σ. Ζαχαρόπουλος καὶ Γεώργιος Κυταριόπουλος, ὑποβολεύς. Εἰς τὸν θίασον τοῦ Ἀλεξιάδη, προσελήφθη ἀργότερα καὶ ἡ Αἰκατερίνη Βερώνη. Ὁ Δημοσθένης Ἀλεξιάδης, ἀνέβηκε ἐπισήμως στὴν σκηνὴ στὰ 1862. Ἐργολάβος του ἦταν ὁ Δημητράκος. Ὁ Ἀλεξιάδης ὑπῆρξεν ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἠθοποιούς, ἂν ὄχι ὁ μεγαλύτερος τῆς Ἑλλάδος[1].

Οἱ τίτλοι τῶν θιάσων. Σ' ἐκεῖνα τὰ χρόνια, οἱ θίασοι δὲν ἔπαιρναν τὸ ὄνομα τοῦ θιασάρχου, ὅπως τῆς Κοτοπούλη, τῆς Ἀλίκης, τῆς Ἀνδρεάδου, τοῦ Λογοθετίδη. Οἱ θιασάρχες βάπτιζαν τοὺς θιάσους των, μὲ ὀνόματα ποὺ δόξασαν τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα : Ὁ Εὐριπίδης, ὁ Μένανδρος ὁ Ἀπόλλων, ἦσαν φίρμες δυνατές. Τὰ θέατρα ἦταν ἐπίσης γνωστὰ μὲ τὰ ὀνόματα τῆς Εὐτέρπης, τοῦ Βάρδη κ.τ.λ.

Θεατρῶναι. Ἀλλὰ πῶς θὰ ξεχάσουμε καὶ τοὺς ἱμπρεζάριους ἢ ἀλλοιώτικα θεατρῶνες ; Ἦταν οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔφτυναν αἷμα κυριολεκτικῶς, γιὰ νὰ παρουσιάσουν κάτι ἄρτιον. Τέτοιοι ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ Δάνδολοι, ποὺ εἶχαν τὸ θέατρο Βέρδη. Οἱ Ἀνδρέας Ξενάτος καὶ Ἀν. Λειβαδᾶς, ποὺ εἶχαν τὴν Concordia. Ὁ Μανὰς τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου. Ὁ Ἐδ. Σάλλας. Ὁ Α. Ψυχούλης.

Ὅταν οἱ Ταβουλάρηδες κατεστράφηκαν οἰκονομικῶς ἀπὸ πυρκαϊὰ στὴν Σμύρνη, στὸ θέατρο «Εὐτέρπη» στὰ 1884, τοὺς προσεκάλεσε ὁ Ἀλεξιάδης στὴν Πόλη, διὰ νὰ δώσουν μίαν παράστασιν. Οἱ δύο θιασάρχες ἔπαιξαν μαζὺ καὶ οἱ εἰσπράξεις ἐδόθησαν ὅλες στοὺς Ταβουλάρηδες. Ἂς σημειωθῆ ὅτι τὸ θέατρο τῆς «Εὐτέρπης» ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ παλαιότερα τῆς Σμύρνης. Κτίστηκε στὰ 1861 ἀπὸ τὸν ἐργολάβο Καραμάνον.

Ἡ Σουλτανικὴ λογοκρισία. Τὸ θέατρο στὴν Πόλη εἶχε ἕνα μεγάλο βάσανο : Τὴ λογοκρισία. Στὰ 1885 ἀπηγορεύθη νὰ παρασταθῆ ὁ «Σαλβατὼρ Ρόζα» τοῦ Γκομέζ. Ἡ ἐξωφρενικώτερη ὅμως ἀπαγόρευσις ἦταν, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ προβληθῆ μία κινηματογραφικὴ ταινία ἀπὸ τὶς πρῶτες ποὺ ἦλθαν

---

1. Βλ. Ἡμερολόγιον Κων)πόλεως 1906 σ. 221-223. Περὶ θεάτρου. Ἀναμνήσεις ***Ἀλ. Ζωηροῦ*** 1905.

στὴν Κων)πολιν. Ἡ ταινία παρουσιάζει ἕνα ἀεροπλάνο. Ὁ Χαμίτ, ἦταν ἀναμφιβόλως, ὁ πρῶτος, ποὺ ἀντελήφθη τί καταστροφές, μποροῦσε νὰ κάμη τὸ μηχανικὸ αὐτὸ πουλί. Μία βόμβα, ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Δολμᾶ Μπαξέ, δὲν ἦταν δύσκολο, νὰ ριφθῆ ἀπὸ κάποιον ἀεροπόρον, ποὺ θὰ χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἐχθροί του. Ἀλλὰ καὶ ἡ Χαμιτικὴ ἀστυνομία δὲν πήγαινε παρακάτω καὶ πρὸ παντὸς ἀπὸ τὰ κατώτερα ὄργανα, ποὺ τὸ παραμικρὸ τὸ θεωροῦσαν ὡς στρεφόμενον κατὰ τοῦ καθεστῶτος. Κάποτε ὁ ὅμιλος, τῶν Ἐρασιμόλπων, τοῦ Γεωργίου Παχτίκου, προκειμένου νὰ παίξη τὸν «Προμηθέα Δεσμώτη» ἐφωτογραφήθη μὲ ἀρχαϊκὲς ἐνδυμασίες. Ὁ Παχτῖκος, ὡς διευθυντὴς τοῦ χοροῦ, ἦταν μὲ τὸ φράκο του, ὁ δὲ λυκειάρχης Χρῆστος Χατζηχρήστου, ὡς Πρόεδρος τοῦ συλλόγου στὸ πλάϊ του μὲ σουρτοῦκο. Ἡ ἀστυνομία ποὺ εἶδε ἐκτεθειμένην τὴν φωτογραφία στὴν προθήκην τοῦ φωτογράφου Ἀνδρειωμένου, ἀμέσως προσεκάλεσε τὸν Παχτῖκον νὰ δώση ἐξηγήσεις τί γύρευε μὲ πολιτικὴν ἐνδυμασίαν ἀνάμεσα στοὺς ἠθοποιούς! Ὁ Παχτῖκος, χωρὶς νὰ τὰ χάση, τοὺς εἶπε ὅτι κι' αὐτὸς εἶναι μασκαρᾶς! Ὅταν τὸν ρώτησαν καὶ τὸν Χατζηχρήστου, τοὺς εἶπε μὲ σοβαρότητα, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἀρχιμασκαρᾶς! Καὶ ἔτσι ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸν ὄχι εὐχάριστο περίπατο, ποὺ θὰ ἔκαμνε πηγαίνοντας ἀπὸ καρακόλι σὲ καρακόλι, δηλαδὴ ἀστυνομικὸ τμῆμα, διὰ νὰ φθάση στὴν διεύθυνσιν τῆς Ἀστυνομίας!

Συγγραφεῖς καὶ μεταφρασταί. Συγγραφεῖς καὶ μεταφραστὰς Κωνσταντινουπολίτας βλέπουμε ἀρκετούς. Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ὁ ***Ἰάκωβος Ρίζος Νερουλός.*** Ἔγραψε τὴν κωμωδία «Κορακιστικά», ποὺ τυπώθηκε στὴν Πόλη «ἐν τῷ κατὰ Μαχμοὺτ πασὰ χάνι, ἑλληνικῷ Τυπογραφείῳ ἐν ἔτει 1813». (βρίσκεται στὴν βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς). Τὴν «Ἀσπασίαν», τὴν «Πολυξένην» στὰ 1814. Ἔγραψε ἀκόμη δύο κωμωδίες τὸν «Ἐφημεριδοφόβον» καὶ τὴν «Ἐρωτηματικὴν Οἰκογένειαν».

Γ. Ν. Σοῦτσος.—Ἔγραψε ἠθογραφίες: Τὸ «Ἄσυλον τοῦ Φθόνου», τὸν «Αὐλικόν», τὴν «Πατρίδα τῶν τρελλῶν», τὸν «Κατηχούμενο» τὸ 1805, τυπωμένες στὴ Βενετία. Κατὰ τὸν Ἀλ. Ραγκαβῆν, δὲν ἦσαν δράματα, ἀλλὰ dialogues philosophiques.

Δημήτριος Χατζηασλάνης (Βυζάντιος). Ἔγραψε τὴν «Βαβυλωνίαν».

Μ. Χουρμούζης.—Ἔγραψε τὴν κωμωδία «Μαλακώφ». Ὁ Χουρμούζης, ἐγεννήθη στὰ 1801.

Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς.—Ἔγραψε τὴν κωμωδίαν «Τοῦ Κουτρούλη ὁ Γάμος», τὸν «Ἀγροικογιάννην» (1870), τὸν «Γάμο ἄνευ Νύμφης» (1880), «Τὴν Παραμονὴν» δρᾶμα, τοὺς «Τριάκοντα», τὴ «Φροσύνη».

Κλέων Ραγκαβῆς.—Ἔγραψε τὴν «Θεοδώραν», τὸν «Ἡράκλειον», τοῦ ὁποίου ἀποσπάσματα ἐδημοσιεύθησαν στὸν «Ἕσπερον» τοῦ Περβάνογλου (Λειψία 1885). Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀπηγορεύθη ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ λογοκρισία.

Δημήτριος Κοτοπούλης.—Πατέρας τῆς Μαρίας Κοτοπούλη, ἠθο-

ποιός, θιασάρχης, μεταφραστής. Μετέφρασε τὸν «Ἀπαγχονισθέντα», δρᾶμα τῶν Μπουρζουᾶ καὶ Μασόν. Ἔγραψε τοὺς «Γενιτσάρους» δρᾶμα, ποὺ ἀνεβιβάσθη μὲ πολλὴ ἐπιτυχία στὴν Πόλη.

Χριστοφόρος Ε. Μισαηλίδης.—Στὰ 1884, διεσκεύασε σὲ δρᾶμα τὸν «Πλοίαρχον Παῦλον» τοῦ Ἀλ Δουμᾶ. Ἔγραψε τὸν «Γαμβρὸ τῆς Τυρινῆς» (1900) καὶ τὴν «Πρωταπριλιὰ» (1896). Τὰ κωμειδύλλια αὐτὰ ἐτονίσθησαν ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Γεώργιον καὶ ἀνεβιβάσθησαν πολλάκις ἀπὸ σκηνῆς. Τὴν «Δύναμιν τοῦ Ὅρκου» (1907) τοὺς «Μαλλιαρούς, καὶ Φαλακρούς», ποὺ παίχθηκαν στὸ Θέατρο, «Μνημοσύνη» (1908).

Χρῆστος Χατζηχρήστου.—Ἔγραψε τὴν «Ἀναγνώρισιν» δρᾶμα τετράπρακτο (1896).

Θωμᾶς Δ. Κωνσταντινίδης.—Ἔγραψε τὴν «Μαρούλαν στὴν Πόλη» (1891). Τὸ κωμειδύλλιον αὐτό, ἐτονίσθηκε ἀπὸ τὸν μουσικὸν Στέφανον Ξύνδαν. Εἶχε ἐπιτυχίες.

Γρηγόριος Ξενόπουλος.—Ἐγεννήθη στὸ Φανάρι στὰ 1867 καὶ μεγάλωσε στὴν Ζάκυνθο.

Ἀνάμεσα στοὺς Κωνσταντινουπολίτας θεατρικοὺς συγγραφεῖς ὑπάρχουν καὶ δύο νεώτεροι· οἱ Βασ. Ἠλιάδης καὶ Παῦλος Παλαιολόγος, συνεργάται τοῦ «Βήματος» καὶ τῶν ὁποίων τὰ θεατρικὰ ἔργα εἶναι γνωστὰ ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον.

Θεατρικοὶ μεταφρασταί. Μεταφρασταί, ποὺ πραγματικὰ ἐμόχθησαν γιὰ τὴν ἑλληνικὴ σκηνή, ὑπῆρξαν ἀρκετοὶ καὶ καλοί. Ὁ ***Κλεάνθης Τριανταφύλλου,*** ποὺ μετέφρασε τοὺς «Ληστὰς» τοῦ Σίλλερ. Ὁ δημοσιογράφος ***Σταῦρος Ι. Βουτυρᾶς,*** ποὺ μετέφρασε τὴν «Φαίδραν» τοῦ Ρακίνα. Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι τὸ θέατρο τῆς Πόλης, ὀφείλει τὴν προκοπή του, στὶς προσπάθειες, τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ δημοσιογράφου. Ὁ Σ. Βουτυρᾶς γεννήθηκε στὴν Πόλη, στὰ 1841 καὶ πέθανε στὸ Φάληρο στὰ 1923.

Σκηνοθέται. Βέβαια ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια προσπάθεια τῶν θεατροφίλων τῆς Πόλης, δὲν μποροῦσε, παρὰ νὰ παρουσιασθοῦν καὶ σκηνοθέται μὲ ἀξιώσεις. Περίφημος ἦταν ὁ Νικόλαος Σαργολόγος. Ἀπὸ τοὺς νεώτερους ὁ Γιαννούλης Σαραντίδης, ὁ Βακαλόπουλος (Βακαλό).

Θεατρικὰ Περιοδικά. Ὡραία ἐργασία προσφέρανε στὰ 1880, οἱ Στέφανος Μπαλάνος καὶ Χατζηπέτρος, ποὺ ἐξέδιδαν τὸ περιοδικὸ «Θεατρικὴ Βιβλιοθήκη» μὲ εἰδικὸν τὸν Γ. Λ. Ξανθόπουλον, ποὺ ἐξεδίδετο κάθε τρεῖς μῆνες. Εἰς τὸ περιοδικὸ βλέπουμε τρεῖς μονόπρακτες κωμωδίες τοῦ Ν. Καπιγιολδάση, τὰ «Πνεύματα», ἡ «Σάλπιγξ τῆς Β΄ παρουσίας», ὁ «Κυανοῦς μανδύας». Ὑπάρχουν πολλὲς μεταφράσεις ὅπως τοῦ Α. Γ. Σκαλίδη ὁ «Ναύτης Βερτραὰμ» τοῦ Μπουσάρντι. Γ. Λ. Ξανθοπούλου, ὁ «Γάσπαρος Ἀλιεὺς» ἐπίσης τοῦ Μπουσάρντι, Κ. Α. Ξανθοπούλου, οἱ «λησταὶ» τοῦ Σίλλερ. Δ. Βικέλα ὁ «Ὀθέλος». Σέναν κατάλογο τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ στὰ 1881, ἐδημο-

σιεύθησαν τόσα θεατρικὰ ἔργα, ὥστε νὰ θαυμάζῃ κανεὶς τὴ μανία τῶν θεατροφίλων.

***

Οἱ δημοσιογράφοι. Τονίζω ἰδιαιτέρως τὸ ἐνδιαφέρον τῶν δημοσιογράφων τῆς Πόλης, διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἑλλ. Θεάτρου. Εἰς τὸ θέατρο ἔβλεπε ἡ τότε πνευματική μας ἡγεσία, τὸ κατάλληλο ὄργανο, διὰ τὴν ἐξύψωσι τοῦ πολιτισμοῦ, ἑνὸς κόσμου, τοῦ ὁποίου τὰ μέσα ἦσαν περιωρισμένα, λόγῳ τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ δοθῇ ἡ τιμητικὴ ἢ εὐεργετική, ὅπως τὴν ἔλεγαν τότε παράστασις τοῦ Δημοσθένη Ἀλεξιάδη, οἱ διευθυνταὶ τῶν ἐφημερίδων «Νεολόγου», «Ν. Ἐπιθεωρήσεως», «Ἀνατολῆς» καὶ «Κωνσταντινουπόλεως», ἔκαμαν ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἑξῆς θερμὴν ἔκκλησιν στὸ κοινὸν τῆς Πόλης γιὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ τοῦ καλλιτέχνη.

Ἔκκλησις πρὸς τὸ σεβαστὸν κοινὸν τῆς Κων)πόλεως

Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὴ δημοσιογραφία, ἧς ἐκ τῶν προσφιλεστέρων μελημάτων ἀεὶ ἐγένετο ἡ ἀνάπτυξις καὶ προαγωγὴ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν σκηνῆς, ἐθεώρησε καθῆκον, ἀποδίδουσα δικαιοσύνην εἰς ἕνα ἐκ τῶν ἐπιζώντων Θεσπίδων τῆς ἀναγεννηθείσης ταύτης σκηνῆς, νὰ ὀργανώσουν ὑπὲρ αὐτοῦ τιμητικὴν [1] ἑσπερίδα, εἰς ἣν καλεῖ, πεπεισμένη ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι δὲν θ' ἀπαξιωθῇ ἡ πρόσκλησις αὐτῆς, πάντας τοὺς ἐραστὰς τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας καὶ τοὺς ζηλωτὰς τῆς ἐν πᾶσιν ἐθνικῆς προόδου. Ὁ ὑπὲρ οὗ ἡ τιμητικὴ αὕτη ἑσπερίς, ἀνάγκην συστάσεως παρ' αὐτῆς δὲν ἔχει. Ἀπὸ ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἐν τῇ νηπιώδει ἡλικίᾳ τοῦ ἕλλην. Θεάτρου, φιλοτίμως εἰς τὸ στάδιον ἀποδυθεὶς καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει τὰ πρῶτα ποιησάμενος βήματα καὶ τῶν πρώτων τυχὼν ἀνευφημιῶν, διαπρεπῶς ἑαυτὸν ἐγνώρισε, ὡς μὲν ἠθοποιὸς ἐκ τῶν ἀρίστων ἀναδείξας τὴν τέως πενιχρὰν ἐθνικὴν ἡμῶν σκηνὴν καὶ ἀποδοὺς αὐτῇ τὸν κόσμον, τὴν σεμνότητα, τὴν εὐπρέπειαν, τὴν ἁπλῆν ἁρμονίαν, τὴν ἀληθῆ καλλιτεχνίαν, ὅπου ὡς ἠθοποιὸς ὁ Δημοσθένης Ἀλεξιάδης ἐγεννήθη, ἐκεῖ ἡ ἑλλ. δημοσιογραφία τῆς ἡμετέρας πρωτευούσης, κρίνει ἄξιον ν' ἀποδοθῇ αὐτῷ ἡ δέουσα τιμή, ἥτις ἔσται ἡ μόνη ἠθικὴ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ ἀμοιβὴ καὶ ἐγερτήριον τῶν νεωτέρων εἰς ἀπομίμησιν αὐτοῦ, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς θείας τέχνης, ἣν τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἐπινοῆσαν ἐθαυμαστώθη μεταξὺ τῶν ἐθνῶν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 20 Ἰανουαρίου 1891

Οἱ Διευθυνταὶ τῶν τεσσάρων ἑλληνικῶν φύλλων. «Νέας Ἐπιθεωρήσεως», «Ἀνατολῆς», «Κωνσταντινουπόλεως», «Νεολόγου».

---

1. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις τ ι μ η τ ι κὴ διὰ τοὺς ἠθοποιοὺς καὶ ὄχι ε ὐ ε ρ γ ε τ ι κ ή.

Ἀλλὰ καὶ ἕνας ἄλλος δημοσιογράφος ὑπεστήριζε μὲ θέρμη τὸ θέατρο, ὁ Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς, ὅταν ἦταν Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη στὰ 1870.

Δημήτριος Βερναρδάκης.—Τὸ θέατρο τῆς Πόλης, εἶδε δόξες. Στὰ 1888, φθάνει ὁ Δαμαλᾶς, μὲ τὴ Σάρα Βερνάρ. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἕλληνος γόητος, συγκεντρώνει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν θεατροφίλων. Φθάνει καὶ ὁ Coquelin. Ὅλα ὅμως αὐτὰ ἔρχεται μιὰ ἄλλη ἐποχὴ ποὺ τὰ κάμνει νὰ φαίνωνται ὠχρά: Τὸ 1895. Δύο ἄστρα πρώτου μεγέθους, ἡ Αἰκατερίνη Βερώνη καὶ ἡ Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου, συγκεντρώνουν τόσον κόσμο, ὥστε τὰ θέατρα ἐκεῖνα τὰ μεγάλα νὰ φαίνωνται σὰν μικρὰ κουτιά. Ὁ Βερναρδάκης, ὁ συγγραφεὺς τῆς «Φαύστας» φθάνει στὴν Πόλη, γιὰ νὰ παρακολουθήση τὶς δοκιμὲς τοῦ ἔργου του. Ὁ Βερναρδάκης ἀποθεοῦται. Τὸ ἑλληνικὸ θέατρο βρίσκεται στὸν κολοφῶνα τῆς δόξης του. Ὁ Βερναρδάκης εἶναι ὁ θεατρικὸς συγγραφεύς, ποὺ ἀπὸ πολὺ κοντὰ αἰσθάνεται τὸ παραλήρημα τῶν θεατῶν. Τὰ χειροκροτήματα, ποὺ δέχεται, δὲν ἀντιπροσωπεύουν μόνον τὴν ἐκτίμηση πρὸς τὸ πρόσωπον του. Εἶναι χειροκροτήματα, ποὺ ἀπευθύνονται στὴν καθαρὴ ἑλληνικὴ διανόηση. Ἡ Ἑλλὰς μὲ τὸν μικρὸ πληθυσμό της, μὲ τὴ μικρή της ἐπιφάνεια, ἀρχίζει καὶ πάλιν νὰ δείχνει τὴν ὑπεροχή της. Ἡ πνευματική της ἀπόδοσις, ἐν συγκρίσει μὲ τὴν ἀπόδοσιν ἄλλων μεγάλων λαῶν, εἶναι τεραστία.

Οἰκογένεια Σούτσων.—Στὴν φιλολογικὴ ὅσον καὶ στὴν πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ ζωὴ τῆς χώρας μας, ἡ οἰκογένεια τῶν Σούτσων προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας. Τόση εἶναι ἡ συμβολή της, ὥστε μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτῆς, νὰ καρατομηθοῦν, κατόπιν διαταγῆς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Τὸ θέατρο γιὰ τὸ ὁποῖο εἰργάσθησαν μὲ τόση ἀγάπη, θὰ ἐνθυμεῖται καὶ θὰ μνημονεύη τὴν μεγάλην προσπάθειάν των.

Τὸ Ἰταλικὸ Θέατρο. Στὴ θεατρικὴ κίνηση τῆς Πόλης, μιὰ διακεκριμένη θέση ἔχει καὶ τὸ Ἰταλικὸ θέατρο. Τῆς ἔδωσε τόσα πνευματικὰ μέσα, ὥστε μὲ εὐγνωμοσύνη οἱ θεατρόφιλοι τῆς Πόλης, νὰ προσέρχωνται εἰς τὰς παραστάσεις του. Ἡ Ἰταλικὴ πρόζα, δὲν εἶχε καὶ τόση πέραση στὴν Πόλη, ὅσο τὸ μελόδραμα. Στὰ 1884, φθάνει στὴν Πόλη ὁ θίασος τοῦ Raphael Ricci. Διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας ὁ ἴδιος. Στὰ 1885, ἔρχονται δύο μελοδραματικοὶ θίασοι. Ἕνας τῆς Κλάρας Μόντι, γιὰ νὰ δώση παραστάσεις στὸ νέο Γαλλικὸ θέατρο καὶ ὁ ἄλλος τῆς Lauri Byron, εἰς τὸ θέατρο «Μνηματακίων» Τὶ χρόνια ἐκεῖνα! Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἑλληνικοὺς θιάσους ἡ Πόλη συντηρεῖ καὶ δύο ὄπερες!

Γαλλικὸ Θέατρο.—Ἀντιθέτως μὲ τὴν Ἰταλικὴ πρόζα ἡ Γαλλικὴ ἔχει μεγάλες ρίζες στὴ Πόλη. Ἡ Mam'gelle Nitousche ἔχει ἐπιτυχίες Ἡ Γαλλικὴ ὀπερέττα μεσουρανεῖ. Τὶ εὐτυχισμένα τὰ χρόνια ἐκεῖνα!

Σουλτανικὸ Θέατρο.—Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν Σουλτάνων ἦσαν ὑποχρεωμένοι λόγῳ τῶν ἐχθρῶν των, νὰ ἀποφεύγουν τὰ πλήθη καὶ γι' αὐτὸ νὰ

βρίσκωνται μακρὰν ἀπὸ κάθε κοινωνικὴ κίνηση. Εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐν τούτοις τοῦ Γιλδίζ, ὑπῆρχαν πολλὰ πράγματα, ποὺ καθιστοῦσαν τὴν ζωὴν τῶν Σουλτάνων εὐχάριστη. Καὶ πρῶτα ὑπῆρχε ἕνα πολυτελέστατο θεατράκι, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπαιζαν ὅσοι καλοὶ θίασοι ἔφθαναν στὴν Πόλη. Ὅταν ἄνοιγε ἡ αὐλαία, οἱ ἠθοποιοὶ προσπαθοῦσαν νὰ δοῦν τὸν Σουλτάνον. Ἀδίκως ὅμως ἐκουράζοντο, ἐνῶ ἐκεῖνος τοὺς ἔβλεπε, ἀπὸ ἕνα δικτυωτὸ θεωρεῖο!

Περσικὸ Θέατρο.—Ἡ Περσία τοῦ Δαρείου, ἀφῆκε κι' αὐτὴ μιὰ κληρονομία, ποὺ τὴν ἐκέρδισε χάρις στὴν ἐπαφή της μὲ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Πέρσες, ἂν δὲν εἶχαν τὸν θίασό τους, εἶχαν ὅμως ἕνα ὑπέροχο θεατρόφιλο, τὸν τότε Πρέσβυν τους, Μοχσὶν Χὰν Μουΐν, ποὺ ἔδιδε τακτικὰ συναυλίες καὶ θεατρικὲς παραστάσεις εἰς τὸ μέγαρον τῆς Περσικῆς Πρεσβείας. Ἡ ἀγάπη τοῦ πρεσβευτοῦ αὐτοῦ πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴν μουσικήν, ἦταν τόση μεγάλη, ὥστε πολλὰ ἑλληνικὰ σωματεῖα νὰ δίδουν παραστάσεις ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Κάποτε ἔγινε καὶ Πρόεδρος μιᾶς ἐπιτροπῆς ἐκ Πρεσβευτῶν καὶ Προξένων, διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ κάθοδος ἑνὸς μεγάλου ἰταλικοῦ μελοδράματος.

Τὸ Τουρκικὸ θέατρο. Τὸ Τουρκικὸ θέατρο, μόλις ἐπὶ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἔδειξε κάποια ζωήν. Ἀλλὰ καὶ στὰ χρόνια ἐκεῖνα ὑπῆρχαν Τοῦρκοι καλλιτέχνες, ποὺ ἔδιδαν παραστάσεις μὲ ἀξιώσεις στὸ θέατρο Βέρδη, ὅπως ὁ Ἀπτοὺλ Ρετζάκ. Στὰ 1872 στὸ Γεδὶκ Πασᾶ τῆς Πόλης, παρεστάθη ἀπὸ Τούρκους ἠθοποιοὺς καὶ Ἀρμενίους ἡ «Ἅλωσις τῆς Κων)πόλεως», ἔργον ἀνωνύμου Τούρκου.

Τὸ ἐθνικὸ ὅμως θέατρο τῶν Τούρκων ἦταν ὁ Καραγκιόζης (Μαυρομμάτης), ποὺ θριάμβευε κατὰ τὰ βράδια τοῦ Ραμαζανιοῦ, εἰδικῶς στὰ θέατρα τοῦ Σαχσαδέμπασῆ. Τὸ Τουρκικὸ θέατρο, ἐβασίζετο εἰς Ἀρμενίους καλλιτέχνες, ποὺ ἐγνώριζαν κατὰ βάθος τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν. Στὰ 1888, ἱδρύθη μία θεατρικὴ ἑταιρεία, ποὺ ἔδιδε παραστάσεις εἰς τὸ Σαχσαδέμπασῆ, μὲ πρωταγωνιστὴν τὸν Μανὰκ ἐφένδη (Μανακιάν). Εἰς τὸ θέατρο αὐτὸ ἔδιδαν παραστάσεις καὶ Σωματεῖα Ἑλλήνων Μικρασιατῶν, ἐπειδὴ σὲ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ἡ τουρκικὴ γλῶσσα, ἦταν μητρική. Οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι, ποὺ ἐδιάβαζαν μόνον τὴν Ἐφημερίδα «Ἀνατολήν», μετὰ πάροδον ἐν τούτοις ὀλίγων ἐτῶν, ἐμόρφωσαν τόσο τὰ παιδιά τους, ὥστε νὰ διαβάζουν ὄχι μόνον Ἑλληνικὲς ἀλλὰ καὶ ξενόγλωσσες ἐφημερίδες. Τὸ Τουρκικὸ θέατρο χάνει τὴ μεγάλη πελατεία του, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν οἱ ὁμογενεῖς Μικρασιάτες, ὅμως, τὸ ἀναδεικνύει ἡ Μπαδιὰ Χανούμ. Γιὰ τὸ Τουρκικὸ θέατρο ἔγραψαν ἀρκετὰ οἱ δημοσιογράφοι Μ. Ροδᾶς καὶ Β. Ἠλιάδης. («Βῆμα).

Ἀρμενικὸ θέατρο.—Ὅταν οἱ Ἀρμένιοι παρουσιάζουν μιὰ δεινὴ κλειδοκιμβαλίστρια, τὴν Ἀστινὲ Μουρατιάν, ἕνα Τζοχατζιάν, τὸν συνθέτην τοῦ «Λεμπλεμπιτζῆ Χορχόρ-ἀγᾶ», δὲν μποροῦσε παρὰ καὶ αὐτοὶ νὰ ἔχουν τὸ θέατρό τους, πρᾶγμα ἄλλωστε ποὺ μᾶς τὸ δείχνει ἡ πληθώρα τῶν Ἀρμενίων ἠθοποιῶν, ποὺ ἀπαρτίζουν τοὺς Τουρκικοὺς θιάσους. Ἕνα τέτοιο ὑπῆρχε εἰς τὸ Ὀρτάκιοϊ τοῦ Βοσπόρου.

Τὸ κωμειδύλλιο. Τὸ κωμειδύλλιο, ἦταν γνωστό, ἀπὸ τὰ 1860 στὴν Πόλη, χάρις στοὺς γαλλικοὺς θιάσους. Μεγάλες προσπάθειες γιὰ τὴν προκοπή του κατέβαλαν οἱ Κορομηλᾶς, ὁ Δ. Κόκκινος, ὁ Γεώρ. Μισαηλίδης, ποὺ ἐτόνισε τὸν «Γαμβρὸ τῆς Τυρινῆς» καὶ τὴν «Πρωταπριλιά», ὁ Θωμᾶς Κωνσταντινίδης, ποὺ ἔγραψε τὸ κωμειδύλλιο «ἡ Μαρούλα στὴν Πόλη» στὰ 1891, ἐνῶ στὴν Ἀθήνα, μόλις στὰ 1910 καταρτίζεται ἡ πρώτη ὀπερέττα ἀπὸ τὸν Ι. Παπαϊωάννου καὶ φθάνει στὴν Πόλη, γιὰ νὰ δρέψη δάφνες καὶ νὰ ἐκτοπίση τὶς ξένες. Ἀνάμεσα στὶς ἄλλες ὀπερέττες ἔπαιζε μὲ ἐπιτυχία καὶ τοῦ Τζοχατζιάν, ποὺ κατὰ τὸν Μ. Ροδᾶν, παίχθηκε εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὸν κωμικὸν Μπενλιάν, στὰ 1883.

Τὸ Μελόδραμα.—Στὴν μουσικοθεατρικὴ κίνηση τῆς Πόλης, τὸ Ἰταλικὸ μελόδραμα ἔπαιξε σπουδαῖο ρόλο, μέχρι τοῦ 1888. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Εὐρώπης, εὑρίσκετο τότε ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἰταλικῶν Θιάσων. Αὐτὴν τὴν ἐπίδραση δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὴν ἀποφύγη καὶ ἡ Πόλη. Στὰ 1889 σχηματίζεται καὶ ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς μελοδραματικὸς θίασος ὑπὸ τοῦ Ι. Καραγιάννη. Ὁ θίασος αὐτὸς ἱδρύθηκε εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ ὀξύφωνον τὸν Ἰ. Ἀποστόλου καὶ μιὰ διευθύντριαν τῆς ὀρχήστρας τὴν Ἐλπίδα Λάμπελετ. Οἱ παραστάσεις ποὺ δίδει τὸ συγκρότημα Καραγιάννη, κάμνουν τέτοια ἐντύπωση στὴν Πόλη, ὥστε πολλοὶ ξένοι νὰ ὁμιλοῦν ἐπαινετικώτατα. Τὸ πρᾶγμα περιέρχεται εἰς γνῶσιν τοῦ Σουλτάνου καὶ ὁ Καραγιάννης προσκαλεῖται μὲ τὸν θίασόν του, νὰ δώση παραστάσεις εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Γιλδίζ. Μετὰ τὴν παράστασιν ὁ Σουλτάνος παρασημοφόρησε τόσον τὸν Ἀποστόλου, ὅσον καὶ τὸν Καραγιάννην καὶ τὴν Λάμπελετ. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ὄπερας τοῦ Καραγιάννη, ἱδρύεται ἀπὸ τὸν Χριστοφόρον Μισαηλίδην ὁ «Μελοδραματικὸς Θίασος Κων)πόλεως». Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν ἐπέζησε. Εἰς τὰ 1896 ἱδρύεται καὶ ἄλλος μελοδραματικὸς θίασος στὴν Πόλη, ἀπὸ τὸν μουσικὸν Στέφανον Ξύνδαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἡ ζωὴ εἶναι σύντομη. Ἐπὶ ἀρκετὰ χρόνια κανεὶς δὲν τολμοῦσε νὰ ἐμφανίση ἕνα τέλειον μελοδραματικὸν θίασον, ὥσπου παρουσιάζεται ἕνας θαρραλέος Ἑπτανήσιος, ὁ Διονύσιος Λαυράγκας γιὰ νὰ ὑποκαταστήση τὸ ἄψυχο Ἑλληνικὸ κράτος. Καταρτίζει ἕνα θίασο, ποὺ δὲν ἔχει τίποτε νὰ ζηλέψη ἀπὸ τοὺς ξένους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πτωχό του ἱματιοφυλάκιο, διὰ νὰ μᾶς παρουσιάση τὸν ἡδύμολπο Νῖκον Μωραΐτην, τὸν βαρύτονον τενοράλε Ἰωάννην Ἀγγελόπουλον, τὴν νεωτέραν δόξαν τῆς Ἑλλάδος, τὸν βαρύτονο τσεντράλε Βακαρέλην καὶ τὸν διάσημο μπάσο προφοῦντο Βλαχόπουλον. Ὁ θίασος αὐτὸς ἔδρεψε τόσες δάφνες, ὥστε ὅταν πῆγε στὴν Ὀδησσό, οἱ θεαταὶ νὰ τοῦ πετοῦν περιστέρια μὲ γαλανόλευκες ταινίες. Ὁμολογουμένως ὁ Λαυράγκας, ἐτόνωσε τόσον τοὺς Πολίτες, ὥστε ἡ ἐμφάνισίς του πάντοτε νὰ ἀνεβάζη σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν ἐθνική τους ὑπερηφάνεια. Μπορεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι ὁ Λαυράγκας ἦταν ἐκεῖνος, ποὺ ἔδωσε τὸ θάρρος γιὰ νὰ ἱδρυθῆ ἀπὸ τὸ κράτος ἡ Λυρικὴ σκηνή. Γι' αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ μὴν

τὸν συγκαταλέξω ἀνάμεσα στοὺς ἥρωές μας. Λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ ξεύρουν, πῶς κατώρθωνε νὰ κρατεῖ τὸν θίασό του στὰ πόδια, ὅταν γειτονικὰ κράτη εἶχαν δύο ὄπερες. Τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος, βάζει τὰ κλάματα τὴν στιγμή, ποὺ γίνεται λόγος δι' ἐνίσχυσιν τῆς μοναδικῆς μας Λυρικῆς Σκηνῆς.

*
* *

Καὶ τώρα; Ἡ ἐθνικὴ ταινία, ποὺ ἔφθανε ὡς τὴν Ὀδησσό, περνῶντας ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι καὶ τὴ Βάρνα, σχίστηκε ἐξ αἰτίας τῶν πολεμικῶν γεγονότων. Οἱ περιπέτειες τῆς φυλῆς μας, ἦσαν πολὺ μεγάλες. Στὰ 1906, 1907, καταδιώχθηκε ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς Ἀν Ρωμυλίας καὶ Ρουμανίας ἀπὸ τοὺς μητρολοίας Βουλγάρους καὶ Ρουμάνους καὶ ἐξωντώθηκε ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς αἰώνων. Ὅμως ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ ἦταν ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες. Οἱ πληθυσμοί μας, ποὺ ἦσαν σπαρμένοι στὰ παράλια τῆς Μαύρης θάλασσας καὶ τῆς Μικρασίας, κατέφθαναν μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα, διωκόμενοι ἀπὸ βάρβαρους σωβινιστές. Δὲν ὑπάρχει πρᾶξις πειὸ ἀπάνθρωπη, ἀπὸ τὸ νὰ ἐκτοπίζῃς ἕνα ἢ πολλοὺς ἀνθρώπους. Αὐτοὺς καὶ ἄλλους εἰς τοὺς ὁποίους ἔδώσαμε τὰ φῶτα, μᾶς κυνηγοῦσαν διὰ νὰ μᾶς ἐξοντώσουν ἀπὸ τὰ ἐδάφη μας. Κάποτε θὰ τὰ διεκδικήσουμε. Εἶναι ξένοι ἐπιδρομεῖς καὶ θὰ πᾶνε ἀπ' ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἦλθαν. Ἡ φυλή μας, φαίνεται ὅτι εἶνε πεπρωμένον νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν εὐτυχία τῶν ἄλλων καὶ ὄχι τὴν ἰδικήν της. Τὸ ἔχουμε στὸ αἷμα μας. Δυστυχῶς δὲν συνερχόμεθα. Πάντοτε θ' ἁπλώνουμε δυστυχῶς τὸ ζουνάρι μας γιὰ τοὺς ἄλλους. Ἕνα βλέπω: Μᾶς ἔβλαψαν περισσότερον ἐκεῖνοι ποὺ ρούφηξαν δωρεὰν τὸν πολιτισμό μας.

ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΝΘΕΟΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

'Ο Μιχαὴλ 'Αναστασίου Βλάδος ἰατρὸς καὶ ἐπίλεκτον μέλος τῆς Κοινότητος Φιλιππουπόλεως (1828—1896) Βλ. 'Αρχ. Θρ. Θησ. 14ος τόμ. σ. 72-7).

—ἰμλάκι, τὸ=ἔγγειος φόρος, φόρος οἰκοδομῶν, ἰδιόκτητος γῆ, ἀκίνητον, (emlak, ἀραβ. τὸ ὁποῖον εἶναι πληθ. τοῦ mülk=μούλκι, ὅπερ ἰδέ).

ἰμντάτ, τὸ=(Θρ.), βοήθεια, (imdat). Οἰκ.

ἰμπνές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μπινές.

ἰμπρέτι, τὸ=(Κρ. Η.), δεῖγμα, παράδειγμα, (ibret).

—ἰμπρίκι ἢ ἰμπρίκ', τὸ=ὑδροχόη, (μπρίκι), (ibrik). Οἰκ.

—ἰμπρισίμι ἢ ἰμπρισίμ', τὸ=μεταξωτὴ κλωστή, (ibrişim). Οἰκ.

ἰμτιγιάζι, τὸ=(Θρ. Κ.), προνόμιον (imtiyaz).

ἰναντινὰ=(Θρ. ακΜ.), πεισμόνως, inadina). Ἰναντινὰ μὴ φέρνεσαι. Ἰναντινὰ τὄκανα.

ἰναντουνὰ=(Π.) βλ. τὴν λέξιν : ἰναντινά.

—ἰνάτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : γινάτι.

ἰνσαλλάχ ! ἢ ἰνσαλλά !=(Θρ. Π.), ἐπιφώνημα : ἐὰν ὁ Θεὸς ἤθελεν εὐδοκήσει ! (inşallah !).

—ἰνσάφ', τὸ=δικαιοσύνη, μετριοπάθεια, ἔλεος, ἐπιείκεια, (insaf).

ἰνσαφλής, ὁ =(Θρ. Κ. Π. ακΜ.), δίκαιος, (insaflı). Οἰκ.

ἰνσαφσίζης-ισσα-ζικο=(Θρ. Π.), ἄδικος, (insafsız). Οἰκ.

ἰνσαφσιζλίκι, τὸ= (Θρ. Π.), ἀδικία, (insafsızlık). Οἰκ.

ἰντάμ, τὸ=(Θρ. Π.), θανατικὴ ἐκτέλεσις, (idam).

ἰνταντιγιέ, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), τὸ τουρκικὸν γυμνάσιον ἐπὶ σουλτανοκρατίας, (idadıye).

ἰνταρές, ὁ=(Θρ.Κ. ακΜ.), οἰκονομία, διοίκησις, διαχείρισις, ἐξοικονόμησις, διεύθυνσις, (idare). Γὼ γλέπω τὸν ἰνταρὲ τὴ σπιτιοῦμ'. Οἰκ.

ἰπνές, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: μπινές.

ἰραβάν', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : ραχβάν'.

—ἰραντές, ὁ=σουλτανικὸν διάταγμα, κυριολεκτικὴ σημασία : θέλησις, διάθεσις, (irade).

ἴρτζι, τὸ=(Κρ.), τιμή, (ırz).

ἰσαλλὰχ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : ἰνσαλλάχ.

ἰσαρέτι, τὸ=(Θρ. Π.), βλ. τὴν λέξιν : ἰζσαρέτ.

ἰσαριές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ἰζαριές.

ἰσκεντζές, ὁ=βάσανος, (işkence). Οἰκ.

ἰσλετιρντίζω, = (Θρ. ακΜ.), βάζω ἄλλον νὰ ἐργασθῇ, ἀπασχολῶ, (işletmek).

ἴς ὀλὰ=(Κρ. Π.), δῆθεν. Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν : εἴθε νὰ γίνῃ ἐργασία, κάτι τι (καὶ ὄχι μεγάλο πρᾶγμα κατὰ τὸν Ἰ. Παπαγρηγοράκην), (ış ola).

ἴς-ὀλσοὺν =(Θρ. Π. ακΜ.), δῆθεν. Κυριολεκτικῶς : ἂς γίνῃ ἐργασία, κάτι τι, (iş olsun).

ἰσπάτ, τὸ=(Θρ.Π.), ἀπόδειξις, βεβαίωσις, κατάθεσις, (ispat). Οἰκ.

ἰστὰφ ὀλὰ=(Θρ.), Θεὸς φυλάξοι ! Ὁ Θεὸς ἂς μὲ συγχωρήσῃ ! (χρησιμοποιεῖται ὡς ἔκφρασις εὐγενείας, ὅταν κανεὶς ἐρεύγεται ἢ μετριοφροσύνης δι' ὑπερβολικοὺς ἐπαίνους ἢ διαμαρτυρίας διὰ προσβλητικοὺς λόγους), (estağfiru-'llah ἢ istağfurullah.

ἰστὰχ οὐλὰ (Π.), βλ. τὴν λέξιν : ἰστὰφ ὀλά.

ἰστάχ, τὸ=(Θρ. Π. ακΜ.), ὄρεξις, πόθος, (iştah). Οἰκ.

ἰσταχλὴς ἢ ἰσταχλίδικος -ικη, -ικο= πρόθυμος (iştahlı). Οἰκ.

ἰσταχσίζης-ισσα-ικο=(Κ.), ἀνόρεκτος, ἀδιάθετος, (iştahsız).

ἰστὲ=ἰδού, (Θρ. ακΜ.), (işte). Οἰκ.

ἰστινάφ, τὸ=(Θρ.Κ.Π.) (λέξις δικανική), ἔφεσις, δίκη, (istinaf). Οἰκ.

ἰστιντάκι ἢ ἰστιντάκ', τὸ=(Θρ.Κ. Π.Η.), ἀνάκρισις, (istintak).Οἰκ.

ἰστιντακτσής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἀνακριτής, (istintakçı). Οἰκ.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ 24ου τόμ., σ. 312

ἰστιφάς, ὁ=(Θρ. Π.), παραίτησις, (istifa). Οἰκ.
ἰτζράς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), τὸ ἐκτελεστικόν, ἐκτέλεσις, ἐκτελεστής, (icra).
ἰτιμπάρι ἢ ἰτιμπάρ᾽ ἢ ἰχτιμπάρ, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ὑπόληψις, (itibar). Ὁ ἄνθρωπος ἔχ᾽ ἰχτιμπάρ᾽.
ἰτιμπαρλής, ὁ=(Θρ. Κ.Π.), εὐυπόληπτος, (itibarlı).
ἰτιμπαρσίζης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἀνυπόληπτος, (itibarsız).
ἰτιράζι, τὸ=(δικαστικὸς ὅρος), ἔνστασις, ἀντίρρησις, (ittiraz).
ἴτς=(Θρ. Κ. ακΜ.), καθόλου, οὐδόλως (hıç). Οἰκ.
ἴτσι=(Κρ.), βλ. τὴν λέξιν : χίτς.
ἰφαντές, ὁ=γνωστοποίησις, δήλωσις, (ifade). Κάνω ἰφαντέ.
ἰφτιρὰς ἢ ἰφτρᾶς, ὁ ἢ ἰφτιράζ, τὸ =(Θρ.Κ.Π.), συκοφαντία, διαβολή, (iftira). Οἰκ.
ἰχζαριές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ἰζαριές.
ἰχιαλὰ=(Κρ.), βλ. τὴν λέξιν : ἰνσαλλάχ !
ἰχτιμπάρι ἢ ἰχτιμπάρ᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ἰτιμπὰρ καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς παράγωγα. Οἰκ.
ἰχτιράζ, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), ἀναψηλάφησις (δίκης), (ihtiraz). Οἰκ.

Κ.

καβάζης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: καβάσης.
καβάκι, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.) λεύκη, (kavak).
καβανόζι ἢ καβανόζ, τὸ=(Θρ.Κ.), δοχεῖον στρογγύλον καὶ βαθουλὸν διὰ γλυκά, τουρσιὰ κτλ. (kavanoz).
—καβάσης, ὁ=ἀκόλουθος, φύλαξ, φρουρός, (kavas). Οἰκ.
—καβάφης, ὁ=ὑποδηματοποιός, ἔμπορος ὑποδημάτων δευτερευούσης ποιότητος, (kavaf). Κατὰ τὸν Ἰω. Ἀργυρόπουλον σημαίνει ἐπίσης : ἐπιπόλαιος, πρόχειρος.
—καβάφικα, τὰ=τόπος ὅπου εἶναι τὰ πρατήρια τῶν καβάφηδων.
—καβγαδίζω ἢ καβγαλαντίζω=ἐρίζω, (kavgalamak).
—καβγάς, ὁ=διαμάχη, ἔρις, φιλονεικία, (kavga). Οἰκ.
—καβγατζής, ὁ=ἐριστικός, φιλόνεικος, (kavgacı). Καβγατζὴς ἄνθρωπος. Οἰκ.
—καβούκι ἢ καβούκ᾽, τὸ=μεγάλος σκοῦφος τῶν ἀνθρώπων τῆς Ἀνατολῆς, ἄλλοτε τῶν γενιτσάρων καὶ δερβίσηδων, περικάλυμμα καρποῦ ἢ ζώων, κογχύλιον, (kavuk).
καβούλι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : καμπούλι. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Β. 189.
καβούνι, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), πέπων, (kavun).
καβοὺν-καφαλής, ὁ=(ακΜ.), δολιχοκέφαλος (ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς μορφὴν πέπονος), βλάξ, (kavunkafalı).
—καβουρμάς, ὁ=κρέας φρυκτὸν ἤτοι καβουρδισμένον καὶ συντηρημένον διὰ τὸν χειμῶνα, (kavurma).
καβούτσι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χαβούτσι.
—καβουρντίζω=φρύγω, καίω, (kavurmak). Καβούρτσαμ᾽ καβέ.
καβούτσι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χαβούτσι.
καβραντίζω =(Θρ. ακΜ.), συλλαμβάνω, ἁρπάζω, (kavramak). Οἰκ.
καβρουμάς, ὁ=(Κρ.), ξεροψημένον κουλούρι, (kavurma).
καγιάς, ὁ=βράχος, (Λεξικὸν τῆς καθ᾽ ἡμᾶς ἑλλην. διαλέκτου Σκ. Δ. Βυζαντίου εἰς τὴν λέξιν : βράχος), (kaya).
καγιντίζω ἢ καϊντίζω = (Θρ.), ὀλισθαίνω, κυρίως ἐπὶ πάγου (kaymak).
καγιρέτ᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : γκαγιρέτι. Οἰκ.
καγίτι ἢ καγίτ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), ἐπιθεώρησις διαβατηρίου, καταχώρησις, (kayıt). Οἰκ.

—καδής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : καντής.
καεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : καγιντίζω.
καζανεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : καζαντίζω.
—καζάνι, τὸ=χύτρα, λέβης, ἄμβυξ, (kazan). Καζὰν ντιμπί, γλύκισμα.
—καζανιάζω=θέτω τι εἰς τὸ καζάνι πρὸς βράσιμον ἢ ἀπόσταξιν.
—καζαντζής, ὁ=κατασκευαστὴς λεβήτων ἢ χυτρῶν, χαλκεύς, (kazancı).
καζάντι, τὸ=(Θρ.Η.) κέρδος, ὠφέλεια, (kazanç). Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α 201.
καζαντίζω ἢ καζαντῶ=(Θρ.Κ.Η.), κερδίζω, (kazanmak). Καζάντισε πολλὰ χρήματα. Οἰκ.
καζαντῶ=βλ. τὴν λέξιν : καζαντίζω.
—καζάς, ὁ=ἔπαρχία διοικουμένη ὑπὸ καϊμακάμη, ἀτύχημα, δυστύχημα, (kaza). Οἰκ.
καζασκέρης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), παρὰ Τούρκοις στρατοδίκης ἢ ἱεροδίκης ἀνώτερος, μετὰ τὸν Σεϊχουλισλάμην. Τὰ ἀξιώματα ταῦτα ἐξέλιπον, (kazaskeri).
—καζίκι ἢ καζίκ', τὸ=πάσσαλος, (kazık). «Ἡ δουλειὰ εἶναι καζίκι», δηλ. δύσκολος. Ἔφαγα ἕνα καζίκι, ἐδοκίμασα κάτι τι δυσάρεστον, ἐπιζήμιον. Ἔφαγα πολλὰ καζίκια. Οἰκ.
—καζμάς, ὁ=λίσγος, (kazma). Οἰκ.
κάϊδι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κάϊντι.
—καΐκι ἢ καΐκ' τὸ=λέμβος, πλεούμενον, πορθμεῖον (kayık). Οἰκ.
—καϊκτσής, ὁ=λεμβοῦχος, (kayıkçı).
καϊκχανές, ὁ=(Κ.) νεώριον, νεώσοικος (kayıkhane). Ὁ Χατζὴ Μανουήλ, Θρ. Καστανάκη.
καΐλης, ἢ καΐλ'ς-ισσα-ικο=συναινῶν, συγκατατιθέμενος, (kaıl). Οἰκ.
—καϊμάκι ἢ καϊμάκ', τὸ=πῖαρ, ἀνθόγαλον, κρέμα, τὸ ἐκλεκτότερον μέρος πράγματος, ἀφρὸς τοῦ καφέ, (kaymak).
—καϊμακλίδικος -ικη -ικο=ἐπίθετον παράγωγον ἐκ τῆς προηγουμένης λέξεως, (kaymaklı).
—καϊμακάμης, ὁ=ἔπαρχος, διοικητὴς περιφερείας καζᾶ, (kaymakam).
—καϊμές, ὁ=τουρκικὸν χαρτονόμισμα, ἐκμηδενισθὲν ἐκ τοῦ πληθωρισμοῦ (ἐπὶ Ἀβδοὺλ-Μετζὶτ τὸ 1839), (kayme). Οἰκ.
κάϊντι, τὸ=(Θρ.Π.), φροντίς, ἔγνοια, καταγραφή, (kayd).
καϊνάκι ἢ καϊνάκ', τὸ=(Θρ. Π. ακΜ.), πηγή, βρύση, (kaynak).
καϊρέτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : γκαγιρέτι.
—καϊσὶ ἢ καΐσι, τὸ=βερύκοκκον ἀνωτέρας ποιότητος, γλυκοπύρηνον καΐσι, (kayısı). Οἰκ.
καΐσι, τὸ = (Κ. Θρ. Π.), ἰμάς, (kayış).
—καϊσιά, ἡ=βερυκοκκέα μὲ καρποὺς ἀνωτέρας ποιότητος, (kaysı ağacı).
κακαβάν'ς, ὁ =(Θρ. ακΜ.), βλάξ, ἀνόητος, παλίμπαις, ὑπέργηρος (kabavan).
κακούμι ἢ κακούμ', τὸ=(Θρ.Π.), λευκοΐκτίς, (kakum). Οἰκ.
—καλάϊ, τὸ=κασσίτερος, (kalay). Οἰκ.
καλαϊλαντίζω=(Θρ.Κ.), κασσιτερώνω, ἐπαλείφω πρὸς ἐξαπάτησιν, (kalaylamak).
καλαϊλατζής, ὁ=(Θρ.Κ.), κασσιτερωτής, (kalaylacı).
καλαμπαλίκι ἢ καλαμπαλίκ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.Η. ακΜ.), συνεταιρισμός, πράγματα μαζεμένα, πλῆθος, ὄχλος. (kalabalık). Μάζεψ' τὰ καλαμπαλίκια σ' καὶ τράβα.
καλαφατιάζω ἢ καλαφατίζω=(Θρ. Κ.Π. ακΜ.), βουλώνω μὲ στουπὶ καὶ κατράμι τὰ βαρέλια, (kalafatlamak).
—καλέμι, τὸ=γραφὶς ἐκ καλάμου, χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν ἀρα-

βικήν, περσικὴν καὶ τουρκικὴν γραφήν, (kalem). Κατά τινα ἐτυμολογίαν παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : κάλαμος. Μηδὲ καλέμι οὐλεμὰ τὸ ντέρτι μου δὲ γράφει.

καλεμκιαρί, τὸ=(Θρ.), μανδήλιον στολισμένον μὲ χρώματα ὡς γυναικεῖος κεφαλόδεσμος, (kalemkârı). Τῆς χήρας τὸ καλεμκερὶ τὸ ντέρτι μου δὲ γράφει (δημ. τραγ.).

—καλές, ὁ=φρούριον, ὀχύρωμα, (kale).

καλινκαφὰς ἢ καλινκαφαλής, ὁ=(Θρ.), χονδροκέφαλος, (kalınkafalı). Ἂς (ἄφησε) τὸν καλινκαφαλή.

καλιοντζής, ὁ=ναύτης τυφεκιοφόρος πολεμικοῦ πλοίου, (kalioncı).

—καλκάνι ἢ καλκάν᾽, τὸ=ἀσπίς, γλῶσσα, ρόμβος (ψάρι), (kalkan). Καλκάνι καὶ βρῶμα στὰ πόδια. Γεμᾶτος καλκάν᾽. Οἰκ.

καλμπούρι, τὸ = (Θρ.), μηχανοκίνητον κόσκινον μύλου, (kalbur).

—καλντιρίμι ἢ καλντιρίμ᾽, τὸ=λιθόστρωτον, (kaldırım). Οἰκ. καλτιρίμπασι, τὸ=(Θρ. Η.), ἀρχὴ λιθοστρώτου, (kaldırım başı).

—καλντιριμτζής, ὁ=κατασκευαστὴς λιθοστρώτου ἢ ἄνεργος, πλάνης (ὡς περιφερόμενος ἀσκόπως εἰς τὰ καλντιρίμια), (kaldırımcı). Καλντιριμτζοὺ=γυνὴ περιφερομένη εἰς τὰ καλντιρίμια δι᾽ ἀγοραῖον ἔρωτα, πόρνη.

—καλούπι ἢ καλούπ᾽, τὸ=σχῆμα, τύπος, σχέδιον, (kalıp). Οἰκ.

—καλουπιάζω=τοποθετῶ ἀντικείμενον εἰς σύνεργον διὰ νὰ λάβῃ ὡρισμένον σχῆμα, (kalıplamak).

—καλουπτσής, ὁ = καταστηματάρχης, ὁ ἐπαγγελλόμενος τὴν κατὰ τὴν προηγουμένην λέξιν ἐργασίαν, (kalıpçı).

—καλπαζάνης ἢ καλπαζάν᾽ς, ὁ=κιβδηλοποιός, ἐπιτήδειος, δόλιος, ψευδολόγος,(kalpazan erif). Οἰκ.

καλπαζανιά, ἡ ἢ καλπαζανλίκι, τὸ =(Θρ.Κ.Π.), κιβδηλοποιΐα, δολιότης, ψευδολογία, (kalpazanlık).

—καλπάκι ἢ καλπάκ᾽, τὸ=στρογγύλον κάλυμμα κεφαλῆς, σκοῦφος, (kalpak). Πέταξε τὸ καλπάκι του στὸν ἀγέρα. Φοροῦσε καλπάκι.

καλπακτσής, ὁ=(Θρ. Π.), κατασκευαστὴς τοῦ εἰς τὴν προηγουμένην λέξιν ἀναφερομένου καλύμματος, (kalpakcı).

—κάλπης ἢ κάλπ᾽ς-ισσα-ικο ἢ κάλπικος=ψευδής, κίβδηλος, πλαστός, ὀκνηρός. Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν καὶ θρασύδειλος, (kalp). Οἰκ.

καλπουζάνης, ὁ = βλ. τὴν λέξιν : καλπαζάνης, Ἀπομν. Μακρυγιάννη.

—καλτάκω ἢ καλτάκα, ἡ=γυνὴ κακῆς διαγωγῆς, ἄτιμος, (kaltak).

καλτάκι, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), σέλλα, ἀστράβη=ξύλινον τόξον τοῦ ἐφιππίου τῆς σέλλας, (kaltak). Οἰκ.

καλτσάς, ὁ=(ακΜ.), βλ. τὴν λέξιν : ἀλτσάς. Ἔβαλες καλτσάδες στὰ παπούτσια σου ;

καλτσίνι ἢ καλτσούνι, τὸ=περικνημὶς (κάλτσα) ἀπὸ πίλημα ἢ χονδρὸν ὕφασμα, ὄχι πλεκτή, (kalçın).

—κάλφας, ὁ=ἀρχιτέκτων, ἀρχιμάστορης, (kalfa). Οἰκ.

—κάμα, ἡ=ἀκινάκης (μάχαιρα ἔχουσα δύο κόψεις), (kama). Πῆρε τὴν κάμα τ᾽ καὶ τὴν ἔμπηξε στὴν πλάτη τ᾽. Οἰκ.

καμπάδικος-ικη-ικο=(Θρ.Π. ακΜ.) χονδρός, χονδροειδής, μὴ πεπιεσμένος, εὐμεγέθης, ἀλλ᾽ ἐλαφρός, (kaba).

καμπαέτι ἢ καμπαέτ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), ἁμάρτημα, πταῖσμα, (kabahat). Γοῦλ᾽ ἔχνα καμπαέτια=ὅλοι ἔχουν καμπαέτια. Οἰκ.

καμπαετλής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἁμαρτωλός, πταίστης, (kabahatlı).
καμπάκα, ἡ=(Θρ.), κολοκύθα, ἄωρος καρπός, πταίστης, (kabak).
καμπάνταης, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἁλαζὼν (παλικαρᾶς), ὑπερήφανος ὡς τάχα γενναῖος, (kabadayı).
καμπανταϊλίκι ἢ καμπανταϊλίκ᾽ τὸ =(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἡ ἰδιότης τοῦ προηγουμένου ἐπιθέτου, (kabadayılık).
καμπαρντίζω=(Θρ.Κ. ακΜ.), φουσκώνω, ὑπερηφανεύομαι, ἁπαλύνω, (ἐνεργητ. ἢ μέσον ρῆμα), (kabarmak). Βλ. καὶ τὴν λέξιν : γκαμπαρντίζω. Τί καμπαρντίζεις βρέ !
καμπαχάτι ἢ καμπαχάτ᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : καμπαέτι.
καμπούλι, τὸ=παραδοχή, (κατὰ συνεκδοχὴν σημαίνει : συμφωνία) (kabul). ᾽Απομν. Μακρυγιάννη, πολλ.
—καμπούρα, ἡ=ὕβος, (kambur). Οἰκ.
—καμπούρης ἢ καμπούρ᾽ς, = κυφός, (kambur). Οἰκ.
—καμτσίκι ἢ καμτσίκ᾽, τὸ=μαστίγιον, (kamçı) Οἰκ.
καναάτ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), αὐτάρκεια, (kanaat). Οἰκ.
κανάπι. τὸ=(ακΜ.), βλ. τὴν λέξιν : κηνάπι. ᾽Ετυμολογία ἀπὸ τὴν ἑλλ. λέξιν : τὸ κάναβι.
κανάτα, ἡ ἢ κανάτι, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), παραθυρόφυλλον, μικρὸν πήλινον δοχεῖον, χαλκοῦν κασσιτερωμένον σκεῦος (kanat=ἰταλ. λέξις).Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : πτέρυξ, ὀχετός, ἀγωγός.
κανατᾶς, ὁ=ὁ κατασκευαστὴς ἢ πωλητὴς κανατίων, (kanatçı).
κανεύω=(Π.),πείθομαι, (kanmak).
κανόνι, τὸ=τριγωνικὸν μουσικὸν ὄργανον ἔγχορδον, ὑπαξιωματικὸς τῆς στρατιωτικῆς ἀστυνομίας (kanun, ἀπὸ τὴν ἑλλην. λέξιν κανών). Διὰ τοὺς Τούρκους ἐπίσης σημαίνει νόμος, καταστατικόν, ὅπως kanun esasi=σύνταγμα, μετονομασθὲν ὅμως ὑπὸ τοῦ κεμαλικοῦ καθεστῶτος : anayasa.
—κανταΐφι, τὸ=εἶδος γλυκίσματος ἐκ ζυμαρικοῦ διαμορφωμένου εἰς νῆμα ἢ εἰς σχῆμα ἄρτου, (kadayif, tel kadayif ἢ ekmek kadayif).
—καντάρι ἢ καντάρ᾽, τὸ=ζυγαριὰ ἢ βάρος 44 ὀκάδων (kantar). Οἰκ.
κανταριγιές, ὁ=(Θρ. ακΜ.), τὸ δικαίωμα τοῦ ζυγιστοῦ, (kantariye).
—κανταρτζής, ὁ=ζυγιστής, (kantarcı). Οἰκ.
καντέμι ἢ καντέμ᾽, τὸ =(Θρ.), καλὸς οἰωνός, καλὸν πόδι (kadem).
καντεμλίδικος-ικη-ικο= (Θρ.Κ.Π.), εὐοίωνος, φέρων εὐτυχίαν, (kademlı).
κάντζα, ἡ=(Θρ.Π.), ἄγκιστρον, ἁρπάγη,κοράκιον (γάντζος),(kanca).
καντζίκης, ὁ=(Κρ. καὶ ἀλλαχοῦ), ἄπιστος, μὴ τηρῶν τὸν λόγον. Κυριολεκτικῶς : Θηλυκὸν ὄνου ἢ σκύλου ἢ προδότης, (kancık).
—καντής, ὁ=δικαστὴς τῶν ἄλλοτε ἐν Τουρκίᾳ ἱεροδικείων, (kadı). Κυριολεκτικῶς σημαίνει : ᾽Εκτελεστής.
καντίζω=(Θρ. Π.), πείθομαι, πίνω ἕως ὅτου χάσω τὴν δίψαν, χορταίνω, ἱκανοποιοῦμαι, (kanmak).
καντίνα (πρόφ. kadina), ἡ=(Θρ. Κ.), κυρία, οἰκοκυρά, ἀξιοσέβαστος γυνή, (kadın).
καντιρντίζω=(Θρ.Κ.), πείθω,(kandırmak).
—καντιφές, ὁ=βελοῦδον (kadife).
καντουρεύω=(Π.), ξεγελῶ, βλ. τὴν λέξιν : καντιρντίζω.
καούκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : καβούκι.
καούνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : καβούνι

—καπάκι ἢ καπάκ', τὸ=(Κ.Π.), σκέπασμα, πῶμα, (kapak). Οἰκ.

καπακλίδικος-ικη-ικο= (Θρ.Κ.Π.), ἔχων σκέπασμα, σκεπαστός, κλειστός, (kapaklı). Τὸ ρολόγι ντου ἦταν καπακλίδικο.

—καπακώνω=σκεπάζω, βάζω τὸ σκέπασμα, (kaplamak). Καπάκωσε τὸ φαγί.

καπαλίδικος-ικη-ικο= (Θρ. Κ. Π.), κλειστός, (kapalı).

—καπαμάς, ὁ=κρέας μαγειρευόμενον κατὰ διαφόρους τρόπους. Συνήθως ἀποτελεῖται ἐκ λαχανικῶν, ἰδίᾳ νωποῦ κρεμμυδίου, σαλάτας ἢ κρέατος, (kapama). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: κλείειν, κλείσιμον.

καπάνι, τὸ=(Θρ.Κ.), παγίς, (kapan).

καπανίκικος -ικη -ικο=(Θρ. ακΜ.), κλειστός, σκοτεινός, πνιγηρός, (kapanık). Καπανίκικο σπίτι.

καπάντζα, ἡ=(Θρ.Κ.Π Η. ακΜ.), παγίς, (ἐν Κρήτῃ: πρόσθετον θυρόφυλλον), (kapanca).

καπαντίζω=(Κρ.), ὑπερνικῶ, ὑπερκαλύπτω. Κατὰ τοὺς Τούρκους κυριολεκτικῶς: κλείομαι, γοναττίζω, ἐξαφανίζομαι, (kapanmak).

καπατουμά, ἡ=(Κρ.), παλλακίς, σπιτωμένη,κλεισμένη,(kapatma).

κάπι ἢ κάπ', τὸ=(Θρ.), βαρέλι, βουτσί, δοχεῖον, (kap). Τοιμάζουμ' τὰ κάπια γιὰ τὸν τρύγο. Οἰκ.

καπλαμάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ), σκέπασμα (ἰδίως, ὅταν τὰ σύννεφα σκεπάζουν τὸν οὐρανὸν ἐπὶ ἡμέρας), ἐπικάλυψις, ἐπιχρύσωσις. (kaplama).

καπλάνι, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), τίγρις, (kaplan). «Μαυροβουνιοῦ καπλάνια» (Ἐκκλησις τοῦ Ρήγα Φεραίου πρὸς ὅλους τοὺς Βαλκανικοὺς λαούς) ἢ κυνηγετικὸς σκύλος ἐπὶ κεφαλῆς τῆς στάνης.

καπλαντίζω=(Θρ.Π. ακΜ.), σκεπάζω, περιβάλλω, περιρράπτω, (kaplamak).

καπλουτζάς, ὁ=(Θρ.), ἄγρωστις (ἀγριάδα), (kapluce).

—καποῦ-κεχαγιὰς ἢ καπὶ-κεχαγιάς, ὁ=διερμηνεὺς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, (kapi kehaya).

—καπουτζής, ὁ=θυρωρός, (kapıcı). Οἰκ.

καπτίζω=(Θρ.Κ.), ἁρπάζω, συλλαμβάνω (kapmak). Οἰκ.

καρὰ=ἡ λέξις αὐτὴ χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε ὡς ἐπιτακτικὸν μόριον, ὅπως εἰς τὰς λέξεις (ἰδὲ αὐτὰς παρακάτω) καρὰ-πουτάνα, καράνταγης κ.τ.λ.

—καραβάνι, τὸ=ὁμὰς ὁδοιπορούντων προσκυνητῶν ἢ ἐμπόρων, ἰδίᾳ μετὰ καμήλων καὶ ὑποζυγίων καὶ κατ' ἐπέκτασιν πᾶσα ὁμὰς ταξιδευόντων, (kervan).

—καραβὰν-σεράϊ, τὸ=χάνι, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ ταξίδιά των ἐστεγάζοντο προσωρινῶς τὰ καραβάνια (ἰδὲ ἀνωτέρω λέξιν), (kervan-saray).

καραβούλι, τὸ=(Θρ.Π.), περίπολος, φρουρός, σκοπός, ἐνέδρα. (karakol).

—καραγάτσι ἢ καραγάτσ', τὸ=πτελέα, (karağaç).

καράγιαλης, ὁ=σφοδρὸς ἄνεμος, βορειοδυτικὸς ἄνεμος (karayel).

—καραγκιόζης, ὁ=μελανόφθαλμος, ὁ ἥρως τοῦ θεάτρου τῶν σκιῶν ἢ τὸ ἴδιον θέατρον τῶν σκιῶν. (karagöz).

—καραγκιοζλίδικος-ικη-ικο=(Θρ.Κ. Π.), ὁ ἁρμόζων εἰς καραγκιόζην.

καραγκιόζ - μπερντές, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), τὸ θέατρον τοῦ καραγκιόζη, γελοῖον θέαμα, (karagözperde).

—καραγκιοζοπαίχτης ὁ=ὁ παίκτης τῶν ἐκ χαρτονίου ἀνδρεικέλων τοῦ καραγκιόζη.

—καρακόλι, τὸ=σταθμὸς χωροφυ-

λακῆς ἢ ἀστυνομίας, (karakol), βλ. καὶ τὴν λέξιν : κόλι.

καραλαντίζω=(Θρ.Κ.), ὑπολογίζω, εἰκάζω, (kararlamak).

—καραμανλής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), κάτοικος τῆς Καραμανίας (ἀρχαίας Λυκαονίας) τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, συνήθως Ἕλλην τουρκόφωνος, ἀνατολίτης, (karamanlı).

καραμανλίδικα=(Θρ.Κ.Π.), τουρκικὰ γραφόμενα μὲ τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Καραμανίας (ἀρχ. Λυκαονίας) τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

καραμπάσι, τὸ=(Κρ.), εἶδος ἀρωματικοῦ (ἢ σχοινὰς κατὰ τοὺς ἀρχαίους), (karabaş).

καράνταγης, ὁ=(Θρ. ακΜ.), ἀρχηγὸς ἀνταρτῶν, (karadayı).

καραούλι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : καραβούλι.

καρὰ-πουτάνα=πόρνη, μεγάλη εἰς ἀναίδειαν καὶ ἀσέλγειαν.

καράρι ἢ καράρ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), ἀπόφασις, πρέπων βαθμός, διάρκεια, κατάστασις, (karar).

καραρσίζης ἢ καραρσίζ'ς-ισσα-ζικο =(Θρ.Κ.), ἄστατος, ἀναποφάσιστος, ἀνήσυχος. (kararsız).

—καράς, ὁ=μαῦρος, (kara).

κάργα ἢ κάργια=κόραξ, (karga). Οἰκ.

καρδάσης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : καρντάσης.

καρές', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), μῖσος, ἔχθρα, μνησικακία, δυσμένεια, (garaz ἢ garez).

καριστίζω=(Θρ. Κ.), ἀναμιγνύω, ἀναμιγνύομαι, (karışmak). Τί καριστίζεις σύ ; Οἰκ.

καρίφης, ὁ=ξένος, (garıp).

κάρμα-καρασὶκ=(Θρ.Κ.Π.), φύρδην-μίγδην, (karma-karışık). Τὰ πράγματα ἔγιναν κάρμα-καρισίκ.

καρναμπίτι ἢ καρναμπίτ, τὸ=(Θρ. Κ.Π.), ἀνθοκράμβη, (κουνουπίδι), (karnabit ἢ karnebit). Οἰκ.

καρντάσης, ὁ καρντάσα, ἡ=(Θρ. Π.), ἀδελφός, ἀδελφή, (kardaş ἢ kardeş).

—καρπούζι ἢ καρπούζ' τὸ ἢ καρπούζα,ἡ=ὑδροπέπων, (karpuz). Οἰκ.

—καρσὶ=ἐπίρ. ἀπέναντι, (karsı). Οἰκ.

καρσικαρσιγιὰ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), κατάντικρυ, (karsıkarşıya). Ὅμοιον : μουστάκ' μὲ μουστάκ'.

καρσιλαμάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), εἶδος ἀντικρυστοῦ λαϊκοῦ χοροῦ, (karsılama).

καρσιλίκι, τὸ=(Θρ.Κ.), ἀντίκρυσμα (karsılık).

καρτάλι ἢ καρτάλ', τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), ἀετός, (kartal). Καὶ ἐπώνυμον : Καρτάλης. Οἰκ.

καρτσιλαμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : καρσιλαμάς.

κασαβέτι ἢ κασαβέτ', τὸ=(Θρ.Κ. Π. ακΜ.), φροντίς, ἀνησυχία, λύπη, βάσανος, (kasavet). Καὶ ἐπώνυμον : Κασαβέτης. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Β 103.

κασαμπάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.Η.), πόλις, κωμόπολις, (kasaba).

κασάνι, τὸ=(Θρ.), οὔρησις ζώου, συνήθως τοῦ ἀλόγου, (kaşan).

κασαντάρης, ὁ=(Θρ.Π.), ταμίας, (kasadar).

κασαντίζω=(Θρ.), βάζω τὸ ζῶον, συνήθως τὸ ἄλογον, διὰ νὰ οὐρήσῃ, περιφέρων αὐτό, (kaşandırmak).

—κασάπης, ὁ=κρεοπώλης, σφαγεύς, (kasap).

—κασαπιὸ ἢ κασάπικο=κρεοπωλεῖον, (kasaphane).

—κασαπλίκι, τὸ=ἐπάγγελμα τοῦ κρεοπώλου, (kasaplık).

κασατούρα, ἡ (Θρ.Κ.Π.), ξιφολόγχη, ξίφος, (kasatura).

—κασέρι, τὸ=εἶδος ξηροῦ τυροῦ τῶν Βαλκανίων, (kaşer).

κασίκι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), ὑπογάστριον, βουβωνικὴ χώρα, (kasık).

κάσιμ, τὸ=Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου

Δημητρίου (kasım). Βλ. καὶ τὴν λέξιν : χιντριλές.

κασκατής, ὁ=(Θρ.), πολὺ σκληρός, κακός, (kaskatı).

κασμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : καζμάς.

κατής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : καντής.

κάτι ἢ κάτ᾽, τὸ=(Θρ.Π.ακΜ.), δίπλωσις, ὄροφος, (kat). Οἰκ. Πόσα κάτια ἔν᾽ τὸ σπίτι ;

κατίκι, τὸ=(Θρ.), ὅ,τι τρώγεται μετὰ τοῦ ἄρτου, φαγητόν, (katık).

κατιμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : κατμάς.

κατιμέρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κατμέρι.

κατίρι ἢ κατίρ᾽, τὸ=(Θρ. ακΜ.), εἶδος ὑποδήματος, (katır).

—κατμὰς ἢ κατουμάς, ὁ=κάτι τι πρόσθετον, συνήθως κρέας, ὄχι καλῆς ποιότητος, (katma). Κατμάδες δὲ θέλω.

κατμέρι ἢ κατμέρ᾽ ἢ κατιμέρι, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), πτυχή, εἶδος πτυχωμένου γλυκίσματος ἢ ἄνθους, (katmer).

—κατράμι, τὸ=πισσάσφαλτος, ἀσθένεια ἀμπέλου ἢ λαχανικῶν, (katran).

κατραμώνω=(Θρ.Κ.Π.), ἀλείφω διὰ πισσασφάλτου, (katranlamak).

κατραμωτής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), πισσασφαλτωτής, (katrancı).

κατράνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κατράμι.

κάτσα-κάτσα=(Κρ.), κρυφίως, (kaçak-kaçak).

κατσάκης ἢ κατσάκ᾽ς, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), λαθρέμπορος, φυγάς, (kaçak).

κατσάκικος-ικη-ικο=(Θρ.Κ.Π.), λαθρεμπορικός, (kaçaklı). Κουλαντίζω κατσάκ᾽κο καπνό.

κατσαμάκι ἢ κατσαμάκ᾽, τὸ=(Θρ. Κ.Π.Η.), εἶδος ζυμαρικοῦ ἀπὸ ἄλευρον ἀραβοσίτου καὶ πετμέζι, (kaçamak). Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν καί : φυγή, ἄσυλον, πρόφασις.

κατσιρμάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), λαθρεμπόριον, διαφυγοῦσα πορδή, (kaçırma).

κατσιρντίζω=(Θρ.Κ. ακΜ.), φυγαδεύω, ἀφίνω νὰ μοῦ διαφύγῃ κάτι τι, (kaçırmak). Τὸν κατσίρντισε.

κατσκίνης ἢ κατσκίν᾽ς, ὁ=(Θρ.), φυγάς, (kackın). Οἰκ.

κατσουρεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κατσιρντίζω. Ἐκατσούρεψε=ἔχασε τὸν νοῦν.

καυγάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : καβγάς.

καφαλτί, τὸ=(Θρ. Κ.), δειλινόν, πρόγευμα, (kahvaltı). Ἔκανα καφαλτί.

καφαντάρης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), σύντροφος, φίλος, (kafadar).

καφάς, ὁ=(Κρ.Π.), σβέρκος. Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : κεφαλή, βραδύνοια, (kafa).

—καφάσι ἢ καφάσ᾽, τὸ=ξύλινον δικτυωτὸν (παραθύρου), (kafes). Οἰκ.

—καφενεῖον=κέντρον ὅπου μεταξὺ ἄλλων προσφέρεται καὶ καφές, (kahvehane).

—καφές, ὁ=τὸ γνωστὸν ποτόν, (kahve).

—καφετζής, ὁ, καφετζού, ἡ=καφεψός, καφενόβιος, καφεπώλης, (kahveci).

—καφτάνι ἢ καφτάν᾽, τὸ=χιτών, μανδύας, (kaftan). Οἰκ.

καχραμάνης ἢ καχραμάνογλους, ὁ =βλ. τὴν λέξιν : καχριμάνης.

κάχρι, τὸ=(Κρ.), ὀργή. (Διὰ τοὺς Τούρκους ἐν κυριολεξίᾳ σημαίνει: θλῖψις, μέριμνα), (kahir).

καχριμάνης, ὁ=(Θρ.Π.), ἀπρόκοπος, (διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει : ἥρως), (kahraman).

καψιμάλης, ὁ=(Θρ.), ταμίας, εἰσπράκτωρ, (kabz-i-mal). Οἰκ.

κεζάπι ἢ κεζάπ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π.Η.), νιτρικὸν ὀξύ, (kezzap). Οἰκ.

κεῖης ἢ κεῖσ᾽κου=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : γκενίσκος.

—κεκεμὲς ἢ κεκές, ὁ=τραυλός, (kekeme ἢ keke).

κεκέτζος, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κεκεμές.

κελάρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κιλέρ᾽.

—κελεπιρτζής, ὁ=ὁ ἀναζητῶν ἢ ἐπιτυγχάνων εὐκαιρίας ἢ εὐθηνὰ ἀντικείμενα, (kelepirci).

—κελεπούρι ἢ κελεπούρ᾽ ἢ κελεπίρι ἢ κελεπίρ᾽, τὸ=ἀγορασθὲν ἀντικείμενον εἰς εὐθηνὴν τιμὴν ἢ εἰς εὐκαιρίαν, (kelepir).

κελεπτσές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), χειροπέδη, (kelepçe).

κέλης ἢ κέλ᾽ς ἢ κέλικος-ικη-ικο=(Θρ.Π.), ψωραλέος, φαλακρός, (kel). Διὰ τοὺς Τούρκους, ἡ λέξις : kel σημαίνει ἐπίσης καὶ ψώρα.

κελίφι ἢ κελίφ᾽, τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), θήκη, περικάλυμμα προσκεφαλαίου (kılıf). Κατά τινα ἐτυμολογίαν παράγεται ἐκ τῆς λέξεως : κέλυφος.

κελπαζές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : κεπαζές.

κελπεντίν, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κερπεντένι.

κεμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : κηγιμάς.

—κεμέρι, τὸ=ζώνη, βαλάντιον, κομπόδεμα, κρυμμένα χρήματα, (αἱ τελευταῖαι ἔννοιαι ἐξηγοῦνται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ζώνη ἦτο περιτυλιγμένη εἰς τὴν ὀσφὺν καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο συνήθως καὶ ὡς χρηματοφυλάκιον), (kemer). Κατὰ τὸ γλωσσάριον τῆς Οἰνόης (Οὔνιε, τουρκιστὶ) τοῦ Πόντου, μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἡπίτη σημαίνει καί : καμάρα, θόλος, ἁψίς.

κεμιτζής, ὁ =(Π.), βλ. τὴν λέξιν : γκεμιτζής.

—κεμπάπι ἢ κεμπάπ᾽, τὸ=εἶδος φαγητοῦ ἐκ κρέατος τεμαχισμένου, ψητὸν τῆς σούβλας, (kebap).

κεμπρές, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κιουμπρές.

κενάρ᾽ ἢ κενάρι, τὸ=(Π.), ἄκρη, περιθώριον (kenar).

κενέφι ἢ κενέφ᾽, τὸ=(Θρ. Κ.Π. ακΜ.), ἀπόπατος, κάθαρμα, βρωμερὸς ἄνθρωπος, (kenef).

κεντὶ τὸ=(Θρ. Κ. ακΜ.), ἀπόγευμα, δειλινόν, ἀπογευματινὸν γεῦμα (κατὰ τοὺς Μουσουλμάνους τὸ μεσαῖον τμῆμα τοῦ ἀπογεύματος, προωρισμένον διὰ προσευχήν), (ikindi).

κεπαζές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.Η. ακΜ.), γελοῖος, οὐτιδανός, (kepaze). Οἰκ.

—κεπέγκι, τὸ=πρόσθετον θυρόφυλλον, (kepenk). Τί δουλειὰ κάν᾽; Κεπέγκια κατεβάζ᾽.

κεπτσές, ὁ=(Θρ.), ἐξαφριστήρ, τρυποχουλιάρα, ἁλιευτικὴ σαγήνη, (kepçe). Οἰκ. Δόμ᾽ τὸν κεπτσέ.

κερεβίζι, τὸ=(Θρ.), σέλινον, (kereviz).

κερέμι, τὸ=μεγαθυμία, εὐγένεια, χάρις, (kerem). (Ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου, 10 Ὀκτ. 1829 πρὸς τὴν Βασιλικὴν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ. Βλ. «Καθημερινήν», 5 Αὐγ. 1955).

κερεμιτσής, ὁ=(Θρ.Π. ακΜ.), κεραμοποιός, kiremitçi), ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν : κέραμος=kiremit).

κερεστές, ὁ=(Θρ.Κ.Π. Η. ακΜ.), ξυλεία οἰκοδομῆς, (kereste). Οἰκ.

κερεστετζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ξυλέμπορος, (kerestecı).

κερπεντένι ἢ κερπεντέν᾽, τὸ=(Θρ. Π.), λαβίς, δι᾽ ἧς οἱ ὀδοντιατροὶ ἐξάγουν τοὺς ὀδόντας, (kerpeten).

κερπίτσ᾽ ἢ κερπίτσι, τὸ=(Θρ.Π.), ἄψητος πλίνθος ἀπὸ χῶμα, λασπότουβλον, (kerpiç).

κερτίκι ἢ κερτίκ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), ἐντομὴ εἰς ξύλον τεμαχισμένον εἰς

δύο, περιτομή, (kertik).
—κερχανάς, ὁ=(Θρ.Π.). Κατὰ τὴν τουρκικὴν κυριολεξίαν : οἶκος, εἰς τὸν ὁποῖον πραγματοποιοῦνται κέρδη : κιάρ-χανὲ=κεραμοποιεῖον, ἐργοστάσιον, πορνοστάσιον, (kerhane).
—κερχανετζής, ὁ=προαγωγός, διευθυντὴς πορνοστασίου, ὁ ἐπιδιώκων κέρδη δι' ἐργασιῶν τοῦ ποδαριοῦ (ἀεριτζής),(kerhaneci).
—κεσάτι ἢ κεσάτ', τὸ=σταμάτημα ἐργασίας, οἰκονομικὴ κρίσις, ἐμπορικὴ ἀπραξία, (kesat). Οἰκ.
—κεσέμι, τὸ=κριός, προπορευόμενος τῶν προβάτων, (kesem). Ἀ. Δελμούζου, Τὸ κρυφὸ Σχολειό, σελ. 189. Εἰς τὴν ἰδίαν σελίδα ὀνομάζεται συνάμα : κριάρι.
—κεσές, ὁ, κεσέ, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : κιασές. Διὰ τοὺς Ποντίους ἡ κεσὲ εἶναι ἡ κεσιά, τὴν ὁποίαν βλέπε.
κεσιά, ἡ=(Θρ.), σακκούλα, περιέχουσα εἴτε χρήματα εἴτε καπνόν, (kese).
κεσκίνης ἢ κεσκίνικος-ικη-ικο=(Θρ. Π.), αἰχμηρός, ὀξύς, βίαιος, (keskin).
κετένι ἢ κετέν', τὸ=(Θρ. Π.), λίνον, (keten). Οἰκ.
κετὲν—χαλβάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), εἶδος νηματοειδοῦς χαλβά, (ketenhelvasi).
κετσές, ὁ ἢ κετσιά, ἡ=πίλημα, (keçe).
—κέφι, τὸ=εὐδιαθεσία, (keyif).
κεφίλης ἢ κεφίλ'ς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἐγγυητής, (kefil). Ἡ λέξις ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ καταστατικὸν τῆς Συντροφιᾶς τῶν Ἀμπελακίων (1780). Οἰκ.
κεφλεντίζω=εἶμαι εὐδιάθετος, (Ἀπομν. Ἀ. Συγγροῦ).
—κεφτές, ὁ=τηγανισμένον, ψιλοκομμένον κρέας εἰς σφαιρικὸν σχῆμα, (köfte). Κατά τινας ἀπὸ τὴν ἑλλην. λέξιν : κοπτόν. Οἰκ.
—κεχαγιάς, ὁ=διαχειριστής, ἀντιπρόσωπος, οἰκονόμος, (kehaya). Οἰκ.
—κεχριμπάρι, τὸ=ἤλεκτρον, (kehlibar ἢ kehribar).
κηγιαμέτι. τὸ=(Θρ. Η. ακΜ.), θόρυβος, σύγχυσις, δυστύχημα, (kıyamet).
—κηγιμὰς ἢ κηγμάς, ὁ=κρέας κομμένον εἰς τεμαχίδια, (kıyma).
κηγμέτι ἢ κηγμέτ' ἢ κηγμέτι, τὸ=(Θρ.), ἀξία, τιμή, (kıymet).
κηγμετλίδικος-ικη-ικο=(Θρ.), πολύτιμος, (kıymetli).
κηγντίζω=(Θρ.), ἀποφασίζω, συμπεραίνω, τεμαχίζω κρέας, (kıymak), Οἰκ.
κηζάκι, τὸ=(Θρ.), ἔλκυθρον, γλύστρα, (kızak).
κηζιλτζίκι, τὸ=καρπὸς τῆς ἀκρανέας, (kızılcık).
κηζντιρντίζω=(Θρ.Π.), ἐρεθίζω, ἐξοργίζω, (kızdırmak).
κὴκ=(Θρ.Μ.), ὅ,τι προκαλεῖ ξηρὸν θόρυβον, (kık). Μὴν κάνης κήκ.
κηλίκι ἢ κηλίκ', τὸ=(Θρ.), ἐξωτερικόν, μορφή, ἐνδυμασία, (kılık).
κηλίφι ἢ κηλίφ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν: κελίφι.
κηνάπι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), σπάγγος, (kınap), βλ. καὶ τὴν λέξιν : κανάπι.
κηνάς, ὁ=(Θρ. Π.), εἶδος βαφῆς διὰ τὰ μαλλιὰ καὶ τοὺς ὄνυχας, (kına).
κήνιασμα, τὸ (Θρ.Π.), βάψιμον τῶν ὀνύχων ἢ τῶν μαλλιῶν μὲ κηνά, ὅπερ ἰδὲ εἰς τὴν προηγουμένην λέξιν.
κηρμίζης=(Θρ.), κόκκινος, (kırmızı).
κηρμπάτσι, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), μαστίγιον, (kırbaç).
κηρντίζω=(Θρ.), συντρίβω, (kırmak). Οἰκ.
κησιμέτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κησμέτι.
κησίρης ἢ κησίρ'ς=(Θρ.), ἄτεκνος, στεῖρος, (kısır).

κησλάς. ὁ=(Θρ.), στρατὼν (kısla). Οἰκ.

—κησμέτι ἢ κησμέτ᾽, τὸ=τύχη, πεπρωμένον, (kısmet), Οἰκ.

κητὴρ-κητὴρ=(Θρ.Κ.Π.), πεποιημένη λέξις, σημαίνουσα τὸν ξηρὸν ἦχον, ὁ ὁποῖος παράγεται, ὅταν κάτι τι τρώγεται καὶ θρυμματίζεται, τραγανιστός. (kıtır-kıtır).

κήτικος-ικη-ικο=(Θρ.), σπάνιος, ὀλιγοστός, (kıt).

κητλίκι, τὸ=(Θρ.), ἔλλειψις, σπάνις, σιτοδεία, (kıtlık).

κήτσι ἢ κήτσ᾽, τὸ=(Θρ. ακΜ.), λάκτισμα ἐκ μέρους ζώου, (kıç). Τὸ γαδούρ᾽ ρίχνει κήτσια.

κιαβγκίρ᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : γκιαβγκίρ᾽.

κιαμίλης, κιαμίλ᾽ς-ισσα-ικο= (Θρ. Κ.Π.), σώφρων, αἰδήμων, (kâmıl). Οἰκ.

κιαμπάπι ἢ κιαμπάπ᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κεμπάπι. Οἰκ.

κιάρι ἢ κιάρ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), κέρδος, (kâr). Οἰκ.

κιασές, ὁ=(Θρ.Π.Η.) κύαθος, κύπελλον, (kese). Οἰκ.

κιατίπης ἢ κιατίπ᾽ς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), γραφεύς, δημόσιος γραμματεύς. Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει καὶ συγγραφεύς, (kâtip). Οἰκ.

κιατιπλίκι, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), γραμματεία (kâtiplik).

κιαφερί, τὸ=(Θρ.Π.), κάμφορα, (kâfur). Οἰκ.

κιαφίρης, ὁ=(Κρ. Κ.Π. ακΜ.), ἀγνώμων, μοχθηρός, (Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει : ἄπιστος, ἀρνητὴς τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας), (kâfır).

κιεμπάπι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κεμπάπι.

κιεσές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : κιασές.

κιζάκ᾽, τὸ=βλ.τὴν λέξιν: κηζάκ. Οἰκ.

κιλάρ᾽, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κιλέρ᾽.

κιλέρ᾽, τὸ=(Θρ.), ὀψοφυλακεῖον, κελάρι, (kiler). Οἰκ.

—κιλίμι ἢ κιλίμ᾽, τὸ=τάπης ὑπὸ μορφὴν ὑφάσματος, εἶδος κλινοσκεπάσματος, (kilim). Οἰκ.

κιμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : κηγιμάς.

κιμέρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κεμέρι. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α 113.

κιμπάρης ἢ κιμπάρ᾽ς=(Θρ.), εὐγενής, πλούσιος, ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν (kibar). Οἰκ.

κιμπαρλίκι, τὸ=(Θρ.Η.Π.), ἡ ἰδιότης τοῦ εὐγενοῦς, (kibarlık).

κὶμ μπιλίρ ;=(Θρ.Κ.Π.ακΜ.), ποῖος γνωρίζει ; (kim bilir?).

κιμπρίτι ἢ κιμπρίτ᾽, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), πυρεῖον (kibrit), Οἰκ.

κιντέρι, τὸ=(Θρ.), στενοχωρία, θλῖψις, (keder). (Ἀπομν. Μακρυγιάννη).

κιντής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : γιντής.

κιντί, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κενντί.

—κιόϊ, τὸ=χωρίον, (köy).

κιολές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), σκλάβος, ὑπηρέτης, (köle).

κιολτσές, ὁ=(Θρ. ακΜ.), τεμάχιον ἢ ὄγκος μετάλλου ἢ χώματος (külçe).

κιομπριούκ᾽, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : γκιουμπρούκι.

κιοπέγκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κεπέγκι. Οἰκ.

κιοπεκλίκι, τὸ=(Θρ.), συμπεριφορὰ σκύλου, ἀγένεια ἀνθρώπου, (köpeklık, ἀπὸ τὴν λέξιν : köpek=σκύλος).

κιοπέκογλου ἢ κιοπόγλου, ὁ=(Θρ. Κ.Π. ακΜ.), υἱὸς σκύλου, ἀγενής, πρόστυχος, (köpekoğlu).

κιοπροὺ ἢ κιουπρί, τὸ=(Θρ. ακΜ.), γέφυρα, (köprü).

κιόρης ἢ κιόρ᾽ς=(Θρ.Π. ακΜ.) τυφλός, ἀπρονόητος, (kör).

κιορλούκι ἢ κιορλούκ᾽, τὸ=(Θρ. Π.), τυφλότης, ἀμέλεια, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἔννοιαν καὶ ἐνοχλητικοὶ λόγοι (körlük). Μὲ βάζει κιορλούκια.

κιορπέδικος -ικη -ικο=(Θρ. ακΜ.), νωπός, τρυφερός, (körpe). Κιορπέδ'κη ἡ νύφ', (εἰρωνικῶς διὰ παρήλικον γυναῖκα). Πολὺ κιορπέδικες οἱ μπριζόλες !

κιοσελές, ὁ=(Θρ.Π.), πέλμα ὑποδήματος, κάτημα (σόλα), κατειργασμένον δέρμα, (kösele).

κιοσές, ὁ—(Η.), γωνία δρόμου, (köşe).

κιοσὲς=(Θρ.Κ.Π.), ἀγένειος, σπανός, (köse).

—κιόσκι, τὸ=ὕαλωτὴ βεράντα, περίπτερον, (kösk).

κιοστέκι ἢ κιοστέκ', τὸ=(Θρ.Π.), ἄλυσος ὡρολογίου, πέδικλον ἵππου, (köstek). Οἰκ.

—κιοτεύω=διστάζω, δειλιῶ, φοβίζω. Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν : βλάπτω τὴν φήμην, κακολογῶ. (kötülemek).

—κιοτής, ὁ=κακός, δειλός, ἄνανδρος, (kötü).

κιοτούκι, ἢ κιοτούκ' τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κιουτούκι.

κιοτσέκι ἢ κιοτσέκ', τὸ=(Θρ.), παῖς χορευτὴς (συνήθως μὲ κακὴν ἔννοιαν), (köçek).

κιουβανεύκομαι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : γκιουβεντίζομαι.

κιούγκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κιούνκι.

κιουκιούρτι ἢ κιουκιούρτ', τὸ=(Θρ. Π.), θεῖον (kükürt).

κιουρκιουτλίδικος-ικη-ικο = (Θρ.), θειοῦχος, (kükürtlü).

κιουκιουρτίζω ἢ κιουκιουρτιάζω= (Θρ.), θειαφίζω. Κιουκιούρτιασαμ' τὸ μοῦστο.

κιουκιουτλεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κιουκιουρτίζω.

κιούλ', τὸ=σποδός, ὁ ἀπολέσας ὅλην τὴν περιουσίαν του, (kül). Οἰκ.

κιουλμπαστὶ=μπριζόλα ψημένη ἐπὶ ἐσχάρας, (külbasti).

κιουλχάνης ἢ κιουλχάν'ς, ὁ=(Θρ. Π.), ὑπηρέτης λουτροῦ, ἀλήτης, (külhani, ἀπὸ τὴν λέξιν : külhan=φοῦρνος λουτροῦ, ἢ σιδηρουργεῖον). Οἰκ.

κιουλχάνι, τὸ=μέρος ὅπου καίει ἡ πυρὰ εἰς τὸ λουτρὸν ἢ εἰς τὸ σιδηρουργεῖον, (külhan).

κιουλχάνμπεης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἀλήτης, διανυκτερεύων εἰς φοῦρνον λουτροῦ, ἄστεγος, ἀπάχης, (külhanbeyi).

κιουμπρελεντίζω=λιπαίνω μὲ κόπρον, (gübrelemek).

κιουμπρές, ὁ=(Θρ.), κόπρος, λίπασμα, (gübre).

κιούνκι, τὸ=(Θρ.Κ. Η.), σωλήν, ὀχετός, (künk).

—κιούπι, τὸ=πίθος, πιθάριον, (küp). Ἴσως παράγεται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν : κύπη. Τρία κιούπια λάδ' ἔχουμ'.

—κιουπὰς ἢ κιουπτσής, ὁ=ἀγγειοπλάστης, (küpçi).

κιουπροὺ ἢ κιουπρί, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κιοπρού. Οἰκ.

κιουρκιουτλής, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κιουκιουρτλίδικος.

κιουρτσὴς ἢ κιουρητσής, ὁ=(Θρ.Κ. Π. ακΜ.), γουνοποιός, (kürkçü)

κιουστέκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κιοστέκι.

κιουτζανεύομαι=(Π. καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ Κοτύωρα), συγκινοῦμαι. Κατὰ τὸν Ξενοφ. Ἀκογλου παράγεται ἀπὸ τὴν λέξιν : (gücenmek =δυσαρεστοῦμαι.

κιουτούκι ἢ κιουτούκ', τὸ=(Θρ.Κ. Π. ακΜ.), στέλεχος, κορμὸς (δένδρου), μέθυσος, (kütük). Ντὶπ κιουτούκ', ὁ ἄνθρωπος. Τόσο κιουτούκ' δὲ σὲ θαρροῦσα.

κιουτρούμι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : γκιουτρούμι.

κιουτσέκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κιοτσέκι.

κιοφτές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : κεφτές.

κιπάρτς, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κιμπάρης

κιραλατίζω=(Θρ.), μισθώνω (kiralamak).

κιραλαύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κιραλατίζω.

—κιράς, ὁ=ἐνοίκιον, ἀγώγιον ζώου, (kira). Κάθεται μὲ τὸν κιρά.

—κιρατζής, ὁ=μισθωτής, ἐκμισθωτής, ἀγωγιάτης, (kiracı).

—κιρβάν᾽, τὸ=καραβάνιον, ἐμπορικὴ συνοδεία, (kervan). Οἰκ.

κιρέτσι ἢ κιρέτσ᾽, τὸ=Θρ.Κ.Π.), ἄσβεστος, (kireç).

κιρικτσής, ὁ=(Θρ.Κ.), ἐμπειρικὸς ἰατρὸς δι᾽ ἐξαρθρώσεις καὶ κατάγματα, (çıkrıkçı).

κιρμπάτσι ἢ κιρμπάτσ᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κηρμπάτσι.

—κιτάπι ἢ κιτάπ᾽, τὸ=βιβλίον, κατάστιχον, (kitap). Ἄνοιξε τὰ κιτάπια σ᾽ νὰ δῆς. Ἀνακατεύ᾽ σὰν τὸν Ὀβριὸ τὰ παλιά τ᾽ τὰ κιτάπια.

κιχριμπάρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κεχριμπάρι.

κοβαλαντίζω=(Θρ.), διώκω, κυνηγῶ, (kovalamak), καταγγέλλω. Τί μὲ κοβαλάτ᾽τσες στὸ δάσκαλο;

κοβαλαύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κοβαλαντίζω.

—κοβάς, ὁ=ξύλινον ἢ μετάλλινον ἢ πάνινον δοχεῖον (ὕδρία, κάδος), (kova).

κοβούσι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κουβούσι.

κόγια=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: γκιόγια.

κοζάς, ὁ=(Θρ.Π. ακΜ), καρπὸς βαμβακέας, βαμβακοκάρυον, (koza). Οἰκ.

—κόζι, τὸ=τὸ ἐπικρατοῦν εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον χαρτί. Εἰς τὴν Κρήτην σημαίνει καὶ κάρυον, (koz).

κοϊντουρντίζω=(Θρ.), θέτω, ἐπιτρέπω, ἀνέχομαι, ἀφήνω, (koymak).

κοκόζης, ὁ=(Θρ.Π.), ἀχρήματος, πτωχός, (kokoz).

κοκοζλίκ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), ἀχρηματία, πτωχεία (kokozlık).

κολάϊ, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ), εὐκολία (kolay). Κάνε μὲ ἕνα κολάϊ.

κολαϊλαντίζω=(Θρ.Κ.), εὐκολύνω, (kolaylamak). Οἰκ.

κολαϊλαύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κολαϊλαντίζω.

κολάνι ἢ κολάν᾽, τὸ=(Θρ.Π. Η. ακΜ.), λωρίον τῆς σέλλας, δι᾽ οὗ αὕτη σφίγγεται περὶ τὴν κοιλίαν τοῦ ζώου, (kolan).

κολαοῦζος, ὁ=(Κρ.Π. Η. ακΜ.), βλ. τὴν λέξιν : κουλαοῦζος.

κόλι, τὸ=(Θρ.Π.), περίπολος, φρουρός, (kol).

κολομπαράς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : κουλουμπαράς.

κολτζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), φύλαξ, χωροφύλαξ, ἀστυνόμος διὰ τὴν δίωξιν τοῦ λαθρεμπορίου (kolcu).

κολτούκι ἢ κολτούκ᾽, τὸ=(Θρ.Κ. Π.), βραχίων, (koltuk). Τὸν ἔπιασε πὲ τὸ κολτούκ᾽.

κόμπιτσα, ἡ=(Κρ.Π.), βλ. τὴν λέξιν : κόπιτσα.

κομσουλούκι ἢ κομσουλούκ᾽ ἢ κομσιλίκι, τὸ=(Θρ.), γειτονεία, μικρὰ θύρα, διὰ τῆς ὁποίας ἐπικοινωνοῦν αἱ αὐλαὶ γειτονικῶν οἰκιῶν (παραπόρτι), (komsuluk).

—κονάκι ἢ κονάκ᾽, τὸ=ἕδρα κρατικοῦ ὑπαλλήλου, διοικητήριον, κατάλυμα, ἐνδιαίτημα, κτίριον σταθμεύσεως, περίπτερον, (konak). Θὰ σὲ πάγω στὸ κονάκ᾽=θὰ σὲ καταγγείλω.

κονουστίζω=βλ. τὴν λέξιν : κουνουστίζω.

κοντσές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : γκοντσές.

κοπαρεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κοπαρντίζω.

κοπαρντίζω=(Θρ.), κόπτω, ἀποσπῶ, ἀποβάλλω, (koparmak). Τὰ κοπάρντισε=ἐκόπρισε.

κόπιτσα ἢ κόπτσα, ἡ=(Θρ.Κ.Π.), πόρπη, περόνη (ἐνδύματος), (kopça).

κοπούκης, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἄξεστος, πάμπτωχος, ἀγράμματος

(κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν= ἐσχισμένος, κεκομμένος). (kopuk). Πολὺ κοπούκης ἔνε ὁ γαμπρός.

κορασάνι, τὸ=κολλώδης πηλός, χρησιμοποιούμενος διὰ κτίσιμον τοίχων ἢ μῖγμα κεραμιδιοῦ καὶ ἀσβέστην κονιορτοποιημένον, (korasan).

κορὶ ἢ κουρί, τὸ=(Θρ. Η.), δάσος, (koru). Πήγαμ᾽ στὸ κουρὶ γιὰ ξύλα.

κορνάης=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: κουρνάζης.

κορτζὴς ἢ κορουτζής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : κουρτζής.

κοσεύω=(Θρ.Π. ακΜ.), τρέχω. Κατὰ τὸν ᾽Ιω. ᾽Αργυρόπουλον σημαίνει καὶ ζευγνύω (ἐπὶ ζώων). (koşmak). Θὰ κοσέψ᾽να τἄλογα.

κοσή, ἡ=(Θρ.), τρέξιμον, (koşu).

κοσκοτζάς, ὁ=(Θρ.Π. ακΜ.), εὐμεγέθης, πελώριος, (koskoca). Κοσκοτζάμ᾽ ἄντρας !

κοσμάρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χοζμερί.

—κοτζὰμ=γηραιός, μέγας, (koca).

κοτζαμάνης ἢ κοτζαμάν᾽ς, ὁ=(Θρ. Κ.Π. ακΜ.), παμμεγέθης, πελώριος, (kocaman). Οἰκ.

—κοτζάμπασης, ἢ κοτζαμπάσης,= προεστώς, πρόκριτος, δημογέρων, (kocabaşı).

κοτσάνι ἢ κοτσάν᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), στέλεχος, στήριγμα ἄνθους, κάθετος ρίζα φυτοῦ ἢ δένδρου, σκληρὸν μέρος λαχανικοῦ, ἄκρον τοῦ ἀνθρωπίνου κορμοῦ, (koçan).

κότσι, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), κριός, ἄρθρωσις τοῦ ποδός, (koç).

κουβαλαντίζω=βλ. τὴν λέξιν : κοβαλαντίζω.

κουβάνι, τὸ=Θρ.Π.), κυψέλη, (kovan). Οἰκ.

κουβαρντάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: χουβαρντάς.

κουβάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν κοβάς.Οἰκ.

κουβέτι ἢ κουβέτ᾽, τὸ=(Θρ. ακΜ.), δύναμις, (kuvvet). Οἰκ.

κουβετλὴς ἢ κουβετλίδικος-ικη-ικο= (Θρ.Κ.Π.), δυνατός, (kuvvetli). Οἰκ.

—κουβούσι, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), αἴθουσα ἰσογείου, πυροσβεστικὸς ἢ ἀστυνομικὸς σταθμός, σχολικὴ αἴθουσα, (kovus ἢ koğus). Οἰκ.

κουγιαμέτ᾽, τὸ=(Π.) βλ. τὴν λέξιν : κηγιαμέτι.

—κουγιουμτζής, ὁ = χρυσοχόος, (kuyumcu). Οἰκ.

—κουγιουμτζίδικο, τὸ = χρυσοχοεῖον, (ἐργαστήριον χρυσοχόου). (kuyumcu dükkâni). Οἰκ.

κουζούμ.=(Θρ.Κ.Π.ακΜ.), ἐπιφ. θειαστικόν, ἀρνίον μου! μάτια μου! (κουζοὺ=ἀρνίον), (kuzu). Οἰκ.

κουϊμετλής, ἥσσα, λὴν=(Π), βλ. τὴν λέξιν : κηγμετλίδικος.

κουκιόζης=βλ. τὴν λέξιν : κοκόζης. Οἰκ.

κουκοζλίκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κοκοζλίκι. Οἰκ.

κουκούμ᾽, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : γκιουγιούμι.

κουλανεμένος=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: κουλανμίσικος.

κουλανεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κουλαντίζω.

κουλάνι ἢ κουλάν᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κολάνι. Οἰκ.

κουλανμίσικος-ικη-ικο=(Θρ.), μεταχειρισμένος, (kullanmiş). Οἰκ.

κουλαντίζω ἢ κουλαντρίζω=(Θρ. Π.), χρησιμοποιῶ, μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ : πείθω. ᾽Απομνημονεύματα ᾽Α. Συγγροῦ, (kullanmak). Οἰκ.

κουλαοῦζος, ὁ=(Θρ. Π.Η.ακΜ.), ὁδηγός, (kılavuz). Χωριὸ ποὺ φαίνεται κουλαοῦζο δὲ θέλ᾽. Οἰκ.

κουλάτσι, τὸ=(Θρ.Π.), μέτρον μήκους 5 ποδῶν (ὀργυιά), (kulaç).

κουλούκι, ἢ κουλ-λοῦκι, τὸ=(Θρ.), ἀστυνομικὸς σταθμός, (ἐκ τῆς λέ-

ξεως karakolhane), Ἀπομνημονεύματα Ἀ. Συγγροῦ.

κουλουμπαράς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.ακΜ.), παιδεραστής, (gulâmpare). Οἰκ.

κουλούφ', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κελίφι.

κουλτζής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : κολτζής. Οἰκ.

κουλτούκι ἢ κουλτούκ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κολτούκι. Οἰκ.

—κουμάρι ἢ κουμάρ', τὸ=χαρτοπαίγνιον, χαρτοπαιξία. (διὰ τοὺς Ἕλληνας σημαίνει καὶ σταμνίον), (kumar). Οἰκ.

κουμαρμπάζης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), χαρτοπαίκτης, (kumarbaz). Οἰκ.

—κουμαρτζηλίκι, τὸ=χαρτοπαιξία, (kumarcılık).

—κουμαρτζής, ὁ = χαρτοπαίκτης, (διὰ τοὺς Ἕλληνας σημαίνει καὶ σταμνοποιός, ἀγγειοπλάστης), (kumarcı).

κουμαρχανὲς ἢ κουμαρχανάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), χαρτοπαικτεῖον, (kumarhane).

—κουμάσι ἢ κουμάσ', τὸ=ὀρνιθών, ὕφασμα, εἶδος, (μᾶλλον ἐπὶ κακῆς σημασίας), (kumaş). Τί κουμάσ' εἶναι αὐτός ; Δὲν ἔν' καλὸ κουμάσ'.

κοῦμος, ὁ=(Κρ.), βλ. τὴν λέξιν : κουμάσι.

—κουμπαράς, ὁ=χρηματοκρύπτης, (kumbara).

—κουμπαρατζής, ὁ=βομβαρδιστὴς (στρατιώτης ἢ τεχνίτης, κατασκευαστὴς ὁλμοβόλων (πλοιαρίων ἢ μηχανῶν), (kumbaracı).

κουμπαρντίζω=βλ. τὴν λέξιν : κοπαρντίζω. Οἰκ.

κουμπάτικος-κη-κο=(Θρ.), κοινός, χονδροειδής, (kubat).

—κουμπές, ὁ = θόλος, τροῦλλος, (kubbe).

—κουμπούρα, ἡ=πιστόλιον. Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει : σωλὴν ἢ θήκη φυσιγγίων, (kubur).

κουνάκι=(Θρ.Π.), βλ. τὴν λέξιν : κονάκι.

κουνουσεύω (Π.), βλ. τὴν λέξιν : κουνουστίζω.

κουνουστίζω, = (Θρ.), συνομιλῶ, συναναστρέφομαι, (konuşmak.). Οἰκ.

—κουντούρα, ἡ=εἶδος χαμηλοῦ ὑποδήματος τῶν χωρικῶν, ὑπόδημα, (kundura).

—κουντουρατζὴς ἢ κουντουριώτης, ὁ=ὑποδηματοποιός, (kunduraci). Τὸ ἐσνάφι τῶν κουντούρατζήδων.

κουντουρντίζω,=(Θρ.Κ.), λυσσῶ, ἐρεθίζομαι, (kudurmak). Κουντούρτ'σε γιὰ ἄντρα ! Οἰκ.

κουντρέτ' τὸ=(Θρ.Κ.Π.), δύναμις, (kudret). Οἰκ.

κουπαρντίζω=βλ. τὴν λέξιν : κοπαρντίζω.

—κουραμπιές, ὁ=ζαχαρωτὸν γλύκισμα, (kurabiye).

κουράκι ἢ κουράκ' ἢ κουρακλίκι, τὸ=(Θρ.Π.), ξηρασία, (kurak ἢ kuraklık). Οἰκ.

κουρμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : χουρμάς.

—κουρμπάνι ἢ κουρμπάν', τὸ=θυσία, θῦμα, (kurban). Οἰκ.

κουρμπέτι ἢ κουρμπέτ', τὸ=Θρ. Π. Η. ακΜ.), ξένη χώρα, ξενητειά, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἔννοιαν καί : εὐφυΐα ἢ τυχοδιωκτικὸν πνεῦμα τοῦ διαμένοντος εἰς τὴν ξένην χώραν, (kurbet).

κουρμπετλὴς=ξένος, πλάνος, (kurbetlı). Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α 246.

κουρμπάτσι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κηρμπάτσι.

κουρνάζης ἢ κουρνάζος = (Θρ.Κ. ακΜ.), πανοῦργος, πονηρός, ἔξυπνος, (kurnaz). Οἰκ.

κουρνάπ', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κηνάπι.

κουρουλντίζομαι ἢ κουρουντίζομαι =(Θρ.Κ.), ἐπαίρομαι, ναρκισ-

σεύομαι, γαυριῶ, (kurulmak). Τί κουρουλντίζεσαι, μπρέ ;

κουρουτζής, ὁ=(Θρ. Π.), βλ. τὴν λέξιν : κουρτζής.

κουρσούμι ἢ κουρσούνι, τὸ=(Θρ. Κ.Π. ακΜ.), μόλυβδος (ἐξ οὗ κουρσουμὶ=μολυβδόχρους),σφαῖρα πιστολίου, (kurşun). Οἰκ.

κουρταρμονήν, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κουρτουλούσι.

κουρτζής, ὁ=(Θρ.Κ. ακΜ.), φύλαξ, ἀγροφύλαξ, δασοφύλαξ (korucu).

κουρτουλούσι, τὸ=(Κρ.), σωτηρία, (kurtuluş).

κουσάκι ἢ κουσάκ᾽, τὸ=(Θρ.), ζώνη, (kuşak).

κουσή, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : κοσή.

κουσιάζω=βλ. τὴν λέξιν : κοσεύω. Μὴ κουσιάζῃς τόσο ! Οἰκ.

κουσκούνι, τὸ=(ακΜ.), λουρὶ διὰ νὰ κρατῇ τὸ σαμάρι, διερχόμενον ὑπὸ τὴν οὐρὰν τοῦ ἀλόγου (koskun).

—κουσκούσι ἢ κουσκούσ᾽ τὸ ἢ κουσκουσές, ὁ=ζυμαρικὸν εἰς σχῆμα μικρῶν κόκκων, (kuskus.)

κουσλάς, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κησλάς.

κουτλούκ᾽, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: κητλίκι.

—κουσούρι ἢ κουσούρ᾽, τὸ=ἐλάττωμα, μειονέκτημα, (kusur). Οἰκ.

—κουτούκι ἢ κουτούκ᾽, τὸ=κορμός, κλῆμα, καύσιμον ξύλον, (kütük).

κουτουρεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : κουντουρντίζω.

—κουτουροὺ=ἐπίρ., ἐν τῷ συνόλῳ, κατ᾽ ἀποκοπήν, (götürü). Οἰκ.

κουτουρούμης, ὁ=(Κρ.Π.), βλ. τὴν λέξιν : γκιουτρούμι.

Λ

—λαγούμι ἢ λαγούμ᾽ τὸ=εἶδος ζαχαρωτοῦ, ὀχετὸς ἢ ὑπόνομος, (lâğım). Κατὰ τὸν Τοῦρκον λεξικογράφον Σαμῆ μπέη Φράσερη, παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : λάκκωμα. Οἰκ.

—λαγουμτζής, ὁ=κατασκευαστὴς ὑπονόμων, (lağımcı).

—λακέρδα, ἡ=παστὴ παλαμίς, (lakerda). Κατὰ τὸ λεξικὸν τῆς «Πρωΐας» παράγεται ἐκ τῆς λατινικῆς.

λακηρντὶ ἢ λακριντί,=(Κρ. Θρ. Κ. ακΜ.), τὸ=λόγος, (lakırdı). Εἶπε κι᾽ αὐτὸς τὸ λόγο τ᾽ καὶ τὸ λακιρντί τ᾽. Οἰκ.

λάλας, ὁ=(Θρ.), παιδαγωγός, (lala). Εἰς τὰ θρακικὰ παραμύθια : «Νὰ ὁ βασιλὲς μὲ τοῦ λάλα τ᾽. Οἰκ.

λαλεμεκές, ὁ=μήκων (ἀπὸ τὴν τουρκοπερσικὴν λέξιν : λαλὲ καὶ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν : μήκων. (Βλ. Θρακικά, τόμ. Γ').

—λαλές, ὁ=λείριον (τουλίπα) (lale).

λανέτης᾽ ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ναλέτης.

λανέτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ναλέτι.

λαντίφ᾽ς, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : ρεντίφι.

—λαπάς, ὁ=ὄρυζα πολυβρασμένη μὲ βούτυρον, μτφ. μαλακός, πλαδαρός, εὐμάλακτος, (lapa). Βάλ᾽ τον ἕνα λαπὰ νὰ μαλακώσ᾽.

λατζιβέρτι, τὸ=ἰνδικὸν (λουλάκι) καὶ κατ᾽ ἐπέκτασιν ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ἰνδικοῦ (lacuverdi).

λατζιβέρτ᾽ς-ισσα-ηρτ᾽=(Θρ.), ἐπίθετον μετουσιαστικὸν= κυανοῦς, (lacuverdi). Οἰκ.

λαφαζάνης ἢ λαφαζάν᾽ς, ὁ=(Θρ.), φλύαρος, (lafazan).

—λεβέντης-ισσα-ικο=ἐπίθ. καὶ οὐσιαστ. παλαιὸς ἐθελοντὴς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἄτακτος στρατιώτης, ἀδάμαστος, ἱππότικός, ἀνδρεῖος, εὐσταλής, (levent). Κατ᾽ ἄλλην ἐκδοχὴν ἐπικρατεστέραν, προέρχεται ἐκ τῆς γαλλικῆς λέξεως: levant ('Ανατολή). Πράγματι ὁ γαλλικὸς στόλος τῆς Μεσογείου κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 χρόνους ἐστρατολόγει πληρώματα ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς νήσους, ἐπιλέγων τοὺς

πλέον δυνατούς, εὐσταλεῖς, εὐρώστους καὶ γενναίους νέους, οἱ ὁποῖοι ἐκαλοῦντο «Ναῦται τῆς Ἀνατολῆς». Ἡ λέξις λεβάντης καὶ ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον λεβέντης ἐπολιτογραφήθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀπὸ τότε. (βλ. τὴν συζήτησιν περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως λεβέντης, τὴν διεξαχθεῖσαν εἰς τὴν Καθημερινήν, 4, 11 καὶ 18 Μαρτίου 1955).

—λεγένι ἢ λεγέν', τὸ =(Θρ.Π.Η.), δοχεῖον, ποδόνιπτρον, νιπτήρ, (leğen). Παράγεται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν : λεκάνη. Οἰκ.

λεένι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν λεγένι. Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης, Εἰρ. Σπανδωνίδη).

λεζέτι, τὸ=(Κρ.), τέρψις, εὐχαρίστησις, νοστιμάδα, (lezzet).

—λεκές, ὁ=στίγμα, κηλίς, (leke). Γιομᾶτος λεκέδες εἶσαι. Οἰκ.

—λεκελίδικος -ικη -ικο=κηλιδωμένος, (lekeli). Λέκιασες τὸνομά σ'.

—λεκιάζω = ρυπαίνω, κηλιδώνω, (lekelemek).

—λέλεκας, ὁ ἢ λελέκι, τὸ=πελαργός, (leylek). Οἰκ.

λεμές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ἐλεμές.

λέμ, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : νέμ.

λεμλαύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : νεμλεντίζω.

λεμὸν τοζού, τὸ=κιτρικὸν ὀξύ, (limon tozu).

—λεμπλεμπί, τὸ = φρυκτὸν ρεβίθι (lebleb1). Μᾶς ἔγινες λεμπλεμπὶ στὸ δίσκο!

—λεμπλεμπιτζής, ὁ=ὁ πωλῶν ἢ παρασκευάζων ψητὰ ρεβίθια (leblebici).

λεντζιπέρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ρεντσιπέρης.

—λέσι ἢ λέσ', τὸ=πτῶμα, (leş). Λὲς βρωμᾶ. Οἰκ.

λιανέτης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: ναλέτης.

λιβάς, ὁ=(Θρ.Π.), ὑποστράτηγος (miriliva), σημαία, σαντζάκι (διοικητικὴ διαίρεσις, διοικουμένη ὑπὸ μουτεσαρίφη), ταξιαρχία, ἑνωμοτία, (liva). Οἰκ.

λιμπαντές, ὁ=κοντὴ ζακέτα μὲ βάταν, εἶδος τζουμπέ, (libade), (Ἀπομνημονεύματα Ἀ. Συγγροῦ).

λιοφκὰς=(ακΜ.), βλ. τὴν λέξιν : γιοφκάς.

λίρα καϊμεσί, ἡ=νόμισμα σημειούμενον εἰς ὁμολογίαν ἐξοφλητέαν εἰς χρυσᾶς λίρας ἢ χαρτολίρας. (Ἀπομνημονεύματα Ἀ. Συγγροῦ).

λισπέρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ρεντσπέρης.

—λοκμάς, ὁ=βλωμός, τεμάχιον, γλύκισμα μὲ μέλι, (lokma).

—λοκούμι ἢ λοκούμ', τὸ=βλωμός, γλυκὺ ζυμαρικὸν ἐξ ἀμύλου τὸ κατὰ τὸν Ἀδριανουπολίτην καθηγητὴν Ἰ. Πουλίδην, τερψιλαρύγγιον. Πληρέστερον : ραχὰτ-λοκούμ.

—λοκουμτζής, ὁ=ὁ κατασκευαστὴς ἢ πωλητὴς τοῦ εἰς τὴν προηγουμένην λέξιν ἀναφερομένου γλυκοῦ ζυμαρικοῦ.

—λούκι, τὸ=ὕδροσωλήν, αὐλαξ, ἀγωγός, κοιλότης, (oluk).

λουκούμι ἢ λουκούμ' τὸ=βλ. τὴν λέξιν : λοκούμι.

—λουλάς, ὁ=χοάνη ἢ ἑστία τῆς καπνοσύριγγος, (lule). Οἰκ.

—λουφὲς ἤ, κατὰ τὴν ὀρθὴν ὀνομασίαν, οὐλουφές, ὁ=μισθός, ἡμερομίσθιον, δῶρον, μισθοτροφοδοσία (ulufe). Ἡ μισθοδοσία ἐδίδετο μέχρι τῆς ἐξαφανίσεως τῶν Γενιτσάρων εἰς τοὺς ἐπ' ἀμοιβῇ κατατασσομένους στρατιώτας. Ὁ στρατιώτης ὠνομάζετο οὐλουφετζὴς (ἡ ὀνομασία αὕτη ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας διεμορφώθη εἰς τὴν λέξιν : ἀλουφετζὴς ἢ λουφετζής). Ὁ μισθὸς ἔπειτα ὠνομάσθη «maaş» καὶ ἡ λέξις λουφὲς ἔλαβε τὴν ἔννοιαν τῆς ἀργομισθίας. Ἐκτὸς τῶν κατατασσομένων ἐπ' ἀμοιβῇ ὑπῆρχον καὶ στρατιῶται ὑπηρετοῦντες ἀμισθί,

καὶ τοῦτο διότι κατεῖχον τιμάριον ἢ ζιαμέτιον—λεγόμενοι μουσελλέμηδες (musellem). Κατὰ τὸ τουρκοελληνικὸν λεξικὸν τοῦ Ι. Χλωροῦ οἱ οὐλουφετζῆδες ἀπετέλουν ἄλλοτε τάγμα τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ. Κατὰ τὸ λεξιλόγιον τῆς Εἰρ. Σπανδωνίδη (Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης) ὁ λουφὲς κατέληξε νὰ εἶναι ὁ μισθὸς τοῦ στρατιωτικοῦ, ἁρματωλοῦ.

λουφετζής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : λουφές.

Μ

μαβεϊντζής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μαμπεϊντζής. Οἰκ.

—μαβής, ὁ=κυανοῦς, βαθυκύανος, σκοῦρος, (mavi). Τὄβαψα μαβί.

μαγαράς, ὁ=(Θρ.Π.), σπήλαιον, ἄντρον, ἄνοιγμα εἰς παράλιον βράχον, (maǧara).

—μαγγάλι ἢ μαγγάλ', τὸ=πύραυνον, (mangal).

—μαγιά, ἢ=προζύμιον διὰ πῆξιν γάλακτος ἢ δι' ἀρτοποιΐαν, πρῶτον κεφάλαιον ἐπιχειρήσεως, (maya).

—μαγιασίλι ἢ μαγιασίλ', τὸ=αἱμορροΐς, αἱμορροΐδες. Κατὰ τὸ λεξικὸν τῆς «Πρωΐας», ἕκζεμα ἢ δερματικὴ νόσος τῶν ἱπποειδῶν, (mayasıl).

μαγκαφάς, ὁ=(Θρ.Κ.ακΜ.), χονδροκέφαλος, ἀνόητος, (mankafa).

μαγκίρα, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : μανγκίρα.

μαγλατάς, ὁ=(Κρ.), ἀπάτη, ἀθέτησις ὑποχρεώσεως, (mugalata). Κατὰ τὸν Τοῦρκον λεξικογράφον Σαμὴ μπέη Φράσερη σημαίνει «πολεμική», κατὰ τὴν ὁποίαν προφέρονται περίπλοκοι φράσεις, ἔχουσαι σκοπὸν νὰ φέρουν τὴν σύγχυσιν εἰς τὸν ἀντίπαλον. Κατὰ τὸν Ἰω. Ἀργυρόπουλον=ὁ ὑπερβολικὸς (ἐπὶ συνομιλιῶν).

μαζμπατάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἀπόφασις Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τῆς σουλτανικῆς ἐποχῆς ἢ ἔκθεσις ὑπογραφεῖσα ὑφ' ὅλων τῶν μελῶν ἑνὸς συμβουλίου, (mazbata).

—μαϊμού, ἡ=πίθηκος, ἄνθρωπος πονηρὸς ἢ ἄσχημος. (maymun). Παράγεται ἴσως ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν : μιμῶ ἢ μῖμος. Παλιομαϊμού !

μαϊμούνα, ἡ ἢ μαϊμούνι, τὸ=πίθηκος, (maymun). Διὰ τὴν ἐτυμολογίαν βλ. τὴν προηγουμένην λέξιν.

μαϊμουντζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), χορευτὴς πιθήκων, ἀστειολόγος, πανοῦργος, πονηρός, (maymuncu).

μαϊμουντζουλούκι ἢ μαϊμουντζουλούκ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.) συμπεριφορὰ χορευτοῦ πιθήκων, πονηρία, πανουργία, (maymunculuk ἢ maymunluk).

—μαϊτάπι ἢ μαϊτάπ', τὸ=ἀστειότης, εἰρωνεία, (maytap). Τὸν ἐπῆρα στὸ μαϊτάπ'=τὸν ἠστειεύθην. Δὲν θέλω ἐγὼ μαϊτάπια.

μαϊχόσικος-ικη-ικο ἢ μαϊχόσ'κος-σκια -σκο=(Θρ.Κ.Η.), ὑπόξυνος, ξυνόγλυκος, (mayhoş). Οἰκ.

μακάμι ἢ μακάμ', τὸ=(Θρ.Π.), μουσικὸς τόνος, μουσικὴ θέσις, (makam). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : τόπος.

—μακαντάσης, ὁ = σύντροφος, συνεργός, (μᾶλλον ἐπὶ ἀνθρώπων διανοουμένων νὰ πράξουν κακόν τι). Ἡ λέξις διεμορφώθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μᾶλλον τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος δι' ἀλλοιώσεως τῆς λέξεως : arkadaş, (σύντροφος).

—μακαράς, ὁ=τροχαλίας, (Θρ.Π.) καὶ πηνίον (κουβαρίστρα), (makara).

—μακάτι, τὸ=σκέπασμα μαξιλαριῶν τοῦ τοίχου, (makat).

μαλεμπί, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), βλ. τὴν λέξιν : μουχαλεμπί.

μάλι, τὸ=(Θρ.Κρ.), περιουσία, (mal).

μαλικιανές, ὁ (Κ.), μέγα κτῆμα, μὴ βακουφικὸν (malikâne).

μαλιμάτ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μαλουμάτ'.

μαλιχουλές, ὁ=(Κρ.), ἀναστάτωσις, (malihulya). Κατά τινα ἐτυμολογίαν ἡ ἑλληνικὴ λέξις : μελαγχολία. Κατὰ τὸν Ἰω. Ἀργυρόπουλον καὶ τὰ τουρκικὰ λεξικὰ σημαίνει : μελαγχολία καὶ εἶναι περσικὴ λέξις.

μαλμουδίρης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), δημόσιος ἀρχιλογιστὴς ἐπαρχίας, (malmüdürü).

μαλουμάτ', τὸ=τέχνη, ἐπιτηδειότης (εἰρωνικῶς), (malumat).

μαλσαϊμπής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἰδιοκτήτης, (malsahiD1).

μαμουντζάδες, οἱ=(Κ.) τουρκικὰ ὑποδήματα, Ἀπομνημονεύματα Α. Συγγροῦ.

μαμουτιές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μαχμουτιές. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α 179.

μαμπεϊντζής, ὁ=(Θρ.Κ.), ἀρχιθαλαμηπόλος τοῦ σουλτάνου ἢ βασιλέως, αὐλικός, (mabeyinci).

—μανάβης ἢ μανάβ'ς, ὁ=ὀπωροπώλης, λαχανοπώλης, (manav). Εἰς τὴν Θράκην λέγεται καὶ ὁ Ἄραψ ἢ ὁ Τοῦρκος στρατιώτης.

μανγκίρα, ἡ=(Θρ.Π.), παλαιὸν τουρκικὸν νόμισμα ἐκ χαλκοῦ, (mangir).

—μανές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ἀμανές. Μονωδία τοῦ χαναντέ.

—μανιτάρι ἢ μανιτάρ', τὸ=μύκης, (mantar).

μανοσούπι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μασούπι, Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη, Α 325.

μανσούπι ἢ μανσούπ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μασούπι.

μαντάς, ὁ=(Θρ.Κ.), βούβαλος, (manda).

μαντὲμ καὶ τσούνκιμ=(Θρ.), ἀφοῦ καὶ διότι, συνεπῶς, (madem ki ve çünkü).

—μαντέμι ἢ μαντένι, τὸ=μετάλλευμα, μεταλλεῖον, (maden). Οἰκ.

μαντζούνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ματζούνι.

—μαξούλι ἢ μαξούλ', τὸ=προϊόν, ἐσοδεία, παραγωγή, (mahsul).

μάξους=(Θρ.Κ.), ἐπίτηδες, (mahsus). Μάξους τῶκανα. Οἰκ.

—μαράζι ἢ μαράζ', τὸ=φθίσις, μαρασμὸς σωματικός, ἔγνοια, ἀσθένεια, (maraz), ἀπὸ τὴν ἑλλην. λέξιν : μαρασμός. Κατὰ τὸν Ἰω. Ἀργυρόπουλον εἶναι ἀραβικὴ λέξις. Πὲ τὸ μαράζ' ντου πέθανε. Οἰκ.

μαράτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ἰμαρέτι.

—μαραφέτι ἢ μαραφέτ', τὸ=γνῶσις, τρόπος, ἐπιτηδειότης, πονηρία, μυστικόν, (marifit).

—μαρκούτσι, τὸ=σωλὴν πίπας ἢ ναργκιλέ, σιδηροῦς καὶ ἐπενδεδυμένος διὰ δέρματος, (marpuç).

μάσα, ἡ=(Θρ.), τράπεζα, (masa).

—μασάλι, ἢ μασάλ', τὸ=μῦθος, ἀφήγημα, (masal). Οἰκ.

μασάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μασιά.

μασάτι, τὸ=(Θρ.), ἀκόνι ἢ ἀκόνη, ἀκονόπετρα, (masat).

—μασιά, ἡ=πυράγρα, (maşa).

—μασιαλλά ! ἢ μασιαλλάχ != ἐπιφώνημα : ὅ,τι ποθεῖ ὁ Θεός ! Τί ὡραῖον ! Ἰδού ! (maşallah !). Ὁ καραγκιοζοπαίκτης Μόλλας διεκωμώδησε τὴν λέξιν, τροποποιήσας αὐτὴν εἰς τὴν φράσιν : μάσσα καλά !

—μασκαράς, ὁ=γελοῖος, κατάπτυστος, ἀνυπόληπτος, βωμολόχος, παράδοξος, (maskara). Μασκαρὰς ἄνθρωπος. Ντὶπ μασκαράς !

μασλαχάτι ἢ μασλαχάτ', τὸ=(Θρ.Π.), ὑπόθεσις, ζήτημα, περίπτωσις, (maslahat).

—μασούπι ἢ μασούπ', τὸ=ἀξίωμα, διορισμός, τίτλος, ὑπηρεσία καὶ

μτφ. ὑπηρεσιακὴ περιφέρεια, (mansup). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : διωρισμένος, ὁ ἐν ἐνεργείᾳ, (mansup).

—μασούρι, τὸ ἢ μασούρα, ἡ=κερκὶς (σαΐτα), περιτύλιγμα ἀπὸ κλωστήν, (masura).

—μαστάρι, τὸ=πηγή, καταγωγή, ρώγα μαστοῦ ζώου, (mastar).

—μαστραπάς, ὁ=κύπελλον χάλκινον ἢ λευκοσιδηροῦν, (masrapa).

μὰτ=ὅρος τοῦ ζατρικίου, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ πεσσός, ὁ θεωρούμενος βασιλεύς, περιῆλθεν εἰς θέσιν ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ κινῆται (mat ἢ ἀκριβέστερον seh-mat). Κάμνω μὰτ=νικῶ.

ματαράς, ὁ=παγούρι νεροῦ, (matara).

ματζίρης ἢ ματζίρ᾽ς, ὁ=(Θρ.ακΜ.), μετανάστης,πρόσφυξ, (muhacir).

—ματζούνι ἢ ματζούν᾽ ἢ ματζούμι ἢ ματζούμ᾽, τὸ=παχεῖα ζύμη ἐκ διαφόρων εἰδῶν, συνήθως φαρμακευτικῶν, (macun).

—ματζουντζής, ὁ=ὁ κατασκευαστὴς τῆς εἰς τὴν προηγουμένην λέξιν ἀναφερομένης ζύμης, (macuncu).

—ματκάπι ἢ ματκάπ᾽ ἢ ματικάπι, τὸ=τρυπάνιον, (matkap).

ματραμπάζης, ὁ=(Θρ.), μεταπράτης, παλαιοπώλης, (matrabaz). Κατά τινα ἐτυμολογίαν παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : μεταπράτης. Ἔχει ὅμως καὶ ἄλλας ἐννοίας διὰ τοὺς Τούρκους : καθηγητὴς ξιφασκίας, ἀπατεών.

—μαχαλάς, ὁ=συνοικία, (mahalle). Οἰκ.

μαχιαλλά !,=(Κρ.), βλ. τὴν λέξιν : μασιαλλά !

μαχκεμές, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), δικαστήριον, (mahkeme).

μαχλούλ᾽, τὸ=(νομικὸς ὅρος), κτῆμα ἀδέσποτον, κτῆμα περιερχόμενον εἰς τὸ Ἐβκάφιον (ὑπουργεῖον διαχειρίσεως κτημάτων ἀφιερωμένων εἰς τὰ μουσουλμανικὰ ἱερὰ καθιδρύματα) λόγῳ ἐλλείψεως νομίμων κληρονόμων, (mahlul). Οἰκ.

—μαχμούρης ἢ μαχμούρ᾽ς ἢ μαχμουρλὴς ὁ=ὁ διατελῶν εἰς ζάλην εὐθὺς μετὰ τὸν ὕπνον, ὁ ἐκ τοῦ ὕπνου προώρως ἐγερθείς, ἀνόρεκτος, κακοδίαιτος, (mahmur). Οἰκ.

—μαχμουρλίδικος-ικη-ικο=ὁ διατελῶν εἰς κατάστασιν σύμφωνον πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς προηγουμένης λέξεως.

—μαχμουρλίκι ἢ μαχμουρλίκ᾽, τὸ =ἡ κατάστασις τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην λέξιν ζαλισμένου, (mahmurluk).

—μαχμουτιές, ὁ=χρυσοῦν νόμισμα, ὀνομασθὲν οὕτω ἀπὸ τὸν Σουλτάνον Μαχμοὺτ τὸν Α΄. (1730-1754), ἴσον τότε πρὸς 36 γρόσια, (mahmudiye).

μαχσοὺς=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : μάξους ἢ μαξούς.

—μέγγενες ὁ ἢ μέγγενη, ἡ=πιεστήριον, (mengene), λέξις ἑλληνική : μηχανὴ (makena), ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκ τῆς ἰταλικῆς : machina. Οἰκ.

—μεδρεσές, ὁ=μουσουλμανικὸν ἱεροσπουδαστήριον, κελλίον σπουδαστοῦ, (medrese). Οἱ μεδρεσέδες κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ κεμαλικοῦ καθεστῶτος.

μεεμούρης, ὁ=δημόσιος ὑπάλληλος, (memur), βλ. καὶ μεμούρης.

μεζαρλίκι ἢ μεζαρλίκ᾽, τὸ=(Θρ.Κρ. Π.), νεκροταφεῖον, (mezarlık).

—μεζάτι ἢ μεζάτ᾽, τὸ=δημοπρασία (mezat).

—μεζεδάκι, τὸ=μικρὸς μεζές, ἰδίως ἀπὸ ἐντόσθια.

—μεζελίκι, τὸ=ἐκλεκτὸς μεζές, (mezelik).

—μεζές, ὁ=φαγώσιμον, συνήθως ἁλατισμένον, λαμβανόμενον ὡς ὀρεκτικὸν πρὸ τοῦ φαγητοῦ, σκῶμμα, σαρκασμός, (meze).

—μεζλίσι, τὸ=σύσκεψις, συμβούλιον, (meclis).

—μεϊντάνι ἢ μεϊντάν᾽, τὸ=πλατεῖα, ἔκτασις, (meydan).

μεκιάνι ἢ μεκιάν᾽, τὸ=(Θρ. Π.), τόπος, οἴκημα, διαμονή, (mekân). Αὐτὸς κάθεται στὸ μεκιάν᾽ ντου.

μελάχης, ὁ=(Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου), βλ. τὴν λέξιν : σεφερλής.

—μελτέμι ἢ μελτέμ᾽, τὸ=ἐτησίας ἄνεμος, βόρειος περιοδικὸς ἄνεμος τοῦ θέρους, (meltem).

μεμέ, τὸ ἢ μεμές, ὁ=(Θρ. Κ. Π. ακΜ.), μαστός, (meme). Φάγε μεμέ, παιδί μ᾽.

μεμούρης ἢ μεμούρ᾽ς ὁ=(Θρ.Κ.Π.), δημ. ὑπάλληλος, (memur). Οἰκ.

—μενεξές, ὁ=ἴον, γιούλι, (menekşe), κατὰ παραφθορὰν ἐκ τῆς περσικῆς λέξεως : benbeşe. Διὰ τοὺς Τούρκους εἶναι καὶ ἐπίθετον : ἰώδης.

μενζίλι, τὸ=ταχυδρομικὸν ἀπόσπασμα, στάθμευσις, (menzil). Ἔλα, πασᾶ, τί κάκιωσες καὶ φεύγεις μὲ μενζίλι ; (σουλιώτικο δημοτικὸ τραγούδι).

μένι, τὸ=(Θρ.), παρεμπόδισις, (men).

μεντάτι, τὸ=(Λεξικὸν Πρωΐας), ἐνίσχυσις, ἐπικουρία. Κατὰ τὰ τουρκικὰ λεξικὰ καὶ κλῆσις εἰς βοήθειαν, (medet).

μεντεμπούρης ἢ μεντεμπούρ᾽ς ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἄθλιος, δκνηρός, οὐτιδανός, ἀμελής, (mendebur). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.

μεντερετζής, ὁ=(Θρ.), ἀπατεών, (menterecı).

μεντέρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μιντέρι.

—μεντεσές, ὁ=μικρὸς στρόφιγξ, (menteşe).

μεντέτι ἢ μεντέτ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἀμανές. Κυριολεκτικὴ σημασία : «Θεέ μου!» ἢ «Κύριέ μου!» ἢ «βοήθησον!», χρησιμοποιουμένη συχνὰ εἰς τοὺς ἀμανέδες, (medet).

μεντζεσές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μεντεσές.

μεντουχιές, ὁ=(Κ.), μετζίτι τῶν 20 γροσίων, Ἀπομνημονεύματα Α. Συγγροῦ.

μεντρεσές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μεδρεσές.

—μεράκι ἢ μεράκ᾽, τὸ=ἀνησυχία, ἰδιοτροπία, ζωηρὸς πόθος, ψυχικὸς πόνος, ἐρωτικὸς πόθος, ἢ κατὰ τὸν πότον διέγερσις τοῦ συναισθηματικοῦ, (merak).

—μερακλὴς=ἀνήσυχος, περίεργος, ἐρασιτέχνης, ὁ ἐκτελῶν τὸ ἔργον του μὲ γοῦστο, ὁ κατεχόμενος ἀπὸ πόθον ἢ ἀγάπην διὰ κάτι, (merakli). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.

—μερακώνω=βλ. διὰ τὴν ἔννοιαν τὸ ρῆμα μερακλαντίζω.

μερακλανεύκομαι=(Π.), βλ. τὸ ρῆμα : μερακλαντίζω.

μερακλαντίζω—(Θρ.Κ. ακΜ.), καταλαμβάνομαι ἀπὸ μεράκι, θλίβομαι, ἀνησυχῶ, (meraklamak). Οἰκ.

μεράς, ὁ=(Θρ.), λειμών, βοσκότοπος, (mera). Οἰκ.

—μερεμέτι ἢ μεραμέτι, τὸ=ἐπισκευὴ (meremet). Οἰκ.

—μερεμετίζω=κάμνω ἐπισκευάς, μπαλώνω, Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α 252.

—μερκεμές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μεχκεμές.

μερκέπι, τὸ=(Θρ.), ὑποζύγιον, ὄνος, (merkep).

—μερτζάν᾽, τὸ=κοράλλιον, (mercan). Οἰκ.

μερχαμέτι ἢ μερχαμέτ᾽, τὸ=(Θρ. Κ.Π.), οἶκτος, εὐσπλαχνία, (merhamet). Καὶ λίγο μερχαμέτ᾽, Οἰκ.

μερχαμετλὴς-ίδισσα-ίδικο = (Θρ.Κ. Π.), οἰκτίρμων, εὔσπλαχνος, (merhametli). Ὁ ἄνθρωπος νἆναι καὶ λίγο μερχαμετλής. Οἰκ.

μερχαμπά !=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), χαιρετισμὸς μεταξὺ Μουσουλμάνων (ἐκ τῆς ἀραβ. φράσεως : μερχαμπὰ=πέρασε, φίλε), (merhaba). Μέρχαμπα, γιάχου !

μερχαμπάρ !=ἐπιφώνημα σκωπτικὸν πρὸς εὐήθεις, διαμορφωθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς λέξεως : μερχαμπά, (βλ. αὐτήν). Οἰκ.

μεσάντριγια ἢ μεσάντρια ἢ μεσάντρα, ἡ=(Θρ.Η. ακΜ.), ξυλίνη σκευοθήκη ἐντὸς τοίχου, περιέχουσα ἐφαπλώματα, στρώματα κ.τ.λ. (musandra). Ἔχουμ᾽ μεγάλ᾽ μεσάντρια.

μεσελὰ=(Θρ.Κ.Π.), παραδείγματος χάριν, (mesela).

μεσελές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), πρόβλημα, ζήτημα, μῦθος, ἀνέκδοτον, (mesele).

μεσές, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), δρῦς ἢ κάρβουνον ἀπὸ δρῦς (Νιγρίτα), (meşe). Οἰκ.

μεσίνι, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), δέρμα (mesin). Τὰ μεσίνια τ᾽ ἔνε καλά.

μεσκίνης=βλ. τὴν λέξιν : μισκίνης.

μέστι, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), εἶδος ὑποδήματος, χρησιμοποιούμενον κυρίως ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων, ὑπόδημα ἄνευ καττύματος, χρησιμοποιούμενον μὲ γαλότσαν, (mest). Οἰκ.

μετάχης ἢ μετάχ᾽ς ὁ=(Θρ.), ὁ κατὰ τὴν νύκτα τοῦ ραμαζανίου μυθολόγος, ἀφηγούμενος εἰς τὰ καφενεῖα, (metah), (βλ. καὶ ἐφημερίδα Καθημερινήν, 15 Νοεμβρ. 1957). Οἰκ.

—μετερίζι, τὸ=πολεμίστρα, σκόπευσις, παραφύλαξις, τουφεκήθρα (εἴτε εἰς τοῖχον εἴτε ὄπισθεν βράχου), πρόχωμα, (metris) ἢ meteris).

μετζελές, ὁ = (νομικὸς ὅρος), ὁ ὀθωμανικὸς ἀστικὸς κῶδιξ τοῦ 1869, ἰσχύσας μέχρι τοῦ 1926, ὁπότε ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ ἑλβετικοῦ κώδικος, θεσπισθέντος ὡς νέου τουρκικοῦ ἀστικοῦ κώδικος, (mecelle).

μετζί, τὸ ἢ μετζία, ἡ=(Θρ.), δωρεὰν καὶ ὁμαδικὴ συμμετοχὴ εἰς ἐκτέλεσιν γειτονικοῦ ἢ κοινοῦ ἔργου, (meci). Ἡ λέξις ὅμως αὐτὴ σημαίνει κατὰ τὰ τουρκικὰ λεξικά : ἄφιξις, προσέλευσις. Ἀπόψε εἴχαμ᾽ μετζί.

μετζίλι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μενζίλι. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α 238.

μετζλίσι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μεζλίσι.

μεχέγκι, τὸ=λυδία λίδος, ἀσημόπετρα, καθετὶ χρησιμεῦον δι᾽ ἔλεγχον, (mehak ἢ mehek), (Λεξ. Πρωΐας).

μεχίρ᾽, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : μουχιούρι.

μεχκεμές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μαχκεμές.

μιζάτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μεζάτι. Οἰκ.

μιζμίζης, ὁ=(Κ.Π.), βλ. τὴν λέξιν : μιζμίκης.

μιζμίκης ἢ μιζμίκ᾽ς, ὁ=(Θρ. ακΜ.), βραδυκίνητος, ἀδέξιος, μικρολόγος, ὁ ἀσχολούμενος μὲ λεπτομερείας, (mizmiz).

μίλ᾽, τὸ=(Θρ.), χειρουργικὸν ἐργαλεῖον, (mil). Οἰκ.

—μιναρές, ὁ=ὁ παρὰ τὸ τέμενος πύργος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὁ μουεζίνης καλεῖ τοὺς Μουσουλμάνους εἰς προσευχήν, (minare).

μιντέρι ἢ μιντέρ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), παχὺ στρῶμα ἐκτεινόμενον εἰς σοφάν, εἶδος χαμηλοῦ καναπέ, (minder). Ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἡ τουρκικὴ ἔκφρασις : μιντὲρ ἀλτὶ=ὑπὸ τὴν ψάθαν. Ἐσήμαινεν ὅτι αἱ μηνύσεις, αἱ αἰτήσεις καὶ τὰ διάφορα ἔγγραφα ἐκρύπτοντο ὑπὸ τὴν ψάθαν ὑπὸ τῶν δημοσίων τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ δὲν ἐξετελοῦντο ποσῶς.

μιντάτι, τὸ=βοήθεια, ἐπικουρία, (medet). «Δὲν ἔστειλαν ζαϊρέ, δὲν ἔστειλαν μιντάτι», (δημοτικὸν τραγούδι). Βλ. καὶ μεντάτι.

μιραλάης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), συνταγματάρχης, μέραρχος, (miralay).

μιράσι ἢ μιράσ', τὸ=(Θρ.Κ.Π. Η. ακΜ.), κληρονομία, (miras), ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν: μοῖρα. Οἰκ. Πήραμ' καὶ μεῖς μοιράσ'.

μιρασγιεντής, ὁ=(Θρ.Κ.), πρόσωπον κληρονομῆσαν καὶ καταφαγὸν τὴν μοῖραν του, πολυδάπανος, (mirasyedi).

μιρντάρης ἢ μιρντάρ'ς, ὁ=(Θρ.), βλ. τὴν λέξιν: μουρντάρης.

μισάντρα, ἡ=βλ. τὴν λέξιν: μεσάντριγια.

μισκέτι ἢ μισκέτ', τὸ=(Θρ.), μοσχᾶτον σταφύλι, (misket), πιθανῶς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν: μοσχᾶτον).

μισκίνης ἢ μισκίν'ς, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), πτωχός, βρωμερός, ἄθλιος, (ὑβριστικῶς), (miskin).

μισκινλίκι ἢ μισκινλίκ', τὸ=(Θρ. Κ.Π.), ἡ ἰδιότης τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην λέξιν πτωχοῦ ἢ ἀθλίου, (miskinlik).

μισμίκης ἢ μισμιτζὴς=βλ. τὴν λέξιν: μιζμίκης.

μισοβέζικα=(ακΜ.) διανομὴ ἐξ ἡμισείας, βλ. καὶ τὴν λέξιν: μουσεβέζικος.

μισοβέζικος, η, ο=βλ. τὴν λέξιν: μουσεβέζικος. Ἐφημερὶς Βῆμα, σελ. 4, 25 Δεκ. 1959.

μολὰς ἢ μολλάς, ὁ=μουσουλμάνος σπουδαστὴς θεολογίας, (mulla). βλ. καὶ τὴν λέξιν: σοφτάς.

μορασαλὲς ἢ μορασιλές, ὁ ἢ μορασάλι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: μουρασιλές, (Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης. Εἰρ. Σπανδωνίδη).

μοσεβέζικος-ι-ο = βλ. τὴν λέξιν: μουσεβέζικος. Καθημερινή, Σημειώσεις Ἀθηναίου, 22 Νοεμβρ. 1956, «μοσεβέζικα πράγματα».

—μουαβίνης ἢ μουαβίν'ς, ὁ=πρόσθετος ὑπάλληλος, βοηθὸς (νομάρχου ἢ ἄλλου διοικητικοῦ ὑπαλλήλου), (muavin). Οἰκ.

μουαγενές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), διακρίβωσις, ἔρευνα, (muayyene).

μουαμελές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), διατύπωσις (διαδικαστική), διαγωγή, μέθοδος, συμπεριφορά, (muamele).

μουαμελετζής, ὁ=δικολάβος, κερδοσκόπος, χρηματιστής, τοκογλύφος), (muameleci).

μουατζίρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: ματζίρης.

μουδίρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μουντίρης.

—μουεζίνης, ὁ=μουσουλμάνος θρησκευτικὸς λειτουργός, καλῶν τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχὴν ἀπὸ τὸν μιναρέ, ὁ ἐκφωνῶν τὸ «ἐζάνι», (müezzin).

μουεντής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μουχεντής.

μουζαβίρης ἢ μουζεβίρης ἢ μουζεβίρ'ς, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), στρεψοδίκης, ψευδολόγος, (müzevvir). Οἰκ.

μουζαβιρλίκι ἢ μουζεβιρλίκι, τὸ=(Θρ. ακΜ.Κ.), στρεψοδικία, ψευδολογία, (müzevvirlik).

μουζντές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), εἴδησις, συνήθως χαροποιὸς (ἀφίξεως ἢ βαπτίσματος), φιλοδώρημα, (müzde).

μουζντετζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ὁ ἀνακοινῶν εἴδησιν, συνήθως χαροποιόν, (müzdeci).

μουζουκτσουλούκι, τὸ=(Θρ.), φιλονεικία, (mızık).

—μουκαβάς, ὁ=ναστόχαρτον, (mukavva).

μουκαγέτης ἢ μουκαγέτ'ς ὁ=(Θρ. ακΜ.), φροντίζων, φροντιστής, ἐπιμελούμενος, (mukayyet). Οἰκ.

μουκαγετιά, ἡ=(Θρ. ακΜ.), φροντίς, ἐπιμέλεια, (mukayyet). Οἰκ.

μουκατάς, ὁ=(Θρ.), ἐνοικίασις ἀγροκτήματος ἢ δεκάτης, ὁριστικὴ ἀγορά, (mukata), (Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : ρῆξις, διακοπή.

μουλαζίμης ἢ μουλαζίμ'ς ὁ=(Θρ. Κ.Π.), ἀνθυπολοχαγός. Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν καὶ δόκιμος (mülazim).

—μουλάς, ὁ=μέγας κριτὴς (καδής), φοιτητὴς τῆς μουσουλμανικῆς θεολογίας, (mulla).

—μούλκι, τὸ=κτῆμα, ἰδιοκτησία, (mülk). (Βλ. καὶ τὴν λέξιν : ἐραζίϊ-μιριέ).

—μουλτεζίμης ἢ μουλτεζίμ'ς ὁ=δεκατιστής, ἐνοικιαστὴς δημοσίου φόρου. (mültezim) Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν σημαίνει ἐπίσης : ὁπαδός. Οἰκ.

μουμπασίρης ἢ μουμπασίρ'ς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), δικαστικὸς κλητήρ, (mübasir). Οἰκ.

μουμτζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), κηροποιός, (mumcı). Οἰκ. Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.

μουναφούκης ἢ μουναφούκ'ς ὁ==(Θρ.), διπρόσωπος, ὑποκριτής, (münafik). Οἰκ.

μουντάρτς, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : μουρντάρης

—μουντίρης ἢ μουντίρ'ς, ὁ=διοικητής, πρόεδρος κοινότητος, διευθυντής, (müdir ἢ müdür). Οἰκ.

μουρασιλὲς ἢ μουρασαλὲς ἢ μουρασαλής, ὁ, ἢ μουρασαλὶ ἢ μουρασαλέ, τὸ (Θρ.), ἔγγραφον, δικαστικὴ κλῆσις, διαταγή, ἀλληλογραφία. Κατὰ τὸν Περραιβόν, Σοῦλι, σελ. 34, ὡς ἀναφέρουν τὰ Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης, τῆς Εἰρ. Σπανδωνίδου σημαίνει : γραπτὴ ἀπόφασις ἢ ἔγγραφος ἄδεια καὶ διαταγὴ τοῦ πασᾶ διὰ νὰ τὸν γνωρίση ὅλη ἡ ἐπαρχία καπετάνιον συστημένον.

μουραφέτι ἢ μουραφέτ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μαραφέτι. Οἰκ.

—μουρντάρης ἢ μουρντάρ'ς-ρισσα-ρικο=ἀκάθαρτος, βρώμικος, κλίνων εἰς ἀσέλγειαν, γυναικοθήρας, (murdar ἢ mirdar). Ἄνθρωπος μουρντάρ'ς.

μουρτάτης, ὁ=(Θρ.), ἀρνησίθρησκος, (murted),

μουσαβέζικος,=βλ. τὴν λέξιν : μουσεβέζικος.

—μουσακάς, ὁ=εἶδος φαγητοῦ, (musaka).

—μουσαμάς,=ἀδιάβροχον, ὕφασμα ἐξ ἐλαστικοῦ, (muşamba).

μουσάντριγια ἢ μουσάντρα, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : μεσάντριγια.

—μουσαφίρης ἢ μουσαφίρ'ς-ισσα=ἐπισκέπτης, φιλοξενούμενος, (müsafir). Μουσαφὶρ-δντὰς=αἴθουσα ὑποδοχῆς.

—μουσαφιρλίκι ἢ μουσαφιρλίκ', τὸ φιλοξενία, ἐπίσκεψις, (müsafirlık). Οἰκ.

μουσεβέζικος-ικη-κο=συγκεχυμένος, ψευδής, ἀσταθής, περίπλοκος (ἐπὶ λογαριασμῶν, μητρώων κ.τ.λ.), (müşeveş). Βλ. καὶ τὴν λέξιν : μοσεβέζικος.

μουσείπης, ὁ=(ακΜ), ἀμελής, ἀδιάφορος, (museip).

μουσελλέμης, ὁ=(Θρ.Π.), ὁ ὑπηρετῶν ἀμισθὶ εἰς τὸν τουρκικὸν στρατὸν στρατιωτικὸς ὡς κάτοχος τιμαρίου ἢ ζιαμετίου. (Βλ. τὰς δύο τελευταίας λέξεις καὶ τὴν λέξιν : λουφές).

μουσκάλι ἢ μουσκάλ', τὸ=(Θρ.Κ.), βάρος διὰ ζύγισιν πολυτίμων ἀντικειμένων (1 1)2 δράμιον), (miskal). Οἰκ.

μουσκὰς ἢ νουσκάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : νουσκάς.

μουσλούκι ἢ μουσλούκ', τὸ=(Θρ. Κ.Π. ακΜ.), κρουνὸς (κάνουλα), (musluk). Διὰ τοὺς Ἕλληνας σημαίνει ἐπίσης : νιπτήρ.

μουσουμπέτης ἢ μουσουμπέτ'ς, ὁ ἢ

μουσουμπέτικος, η, ο=(Θρ.), κακότυχος, δυστυχὴς καὶ ἀπαίσιος, πλήρης συμφορῶν, (musibetlı). Εἴδες ἐκεῖ τὸ μουσουμπέτικο!

—μουστερής, ὁ = ἀγοραστής, πελάτης, (müşteri). Οἰκ.

μουστεσάρης ἢ μουστεσάρ'ς ὁ=(Θρ. Π.), σύμβουλος, εἰσηγητής, (müstesar).

μουτάφρης ἢ μουταφτσὴς ἢ μουτάφ'ς, ὁ=(Θρ.Π.ακΜ.), ὑφαντὴς εἰδῶν ἐκ τριχῶν αἰγὸς (νημάτων, σχοινίων, δισακκίων, μικρῶν ταπήτων, κ.τ.λ.) ἢ πωλητὴς τῶν ὡς ἄνω εἰδῶν (mutaf ἢ mutap). Οἰκ. Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.

—μουτεβελής, ὁ=ἔφορος, διαχειριζόμενος ἀφιέρωμα εἰς ἱερὸν μουσουλμανικὸν καθίδρυμα, ἐκτελεστὴς τῶν ὅρων τοῦ ἀφιερωτοῦ, (mütevellı).

—μουτεσαρίφης, ὁ=ἀνώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος ἐν Τουρκίᾳ διοικητὴς σαντζακίου, ὑποδιαιρέσεως τοῦ βιλαετίου (νομοῦ ἢ γεν. διοικήσεως).

μουτής, ὁ=(Θρ.), εὐπειθής, ὑποτιχθείς, ἥρεμος (müti).

μούτλακ ἢ μούτλακα ἢ μουτουλὰκ=(Θρ.Κ.Π.), ἀφεύκτως, ἀπαραιτήτως, (mutlaka ἢ mutlak). Οἰκ.

μουτπὰκ ἢ μουτφάκ', τὸ=μαγειρεῖον, (mutfak). Οἰκ.

μουφετὴς ἢ μουφετίσης, ὁ=(Θρ. Π.), ἐπιθεωρητής, ἐλεγκτής, (müfettiş).

—μουφλούζεμα, τὸ=χρεωκοπία. Βλ. τὴν ἐτυμολογίαν εἰς τὴν λέξιν: μουφλούζης.

—μουφλουζεύω=γίνομαι χρεωκόπος, βλ. τὴν ἐτυμολογίαν εἰς τὴν λέξιν: μουφλούζης.

—μουφλούζης=χρεωκόπος, πένης, (müflis).

—μουφτής, ὁ=μουσουλμάνος θρησκευτικὸς ἀρχηγός, θεολόγος ἑρμηνευτὴς τῶν ἱερῶν νόμων (müfti ἢ müftü).

μουχακεμές, ὁ=δικαστικὴ ἀπόφασις, διαδικασία, ἀγωγή, (muhakeme).

—μουχαλεμπί, τὸ=γλύκισμα ἐκ γάλακτος καὶ ριζαλεύρου, (muhalebi).

μουχαμπέτι ἢ μουχαμπέτ', τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), συνομιλία, muhabbet). Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν σημαίνει ἐπίσης: φιλία, συμπάθεια.

μουχασεμπετζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ, (muhasebecı).

μουχαφούζης, ὁ=φρουρός, φρούραρχος, (muhafiz), Ἐφημερὶς «Καθημερινὴ» 5 Μαΐου 1957.

μουχατζίρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: ματζίρης.

μουχενντής, ὁ=(Θρ.Π. ακΜ.), μηχανικός, (mühendis).

μουχιούρι ἢ μουχιοὺρ ἢ μουχούρι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), σφραγίς, (mühür).

—μουχιουρντάρης ἢ μουχουρντάρης, ὁ=σφραγιδοφύλαξ, (mühürdar).

—μουχτάρης ἢ μουχτάρ'ς ὁ=πρόεδρος κοινότητος ἐπὶ τουρκοκρατίας, (muhtar).

μούχτι, τὸ=(Θρ.), ἀπόκτησις ἢ ἀπόλαυσις πρίγματος δωρεάν. Αὐτὸς εἶναι ὅλο μούχτ'. Πιθανῶς προάγεται ἀπὸ τὴν λέξιν: (muhtekir)=προαγοραστής, τοκογλύφος.

μουχτσής, ὁ=(Θρ.), ὁ ἀποκτῶν ἢ ἀπολαύων πρᾶγμα δωρεάν, ὁ ἐπιδιώκων τὴν ἀπόκτησιν ἢ ἀπόλαυσιν πράγματος δωρεάν. Βλ. τὴν προηγουμένην λέξιν διὰ τὴν ἐτυμολογίαν.

—μπαγιάτικος,=ἔωλος, μὴ νωπός, (bayat).

—μπαγιατίλα, ἡ=ἡ ἰδιότης τοῦ μπαγιάτικου.

—μπαγιλντίζω=λιποθυμῶ, χάνω τὰς αἰσθήσεις, (bayılmak).

Μπαγίλτσ᾽ε πὲ τά γέλια. Κεῖνο ἔνε νὰ μπαγιλντίζῃς πὲ τὰ γέλια.

μπαγίρι ἢ μπαγίρ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ὕψος, λόφος, (bayır). Οἰκ.

μπαγιτάρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μπαγ᾽τάρης.

μπαγλαμάς, ὁ=(Θρ.Π. ακΜ.), δεσμός, δέσις, ἐπωδός, (bağlama). Κατὰ τὸν λεξικογράφον Σαμῆ μπέη Φράσερη, διάφορα ἔγχορδα ὄργανα.

μπαγ᾽τάρης ἢ μπαγ᾽τάρ᾽ς, ὁ=(Θρ. Π.), κτηνίατρος, (baytar). Κατὰ τὸν Στ. Ψάλτην παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως «ἱππίατρος», διαμορφωθείσης ὑπὸ τῶν Ἀράβων εἰς baytar καὶ παραληφθείσης ὑπὸ τῶν Τούρκων (προφορικὴ ἀνακοίνωσις τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ καὶ συντάκτου τοῦ ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Στ. Ψάλτη πρὸς τοὺς ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις μαθητάς του, ὅταν ἦταν διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ σχολαρχείου).

μπαγλαρώνω,=(Θρ.Π. ακΜ.), δεσμεύω καὶ κακοποιῶ, (bağlamak).

μπαγντατί, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), διαχώρισμα μ᾽ ἀμμοκονίαν καὶ λεπτὴν ξυλείαν, χωρίζον τὰ μεσότοιχα ἢ ὀροφὰς καὶ ἐπιχριόμενον ὥστε νὰ ἐμφανίζεται ὡς τοῖχος, (bağdati). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: κάτοικος τῆς Βαγδάτης.

μπαγτζὴς ἢ μπαγτσής, ὁ=(Θρ.Π.), ἐργάτης—ἀμπελουργός, σκαφτιὰς τῶν ἀμπέλων, (bağcı).

μπαεράκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: μπαργιάκι.

μπαζιργκιάνης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μπεζεργένης.

μπαϊλντίζω,=βλ. τὴν λέξιν: μπαγιλντίζω.

μπαΐρ᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: μπαγίρ᾽.

—μπαϊράκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: μπαργιάκι.

—μπαϊρακτάρης ἢ μπαϊρακτάρ᾽ς, ὁ =σημαιοφόρος, φύλαρχος, (bayrakdar).

—μπαϊράμι, τὸ=τὸ Πάσχα τῶν Μουσουλμάνων, μεγάλη ἑορτή, (bayram).

μπαΐρι, τὸ= βλ. τὴν λέξιν: μπαγίρι.

μπαϊτάρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μπαγ᾽τάρης.

μπακαγιάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μπακηγιές.

—μπακάλης ἢ μπακάλ᾽ς, ὁ=παντοπώλης, (bakkal). Οἰκ.

—μπακάλικο, τὸ=παντοπωλεῖον, (bakkal dükkâni).

μπακαλούμ᾽.=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἂς ἴδωμεν, (bakalum, ἀπὸ τὸ ρῆμα: bakmak).

—μπακάμι, τὸ=αἱματόξυλον (κόκκινη βαφὴ ἀπὸ ξύλον τῆς Βραζιλίας, λεγομένη ἐπίσης καμπεχιανόν, (bakam).

μπακή, τὸ ἢ μπακηγιές, ὁ=(Θρ.), ὑπόλοιπον χρέους, (bakıye). Ξυλώνω μπακηγιέδες ἢ μπακαγιάδες. Οἰκ.

—μπακήρα, ἡ=χάλκινον δοχεῖον διὰ νερόν. Ἔβρεχε μὲ τὴ μπακήρα, (bakır).

—μπακηρένιος-ένια-ένιο= χαλκοῦς, (Παράγεται ἀπὸ τὴν λέξιν: bakır). Οἰκ.

—μπακηρτζής, ὁ=κατασκευαστὴς χαλκίνων σκευῶν, (bakırcı).

—μπακλαβάς, ὁ=γλύκισμα ἀποτελούμενον ἀπὸ φύλλα ἐκ ζύμης, μυρωδικά, τριμμένον καρύδι καὶ ἄφθονον ζάχαριν, (baklava). Οἰκ.

μπακράτσ᾽, τὸ = (Θρ.Π.Η. ακΜ.), μικρὸν χάλκινον δοχεῖον ὅπου ὁ ἱερεὺς ἐναποθέτει τὸν ἁγιασμόν. (bakraç). Οἰκ.

—μπαλαμούτι, τὸ=ἡ κατὰ τὴν χαρτοπαιξίαν ἀπάτη, ἀπατηλὸν τέχνασμα. Κατὰ τὰ τουρκικὰ λεξι-

κὰ σημαίνει : παλαμίδα ἢ βαλανίδιον, (palamud).

μπαλαμπάνικος-κη-ικο = (Θρ.Κ. ακΜ.), χονδρός, συνήθως χονδροκέφαλον ἢ παχὺ ζῶον, (balaban).

μπαλάσκα=βλ. τὴν λέξιν : παλάσκα.

μπαλταλίκι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), δικαίωμα περιοίκων δάσους, ὅπως ξυλεύωνται ἐξ αὐτοῦ, (baltalık).

—μπαλτάς, ὁ=ἀξίνη, πέλεκυς διὰ κόψιμον ξύλων, (balta). Τὸν δῶκε μιὰ πὲ τὸν μπαλτά, τὸν ἀφῆκε στὸν τόπο. Οἰκ.

—μπαλτατζής, ὁ=αὐλικὸς ὑπηρέτης, κρατῶν πέλεκυν, πελεκυφόρος στρατιώτης, ξυλοκόπος, (baltacı).

μπαλτζίκι, ἢ μπαλτζίκ', τὸ=(Θρ.), βόρβορος, λάσπη, (balcık). Οἰκ.

—μπάμια, ἡ=ἰβίσκος ὁ ἐδώδιμος, μπάμια, (bamya).

μπαμπαγίτης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), νέος ρωμαλέος καὶ εὔρωστος, ἔχων παράστασιν καὶ ἦθος ἀνδρός, παλικαράς, (babayiğit).

μπαμπαγιτλίκι, τὸ = (Θρ.Κ.Π.), γενναιότης, ἡρωϊσμός, (babayiğitlık). Ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται μᾶλλον εἰρωνικῶς.

—μπαμπαλής, ὁ=(Θρ.), πολὺ γέρων. Κατὰ τουρκικὴν κυριολεξίαν σημαίνει : ὁ ἔχων πατέρα, (babalı).

μπαμπαλίκι, τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), πατρότης, (babalık). Οἰκ.

—μπαμπάς, ὁ=πατήρ, (baba). Οἰκ.

μπαμπατζάνης=(Θρ.Κ. ακΜ.), ὁ ἔχων μέγα παράστημα νέος ἢ ἀνήρ, παλικαράς, (babacan).

μπαμπὰ—χακή, τὸ=(Θρ.Κ.), τὸ προσφερόμενον εἰς τὸν πενθερόν, πατέρα τῆς νύμφης χρηματικὸν δικαίωμα ἐξαγορᾶς τῆς κόρης του, (baba-hakkı).

μπαντανὰ ἢ μπαντανάς, ὁ=(Θρ. Κ.Π. ακΜ.), κονίαμα, ἐπίχρισμα, (badana). Οἰκ.

μπαντανώνω,=(Θρ.Κ.Π.) ἀσπρίζω, ἀσβεστώνω, (badanalamak).

μπανταχοῦμαι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: μπατακώνομαι.

μπαντέμι, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), ἀμύγδαλον, (badem).

μπαντεμλίκι, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), ἀμυγδαλεών, (bademlik).

μπαντεμτζής, ὁ= (ακΜ.), πωλητὴς ἀμυγδαλελαίου ἢ ἀμυγδαλοπαραγωγός, (bademcı).

μπαντιά, ἡ=(Θρ.), σκάφη ἢ σκαφίδιον ἐκ ξύλου ἢ πηλοῦ (badya). Κατὰ τὰ τουρκικὰ λεξικὰ σημαίνει καὶ φάτνη.

μπαξεβάνης, ὁ = βλ. τὴν λέξιν : μπαχτσεβάνης.

—μπαξές, ὁ=κῆπος μὲ ἄνθη ἢ μὲ λαχανικά, (bahçe). Ἡ καρδιά μ' μπαξὲς γίν'κε σὰ σὲ εἶδα.

—μπαξίσι ἢ μπαξίς, τὸ=φιλοδώρημα, (bahşiş). Σ' ἔφερα τὸ μουζντέ, δόσ' τὸ μπαξίσ'.

—μπαργιάκι, τὸ=σημαία, (bayrak). Σηκώνω μπαργιάκι, ἐπαναστατῶ. Μπαργιάκ' μᾶς σήκωσες ἐδῶ μέσα ;

μπαργιάμι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μπαϊράμι.

μπαρδάκα, ἡ=Κατὰ τὸ γλωσσάριον τῆς Εἰρ. Σπανδωνίδου (Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης) : μικρὸ ξύλινο πλατσικερὸ βαρελάκι γιὰ νερό. Βλ. καὶ τὴν λέξιν : μπαρντάκι.

μπάρεμ ἢ μπάρεμου ἢ μπάρι=(Θρ. Κ.), ἐπίρ. τουλάχιστον, (bari ἢ barim).

μπαρμπέρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μπερμπέρης, ('Ο Καραγκιόζης β'. τόμος, Λουΐ Ρουσέλ, γαλλιστί).

μπαρντάκι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), πήλινον ἀγγεῖον, δοχεῖον, στάμνα, ποτήριον, (bardak). Οἰκ.

—μπαρούτι, τὸ=πυρῖτις, (barut). Κατά τινα ἐτυμολογίαν παράγε-

ται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : πυρῖτις. Μπαρούτ᾽ μυρίζ᾽. Οἰκ.

—μπαρουτίλα, ἡ δσμὴ τῆς πυρίτιδος.

—μπαρουτχανάς, ὁ=πυριτιδαποθήκη, (baruthane).

—μπασάκι, τὸ=(Θρ. Π.), ὁ ἐναπολειφθεὶς μετὰ τὸν θερισμὸν στάχυς ἢ τὸ μετὰ τὸν τρυγητὸν σταφύλι (başak). (Θράκη : τὰ μπασάκια ἄλλως λέγονται : καμπανάρια). Οἰκ.

μπασαμάκι ἢ μπασαμάκ᾽, τὸ =(Θρ. Η.), βαθμίς, (basamak). Οἰκ.

μπάσης ἢ μπάσ᾽, ὁ=ἀρχηγός, πρῶτος, π.χ. γιούζμπασης, ἑκατόνταρχος, (yuzbaşi), μπίμπανσης, χιλίαρχος (binbaşi). Κατὰ τὸ λεξιλόγιον τῆς Εἰρ. Σπανδωνίδη (Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης)= τρανός, μεγάλος.

—μπασιμπουζούκης ἢ μπασιμπουζούκος, ὁ=Τοῦρκος στρατιώτης, μὴ ἀνήκων εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν, κακοποιός, (başıbozuk).

—μπασμὰς ἢ μπασουμάς, ὁ=(Θρ. Π.), βαμβακερὸν ὕφασμα, εἶδος καπνοῦ καλλιεργουμένου εἰς τὴν βόρειον Ἑλλάδα, (basma). Οἰκ.

μπασματζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἔμπορος βαμβακερῶν ὑφασμάτων, (basmacı). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.

μπασματζίδικο=(Θρ.Κ.Π.), ὑφασματοπωλεῖον.

μπὰς-ρεΐζης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), κυβερνήτης ναυαρχίδος τῆς Τουρκίας, (baş-reis).

μπαστιρντίζω=(Θρ.Κ. ακΜ.), ἐπιτρέπω τὴν εἴσοδον, εἰσάγω (bastirmak). Δὲ σὲ μπαστιρντίζω μέσα. Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει : πιέζω, τυραννῶ, τυπώνω, ὑπερτερῶ.

μπατάκας, ὁ ἢ μπατάκα, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : μπατακτσής.

—μπατάκι, τὸ=ἔλος, τέλμα, παχεῖα λάσπη, (batak).

—μπατακτσής, ὁ ἢ μπατάκα, ἡ= κακοπληρωτής, ἀναξιόχρεος, χρεωκόπος, λωποδύτης, (batakçı). Ἔνε κι᾽ αὐτὸς μιὰ μπατάκα ! Οἰκ.

—μπατακτσιλίκι, τὸ=ἡ ἰδιότης τοῦ μπατακτσή, (βλ. τὴν προηγουμένην λέξιν), (batakçılık). Τὸ γύρισε στὸ μπατακτσιλίκι. Τέτοια μπατακτσιλίκια δὲ θέλω.

μπατακώνομαι=(Θρ.Κ.), πίπτω εἰς τὸν βοῦρκον, καταστρέφομαι, ζημιώνομαι (batmak).

μπατακώνω=βλ. τὴν λέξιν : μπατακώνομαι.

μπαταλιαίρνω ἢ μπαταλιάζω ἢ μπαταλιάρω=περιπίπτω εἰς ἀχρηστίαν, φεύγω ἀπὸ τὴν μόδαν, γίνομαι χονδροειδής, (battal olmak =γίνομαι ἄκυρος ἢ χονδροειδής). Κατὰ τὸν Κων. Οἰκονομίδην τὸ μπαταλιαίρνω σημαίνει : καθιστῶ τι ἄχρηστον (battal etmek =καθιστῶ τι ἄκυρον).

μπατάλικος, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), χονδροειδής, ὁ ἀπομακρυνθεὶς ἀπὸ τὴν μόδαν, πελώριος, βραδυκίνητος, ὁ μεγαλύτερος λῃνὸς τῶν σταφυλῶν. Καθωρίζετο οὗτος κατὰ τὸν τρυγητόν, διερχόμενος πλήρης ἐνώπιον ἐπιτροπῆς, (battal), Οἰκ.

μπάταλος·αλη-αλο=(ακΜ.), ἄχρηστος, ἄκυρος, ὀκνηρός, (battal).

—μπατζάκι, τὸ=κνήμη, μηρός, μηρίον καὶ μτφ. γυνὴ βραχύσωμος, (bacak). Οἰκ.

μπατζακλίκι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), δαντέλλα γυναικείων πανταλονιῶν, (bacaklık).

μπατζάκ-σίζ᾽ς, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ὁ ἔχων κοντὰς κνήμας, βραχύσωμος, (bacaksız). Οἰκ.

—μπατζανάκης, ὁ=σύγγαμβρος, (ἕκαστος ἐκ τῶν συζύγων, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον ἀδελφάς), (bacanak). Οἰκ.

μπατζάς, ὁ=(Θρ.Π.), φεγγίτης, καπνοδόχος, (baca). Οἰκ.

—μπατίρης, ὁ=χρεωκόπος, (batırılmiş).

—μπατιρίζω=καταπονπτίζομαι, χρεωκοπῶ, (batırılmak).

—μπατιρντίζω=(Θρ.Κ.), βυθίζω, ὁδηγῶ τινα εἰς χρεωκοπίαν, ἐξαφανίζω, (batırmak).

μπαττίζω=(Θρ.Κ. ακΜ.), χρεωκοπῶ, βυθίζομαι, καταστρέφομαι, ἐξαφανίζομαι, (batmak).

—μπαχάρι ἢ μπαχαρικό, τὸ=μυρωδικόν: γαρύφαλον, κανέλλα, γλυκάνισον, μοσχοκάρυον καὶ τὰ ὅμοια, (behar ἢ bahar). Οἰκ.

—μπαχτσεβάνης, ὁ = κηπουρός, (bahçıvan).

μπαχτσελίκι, τὸ=(Θρ.Π.), κῆπος, ἐξοχή, (bahçelik).

μπαχτσές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μπαξές.

μπαχτσίσι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: μπαξίσι.

μπεγεντάρω=(Λεξικὸν Ζακύνθου, Λ. Ζώη), βλ. τὴν λέξιν: μπεγεντίζω.

—μπεγεντίζω,=ἀποδέχομαι, εὑρίσκω κάτι τι τῆς ἀρεσκείας μου, (beğenmek). Οἰκ.

—μπέγης ἢ μπέγ'ς, ὁ=εὐγενής, χωροδεσπότης, (bey). Οἰκ.

μπεγίρι τὸ=(Κρ.), ἵππος, (beygır).

μπεγίτ', τὸ=(Θρ.), στίχος ποιητικός, μέλος, στροφὴ ἄσματος, κόττυμα, δίστιχον κυρίως τοῦ κλήδωνα, (beyit). Οἰκ.

μπεζάζης, ὁ=(Θρ.Κ.), ὑφασματοπώλης, ὑφαντουργός, (bezzaz).

—μπεζαχτάς, ὁ=πάγκος ἀργυραμοιβοῦ ἢ πραγματευτοῦ, ἐμβολὴ τραπέζης, πάγκος διὰ ληψοδοσίας ἢ τράπεζα παντοπωλείου, οἰνοπωλείου κ.τ.λ. ἔχουσα συρτάριον διὰ τὰς εἰσπράξεις. Ἡ ὀρθὴ λέξις εἶναι: beş tahta, (πέντε σανίδες) ἤτοι ξύλινος δίσκος μὲ πέντε σανίδια, τὸν ὁποῖον ὁ ἀργυραμοιβὸς διὰ ταχυτέραν καταμέτρησιν ἐγέμιζε μὲ πυργίσκους ἀπὸ μετζήτια ἢ τέταρτα μετζητίου καὶ τὸν ὁποῖον ἔπειτα ἄδειαζε ἀπὸ αὐτά. Κατόπιν ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸν ἀριθμὸν τῶν πυργίσκων καὶ πόσα μετζήτια ἢ τέταρτα μετζητίου εἶχε κάθε πυργίσκος, εὕρισκεν ἀμέσως τὸ σύνολον τῶν μετζητιῶν ἢ τετάρτων μετζητίου διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ.

μπεζεβένκης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: πεζεβένκης.

μπεζερίζω ἢ μπεζερντίζω ἢ μπεζιρντίζω,=(Θρ. ακΜ.), στενοχωροῦμαι, ἀηδιάζω, ἀποκάμνω, βαριοῦμαι, (bezmek). Μπεζέρ'σα τὸ ἴδιο φαγί. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α 229.

μπεζεργένης, ὁ=(Θρ.), μικρέμπορος, πραγματευτής, (bazergian).

μπεζεστένι, τὸ = βλ. τὴν λέξιν: μπεντεστένι.

μπεζιλίκι, τὸ=(Λεξ. Ζακύνθου Λ. Ζώη). Τουρκικὸν πεντάγροσον, κυκλοφορῆσαν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ ἀπαγορευθὲν τὸ 1818,(beşlik).

μπεζίρι ἢ μπεζίρ'. τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), λινέλαιον, (bezir).

μπεζιρχανάς, ὁ=(Θρ.Κ.), ἐργοστάσιον λινελαίου ἢ σησαμελαίου (bezirhane).

μπεζμπελλὶ ἢ μπεσμπελλὶ=(Θρ.Π.), προφανής, κατάδηλος ἢ ἐπίρ. προφανῶς, καταδήλως, (besbelli). Μπέζμπελλι δὲ θὰ νἄρτ'.

—μπεηλίδικος-ικη-ικο=ἀνήκων εἰς τὸν μπέην, (βλ. λέξιν). Οἰκ.

μπέης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μπέγης.

μπεϊζαντές, ὁ=(Θρ.Π.), υἱὸς μπέη, εὐγενὴς (beyzade).

μπεκαγές, ὁ=ὑπόλοιπον, καθυστερούμενον, (bekıye ἢ bakaya).

μπεκαζιλέρ, τὸ=βλ. τὴν φράσιν: ἔϊ μπὲ γκαζιλέρ, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ὀρθὴ τουρκική.

—μπεκιάρης ἢ μπεκιάρ'ς, ὁ=ἄγαμος, χωρὶς οἰκογένειαν, (bekâr). Οἰκ.

—μπεκρὴς ἢ μπέκρος, ὁ=μέθυσος, (bekri).
—μπεκριλίκι, τὸ=μέθη, (bekrilik).
μπεκτσής, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), φύλαξ, φρουρός, (bekçi).
μπελαλὴς ἢ μπελαλίδικος-ικη-ικο=(Θρ.Π. ακΜ.), ἄνθρωπος δημιουργῶν ἔριδας, ἀνησυχίας, ἀτυχήματα, ἐριστικὸς (belalı).
—μπελάς, ὁ=δυστύχημα, συμφορά, ἀτυχία, (bela). Μπελὰ πὰ στὸ μπελὰ μ᾽ ἔβαλες στὸ κεφάλι μου.
μπελεντιές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), δημαρχία, (belediye).
μπέλκι ἢ μπέλκιμ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἴσως, (belki).
μπελλὶ=(Θρ.Κ.Π.), φανερόν, γνωστόν, σαφές, (belli).
μπελούκι ἢ μπελούκ᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μπουλούκι. Ἕνα μπελούκι κόσμος ἤντανα.
μπελτές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : πελτές.
—μπενταβὰ=ἐπίρ. δωρεάν, (bedava). Μπενταβὰ τὸ θέλ᾽ς ;
μπεντέλι ἢ μπεντέλ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), φόρος πληρωνόμενος ὑπὸ τῶν χριστιανῶν πρὸ τοῦ τουρκικοῦ συντάγματος τοῦ 1908 διὰ τὴν ἀπαλλαγήν των ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἀντισήκωμα, (bedel).
—μπεντένι, τὸ=τεῖχος, ἔπαλξις, (beden). Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α 137.
—μπεντεστένι ἢ μπεντεστέν᾽ τὸ=ἀγορὰ θολοσκεπής, (bezistan ἢ bedesten).
μπέντι, τὸ=(Θρ.), φράγμα, πρόχωμα, λεκάνη ὕδατος, (bent).
μπεξής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μπεκτσής.
—μπεράτι ἢ μπεράτ᾽, τὸ=τίτλος βαθμοῦ, ἀξιώματος, παρασήμου ἢ προνομίου, χορηγηθεὶς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἢ τοῦ σουλτάνου (berat).
—μπερεκέτι ἢ μπερεκέτ᾽, τὸ=ἀφθονία, πλοῦτος, (bereket). Οἰκ.
—μπερεκετλὴς ἢ μπερεκετλίδικος-ικη-ικο=πλούσιος, εὔφορος, αἴσιος, (bereketli). Οἰκ. Εὐχή : Ἄϊντε ! μπερεκετλίδικα !
—μπερμπάτης-ισσα-ικο ἢ μπερμπάντης=ἀκάθαρτος, ρυπαρός, οὐτιδανός, (berbat). Ἡ λέξις ἔχει καὶ θωπευτικὴν ἔννοιαν.
—μπερμπατεύω = ἐπιδίδομαι εἰς τὰς διασκεδάσεις καὶ τὰς ἡδονὰς (berbat olmak).
—μπερμπέρης, ὁ=κουρεύς, (berber).
—μπερμπερλίκι, τὸ=τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κουρέως, (berberlık).
μπερντελίκι, τὸ =(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ὕφασμα διὰ παραπετάσματα, (berdelık)
—μπερντές, ὁ=παραπέτασμα, πέπλος, ὀφθαλμικὸς καταρράκτης, μουσικὸς τόνος, (perde). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : διαχώρισμα, μεμβράνη, ἀγνότης.
μπερχανάς, ὁ=(Θρ. ακΜ.), πελωρία καὶ ἀκανόνιστος οἰκοδομή, ἐρειπιῶδες κτίριον, σωρὸς ἐρειπίων, (berhane). Πῆγες καὶ πῆρες ἕνα μπερχανά ! Κατὰ τὸν Χρ. Καρανικόλαν (Ν. Ἑστία, 1 Ἀπρ. 1958) ἡ λέξις βιρχανὲ σημαίνει στοάν. Ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ δὲν εἶναι ὀρθή.
μπεσί, τὸ=(Θρ.), παχυνθὲν ζῶον, διατραφὲν ἐπίτηδες, (besili ἢ besleme). Κατὰ τὰ τουρκικὰ λεξικὰ besi εἶναι ὁ τόπος ὅπου παχύνονται τὰ ζῶα.
μπεσίκι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), λίκνον, εὐρεῖα λεκάνη (beşik). Οἰκ.
μπεσλεμές, ὁ=(Θρ.), ὑπηρεσία ἔχουσα ὡς πληρωμὴν μόνον τὴν διατροφήν της, δοῦλος, δούλη, (besleme). Κατὰ τὰ τουρκικὰ λεξικὰ ἡ λέξις : besleme σημαίνει τὸ διατρέφειν. Οἰκ. Δὲν εἶμαι ἐγὼ μπεσλεμές, (δὲν εἶμαι δοῦλος).
μπεσλεντίζω=(Θρ.), σιτεύω, διατρέφω, παχύνω, (beslemek). Οἰκ.

μπεσλεύω=(Π.), βλ τὴν λέξιν : μπεσλεντίζω.

μπεσλὶ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : μπεσί.

μπεσλίκι ἢ μπεσλίκ᾽ τὸ=τουρκικὸν πεντάγροσον, (beşlik). Βλ. καὶ τὴν λέξιν : μπεζιλίκι.

μπεσμελετζής, ὁ=(Θρ.Κ.), παλαιοπώλης, (besmelecı).

μπεστίζω=(Κρ.), βαρύνομαι, ἀπαυδῶ, (bezmek).

μπετζαρεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : μπετζερντίζω.

μπετζερντίζω=(Θρ. ακΜ.), ἐκτελῶ ἐπιτυχῶς (καταφέρνω), ἐπιτυγχάνω. Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : παραβιάζω, φονεύω, (becermek).

μπεχλιβάνης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : πεχλιβάνης.

μπεχτσής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μπεκτσής.

μπιλέ,=ἐπίσης, ἀκόμη, (bile).

μπιλέμ=(Θρ. ακΜ.), φανερόν, ἐπίσης, προσέτι, (bile). Οἰκ.

μπιλιούμπασης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μπουλούμπασης, (Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης, Εἰρ. Σπανδωνίδου).

μπιλιούρι, τὸ=(Θρ.), κρύσταλλον, κρυστάλλινον εἶδος, (billûr). Κατά τινα ἐτυμολογίαν παράγεται ἐκ τῆς λέξεως : βήρυλλος (λίθος). Οἰκ.

μπιλντιρτζίνι, τὸ=(Θρ.), ὄρτυξ,(bildircin).

μπινέκικο, τὸ=(Κ.) ὑποζύγιον, ἰδίως ἄλογον δι᾽ ἀνάβασιν. (Λέξις δοθεῖσα ὑπὸ Ἰωάν. Ἀργυροπούλου).

μπινέκ-τασί, τὸ=(Κ.Π.), πέτρινον ἀνάβαθρον, (binektaşı).

—μπινές, ὁ=κίναιδος, (ibne).

μπινάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π. Η. ακΜ.), κτίριον, οἴκημα, (bina).

μπινλίκα, ἡ=(Θρ.Κ.Π.), ὑαλίνη φιάλη, περιέχουσα ὑγρὸν χιλίων δραμίων, (binlik).

μπίνμπασης ἢ μπίμπασης ἢ μπιμπασάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἀρχηγὸς τῶν χιλίων, ἤτοι ταγματάρχης. (binbaşi). Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη, πολλ.

μπινταγιέτι, τὸ=(Θρ.Κ.), πρωτοδικεῖον, (bidayet).

μπιντέλι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μπεντέλι. Οἰκ.

μπιρμπάτης, ὁ = βλ. τὴν λέξιν : μπερμπάτης. Οἰκ.

μπιρντιριμπίρ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.), παιδιά, συνισταμένη εἰς τὸ ἀλληλοδιάδοχον πήδημα ὑπεράνω τῶν παικτῶν, ἐνῷ ἕκαστος τούτων κύπτει, διὰ νὰ τὸν ὑπερπηδήσῃ ὁ ἄλλος, (birdiribir).

μπὶρ-ταμάμ᾽,=(Θρ. ακΜ.), ἐπίρ. ἐξ ὁλοκλήρου, συλλήβδην, ὅσον χρειάζεται, (ἀπὸ τὸ ἀραβικὸν bit-temam καὶ ἐκ παραδρομῆς τουρκ. (bir-temam). Οἰκ.

—μπὶς μπιτοὺν = ἐξ ὁλοκλήρου, (büs bütün).

—μπίτι ἢ μπὶτ=ἐπίρ. ὁλοτελῶς, τελείως (bütün). Μπίτ᾽ βλάκας.

μπιτίζω,=(Θρ. ακΜ.), ἀποπερατώνω, (bitirmek). Μπίτισε ἡ δουλειά.

μπιντιρεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : μπιτίζω.

μπιτσίμι ἢ μπιτσίμ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), κόψιμον (ἐνδύματος), σχῆμα, εἶδος, τρόπος, (biçim). Τί μπιτσίμ᾽ ἄνθρωπος ἔν᾽ αὐτός ;

μπιτσιμλίδικος-ικη-ικο, = (Θρ. Κ. Π.), φιλοτεχνημένος, ἔχων καλὸν παράστημα, (biçimli).

μπιτσιμσίζης ἢ μπιτσιμσίζικος-ικη-ικο=(Θρ Κ.Π.), ὁ ἔχων κακὸν παράστημα, δυσαρμονικός, κακότεχνος, (biçimsiz).

μπίτσικο=βλ. τὴν λέξιν : πίτσικο.

μπιττίζω=βλ. τὴν λέξιν : μπιτίζω.

μπληγούρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μπουλγούρι.

μπογάζι ἢ μπογάζ᾽τὸ=(Θρ.Κ.Π.Η. ακΜ.), λαιμός, πορθμός, λάρυγξ, λαιμαργία, παγερὸν ρεῦμα ἀέρος,

(bοğaz). Δὲ χορταίν' τὸ μπογάζ' της, (ἡ λαιμαργία της).

μπογαζλὴς=(Θρ.), λαίμαργος, (bοğazlı), λέξις τῆς κοινῆς τουρκικῆς γλώσσης, χρησιμοποιουμένη καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλως ὁ περιπίπτων εἰς λαιμαργίαν λαίμαργος: bοğazına düşkün.

μπογάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μπουγάς.

—μπογάτσα, ἡ=βουτυρωμένος μὲ φύλλα ἐκ ζύμης πλακοῦς, (bοğaça).

—μπογάτσατζης, ὁ=κατασκευαστὴς ἢ πωλητὴς τῆς μπογάτσας (ἰδὲ προηγουμένην λέξιν), (bοğaçacı).

—μπογιά, ἡ=χρῶμα, βαφή, (bοya). Οἰκ.

μπογιαμάς, ὁ=(Θρ.), πρᾶγμα βαφέν, βάψιμον, πρᾶγμα νοθευθέν, εἶδος μαύρου οἴνου Σαράντα Ἐκκλησιῶν, κατασκευαζομένου ἀπὸ τὰ παπαζκαραλίκια σταφύλια ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, ἤδη ἐκπατρισμένων.

—μπογιαντίζω,=χρωματίζω, βάπτω, (bοyamak). Μπογιάτ'τσαμ τὸ σπίτ'.

—μπογιατζής, ὁ=χρωματιστής, βαφεύς, (bοyacı).

μπογματζές, ὁ = (Θρ.), κοκκίτης, βὴξ πνιγηρός, (bοğmaca).

μποζάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ποτὸν ἐξ ἀφεψήματος κέγχρου, ὑποστάντος ζύμωσιν (bοza).

μποζατζής, ὁ=ὁ κατασκευαστὴς ἢ πωλητὴς τοῦ διὰ τῆς προηγουμένης λέξεως ἐμφαινομένου ποτοῦ, (bοzacı).

μποζουτζής, ὁ=(Θρ.), τρυγητὴς ἀμπέλου, ἐκ τῶν λέξεων: (bağ bozmak=χαλῶ ἢ τρυγῶ ἄμπελον).

—μπόϊ, τὸ=ἀνάστημα, παράστημα, (bοy). Οἰκ.

μποϊλὲ=(Θρ. ακΜ.), οὕτω, (bοyle). Οἰκ.

μποϊλὴς ἢ μποϊλίδικος·ικη-ικο=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ὑψηλός, ὁ ἔχων ἀνάστημα, (bοyli) Οἰκ.

μποκλαντίζω=(Θρ.), λερώνω, δυσκολεύω, σκατώνω, χαλῶ, (bοklamak). Τὰ μποκλάντ'σαμ'.

μποκλούκι ἢ μποκλούκ', τὸ=(Θρ. Κ. ακΜ.), ἀκαθαρσία, κόπρος, κοπρών, δυσχέρεια, (bοkluk).

μπολάκιμ' ἢ μπολάκι δὰ=(Θρ.ακΜ), εἴθε! πῶς ὄχι; (bulayki).

—μπόλικος·ικη·ικο=ἄφθονος, ἀφειδής, περισσεύων, (bol). Οἰκ.

μπολλούκος = (Θρ.Κ.), παχουλός, ἀπὸ τὴν λέξιν: bolluk=ἀφθονία.

μπολούκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: μπουλούκι. Οἰκ.

μπολουκτσὴς ἢ μπολοκτζὴς ἢ μπολουχτσής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μπουλούκμπασης, (Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης, Εἰρ. Σπανδωνίδη). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.

μπομπασίρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μπουμπασίρης.

μπὸμ-μπὸκ=(ΙΙ.Θρ.Κ.), μπὸμ-μπὸκ ἢ πὸμ-πὸκ ἔν' ἡ δουλειὰ=πολὺ ἄσχημα τὴν ἔχομε, σκατὰ κι' ἀπόσκατα.

μπομπρέκι ἢ μπομπρέκ', τὸ=(Θρ. ΙΙ. ακΜ.), νεφρὸς ζώου, (böbrek).

μποντούρης=βλ. τὴν λέξιν: μπουντούρης.

μποξάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: μποχτσάς.

μπορτζάκι ἢ μπορτζάκ', τὸ=(Θρ. Κ.), ὄροβος, τὸ ὄσπριον ρόβι, (burcak).

μπόρτσι ἢ μπόρτσ', τὸ=(Θρ.Κ.), χρέος, δάνειον, (borç). Οἰκ.

μπορτσλὴς=(Θρ.Κ.Π.), χρεωμένος, ὀφειλέτης, (borçlı). Οἰκ.

—μπόσικος·ικη·ικο=ἄδειος, ἐλαφρόνους, (boş).

μποσουνὰ=(Θρ.Κ.Π.), (boşuna), εἰς μάτην, ἀνωφελῶς.

—μποστάνι, τὸ=ἀγρὸς ἐσπαρμένος μὲ καρπούζια καὶ πεπόνια, λαχανόκηπος, (bostan). Οἰκ.

μποστὰν — κορκουλούκι, τὸ=(Θρ. Κ. ακΜ.), φόβητρον κήπου, (bostan-korkuluk).

μποσταντζής, ὁ=κηπουρός, φρουρὸς ἢ ἀρχηγὸς φρουρᾶς τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων, (bostancı)

μπότζα, ἡ=(Θρ.), μετάγγισις, μετάθεσις φορτίου, κούνημα πλοίου κατὰ τὴν τρικυμίαν, (boca, ἰταλ. λέξις).

—μπότζι, τὸ=κούνημα πλοίου κατὰ τὴν τρικυμίαν, (boci). Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν ἐπίσης : μεταφορά, μετακίνησις φορτίων.

μπουγάς, ὁ = (Θρ.Κ.Π.), ταῦρος, (boğa).

μπουγάτσα=βλ. τὴν λέξιν : μπογάτσα.

μπουγιαντίζω=βλ. τὴν λέξιν : μπογιαντίζω, (Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης, Εἰρ. Σπανδωνίδη).

—μπουγιουρντί, τὸ=βεζυρικὴ διαναγή, (buyurdi ἢ buyuruldi). Κατὰ τὸ Λεξικὸν τῆς «Πρωΐας» κοινοποίησις δυσαρέστου ἐγγράφου, ἀπολύσεως ἢ ποινῆς, ἐπιτίμησις κ.τ.λ. Τοῦ δῶκαν τὸ μπουγιουρντί.

—μπούγιουρουν=(Θρ.Κ.Π.), ὁρίστε, περάστε, εὐαρεστηθῆτε, (buyurun), προστακτικὴ τοῦ ρήματος : buyurmak. Τὸ λεγόμενον ὑπὸ μερικῶν «μπούγιουρου» εἶναι λανθασμένον.

μπουγραντί, τὸ=(Θρ.), τρικυμία, καταιγίς, (bora ἢ ἀπὸ τὸ ἐπίθετον : boran ἢ boragan=θυελλώδης). Σημειωτέον ὅτι ἡ λέξις : bora παράγεται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν : βορρᾶς.

μπουζάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μποζάς.

—μπούζι ἢ μπούζ', τὸ=πάγος, ψύχος, (buz). Τὸ μπούζ' λυών', ἡ ἀγάπη δὲ λυών'. Οἰκ.

—μπουζιάζω=παγώνω, βλ. τὴν λέξιν : μπούζι.

μπουζιάρης=(Κ.), παγερός, βλ. τὴν λέξιν : μπούζι.

—μπουζιέρα, ἡ=ψυγεῖον, (νέα λέξις χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως).

μπουζντουγάν, τὸ=(Θρ.Κ.), εἶδος μεγάλου ἀπίου, (buzdoğan). Οἰκ.

—μπουζντράκι ἢ μπουζντράκ', τὸ=περιλαίμιος ζυγὸς ζώου, αἰτία μεγάλης ἀνησυχίας, (boyundruk). Ἔγινες στὸ κεφάλι μου μπουζντράκι.

—μπουζούκι, τὸ=εἶδος κιθάρας μὲ ἓξ χορδάς, (bozuk), καλούμενον καὶ ταμπουράς.

μπουζτζής, ὁ=(Κ.), παγοπώλης, (buzcı).

μπουζχανάς, ὁ = (Θρ.Κ.), παγοποιεῖον, ἀποθήκη πάγου, (buzhane).

μπουκλούκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μποκλούκι.

μπουλαμάτς, τὸ=(Θρ.), σοῦπα μὲ τυρὸν καὶ ἄλευρον, κάτι τι τὸ θολὸν καὶ ἀνάμικτον, (bulamaç).

μπουλανίκικος-ικη-ικο,=(Θρ.), θολός, τεταραγμένος, (bulanık). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον (Σέρραι).

μπουλγκαρί, τὸ=(Κρ. καὶ Θρ.), (bulgarı). Εἶδος λαϊκοῦ μανδολίνου μ' ἐκτεταμένην λαβὴν τῶν διαστημάτων. Ὑπὸ παρεμφερεῖς μορφὰς ὀνομάζεται : μπουζούκι, λαγοῦτο, ταμπούρι ἢ ταμπουράς.

—μπουλγούρι ἢ μπουλγούρ', τὸ=σῖτος βρασθείς, ἀποξηρανθεὶς καὶ ἔπειτα ἀλεσθεὶς εἰς χονδρὰ τεμάχια, (bulgur).

μπουλιούρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μπίλ'ιούρι.

μπουλμπούλι ἢ μπουλμπούλ', τὸ=(Θρ.), ἀηδών, (bülbül).

—μπουλούκι, τὸ=λόχος, τάγμα στρατιωτικόν, στρατός, ἀπόσπασμα στρατοῦ ἢ χωροφυλακῆς, στίφος ἢ σῶμα ἀσύντακτον, μέγα πλῆθος, (bölük). Οἰκ.

—μπουλούκμπασης, ὁ=ἀρχηγός, διοικητὴς τοῦ μπουλουκιοῦ (βλ. ἄνω τὴν λέξιν), (bölükbaşı).

—μπουλουκτσής, ἢ μπουλουχτσής,

δ = βλ. τὴν λέξιν : μπουλούκμπασης.

μπουμπάρ', τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), παχὺ ἔντερον, παραγεμιστὸν φαγητὸν μὲ τὸ παχὺ ἔντερον, (bumbar). Οἰκ.

—μπουνάκης ἢ μπουνάκ'ς, ὁ=παλίμπαις, (bunak).

—μπουνακλαντίζω=γίνομαι παλίμπαις, (bunaklanmak).

—μπουνακλίκι, τὸ=ἡ κατάστασις τοῦ παλίμπαιδος, (bunaklik).

—μπουνταλὰς · μπουνταλοὺ · μπουνταλάδικο-ἀνόητος, ἠλίθιος, (budala).

μπουντούρης ἢ μπουντούρ'ς,=(Θρ. ακΜ.), βραχύσωμος, μικρός, κακόσχημος, (bodur). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.

μπουντροὺκ παρασί, τὸ=(Θρ.), χρηματικὸν ποσὸν διδόμενον εἰς τοὺς νέους χωρίου, ὅταν ἡ νύμφη ὑπανδρεύετο εἰς ἄλλο χωρίον, (boyundruk parasi).

—μπουντρούμι, τὸ=ὑπόγειος καὶ σκοτεινὴ φυλακή, ἀνήλιος εἱρκτὴ (κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν καὶ μακρόστενος τόπος, ὑπόγειον). Ἡ παραγωγή της ἀκαθόριστος. Ἄλλοι τὴν παράγουν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν : ἱππόδρομος (σημειωτέον ὅτι οἱ Τοῦρκοι χρησιμοποιοῦν τώρα τὴν ἑλληνικὴν λέξιν : ipodrom—κατὰ τὴν νέαν γραφήν των) καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὴν λέξιν : βόθρος. Οἰκ.

μπουραζάνης ἢ μπουραζάν'ς, ὁ=(Θρ. ακΜ.), σαλπιγκτής, (boruzan).

—μπουρέκι, τὸ=εἶδος γλυκίσματος ἐκ φύλλου ζυμαρικοῦ,(börek). Οἰκ.

—μπουρί, τὸ = σωλήν, ὀχετός, (boru).

μπουρμάς, ὁ=(Θρ. ακΜ), εὐνουχισμένον ζῶον ἢ βραχιόλι, (burma). Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν ἐπίσης : συστροφή, πόνος ὀξὺς τῶν σπλάγχνων. Οἰκ.

—μπουρνούζι, τὸ=χλαίνη μαλλίνη τῶν Ἀράβων μ' ἐπιρριπτάριον (κουκούλαν), μανδύας διὰ τὸ λουτρόν, (börnuz).

μπουρντίζω=(Θρ. ακΜ.), ἁφαιρῶ τοὺς ὄρχεις ζώων, εὐνουχίζω, ἐξαρθρῶ, (burmak). Οἰκ.

μπουρούνι, τὸ =(Κρ.Θρ.Π.ακΜ.), ἀκρωτήριον, (burun).

μπουρτζάκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μπορτζάκι.

—μπούτι ἢ μπούτ', τὸ=κνήμη, μηρός, (but).

μπουτσουξουλούκια, τὰ=(Κρ.Κ.), ἀπασχολήσεις, (bozuşkluk). Κυριολεκτικὴ σημασία : φιλονεικία, ρῆξις.

μπουχουρντάνι, τὸ=(Η.), λιβανιστῆρι ἀρωματικῶν οὐσιῶν, (buhurdan).

—μπουχτίζω=παραχορταίνω, ἀηδιάζω, πλήττω, (bikmak).

μποχτσαλίκι, τὸ=(Θρ.), δῶρα γαμβροῦ πρὸς τὴν νύμφην, τὸ περιεχόμενον ἑνὸς μποχτσὰ (βλ. λέξιν), (bohçalık).

—μποχτσάς, ὁ=σάλι, δέμα ἐνδυμάτων, κεκρύφαλος (τσεμπέρι), (bohça). Οἰκ.

—μπριάμι ἢ μπριάνι, τὸ=κρέας μὲ ρύζι ἢ λαδερὸν φαγητὸν μὲ κολοκύθια, τομάτες, μελιτζάνες καὶ ἄλλα, (biryan).

μπρίκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ἰμπρίκι.

μπρισί, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ἰμπρισίμι, (Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης, Εἰρ. Σπανδωνίδη).

μωρασαλές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μουρασιλές.

N

—ναζεύω= βλ. τὴν λέξιν : ναζλαντίζω.

—νάζι ἢ νάζ', τὸ=χαριεντισμός, κάμωμα, (naz). Κάνει νάζια. Οἰκ.

—ναζιάρης, ὁ, ναζού, ἡ=ὁ ἀκκιζόμενος, καμωματάς, φιλάρεσκος, (nazlı).

ναζίκης ἢ ναζίκ᾽ς-ισσα-ικο= (Θρ. Π. ακΜ.), λεπτοφυής, εὐγενής, χαριτωμένος, (nazik). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον. Οἰκ.

ναζίρης ἢ ναζίρ᾽ς, ὁ=(Θρ.Κ.), ἐπιθεωρητής, ὑπουργὸς (ἐπὶ σουλτανικοῦ καθεστῶτος), (nazir).

ναζλακεύομαι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : ναζλαντίζω.

ναζλαντίζω=(Θρ.Π.Κ.), χαριεντίζομαι, προσποιοῦμαι, διατελῶ ἀναποφάσιστος, (nazlamak).

ναζλὴς-ίδισσα-ικο=(Θρ.Π.), χαρίεις, κομψός, (nazli) Βλ. καὶτὴν λέξιν : ναζιάρης. Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον. Οἰκ.

—ναΐπης, ὁ=ἱεροδίκης, νομομαθής, τοποτηρητής, (naip).

νάκλι, τὸ=(Θρ.Π.), ἀφήγησις, (nakl). Σημαίνει κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν : καὶ μεταφορά, μεταβίβασις, μετακόμισις. Οἰκ.

—ναλέτης ἢ ναλέτ᾽ς-ισσα-ικο=καταραμένος, ἰδιότροπος, κακότροπος, στραβόξυλον, (nalet). Οἰκ.

ναλέτι, τὸ=(Κρ.Κ.Π. ακΜ.), κατάρα, (lânet).

—ναλετιά, ἡ ἰδιότης τοῦ ναλέτη. Ἰδὲ τὴν λέξιν ἀνωτέρω.

—ναλμπάντης, ὁ=πεταλωτής, (nalbant).

—ναμάζι ἢ ναμάζ᾽, τὸ=προσευχή, (namaz).

νάμι ἢ νάμ᾽, τὸ = (Θρ.Π.), κλέος, τιμή, ὄνομα μᾶλλον κακόν, (nam). Οἰκ.

ναμκιόρης -ισσα -ρκο ἢ ναμκιόρ᾽ς= (Θρ.Κ.Π.), ἀχάριστος, (nankör). Οἰκ.

ναμκιορλίκ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἀγνωμοσύνη, ἀχαριστία, (nankörluk).

ναμλής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), περικλεής, περίφημος, (namlı). Οἰκ.

ναμούς, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), ὑπόληψις, ἀξιοπρέπεια, ἐκτίμησις, (namus).

ναμουσλής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), εὐϋπόληπτος, ἀξιοπρεπής, (namuslu).

ναμουσούζης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἀνυπόληπτος, ἄτιμος, (namussuz).

νανέ, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), μίνθη, (μέντα), (nane). Εἰς τὸν Πόντον εἶναι ὁ δυόσμος.

νανελὴς ἢ νανελίδικος -ικη -ικο=ὁ ἔχων νανὲν (μένταν ἢ δυόσμον). νανελὴ τσορμπὰς=ὀρυζόσουπα μὲ δυόσμον καὶ γιαούρτι, (Καππαδοκία).

νανεσεκέρ, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), ζάχαρις μὲ μένταν, (ἀναψυκτικόν), (nane şekeri).

νανεσουγιού, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), ὕδωρ μὲ μένταν (ἀναψυκτικόν), (nane suyu).

ναντίρι=(Κρ.), σιανίως, (nadir=σπάνιος).

—ναργκιλές, ὁ=περσικὴ πίπα, λειτουργοῦσα δι᾽ ὕδατος ἐντὸς φιάλης, (nargile)

ναφιλὲ=(Θρ.Κ.Π.), ἀνωφελὴς ἢ ἀνωφελῶς. Κατά τινα ἐτυμολογίαν παράγεται ἐκ τῆς λέξεως : ἀνωφελής.

—ναχιγὲς ἢ ναχιγιὲς ἢ ναχές, ὁ= κοινότης (ἡ τελευταία διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Τουρκίας), (nahiye).

νάχτι, τὸ=μετρητά, τοῖς μετρητοῖς, (nakten ἀπὸ τὸ nakit, χρῆμα).

νεζέτ᾽, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : λεζέτι.

νέϊ, τὸ=βαρύαυλος, (ney).

νέμ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), ὑγρασία, δρόσος, (nem). Οἰκ.

νεμλεντίζω=(Θρ.Κ.), (ἀμετάβ. ρῆμα), νοτίζω, ὑγραίνομαι, (nemlenmek). Οἰκ.

νενέ, ἡ=(Θρ.Κ. ακΜ.), μητέρα, μάνα, (nine ἢ ane). Εἰς τὴν Θράκην εἶναι ἡ μητέρα καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἡ μάμμη.

νεφέρι ἢ νεφέρ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.), στρατιώτης, ὑπηρετῶν ἀξιωματικόν, (nefer).

νεφέσι ἢ νεφές᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π.),

ἀναπνοή, φύσημα, ἀπόπνοια, (nefes). Οἰκ.

νιαγλὶς=βλ. τὴν λέξιν : γιανλής.

νιγιέτι ἢ νιγιέτ', τὸ=(Θρ.Π.), σκοπός, πρόθεσις, (niyet).

νιζάμι ἢ νιζάμ', τὸ = (Θρ.Κ.Π. ακΜ.), σύστημα, τάξις, κανονισμός, νόμος, (nizam)

νιζάμης, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), στρατιώτης τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, (nizam=τακτικὸς στρατός). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.

νινὲ=βλ. τὴν λέξιν : νενέ.

—νισαντίρι ἢ νισαντίρ', τὸ=ἀμμωνιακὸν ἅλας, (nışadır ruhu). Οἰκ.

νισαστάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : νισεστές.

νισάφι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ἰνσάφ', Νισάφι δὲν ἔχ'.

—νισεστές, ὁ=ἄμυλον ἐκ σίτου, (nısasta). Οἰκ.

—νιστέρι, τὸ=χειρουργικὸν μαχαιρίδιον, (nister). Κατά τινα ἐτυμολογίαν παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : νυστέριον.

νιφτιράς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: ἰφτιράς.

νοκούτι, τὸ=μετρητά, (nukut).

νοκτάς, ὁ=σημεῖον, στίγμα, τελεία, (nokta). Οἱ Ἕλληνες ἐχρησιμοποίουν τὴν λέξιν αὐτὴν μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς τελείας (κουκκίδας)—μιᾶς ἢ δύο ἢ τριῶν ἀναλόγως τοῦ γράμματος—τοῦ προκεμαλικοῦ τουρκικοῦ ἀλφαβήτου.

νομπέτι ἢ νομπέτ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), σειρά, ὑπηρεσία σκοποῦ, δόσις, μερὶς (ἐργασίας), (nöbet).

νομπεττσής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ὁ τεταγμένος εἰς ὡρισμένην ὑπηρεσίαν, στρατιωτικὴν ἢ ἀστυνομικήν, (nöbetçi).

νοντὰς ἢ νόνταρος (μεγάλος νοντάς), ὁ =βλ. τὴν λέξιν : ὀντάς.

νούρι, τὸ=(Κρ.), φῶς, καλλονή, λάμψις, (nur). Κυριολεκτικὴ σημασία : φῶς.

—νουσκάς, ὁ=φυλακτόν, περιέχον τεμάχιον χάρτου, διπλωμένον τριγωνικῶς, περιέχον εὐχὴν καὶ κρεμασμένον ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ τοῦ βραχίονος πρὸς θεραπείαν ἢ ἀποσόβησιν τοῦ κακοῦ ἢ προφύλαξιν ἀπὸ βασκανίαν, (nüsha). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : ἀντίγραφον ἢ ἀντίτυπον φύλλου.

—νουφούσι ἢ νουφούσ' ἢ νοφούσι, τὸ=ψυχαί, ἄτομα, κάτοικοι. Διὰ τοὺς Ἕλληνας, ὑπηκόους τῆς Τουρκίας ἐσήμαινε τὸ πιστοποιητικὸν τῆς ἰθαγενείας των, τῆς τουρκικῆς, (nufus). Εἶναι ἀραβικὸς πληθυντικὸς τῆς λέξεως : nefes=πνοή, ἀναπνοή, ψυχή.

νταβάνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ταβάνι. Οἰκ.

—νταβάς, ὁ=δίκη, (dava).

νταβάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ταβάς. Οἰκ.

—νταβατζής, ὁ=ἐνάγων, (davaci). Οἰκ.

νταβατούρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ταβατούρι.

νταβίζω=ἐγείρω δίκην, διεκδικῶ. Τὸ ρῆμα τοῦτο ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὴν λέξιν dava=δίκη. Εὑρίσκεται εἰς γράμμα τοῦ 1806 τοῦ Ἀμπελακιώτη Α. Σολομοῦ («Πρωΐα», 26 Ἀπρ. 1944).

—νταβούλι ἢ νταβούλ', τὸ=τύμπανον, (davul). Οἰκ.

—νταβουλτζής, ὁ=τυμπανοκρούστης, (davulcu). Οἰκ.

—νταβραντίζω=ἀναρρωνύω, ἀνθίσταμαι, κινοῦμαι, (ἐξ οὗ καὶ ἡ προσταγή : νταβράνμα=μὴν κινηθῆς), (davranmak). Οἰκ.

νταγερές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : νταϊρές.

—νταγής, ὁ=θεῖος, θρασύδειλος, κομπορρήμων (τὰ δύο τελευταῖα ἐπίθετα μὲ τὸ συνθετικόν : kaba, ἤτοι kabadayı). Οἰκ.

νταγιάκ', τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), στή-

ριγμα, χάραξ, ξύλισμα, ράβδος, (dayak). Οἰκ.

νταγιαμάς, ὁ=(Θρ.), στήριγμα, (ἀπὸ τὸ ρῆμα : dayatmak=στηρίζω, ἀνθίσταμαι). Οἰκ.

—νταγιαντίζω ἢ νταγιαντῶ=στηρίζω, στηρίζομαι, στυλώνω, ἀνθίσταμαι, βαστάζω, ἀντέχω, ὑπομένω, βοηθῶ, (dayanmak). Οἰκ.

—νταγλαράς, ὁ=πανύψηλος, ἀσουλούπωτος, μαντράχαλος, πιθανῶς ἀπὸ τὴν λέξιν : dağlarağa=ἀγὰς τῶν βουνῶν.

νταγλής, ὁ=(Θρ. ακΜ.), ὀρεσίβιος, (dağlı). Οἰκ.

—νταηλίκι, τὸ=παλικαριὰ (εἰρωνικῶς), (dayılık).

νταής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : νταγής.

—νταϊρές, ὁ=τύμπανον τῶν Βάσκων, χειροτύμπανον, σεῖστρον, (daire). Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν : καὶ τμῆμα διοικήσεως.

νταϊφάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ταϊφάς.

ντακηλντίζω=(Θρ.), πειράζω, ἐνοχλῶ, σκώπτω, (dakılmak). Οἰκ.

ντακουλεύκομαι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : ντακηλντίζω.

νταλάκι ἢ νταλάκ', τὸ=(Θρ Π. Η. ακΜ.), χολή, ἀσθένεια τῆς χολῆς ἢ τῆς σπληνός, ἄνθραξ (σπυρί), (dalak). Διὰ τὰς ἀσθενείας αὐτὰς ἡ λαϊκὴ ἰατρικὴ συστήνει ὡς φάρμακον τὸ νταλακοβότανο.

—νταλγκαβούκος ἢ νταλγκαβούκης ὁ=γελωτοποιός, μίμος, παράσιτος, κόλαξ, (dalkavuk).

νταλγκάς, ὁ=(Θρ.Κ. ακΜ.), κῦμα, ἐσωτερικὸς πόνος, (dalga).

νταλγκίτσ', τὸ=(Θρ.), δύτης, (dalgıç).

ντάλι ἢ ντάλ', τὸ=(Θρ. ακΜ.), κλάδος, (dal)). Οἰκ.

νταλιάνι, τὸ=(Θρ.), ὑπόχη (πόχη) ἤτοι δίκτυα στηνόμενα ἐντὸς τῆς θαλάσσης εἰς μέρος, ὁπόθεν διέρχονται συνήθως ἀγέλαι ἰχθύων, ἀφηνομένου ἑνὸς μέρους ἀνοικτοῦ διὰ τὴν εἴσοδόν των, (dalyan).

νταλίκα, ἡ=(Θρ. ακΜ.), εἶδος ἁμάξης ἐν χρήσει εἰς τὴν Θράκην, (taliga), λέξις σλαβική. Οἰκ.

νταλκαβούκης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : νταλγκαβούκης.

νταλντίζω=(Θρ.), καταδύομαι, χώνω τὰ χέρια μου, (dalmak). Οἰκ.

ντάμ, τὸ=(Θρ.), σταῦλος, καλύβη, (dam). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : στέγη, φυλακή. Οἰκ.

—νταμάρι ἢ νταμάρ', τὸ=φλέψ, στρῶμα λατομείου ἢ μεταλλείου, λατομεῖον ἢ μεταλλεῖον (εἰς τὸν πληθυντικόν: νταμάρια),(damar).

νταμάτης, ὁ=(Θρ.Κ.), ὁ ἐπὶ θυγατρὶ σουλτάνου γαμβρός, (damat).

νταμγκαλής, ὁ=(Κ.Π.), σεσημασμένος, (damgalı).

νταμγκάς, ὁ=(Θρ.Κ. ακΜ.), σημεῖον, σφραγίς, (damga).

νταμλαλής, ὁ=(Θρ.Π. ακΜ.), ἀπόπληκτος, (damlalı).

νταμλὰς ἢ νταμπλάς, ὁ=ἀποπληξία, σταγών, (damla). Οἰκ.

νταμουζλούκ', τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἄρρεν ζῶον χρησιμοποιούμενον πρὸς ἀναπαραγωγήν, ἐπιβήτωρ, (damızlık).

νταμπακάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ταμπακάς. Οἰκ.

νταμπάνι ἢ νταμπάν', τὸ=(Θρ.Π.), εἶδος δοκοῦ ἢ σανίδος καταλλήλου διὰ πάτωμα, (taban). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : θάρρος, σταθερότης, πέλμα. Καὶ οἱ Ἕλληνες ἔλεγον : ταμπανὰ κουββέτ. Ηὔχοντο δηλαδὴ δύναμιν εἰς τὰ πόδια διὰ πολὺν δρόμον ἢ δι' εὔκολον πεζοδρομίαν.

νταμπαντὰν ἢ ντάμπαμπαντὰν=ἐσφαλμένη λέξις : Ἡ ὀρθὴ λέξις, ἡ χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Τουρκίας εἶναι : ἀναντὰν-μπαμπαντάν : ἐκ μητρὸς-

ἐκ πατρὸς ἢ ἀπὸ πάππου πρὸς πάππον, (anadan-babadan).

ντανάς, ὁ=(Θρ.), μοσχάριον (dana).

—νταντά, ἡ=παραμάνα, τροφός, (dada). Οἰκ.

νταντανάς, ὁ=(Θρ.Κ.), πολὺς θόρυβος, ἀναταραχή, βοή, βόμβος, (tantana). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: μεγαλοπρέπεια, πομπή.

νταούλι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: νταβούλι.

νταρί, τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), κεχρί, καναρόσπορος, (dari). Οἰκ.

ντάρκος-κη-κο=(Θρ.), στενός, κοντός, περιωρισμένος, (dar). Οἰκ.

ντάρκα=(Θρ.), περιωρισμένως, στενῶς, (ἀπὸ τὸ ἐπίθετον: dar=στενός). Οἰκ.

νταρμαντάν'=(Θρ.Π. ακΜ.), ἄνω κάτω, (dardağan ἢ darmadağan).

νταρσοκάκι, τὸ=(Θρ.), στενωπός, ἀδιέξοδον, (dar sokak).

ντεβὲ-κουσού, τὸ=(Θρ.), στρουθοκάμηλος, (devekuşu). Οἰκ.

ντεβετζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), κάτοχος ἢ ὁδηγὸς καμήλων, (deveci).

ντεβιρντίζω=(Θρ.Κ.Π.), ἀνατρέπω, διαταράσσω, (devirmek).

ντέβρι ἢ ντέβρ', τὸ=(Θρ.Π.), περιοδεία, γῦρος, περίοδος, ἐποχή, (devir). Οἰκ.

ντεβριὲ ἢ ντεβριγιέ, τὸ=περίπολος, περιπολία, (devriye).

ντελάλης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τελάλης.

ντελβές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τελβές.

—ντελής, ὁ=τρελλός, ἀνόητος, μωρός, ριψοκίνδυνος, γενναῖος, (deli). Οἰκ.

ντελικανλής, ὁ=(Θρ.Κ.) νεανίας, παληκάρι, (delikanlı)=ὁ ἔχων τὸ αἷμα γενναῖον, τρελλόν). Οἰκ.

ντελιφισέκης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἀπρονόητος καὶ θρασύς, (delifişek ἢ delifişek).

—ντελμπεντέρης ἢ ντελμπεντέρ'ς, ὁ =ἀνοικτόκαρδος, λεβέντης, (delbeder). Διὰ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἕλληνας τῆς Τουρκίας σημαίνει: ἁλήτης, τυχοδιώκτης.

ντεμὲκ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), δηλαδή. Ἀπὸ τὸ ἀπαρέμφατον: demek =λέγειν, ὀνομάζειν.

ντεμίρι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), σίδηρος, (demir).

—ντεμιρτζὴς ἢ ντεμερτζής, ὁ=σιδηρουργός, (demirci). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.

ντεμπέλης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τεμπέλης.

ντενεκές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τενεκές.

—ντερβέναγας, ὁ=ὁ κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν ἐπὶ κεφαλῆς σώματος ἐνόπλων φυλάσσων τὰς ὁδοὺς ἢ διόδους τῶν ὀρέων, τύραννος, (derbent-ağa).

—ντερβένι, τὸ = στενωπὸς ὄρους, κλεισώρεια, (derbent ἢ dervent).

—ντερβίσης, ὁ=μουσουλμάνος μοναχὸς διάγων ἐν πενίᾳ εἰς μοναστῆρι (τεκέν). Τὰ τάγματα τῶν ντερβίσηδων κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ κεμαλικοῦ καθεστῶτος.

ντερεζί, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: τεραζί.

—ντερέμπεης, ὁ = φεουδάρχης Τοῦρκος ἐπὶ σουλτανοκρατίας, χωροδεσπότης, τύραννος, (derebeyi).

ντερές, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ρύαξ, κοιλάς, (dere). Οἰκ.

ντὲρ-κενάρ, τὸ=(Θρ.), περιθώριον βιβλίου, σημείωσις εἰς περιθώριον βιβλίου ἢ ἀναφορᾶς (derkenar). Οἰκ.

ντερμάν', τὸ=(Θρ.Π.), δύναμις, μέσον, ἰατρεία, (derman). Οἰκ.

ντερμπεντέρης-ισσα=βλ. τὴν λέξιν: ντελμπεντέρης.

ντερμπιές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τερμπιές.

—ντέρτι ἢ ντέρτ', τὸ=μέριμνα, θλῖψις, ἀλγηδών, πόνος, (dert). Οἰκ.

—ντερτιασμένος, η, ο=γεμάτος ἀπὸ μερίμνας, θλιμμένος, (dertli).

ντεσκερές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τεζκερές, Ἀπομν. Μακρυγιάννη.

—ντεστέκι, τὸ=δοκὸς τιθεμένη ἐντὸς τοίχου ἢ χρησιμοποιουμένη ὡς στήριγμα τοίχου ἢ δένδρου, ὑποστήριγμα, σφηνίσκος, (destek). (Ἑλληνογαλλικὸν λεξικὸν Ἠπίτη).

ντέφ᾽ ὅλ=ἐπιφ. ἐς κόρακας, (def ol). Μὲ τὰς δυὸ αὐτὰς λέξεις ἐκφωνουμένας ἐνώπιον μαρτύρων ἐπήρχετο τὸ διαζύγιον μεταξὺ μουσουλμάνων τῆς Τουρκίας εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς σουλτανοκρατίας. Οἱ Ἕλληνες χρησιμοποιοῦν τὸ ἐπιφώνημα, ἀποδιώκοντες κάποιον. Ντὲφ νὰ γίνῃς. Οἰκ.

ντεφαρίκι, τὸ= βλ. τὴν λέξιν : τεφαρίκι.

—ντέφι, τὸ=σεῖστρον, ὀνομαζόμενον καὶ νταϊρές, (def).

ντεψίζης,-ισσα-ικο=βλ. τὴν λέξιν : ἐντεψίζης.

ντζαμὶ=βλ. τὴν λέξιν : τζαμί.

ντζάρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τζάρι.

ντζερεμές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τζερεμές.

ντιβανές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), τρελλός, ἠλίθιος, ἀνόητος, (divane).

—ντιβάνι ἢ ντιβάν᾽, τὸ=πλατὺ καὶ ἀναπαυτικὸν ἀνάκλιντρον, ἢ αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ σουλτανικοῦ καθεστῶτος καὶ κατ᾽ ἐπέκτασιν αὐτὴ αὕτη ἡ κυβέρνησις, ἢ ἄλλως λεγομένη Ὑψηλὴ Πύλη ἢ Πόρτα, (divan). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης συλλογὴ ποιημάτων ἢ ἀνώτατον συμβούλιον.

ντιβὰν-χανάς, ὁ=(Θρ.), μεγάλη αἴθουσα, εὐρὺς διάδρομος, (divan -hane). Οἰκ.

ντιβιντίζω=βλ. τὴν λέξιν : ντεβιρντίζω.

ντιγκίλι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), ἄξων, (dingil).

ντίζι, τὸ=(Θρ.), ἴχνος, γραμμή, σειρά, στῖχος, (dizi).

—ντίπ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.) πάτος, ἄκρα, τέλος, πυθμήν, (dip). Διὰ τοὺς Ἕλληνας ἔχει καὶ τὴν ἔννοιαν : ὁλοκληρωτικῶς, ὅλως διόλου. Ντὶπ κατὰ ντίπ. Οἰκ.

ντιπτσίκι, τὸ=(Θρ.), τὸ κάτω μέρος τῆς ἀκτηρίδος, δηλ. τοῦ κοντακίου τοῦ πυροβόλου, κόπανος, γαλλιστί : crosse, (dipsik).

—ντιρέκι ἢ ντιρέκ᾽,τὸ=στύλος, δοκὸς (direk). Οἰκ.

ντιρλίκι ἢ ντιρλίκ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), ἥσυχος ζωή, ζωτικότης, ζωή, διαβίωσις, (dirilik ἢ dirlik).

ντιρλικώνω=(Θρ.Κ.Π ακΜ.), παραγεμίζω τὸν στόμαχον, παραχορταίνω, (dirilmek). Κατὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : ἀποκτῶ ζωτικότητα.

—ντιρσέκι ἢ ντιρσέκ᾽, τὸ=γωνία ὁδοῦ, κυρτὴ δοκός, (dirsek).

ντοβατζής, ὁ=(Ἄνδρος καὶ ἄλλα μέρη), περιοδ. Ἀνδριακὲς Σελίδες, ἔτ. Α΄, ἀρ. 1. Βλ. τὴν λέξιν : ντουατζής.

—ντοβλέτι ἢ ντοβλέτ᾽, τὸ=κυβέρνησις, κράτος, βασίλειον, αὐτοκρατορία, (devlet). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : εὐτυχία.

—ντογιούνι ἢ ντογιούν᾽, τὸ=γαμήλιος τελετή, γάμος, (düyün).

ντογραματζής, ὁ=λειτουργός, (doğramacı).

—ντογροὺ=κατ᾽ εὐθεῖαν, (doğru).

ντοκ᾽μές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), χύσις, τῆξις, ἀνάλυσις μετάλλου, χυτοσίδηρος, (dokme).

ντοκ᾽μετζής, ὁ=μεταλλοχύτης,(dokmeci).

ντολαμάς, ὁ=μακρὸν φόρεμα, κάνδυς ὁ περσικός, (dolama).

ντολαντιρτζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.ακΜ.), ἀπατεών, δόλιος, (dolandırıcı).

ντολαννιρντίζω=(Θρ.Κ.), ἀπατῶ (dolandırmak). Οἰκ.

ντολάπι, ἢ ντολάπ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ντουλάπι.

ντολαστίζω=(Θρ. Κ.), περιφέρομαι, (dolaşmak). Οἰκ.

—ντολμάς, ὁ=ἐπίθ. γεμιστός, οὐσ. πᾶν γεμιστὸν εἶδος, φαγητὸν μὲ ὄρυζαν ἐντὸς ἀμπελοφύλλων, (dolma). Οἰκ.

ντολντουρμάς, ὁ=παραγέμισμα, παραγεμισμένος, (doldurma).

ντονανμάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), φωταψία, (donanma). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : στόλος.

ντονμές, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), προσηλυτισθεὶς εἰς ἄλλην θρησκείαν (πρόκειται κυρίως περὶ τῶν ἐκμουσουλμανισθέντων Ἑβραίων τῆς Θεσσαλονίκης) ἢ μεταστὰς εἰς ἄλλο πολιτικὸν κόμμα (dönme).

ντοντουρμάς, ὁ=(Θρ. Κ.Π. ακΜ.), παγωτόν, (dondurma).

ντορβάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τορβάς.

—ντορής, ὁ=ἵππος μαυροκόκκινος ἢ κοκκινωπός, (dori).

ντουάς, ὁ=(Θρ.), προσευχή, δέησις, (dua).

ντουατζής, ὁ=(Θρ.Κ.), εὐχέτης (duacı).

—ντουβάρι ἢ ντουβάρ', τὸ=τοῖχος, (duvar).

—ντουβαρτζής, ὁ=κτίστης, τοιχοποιός, (duvarcı). Οἰκ.

ντουβάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ντουάς.

ντουβλέτι ἢ ντοβλέτ' ἢ ντοβλέτι, τὸ =βλ. τὴν λέξιν : ντοβλέτι. Οἰκ.

ντουγούνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ντογιούνι.

ντουγουστίζω=βλ. τὴν λέξιν : ντογουστίζω.

ντουγρού=βλ. τὴν λέξιν : ντογρού.

ντουζντίζω=τακτοποιῶ, συνδυάζω, διευθετῶ, ἐπιδιορθώνω, συνουσιάζομαι, (düzmek). Οἰκ.

ντούζικος -ικη -ικο=(Θρ. ακΜ.), ἰσωμένος, πλατυσμένος, ὁμαλός, ἐπίπεδος, (düz). Ντούζικο=εἶδος ρακῆς.

ντουζουλάκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τοζλούκι, (Ὁ Καραγκιόζης, β' τόμος, Λουῒ Ρουσέλ, γαλλιστί).

ντουκιάνι, τὸ=(Θρ.Κ.), ἐργαστήριον, μαγαζί, (dükkân).

ντουκουντίζω ἢ ντουκουντάω = (Θρ.Π.), ἐγγίζω, παρεμποδίζω, πειράζω, (dokunmak). Οἰκ.

ντουλαμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ντολαμάς.

—ντουλάπι ἢ ντουλάπ', τὸ=καβουρντιστῆρι, ἑρμάριον, νεροτριβὴ (μῦλος), περιστροφικὸν ἑρμάριον εἰς τὰ χαρέμια δι' ἐπικοινωνίαν μεταξὺ ἀνδρωνίτου καὶ γυναικωνίτου, δολοπλοκία, ἀπάτη, (dolap). Μ' ἔβαλε στὸ ντουλάπ' =μ' ἀπάτησε. Οἰκ.

—ντουλαπτσής, ὁ=κατασκευαστὴς ἑρμαρίων, ἀπατεών, (dolapçı). Οἰκ.

—ντουλγκέρης ἢ ντουλγκέρ'ς ἢ ντουλγέρης, ὁ=κτίστης, τέκτων, ξυλουργός, (dülger). Οἰκ.

ντουλντουρμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ντοντουρμάς. Οἰκ.

ντουμάνι ἢ ντουμάν' ἢ ντουμανλίκι, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), καπνός, ὁμίχλη, (duman). Οἰκ.

ντουναλμάς, ὁ = βλ. τὴν λέξιν : ντονανμάς. Οἰκ.

—ντουνιάς, ὁ=κόσμος, πλῆθος, (dünya).

ντουνμές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ντονμές. Οἰκ.

ντουνούμι ἢ ντουνούμ', τὸ=(Θρ. Κ.Π.), στρέμμα, (dönum). Οἰκ.

ντουντούκι ἢ ντουντούκ', τὸ ἢ ντουντούκα, ἡ = (Θρ.Κ.ακΜ.), αὐλός, σφυρίκτρα, παιδικὴ φλογέρα ἢ χονδρὸς βλαστὸς κρομμυδιοῦ ποὺ ἡ ἄκρα του ἀπολήγει εἰς σπόρον. Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : ράβδος ἢ ἐπίμηκες ὀστοῦν, ὅπως τὸ τοῦ μηροῦ (düdük). Οἰκ.

ντουράς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τουράς.
ντουργκούνι ἢ ντουργκούν᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ντουρμπούνι.
ντουρμπούνι ἢ ντουρμπούν᾽ ἢ ντουρμπίνι, τὸ=τηλεσκόπιον, διόπτρα, (dürbün). Οἰκ.
ντουσεμές, ἢ ντουσιμὲς ὁ=(Θρ.Π.), πάτωμα, πλακόστρωτον, ἔπιπλον, ἐπίπλωσις, (düşeme).
ντουσεμετζής, ὁ = (Θρ.), ἐπιπλοποιός, (düşemeci).
ντουσμάνης ἢ ντουσμάν᾽ς, ἢ ντουσουμάνης, ὁ=(Θρ.Κ.Κρ. ακΜ. Π.), ἐχθρός, ἀντίπαλος, πολέμιος, (düşman). Οἰκ.
ντουσουντίζω=(Θρ.Κρ.), συλλογίζομαι (düsünmek).
ντούτι, τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), καρπὸς τῆς συκομορέας, μοῦρον, ἐλαία, (dut). Ντουτλὶ=᾽Ελαιών, χωρίον Σερρῶν.
ντουτιά, ἡ=συκομορέα,(dut ağacı).
ντουτλίκι, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), συκομορεών, (dutlık).
ντουχουλιές, ὁ=εἰσαγωγικὸς δασμός, (duhuliye). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : εἴσοδος, εἰσιτήριον.

Ξ

—ξίκικος-ικη-ικο=ἐλλιπής, λιποβαρής, ἀνόητος, (eksik). Τὰ ἔχ᾽ ξίκικα.

Ο

ὀβάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), πεδιάς, (ova).
ὀγιούν, τὸ=ἁπλῆ νίκη εἰς τὸ τάβλι, (oyun).
ὀγλάκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ὀλάκι.
ὀγλάνης, ὁ ἢ ὀγλάν᾽, τὸ=(Θρ.Κ. Π. ακΜ.), παῖς, νεανίας (συνήθως εἰρωνικῶς ἢ ὑβριστικῶς), ἀλλὰ καὶ καποῦ ὀγλανὶ=ὑπάλληλος, σύνδεσμος μεταξὺ Πατριαρχείων καὶ τῆς ῾Υψηλῆς Πύλης, (oğlan). Γαλλιστὶ ὀνομάζεται icoglam. Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ λεξικοῦ Λαροὺς (Nouveau petit Larousse illustré) εἶναι ὁ ἀξιωματικὸς τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων, ὁ ἐπιφορτισμένος μὲ μίαν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν.
—ὀγλοὺ=ἡ ὀνομαστικὴ εἶναι ὀγοὺλ =υἱός. ῾Η πτῶσις ὀγλοὺ χρησιμοποιεῖται συνήθως διὰ τὴν ὀνοματοθεσίαν : Καμπούρογλου (υἱὸς τοῦ Καμπούρη), Τζελέμπογλου (υἱὸς τοῦ Τζελέπη) κ.τ.λ. Διὰ τοὺς Τούρκους τὸ ὀγλοὺ εἶναι αἱ καταλήξεις ἄδης, ίδης καὶ ὁπουλος τῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων.
ὀγούρ, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : οὐγούρ.
ὀγραεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : ὀγραντίζω.
ὀγραντίζω,=(Θρ.), πλησιάζω, παρουσιάζομαι ἐξαίφνης, (uğramak).
ὀδάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ὀντάς.
ὀϊντίζω=ὁμοιάζω, ταιριάζω, (uymak). ᾽Απομν. Μακρυγιάννη, Β. 194.
ὀκαντὰρ=(Θρ.Κ. ακΜ), τόσον, εἰς τὸν βαθμὸν αὐτόν, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, (o kadar).
ὀλάκι ἢ ὀλάκ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), ἐρίφιον, ἀμνός, (oğlak).
ὀλμούσικος-ικη-ικο=(Θρ.), ὥριμος, (olmuş).
ὀλούκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : λούκι.
ὀμούτ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), βλ. τὴν λέξιν: οὐμούτι.
ὀμπνές, ὁ=(Κρ.), βλ. τὴν λέξιν : μπινές.
ὀντόμπασης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), διευθυντὴς ξενῶνος ἢ θυρωρὸς πολυκατοικίας ἐν Τουρκίᾳ.
—ὀντάς, ὁ=δωμάτιον, αἴθουσα, (oda).
ὀντατζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), φύλαξ ἢ ὑπηρέτης γραφείων, (odacı).
ὀν-ντοκοὺζ=(Θρ.), ἀπροσδοκήτως, ἐξαίφνης, (on dokuz=ὁ ἀρ. 19). ᾽Ηλθεν ὀν ντοκοὺζ=δηλαδὴ ἐξαίφνης.
ὀντουντζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ξυλοκόπος, ἔμπορος ξύλων, (oduncu).

ὀρακτσής, ὁ=(Θρ.), θεριστής, (orakçı).
ὀρδί, τὸ=στρατόπεδον, στρατός, σῶμα στρατοῦ, (ordu). Ἀπομν. Μακρυγιάννη, πολλ.
ὀρμάνι ἢ ὀρμάν᾽, τὸ=(Θρ.Π.ακΜ.), δάσος, ἄλσος, λόγγος, (orman). Εἰς τὴν νεοελληνικὴν διεμορφώθη εἰς ρουμάνι.
ὀρμανλίκι ἢ ὀρμανλίκ᾽, τὸ= (Θρ.Π. ακΜ.), δασώδης ἔκτασις, (ormanlık).).
ὀροσπού, ἡ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : ὀρουσπού.
ὀρντὶ ἢ ὀρντού, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ὀρδί.
ὀρουσπού, ἡ=(Θρ.Κ.), πόρνη, (orospu).
ὀρτάκης ἢ ὀρτάκ᾽ς, ὁ = (Θρ.Π. ακΜ.), συνέταιρος, κολλῆγος, σύντροφος, μέτοχος, (ortak). Οἰκ. Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.
ὀρτακλίκι ἢ ὀρτακλίκ᾽, τὸ=συνεταιρισμός, συντροφία, ἑταιρία, (ortaklık).
ὀρτακτσής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ὀρτάκης. Οἰκ.
ὀρταλίκι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), τὰ περίχωρα, ὁρίζων, κόσμος, λαός, κοινωνία, (ortalık). Οἰκ.
ὀρταλούκ᾽, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : ὀρταλίκι.
ὀρτὰ μποϊλὴς-ὀρτὰ μποϊλίδισσα-ὀρτὰ μποϊλίδικο=(Θρ.Κ.Π.), ἄνθρωπος μεσαίου ἀναστήματος, (orta boylu).
ὀρτὰ-ὄγιουνού, τὸ=(Κ.), θέατρον παῖζον εἰς τὴν Τουρκίαν χονδροειδεῖς κωμωδίας, (orta oyunu).
ὀρτάς, ὁ=(Θρ.Κ.), κεντρικός, μεσαῖος, συνήθως διὰ τὴν καταμέτρησιν τῆς χωρητικότητος τῶν ληνῶν, (orta). Ἡ λέξις ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν Θράκην.
ὀρτὰ-τσαρσί, τὸ=(ακΜ.), κεντρικὴ ἀγορά, (orta çarşı).
—ὀτζάκι ἢ ὀτζάκ᾽, ἢ τζάκι, τὸ= ἑστία, λατομεῖον, καπνοδόχος, οἰκογένεια, δυναστεία, μεγάλη οἰκογένεια, (ocak). Διεμορφώθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν λέξιν : τζάκι.
ὀτζακλής, ὁ=στρατιώτης ὠργανωμένος κατ᾽ ἰδιαίτερον τρόπον, ὅπως αἴφνης, ὁ γενίτσαρος, (ocaklı), Ἀρχεῖον Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, Τ. 21.
ὀτζούζικος-ικη-ικο=(Ἀδριανούπολις), εὐθηνός, (ucuz).
ὀτουράκης ἢ ὀτουράκ᾽ς, ὁ=(Θρ.), ἀπόμαχος, (oturak), κάθισμα, τρυπητὴ καθέκλα, ἀνάκλιντρον, (sofa), μέρος τοῦ παλαιοῦ καφενείου, ὅπου ἐκάθηντο οἱ Τοῦρκοι, κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου, (oturak).
οὐγιούν, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ὀγιούν.
—οὐγούρι ἢ οὐγούρ᾽, τὸ=καλὸς οἰωνός, εὐτυχία, (uğur, γαλ. augure). Οὐγοὺρ ὀλὰ=κατευόδιον. Οἰκ.
—οὐγουρλὴς-ίδισσα-ικο = πρόξενος εὐτυχίας, τυχερός, (uğurlu). Οἰκ.
—οὐγουρσούζης ἢ οὐγουρσούζ᾽ς-ισσα-ικο =πρόξενος δυστυχίας, ἀπαίσιος, ἄτυχος, (uğursuz). Οἰκ.
—οὐγουρσουζιὰ=κακοτυχία, ἀπαίσιος οἰωνός, (uğursuzluk).
οὐγραντίζω=βλ. τὴν λέξιν : ὀγραντίζω. Οἰκ.
οὐζαντίζω=(Θρ.), μακρύνω, ἐπεκτείνομαι, ἐξαπλώνομαι, (uzatmak=μακρύνω, uzanmak=ἐπεκτείνομαι, ἐξαπλώνομαι).
οὐζατεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : οὐζαντίζω.
οὐζρέτ᾽ τὸ=βλ. τὴν λέξιν : οὐτζρέτ᾽. Οἰκ.
οὐλάκι ἢ οὐλάκ᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: ὀλάκι. Οἰκ.
οὐλάνι ἢ οὐλάν᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: ὀγλάνης.
—οὐλεμάς, ὁ=(πληθ. τοῦ ἀλίμ, χρησιμοποιούμενος εἰς τὴν τουρκικὴν ὡς ἑνικός), σοφός, ἐγγράμματος, νομοδιδάσκαλος, κυρίως ὁ

διδάκτωρ τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Νομικῆς τοῦ ἰσλαμισμοῦ, (ulema).

οὐλμούσικος -ικη -ικο,=('Αδριανούπολις), βλ. τὴν λέξιν : ὀλμούσικος.

οὐλουφές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: λουφές.

οὐμούτι ἢ οὐμούτ', τὸ=(Θρ.), ἐλπίς, (umut ἢ ümit). Οἰκ.

οὐμουτίζω = (Θρ.), ἐλπίζω, (ummak). Οἰκ.

οὐντάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ὀντάς. Οἰκ.

οὐρνέκι ἢ οὐρνέκ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ὀρνέκι. Οἰκ.

οὐρουντίζω=καρυκώνω, (örmek).

οὐρουσπού, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : ὀρουσπού.

οὐρουτζής, ὁ=(Κ.), μανταριστής, ἐπιδιορθωτής, (örücü).

—οὐσούλι, τὸ = μέθοδος, τέχνη, τρόπος, διατύπωσις, (usul). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : ἀρχαί, καταγωγή.

οὐσούρι, ἢ οὐσούρ', τὸ=(Θρ.), δέκατον, ὁ φόρος τῆς δεκάτης ἐπὶ τῶν σιτηρῶν, (ἐκ τῆς ἀραβικῆς λέξεως : uşr).

οὐσουρτζής, ὁ=(Θρ.), δεκατιστής, ὁ ἄλλως λεγόμενος σούμπασης.

οὖστ=(Θρ. ακΜ.), ἐπιφ. λεγόμενον διὰ τὴν παρόρμησιν τοῦ ὄνου διὰ βάδισμα ἢ διὰ περιφρόνησιν πρὸς ἄνθρωπον ἢ διὰ διώξιμον πρὸς σκύλλον (uşt).

οὐσταλίκι, τὸ=δεξιοτεχνία, μαστοριά, (ustalık).

οὐστάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἀρχιμάστορης, ἐπιδέξιος τεχνίτης, (usta).

οὐτανμάζης ἢ οὐτανμάζ'ς, ὁ=(Θρ.), ἀδιάντροπος, (utanmaz).

οὐταντιρντίζω=(Θρ.), κάμνω ἄλλον νὰ ἐντραπῇ, ἐντροπιάζω, (utandırmak).

οὐταντουρεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: οὐταντιρντίζω.

οὐτζάκι ἢ οὐτζάκ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ὀτζάκι. Οἰκ.

οὐτζούζικος-ικη-ικο=βλ. τὴν λέξιν : ὀτζούζικος.

οὐτζρέτ, τὸ=γεώμορον (μοναδικὴ ἔννοια διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου) ἢ (διὰ τοὺς Τούρκους) ἡμερομίσθιον, ἐνοίκιον, (ücret).

οὔτι, τὸ = (Θρ.Π. ακΜ.), ἔγχορδον ἀνατολικὸν ὄργανον, ἔχον μεγάλην κοιλίαν καὶ μικρὰν λαβὴν καὶ παιζόμενον διὰ πτεροῦ τῆς χηνός.

οὐτουράκης ἢ οὐτουράκ'ς=βλ. τὴν λέξιν : ὀτουράκης. Οἰκ.

οὐτσουρμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τσιρκμάς.

οὐτσουρμά, ἡ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: τσιρκμάς.

Π

—παζάρεμα, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : παζαρλίκι.

—παζαρεύω=συζητῶ, διαπραγματεύομαι τὴν τιμὴν ἐμπορεύματος, (pazarlaşmak).

—παζάρι ἢ παζάρ', τὸ=ἀγορά, συνήθως ἡ γενομένη κατὰ περιόδους εἰς πλατεῖαν ἢ ἄλλον εὐρὺν χῶρον, (pazar).

—παζαρίσιος=τὸ εἰς τὰς λαϊκὰς ἀγορὰς πωλούμενον ἐμπόρευμα, ἀγοραῖον (ὄχι σπιτικό), (pazarlı).

—παζαρλίκι ἢ παζαρλίκ', τὸ=διαπραγμάτευσις, (pazarlık).

—παζαρτζής, ὁ=ὁ ἔμπορος τῆς ὑπαιθρίου ἀγορᾶς, πλανόδιος πωλητής, (pazarcı).

παζβάντης, ὁ=(Θρ.Κ. ακΜ.), νυκτοφύλαξ, (pazvant ἢ pashan).

'Υπάρχουν καὶ ἐπίθετα : Παζβάντης, Παζβαντίδης.

παζί, τὸ=(Θρ.), σεῦτλον, σέσκλον, (pazi). Οἰκ.

πάϊ, τὸ=(Θρ.Π.), μερίδιον, (pay). Οἰκ.

πάϊντος, τὸ=ἐντολὴ πρὸς ἀναχώρησιν ἢ διακοπὴν τῆς ἐργασίας, τέλος ἐργασίας, (paydos).

παϊτάκης=(Θρ.Π. ακΜ.), ραιβοσκελής, (paytak).
παϊτάρης ἢ παϊτάρ᾽ς, ὁ=(Θρ.Π.), βλ. τὴν λέξιν : μπάγ᾽τάρης.
—παλάβρα, ἡ=καυχησιολογία, (palavra). Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : παραβολὴ καὶ τῆς λατινικῆς λέξεως : parabola. Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : κατάστρωμα πολεμικοῦ πλοίου.
παλάζι, τὸ (Θρ.Κρ.),=νεοσσὸς περιστερᾶς ἢ χηνὸς ἢ νήσσης, (palaz).
—παλαμάρι ἢ παλαμάρ᾽, τὸ=κάλως, χονδρὸν σχοινίον πλοίου, (palamar), Οἰκ.
παλαμούτι ἢ παλαμούτ᾽, τὸ=βαλανίδιον, παλαμύς, (palamut), (βλ. καὶ τὴν λέξιν : μπαλαμούτι). Οἰκ.
—παλάσκα, ἡ=δερμάτινος σάκκος τῶν χωροφυλάκων ἢ τῶν κυνηγῶν, φυσιγγιοθήκη, (palaska).
παλντίρ-γκιουλντοὺρ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν γκιουλντοὺρ-μπουλντούρ.
—παναγύρι ἢ πανεγύρ᾽, τὸ=πανήγυρις, (panayır, ἑλληνικὴ λέξις). Οἰκ.
—παντζάρι ἢ παντζάρ᾽, τὸ=τεῦτλον, (pancar).
παντζεχίρ᾽ ἢ παντζέχρι,=(Θρ.), ἀντίδοτον, ἀλεξιτήριον, μαγικὸν φίλτρον, ἐμετικὸν διὰ τὴν θεραπείαν τῆς δηλητηριάσεως, (panzehir).
—παντζούρι ἢ παντζούρ᾽, τὸ=πλέγμα μετὰ πλαισίου, τιθέμενον εἰς τὰ παράθυρα ἢ τὰς ὑελωτὰς θύρας, περσίς, γρίλλια, (pancur, ἀπὸ τὸ γαλλικόν : abat-jour).
—παντισάχης, ὁ=μονάρχης, αὐτοκράτωρ, (padişah).
—παπάρα, ἡ=σούπα μὲ τυρὸν ἢ καὶ μὲ σκέτο ἄλευρον, δριμεῖα ἐπίπληξις, (papara).
—παπουτσής, ὁ=ὑποδηματοποιὸς ἢ πωλητὴς ὑποδημάτων, (pabuçcu).
=παπούτσι, τὸ = ὑπόδημα, (pabuç). Οἰκ.
—παπουτσώνω=προμηθεύω εἴς τινα ὑπόδημα.
παρακατεύω=(Κρ.), βλέπω κρυφά, (ἀπὸ τὸ ἐπίρ. kaçak=κρυφίως, κατ᾽ ἔτυμολογίαν Ἰ. Παπαγρηγοράκη).
—παραλής, ὁ=ὁ ἔχων παράδες, χρήματα, πλούσιος, (paralı).
—παράς, ὁ=τὸ τεσσαρακοστὸν τοῦ τουρκικοῦ γροσίου, (para). Οἰκ.
παρασίζης, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ὁ στερούμενος παράδων, χρημάτων, πτωχός, (parasız).
παρασιζλίκι, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἀχρηματία, (parasızlık).
παρασούης, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: παρασίζης.
παρμάκι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), δάκτυλος, ἀκτὶς τοῦ τροχοῦ, δακτυλικὸν ἀποτύπωμα, (parmak).
παρμακλίκι, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), κιγκλίδωμα, φράκτης, (parmaklık).
παρτάλι ἢ παρτάλ᾽, τὸ = (Θρ.Π. ακΜ), ράκος, τεμάχιον ὑφάσματος, ὑπόλοιπον (ρετάλι), (partal =μὲ ράκη).
παρτσαλαύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : παρτσαλίζω.
παρτσάλι, τὸ=τεμάχιον παλαιοῦ ἐνδύματος, ράκος, (parça).
παρτσαλίζω=(Θρ. ακΜ.), τεμαχίζω, κάμνω ἀμυχάς, (parçalamak). Μὲ παρτσάλισες.
—παρτσάς, ὁ=τεμάχιον, μερίς, τμῆμα, (parça). Οἰκ.
πάσαινα, ἡ=ἡ σύζυγος τοῦ πασᾶ.
πασαλίκι, τὸ=ἡ διοικητικὴ περιφέρεια ἑνὸς πασᾶ, (paşalık).
—πασᾶς, ὁ=τίτλος μεγιστᾶνος, διοικητής, (πολιτικὸς ἢ στρατιωτικός). Ὁ τίτλος κατηργήθη ὑπὸ τοῦ κεμαλικοῦ καθεστῶτος, (paşa, ἀπὸ τὰς λέξεις : baş ağa= πρῶτος ἀγᾶς).
πασβάνον, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : παζβάντης.
πασίνα, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : πάσαινα.
πασουμάκι, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.),

γυναικεῖον σανδάλιον, (başmak).

παστουρεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : μπαστιρντίζω.

—παστουρμὰς ἢ παστρομάς, ὁ= κρέας, πλατυσμένον, πασαλειμμένον μὲ ἀρωματικά, ἅλας καὶ συνήθως μὲ χυμὸν σκόρδου καὶ ἀποξηρανθὲν εἰς τὸν ἥλιον ἢ καπνιστόν, (pastirma). Οἰκ.

πατάκας ἢ πατάκης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : παϊτάκης.

πάτανταν=(Θρ.), ἐπίρ. ἐξαίφνης, (patadan).

πατέκα, ἡ=(Θρ.), στενωπός, γιδόστρατα, (patika).

—πατιρντί, τὸ=θόρυβος, ἀναστάτωσις, κρότος, (patırdı). Οἰκ.

πατισάχης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : παντισάχης.

πατλαεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : πατλαντίζω.

πατλαντίζω=(Θρ. ακΜ.), σκάνω, ἐκπλήττομαι, τρώγω καθ' ὑπερβολήν, (patlamak).

πατλάκι, τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), ἀραβόσιτος φρυγμένος καὶ σκαστός, (patlak = σχίσιμον, σκάσιμον), (ἀγγλιστί : pop-corn).

πατουρεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : μπατιρντίζω.

πατουρεύκομαι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : μπαττίζω.

πατριντὶ τὸ=βλ. τὴν λέξιν : πατιρντί. Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη, Β 185.

—πατσὰ ἢ πατσιά, ἡ ἢ πατσάς, ὁ= σούπα ἀπὸ πόδια, ἔντερα καὶ τεμάχια ζώου, πηκτή, (paça). Οἰκ.

πατσάβρα ἢ πατσαβούρα, ἡ=(Θρ. Π. ακΜ.), ράκος, μάκτρον, παλαιόπανον, πρόστυχη γυνή, (paçavra). Οἰκ.

πατσάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : πατσά.

—πατσατζής, ὁ=κατασκευάζων ἢ πωλῶν τὸ κατὰ τὴν προηγουμένην λέξιν φαγητόν, (paçacı). Οἰκ.

πατσιά.=βλ. τὴν λέξιν : πατσά.

παχὰ γιὸκ ἢ παχασὶ γιὸκ=(Θρ.), δὲν ὑπάρχει τιμή, εὐτελής, (paha yok ἢ pahası yok).

παχαλὴς-ιδικη-ιδικο=(Θρ.Κ.ακΜ.), ἀκριβός, πολύτιμος, (pahalı).

παχάς, ὁ=(Θρ.), τιμή, ἀξία, (paha).

παχασίζης, ὁ=(Θρ.), πάμφθηνος, (pahasız).

παχτζίσι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : μπαξίσι. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α 181.

πεγιάζι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : πιάζι.

πεγιανεύκομαι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: μπεγεντίζω.

—πεζεβένκης ἢ πεζεβένκ'ς, ἢ πεζεβένης, ὁ = μαστρωπός, (pezevenk).

πεζεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : μπεζερντίζω καὶ μπεστίζω.

πεζιρκιάνος=(Π), βλ. τὴν λέξιν : μπεζεργένης.

πέϊ, τὸ=(Θρ.), ἀρραβών, προκαταβολὴ μέρους τοῦ τιμήματος εἰς τὸν πωλητήν, (pey). Οἰκ.

πεϊζαντές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μπεϊζαντές.

πεκμέζι, τὸ=(Θρ.Π.Η. ακΜ.), χυμὸς σταφυλιῶν, ἐξατμισθεὶς διὰ βρασμοῦ καὶ πυκνωθείς, (pekmez). Ἄλλως καλούμενος πετιμέζι.

πέλελες, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : πεπέκης.

πελίνος, ὁ=(Θρ. ακΜ.), χόρτον μὲ κινίνην, εἶδος οἴνου ἀναμίκτου μὲ ἄψινθον καὶ πολὺ πικροῦ, (pelın). Τὸ χόρτον τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο ἀντὶ κινίνης κατὰ τῆς ἑλονοσίας. Ὠνομάζετο εἰς τὴν ἀρχαιότητα πηλίνος.

πελτέκης, ὁ=τραυλός. Κατὰ τὸν λεξικογράφον Σαμῆ μπέη Φράσερη, ὁ προφέρων τὸ ρ ὡς λ καὶ τὸ σ ὡς θ, (peltek).

—πελτές, ὁ=κατιτὶ τὸ πηκτόν, συνήθως γλυκὸν ἀπὸ κυδώνια ἢ πολτὸς ἀπὸ τομάταν (pelte). Κα-

τά τινα ἐτυμολογίαν παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : πολτός.

πεμπὲς ἢ πεμπὴς ἢ πεμπελὴς -ίδικη -ίδικο=(Θρ. Π. Κ. Η.), ρόδινος, (pembe).

πεπέκης ἢ πεπέκ᾽ς ὁ=(Θρ.), τραυλός, (pepe ἢ pepeme ἢ pepeki). Οἰκ.

—περβάζι ἢ περβάζ᾽, τὸ=στεφάνη παραθύρου, γεῖσον, κορωνίς, (pervaz). Οἰκ.

περβανές, ὁ=κανδηλοσβύστης (κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν : πυγολαμπὶς ἢ λυχνία ἀναπτομένη καὶ σβυνομένη. Ἐξ αὐτῆς παρήχθη ἡ λέξις : κανδηλοσβύστης), (pervane). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : ἕλιξ, στρόφαλος (μηχανῆς). Ὑπάρχουν καὶ ὀνόματα : Περβανάς, Περβάνογλου, Περβανίδης.

περγκέλι ἢ περγκέλ᾽,=τὸ=(Θρ.), διαβήτης, (pergel).

περδές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μπερντές.

—περντάχι ἢ περντάχ᾽, τὸ=στίλβωμα, δεύτερον ξύρισμα, ἐπιτίμησις, (perdah). Ἐδέκα τον ἕνα περντάχ᾽ (ἐπιτίμησιν), (Π.). Τοῦ ἔδωκα ἕνα περντάχ᾽. Οἰκ.

περνταχλαντίζω=(Θρ ακΜ.), κάμνω στιλπνόν, ἀκονίζω, ξυρίζω ἐκ δευτέρου καὶ μτφ. ὀνειδίζω, (perdahlamak).

περντές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : μπερντές. Οἰκ.

περτσές, ὁ=(Θρ. ακΜ.), κρώβυλος (πλέγμα ἐκ τριχῶν καταλῆγον εἰς ὀξύ), πλεξίς, χαίτη, (perçem).

περτσίν᾽, τὸ=(Θρ.Η. ακΜ.), καρφίον σφυρηλατούμενον εἰς τὴν ἄκραν μετὰ τὴν διαπέρασίν του ἐκ ξύλου, (perçin).

—πεσίνι ἢ πεσίν᾽, τὸ=ἡ τοῖς μετρητοῖς πώλησις, τοῖς μετρητοῖς, (peşin).

—πεσκέσι ἢ πεσκέσ᾽, τὸ=δῶρον, (peşkeş). Οἰκ.

—πεσκίρι ἢ πεσκίρ᾽, τὸ=προσόψιον, χειρόμακτρον, (peşkir).

πεστεμάλι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : πεστιμάλι.

πεστίλι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : πιστίλι.

—πεστιμάλι ἢ πεστιμάλ᾽, ἢ πεστεμάλι, τὸ=ποδιά, προσόψιον, (διδόμενον εἰς τὰ χαμάμια διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ σώματος ἀπὸ τὴν ὀσφὺν καὶ κάτω καὶ μετὰ τὸ λουτρὸν διὰ τὸ σφόγγισμα τοῦ σώματος), (peştamal).

—πετιμέζι ἢ πετιμέζ᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : πεκμέζι.

πετουμέζι, (τὸ)=(Κρ.), βλ. τὴν λέξιν : πεκμέζι.

—πεχλιβάνης ἢ πεχλιβάν᾽ς, ὁ=παλαιστής, (pehlivan). Οἰκ.

πιάζι, τὸ=(Θρ.Κ.Η.), φασόλια παρεσκευασμένα μὲ κρομμύδια, (piyaz).

πιαντές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : πιγιαντές.

πιγιάζι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : πιάζι.

πιγιάνκος, ὁ=(Θρ.Κ.Η.), λαχεῖον, τυχηρὸν παίγνιον, (piyanko).

πιγιαντές, ὁ=(Θρ.Π.), πεζός, στρατιώτης τοῦ πεζικοῦ, (piyade).

πιλάφι ἢ πιλάφ᾽, τὸ=ὄρυζα βραστὴ μετὰ βουτύρου κατὰ τὴν ἀνατολικὴν μαγειρικήν, (pilâv).

πιλπίλ᾽, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : μπουλμπούλι.

πιλτουρπίν, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: μπιρντιριμπίρ.

πισίν᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : πεσίνι. Οἰκ.

πισμανεύω=(Θρ.Κ.), μετανοῶ, ἀπὸ τὴν λέξιν : pisman = ὁ μετανοῶν.

πισμάνης ἢ πισμάν᾽ς ὁ=(Θρ.Κ.Π.), μεταμεληµένος, (pisman). Πισμὰν παπὰς=ἀποστάτης κληρικός, γενόμενος λαϊκός. Οἰκ.

πισμανλίκι, τὸ=(Θρ.), μετάνοια, μεταμέλεια, (pismanlık). Οἰκ.

πιστίλι ἢ πιστίλ᾽, τὸ=γλύκισμα ἀπὸ πεπιεσμένους καρπούς, συνήθως δαμάσκηνα, (pestil).

—πίτα ἢ πίττα, ἡ=πλακοῦς, (pide).
πίτσκο ἢ πίτσικο, τὸ=νόθον (τέκνον), (piç).
πληγούρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: μπουλγούρι.
—πλιάτσικο, τὸ=λεηλασία, λαφυραγωγία, (plaçka), ἀλβανικὴ λέξις χρησιμοποιουμένη καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων.
ποϊράζι ἢ ποϊράζ', τὸ=(Θρ.Π.), ἄνεμος βορειοανατολικός, (poyraz).
πὸμ-πὸκ = (Π.), βλ. τὴν λέξιν: μπὸμ-μπόκ.
πορoζαντζής, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: μπουραζάνης.
πότζι, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: μπότζι.
ποτούρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: πουτούρι.
πούλι ἢ πούλ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.ακΜ.), χαρτόσημον ἢ γραμματόσημον, πούλι τοῦ ταβλιοῦ, κυκλικὰ χρυσίζοντα μεταλλικὰ τεμάχια, διακοσμητικὰ κεντημάτων, (pul).
πουλτουρτζίν, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: μπιλντιρτζίνι.
πούσι, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ὁμίχλη, ἀντάρα, (pus).
πουσκιούλι ἢ πουσκιούλ', τὸ=(Θρ. Κ.Π. ακΜ.), φούντα, κομβίον κρεμάμενον πρὸς στολισμόν, (püskül).
πουσμανεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: πισμανεύω.
πουσμαντζουλούκ', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: πισμανλίκι.
πούσουλα ἢ πούσ'λα, ἡ=(Θρ.Κ. Π. ακΜ.), σημείωμα, ἀπόδειξις, σύντομος ἐπιστολή, (pusla). Ἔχασε τὴν πούσουλα=τὴν πυξίδα, τὸν προσανατολισμόν.
—πούστης, ὁ=κίναιδος, (pust). Οἰκ.
πουτούρι ἢ πουτούρ', τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), ἀναξυρὶς χωρικῶν, ἰδίως τῆς Θράκης, ἔχουσα πτυχάς. Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης εὐρὺ ἐσώβρακον μὲ πτυχάς, (potur). Οἰκ.
πριτσίνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: περτσίν'.

P

ραβαΐσι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: ρεβαΐσι.
ραβάν', τὸ=βλ. τὴν λέξιν: ραχβάν'.
—ραβανί, τὸ=εἶδος γλυκίσματος, (revani). Οἰκ.
—ραγιάς, ὁ=ὑποτελής, μὴ μουσουλμάνος ὑπήκοος τῆς Τουρκίας, (râya). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: ποίμνια.
—ραζακί, τὸ=σταφυλὴ μὲ ἐπιμήκεις καὶ λευκὰς ρῶγας, ἡ γνωστὴ σταφίς, (rezaki).
ραζής, ὁ=(Θρ.Π. ακΜ.), εὐχαριστημένος, παραδεχόμενος, ἱκανοποιημένος, (razi). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον. Οἰκ.
ρακάμι ἢ ρακάμ', τὸ=(Θρ.), γραφή, ἀριθμός, λογαριασμός, (rakam).
—ραμαζάνι, τὸ=μὴν νηστείας τῶν Μουσουλμάνων (σαρακοστὴ) ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν ἕως τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου (ramazan ἢ ramadan).
ράστι ἢ ράστ', τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), σύμπτωσις, συντυχία, μετάπτωσις ἀπὸ χρῶμα εἰς ἄλλο χρῶμα, μουσικὸς ὅρος, ρίψιμον τῆς μπίλλας (παιχνίδι) μ' ἐπιτυχίαν, τυχαία συνάντησις, (rast). Ράστ σὲ βρῆκα.
ραστίκι, τὸ=(Θρ.), εἶδος καλλυντικοῦ, (rastik).
—ράφι ἢ ράφ', τὸ=σανίδωμα ἐπὶ τοῦ τοίχου (ἑταζέρα), σκευοθήκη, (raf). Οἰκ.
—ραχάτι ἢ ραχάτ', τὸ=ἡσυχία, ἀνάπαυλα, ἠρεμία, (rahat). Οἰκ.
—ραχατλίκι ἢ ραχατλίκ', τὸ=ἠρεμία, ἀνάπαυσις, ἄνεσις, (rahatlık).
—ραχατλουκούμι, τὸ=τερψιλαρύγ-

γιον (γλύκισμα μὲ φιστίκια ἢ ἀμύγδαλα), (rahat lukum).

ραχβάν᾽, τὸ=(Θρ.), βάδισμα ἵππου διὰ τῶν δύο ποδῶν τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ ἔπειτα τῆς ἄλλης (πλαγιοποδισμός), ἀραβανλίδικο τρέξιμον, (rahvan). Οἰκ.

ραχμέτι ἢ ραχμέτ᾽, τὸ=ἐπιείκεια, ἔλεος, συμπάθεια, συγχώρησις ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: βροχή.

ραχμετλὴς-ίδικη-ικο = (Θρ.Κ.Π.), ἀείμνηστος, μακαρίτης, (rahmetli).

—ρεβαΐσι, τὸ=συνάθροισις διὰ κοινὴν ἑστίασιν. Ἡ λέξις αὐτὴ σημαίνει ἐν κυριολεξίᾳ τὴν τρέχουσαν τιμήν, (revaç).

ρεβανί, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: ραβανί.

ρέγι, τὸ=γνώμη, ψῆφος, (rey).

ρέγκι, τὸ=(Θρ.Π.), χρῶμα, (renk). Οἰκ.

ρεέμι, τὸ=ὅμηρος, (rehime ἢ rehin). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης ἐνέχυρον, ὑποθήκη. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α188, Β18.

ρεζαλέτ᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: ρεζιλίκι.

—ρεζές, ὁ=στρόφιγξ, στρεπτήρ, θηλύκωμα, (reze).

—ρεζίλης ἢ ρεζίλ᾽ς,=ἄτιμος, αἰσχρός, κατησχυμμένος, (rezil). Οἰκ.

—ρεζιλίκι ἢ ρεζιλίκ᾽ ἢ ρεζίλι, τὸ=ἀτιμία, αἰσχρότης, σκάνδαλον, καταισχύνη, (rezalet). Οἰκ.

ρεΐζης, ὁ=πρόεδρος, ἀρχηγός, κεφαλή, (reis). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον. Οἰκ.

ρεῖνι, τὸ=(Θρ.), ἐνέχυρον, ὑποθήκη, (rehin).

ρένκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: ρέγκι.

ρεντές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), τρίφτης, ξύστρον, (rende).

ρεντίφι ἢ ρεντίφ᾽, τὸ ἢ ρεντίφης, ὁ=(Θρ.), ἔφεδρος, (redif). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: ὁ ἑπόμενος, ὁ ἐν συνεχείᾳ. Οἰκ.

ρεντσπέρης ἢ ρεντσπέρ᾽ς, ὁ=(Θρ. Κ.Π.), γεωργός, ἀγρότης, (reçper).

ρεσίμ᾽, τὸ=(Θρ.), σχεδιογράφημα, εἰκονογράφημα, (resim). Οἰκ.

ρεσπέρης, ὁ=(Κρ. Μ. Ἀσία,), βλ. τὴν λέξιν: ρεντσπέρης.

—ρετσέλι ἢ ρετσέλ᾽, τὸ=ζαχαρωμένος καρπὸς ἢ λαχανικόν, συνήθως εἰς τὸ πετμέζι, (reçel ἢ leçel).

ρετσπέρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: ρεντσπέρης.

—ρεφενὲς ἢ ρεφινές, ὁ=ἔρανος, ἡ ἀναλογία ἑκάστου εἰς κοινὴν δαπάνην, εὐωχία, γινομένη δι᾽ ἀναλόγου κοινοῦ ἐράνου τῶν διασκεδαζόντων καὶ εὐωχουμένων, (harifane, arifane, refene). Οἰκ.

ρέχας, ὁ=(Θρ. ακΜ.), πτύελον, (reha). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει: ἀπολύτρωσις.

ρεχέμι ἢ ρεχένι ἢ ρεέμι, τὸ=ὅμηρος (rehin, ἐνέχυρον).

ρεχίν᾽, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: ρεΐνι.

ριντές, ὁ=(ακΜ.), βλ. τὴν λέξιν: ρεντές.

ριτζάλ᾽, τὸ—(Θρ.Κ.), ἀνώτερος ὑπάλληλος, μεγάλη προσωπικότης, πολιτικὸς ἀνήρ, (rical). Οἰκ.

ριτζάς, ὁ=(Θρ.Κ.Η.), παράκλησις, (rica). Κάμνω ριτζὰ=παρακαλῶ. Οἰκ.

ριτζατζής, ὁ=(Θρ.Κ.), παρακαλῶν, μεσιτεύων, ἱκέτης, (ricaci).

ριτζιάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: ριτζάς.

ριχτίμι ἢ ριχτίμ᾽, τὸ=(Κ.Π.), προκυμαία, (rihtim). Οἰκ.

ρουγιάζομαι=ὀνειρεύομαι (ἀπὸ τὸ rüya=ὄνειρον).

ρούκουνας, ὁ=(Κρ.), γωνία, (rükün). Κατὰ τὰ τουρκικὰ λεξικά: στύλος, κίων. Ἐπρόβαλε στὸ ρούκουνα.

ρουμάνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: ὁρμάνι. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, πολλ.

ρουμπιές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἀρχαῖον τουρκικὸν νόμισμα, ἰσοδυναμοῦν μὲ 10 γρόσια, (rubiye).
—ρούπι ἢ ρούπ), τὸ=τέταρτον. Σημαίνει ἐπίσης καὶ τὸ ἓν ὄγδοον τοῦ πήχεως, (rubu ἢ rub). Οἰκ.
ρουσποὺ ἢ ροσποὺ ἢ ρουσπή, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : ὀροσπού. Οἰκ.
ρουστιγιέ, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), τὸ τουρκικὸν προγυμνάσιον ἐπὶ σουλτανοκρατίας, (ruşdiye).
—ρουσφέτι, τὸ=σπουδαία ἐξυπηρέτησις, εὔνοια (rüsvet). Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν, ἐν κυριολεξίᾳ =δωροδοκία.
—ρουσφετολογῶ=ἐξυπηρετῶ μεγάλως, (βλ. τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ πρώτου συνθετικοῦ τῆς λέξεως εἰς τὴν προηγουμένην λέξιν).
ρουχτούμ᾽, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : ριχτίμι.

Σ

—σαβούρα, ἡ=ἔρμα, (sabura, λέξις λατινική).
σαβουρεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σαβουρντίζω.
σαβουρντίζω = (Θρ. Κ.), ἐκσφενδονίζω, σκορπίζω, ρίπτω, (savurmak).
σαγάνι, τὸ=(Κρ.), βλ. τὴν λέξιν : σαχάνι.
—σαγιάκι ἢ σαγιάκ᾽ ἢ σαγιάτσι, τὸ =(Θρ.Π.Η.), εἶδος χονδροῦ μαλλίνου ὑφάσματος τῆς Θράκης, χρησιμοποιούμενον δι᾽ ἐξωτερικὰ ἐνδύματα, (sayak).
σαγλάμης ἢ σαγλάμικος-ικη-ικο= (Θρ.Κ.Π.), ὑγιής, στερεός, ἀνέπαφος, ὁ εἰς καλὴν κατάστασιν, (sağlam).
σαεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σαϊντίζω.
σαζάνι, τὸ=(Θρ.Κ.Π.ακΜ.), κυπρῖνος, (sazan).
σάζι ἢ σάζ᾽, τὸ=(Θρ. Π.), σχοῖνος, κάλαμος, εἶδος λαϊκοῦ μανδολίνου μ᾽ ἐκτεταμένην τὴν λαβὴν τῶν διαστημάτων. Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : μουσική. Οἰκ.
σαζλίκ᾽, τὸ=(Θρ.), σχοινῶν, καλαμῶν, (sazlık). Οἰκ.
σαϊβάνι, τὸ=(Θρ.), σκηνὴ ἢ στέγη προωρισμένη νὰ παρέχῃ σκιάν, πρόστυλον οἰκίας, χρισμένον μὲ χρῶμα κίτρινον ἢ κόκκινον, (sayeban).
σαϊμπής, ὁ=ἰδιοκτήτης, (sahip).
σαΐνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σαχίνι.
σαΐνος, ὁ=(Π.). Βλ. τὴν λέξιν : σαχίν.
σαϊντίζω=(Θρ.), λογαριάζω, ὑπολήπτομαι, (saymak).
σαϊτάνης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σεϊτάνης, (Ὁ Καραγκιόζης, β΄. τόμ. Λουΐ Ρουσέλ, γαλλιστί).
σακαλλής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.ακΜ.), γενειοφόρος, (sakallı).
σακάν, ὁ=(Π.), ὑδροφόρος, (saka).
σακάς, ὁ=(Θρ.Κ.), ὑδροφόρος, (saka).
σακάς, ὁ = (Θρ.), ἀστειότης, πείραγμα, (şaka).
—σακατεύω=καθιστῶ τινα ἀνάπηρον, (sakatlamak). Οἰκ.
—σακάτης ἢ σακάτ᾽ς-ισσα-ικο=ἀνάπηρος, (sakat). Οἰκ.
σακήνα ἢ σακὴν=(Θρ.Κ. ακΜ.), ἐπιφ. παρακλητικόν, προφυλάξου! Πρόσεχε ! (sakın). Οἰκ.
σακηντίζω=(Θρ.Κ.), προσέχω, ἀποφεύγω, (sakınmak). Οἰκ.
σακκάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σακὰς= ὑδροφόρος. Οἰκ.
σακοὺν=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σακήνα.
σακουνεύομαι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: σακηντίζω.
σαλαμπαλαχὲρ=λέξις πεποιημένη ὑπὸ τοῦ καραγκιοζοπαίκτου Μόλλα, (ὁ Καραγκιόζης, β΄ τόμ. Λουΐ Ρουσέλ, γαλλιστί). Βλ. καὶ τὴν λέξιν : σαμπὰχ χαὶρ ὁλσούν.
σαλαντίζω=σείω, κουνῶ, (sallamak).

σαλάτσι, τὸ=(Θρ.), ἐξοχικὸν κέντρον, (salaç).
σαλαχανάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ζαλαχανάς.
—σαλβάρι ἢ σαλβάρ᾽, τὸ=βράκα, βρακόσχημον φουστάνι, (şalvar).
σαλεντίζομαι ἢ σαλαντίζομαι=(Θρ.), κυμαίνομαι, περιπατῶ μὲ τσακίσματα, κλασαυχενίζομαι, (salınmak). Οἰκ.
—σάλι ἢ σάλ᾽, τὸ=περιώμιον, πέπλος, (şal, ἡ γαλλικὴ λέξις : châle). Οἰκ.
σάλι, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), σχεδία, (sal).
σαλλανεύομαι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σαλεντίζομαι.
σαλμὰ=(Θρ.), ἐλεύθερος, (salma). ᾽Αφῆκε τὸ γαϊδούρι του σαλμά.
σαλντίζω=(Θρ.), ὁρμῶ, ρίπτω, ἁπλοχερίζω, (salmak). Οἰκ.
σαλτανάτι ἢ σαλτανάτ᾽, τὸ=μεγαλοπρέπεια, ἐπισημότης, πομπή, (saltanat). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : μοναρχία, βασιλεία. Οἰκ.
σαλτανατλὴς-ίδισσα-ικο= (Θρ.Κ.Π. ακΜ.), μεγαλοπρεπής, πομπώδης, (saltanatlı). Οἰκ.
σαλτάρω=ὁρμῶ, ἐπιπίπτω, (salmak).
σαλχανάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ζαλχανάς.
σαμανλίκα, ἡ ἢ σαμαλίκι, τὸ=(Θρ. Π. ακΜ.), ἀχυρών, θημωνία ἀχύρων, (samanlık).
σαμαντίρα ἢ σαμάντρα ἢ σαμαντούρα, ἡ=(Θρ. ακΜ.Π.), σωσίβιον, σημαντῆρι, (şamandıra).
—σαμάρι ἢ σαμάρ᾽, τὸ=σάγμα, (semer).
σαμάρι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), ράπισμα, (şamar).
σαμαρία, ἡ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σαμάρι (σάγμα).
—σαμαρτζὴς ἢ σαμαράς, ὁ=σαγματοποιός, (semerci).
—σαματάς, ὁ=θόρυβος, κρότος, ἀναταραχή, (şamata).
—σαμντάνι ἢ σαμντάν᾽ ἢ σαμεντάνι, τὸ=κηροπήγιον, (şamdan).
σαμόλαδο, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σουσαμόλαδο.
—σαμούρι ἢ σαμούρ᾽, τὸ=ἰκτὶς ἡ ζιβελένιος καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς γουναρικόν, (samur).
σαμπάνι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), ἄροτρον, κάλως, δίκτυ αἶρον βάρη (ναυτικόν), (saban.)
σαμπανιά, ἡ=(Θρ.), φόρτωμα διὰ κάλω. Βλ. τὴν ἔτυμολογίαν εἰς τὴν προηγουμένην λέξιν.
σαμπὰχ χαΐρ ὁλσοὺν=(Θρ. ακΜ.), καλημέρα, (sabah hayır olsun). Πρωϊνὸς χαιρετισμὸς ἀνταλλασσόμενος μεταξὺ ῾Ελλήνων ὑπὸ πνεῦμα εἰρωνικὸν διὰ τοὺς Τούρκους, ἀλληλοχαιρετιζομένους ὁμοίως.
σαμπικαλὴς ἢ σαμπουκαλής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ὁ ἐξ ὑποτροπῆς ἐγκληματίας, (sabıkalı).
σαμπικαλίδικα=εἶδος συνθηματικῆς διαλέκτου τῶν κακοποιῶν, (Λεξικὸν τῆς «Πρωΐας»).
σάνκι ἢ σάνκιμ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), τάχα, δῆθεν, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, (sanki).
σανσάρ᾽ ἢ σανζάρ᾽, τὸ = (Θρ.Π. ακΜ.), ἰκτίς, (sansar). Οἰκ.
σαντακάς, ὁ=ἐλεημοσύνη,(sadaka).
σαντέδικη-ικη-ικο=(Θρ.), ἁπλοῦς, ἁγνός, μοναδικός, (sade).
σαντικεμενής, ὁ=(Θρ.Π.), ταμίας τοῦ δημοσίου, (sandık emini).
—σαντιρβάνι, τὸ=πίδαξ, (şadırvan).
—σαντραζάμης, ὁ=Μέγας βεζύρης (ἐπὶ σουλτανοκρατίας), (sadrazam). Ἤδη ὀνομάζεται : başbakan=ὁ πρῶτος ἐποπτεύων, πρωθυπουργός.
—σαντζάκι ἢ σαντζάκ᾽ τὸ=διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Τουρκίας μεταξὺ τοῦ βιλαετιοῦ (νομοῦ) καὶ

τοῦ καζᾶ, (sancak). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: σημαία.

—σαντούρι ἢ σαντούρ', τὸ=εἶδος καθιστοῦ πολυχόρδου ὀργάνου τῆς Ἀνατολῆς, κρουομένου μὲ πέννας διὰ τῶν δύο χειρῶν. Ἄλλο ὅμοιον διαφόρων διαστάσεων εἶναι καὶ τὸ κανόνι ἢ κανονάκι. (Κατὰ παραφθορὰν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως: ψαλτήριον=santur). Οἰκ.

σαντριβάνι τὸ=βλ. τὴν λέξιν: σαντιρβάνι. Οἰκ.

σαξί, τὸ=(Θρ.), γλάστρα, (saksı).

σάπ', τὸ=ἐπιζωοτία, (sap).

σαπάδικος-ικη-ικο=(Θρ.), ἀπόκεντρος, παράμερος, (παράσμερος κατὰ τὸ θρακικὸν ἰδίωμα), ὁ μὴ εὑρισκόμενος εἰς τὸν εὐθὺν δρόμον, (sapa).

σαπάρτα, ἡ=βλ. τὴν λέξιν: ζαπάρτα).

σαπεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: σαπτίζω.

σάπι, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), ξύλον σκαπάνης ἢ πελέκεως, χρησιμεῦον καὶ ὡς λαβίς, (sap).

—σάπκα, ἡ=πίλος, σλαβικὸν κάλυμμα ἐκ γουνώματος, (şapka).

σαπκατζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), πιλοποιός, πιλοφόρος, (şapkacı).

σαπλαντίζω=(Θρ.), διαπερῶ, διατέμνω, διασχίζω, τραυματίζω (şaplamak).

σαπτίζω=(Θρ.Κ.),ἀλλάσσω δρόμον, ἀπομακρύνομαι, πλανῶμαι, (sapmak).

σάρα, ἡ=(Θρ.Π.), ἐπιληψία (sara).

—σαράϊ, τὸ=μέγαρον, ἀνάκτορον, (saray).

—σαραϊλὴς -ίδισσα -ίδικο=ἀνακτορικός, (saraylı). Οἰκ.

σαραλής, ὁ=(Θρ.Π.), ἐπιληπτικός, saralı).

σαραπτσής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), οἰνοποιός, (şarapçı).

σαράτσης, ὁ=τσαρουχὰς ἢ σαγματοποιός, (saraç).

—σαράφης, ὁ=ἀργυραμοιβός, τραπεζίτης, (saraf).

σαραφλατίζω=ἐλέγχω νόμισμα ἢ κόσμημα διὰ τοῦ σαράφη, (saraf).

—σαραφλίκι, τὸ=τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀργυραμοιβοῦ ἢ τοῦ τραπεζίτου, προμήθεια διὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, (saraflık).

σαργάνα, ἡ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: ζαργάνα.

σαρεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: σαρντίζω.

—σαρίκι ἢ σαρίκ', τὸ=κίδαρις, (sarik).

σαριλίκι ἢ σαραλίκ, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), ἵκτερος, (sarılık). Οἰκ.

σαριλντίζομαι=(Θρ.), περιτυλίσσομαι, ἐναγκαλίζομαι,(sarılmak).

σαρκή, τὸ=(Θρ.Π.ακΜ.), τραγούδι, ἰδίᾳ τῆς Ἀνατολῆς, (şarkı).

σαρμὰς ὁ=(Θρ.Κ. ακΜ.), ἐντόσθια ἀρνίου, κυρίως οἱ πνεύμονές του. Πάντα ταῦτα, παραγεμιζόμενα ἐντὸς τοῦ περιτοναίου μὲ ρύζι καὶ σταφίδα, γίνονται φαγητόν, (sarma). Φαγητὸν τοῦ εἴδους αὐτοῦ γίνεται καὶ μ' ἀμπελόφυλλα ὡς περιτύλιγμα. Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: περιτύλιξις.

σαρμασίκι, τὸ=(Θρ.Π.), κισσός, (sarmaşık).

σαρνίτσι, τὸ=(Κρ.Π.), δεξαμενὴ νεροῦ, (sarnıç).

σαρντίζω=(Θρ.), περιτυλίσσω, ἀγκαλιάζω, (sarmak).

σαρουλεύκομαι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: σαριλντίζομαι.

σάρτι, τὸ=ὅρος, συμφωνία, συνθήκη (şart). Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη, Α 130.

σασιρμάς, ὁ=(Θρ.Κ. ακΜ.), σύγχυσις, ταραχή, (şaşırma).

σασής, ὁ=(Θρ.), παραβλώψ, ἀλλοίθωρος, (şaşı).

σασιρντίζω,=(Θρ.Κ. ακΜ.), κάμνω

ἄλλον νὰ ἐκπλήσσεται ἢ νὰ ἐκπλαγῇ, (şaşirmak).

σασκίνης ἢ σασκίν᾽ς-ισσα-ικο=βλάξ, ἠλίθιος, κατάπληκτος, χάχας, μωρόπιστος (şaşkın). Οἰκ.

σασκινλίκι, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), βλακεία, ἀνοησία, κατάπληξις, (şaşkınlık).

σασούρεμαν, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σασιρμάς.

σασουρτεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σασιρντίζω.

—σαστίζω = ἐκπλήσσομαι, καταπλήσσομαι, περιπίπτω εἰς ἀμηχανίαν, (şaşmak). Οἰκ.

σαταστίζω=(Θρ.Κ.), ἐκπλήσσομαι, διαπορῶ, (sataşmak). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει : συναντῶμαι, ἀναμιγνύομαι, ἐκτίθεμαι, φιλονεικῶ, πειράζω.

σατίρι ἢ σατίρ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), μάχαιρα μαγειρείου, (satır). Οἰκ.

σατραζάμης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σαντραζάμης.

σατσάκι ἢ σατσάκ᾽, τὸ = (Θρ.Π. ακΜ.), μέρος τῆς στέγης ἐξέχον τοῦ τείχου, γεῖσον, (saçak).

σάτσι, τὸ = (Κρ.Θρ.Π.Η.), λεπτὸν σιδηρόφυλλον (λαμαρίνα), ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ χωρικοὶ ψήνουν πίττες καὶ ἄζυμον ἄρτον.

σατσμά, ἡ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σερτμές.

σατσμάς, ὁ=(Θρ.Π.), σφαιρίδιον κυνηγετικοῦ ὅπλου, (saçma). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : πᾶν τὸ διασπειρόμενον.

σαφάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σεφάς.

σαφί, τὸ=(Θρ.Π.), ἀληθές, ἁγνόν, καθαρόν, (sâfi), ἴσως παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : σαφής. Οἰκ.

σαφράνι, τὸ=(Θρ. Η.), κρόκος, ζαφορὰ (φυτόν), (zaferan, safran).

—σαχάνι ἢ σαχάν᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π. Η.), χάλκινον πιάτο ἢ τὸ περιεχομενόν του, (sahan).

σαχίνι ἢ σαχίν᾽, τὸ=(Θρ. ακΜ.), ἱέραξ, (şahin). Οἰκ.

—σαχνισί, τὸ=ἐξώστεγον, ἐξώστης, (şahnişin).

σαψάλης ἢ σαψάλ᾽ς=(Θρ. ακΜ.), κακῶς ἐνδεδυμένος, ὁ ἀφίνων τὴν ἐνδυμασίαν του νὰ κρέμεται, χαζός, βραδυκίνητος, (şapşal).

σέβκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ζέβκι.

—σεβνταλὴς -ίδισσα -ίδικο=ἐρωτευμένος, (sevdalı).

—σεβντάς, ὁ=ἀγάπη, ἔρως, συμπάθεια, (sevda). Οἰκ.

σεϊζαδές, ὁ=(Θρ.Π.). σουλτανικὸς πρίγκηψ, (şeyhzade).

σεῖρι, τὸ=(Θρ.Κ.Π. Η.), θεᾶσθαι, περίπατος, (seyir).

σεϊρτζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), θεατής, παρατηρητής, χαζεύων, (seyirci).

—σεϊτάνης, ὁ=διάβολος, (şeytan).

—σεκέρι, τὸ=ζάχαρις, ζαχαρωτόν, (şeker).

—σεκερλὴς ἢ σεκερλίδικος -ικη -ικο =ζαχαρωτός, (şekerli).

—σεκερτζής, ὁ = ζαχαροπλάστης, (şekerci).

σεκλέτι ἢ σεκλέτ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π. Η. ακΜ.), βάρος, στενοχωρία, θλῖψις, μελαγχολία, (sıklet).

σελαμέτι τὸ=(Θρ.Κ.Π.), σωτηρία, (selâmet). Οἰκ.

σελάμι ἢ σελάμ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), χαιρετισμός, φιλοφρόνησις, (selâm).

—σελαμλίκι ἢ σελαμλίκ᾽, τὸ=ἀνδρωνίτης, πομπὴ τοῦ σουλτάνου κατὰ τὴν μετάβασίν του εἰς τὸ τέμενος, (selâmlık).

—σελάχι ἢ σελάχ᾽ ἢ σιλάχι, τὸ=ὅπλον, ὁπλοθήκη, (silâh). Οἰκ.

—σελαχλίκι ἢ σιλαχλίκ᾽, τὸ=φυσιγγιοθήκη, (silâhlık).

—σελέμης, ὁ=παράσιτος, ὁ λαμβάνων τι τὸ ἀλλότριον καὶ χρησιμοποιῶν αὐτὸ ἄνευ ἐλπίδος ἐπιστροφῆς. Ἄγνωστος ἡ παραγωγὴ τῆς λέξεως. Πιθανὸν νὰ μὴν εἶναι τουρκική.

σέλι, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), ρεῦμα, πλήμμυρα, χείμαρρος, (sel).
σελιχτάρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σιλιχτάρης.
σεμερτζής, ὁ=(Θρ.Π.), βλ. τὴν λέξιν : σαμαρτζής.
σεμπαμπλής, ὁ=δίδεται ἡ ἀκόλουλος ἑρμηνεία ὑπὸ τοῦ καραγκιοζοπαίκτου Μόλλα, κουβαρντάς, πρᾶος, γλυκύς, τίμιος, ἐλεήμων. Αἱ ἔννοιαι αὗται εἶναι ἀνύπαρκτοι κατὰ τὰ τουρκικὰ λεξικά. (Ὁ Καραγκιόζης, β΄ τόμος, Λουΐ Ρουσέλ, γαλλιστί).
σελτές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σιλτές.
σέμτι ἢ σέμτ᾽, τὸ=(Θρ.), συνοικία, περιφέρεια, γειτονιά, (semt). Οἰκ.
σεναμικί, τὸ=(Θρ.Π.), ἀρωματῶδες ἀποικιακόν, (sinamiki).
—σενέτι ἢ σενέτ᾽, τὸ=γραμμάτιον, τίτλος ἰδιοκτησίας, (senet).
σενὶ γκιντὶ=(Π.), βλ. λέξεις : γκιντὶ γιαλαντζή !
—σεντέφι, τὸ=μάργαρος, (sedef).
σέντια, ἡ=(Θρ.), φορεῖον, τεζκερές, (sedya ἢ sedye).
σεντούκα, ἡ=μέγα κιβώτιον, (sandik). Διὰ τοὺς Τούρκους ἡ sanduka σημαίνει : φέρετρον ἢ καταφάλτης.
—σεντούκι, τὸ=κιβώτιον, (sandik). Κατά τινα ἐτυμολογίαν εἶναι ἡ ἑλληνικὴ λέξις : σάνδυξ, χρησιμοποιηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ παραληφθεῖσα ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Διὰ τοὺς Τούρκους ἡ λέξις : sandik σημαίνει ἐπίσης : καθέκλα ἢ ταμεῖον.
σεπέτι ἢ σεπέτ᾽, τὸ=(Θρ.), κάλαθος, (sepet) Οἰκ.
σεράϊ ἢ σεράγι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σαράϊ.
—σερασκέρης, ὁ=στρατηγός, ἀρχηγὸς στρατοῦ, ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν (ἐπὶ σουλτανοκρατίας), (serasker), Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη.
—σεργιάνι ἢ σεργιάν᾽, τὸ=διασκέδασις, περίπατος ἄνευ κόπου, (seyir ἢ seyran). Οἰκ.
σερινλίκ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), δρόσος, λεπτὴ αὔρα, δροσερότης, μέρος δροσερόν, (serinlik). Οἰκ.
—σερμαγιά, ἡ ἢ σερμαγές, ὁ=κεφάλαιον, κατάθεσις, (sermaye). Οἰκ.
σερμπεστλίκ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), ἐλευθερία, ἐλευθεροστομία, παρρησία, ἀσυδοσία, (serbestlik).
—σερμπέτι ἢ σερμπέτ᾽, τὸ=ἡδύποτον, ἐπίπληξις, ἐπίχρισις, ρίψις ὕδατος εἰς ζύμην πρὸς βελτίωσιν, (şerbet). Τοὔδωκα ἕνα σερμπέτι. Δός του ἀκόμα ἕνα σερμπέτι.
—σερντάρης ἢ σερντάρ᾽ς, ὁ=ἀρχηγὸς στρατοῦ ἢ ἀποσπάσματος, διοικητής, (serdar).
σερπαντσές, ὁ=(Θρ.), ἄνθραξ (ἀσθένεια), (serpençe).
—σερσέμης ἢ σερσέμ᾽ς -ισσα -ικο=ρεμβώδης, βλάξ, παραζαλισμένος, (sersem). Οἰκ.
—σερσεμλίκι ἢ σερσεμλίκ᾽, τὸ=ρέμβη, παραζάλη, βλακεία, (sersemlik).
σερσερής, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἀλήτης, ἄθλιος, ἄστεγος, (serseri).
—σέρτης ἢ σέρτ᾽ς ἢ σέρτικος, ὁ=ὀξύθυμος, βίαιος, ὀργίλος, δριμὺς (ἐπὶ καπνοῦ), (sert). Οἰκ.
σερτλίκι ἢ σερτλίκ᾽, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), ὀργή, βιαιότης, (sertlik).
σερτμές, ὁ=(Θρ.), πεζόβολον. Ὑπάρχει ἡ τουρκικὴ λέξις: serpme, σημαίνουσα : ρίψις, πότισμα, ράντισμα. Ἴσως ἐξ αὐτῆς οἱ Ἕλληνες παρήγαγον τὴν λέξιν : σερτμὲ =δίκτυον καὶ δὴ πεζόβολον.
σερχάτι, τὸ=(Θρ.), μεθόριος γραμμή, (serhat).
σετζαντές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σιζαντές.
—σέτι ἢ σέτ᾽, τὸ=εὐρύτατος μόνιμος καναπὲς εἰς μάκρος τοῦ δωματίου, ἐστρωμένος μὲ στρῶμα συνήθως ἀχύρινον καὶ ἄλλα στρω-

σίδια χειροποίητα κατὰ τὴν θρακικὴν ἔννοιαν. Ἄνδηρον (terrasse) κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν Ἑλλήνων. (set). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : Πρόχωμα, φράγμα.

σεφάς, ὁ=(Θρ.Π.), ἡδονή, εὐχαρίστησις, (sefa ἢ safa). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : ἀγνότης, σαφήνεια.

σεφαλίκι ἢ σεφαλίκ', τὸ=(Θρ.Π.), εὐχαρίστησις, ἡδονή, διασκέδασις, (sefalik). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : ἀγνότης, καθαρότης. Οἰκ.

—σεφέρι ἢ σεφέρ', τὸ=πόλεμος, ἐκστρατεία, ταξίδι, ἐποχή, φορά, (sefer). Τὸ μαύρη (ἄλογο) γιὰ σεφέρι (ταξίδι) καὶ γιὰ πόλεμο. Ποῦ πῆγες στὸ σεφέρι κ' ἦλθες ἀδειανός ; Ἀκριτικὸ τραγούδι. Σκλαβιὰ μοῦφερε κεῖνο τὸ σεφέρι : Γκαῖτε, ἡ Ἑλένη τοῦ δευτέρου Φάουστ, μετάφρ. Θρ. Σταύρου. Ἀπαντᾶ ἐπίσης εἰς τὰ παραμύθια : Πάγ' στὸ σεφέρ'.

σεφερλής, ὁ=(Θρ.), ὁ μεταβαίνων εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἐκστρατεύων πολεμιστής, ἀγωνιστής, (seferli). Εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου σεφερλὴς ἦταν ὁ ἐργάτης θαλάσσης, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο ἐπίσης μελάχης (melâh), βλ. περιοδ. Ἀνδριακὲς Σελίδες, ἔτος Α΄ ἀρ. 1.

σεφερτάσι, τὸ=δοχεῖον μ' ἐπανωτὰ πιάτα, χρησιμοποιούμενον διὰ μεταφορὰν φαγητοῦ, (sefertasi).

σεφταλίδ' τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σεφτέλι.

σεφτέλι τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), ροδάκινον, (şeftali). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : φίλημα.

σεφτελιά, ἡ=(Θρ.Κ. ακΜ.), ροδακινέα, (şeftali ağacı).

—σεφτές, ὁ=ἡ πρώτη τοῖς μετρητοῖς πώλησις, (siftah) Ἡ λέξις αὐτὴ διεμορφώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὴν λέξιν : sefte, τὴν ὁποίαν παρέλαβον καὶ οἱ Ἕλληνες. Οἰκ.

σεχζαδές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σεϊζαδές.

σιαψάλης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σαψάλης.

σιζαντές, ὁ=(Θρ.Κ.Π. Η. ακΜ.), μικρὸς τάπης, (συνήθως χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων διὰ τὰς ἐπ' αὐτοῦ γονυκλισίας των κατὰ τὴν προσευχήν), ντιβάνι μὲ μικρὸν τάπητα, πρόχειρον σαλόνι, (seccade). Οἰκ.

σικηλντίζομαι, =(Θρ.Κ.), καταστενοχωροῦμαι, (sıkılmak).

σικηντί, τὸ=(Θρ.Κ.), στενοχωρία, ἀδημονία, (sıkıntı).

σικιαέτι, τὸ=παράπονον, (şikâyet).

σικλέτι ἢ σικλέτ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν: σεκλέτι. Οἰκ.

—σικτίρ' ! =ἐς κόρακας, πήγαινε εἰς τὸν διάβολον, (προστακτικὴ τοῦ ρήματος : sıktırmek=στενοχωρεῖν, φέρειν εἰς ἀγωνίαν).

σιλάχι ἢ σιλάχ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σελάχι.

σιλαχλικάς, ὁ=(Θρ.), κατασκευαστὴς ὅπλων, (sılâhçı).

σιλίκικος-ικη-ικο=(Θρ.Κ.Π.), ἐσβεσμένος, ἐλλιποβαρής, κίβδηλος, (χρησιμοποιεῖται διὰ τὰ ἐλλιποβαρῆ νομίσματα), (sılık).

—σιλιχτάρης, ὁ=ἀξιωματικὸς φυλάσσων τὰ ὅπλα ἀνωτέρου του, στρατηγοῦ, πρίγκιπος, παλαιότερον ἀρχηγὸς τῶν γενιτσάρων. (silâhdar).—«Τόνα (τὸ μπαϊράκι) 'ναι τοῦ Μουχτὰρ πασᾶ, τ' ἄλλο τοῦ Σελιχτάρη», Σουλιώτικο δημοτικὸ τραγούδι.

—σιλτές, ὁ = μαλακὸν στρῶμα, στρῶσις, στρωματόπανον, (şilte). Οἰκ.

—σιμιτζής, ὁ=κατασκευαστὴς τῶν μικρῶν ψωμιῶν (λευκῶν ἀρτιδίων ἢ κουλουρίων) ἢ πωλητής των, (simitçi).

—σιμίτι, τὸ=λευκὸν ἀρτίδιον, (si-

mit). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : σωσίβιον.

σιμσάρης ἢ σιμσάρ᾽ς, ὁ=(Θρ.Κ.), μεσίτης, (simsar).

σιμσίρ᾽ τὸ=(Π. ακΜ.), βλ. τὴν λέξιν : τσιμσίρι.

σιναμεκή, ἡ=(Θρ.Π. ακΜ.), φυτόν, τοῦ ὁποίου ὁ καρπὸς εἶναι καθαρτικός, (ἀραβ. λέξις : sinameki).

σιναχλικάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σιλαχλικάς.

σινέτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σενέτι.

σινὶ ἢ σ᾽νί, τὸ=κυκλοτερὴς χάλκινος ἢ σιδηροῦς δίσκος, μὲ κοντὸν περιθώριον, χρησιμοποιούμενος διὰ πίττας ἢ τραπέζας (sini). Οἰκ.

σινίκι ἢ σινιάκο, τὸ=(Θρ.Π.), μέτρον χωρητικότητος διὰ τὰ σιτηρά, (şinik, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : χοῖνιξ, κατὰ τὸ τουρκοελληνικὸν λεξικὸν τοῦ Ἰω. Χλωροῦ).

σινίρι ἢ σινί᾽ρ ἢ σ᾽νίρ, τὸ=(Θρ.), νεῦρον, (sinir). Οἰκ.

σιντέφι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σεντέφι.

συντριβάνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σαντριβάνι.

σιουπαλανεύκομαι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σουπελεντίζω.

σιοφταλίδ᾽, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σεφτέλι.

σιουριουκλεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σουρουκλεντίζω.

σουριούν᾽, τὸ= Π.), βλ. τὴν λέξιν : σουρί.

—σιπαχής, ὁ=στρατιώτης ἢ ἀξιωματικὸς ἢ φοροσυλλέκτης, ἅπαντες οὗτοι ἔφιπποι, φεουδαρχικὸς τίτλος τούρκου ἱππέως ἀμειβομένου διὰ γαιῶν παραχωρουμένων ὑπὸ τοῦ σουλτάνου, (sipahi).

σιπαχηλίκι, τὸ=κτῆμα σιπαχῆ, (sipahilik).

σιπέτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σεπέτι.

σιργιάνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σεργιάνι.

σιργούνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σουργκούνι. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Β 111.

σιρίκι, τὸ=(Θρ.), κοντάρι ἢ κοντάρι διὰ κρέμασμα καπνοφύλλων, (sirik).

—σιρίτι, τὸ=ταινία, (sirit).

—σιρόπι, τὸ=γλυκὺ ρευστόν, συνήθως ἀρωματισμένον, (şurup).

σίς, τὸ=(Θρ.Π.), ὀβελός, (şiş).

σὶς-κεμπάπι, τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ), μικρὸς ὀβελίας (σουβλάκι) ἐκ κρέατος, (şiş-kebap).

σίσκος=(Θρ.Π.), χονδρὸς καὶ παχὺς ἄνθρωπος (şisko).

σισμάνης -ισσα -ικο=(Θρ.Π. ακΜ.), χονδρός, παχύς, (şisman). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.

σισές, ὁ ἢ σισέ, ἡ=(Θρ.Κ.Π.), φιάλη, (şişe).

σιτὶ=(Θρ.), ὑπηρεσία ἐγγείων φόρων, (site).

σιτέμι, τὸ=(Θρ.), ὕβρις, περιφρόνησις, (sitem).

σιτζαντές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σιζαντές.

σιτζίμι ἢ σιτζίμ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.ακΜ.), χονδρὸς καὶ καλοστριμμένος σπάγγος, (sicim). Οἰκ.

σιφίρ᾽, τὸ=(Κρ.), μηδενικόν, (sıfır).

σιχτὶρ=βλ. τὴν λέξιν : οικτίρ.

σκεμπές, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἐντόσθια ζώου, κοιλία ἢ πρῶτος στόμαχος μυρηκαζόντων ζώων, (işkembe).

σκεντσεύγω=βασανίζω, τυραννῶ, (işkence=βασανιστήριον). Καὶ τυραννοῦν τσοῖ Χριστιανούς, σκεντσεύγουν τς ἀραγιάδες. Δημοτικὸ τραγούδι : Ὁ Καταδικασμὸς τῆς Κρήτης. Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, Ν. Πολίτη.

—σκιτζής, ὁ=ἐμβαλωματής, παλαιοπώλης, (eskici, ἀπὸ τὴν λέξιν : eski=παλαιός).

σ᾽νί, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σινί.

—σοβάς, ὁ=ἐπίχρισμα, κονίαμα, κονίασις, (siva). Οἰκ.
σοβὰ τεπές, ὁ=(Θρ.Π.), σανίδινον ἐπὶ τοῦ τοίχου περίζωμα τοῦ πατώματος, (siva tepe).
—σοβατεπιά, ἡ=βάσις τοίχου, σύρριζα τοῦ τοίχου, (siva dibi).
—σοβατζής, ὁ=ἀσπριστὴς τῶν τοίχων, (sivacı).
σοζιοὺμ γιαμπανὰ=(Π.), βλ. τὰς λέξεις : σοζοὺμ γιαμπανά.
σοζντὲ=(Θρ.Π.), δῆθεν (sözde).
σοζοὺμ γιαμπανὰ ἢ σοζούμιε γιαμπανὰ=(Θρ.Π.), ὅρος σχετλιαστικὸς διὰ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα ἀνάξιον μνείας, (sözum yabana).
—σόϊ, τὸ=γένος, καταγωγή, οἰκογένεια, (soy).
σοϊσόπι, τὸ=(Θρ.Π.), οἰκογένεια, γενεά, (soysop).
σοϊσούζης ἢ σοϊσούζ'ς, ὁ=(Θρ.), ὁ μὴ ἀνήκων εἰς καλὸν γένος, ἀγενής, (soysuz).
σοϊσούης, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σοϊσούζης.
—σοκάκι ἢ σοκάκ', τὸ=ὁδός, δρομίσκος, (sokak). Οἰκ.
σοκουλεύκομαι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : σικηλντίζομαι.
σοκουλντίζομαι=(Θρ.), ἀναμιγνύομαι, εἰσέρχομαι, διεισδύω, (sokulmak).
σοκουντούν, ἡ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: σικηντί.
σομακί, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : σουμακί.
—σόμπα, ἡ=θερμάστρα, (soba).
—σομπατζής, ὁ=θερμαστροποιός, (sobacı).
σοναντὰν γκιορμὲς=(Θρ.), ὁ μεταγενεστέρως γενόμενος περίβλεπτος, ὀψίπλουτος, νεόπλουτος, (sonradan görme).
σόπα, ἡ=(Θρ. ακΜ.), σκυτάλη, ρόπαλον, χονδρὰ ράβδος, (sopa). Οἰκ
σοραντὰν γκιορμές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σοναντὰν γκιορμές.
—σορολὸπ=(μόριον). Σημαίνει ταχεῖαν καὶ ἄπληστον καταβρόχθισιν. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἔννοιαν: ἀστεία ἢ ἡλιθία συμπεριφορά, παράδοξος τρόπος, (sorolop). Τὸ ρίξαμε στὸ σορολόπ.
—σουβαρής, ὁ=ἱππεύς, κυρίως τοῦ στρατοῦ, ἀγροτικὸς ταχυδρόμος, (süvarı). Οἰκ.
σουβάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σοβάς.
σουβάτ', τὸ=(Θρ.), τόπος ὅπου βόσκουν αἱ ἀγέλαι, φρουρούμεναι διὰ πολλοὺς μῆνας ἄνευ διακοπῆς ἤτοι χωρὶς νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τοὺς σταύλους τῶν κτηνοτρόφων, (savat). Κατὰ τὸ τουρκικὸν λεξικὸν τοῦ Σαμῆ μπέη Φράσερη σημαίνει : ποταμὸς ὅπου ποτίζονται τὰ κτήνη.
σούγιουλο, τὸ=(Θρ.Κ.), ὑδραγωγὸς σωλήν, ὑδραγωγεῖον, αὔλαξ νεροῦ, (suyolu).
σουγιούτι, τὸ=(Θρ.Π.), ἰτέα, (suyut).
σουϊταρής, ὁ=γελωτοποιός, κατ' ἐπέκτασιν ἀλήτης, (soıtarı).
σούκιουρ' 'Αλλάχ !=δόξα τῷ Θεῷ, εὐχαριστία τῷ Θεῷ, (şükür Allah !).
σουλαντίζω=(Θρ.Κ. ακΜ.), ποτίζω, καταβρέχω, (sulamak).
σουλάτισμα, τὸ=πότισμα, (ἀπὸ τὸ ρῆμα sulamak).
σουλιμάς, ὁ=εἶδος ψιμυθίου (sülümen).
—σουλτάνος, ὁ=ἀνώτατος ἄρχων διαφόρων μουσουλμανικῶν ἐπικρατειῶν, (sultan).
σούλφι ἢ σούλφ', τὸ=(Θρ.Π.), συμβιβασμός, ἐκκαθάρισις, διακανονισμός, ἀπὸ τὴν τουρκικὴν λέξιν: sulh, διαμορφωθεῖσαν ὑπὸ τῶν 'Ελλήνων εἰς σούλφ'. Οἰκ.
σούμπασης, ὁ=(Θρ.Κ.), δεκατιστὴς ἢ τοπικὸς διοικητικὸς ἄρχων, φροντιστὴς τσιφλικίου, (subaşı), (κατὰ τὸ 'Αρχεῖον Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυ-

ροῦ, Τ. 21, ἀστυνόμος τουρκικῆς διοικήσεως).

σουνγκί, τὸ = (Θρ.Π.), λόγχη, (süngü).

—σουννέτι ἢ σουννέτ', τὸ = περιτομή, τελετὴ τῆς περιτομῆς, (sünnet).

σουννετεύω ἢ σουννετίζω = περιτέμνω, ἐφαρμόζω τὴν περιτομήν, (sünnet etmek).

—σουννετλής. ὁ = περίτμητος, (sünnetli).

—σουνεττσής, ὁ = εἰδικὸς διὰ περιτομὰς ἰατρός, (sünnetçi).

σουπελεντίζω = (Θρ.Κ.), ὑποψιάζομαι, ἀμφιβάλλω, (şuphelenmek).

σουπελὴς ἢ σουπελίδικος -ικη -ικο = (Θρ.Κ.Π.), ὕποπτος, ἀμφίβολος, (şupheli).

σουπές, ὁ = (Θρ.Π.), ὑποψία, (şuphe).

σουπεσίδης ἢ σουπεσίζικος -ικη -ικο = (Θρ.Π.), ἀνύποπτος, ὁ μὴ ἐμπνέων ὑποψίαν, (şuphesiz).

σουρατὰν γκιορμέ, ὁ = (Π.), βλ. τὴν λέξιν : σοναντὰν γκιορμές.

σουράτι ἢ σουράτ', τὸ = (Θρ.Κ.Π. ακΜ.), μορφή, φυσιογνωμία, ἄγριον πρόσωπον, μοῦτρο, σχῆμα, εἰκών, (surat). Οἰκ.

σουραχὶ ἢ σουραΐ, τὸ = (Θρ.), φιάλη πλατύμορφος, παγούρι, (sürahi). Οἰκ.

σουργκιούνι ἢ σουργούν', τὸ = ἔξορία, ὑπερορία, (sürgün). Οἰκ.

σουρέτι, τὸ = βλ. τὴν λέξιν : σουράτι.

σουρί, τὸ = (Θρ.Π.), ποίμνιον, πλῆθος, (sürü).

—σουρμές, ὁ = (Θρ.Π.), σύρτης, βαφὴ τῶν βλεφαρίδων, (sürme). Διὰ τοὺς Τούρκους ἔχει καὶ ἄλλας σημασίας.

—σουρουκλεμές, ὁ = ὁ συρόμενος ὑπ' ἄλλου, ἑτεροκίνητος, συνοδός, (sürükleme).

σουρουκλεντίζω = (Θρ. ακΜ.), παρασύρω, ἑλκύω, (sürüklemek).

—σουρτουκεύω = πλανῶμαι, ἀλητεύω. Τὸ ρῆμα τοῦτο διεπλάσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς λέξεως: σουρτούκης.

— σουρτούκης ἢ σουρτούκ'ς, ὁ = ἀλήτης, πλάνης, κακοήθης, (sürtük) Οἰκ.

σουσάκα, ἡ = (Θρ. ακΜ.), κολοκύθα. Ἴσως νὰ μὴν εἶναι τουρκικὴ λέξις, διότι δὲν εὑρέθη ἡ ἀντίστοιχος.

—σουσάμι ἢ σουσάμ', τὸ = σήσαμος, (susam).

—σουσαμόλαδο, τὸ = τὸ ἐκ σησάμου ἔλαιον, (susam yağı).

—σουτζούκι ἢ σουτζούκ', τὸ = χονδρὸς ἁλλᾶς (λουκάνικον) εἴτε ἐκ κρέατος εἴτε ἐκ πολτοῦ σταφυλίτου, (sucuk).

σουττσής, ὁ = (Θρ.Κ.Π.), γαλακτοπώλης, (sütçü).

σουφούρ', τὸ = (Π.), βλ. τὴν λέξιν: σεφίρ'.

—σουφράς, ὁ = χαμηλὴ τράπεζα φαγητοῦ, πέριξ τῆς ὁποίας οἱ συνδαιτυμόνες ἐκάθηντο ὀκλαδόν, χρησιμοποιοῦντες ἐπὶ τῶν γονάτων των ἐνιαίαν πετσέταν, (sofra). Οἰκ.

σοφάς, ὁ = (Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἀνάκλιντρον, δωμάτιον ὑποδοχῆς, (sofa). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : αἴθουσα, διάδρομος ἐν εἴδει αἰθούσης.

σοφρὰς ὁ = βλ. τὴν λέξιν : σουφράς.

σοφταλίδ', τὸ = (Π.), βλ. τὴν λέξιν : σεφτέλι.

—σοφτάς, ὁ = φοιτητὴς τῆς θεολογίας εἰς ἱεροσπουδαστήριον (medrese) πρὸ τῆς κεμαλικῆς ἐποχῆς, θεολόγος, (softa). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.

σπαχὴς ἢ σπαῆς, ὁ = βλ. τὴν λέξιν : σιπαχής.

στουπέτσι ἢ στουμπέτσι, τὸ = (Θρ. Π. ακΜ.), ἀνθρακικὸς μόλυβδος, ὑλικὸν διὰ στόκον, (ustubeç).

στράφι, τὸ=(Θρ. ακΜ.), σπατάλη, (israf). Πῆγε στράφι.

Τ

—ταβάνι ἢ ταβάν', τὸ=ὀροφή, (tavan). Οἰκ.

—ταβάς, ὁ=μέγα ταψί, ἁπλάδι. Κατὰ τοὺς Τούρκους τηγάνι, (tava). Οἰκ.

—ταβατούρι ἢ ταβατούρ', τὸ=μέγας θόρυβος, κοινὴ φήμη, (tevatür).

ταβλαμπάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ταμπλαμπάς.

ταγίνι ἢ ταγίν', τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), σιτηρέσιον, (tâyin). Κατά τινα ἐτυμολογίαν παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : ταγή.

—ταζέδικος ἢ ταζέδ'κος -ικη -ικο ἢ ταζέτικος=νωπός, πρόσφατος, (taze). Οἰκ.

—ταήμι ἢ ταήνι ἢ ταΐνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ταγίνι.

—ταϊφάς, ὁ = πλήρωμα, σῶμα στρατιωτικόν, ἀκολουθία, φυλή, στῖφος, οἰκογένεια, ναύτης, (tayfa). Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α195.

τακαβίτης ἢ τακαβίτ'ς, ὁ=συνταξιοῦχος, (tekaüt).

τακάτ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), δύναμις, ἱκανότης, σθένος, (takat).

τακεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : τακηλντίζω.

τακηλντίζω=(Θρ.),τοποθετῶ ἄνθος, ἀναρτῶ τι εἰς ἑμαυτόν, φορῶ κοσμήματα, ἐπαίρομαι,(takınmak).

—τακίμι ἢ τακίμ', τὸ=σκευή, ὀργανοπαικτικὸν συγκρότημα, σύνολον ἐργαλείων χρησιμοποιουμένων ὁμοῦ, ξύλινον τσιμπούκι διὰ τὸ κάπνισμα σιγαρέττων, (takım).

τακλίτι ἢ τακλίτ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), μίμησις, παραποίησις, (taklit).

—τακρίρι ἢ τακρίρ', τὸ=δήλωσις, βεβαίωσις, ἐπικύρωσις, ἔκφρασις, ὁμολογία, κατάθεσις ἐπὶ δικαστηρίου, ρηματικὴ διακοίνωσις τῆς Ὑψηλῆς Πύλης (takrir).

τακτίζω=(Θρ.Κ.), σκαλώνω, προσκαλῶ, δίδω, (takmak).

ταλατόρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ταρατόρ'.

ταλίγκα, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : νταλίγκα.

ταλίμι ἢ ταλίμ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), διδασκαλία, ἄσκησις, ἐκμάθησις, γυμνάσια στρατοῦ, (talim). Οἰκ.

ταλκούτζος=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : νταλγκίτσ'.

τὰμ ἢ ταμάμ'=Θρ.Κ.Π. ακΜ.), πλήρης, σωστός, καὶ ἐπίρ. μόλις, (tam ἢ tamam). Οἰκ.

ταμάνιμος=(Κρ.), ἀναμφιβόλως, (tamamen=ἐξ ὁλοκλήρου, κυριολεκτικὴ σημασία).

ταμάχης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν ταμαχκιάρης, Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης Εἰρ. Σπανδωνίδη.

—ταμάχι ἢ ταμάχ', τὸ=πλεονεξία, φιλαργυρία, (tamah).

—ταμαχκιάρης -ισσα -ικο ἢ ταμακιάρης,=πλεονέκτης, ἄπληστος. (tamahkâr).

—ταμαχκιαρλίκι, τὸ = πλεονεξία, ἀπληστία, (tamahkârlık).

ταμίρ', τὸ=(Θρ.Π.), ἐπιδιόρθωσις, (tamir). Οἰκ.

ταμπακάς, ὁ=(Θρ.), στρῶμα, ὀροφή, πτυχή, κατηγορία, (tabaka). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : κόλλα χάρτου.

—ταμπάκης ἢ ταμπατσής, ὁ=βυρσοδέψης, (debag, ἀραβιστὶ καὶ dabak, τουρκιστί).

ταμπανὰ κουββὲτ=βλ. τὴν λέξιν : νταμπάνι.

ταμπάντζα, ἡ=(Θρ.Κ.Π.), παλάμη χειρός, ράπισμα, πιστόλιον, (tabanca).

ταμπάτζα, ἡ=ἰμὰς τοῦ ὅπλου (tabanca). Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Β138.

ταμπαχανάς, ὁ= Θρ.Κ.Π. ακΜ.), βυρσοδεψεῖον, (dabağhane).

—τάμπγια=ὀχύρωμα, φρούριον, (tabya).

ταμπιέτι ἢ ταμπιέτ', τὸ=(Θρ.Π. Η.), φύσις, χαρακτήρ, συνήθεια, ἕξις, (tâbiiyet).

ταμπλαμπὰς ὁ=(Κ.), εὐτραφής, παχύσαρκος, (ἐπίθετον χρησιμοποιούμενον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας σκωπτικῶς διὰ τοὺς μητροπολίτας-συνοδικοὺς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, tavlibaş ἢ tavlubaş. Ὑπάρχει καὶ ρῆμα : tavlanmak=παχύνω).

ταμπλάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: νταμλάς.

ταμπουράς, ὁ=κιθάρα, μικροτέρα τοῦ ταμπουριοῦ (βλ. τὴν μεθεπομένην λέξιν).

—ταμπούρι ἢ ταμπούρ', τὸ=τάγμα, ἢ (κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἔννοιαν) ἀμυντικὸν προπέτασμα, χαράκωμα, ὀχύρωμα, προμαχών, (tabur).

—ταμπούρι, τὸ=εἶδος κιθάρας μὲ ἓξ χορδάς, καλούμενον καὶ μπουζούκι, (tambur).

—ταμπουρώνομαι = ἀμύνομαι ἢ προφυλάσσομαι ἐντὸς ὀχυρώματος. Βλ. καὶ τὴν λέξιν : ταμπούρι.

τανελὴς ἢ τανελίδικος -ικη -ικο ἢ τανὲ-τανὲ=(Θρ.Κ.Π.), ἀποτελούμενος ἀπὸ κόκκους, μοναδικός, εὐαρίθμητος, εὐδιάκριτος, (taneli).

—τανζιμάτ', τὸ=αἱ μεταρρυθμίσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐξησφάλιζαν τὴν πλήρη θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ὑπηκόους τοῦ Σουλτάνου καὶ τὴν ἐξίσωσιν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν Μουσουλμάνων. Αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται περιελήφθησαν εἰς τὸ διάταγμα τῆς 2 Νοεμβρίου 1839 (χάττ-ι-σερὶφ) καὶ κυρίως εἰς τὸ μετέπειτα διάταγμα τῆς 18 Φεβρ. 1856 (χάττι-χουμαγιούν), ἐπιβληθὲν διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τοῦ 1856. Καμμία ἀπὸ τὰς ὡς ἄνω μεταρρυθμίσεις δὲν ἐφηρμόσθη ποτέ, (tanzimat).

τάξιλντάρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ταχσιλντάρης.

ταξίτι ἢ ταξίτ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), προθεσμία, δόσις, μερικὴ πληρωμή, (taksit).

—ταούκ-γκιογιουσού, τὸ=γλύκισμα μὲ γάλα καὶ στῆθος ὄρνιθος, (tavuk göğüsu).

—ταοὺκ-γκιοξού, τὸ=γλύκισμα, τὸ περιγραφὲν εἰς τὴν προηγουμένην σύνθετον λέξιν. Ἡ λέξις «ταοὺκ-γκιοξοὺ» εἶναι λανθασμένη.

τάπα, ἡ=(Θρ.Π. Η.ακΜ.), φελλός, (συνήθως βαρελίου), (tapa, ἰταλ. λέξις).

ταπάντζα, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : ταμπάντζα.

—ταπί, τὸ=τίτλος ἰδιοκτησίας ἀγρῶν, τίτλος νομῆς δημοσίων γαιῶν, πιστοποιητικὸν τοῦ κτηματολογίου, (tapu).

ταραμπχανάς, ὁ=νομισματοποιεῖον, (zarbhane ἢ darbhane). Ὁ πισινός μου δὲν εἶναι ταραμπχανάς.

ταρατόρ', τὸ=(Θρ.), εἶδος σαλάτας ἢ σάλτσας μὲ ξυνόγαλα, καρύδια καὶ ψιλοκομμένα τεμάχια ἀγγουριοῦ, εἶδος ὀμελέττας (τυρὶ φέτα, νερό, βούτυρον, αὐγά), (tarator).

ταράφι ἢ ταράφ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), πλευρά, μέρος, κόμμα, κλίκα, ἄποψις, (taraf).

ταρικάτι, τὸ=(Θρ.), νέος ἀτίθασος, φιλόνεικον παλικάρι, (tarikat). Κατὰ τοὺς Τούρκους : θρησκευτικὸν τάγμα.

ταρλάς, ὁ=(Θρ.Π.), ἀγρός, (tarla).

ταρσανάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τερσανάς.

ταρταγάν'=(Π.), ράκος, κουρελιασμένος, (dardağan).

τὰς ταμὰμ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : τάμ.

ταστσής, ὁ=(Θρ.Π.), χαράκτης πετρῶν, μαρμαράς, (taşçı).

τάταρης, ὁ=ἔφιππος ταχυδρόμος, (tatar).

ταtλὴς ἢ ταtλίδικος -ικη -ικο=(Θρ. Κ.Π. ακΜ.), γλυκύς, (tatli).

ταυραμπάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ταμπλαμπάς. Τὸν τραγογένη, τὸν ταυραμπά, μουρμούρισε . . . «Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται», Νίκου Καζαντζάκη.

ταφλάνι ἢ ταφλάν', τὸ=δαφνοκέρασος, (taflan).

ταχβίλι, τὸ=συναλλαγματική, γραμμάτιον, (tahvil).

—ταχίνι, τὸ=πολτὸς ἐκ σησαμίου, (tahin).

ταχμίν', τὸ=(Θρ.Π.), εἰκασία, ὑπολογισμός, (tahmin).

ταχσιλντάρης ἢ ταξιλντάρης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), εἰσπράκτωρ, (tahsildar).

ταχταραβάνι ἢ ταχταραβάν', τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), φορεῖον μεταξὺ δύο ἡμιόνων καὶ ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἔννοιαν : ὑψηλὸν μέρος, (taht-revan). Εἶναι ταχταραβάνης=ὑψηλός.

—ταχτάς, ὁ=χώρισμα κήπου διὰ λαχανικὰ καὶ ἄνθη, βραγιά, (κατὰ τὴν κυρίαν τουρκικὴν ἔννοιαν =σανίς, ξύλον), (tahta).

ταχτιραβάνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ταχταραβάνι.

—ταψί, τὸ=δίσκος ἐκ μετάλλου, χρησιμεύων διὰ ψήσιμον, (tepsi).

τεβεκκέλης -ισσα -ικο=(Θρ.Π.), ἀνόητος, ἐπιμήθειος, (tevekkeli). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : εἰς μάτην, τυχαίως, ἀσκόπως.

—τεζγιάχι, τὸ=τηλία (πάγκος) τεχνιτῶν (ὑποδηματοποιῶν, ξυλουργῶν, κρεοπωλῶν, καφεψῶν κ.τ.λ.), (tezgâh).

—τεζγιαχτάρης, ὁ=ὑπάλληλος ἢ τεχνίτης τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην λέξιν πάγκου, (tezgâhdar).

—τεζκερές, ὁ=γραμμάτιον, ἀπόδειξις, κρατικὸν ἔγγραφον, κρατικὴ ἀνακοίνωσις, ἐσωτερικὸν διαβατήριον, φορεῖον, (tezkere).

—τεκερλέκι ἢ τεκερλέκ', τὸ=(Θρ. Κ.Π.), τροχός, (tekerlek).

τεκερμεκέρ = (Θρ.Π.), ἀπὸ ἐπάνω ἕως κάτω, (tekermeker). Γλύστρησε τεκερμεκέρ.

—τεκές, ὁ=μοναστήριον μουσουλμάνων, κυρίως δερβίσηδων, (teke). Οἱ τεκέδες κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ κεμαλικοῦ καθεστῶτος.

τέκικος=(Θρ.Κ.Π.), περιττὸς (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἄρτιον), μόνος, μοναδικός, (tek).

τεκκές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τεκές.

τεκλίφι, τὸ = (Θρ.Κ.Π. ακΜ.), διάκρισις, σχέσις, πρότασις, τύπος, ἐθιμοτυπία, παρεξήγησις, δυσαρέσκεια, (teklif).

τεκλιφσίζικα=(Θρ.Κ.Π.), οἰκείως, ἄνευ ἐθιμοτυπίας (βλ. τὴν προηγουμένην λέξιν δι' ἐτυμολογίαν).

τεκμές, ὁ=(Θρ.Κ.), λάκτισμα ἐκ μέρους ἀνθρώπων, (tekme). Κὴτς =λάκτισμα ἐκ μέρους ζώου.

τεκνεφές, ὁ = (Θρ.), ἀσθενικός, ἀσθματικός, (teknefes).

τὲκ - τοὺκ=(Θρ.Κ.Π.), σπανίως, ἀτελῶς, μετρίως, ποῦ καὶ ποῦ, (tek - tuk).

—τελάκης, ὁ=ὑπηρέτης τῶν λουτρῶν (χαμαμίων), συνήθως πλύνων καὶ κάμνων μασάζ, (tellâk).

τελαλέτ, τὸ = ἔνδειξις, ὑπόδειξις. Διὰ τὴν ἐτυμολογίαν βλ. τὴν λέξιν : τελάλης.

—τελάλης, ὁ=δημόσιος κῆρυξ, (tellal ἢ dellal). Κατά τινα ἐτυμολογίαν ἡ λέξις αὐτὴ εἶναι ἡ ἑλληνικὴ «διαλαλητής». Ὁ Νικηφόρος Μοσχόπουλος ἀμφισβητεῖ τὴν ἐτυμολογίαν αὐτήν, λέγων ὅτι εἶναι ἀραβικὴ λέξις, παραληφθεῖσα εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, (βλ. «Καθημερινήν», 7 Σεπτεμβρ. 1957).

τελαλιγιέ, τὸ=μεσιτεία τοῦ δημοσίου κήρυκος. Διὰ τὴν ἐτυμολογίαν βλ. τὴν λέξιν : τελάλης.

τελαλίκι, τὸ=τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δη-

μοσίου κήρυκος. Διὰ τὴν ἔτυμολογίαν βλ. τὴν λέξιν : τελάλης.

τελατίνι, τὸ=(Θρ.), εἶδος δέρματος, (telâtin).

τελέκης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τελάκης.

τέλι, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), σύρμα, στόλισμα, κλωστή, τηλεγράφημα, (tel).

τελβὲς ἢ ντελβές, ὁ=(Θρ.Κ.), ὑποστάθμη, ἰδίᾳ τὸ καθίζημα τοῦ καφέ, (telve).

—τεμενάς, ὁ=χαιρετισμὸς διὰ τῆς χειρὸς φερομένης εἰς τὸ στόμα καὶ ἔπειτα εἰς τὸ μέτωπον, εὐχή, πόθος, παράκλησις, (temennah).

τεμετού, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), φόρος τῶν κερδῶν, (temettu). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : κέρδος, μέρισμα.

—τεμπέλης ἢ τεμπέλ'ς -ισσα -ικο= ὀκνηρός, φυγόπονος, (tembel).

—τεμπελιά, ἡ=ὀκνηρία, φυγοπονία, (tembellik).

—τεμπεσίρι, τὸ=κιμωλία, (tebesir).

τεμπίχι ἢ τεμπίχ', τὸ=(Θρ.Π. Η.), ἔλεγχος, ἐπιτίμησις, ἐξουσία, σύστασις, εἰδοποίησις, παραγγελία, διαταγή, (tenbih). Οἰκ.

τεναχαλίκι, τὸ ἢ τεναχάς, ὁ=(Θρ.), μοναξιά, ἔλλειψις πολυανθρωπίας, εὐκαιρία, (tenhalik). Οἰκ.

τενεκές, ὁ=ψευδάργυρος, δοχεῖον ἐκ ψευδαργύρου, ὁ μὴ ἔχων τι τὸ βάσιμον, ἀδαής, (teneke). Αὐτὸς εἶναι ὅλως διόλου τενεκές.

—τενεκετζής, ὁ=κατασκευαστὴς ἢ ἐπιδιορθωτὴς σκευῶν ἐκ ψευδαργύρου, ὑδραυλικός, (tenekeci).

τενταρίκι ἢ τενταρίκ', τὸ=(Θρ.Π.), ἐξεύρεσις ἢ προμήθεια διαφόρων εἰδῶν, ἰδίᾳ τροφίμων, (tedarik).

τενταρικλής, ὁ=(Θρ.Π.), προμηθευτὴς τῶν ἀναγκαιούντων τροφίμων, προνοητικός, (tedarikli).

—τέντζερες, ὁ=χύτρα, (tencere). Οἰκ.

—τεπές, ὁ=κορυφή, λόφος, (tepe). Οἰκ.

τεπτίλι ἢ τεπτίλ', τὸ—(Θρ.Π.), μεταλλαγή, μεταμφίεσις, (tebdil). Ἔγινε τεπτίλι = μετημφιέσθη. Οἰκ.

τεραζί, τὸ=(Κρ.), εἶδος ζυγαριᾶς, (terazi).

—τερζής, ὁ=ράπτης, συνήθως ἐνδυμάτων ἀπὸ σαγιάκι, (terzi). Οἰκ.

τεριακλής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : θεριακλής.

τερλίκι ἢ τερλίκ', τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), ἐμβάς, παντούφλα πάνινη, συνήθως χειροποίητη, (terlik).

τερμπιγές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), διαπαιδαγώγησις, ἀγωγή, ἐπίπληξις, ἄρτυμα φαγητοῦ, ἰδίᾳ αὐγολέμονον ἢ σάλτσα, προσεκτικὴ παρασκευὴ φαγητοῦ, (terbiye). Οἰκ.

τερμπιγιεσίζης -ισσα -ικο = (Θρ.Κ. Π.), ἀπαίδευτος, στερούμενος ἀνατροφῆς, ἀνάγωγος, (terbiyesiz)

τέρς, τὸ=(Θρ.Π.), ἡ ἀνάποδη ὄψις ὑφάσματος, (ters).

—τερσανάς, ὁ=νεώριον, ναύσταθμος, (tersane).

τέρσης, ὁ=(Θρ.Π.), διεστραμμένος, ἰδιότροπος, ἀντιτιθέμενος, (ters).

—τερτζουμάνος, ὁ=διερμηνεύς, (tercüman).

—τερτίπι ἢ τερτίπ', τὸ=μέθοδος, τρόπος, τέχνασμα πρὸς ἀποπλάνησιν, (tertip).

—τερτιπιτζής ἢ τερτιπτζής, ὁ=χρησιμοποιῶν τεχνάσματα πρὸς ἀποπλάνησιν, (tertipçi).

—τερτιπλὴς -ίδισσα -ίδικο=μεθοδικός, εὐγενής, γνώστης τεχνασμάτων, (tertipli).

τεσγιάχι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τεζγιάχι.

τεσκερές ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τεζκερές.

τεσλίμι ἢ τεσλίμ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), παράδοσις, ἐγχείρισις, (teslim). Οἰκ.

τεστές, ὁ=δεσμὶς φυσεκίων ἢ χαρτοπαιγνίων, (teste).

τετίκι ἢ τετίκ', τὸ=(Θρ.), σκανδάλη τυφεκίου ἢ περιστρόφου, ἀκρότατον σημεῖον πράγματος, (tetik).

τεφαρίκι ἢ τεφαρίκ', τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), κόσμημα, ἀριστούργημα, ἀντικείμενον ἢ ἔργον ἐκλεκτόν, μικρὸν πρᾶγμα, περίεργον καὶ κομψόν, (tefarik). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: ἄρωμα μόσχου. Οἰκ.

τέφι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: ντέφι.

—τεφτέρι ἢ τεφτέρ', τὸ=κατάστιχον, τετράδιον, κατάλογος, (defter). Κατά τινας παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως: διφθέρα.

τεφτερντάρης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), κεντρικὸς ταμίας μιᾶς ἐπαρχίας (defterdar).

τεφτερχανάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), κτηματολόγιον, (defterhane).

τεψί, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: ταψί.

τζαγούσης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τσαούσης. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α 201, 324.

τζαμεντάνι, τὸ=(Θρ.Π.), ἑρμάριον δι' ἐνδύματα ἢ ἀσπρόρρουχα, δισάκκιον, (camadan).

—τζαμί, τὸ=μουσουλμανικὸς εὐκτήριος οἶκος, τέμενος, (cami).

—τζάμι ἢ τζάμ', τὸ=ὕελος, (cam). Οἰκ.

—τζαμτζής, ὁ=ὑελοθέτης, ὑαλοπώλης, (camci).

τζαμεκιάν', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), ὑελόφρακτον μέρος οἰκίας, (camekân).

τζαμέσ', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: τζαμούζα.

τζαμούζα, ἡ=(Κρ.), βούβαλος, ὑβριστικῶς διὰ τὰς γυναῖκας, (camus).

—τζάμπα=δωρεάν, (caba).

—τζαμπάζης, ὁ=ἀκροβάτης, σχοινοβάτης, ζωέμπορος, (cambaz).

τζαμπαλαντίζω=(Θρ.), προσπαθῶ, καταβάλλω κάθε προσπάθειαν, ἀγωνιῶ, ἀσπαίρω, κινῶ χεῖρας καὶ πόδας, ἀγωνίζομαι νὰ διαφύγω, (cabalanmak). Οἰκ.

—τζαμφές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τζανφές.

—τζαναμπέτης -ισσα -ικο = μοχθηρός, δύστροπος, (cenabet). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει: ἄπλυτος, ἄθλιος, συχαμερός.

—τζάνεμ' ἢ τζάνιμ=ψυχή μου, ἀπὸ τὴν λέξιν: can=ψυχή, canim=ψυχή μου.

τζανεριά, ἡ=(Θρ. ακΜ.), δαμασκηνέα, (can eriği).

τζάνεριν', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: τζανεριά.

τζάνιμ=βλ. τὴν λέξιν: τζάνεμ.

τζανλαντίζω=(Θρ.), ἐμψυχώνομαι, λαμβάνω θάρρος, ἐνισχύομαι, (canlanmak).

τζανσίζης ἢ τζανσίζ'ς -σσα -ικο = (Θρ.), ἄψυχος, ἀδύνατος, φιλάσθενος, (cansiz). Οἰκ.

τζανούης, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: τζανσίζης.

τζαντές, ὁ=(Θρ.Κ.Π. Η.), λεωφόρος, δρόμος, (cadde).

τζαντή, ἡ=μάγισσα, μέγαιρα, (cadi).

—τζανφὲς ἢ τζαμφές, ὁ=μεταξωτόν, (canfes).

τζαούσης, τζαγούσης, ἢ τζαούσιος= βλ. τὴν λέξιν: τσαούσης.

τζαπαλαύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: τζαμπαλαντίζω.

τζάρι, τὸ = πέπλος, κεκρύφαλος (τσεμπέρι), (car). Ἀπομνημονεύματα Α. Συγγροῦ.

τζαρσί, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: τσαρσί.

τζασίτης, ὁ= κατάσκοπος (çaşit). Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη, πολλ.

τζατζίκι, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), σαλάτα μὲ γιαούρτι καὶ ψιλοκομμένον ἀγγούρι, (cacik).

τζατμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τσατμάς. Ἀπομν. Μακρυγιάννη Β 196.

τζαχάλτ'ς, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: τζαχίλης.

τζαχίλης ἢ τζαχίλ'ς ὁ=(Θρ.Κ.), ἀ-

μαθής, ἄπειρος, ἀγράμματος, (cahil).

τζαχτζίργι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τσαξίρι.

τζάχτι, τὸ=κόπος, προσπάθεια, (ceht).

τζεβαΐρι, ἢ τζεβαέρι, τὸ=(Θρ.Π.), ἀδάμας, κόσμημα, πολύτιμος λίθος, (cevahir).

τζεβαερτζής, ὁ = ἀδαμαντοπώλης, (cevahirci).

τζεζάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), πρόστιμον, ποινή, (ceza). Οἰκ.

τζελάτης ἢ τζελάτ'ς, ὁ=(Θρ.Π.), δήμιος, (cellât). Οἰκ.

τζελβές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τζιλβές.

—τζελεμπής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τσελεμπής.

—τζελέπης ἢ τζελέπ'ς, ὁ=ὁ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγωγεύς, συνήθως ζώων, ζωέμπορος, (celep).

—τζέπη, ἡ=φυλάκιον, (cep).

—τζεμπχανὲς ἢ τζεμπιχανές, ὁ=πυριτιδαποθήκη, πυρῖτις καὶ ἄλλα πολεμοφόδια, (cephane ἢ cepane).

τζεντζεφίλι, τὸ = βλ. τὴν λέξιν : τσεντσεφίλι.

τζεπκένι ἢ τζεπκέν', τὸ = (Θρ. Κ. ακΜ.), κοντὸν σακκάκι χωρὶς μανίκια ἀπὸ σαγιάκι, (çepken).

τζεράχης ἢ τζεράχ'ς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), χειροῦργος, (cerrah). Οἰκ.

—τζερεμές, ὁ = ἀδικαιολόγητον πρόστιμον, ἄδικος ζημία, συνεκδοχικῶς, νωθρὸς ἄνθρωπος, (cereme).

τζερεμετζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ὁ ἐπιβάλλων τὸ πρόστιμον ἢ τὴν ποινήν. Ἡ λέξις αὐτὴ δὲν εὑρέθη εἰς τὰ τουρκικὰ λεξικά.

—τζερεμετίζω=ἐπιβάλλω πρόστιμον, προξενῶ βλάβην, ἐξοδεύω ἀσκόπως, (λεξικὸν Ἠπίτη).

—τζερεμετισμένος = τιμωρημένος, ὑποστὰς ζημίαν, (βλ. τὴν λέξιν : τζερεμὲς διὰ τὴν ἐτυμολογίαν), Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη.

τζεσαρέτ', τὸ=(Π.) βλ. τὴν λέξιν : τζετζαρέτι.

τζετζαρέτι, τὸ=(Θρ.), θάρρος, τόλμη, (cesaret). Οἰκ.

τζερτζεβατικὰ=βλ. τὴν λέξιν : ζαρζαμπατικά, ζαρζαβάτι, (Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται, Νίκου Καζαντζάκη).

τζεχές', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : τσεγίζι.

τζιβαΐρ', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : τζεβαΐρι.

τζιβρές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τσεβρές.

—τσιγέρι ἢ τζιέρι, τὸ=ἦπαρ, (ciğer).

τζιγκενές, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : τσεγκενές.

τζιγούμι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : γκιουγιούμι.

τζιζάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τζεζάς.

τζιζβές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), προχοΐς, βραστὴρ καφέ, (cezve).

τζιζμέδες, οἱ=(Θρ.Π.), μεγάλα ὑποδήματα (μπότες), (çizme).

τζιλάτης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τζελάτης.

τζιλβελής, ὁ=(Θρ.Π.), χαριτωμένος, φιλάρεσκος, (civleli).

τζιλβές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἐρωτοτροπία, χάρις, γοητεία, ἐρωτικὴ συντεχνία, ἀκκισμός, (cilve). Οἰκ.

τζιλίμι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : κιλίμι.

τζιναέτ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), κακούργημα, κακουργιοδικεῖον, (cinayet). Οἰκ.

τζίνσι ἢ τζίνσ' τὸ=(Θρ.Κ.Π.), γένος, φῦλον, φυλή, εἶδος, (cins).

τζιράκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τσιράκι. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, πολλ.

τζιρακλίκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τσιρακλίκι.

—τζιρίτι, τὸ=ἀκόντιον, δόρυ, ἀκοντισμός, τρέξιμον, (cirit).

τζιτζί, τὸ=(Θρ.), παιχνίδι, (cici). Διὰ τοὺς Τούρκους εἶναι καὶ ἐπίθετον (κομψὸς) καὶ σημαίνει ἀκόμη καὶ μικρὸν πρᾶγμα.

τζιφτλίκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τσι-

φλίκι. Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη, Α 157.

τζοάπ', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: τζουχάπι.

τζοβαΐρι, ἢ τζοβαΐρ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν: τζεβαΐρι. Τὰ τζοβαϊρικὰ τῆς νύφης.

—τζομέρτης ἢ τζομέρτ'ς -ισσα -ικο =γενναιόδωρος, ἐλευθέριος, (cömert).

τζορμπάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τσορμπάς.

—τζοτζές, ὁ=πυγμαῖος, νάνος, (cüce).

τζουβέκι, τὸ=(Ἀθῆναι), βλ. τὴν λέξιν: γκιουβέτσι.

τζουζού, ἡ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: τσεζγκί.

τζουλούφ' ἢ τζουλουφλήκι, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: ζουλούφι.

τζουμέρτης ἢ τζουμέρτ'ς -ισσα -ικο= βλ. τὴν λέξιν: τζομέρτης. Οἰκ.

—τζουμπές, ὁ=κοντὸς γουνωτὸς ἐπενδύτης ἢ ποδήρης χιτὼν τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Σήμερον φέρεται μόνον ὑπὸ τῶν ἱερέων. (cübbe). Οἰκ.

—τζουμπούσι ἢ τζουμπούσ', τὸ= συμπόσιον, διασκέδασις, ψυχαγωγία. Παράγεται κατὰ τοὺς μὲν ἀπὸ τὴν περσικὴν λέξιν, εἰσαχθεῖσαν εἰς τὴν τουρκικήν: τζουμπὶς =κίνησις καὶ κατ' ἄλλους ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν: συμπόσιον, ἀποδεικνύουσαν μάλιστα φθογγολογικῶς ὅτι τὸ υ ἐπροφέρετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ου: τζουμπούς= συμπόσιον.

τζουμπχανές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τζεμπχανές.

τζουρίτ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν: τζιρίτι.

τζουτζές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τζοτζές.

τζουχάπι ἢ τζουχάπ', τὸ=(Θρ.), ἀπόκρισις, (cevap). Οἰκ.

τζουχαπλής, ὁ=(Θρ.), ὁ ἀπαντῶν, αὐθάδης, (cevapli, ἀλλ' ἡ λέξις αὐτὴ δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ τουρκικὰ λεξικά). Οἰκ.

—τζοχανταραῖος, ὁ=ἀκόλουθος ἄρχοντος ἢ μεγιστᾶνος, αὐλικὸς ὑπηρέτης, σωματοφύλαξ, (cihandari). Πέντε Τοῦρκοι τὴν κυνηγοῦν, πέντε τζοχανταραῖοι. Δημ. τραγούδι: Τῆς Λενιῶς τοῦ Μπότσαρη.

—τζοχαντάρης, ὁ=μονάρχης, ἄρχων, μεγιστάν, (cihandar).

—τιμάρι ἢ τιμάρ' ἢ τ'μάρ', τὸ=α) περιποίησις, κτένισμα ζώου, κυρίως ἀλόγου β) μικρὰ ἔκτασις γῆς παραχωρηθεῖσα εἰς διαπρέψαντα στρατιωτικόν, (timar).

—τιμαριώτης, ὁ=κάτοχος τιμαρίου, (timarci).

τιμαρτζής, ὁ=(Θρ.Π.), ἱπποκόμος, (timarci). Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν σημαίνει καὶ νοσοκόμος.

τιμαρχανάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), φρενοκομεῖον, (timarhane).

τιμαρχανετζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), διευθυντὴς φρενοκομείου, (timarhaneci).

τιουσινεύομαι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: ντουσουντίζω.

τιουτιούκ', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: ντουντούκι.

τίπκι=(Θρ.Κ.), ὅμοιος, ἀπαράλλακτος, (tipki).

τιριλτὶ=(Π.), ἀνέστη. Χριστὸς τιριλτὶ=Χριστὸς ἀνέστη.

τιρλίκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: τερλίκι.

τιρτίλι, τὸ=(Θρ.), τρόμος, τρεμούλα, ἀπὸ τὸ ρῆμα: titremek= τρέμω.

τιρτίλι ἢ τιρτίλ', τὸ=(Θρ.), ἄλυσος, χρυσοῦν νῆμα ἁλυσοειδές, (tirtil).

τιτζαρέτι ἢ τιτζαρέτ', τὸ=(Θρ.Κ.), ἐμπόριον, ἐμποροδικεῖον (ticaret). Οἰκ.

τιτζίκ', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: ντιπτσίκι.

τιτίζικος -ικη -ικο ἢ τιτίζης -ίζικα= (Θρ.Π.), παράξενος, γρινιάρης, λεπτολόγος, (titiz). Οἰκ.

τιφτίκι ἢ τιφτίκ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), λεπτὸν ἔριον αἰγὸς τῆς Ἀγκύρας, λεπτὸν ἔριον γενικῶς, διαλυόμενον ὕφασμα ἐκ τῆς πολυχρησίας, (tiftik).

τ'μάρ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τιμάρι.

τοβά, ἡ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: ντουάς.

τογραματζής, ὁ= βλ. τὴν λέξιν : ντογραματζής.

—τόζι ἢ τόζ', τὸ=σκόνη, (toz). Οἰκ.

—τοζλούκι ἢ τοζλούκ', τὸ=τόπος κονισαλέος, περικνημὶς (γκέττα), (tozluk). Εἰς ὡρισμένας περιοχὰς λέγονται : τουζλούκια.

τοκάς, ὁ=(Θρ.Κ.), πόρπη μεταλλίνη ἢ δερματίνη.

τοκάτ', τὸ=(Θρ.Κ.), ράπισμα, (tokat). Οἰκ.

τοκμάκι ἢ τοκμάκ', τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ρόπτρον, κόπανος, σφύρα, ὕπερος (γουδοχέρι), (tokmak).

τοκματσής, ὁ=(Θρ.), ὁ φέρων κόπανον, κοπανιστής, (tokmakçı).

τοκουνεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : ντουκουντίζω.

τολαντουρεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: ντολαντιρντίζω.

τολασεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : ντολαστίζω.

τοπάλης ἢ τοπάλ'ς, ὁ=(Θρ. ακΜ.), χωλός, (topal). Ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον.

τοπαρλαντίζω,=(Θρ.), διώκω, συναθροίζω, ὁδηγῶ ἀνθρώπους, (toparlamak).

—τόπι, τὸ=σφαῖρα, σωρός, δεσμὶς (χάρτου ἢ ὑφάσματος), τεμάχιον, πολυβόλον, βολή, (top).

τοπούζι ἢ τοπούζ', τὸ = (Θρ.Π. ακΜ.), ρόπαλον, (topuz).

τοπτὰν=(Θρ.Κ.), χονδρικῶς, ἐν τῷ συνόλῳ, (toptan).

τοπταντζής, ὁ=(Θρ.Κ.), ὁ ἀγοράζων χονδρικῶς, ἐν τῷ συνόλῳ, χονδρέμπορος, (toptancı).

—τοπτσής, ὁ=πυροβολητής, (topçu).

—τορβάς, ὁ=σάκκος, σακκίδιον, πήρα, (torba).

τουάφικος -ικη -ικο=βλ. τὴν λέξιν : τοχάφικος.

τουαφτσής, ὁ=(Θρ.Κ.), ἔμπορος, (tuhafiyeci).

τουαφτσίδικο, τὸ=(Θρ.Κ.), κατάστημα ψιλικῶν, (βλ. τὴν προηγουμένην λέξιν διὰ τὴν γραφήν. Δὲν ὑπάρχει μονόλεκτος τουρκικὴ λέξις σημαίνουσα : κατάστημα ψιλικῶν).

τουβάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ντουάς.

—τοῦβλο, τὸ = πλίνθος. Κατὰ τὸν λεξικογράφον Σαμῆ μπέη Φράσερη ἐκ τῆς λατινικῆς λέξεως : tegula, (tuğla).

τουγράς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τουράς.

τουζλούκι ἢ τουζλούκ', τὸ=(Θρ.), ἁλατοδοχεῖον, (tuzluk). Οἰκ.

—τούλι ἢ τούλ', τὸ=λεπτότατον διαφανὲς ὕφασμα ἐκ τῆς γαλλικῆς λέξεως : tulle, (tul).

—τουλούμι ἢ τουλούμ', τὸ=ἀσκὸς ἐκ δέρματος (πληρούμενος συνήθως μὲ τυρόν), (tulum).

τουλούμπα, ἡ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἀντλία, εἶδος κυλινδρικοῦ γλυκίσματος, (tulumba).

τουλούμπατζης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), πυροσβέστης, ἁλήτης, (tulumbaci).

—τουλπάνι ἢ τουλουπάνι, τὸ=λεπτὸν καὶ ἀραιὸν ὕφασμα, (tülbent).

—τουμπελέκι ἢ τουμπελάκι, τὸ= εἶδος μικροῦ τυμπάνου, συνήθως ἀπὸ πηλόν, ἀνοικτοῦ κατὰ τὸ ἕν στόμιον, (tübelek).

τούντζινος -η -ο=χάλκινος ἢ ὀρειχάλκινος, (tunz).

τοὺντς ἢ τούντσι, τὸ=(Θρ.Π.), χαλκός, ὀρείχαλκος (tunç). Οἰκ.

—τουράς, ὁ=ἀριθμὸς ἢ μονόγραμμα τοῦ σουλτάνου ὡς ὑπογραφή του, δεσμὶς ἀπὸ ράμματα, πηνίον. (tuğra ἢ tura). Κατὰ τὸν ἱστο-

ρικὸν Κ. Παπαρρηγόπουλον ὁ σουλτάνος Μουρὰτ ὑπέγραψε τὸ 1365 συνθήκην διὰ τῆς παλάμης του, ἐμβαπτισμένης εἰς μελάνην καὶ ἀποτυπωμένης ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου. Ἡ ὑπογραφὴ αὐτὴ διεμορφώθη κατὰ καιροὺς εἰς μονόγραμμα τῶν σουλτάνων, περιλαμβάνον, ἐκτὸς τοῦ ὑπογράφοντος σουλτάνου, τὸ ὄνομα τοῦ πατρός του εἰς τὰς λέξεις «πάντοτε νικητής».

—τουρλού, τὸ=φαγητὸν μὲ πολλὰ εἴδη λαχανικῶν, (türlü). Κατὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : εἶδος, γένος.

τουρμπάνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τουλπάνι.

—τουρμπές, ὁ = τάφος, μαυσωλεῖον, (türbe).

τουρμπούνι, τὸ = βλ. τὴν λέξιν : ντουρμπούνι.

τουρουντζί, τὸ=(Θρ.), πορτοκαλόχρουν χρῶμα, (turuncu).

—τουρσί, τὸ=καρποὶ ἢ λαχανικὰ εἰς ἅλμην ἢ ξεῖδι, (turşu). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : μαλακός.

τουρφαντὰς ἢ τρουφαντάς, ὁ=(Θρ. Κ.Π. ακΜ.), πρώϊμος, (καρπὸς ἢ λαχανικόν), (turfanda).

τουτζάρης ἢ τουτζάρ'ς, ὁ=(Θρ.Κ. Π.), ἔμπορος, (tüccar).

τουτκάλι ἢ τουτκάλ', τὸ=(Θρ.Κ. Π. ακΜ.), συνδετικὴ κόλλα, ψαρόκολλα, (tutkal).

τουτούν, τὸ=καπνὸς (καπνίσματος), σιγάρα, (tütün).

τουτουντζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), καπνέμπορος ἢ καπνοπαραγωγός, (tütüncü).

τουφάνι ἢ τουφάν', τὸ=(Θρ.), κατακλυσμός, θύελλα, τρικυμία, (tufan).

—τουφέκι ἢ τουφέκ', τὸ=τυφέκιον, (tüfek).

—τουφεκτσὴς ἢ τουφεξής, ὁ=κατασκευαστὴς τυφεκίων, ὁπλοποιός, (tufekçi).

τοχάφικος -ικη -ικο=(Θρ.Κ.), περίεργος, ἀστεῖος, παράξενος, (tuhaf).

τραπάντζα, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : ταμπάντζα.

τροβάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τορβάς.

τρουφαντάς, ὁ = βλ. τὴν λέξιν : τουρφαντάς.

τσαγανός, ὁ=(Θρ.Κ. ακΜ.), κάραβος (κάβουρας), (çağanoz).

τσαγάνα, ἡ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : τσαγανός.

τσαγάς, ὁ=(Θρ.), καρφίον τιθέμενον εἰς τὸν ἄξονα, διὰ νὰ μὴν τοῦ φεύγῃ ὁ τροχός, (çağan).

τσαγλαύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : τσαλκαντίζω.

τσαγούλ', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : τσακήλι.

τσάϊ, τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), μικρὸς ποταμός, παραπόταμος, (çay). Τσαΐσιο νερό, καλοτρεχούμενο.

—τσαΐρι, τὸ = λειμών, πρασιά, (çayır).

τσὰκ=(Θρ.), ἐπίρρ. μακράν, ἕως, (çak). Οἰκ.

τσακή, τὸ=(Θρ.Π.), μαχαιρίδιον, (çakı).

τσακήλι ἢ τσακήλ', τὸ=(Θρ. Η.), χάλιξ, λιθάριον, ἀγρὸς πετρώδης, (çakıl). Οἰκ.

τσακηρντίζω=(Θρ.Κ. ακΜ.), μεθύσκομαι, (çakıştırmak).

τσακήρης ἢ τσακήρικος -ικη -ικο= τεφροκύανος, γαλανόφθαλμος, (çakır).

τσακὴρ-κεφί, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), εὐδιαθεσία, μετρία μέθη, (çakır-keyif).

—τσακμάκι ἢ τσακμάκ', τὸ=ἀναπτήρ, πυριτόλιθος, τουφέκι μὲ πυριτόλιθον, (çakmak). Οἰκ.

τσακούτσ', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: τσεκήτσι.

—τσακπίνης ἢ τσακπίν'ς ἢ τσακπίνικος -ικη- ικο=ἄτακτος, ἀλήτης,

ἀγυιόπαις (χαμίνι), (çapkın). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: ἀκόλαστος, μοχθηρὸς καὶ κατὰ κυριολεξίαν βραδυπόρος.

—τσακπινλίκι, τὸ=ἀταξία, (çapkınlık'. Διὰ τὴν κυριολεξίαν καὶ τὰς ἄλλας σημασίας της βλ. τὴν λέξιν : τσακπίνης.

τσαλγκί, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), μουσικὸν ὄργανον (εἰς τὸν πληθ. : τσαλγκιὰ σημαίνει : μουσικὰ ὄργανα ἢ μουσικήν), (çalgı).

τσαλγκιτζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ὀργανοπαίκτης, μουσικός, (çalgıcı).

—τσαλήμι ἢ τσαλήμ', τὸ=τρόπος, μέθοδος, τέχνασμα, ἄσκησις, συμπεριφορά, (çalım).

τσαλησκάνης -άνα -νκο = (Θρ.Π.), ἐργατικός, ἐπιμελής, (çalışkan). Οἰκ.

τσαλησταίζω=(Θρ.Κ.), καταπιάνομαι, δουλεύω, προσπαθῶ, ἐργάζομαι, πολεμῶ, (çalışmak). Οἰκ.

—τσαλί, τὸ=θάμνος ἀκανθώδης, (çalı). Οἰκ.

τσαλίκης, ὁ=(Θρ.), λειψός, ἐλαφρόνους, (çalık).

τσαλίκικος -ικη -ικο=(Θρ.), πειραγμένος, χαλασμένος, (çalık). Τὰ σιτάρια ἐφέτος εἶναι τσαλίκικα.

τσαλκαμάς, ὁ=(Θρ.Π.), ἀνακάτωμα, ξέπλυμα, γαργαρισμός, βαφή, (çalkama).

τσαλκαντίζω,=(Θρ.), ἀναταράσσω, πλύνω φιάλην δι' ἀναταράξεως τοῦ ἐντός της νεροῦ (çalkamak).

τσαλκητζής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τσαλγκιτζής. Οἰκ.

τσαλόσκουπα, ἡ=(Θρ.Κ. ακΜ.), σάρωθρον ἐκ θάμνων, (çalı).

τσαλουσεύω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : τσαλησταίζω.

τσαμαντάνι, τὸ=σταυρωτὸν γιλέκον, φορούμενον ἀπὸ τοὺς ἐνδεδυμένους μὲ σαλβάρια, (camadan).

—τσάμι ἢ τσάμ', τὸ = πεῦκον, (çam). Οἰκ.

—τσαμλίκι ἢ τσαμλίκ', τὸ=πευκών, (çamlık). Οἰκ.

τσαμουρτζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), λασποποιός, (ἐργαζόμενος εἰς οἰκοδομὴν ἢ κεραμοποιεῖον), (çamurcı).

τσαμπάκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ζαμπάκι.

τσαμπουκαλίδικα=βλ. τὴν λέξιν : σαμπικαλίδικα.

—τσανάκι ἢ τσανάκ', τὸ=πιάτο, πηλίνη γαβάθα, δοχεῖον, (çanak).

—τσανακογλείφτης, ὁ=ὁ γλείφων τὰ τσανάκια, παράσιτος, κόλαξ, μικροπρεπής.

—τσαντίρι ἢ τσαντίρ', τὸ=σκηνή, καλύβη, (çadır). Οἰκ.

τσαξίρι ἢ τσαξίρ', τὸ= (Θρ.), βράκα τῶν χωρικῶν ἢ ἄλλως ποτούρι, (çakşır). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : ἐσώβρακον, πτερὰ τῶν ποδῶν ὡρισμένων πτηνῶν.

—τσαούσης ἢ τσαούσιος, ὁ=λοχίας, κλητήρ, ἀνώτερος οἰκονομικὸς ὑπάλληλος, (çavuş).

—τσαούσι, τὸ=εἶδος μοσχάτου σταφυλιοῦ, (çavuş).

—τσάπα, ἡ ἢ τσαπί, τὸ=σκαπάνη, (çapa).

τσαπαλαντίζω=βλ. τὴν λέξιν : τζαμπαλαντίζω.

—τσαπατσούλης, ὁ=ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα τοῦ πανταλονιοῦ εἶναι εὐρύτατα ἢ κρέμονται, ἀδέξιος, ἀκατάστατος, (çapaçul). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει εὐρύτατον καὶ ἄσχημον ἐσώβρακον.

τσαπκίνης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν τσακπίνης. Οἰκ.

τσαπούλ', τὸ = ἐπιδρομή, λαφυραγωγία, (çapul). Οἰκ.

—τσαπράζι ἢ τσαπράσι, τὸ=ἐσωκάρδιον (γιλέκον) κεντητὸν καὶ φέρον μεγάλα κομβία, καθετὶ φορούμενον χιαστὶ ἢ ἔχον κομβία, ἀργυρᾶ κοσμήματα σταυρωτὰ εἰς ἐθνικὰς ἑλληνικὰς στολάς (çaprаz).

τσαπρασίκικος -ικη -ικο=(Θρ. Κ.), διεσταυρωμένος περιελειγμένος, συνυφασμένος, (çapraşik).

—τσαρές, ὁ=τρόπος, μέθοδος, (çare).

τσάρκι, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), τροχός, τόρνος, τύχη, φορὰ τῶν πραγμάτων, (çark). Εἰς τὴν φράσιν: bu dünya carkı felek, askolsun cevirene=ὁ κόσμος αὐτὸς εἶναι τροχὸς τῆς τύχης, εὖγε εἰς ἐκεῖνον ποὺ τὸν γυρίζει.

τσαρντάκι ἢ τσαρντάκ', τὸ=(Θρ. Κ.Π.Η.ακΜ.), ὑπαίθριον δῶμα, καλύβη πλεκτὴ ἐκ κλάδων μετὰ φυλλώματος ἐπὶ πασσάλων, ἄνδηρον (terasse), στηριζόμενον ἐπὶ τεσσάρων στύλων, (çardak). Οἰκ.

—τσαρούχι, τὸ=ἐλαφρὸν καὶ χαμηλὸν ὑπόδημα τῶν χωρικῶν καὶ τῶν εὐζώνων, λῆγον πρὸς τὰ ἐμπρὸς εἰς ὀξὺ ἄκρον, φέρον θύσανον, (carık).

τσαροφόρκαλον, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: τσαλόσκουπα.

τσαρπαλίζω=(Θρ.), τεμαχίζω, κτυπῶ, τραυματίζω μὲ τοὺς ὄνυχας, (çarpmak).

τσαρπάλισμα, τὸ=(Θρ.), τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ προηγουμένου ρήματος.

τσαρπίκικος -ικη, -ικο=(Θρ.), στρεβλός, σκολιός, κακός; διεστραμμένος, (çarpık).

τσαρπτίζω=(Θρ.), προσβάλλω, κτυπῶ, συναντῶ, ἐπιτιμῶ, (çarpmak). Κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔννοιαν ἐπίσης: λεηλατῶ, πονοκεφαλῶ ἄλλον.

τσαρσάφι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: τσαρτσάφι.

—τσαρσί, τὸ=ἀγορά, (çarşi). Οἰκ.

—τσαρτσάφι, τὸ=κάλυμμα παπλώματος, σκέπασμα, πέπλος τῶν γυναικῶν, (ἡ τελευταία αὐτὴ ἔννοια καὶ γαλλιστί=tcharchaf, τουρκ. çarşaf). Βλ. καὶ τὴν λέξιν: φερετζές.

τσασίτης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τζασίτης.

τσατάλα, ἡ=(Θρ. ακΜ.), σφενδόνη, διχαλωτὸν μέρος τῆς σφενδόνης, (çatal).

τσατάλι ἢ τσατάλ', τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), διχαλωτὸν ἀντικείμενον ἢ τὰ δόντια τοῦ ἀντικειμένου τούτου, (çatal). Διὰ τοὺς Τούρκους κυρίως τὸ πηρούνι. Οἰκ.

τσατί, τὸ=(Θρ.Κ.), στέγη, σκελετός, στηρίζων τὴν στέγην, (çatı).

τσατμάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), δοκοὶ ἢ λεπταὶ σανίδες κατεσκευασμέναι διὰ προσωρινὴν χρῆσιν, (çatma).

τσὰτ-πὰτ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), σπανίως, ἐνίοτε, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, (çat-pat). Οἰκ.

—τσάτρα-πάτρα = μετρίως, ὁπωσοῦν, (çatra patra). Οἰκ.

τσαχπίνης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τσακπίνης.

τσαχτσίργι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: τσαξίρι.

τσεβρές, ὁ=(Θρ.), χρυσοκεντημένον ρινόμακτρον, (çevre).

τσεγίζι, τὸ=(Θρ.), προίξ, προικῶα σκεύη, (ceyiz).

τσεγιζώνω=προικίζω. Εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν δὲν ὑπάρχει μονόλεκτον ρῆμα: προικίζω, (βλ. τὴν ἐτυμολογίαν εἰς τὴν προηγουμένην λέξιν).

τσεγκέ, ἡ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν: τσενιές.

τσεγκέλι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: τσιγκέλι.

τσεγκενές, ὁ=(Θρ. Η. ακΜ.), ἀθίγγανος, γύφτος, φιλάργυρος, ἄπληστος, (cingene).

τσεκήτσι ἢ τσεκήτσ', τὸ = (Θρ. ακΜ.), σφυρίον, (çekiç). Οἰκ.

τσεκίλι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: τσακήλι.

—τσεκμετζές, ὁ=σύρτης, χρηματοφυλάκιον, ἑρμάριον, ζεῦγμα, (çekmece). Οἰκ.

τσελέγγι, τὸ=(Θρ.), εἶδος κοσμήματος ἐκ πολυτίμων λίθων, (çelenk). Οἰκ.

—τσελεμπής, ὁ=εὐγενής, εὐπαίδευτος, κύριος, καλῶς ἀνατεθραμμένος, (çelebi). Οἰκ.

τσελένκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τσελέγγι.

τσελεπής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τσελεμπής.

τσελίκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τσιλίκι.

τσελικώνω=βλ. τὴν λέξιν : τσιλικώνω.

—τσεμπέρι, τὸ=κεκρύφαλος, στεφάνη βαρελίου, (çember).

τσενιές, ὁ=(Θρ.), γνάθος, πώγων, σιαγών (çene). Οἰκ.

τσεντίκι, τὸ=μικρὰ ρωγμή, χάραγμα, χαραγή, (çentik).

τσέπη, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : τζέπη.

τσεπκένι ἢ τσεπκέν᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τζεπκένι.

τσερίμπασης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τσιρίμπασης.

—τσερτσεβές, ὁ=πλαίσιον θύρας, ἢ παραθύρου, κούφωμα, (çerçeve). Οἰκ.

—τσερτσεβετζής, ὁ=μαραγκὸς κουφωμάτων, (çerçeveci).

τσεσαρέτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τζετζαρέτι.

τσεσίτι ἢ τσεσίτ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), εἶδος, κατηγορία, (çesit).

—τσεσμές, ὁ=βρύσις, πηγή, (çesme). Οἰκ.

—τσέτης, ὁ=συμμορίτης, ἀντάρτης, ληστής, ἐπαναστάτης, (çete, ἀλβανικὴ λέξις).

τσετίνικος -ικη -ικο=δύσκολος, σκληρός, τραχύς, (çetin). Τὰ καρύδια εἶναι τσετίν᾽κα.

τσιβί, τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), καρφί, (çivi).

τσιβίν, τὸ = (Π.), ξύλινον καρφὶ (çivi).

τσιβντιρντίζω=βλ. τὴν λέξιν : τσιλντιρντίζω.

τσιβρές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τσεβρές.

τσιγγιανές, ὁ=(Κρ.Π.), βλ. τὴν λέξιν : τσεγγενές.

—τσιγκέλι, τὸ=ἄγκιστρον,(çengel).

τσιζγκί, τὸ=(Θρ.Π.), γραμμὴ διαχωρισμοῦ, (çizgi).

τσικάλι, τὸ=(Κρ.Π.), βλ. τὴν λέξιν : τσουκάλι.

τσικμὰ(ζ)-σοκάκι, τὸ ἢ τσικμάς, ὁ=(Θρ.Π. ακΜ.) ἀδιέξοδος δρόμος, τυφλοσόκκακο, (çikmaz sokak).

τσικρίτσι, τὸ=διπλῆ ἀνέμη, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ μαλλὶ στρίβεται περισσότερον, (çikrik).

τσικρικτσής, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : κιρικτσής.

τσιλέ, ἡ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : τσιλές.

τσιλές, ὁ=(Θρ. ακΜ.), δέμα κλωστῆς, (çile). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : τεσσαρακονθήμερος μετάνοια δερβισῶν, θητεία, μόχθος, ταλαιπωρία, βάσανος.

τσιλιγκίρης, ὁ=(Θρ.), χαλυβουργός, κλειθροποιός (çilingir).

—τσιλίκι, τὸ=χάλυψ (ἀτσάλι), (çelik).

τσίλικος -ικη -ικο = (Θρ.Κ. ακΜ.), λαμπρός, ἀπαστράπτων, νόμισμα νεωστὶ κοπέν, (çil). Οἰκ.

τσιλικώνω=(Θρ.Κ. ακΜ.), βάζω στόμην χαλυβδίνην εἰς ἐργαλεῖα, δυναμώνω, (celiklemek).

τσιλινγκιρτζής, ὁ=(Θρ.Κ. ακΜ.), κλειθροποιός, ἔμπορος κλείθρων ἢ παρεμφερῶν σιδηρικῶν (cilingirci).

τσιλντιρντίζω=(Θρ.), παραφρονῶ, φωνάζω γοερῶς, (çildirmak).

τσιλτές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : σιλτές.

τσιμισίρι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τσιμισίρι.

—τσιμπάνι ἢ τσιμπάν᾽, τὸ=ἀπόστημα, δοθιήν, (çiban).

τσιμπεανές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τζεμπχανές.

—τσιμπούκι, τὸ=καπνοσύριγξ, πίπα, (çubuk). Οἰκ.

τσιμπούσι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: τζουμμπούσι.

τσιμσίρι ἢ τσιμσίρ᾽, τὸ=(Θρ.), πυξός, (şimşir ἢ çimşir).

τσινάρι, τὸ=(Θρ Π. ακΜ.), πλάτανος, ματόφυλλον, (çinar).

τσιντσιφίλι, τὸ=πιπερόρριζα, χρησιμοποιουμένη συνήθως εἰς τὸ σαλέπι, (cencefil).

—τσιπλάκης ἢ τσιπλάκ᾽ς -ισσα -ικο =γυμνός, πάμπτωχος, (çiplak). Τσιπλὰκ ἐλέγοντο καὶ οἱ Τοῦρκοι ναῦται μὲ κοντὰ πανταλονάκια καὶ κοντομάνικα γιλέκα. Οἰκ.

—τσιπλακιά, ἡ=γυμνότης, πενία, (περιληπτικόν: πένητες), (çiplaklık).

—τσιράκι ἢ τσιράκ᾽, τὸ=ὑπάλληλος, μαθητευόμενος εἰς τέχνην, (cirak). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: εὐνοούμενος. Οἰκ.

τσιρακλίκι, τὸ=ὑπηρεσία τοῦ ὑπαλλήλου ἢ ἡ ἀμοιβή του. Ἀπομν. Μακρυγιάννη Α 112.

τσιράς, ὁ=(Θρ.Κ. Η)., προσάναμμα, συνήθως ἀπὸ πεῦκον, (çira).

τσιρίμπασης, ὁ=ἀρχηγὸς σώματος, ἀρχηγὸς ὁμάδος Ἀθιγγάνων, (ceribaşı).

τσιρίσι, τὸ=εἶδος κόλλας (χρησιμοποιουμένης κυρίως ὑπὸ ὑποδηματοποιῶν), (çiriş).

τσιρκμὰς ἢ τσιρτμάς, ὁ=(Θρ.Κ.), χαρταετός, (uçurtma).

τσιρπί, τὸ=(Θρ.), κλάδος δένδρου διὰ καύσιμον, (çırpı). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: μέτρον, σχέδιον.

τσιρτμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: τσιρκμάς).

τσιρτσιπλάκης -ισσα -ικο = (Θρ.Κ. Π. ακΜ.), παντάγυμνος, (çırçıplak).

τσισίτι τὸ=βλ. τὴν λέξιν: τσεσίτι. Οἰκ.

τσισμέδες, οἱ=(Κρ.), κρητικὰ γυναικεῖα ὑποδήματα. Διὰ τοὺς Ποντίους εἶναι μακρὰ ὑποδήματα, μαλακὰ κι᾽ ἀπὸ κάτω. (cizme).

τσιτίνικος -ικη -ικο=βλ. τὴν λέξιν: τσετίνικος.

τσιφλίκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: τσιφτλίκι.

—τσιφούτης, ὁ =Ἑβραῖος, περιφρονητικῶς: σκληρός, φιλάργυρος, (cifit ἢ cifut).

τσιφτελὴς -ίδισσα -ίδικο =(Θρ. Π. ακΜ), ἀπατεών, δόλιος, ζῶον λακτίζον, (cifteli). Οἰκ.

τσιφτές, ὁ=(Θρ.Κ.ακΜ.), λάκτισμα διὰ τῶν δύο ὀπισθίων ποδῶν ζώου, πιστόλιον μὲ δυὸ σωλῆνας, διπλοῦς (ἐπίθετον), (cifte).

τσίφτι ἢ τσίφτ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.ακΜ.), ζεῦγος, ἄρτιος ἀριθμός, (cift). Οἰκ.

—τσιφτλίκι ἢ τσιφλίκι, τὸ=ἔπαυλις, ἀγρόκτημα, (ciftlik). Τὸ ζευγολάτιον τῶν βυζαντινῶν = ζεῦγος ἀροτριῶν, τουρκιστί, τσιφτέ, τουτέστι ζευγολάτιον.

τσιφτσής, ὁ=(Θρ.Κ.ακΜ.), γεωργός, ζευγάς, ἀγρότης, (ciftçi). Οἰκ.

τσογλάν᾽, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: ὀγλάνης.

τσοκτίζω=(Θρ.Κ.), κάμπτομαι, ἀδυνατίζω, γηράσκω, πίπτω, (çokmek).

τσολάκης ἢ τσολάκ᾽ς, ὁ = (Θρ.Κ. ακΜ.), ὁ στερούμενος μιᾶς χειρὸς ἢ ἑνὸς βραχίονος, (çolak).

τσόλι ἢ τσόλ᾽, τὸ = (Θρ.Κ.ακΜ.), παλαιωμένον ὕφασμα, πρόστυχος τάπης, κακῶς ἐμφανίσιμον ἔνδυμα, ὕφασμα κακῆς ποιότητος, πάνινον περικάλυμμα ὑποζυγίου, (çul). Οἰκ.

τσολιάζω = (Θρ.), ἐπιπλήττω βαρέως, καταβάλλω, νικῶ, ὑπερβαίνω τινὰ ἀμιλλώμενος, (πιθανῶς ἀπὸ τὴν λέξιν: çul). Οἰκ.

τσολπάς, ὁ=(Κρ.) ἀδέξιος (çolpa). Κυριολεκτικὴ σημασία: ἀνάπηρος κατὰ τὸν ἕνα πόδα, ὁ βαδί-

ζων μὲ τὸν ἀριστερὸν ἐν ἀρχῇ.
τσομάκι, τὸ=(Θρ.ακΜ.), ρόπαλον, (çomak).
τσομλέκι ἢ τσομπελέκι, τὸ=(Θρ. Π.ακΜ.), χύτρα ἢ δοχεῖον ἀπὸ χῶμα, (çömlek).
—τσομπάνης, ὁ = βοσκός, ποιμήν, (çoban).
τσόπι ἢ τσόπ', τὸ=(Θρ.Κ.), ἀπόρριμμα οἰκίας, ράβδος, κάρφος ἀχύρου ἢ ξυλαρίου χρησιμοποιούμενον εἰς ὄγκον ἄλλοτε διὰ τὸ ἀμμοκονίασμα, (çöp). Οἰκ.
τσοπλίκ', τὸ =(Π.), βλ. τὴν λέξιν : τσόπι.
τσοπτσής, ὁ=(Κ.), ὁδοκαθαριστής, (çöpçü).
τσοράκ', τὸ=(Π.), νερὸν θολὸν καὶ πηχτόν, βλ. τὴν λέξιν : τσουράκ'.
—τσοράπι ἢ τσοράπ', τὸ=περικνημὶς (κάλτσα συνήθως μάλλινη), (çorap). Οἰκ.
—τσορμπὰς ἢ τσορβάς, ὁ = σούπα καὶ γενικῶς φαγητόν, (çorba).
—τσορμπατζής, ὁ=ἐπόπτης μάγειρος, ἄρχων, πλούσιος, πρόκριτος, (çorbacı).
τσότρα, ἡ=(Θρ.Κ.Η.), δοχεῖον φορητόν, συνήθως ἡμιστρόγγυλον δι' οἶνον καὶ γενικῶς δι' οἰνοπνευματῶδες ποτόν, (çotra).
—τσουβάλι, τὸ=σάκκος ἀπὸ κακῆς ποιότητος ὕφασμα, συνήθως δι' ἄλευρον καὶ ἄλλα τρόφιμα,(çuval).
—τσουκάλι, τὸ = δοχεῖον, χύτρα, (çukal). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : μανδύας, σκέπασμα.
τσούλι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τσόλι.
τσουλούφι ἢ τσουλούφ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : ζουλούφι.
τσουμπούκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τσιμπούκι.
τσούνκι=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : μάντεμ καὶ τσούνκιμ.
τσουράκ', τὸ=(Θρ.), πηλὸς ἀργιλώδης, ἁλατοῦχον ἔδαφος, (çorak). Οἰκ.
τσουράπι ἢ τσουράπ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τσοράπι.
—τσουρέκι ἢ τσουρέκ', τὸ=βουτυρωμένος ἄρτος, συνήθως στρογγυλός, γλυκὺς ἀρτίσκος, πασχαλινὸν ἢ χριστουγεννιάτικον ἔνζυμον, προσφερόμενον εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀναδόχου ὑπὸ τῶν βαπτιστικῶν, (cörek).
τσουρουκεύω=(Θρ.Π.) βλ. τὴν λέξιν : τσουρουντίζω.
τσουρούκης ἢ τσουρούκ'ς ἢ τσουρούκικος -ικη -ικο = (Θρ.Κ.Π.), σαπρός, ἐλλιπὴς (εἰς τὰ νομίσματα), χαλασμένος, παλαιωμένος, (çürük). Οἰκ.
τσουρουκτουρεύω = (Π.), βλ. τὴν λέξιν : τσουρουντίζω.
τσουρουντίζω=(Θ.Κ.Π.), φθείρω, ἀφανίζω καὶ φθείρομαι, σήπομαι, ἀφανίζομαι, (çürümek).Οἰκ.
τσουρτμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τσιρκμάς.
τσουφούτης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τσιφούτης.
—τσόχα, ἡ=ἐριοῦχον ὕφασμα, (çuha, σλαβικὴ λέξις).
τσοχαντάρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : τζοχαντάρης.

Φ

φαϊνταλὴς -ίδικη -ίδικο = (Θρ.Π.), ὠφέλιμος, χρήσιμος, (faydalı).
φαϊντὰς ἢ φαϊντές, ὁ=(Θρ.Π.), ὠφέλεια, χρησιμότης, πλεονέκτημα, (fayda). Οἰκ.
φαϊντασίζης ἢ φαϊντασίζ'ς -ιζα -ικο =(Θρ.Π.), ἀνωφελής, ἄχρηστος, (faydasız). Οἰκ.
—φάκα, ἡ=παγίς, (fak). Πιάστηκε στὴ φάκα.
—φακίρης ἢ φακίρ'ς,=πένης, ἄπορος, ταπεινός, (fakır, ἀραβικὴ λέξις, ὁ πληθ. εἶναι φουκαρά, χρησιμοποιούμενος καὶ αὐτὸς ὡς ἑνικὸς εἰς τὴν τουρκικήν). Κυρίως σημαίνει : Ἰνδὸς ἀσκητής, ἐκτελῶν ὑπερφυσικὰ πειράματα. Κατ'

ἐπέκτ. μοιρολάτρης. Εἰς κώδικας τοῦ ἀλυτρώτου ἑλληνισμοῦ (17ος καὶ 18ος αἰῶνες) φέρεται ἡ φράσις : φακὶρ - φουκαρὰ λαὸς = ὁ πάσχων λαός.

—φακιρισμός, ὁ=ἡ ἰδιότης τοῦ Ἰνδοῦ ἀσκητοῦ, (fakır).

—φακιρλίκι ἢ φακιρλίκ᾽, τὸ=πενία, ἀπορία, (fakırlık).

φαλὰν-φιστίκ᾽=βλ. τὴν λέξιν : φιλὰν-φιστίκ.

φαρί, τὸ ἢ φαρὴς ἢ φάρος, ὁ = τὸ ἄλογον πρὸς ἵππευσιν, (feres).

—φαράσι, τὸ=πτυάριον διὰ τ᾽ ἀπορρίμματα, (faraş).

—φαρσὶ=ἐντελῶς, πλήρως, τελείως, (farisi). Τὰ ξαίρ᾽ τὰ τούρκικα φαρσί. Κυρίως σημαίνει : περσικός, περσικὴ γλῶσσα. Κατὰ τὸν Κων. Οἰκονομίδην ἡ λέξις φαρσὶ ἐσήμαινε διὰ τοὺς Τούρκους τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως (Χερρονήσου) : εὐχερῶς καὶ ἡδυεπῶς. Οἰκ.

—φαρφαράς, ὁ=φλύαρος, καυχηματίας, ἐλαφρόνους, (farfara). Οἰκ.

φασίτικος ἢ φασίτ᾽κος -ικη -κο = (Θρ.), ψεύτικος, νόθος, ἀκυρώσιμος, (fasit). Οἰκ.

φεράχι ἢ φεράχ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), χαρά, εὐθυμία, κατάστασις οἴκου ἢ τόπου, εὐαέρων καὶ ἐχόντων θέαν, ἐλευθέρα ἀναπνοή, ἀποδίωξις φροντίδων, (ferah). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει κυρίως ἐπίθ.: εὐρύς, ἄφθονος, εὐάερος.

φεράχικα ἢ φεράχ᾽κα ἢ φεραχλίδικα,=(Θρ.Π.) κατὰ τρόπον εὐνοοῦντα τὴν κατὰ τὴν προηγουμένην λέξιν κατάστασιν. Οἰκ.

φεραχλαντίζω=(Θρ.), εὐθυμῶ, ἀναπνέω ἐλευθέρως, διασκεδάζω, ἐξανοίγομαι, ἀποκτῶ θέαν καὶ χῶρον, (ferahlanmak). Οἰκ.

φεραχλίκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : φεράχι.

—φερετζές, ὁ=ἐξωτερικὸν γυναικεῖον μαῦρον ἢ λευκὸν ἔνδυμα, φορούμενον καὶ μετὰ τὴν κεμαλικὴν ἐποχήν, καλύπτον τὴν κεφαλὴν ὄχι ὅμως καὶ τὸ πρόσωπον, (feraçe. Τὸ ἴδιον ἔνδυμα καλεῖται καὶ çarşaf. Καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὴν προκεμαλικὴν ἐποχὴν καὶ ὑπὸ ὡρισμένων οὐλεμάδων. Τὸ καλύπτον ὅλον τὸ πρόσωπον λέγεται : πετσές = peçe).

—φερμάι ἢ φερμάν᾽, τὸ=σουλτανικὸν διάταγμα, αὐτοκρατορικὴ διαταγή, προνομιακὸς τίτλος, προνομιακὸν δικαίωμα, (ferman).

—φέρμελη, ἡ=κοντὸν καὶ στρόγγυλὸν γιλέκον μὲ σειρήτια, (fermen).

φεσάτ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), ἀνωμαλία, ἀταξία, ταραχή, διαφθορά, στάσις, συνωμοσία, (fesat).Οἰκ.

φεσατλής, ὁ=(Θρ.Π.), ἀνώμαλος, ἐλαττωματικός, μπερδεμένος, (fesatli).

φεσατζής, ὁ=(Θρ.Π.), ταραχοποιὸς συνωμότης, (fesatçı).

—φέσι, τὸ=κόκκινον κάλυμμα ἄνευ γείσου, καταργηθὲν εἰς τὴν Τουρκίαν κατὰ τὴν κεμαλικὴν ἐποχήν, (fes).

—φετβὰς ἢ φετφάς, ὁ=ἀπάντησις ἢ ἀπόφασις ἐκδιδομένη ὑπὸ μουτφῆ ἢ τοῦ σεϊχουλισλάμη ἢ νομοδιδασκάλου. Μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν τελευταίων τούτων ὑπὸ τοῦ κεμαλικοῦ καθεστῶτος ὁ σεϊχουλισλάμης ὠνομάσθη dinayet işleri reisi=ἀρχηγὸς τῶν θρησκευτικῶν ὑποθέσεων. Οἰκ.

φέτι, τὸ=ἅλωσις, κυρίευσις, καθυπόταξις, (fetih). Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη, Α 143.

φικίρια, τὰ=ἰδιοτροπία, (fikr), βλ. καὶ τὴν λέξιν : ἐφκιάρ᾽.

φικιρλής, ὁ=ἰδιότροπος, κακότροπος, (fikirli).

φιλάν, ὁ=(Θρ.Π.), ὁ τάδε, κάποιος, (filân).

φιλὰν - φιστὶκ = (Θρ.Κ.Π. ακΜ.),

καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, καὶ οὕτω καθεξῆς (χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀποσιώπησιν ὑπονοουμένων), (filân - fıstık).

φίλιος, ὁ ἢ φίλι, τὸ=(Θρ.Π.), ἐλέφας, (fil). Οἰκ.

—φίλδισι ἢ φίλντισι, τὸ=ἐλεφαντοστοῦν, (fildişi).

—φιλτζάνι ἢ φιλτζάν˚, τὸ=κύαθος, μικρὸν κύπελλον, συνήθως διὰ καφέν, (filcan). Κατά τινας προῆλθεν ἐκ τῆς ταυτοσήμου περσικῆς λέξεως πιγκιὰν κατὰ παραφθορὰν γενομένην ὑπὸ τῶν Τούρκων (Κ.Σ. Παπαδόπουλος, Ἐφημερὶς Καθημερινή, 9 Φεβρ. 1958).

—φιντάνι ἢ φιντάν˚, τὸ=θαλλός, παραφυὰς βλαστός, μικρὸν φυτόν, (fidan). Κατά τινα ἐτυμολογίαν, ἀπίθανον, παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : φυτόν. Ὁ Μ. Φιλήντας ἐχαρακτήρισε τὴν λέξιν ὡς τουρκικὴν καὶ καθώρισε τὴν γραφὴν φιντάνι καὶ ὄχι φυντάνι, ὡς ἐγράφετο τότε.

φιντζάν˚, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : φιλτζάνι.

φιντίκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : φουντούκι.

φιράρης, ὁ=φυγάς, (firarî).

φιρὶ - φιρὶ=(Κρ.Κ.Π.Η.ακΜ.), ἐπιμόνως, (fırıl - fırıl). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει : ταχύτης, ταχεῖα στροφή.

φιριλντάκι ἢ φιριλντάκ˚, τὸ=(Θρ. Κ.Π.), ἀνεμοδείκτης, παίγνιον περιστρεφόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος, (fırıldak).

—φιρκάς, ὁ=στρατιά, τμῆμα στρατοῦ, μεραρχία, τμῆμα, (fırka).

φιρλαντίζω=(Θρ.), ῥίπτω εἰς τὸν ἄνεμον, ῥίπτω μὲ δύναμιν, ἐκτινάσσω, πετῶ, (fırlatmak).

φιρμάνι ἢ φιρμάν˚, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : φερμάνι. Οἰκ.

φιρσάτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: φουρσάτι.

φισέκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : φυσέκι.

φισεκλίκι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : φυσεκλίκι.

—φιστίκι ἢ φιστίκ˚, τὸ = καρπὸς τῆς πιστακέας, ἄνθρωπος ἰσχνός, γενόμενος εὐτραφής, (fıstık. Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : πιστάκιον). Οἰκ.

φίτ=κυρίως εἰς τὸν πληθυντικόν : φίτια, τὰ=(Θρ.Κ.Π.), παρακίνησις, πρόκλησις ἢ δολοπλοκία διὰ δημιουργίαν στάσεως, διαφωνίας, πειρασμοῦ, ἐρεθισμοῦ, ζιζάνια πρὸς ξερεθισμόν, (fıt). Τὸν ἔβαλε στὰ φίτια=τὸν παρεκίνησε παραπειστικῶς.

φίτ=(Θρ.Κ.Π.), συμψηφισμὸς τοῦ κέρδους καὶ τῆς ζημίας εἰς τὸ παίγνιον, (fit).

—φιτίλι ἢ φιτίλ˚, τὸ=θρυαλλὶς λυχνίας, ἄπτρα, (fitil). Οἰκ.

φιτνὲς ἢ φιτνετζής, ὁ=δολοπλόκος, ὁ χρησιμοποιῶν ζιζάνια (φίτια, ὅπερ ἰδέ).

—φλαμούρι, τὸ=φιλύρα, (ihlamur ἢ filamur).

φλιτζάνι ἢ φλιτζάν˚, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : φιλτζάνι,

φλυτζάνι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : φιλτζάνι.

φοκάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : χοκκάς.

φόλι ἢ φόλ˚, τὸ=(Θρ.Π. Η.ακΜ.), τὸ ἀφηνόμενον ἐν τῇ φωλεᾷ αὐγόν, διὰ νὰ ἐλκυσθοῦν αἱ ὄρνιθες ὅπως γεννήσουν τὸ ἰδικόν των, (fol). Παράγεται ἴσως ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως προσφώλιον ὠόν, ὁπότε ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι : φώλι ἢ φώλ˚ ἐκ τῆς λέξεως : φωλεά.

—φουκαραλίκι ἢ φουκαραλίκ˚, τὸ= πτωχεία, ἀπορία, (fukaralık). Φουκαραλίκι, μασκαραλίκι.

—φουκαράς, ὁ=πτωχός, ἄπορος, (ἡ λέξις εἶναι ὁ πληθυντικὸς τῆς λέξεως : fakir. Χρησιμοποιεῖται μόλα ταῦτα εἰς τὸν ἑνικόν).

φούλι, τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), εἶδος

κυάμου, ἢ ἰάσμου (γιασεμὶ) μὲ βαρὺ ἄρωμα, (ful).
—φουντούκι ἢ φουντούκ᾽, τὸ=λεπτοκάρυον, (fındık). Ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν: ποντικὸν κάρυον, δηλ. κάρυον τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Οἰκ.
—φουντουκιά, ἡ=λεπτοκαρυά, (fındık ağacı).
φουρλαντίζω=βλ. τὴν λέξιν: φιρλαντίζω.
—φούρναρης=βλ. τὴν λέξιν: φουρουντζής.
—φουρνίζω=θέτω εἰς κλίβανον.
φουρνιτζής, ὁ=(Θρ.), κλιβανεύς, (fırıncı).
—φοῦρνος, ὁ=κλίβανος, ἀρτοποιεῖον, (fırın).
—φουρουντζής, ὁ=ἀρτοποιός, (fırıncı).
φουρσάτι, τὸ=(Θρ.Κ.), εὐκαιρία, κατάλληλος στιγμή, (fırsat).
—φουρτούνα, ἡ=θύελλα, θαλασσοταραχή, (fırtına).
—φουστάνι ἢ φουστάν᾽, τὸ=ἐσθής, φόρεμα. (Κατὰ τὸν λεξικογράφον Σαμῆ μπέη Φράσερη ἡ λέξις εἶναι ἀλβανική: fistan. Σημαίνει διὰ τοὺς Τούρκους: καὶ φουστανέλλα).
φρέζες ἢ φρίζες, οἱ=χωρίστρα τῶν μαλλιῶν ἢ εἶδος ἄνθους, (ferce).
φρετζές, ὁ=(Κρ.), χωρίστρα τῶν μαλλιῶν, (ferce). Κυριολεκτικῶς σημαίνει: ἄνοιγμα, ρῆγμα.
—φυσέκι, τὸ=φυσίγγιον, πυροτέχνημα, πύραυλος, (fişek). Κατά τινα ἐτυμολογίαν παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως: φύσιγξ.
—φυσεκλίκι ἢ φυσεκλίκ᾽, τὸ=φυσιγγιοθήκη (παλάσκα), (fişeklik). Λέγεται ἐπίσης καὶ σελαχλίκι.

Χ

χαβαλὲς ἢ χαβελές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), μεταβίβασις, ἐντολὴ πληρωμῆς, ἐκχώρησις προσόδων, ἀνάθεσις, πᾶν ὅ,τι κωλύει τὴν ὅρασιν, ὕψωμα ἢ ὀχύρωμα δεσπόζον ἄλλου χώρου. Κατὰ τὸν Ἰω. Ἀργυρόπουλον σημαίνει καί: ἄνθρωπος φορτικός, (havale). Κατὰ τὸ Ἑλληνογαλλικὸν λεξικὸν Ἠπίτη σημαίνει δέσμην, δηλ. τὸ σύνολον ἰστῶν, κεραιῶν κ.τ.λ. γαλλιστί: drôme. Κατὰ τ᾽ ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ: ἐπιταγὴ ἐκδοθεῖσα ἐπὶ ἐπαρχιακοῦ δημοσίου ταμείου, (havale-name).
—χαβάνι ἢ χαβάν᾽, τὸ=ὅλμος, ἰγδίον, μηχάνημα μὲ πλατὺ μαχαίρι διὰ τὴν κοπὴν τοῦ καπνοῦ, (havan).
χαβαντίσι ἢ χαβαντίσ᾽, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), εἴδησις, νέον, πληροφορία, (havâdıs), (Ὁ Χατζὴ Μανουήλ, Θρ. Κωστανάκη). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει καὶ γεγονός.
—χαβάς, ὁ=ἀήρ, κλῖμα, ἀτμόσφαιρα, μουσικὸς τόνος, (hava).
—χαβιάρι, τὸ=αὐγὰ τοῦ ἰχθύος ὀξυρρύγχου ἢ καὶ παντὸς ἰχθύος, (havyar). Κατά τινα ἐτυμολογίαν παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως: ὠάριον.
χαβλί, τὸ=προσόψιον, (havlu ἢ havlı: Εὑρίσκεται εἰς παλαιὰ προικοσύμφωνα τοῦ Διδυμοτείχ.).
—χαβούζι ἢ χαβούζ᾽, τὸ ἢ χαβούζα, ἡ=δεξαμενή, στέρνα, (havuz).
χαβούτσι, τὸ=(Θρ.Κ.), δαυκίον (καρότον), (havuç).
χαβρός᾽ ἢ χαβρούζ᾽, τὸ=(Θρ.Π.), ἁμίς, δοχεῖον τῆς νυκτός, εὐτελὴς ἄνθρωπος, (ἡ περσικὴ λέξις: havruz). Οἰκ.
—χαγιάτι ἢ χαγιάτ᾽, τὸ=ἀντιθάλαμος, σκεπαστὸς ἐξώστης, ἀνοικτὸς ἐμπρὸς εἰς τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας (βεράντα), σκεπασμένον πλακόστρωτον τῆς αὐλῆς, (hayat). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: ζωή, ζωτικότης. Οἰκ.
—χάζι ἢ χάζ᾽, τὸ=ἀπόλαυσις, εὐ-

χαρίστησις, ἡδονή, (haz). Οἰκ.
—χαζινεντάρης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), θησαυροφύλαξ, ταμίας, (haznedar). Εἰς τὸ θέατρον τῶν σκιῶν (καραγκιόζης) ὁ Χατζηαϊβάτης ὀνομάζεται σκωπτικῶς Χατζατζάρης (ἀντὶ χαζινεντάρης ἢ χαζναντάρης).
—χαζινές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), θησαυροφυλάκιον, ἀποθήκη νεροῦ, (hazne). Οἰκ.
—χαζιρεύω=βλ. τὴν λέξιν : χαζιρλαντίζω. Οἰκ.
χαζιρεύομαι=ἑτοιμάζομαι. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Β123.
χαζίρι, τὸ=ἕτοιμον, τὸ ἄνευ κόπου ἀποκτώμενον, (hazır). Ἀπομν. Μακρυγιάννη, πολλ.
—χαζίρικος -ικη -ικο=ἕτοιμος, διατεθειμένος, παρών, (hazir). Οἰκ.
χαζναντάρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : χαζινεντάρης.
χαζνές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : χαζινές. Ἀπομν. Μακρυγιάννη, Α 280.
χαϊάτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χαγιάτι. Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης, Εἰρ. Σπανδωνίδη.
—χαϊβάνι, ἢ χαϊβάν', τὸ=ζῶον, κτῆνος, ὑποζύγιον, (hayvan). Οἰκ.
—χαϊμαλί, τὸ=φυλακτόν, περίαπτον, (hamâyıl). Οἰκ.
χαΐνης ἢ χαΐν'ς, ὁ = (Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ὀκνηρός, ἄπιστος, ἀπειθής, (hayin). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει : προδότης, ἀχάριστος.
χάϊντε !=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἐπιφών. ἐμπρός ! ἔχει καλῶς ! ἂς τελειώνωμεν ! ἂς ἴδωμεν ! (haydı).
χαϊντούτης ἢ χαϊντούτ'ς, ὁ=(Θρ. Κ.Π.ακΜ.), ἀγροῖκος, (haydut). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει : ληστής. Εἰς τὰς σλαβικὰς χώρας τῶν Βαλκανίων σημαίνει : ἐπαναστάτης. Οἰκ.
—χαΐρι ἢ χαΐρ', τὸ=χάρις, προκοπή, ἀγαθωσύνη, ὠφέλεια, (hayır). Οἰκ.
χαϊρλὴς ἢ χαϊρλίδικος -ίδισσα -ίδικο =(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), εὐοίωνος, ὠφέλιμος, ἀγαθοποιός, (hayırlı). Οἰκ.
χαϊρσίζης ἢ χαϊρσίζ'ς=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἐπίβουλος, δόλιος, κακός, ὀκνηρός, ἐπιβλαβής. (hayırsız). Οἰκ.
χάϊτας, ὁ=(Θρ.), ληστής, ἀνυπότακτος, ἀλήτης. Εἰς τὸν Πόντον καὶ εἰς μερικὰ ἄλλα μέρη χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπώνυμον.
χάκι, τὸ=δίκαιον, εὐθύτης, ἀλήθεια, (hak).
χακίμης, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἱεροδικαστής, σοφὸς (hakim). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : διοικητής, ἀνώτερος ὑπάλληλος, μονάρχης. Οἰκ.
χαλαγιώνω=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : καλαϊλαντίζω.
χαλαϊτζής, ὁ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : καλαϊλατζής.
—χαλάλι, τὸ= συγχώρησις, ἀποποίησις πράγματος ὑπὲρ ἄλλου, τὸ καλῶς κερδισμένον, τὸ ἀντίθετον τοῦ «χαράμι», (halâl). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : τὸ ἐπιτετραμμένον ὑπὸ τῆς θρησκείας.
—χαλαλίζω=ἀποποιοῦμαι καταπατηθὲν πρᾶγμα μου καὶ συγχωρῶ τὸν καταχραστήν, δὲν λογαριάζω πρᾶγμα μου καὶ τὸ παραχωρῶ, μολονότι μοῦ ἀνήκει, συγχωρῶ, (βλ. τὴν προηγουμένην λέξιν διὰ τὴν ἐτυμολογίαν).
χαλαμπαλίκι, τὸ=(Κρ.Π.), βλ. τὴν λέξιν : καλαμπαλίκι.
χαλβαλίκι, τὸ=φιλοδώρημα (πρὸς ἀγορὰν χαλβά), (helvalık).
—χαλβάς, ὁ=τὸ ἀπὸ ταχίνι, ἄλευρον, ζάχαριν καὶ βούτυρον ἢ ἔλαιον γλύκισμα, (helva). Ὑπάρχουν πολλὰ εἴδη χαλβά : ταχίν' χαλβάς, ἰρμὶκ χαλβάς, πινὶρ χαλβάς, ἀκανὲ χαλβάς.
—χαλβατζής, ὁ=κατασκευαστὴς ἢ

πωλητὴς τοῦ εἰς τὴν προηγουμένην λέξιν περιγραφέντος γλυκίσματος, (helvacı).

—χαλές, ὁ=βρωμερὸν μέρος, δυσωδία, ἄνθρωπος ἀνήθικος, ἀναξιοπρεπής, (hala). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : κενόν, μοναξιά, ἀποχωρητήριον, περίττωμα.

—χάλι ἢ χάλ', τὸ=κατάστασις, περίπτωσις, τὸ παρόν, (hal). Οἰκ.

—χαλί, τὸ=τάπης, (halı).

—χαλίσικος -ικη -ικο = γνήσιος, ἁγνός, ἀληθής, ἀνόθευτος, (halis).

—χαλίφης, ὁ=θρησκευτικὸς τίτλος τοῦ σουλτάνου, ὡς διαδόχου τοῦ Μωάμεθ, (halife). Ὁ τίτλος οὗτος κατηργήθη τὴν 3 Μαρτίου 1924 μὲ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ἀβδοὺλ Μετζίτ, ὡς χαλίφη, ἀφοῦ προηγουμένως, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, (1922), ὁ Μεχμὲτ ὁ 6ος εἶχεν ἀπογυμνωθῆ τῆς σουλτανικῆς ἐξουσίας του, ἀπομείνας μόνον χαλίφης.

—χαλκάς, ὁ=δακτύλιος, κρίκος, (halka). Οἰκ.

χάλτι ἢ χάλτ', τὸ=(Θρ.Κ.Π.), ὑπερβολή, κακὴ ἐνέργεια, μωρολογία, (halt). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : ἀνάμιξις. Κατὰ τὸν Ἐμμ. Ροΐδην, (Σημειώσεις εἰς τὸ Β΄ μέρος τῆς Παπίσσης Ἰωάννας) σημαίνει ψεῦδος, γελοίαν ἐπινόησιν, ὅ,τι ἐκφράζει ἡ γαλλικὴ λέξις: canard. Οἰκ.

χαμαϊλὶ ἢ χαμαγλί, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χαϊμαλί.

—χαμάλης ἢ χαμάλ'ς, ὁ=ἀχθοφόρος, ἀγροῖκος, ἀγράμματος, (hamal). Οἰκ.

—χαμαλιάτικα, τὰ=ἀμοιβὴ τοῦ ἀχθοφόρου, (hamaliye).

—χαμαλίκα, ἡ=τὸ ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ἀχθοφόρου ὑπόστρωμα πρὸς ὑποβάστασιν τοῦ φορτίου.

—χαμαλίκι, ἡ=ἐργασία τοῦ ἀχθοφόρου, βάναυσος ἐργασία.

—χαμάμι ἢ χαμάμ', τὸ=βαλανεῖον, τουρκικὸν λουτρόν, (hamam). Οἰκ.

χάμλατζης, ὁ=(Θρ.Κ.), ὁ πρῶτος κωπηλάτης (συνήθως εἰς τὰ ἁλιευτικὰ πλοιάρια: ἁλαμάνες), (hamlacı). Οἰκ.

χάμουλα, ἡ=(Κρ.), ἀποσκευαί, (hamule). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει κυρίως : φορτίον.

—χάμουρα, τὰ=ἱππόσκευή, φάλαρα. Δὲν εὑρέθη ἡ τυχὸν τουρκικὴ προέλευσις τῆς λέξεως.

—χαμούρι ἢ χαμούρ', τὸ=ζύμη, προζύμιον, (hamur). Οἰκ.

—χαμουρσούζ', τὸ=ἡ τῶν ἀζύμων ἑορτὴ τῶν Ἑβραίων, (hamursuz). Οἰκ.

—χαμουρσούζικος -ικη -ικο = ἄζυμος ἄρτος, (hamursuz). Οἰκ.

—χαμούτι, τὸ=(Θρ.), ἡμικύκλιον, περικλεῖον τὸν λαιμὸν τῶν ἐζευγμένων ὑποζυγίων, (hamut).

—χαμπάρι ἢ χαμπέρι, τὸ=εἴδησις, (haber). Οἰκ.

—χαμπαρίζω=ἀντιλαμβάνομαι περὶ τίνος πρόκειται, ἔχω ἰδέαν, (haber almak).

χαμσί, τὸ=(Θρ.Π. ακΜ.), μαινὶς ὁ ἰχθύς : ἀντσούγια, (hamsı).

χαμσίνι, τὸ=(Θρ.Κ. ακΜ.), ἄνεμος καυστικός, πνέων ὑπὲρ τὰς ἐρήμους Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς καὶ ὑψῶν σύννεφα ἄμμου, τὴν ὁποίαν μεταφέρει εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Καλεῖται ἐπίσης σιμούν. Κατὰ τὰ ἀραβικὰ λεξικὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα χαμσὶν (πεντηκοντὰς) διότι ἐπικρατεῖ ἐπὶ πεντήντα ἡμέρας (Μάϊος καὶ Ἰούνιος), (hamsin: πεντηκοντάς, ἀραβιστί).

χαμχούμης ἢ χαμχούμ'ς -ισσα -ικο= (Θρ. ακΜ.), ὁ ἐρρίνως ὁμιλῶν, (hımhım).

χαμψὶ τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χαμσί.

χανεντές, ὁ=τραγουδιστής, (μονόφωνος), συνήθως ἀμανέδων, (hanende). Οἰκ.

χανές, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), οἶκος, κατάστημα, μερὶς (εἰς κατάστιχον), οἰκογένεια, (hane).

χάνι ἢ χάν', τὸ=πανδοχεῖον, (han). Οἰκ.

—χανούμ' ἢ χανούμισσα, ἡ=γυνή, κυρία, (hanım).

—χανοὺμ-μπουρέκι, τὸ=εἶδος γλυκίσματος τῆς Ἀνατολῆς ἐκ ζυμαρικοῦ, (hanım-börek).

χαντεμές, ὁ = (Κ.Θρ.), ὑπηρέτης, (hademe).

—χαντζάρα, ἡ ἢ χαντζέρι, τὸ=ἐγχειρίδιον, (hançer).

—χαντζής, ὁ=ξενοδόχος, ἰδιοκτήτης ἢ ἐκμεταλλευτὴς χανίου, (hancı). Οἰκ.

—χαντούμης ἢ χαντούμ'ς, ὁ=εὐνοῦχος, ἀνίκανος πρὸς συνουσίαν, (hadım). Οἰκ.

—χάπι, ἢ χάπ', τὸ=καταπότιον, κόκκος, (hap).

—χαπίσι ἢ χαπίσ', τὸ=φυλακή, (hapis).

—χαραμής, ὁ = ληστής, κλέπτης, χαραμοφάγης, (haramı). Τάχα μὴν εἶναι κλέφταις δῶ, μὴν εἶναι χαραμῆδες ; Δημοτικὸ τραγούδι.

—χαράμι ἢ χαράμ', τὸ=τὸ ἀπηγορευμένον (κυρίως ὑπὸ τῆς θρησκείας), τὸ παράνομον, τὸ ἄσκοπον καὶ ἄδικον, κάμνω ἄσκοπον δαπάνην, (haram). Χαράμι νὰ σοῦ γίνῃ (νὰ μὴν τὸ χαρῇς).

—χαραμίζω=κάμνω ἄσκοπον σπατάλην, δίδω ἀσκόπως, βλ. τὴν ἐτυμολογίαν εἰς τὴν προηγουμένην λέξιν.

—χαραμοφάγης, ὁ=παράσιτος.

χαραμπάτ', τὸ=(Θρ.), ἐρήμωσις, καταστροφή, καταδρομή, ἐρείπιον, ἐρείπωσις, (harabe). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : ταβέρνα. Οἰκ.

χαραμπατζὴς (εἰς τὴν Θράκην) ἢ χαραμπάτης, (εἰς τὴν Κρήτην), ὁ= ἄσωτος, καφενόβιος, κακοενδεδυμένος, ἀκατάστατος, (harabati). Οἰκ.

χαραμπάτης, ὁ = (Θρ.), ἄνθρωπος κατεστραμμένος, ἀκατάστατος, καταβεβλημένος (ἀπὸ τὴν λέξιν : harabat).

χαραράτ' ἢ χαραρέτ', τὸ=(Θρ.Π.), δίψα, ἐρεθισμός, ζέστη, πυρετός, (hararet). Οἰκ.

—χαράρι, τὸ=σάκκος ἀπὸ τρίχας αἰγὸς διὰ στρώματα ἢ ἄχυρα, στρωματόδεσμος, χωρικὸς τάπης, περιτύλιγμα ἀποσκευῶν, (harar).

—χαράτσι ἢ χαράτσ', τὸ=κεφαλικὸς φόρος τῶν μὴ μουσουλμάνων ὑπηκόων τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτανοκρατίας, (haraç). Οἰκ.

χαρντάλ' ἢ χαρντάλι, τὸ=(Θρ.), σίναπι, μουστάρδα, (hardal).

χαρνταλιές, ὁ=(Θρ.), οἶνος ἀνάμικτος μὲ σιναπόσπορον, πικρός, (hardaliye).

χαρνταχοὺς (Θρ.ακΜ.), κατατετμημένος, τεμαχισμένος, (hurdehaş).

—χαρμάνι ἢ χαρμάν', τὸ=ἅλώνιον, διάφορα ἀντικείμενα (ἔντυπα φύλλα ἢ φύλλα καπνοῦ) ὑπὸ τακτοποίησιν (σύνδεσιν), κάμνω χαρμάνι τὸν σῖτον ἢ τὰ ἄλευρα (ἀναμιγνύω διάφορα εἴδη σίτου ἢ ἀλεύρου), (harman).

—χαρούπι, τὸ=ξυλοκέρατον, (harub ἢ harnub).

—χαρουπιά, ἡ=ξυλοκερατέα.

χαρμαντζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ὁ κάμνων χαρμάνι. Βλ. τὴν λέξιν : χαρμάνι.

χάρτζι, τὸ=(Κρ.), κέντημα τῆς κρητικῆς ἐνδυμασίας, σειρήτιον, γαϊτάνι, (harç). Κυριολεκτικὴ σημασία ἐπίσης : δαπάνη, τέλη δικαστηρίου, κτηματολογίου, ἔξοδον στρατολογίας ἀνάλογον μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν.

—χαρτζιλίκι, τὸ=μικρὸν ποσὸν δι' ἀτομικὴν χρῆσιν, (harçlık).

χάρτς, τὸ=(Κ.Π.), ἔξοδον, (harç). Βλ. καὶ τὴν λέξιν : χάρτζι. Οἰκ.

χαρτσεύω=(Π.), ἐξοδεύω, βλ. τὴν λέξιν : χάρτς.

—χασεκής, ὁ=ὁ ἀνήκων εἰς τὸ εἰδικὸν σῶμα φρουρῶν τοῦ σουλτάνου. Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ἔδρασεν ὁ τύραννος βοεβόδας τῶν Ἀθηνῶν (1775-1795).

—χασές, ὁ=εἶδος ὑφάσματος (μουσελίνας ἢ μαδαπολάμ), (hase).

—χάσικος ἢ χάσ'κος -ικη -ικο=καθαρός, γνήσιος, ἰδιαίτερος, ἁγνός, (has). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : σουλτανικός.

χασίλι, τὸ=(Κρ.), χορτοβοσκή, (hâsıl). Σημαίνει ἐπίσης : προϊόν, παραγωγή, ἐσοδεία.

χασλαμάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : ἀσλαμάς. Εἰς τὴν Μακεδονίαν ὀνομάζονται τὰ νεαρὰ φυτὰ τοῦ καπνοῦ.

χασνατάρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : χαζινεντάρης, Ἀπομν. Μακρυγιάννη.

χασνές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : χαζινές.

χαστανὲς ἢ χασταχανές, ὁ=(Θρ.Κ. Π.), νοσοκομεῖον, (hastahane).

χατάς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), δυστύχημα ἢ ἀτύχημα, (hâta). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει : λάθος, πλάνη, ἁμαρτία.

χατζάτι ἢ χατζέτ', τὸ=ἀνάγκη. Εἰς τὴν φράσιν : νὲ χατζάτ ;=τίς ἡ ἀνάγκη ; (hacet). Οἰκ.

—χατζηλίκι ἢ χατζηλίκ', τὸ=μετάβασις εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους (Ἱερουσαλὴμ ἢ Μέκκαν), προσκύνημα, (hacılık).

—χατζὴς - χατζήδαινα - χατζούδι ἢ χατζούδ'=ὁ μεταβὰς εἰς τοὺς Ἁγίους τόπους, (Ἱερουσαλὴμ ἢ Μέκκαν), προσκυνητής, (hacı). Οἰκ.

—χατίρι ἢ χατίρ', τὸ=χάρις, εὐαρέσκεια, (hâtır). Διὰ τοὺς Τούρκους ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ἔννοιαι: μνήμη, νοῦς, σκέψις, ὑγεία.

χάττι-χουμαγιούν, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : τανζιμάτ.

—χαφιές, ὁ=κατάσκοπος, καταδότης, (hafiye).

χαφούζης, ὁ = ἱερωμένος μουσουλμάνος, ὁ ἀποστηθίζων ὅλον τὸ κοράνιον (ἀδιάφορον ἂν δὲν τὸ ἐννοῇ). Διὰ τοὺς Τούρκους ἔχει καὶ ἄλλας ἐννοίας, (hafiz).

χαφταλίκι ἢ χαφταλίκ', τὸ=(Θρ. Κ.Π. ακΜ.), μισθὸς καθ' ἑβδομάδα, ἑβδομαδιαῖος, δῶρον, (haftalık). Οἰκ.

—χαχάμης ἢ χαχάμ'ς, ὁ=ραββῖνος, (haham). Οἰκ.

—χαχάμπασης, ὁ = ἀρχιραββῖνος (hahambaşı).

χάψη, ἡ=βλ. τὴν λέξιν : χαπίσι.

χαψί, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χαμσί.

χαψώνω=φυλακίζω, (hapsetmek). Ἀπομν. Μακρυγιάννη.

χεβεσλής, ὁ = ὁ ποθῶν, ζηλωτής, (hevesli).

—χεδίβης, ὁ=ὁ ἄλλοτε ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ὑποτελὴς εἰς τὸν σουλτάνον τῆς Τουρκίας μέχρι τοῦ 1918, (hediv ἢ hidiv).

χεϊμπές, ὁ=(Θρ.Π. Η.), μάρσιππος, δισάκκιον, σακκίδιον, (heybe).

χεντέκ', τὸ = (Π.), τάφρος, βλ. καὶ τὴν λέξιν : ἐντέκια.

χεντίφης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν: χεδίβης.

χεργκελές, ὁ=(Θρ.Κ. ακΜ.), ποίμνιον ἀλόγων, ἡμιόνων ἢ ὄνων μὴ δαμασθέντων, ἀσυνηθίστων εἰς τὴν σέλλαν, ἐγκαταλελειμμένον ὑποζύγιον, ἀχαμνὸν ζῶον, ἀπρόκοπος ἄνθρωπος, (hergele). Οἰκ.

χετζούμ', τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : χουτζούμι.

χὲτς=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : ἴτς.

χιανέτης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : χιγιανέτης. Οἰκ.

χιβές, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : χεϊμπές. Οἰκ.

χιγιανέτης ἢ χιγιανέτ'ς -ισσα -τικο =(Θρ.), ἄπιστος, δόλιος, κακότροπος, (hıyanetkâr). Διὰ τοὺς

Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : προδότης, σκληρός. Οἰκ.

χίζ', τὸ =(Θρ.Π.), ὁρμή, (hız). Οἰκ.

χιζλὴς -ίδικη -ίδικο=(Θρ.Π.), ὁρμητικός, ταχύς, (hızlı).

χιζμέτι, τὸ=(Θρ.Κ.Π.), ὑπηρεσία, ἀποστολή, (hizmet).

χιζμετκιάρης ἢ χιζμετκιάρ'ς ἢ χιζμεττσής, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ὑπηρέτης, (hizmetçi).

χιλέδικος -ικη -ικο = (Θρ.Κ.), πανοῦργος, δόλιος, νοθευμένος, (hileli). Εἰς τὸν Πόντον χρησιμοποιεῖται μόνον τὸ οὐδέτερον.

χιλεκιάρης -ισσα -ικο = (Θρ.), πανοῦργος, δόλιος, (hilekâr).

χιλελὴς -ίδικη -ίδικο = (Θρ. Κ. Π.), πανοῦργος, δόλιος, (hileli).

χιλεντζής, ὁ=δόλιος, μὴ ἔντιμος εἰς τὰς συναλλαγάς του.

χιλές, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), δολιότης, πανουργία, (hile).

χιλεσίζης ἢ χιλεσίζ'ς, ὁ=(Θρ.Κ.Π.), ἄδολος, ἁγνός, (hilesız).

χινζὶρ ἢ χινζίρης, ὁ=σκληρός, ἄτιμος, ἄπιστος, κακὸς (hınzır). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : χοῖρος, ἀγριόχοιρος.

χὶνκ=(Π.) βλ. τὴν λέξιν : κήκ.

Χιντριλές, ὁ='Η ἑορτὴ τοῦ 'Αγίου Γεωργίου (Hıdreles), χρησιμοποιουμένη καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς χρονικὸν ἑξάμηνον ὁρόσημον, ἀρχόμενον ἀπὸ τὴν ἄνοιξιν, ἐνῶ τὸ Κάσιμ (25 'Οκτ., 'Αγιος Δημήτριος) χρησιμοποιεῖται ὡς τὸ ἕτερον χρονικὸν ὁρόσημον, ἀρχόμενον ἀπὸ τὸ φθινόπωρον.

χιράμι, τὸ=(Κρ.Π.), βλ. τὴν λέξιν : χράμι.

—χιρκάς, ὁ=ἐπανωφόριον τῶν μουσουλμάνων ἱερωμένων καὶ ἰδίως ὁ «ἱερὸς μανδύας» τοῦ Μωάμεθ, φυλασσόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐνθυμίων τοῦ Προφήτου, (hırka).

χισάπι, τὸ=λογαριασμός, (hesap).

χιτάμ, τὸ=τέλος, (hitam).

χιτὰπ=(Θρ.), πρός, μὲ κατεύθυνσιν. «Σανὰ χιτὰπ»=πρὸς σέ, (hitap).

χὶτς=βλ. τὴν λέξιν : ἴτς. Οἰκ.

χοβαρντάς, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : χουβαρντάς.

χοζμερί, τὸ=(Θρ.), γλύκισμα κατεσκευασμένον ἀπὸ νωπὸν τυρόν, ζάχαριν καὶ ἄλευρον, (hoş—meriyem).

—χοκκάς, ὁ=μελανοδοχεῖον, πτυελοδοχεῖον, δοχεῖον γλυκοῦ, (hokka). Οἰκ.

χορνταβατζής, ὁ=(Θρ.Κ.), ἔμπορος ψιλικῶν ἢ παλαιῶν σκευῶν, (hurdevacı).

χοσάφι ἢ χοσάφ', τὸ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), γλύκισμα μὲ ὀπωρικά, (κομπόστα) (hoşaf).

χόσικος ἢ χόσ'κος -ικη -ικο=(Θρ.Κ. Η.), εὐάρεστος, ἀστεῖος, παράξενος, (hoş). Οἰκ.

χοσμερί, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χοζμερί.

χοσμέτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χιζμέτι. 'Απομν. Μακρυγιάννη, Α111.

χοσμεκιάρης, ὁ = βλ. τὴν λέξιν : χιζμετκιάρης. 'Απομν. Μακρυγιάννη, Α111.

—χότζας, ὁ=σαρικοφόρος, ἱερωμένος, ἱεροδιδάσκαλος, διδάσκαλος, καθηγητής, (hoca).

χοτζέτι ἢ χοτζέτ', τὸ=(Θρ.Κ.), ἔγγραφον, ἀπόδειξις, πειστήριον, τίτλος ἰδιοκτησίας, (hüccet). Οἰκ.

—χουβαρνταλίκι ἢ χουβαρνταλίκ', τὸ=γενναιοδωρία, σπατάλη, εὐζωΐα, (hovardalık). Οἰκ.

—χουβαρντάς, ὁ=γενναιόδωρος, σπάταλος, καλοζωϊστής, (hovarda). Οἰκ.

χούγι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χούϊ.

χουζμερί, τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χοζμερί.

χουζμέτι ἢ χουζμέτ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χιζμέτι. Οἰκ.

χουζμετκιάρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : χιζμετκιάρης.

—χουζούρι ἢ χουζούρ', τὸ=ἀνάπαυλα, εὐχαρίστησις, παρουσία, ἡσυχία, συγκέντρωσις τοῦ πνεύματος, (huzur).

χούϊ, τὸ=(Θρ. Κ.Π.Η. ακΜ.), συνήθεια, ἕξις, χαρακτήρ, (huy). Οἰκ.

χουϊσούζης ἢ χουϊσούζ'ς, ὁ=(Θρ. Κ. ακΜ.), ὁ ἔχων κακὰς συνηθείας, κακός, δύσκολος, στρυφνός, παράξενος, (huysuz).

χουκιμὲτ ἢ χουκιουμάτι ἢ χουκιουμὰτ' ἢ χουκιουμέτ', τὸ=(Θρ.Κ.), κράτος, κυβέρνησις, διοίκησις, δικαστικὴ δικαιοδοσία, δικαστήριον, διοικητήριον, (hükümet). Οἰκ.

χουλιασάς, ὁ=συμπέρασμα, οὐσία, (hulâsa).

χουνὲρ', τὸ=(Θρ. ακΜ.), ἐπιδεξιότης, τέχνη, τάλαντον, ἀξία, ἐπιστημοσύνη, (hüner). Οἰκ. Δεῖξε μου τὰ χουνέρια σου.

—χουνί, τὸ = (Θρ.Κ.), χωνίον, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως : χωνίον, (huni ἢ hunu).

χουντούτι ἢ χουντούτ', τὸ=σύνορον ἀγροῦ ἢ κράτους, (hudut). Οἰκ.

—χουρμάς, ὁ=φοινικόκαρπος, φοινίκι, (hurma). Οἰκ.

χουρντάς, ὁ=(Θρ.Κ.), ὑπόλειμμα, εἶδος ἀκατέργαστον ἢ μειωμένον, κατάλοιπον, μικρὸν πρᾶγμα, (hurda ἢ hurde).

χουρτούμι ἢ χουρτούμ', τὸ=(Θρ. Κ.), σωλὴν (συνήθως δερμάτινος) τῆς ἀντλίας, προβοσκίς, (hortum). Οἰκ.

χουσάφι ἢ χουσάφ', τὸ=βλ. τὴν λέξιν : χοσάφι.

χουσμέτι, τὸ=βλ. τὴν λέξιν: χιξμέτι.

χουσμεκιάρης, ὁ=βλ. τὴν λέξιν : χιζμετκιάρης.

χουτζούμι, τὸ=(Θρ.Κ.), ἔφοδος, ἐπίθεσις, ἐπιδρομή, (hücum).

—χράμι, τὸ=ὕφασμα διὰ περιτύλιξιν τῶν ἀνθρώπων ἢ σκέπασμα τῶν ἀλόγων ἢ τῶν καναπέδων, ὑφαντὸς τάπης, κλινοσκέπασμα, περιτύλιγμα τῶν βρεφῶν, ὕφασμα μάλλινον κροσωτόν, (ihram). Διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης: ὁ εὐρὺς μανδύας τῶν προσκυνητῶν τῆς Μέκκας ἢ τῶν βεδουΐνων.

χωνίν, τὸ=(Π.), βλ. τὴν λέξιν : χουνί.

—χωρατό, τὸ=ἀστεϊσμός, ἄκακον πείραγμα, (horata). Κατὰ τὸν λεξικογράφον Σαμὴ μπέη Φράσερη, αἱ λέξεις horata, horataci κ.τ.λ. εἶναι ἑλληνικαί.

χωρατάς, ὁ=(Θρ. ακΜ.), ἀστειολογία, φλυαρία, συνομιλία χωρικῶν (συνήθως γυναικῶν) εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ δρόμου ἐξώθυράν των, (horata). Οἰκ.

χωρατατζής, ὁ=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), ἀστειολόγος, φλύαρος, (horataci). Οἰκ.

χωρατεύω=(Θρ.Κ.Π. ακΜ.), συνομιλῶ, ἀστειολογῶ, (διὰ τὴν ἐτυμολογίαν βλ. τὴν λέξιν : χωρατάς).

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

γιαμὰν=(Κ.), δυνατός, ἐκπληκτικός, ἐπικίνδυνος, (yaman).

γιουρούκης, ὁ=διὰ τοὺς Τούρκους σημαίνει ἐπίσης : ταχυπόρος.

γρουσούζης, ὁ=λανθασμένη λέξις, ἀντί : γουρσούζης ἢ οὐγουρσούζης.

κουντούρα, ἡ = ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν λέξιν : κόψορνος ἢ τὴν μεσαιωνικήν : κούντουρος.

τεργιακής, ὁ=βλ. τὴν ἑλληνοποιημένην λέξιν : θεριακλῆς.

τζιχάν, ὁ = (Κ.), κόσμος, σύμπαν, (cihan).

Ὁ μνημονευόμενος ἐνταῦθα λεξικογράφος Σαμὴ μπέη Φράσερη εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸν ἀναφερόμενον ὑπὸ ἄλλων Σεμσεττὶν Σαμὴ (Σεμσεττὶν εἶναι τὸ ὄνομά του).

Εἰς τὴν σελ. 7 γραμ. 12 πρέπει νὰ προστεθοῦν αἱ λέξεις : ἔχουν ληφθῆ κατὰ τὴν κεμαλικὴν ἐποχήν.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ Μ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΦΑΡΜΑΚΟΛΥΤΡΙΑΣ ΤΟ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΞΕΙΝΟΝ ΠΟΝΤΟΝ

Οἱ Μιλήσιοι

Ὅπως γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ἡ Μίλητος στὴν ἀρχαιότητα εἶχε στρέψει τὴν προσοχήν της πρὸς τὸν Εὔξεινον Πόντον (Μαύρη Θάλασσα) καὶ πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Βασιλέως Δαρείου τῆς Περσίας ἐναντίον τῶν Σκυθῶν τοῦ V καὶ VI αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ εἶχεν ἀποστείλει τόσον πολλὰς ἀποικίας (περὶ τὰς 60) οὕτως ὥστε τὸν ἄξενον πόντον (Μαύρη Θάλασσαν) ἔκανε νὰ ὀνομασθῇ Εὔξεινος. Πράγματι ἡ Μαύρη θάλασσα ἔχει ἐλαχιστότατα μικρὰ νησάκια 2 κοντὰ στὴ Σωζούπολη, ἕνα κοντὰ στὸν Πύργον καὶ ἕνα στὸ στόμιον τοῦ Δουνάβεως, τὸ ὅλον 4 καὶ ἐλαχίστους φυσικοὺς λιμένας τοῦ Πύργου, τῆς Βάρνης, τῆς Σεβαστουπόλεως, Εὐπατορίας, Τραπεζοῦντος καὶ Σινώπης. Μία μεταξὺ τῶν ἀποικιῶν τῆς Μιλήτου ἦτο καὶ ἡ Ἀπολλωνία (νῦν Σωζούπολις) εἰς τὴν ὁποίαν κατόπιν μετώκησαν καὶ Ρόδιοι καὶ ἡ ὁποία εἶχεν ἀποικίαν τὴν ἀπέναντι τῆς Ἀγχιάλου Ἀπολλωνίαν, καὶ ἔτσι κατεῖχεν τὰ δύο ἄκρα τοῦ κόλπου τοῦ νῦν Πύργου, οὕτως ἀπεκλείετο ἡ ἀποίκησις ἀπὸ ἄλλους Ἕλληνας τοῦ Κόλπου τοῦ Πύργου, ὅπως καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν περιοίκων βαρβάρων. Ἐννοεῖται, λογικῶς σκεπτόμενοι δὲν ἠμποροῦμε νὰ μὴ ὑποθέσωμεν, ὅτι τὸ ἐντὸς τοῦ κόλπου εὑρισκόμενον στρατιωτικῆς σημασίας νησάκι, νὰ μὴ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀπολλωνιατῶν, ὅπως καὶ τὸ μέρος, ὅπου εὑρίσκεται ἡ πόλις Πύργος.

Στὸ νησάκι αὐτὸ δὲν ἔγιναν ἀνασκαφὲς ἀλλὰ τὸ ἐπεσκέφθη ὁ Πρόξενος τῆς Γαλλίας τῆς Φιλιππουπόλεως Legrand, ὁ δὲ G. Seure ἔγραψε ἐντυπώσεις του στὴν Revue Archeologique (Thrace) Paris

Ἐπίσης ὁ ἀρχιτέκτων Guerganoft πῆγε ἐκεῖ καὶ κάτι εὗρε. Κατὰ ἰδικάς μου δὲ πληροφορίας ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς ἐκτίσθη μὲ λίθινα λείψανα ἀρχαίων κτισμάτων, ὅπου φαίνονται ἀκόμη ἀνάγλυφα ἀρχαῖα.

Φαίνεται ὅτι στὸ νησάκι ὑπῆρχον ἀρχαῖα κτίσματα, τῶν ὁποίων τὸ οἰκοδομήσιμον ὑλικὸν ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῶν κτιρίων τοῦ μοναστηρίου, τῆς Ἐκκλησίας, τῶν κελλίων τῶν μοναχῶν καὶ τῶν λοιπῶν προσκτισμάτων.

Αἱ τῷ Οἰκουμενικῷ θρόνῳ ὑποκείμεναι Σταυροπηγιακαὶ Μοναὶ καὶ ἐξαρχίαι

Αἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις

Κ'. τοῦ Ἁγίου Νικολάου Αἴμωνος ἐν Μεσημβρίᾳ.

ΚΑ'. τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἐν Σωζοαγαθουπόλει [1]).

Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια ἔτος 1888 30 Μαρτίου Ἀριθμὸς 20 σελὶς 161.

Περιγραφὴ τῆς νήσου Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας

Τὸ νησάκι τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἔχει πλάτος 500 μέτρων, μῆκος 800 μέτρων καὶ ἐμβαδὸν 400. τετρ. χιλιομ. Εἶναι μονόλιθικὸς βράχος ἀπὸ φαιὸν γρανίτην σκεπασμένον μὲ χῶμα κιτρίνου πηλοῦ. Ἡ ἐξοχή του ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης εἶναι 10 μέτρα. Δὲν εἶναι προσιτὸν ἀπὸ κανένα μέρος. Πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος ἔχει λοφίσκους σκεπασμένους μὲ δένδρα ἀγριαπιδιές, ἀγριοτριανταφυλλιὲς καὶ ἀγκαθιές. Γύρω του ἔχει μικροὺς ὑφάλους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἕνας ὁμοιάζει πλοῖον μὲ ἐστραμμένην τὴν πλώρην πρὸς τὸ νησάκι. Καὶ τὸν μὲν χειμῶνα, ἢ ὅταν ἔχῃ φουρτούνα, εἶναι ἀφανὴς καὶ σκεπασμένος ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς θάλασσας, τὸ δὲ καλοκαίρι, καὶ ὅταν εἶναι γαλήνη, ἐξέχει ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης καὶ φαίνεται. Στὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς ξηρᾶς ὅπου τὰ λατομεῖα γρανίτου εὑρίσκονται οἱ ὕφαλοι οἱ λεγόμενοι «βουβάλες». Ἀπέχει δὲ ἀπὸ τὴν πόλιν Πύργου 14 μίλια (γεωγ. πλ. βορ. 47° μῆκος ἀνατ. 23°) ἀπὸ δὲ τὴν ἀπέναντι παραλία 1,1/2 μίλι, καὶ 2 μίλια ἀπὸ τὰ ἀπέναντι λατομεῖα γρανίτου. Ἡ νῆσος δὲν ἔχει πόσιμο νερὸ καὶ διὰ τοῦτο τὸ πόσιμο μεταφέρεται στὸ νησὶ ἀπὸ τὴν ἀπέναντι στερεάν, ὅπου καὶ τὰ κτήματα τοῦ μοναστηρίου.

Ὁ ὕφαλος ὁ ὁποῖος ὁμοιάζει μὲ πλοῖον καὶ ἡ παράδοσίς του

Πρὸς τὸ νότιον μέρος τοῦ ν. τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας καὶ πολὺ κοντὰ αὐτῆς καὶ στὸ στενὸ ποὺ χωρίζει τὸ νησάκι ἀπὸ τὴν ἀπέναντι παραλίαν, ὅπου ἡ πόχη Ἄθια καὶ οἱ ὕφαλοι, (βουβάλες), εὑρίσκεται ἕνας ὕφαλος 3—4 μέτρων, ὁ ὁποῖος τὸν χειμῶνα, ἢ ὅταν εἶναι τρικυμία, δὲν φαίνεται, γιατὶ σκεπάζεται μὲ τὸ νερό, τὸ δὲ καλοκαίρι καὶ ὅταν εἶναι γαλήνη, βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης καὶ ἔχει καταπληκτικὴν ὁμοιότητα μὲ πλοῖον ἐστραμμένον μὲ τὴν πλώρη, πρὸς τὴν ἀκτὴν τοῦ νησιοῦ καὶ μὲ ναῦτες ποὺ κρατοῦν κουπιά.

Ἡ τοπικὴ παράδοσις, ἡ ὁποία ἐπλάσθη ἢ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τοῦ μοναστηρίου τῆς Ἁγ. Ἀναστασίας ἢ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους περιοίκους Ἕλληνας, λέγει ὅτι ὁ ὕφαλος βράχος, ποὺ ὁμοιάζει μὲ πλοῖο, ἦταν πραγματικὰ πειρατικὸς λάζικος γκάγκαλις (πλοῖον) καὶ ἔρχονταν μὲ σκοπὸ νὰ ἀποβιβάσῃ τοὺς

1) Βλ. Ἀρχ. Θρακ. Θησ. τ. 22 Ἡ Ἀπολλωνία παρ' Εὐξείνῳ τοῦ Μαργαρίτη Κωνσταντινίδη καὶ ἔκδοσιν Ἱστορίας Σωζουπόλεως τοῦ διδ. Παπαϊωαννίδου.

πειρατὰς Λαζούς, γιὰ νὰ «πατήσουν» (ληστέψουν) τὸ μοναστήρι τῆς ἁγ. Ἀναστασίας. Τότε εἰδοποιήθη ὁ ἡγούμενος, ὁ ὁποῖος βλέπων τὸν κίνδυνον, ποὺ ἀπειλοῦσε τὸ μοναστῆρι καὶ τοὺς μοναχούς, βγῆκε μὲ τὴν εἰκόνα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἡ ὁποία ἔκανε θαῦμα καὶ ἐπελίθωσε καὶ τὸν γκάγκαλι καὶ τοὺς πειρατὰς Λαζούς, καὶ ἔτσι χάρις στὸ θαῦμα τῆς ἁγίας ἐσώθη ἀπὸ τοὺς κακούργους πειρατὰς Λαζούς, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀνενόχλητα κατεγίνοντο μὲ τὸ ἐπικερδὲς ἐπάγγελμα τῆς πειρατείας στὴ Μαύρη θάλασσα καὶ εἶχον καταντήσει ὁ τρόμος καὶ ὁ φόβος τῶν παραλίων ἑλληνικῶν πόλεων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὅπως καὶ τῶν περιπλεόντων Ἑλληνικῶν καὶ φραγκικῶν καραβιῶν.

Μὲ τὴν πειρατεία στὴ Μαύρη θάλασσα ἀσχολούντανε καὶ οἱ τολμηροὶ Καζάκοι Ζαπορόζι, τῆς νῦν Οὐκραΐνας, οἱ ὁποῖοι ἐπιβαίνοντες τῶν κωπήρων μονοξύλων λέμβων (σαίκες-μπαΐντε) ἐξεκίνουν ἀπὸ τὸν ποταμόν, ἐληλάτουν τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου (δηλαδὴ τοὺς Ἕλληνας) καὶ πολλὲς φορὲς ἔφθαναν ὡς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ μύθος τῆς ἀπολιθώσεως τοῦ πλοίου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπλάσθη μᾶλλον ἀπὸ τοὺς εὐφαντάστους, εὐφυεῖς καὶ προβλεπτικοὺς καλογήρους τοῦ μοναστηρίου τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, οἱ ὁποῖοι διαδίδοντες τὸ θαῦμα τῆς ἁγίας, ἀπέβλεπον στὴν ἀσφάλεια τοῦ μοναστηρίου ἀφ' ἑνὸς ἐκφοβίζοντες τοὺς πειρατὰς καὶ τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα, ὅτι ὁμοία τύχη τοὺς περιμένει, ἂν ἀποπειραθοῦν νὰ ληστέψουν τὸ μοναστῆρι, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶχαν σκοπὸν διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ μύθου τῆς ἀπολιθώσεως, νὰ αὐξήσουν τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τῆς εἰκόνος τῆς ἁγίας καὶ ὑπεκκαύσουν τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα τῶν περιοίκων ἑλλήνων χριστιανῶν, ὅπως περισσότεροι προσκυνηταὶ προσέρχωνται κατὰ τὰ ἑορτὰς ἢ καθημερινὰς καὶ ἑπομένως, νὰ αὐξάνουν τὰς προσόδους τοῦ μοναστηρίου.

Ὅμοιος μύθος περὶ ἀπολιθώσεως πειρατικοῦ πλοίου ὑπάρχει καὶ γιὰ τὸ νησὶ βράχος Πετροκάραβος, ποὺ εὑρίσκεται κοντὰ στὴ νῆσο Πάτμο (ἀπήχησις τῆς πειρατείας τοῦ Αἰγαίου πελάγους).

Ὁ μύθος τοῦ ἀπολιθωμένου πλοίου τῆς ἁγίας Ἀναστασίας καὶ ὁ ποιητὴς Ὅμηρος.

Ἂν καὶ δὲν εἶναι εὔκολον σὲ ποῖον νὰ ἀποδοθῇ ἡ πλάσις τοῦ μύθου τῆς ἀπολιθώσεως τοῦ πειρατικοῦ Λάζικου πλοίου κοντὰ στὸ νησάκι τῆς ἁγ. Ἀναστασίας, ἐν τούτοις δὲν ἠμπορεῖ κανένας νὰ ἀρνηθῇ ὅτι τοῦτο εἶναι μακρυνὴ ἀπήχησις τοῦ μύθου τῆς ἀπολιθώσεως ἀπὸ τὸν ὀργισθέντα Ποσειδῶνα τῆς τριήρους τῶν Φαιάκων, ἡ ὁποία μετέφερε στὴν πατρίδα του Ἰθάκην τὸν πολύπλαγκτον Ὀδυσσέα. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία τῆς ἀπολιθώσεως τοῦ πλοίου λεπτομερῶς περιγράφεται ἀπὸ τὸν ποιητὴν Ὅμηρον στὴν Ὀδύσσειαν σὲ τρία κεφάλαια, τὰς σχετικὰς περικοπὰς τῶν ὁποίων θεωρῶ ὄχι περιττόν, νὰ παραθέσω ἐδῶ.

1) Ὀδυσείας Θ. 564—571 (Προφητεία Ναυσιθόου)

564 Ἀλλὰ τόδ᾽ ὣς ποτε πατρὸς ἐγὼν εἰπόντος ἄκουσα
Ναυσιθόου, ὃς ἔφασκε Ποσειδάων, ἀγάσασθαι
ἡμῖν, οὕνεκα πομποὶ ἀπήμονές εἰμεν ἁπάντων.
φῆ ποτε Φαιήκων ἀνδρῶν εὐεργέα νῆα
ἐκ πομπῆς ἀνιοῦσαν ἐν ἠεροειδέι πόντῳ
569 ῥαισέμεναι, μέγα δ᾽ ἡμιν ὄρος πόλει ἀμφικαλύψειν.
ὣς ἀγόρευ᾽ ὁ γέρων· τὰ δέ κεν θεὸς ἢ τελέσειεν
ἢ κ᾽ ἀτέλεστ᾽ εἴη, ὡς οἱ φίλον ἔπλετο θυμῷ.

2. Ὀδυσσείας N. 159—178 (Ἡ ἀπολίθωσις τοῦ πλοίου)

Αὐτὰρ ἐπεὶ τόγε᾽ ἄκουσε Ποσειδάων ἐνοσίχθων
βῆ ρ᾽ ἴμεν ἐς Σχερίην, ὅθι Φαίηκες γεγάασιν
161 ἔνθ᾽ ἔμεν, ἡ δὲ μάλα σχεδὸν ἦλυθε ποντοπόρος νηῦς
ῥίμφα διωκομένη, τῆς δὲ σχεδὸν ἦλθ᾽ ἐνοσίχθων.
ὅς μιν λᾶαν ἔθηκε καὶ ἐρρίζωσεν ἔνερθεν
χειρὶ καταπρηνεῖ ἐλάσας· ὁ δὲ νόσφι βεβήκειν.
οἱ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἔπεα πτερόεντ᾽ ἀγόρευον
166 Φαίηκες δολιχήρετμοι, ναυσίκλυτοι ἄνδρες.
ὧδε δέ τις εἶπεσκεν ἰδὼν ἐς πλησίον ἄλλον.
«Ὤμοι τὶς δὴ νῆα θοὴν ἐπέδησ᾽ ἐνὶ πόντῳ
οἰκαδ᾽ ἐλαυνομένην; καὶ δὴ προυφαίνετο πᾶσα»
ὣς ἄρα τις εἶπεσκεν, τὰ δ᾽ οὐκ ἴσαν ὡς ἐτέτυκτο
171 τοῖσιν δ᾽ Ἀλκίνοος ἀγορήσατο καὶ μετέειπεν·
«Ὢ πόποι, ἦ μάλα δὴ με παλαίφατα θέσφατ᾽ ἰκάνει
πατρὸς ἐμοῦ, ὃς ἔφασκε Ποσειδάων ἀγάσασθαι
ἡμῖν, οὕνεκα πομποὶ ἀπήμονές εἰμεν ἁπάντων
φῆ ποτε Φαιήκων ἀνδρῶν περικαλλέα νῆα
176 ἐκ πομπῆς ἀνιοῦσαν ἐν ἠεροειδέι πόντῳ
ραισέμεναι, μέγα δ᾽ ἡμιν ὄρος πόλει ἀμφικαλύψειν.
ὣς ἀγόρευ᾽ ὁ γέρων, τὰ δὲ νῦν πάντα τελεῖται

3. Ὀδυσσείας ΙΓ. 154—157 (ἀπολίθωσις τοῦ πλοίου)

Ὢ πέπον, ὡς μὲν ἐμῷ θυμῷ δοκεῖ εἶναι ἄριστα,
155 ὁππότε κεν δὴ πάντες ἐλαυνομένην προΐδωνται
λαοὶ ἀπὸ πτόλιος θεῖναι λίθον ἔγγυθι γαίης
νηῒ θοῇ ἴκελον, ἵνα θαυμάζωσιν ἅπαντες
ἄνθρωποι, μέγα δὲ σφὶν ὄρος πόλει ἀμφικαλύψαι.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τριῶν ἀποσπασμάτων τῆς Ὀδυσσείας σαφέστατα φαίνεται ἡ σχέσις καὶ ἡ ταυτότης τῆς ἀπολιθώσεως τοῦ πειρατικοῦ πλοίου τοῦ νησιοῦ τῆς Ἁγ. Ἀναστασίας μὲ τὸν μύθον τοῦ Ὁμήρου τῆς ἀπολιθώ-

σεως τοῦ Φαιακικοῦ πλοίου καὶ ὅτι οὗτος εἶναι χριστιανικὴ καὶ τοπικὴ παραλλαγὴ τοῦ ὁμηρικοῦ μύθου. Καὶ διὰ ποίους λόγους ἐπλάσθη ὁ μύθος τῆς ἀπολιθώσεως τοῦ λαζικοῦ πειρατικοῦ πλοίου ἀπὸ τοὺς καλογήρους τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, λογικῶς σκεπτόμενοι μποροῦμε νὰ συμφωνή

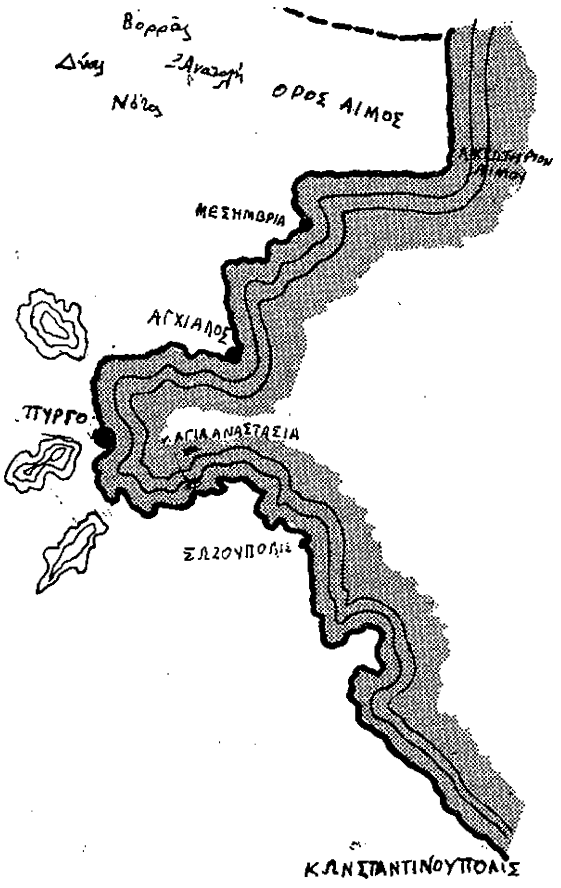

Τὰ παράλια Μαύρης Θαλάσσης

σωμε μὲ ὅσα εἰπώθησαν στὸ προηγούμενο ἐδάφιο, ἤτοι ἡ ἀσφάλεια τοῦ μοναστηρίου, ἡ αὔξησις τῶν ἐσόδων του καὶ ἡ διατήρησις καὶ ἀνύψωσις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τῶν περιοίκων Ἑλλήνων. Ὅσον ἀφορᾶ δὲ εἰς τὴν παραλλαγὴν τοῦ αὐτοῦ μύθου ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καὶ χριστιανικοῦ ἐξηγεῖται διὰ τῶν ἑξῆς, ὅσα λέγει ὁ κ. Πολ. Παπαχριστοδούλου εἰς τὰ Ἀναστενάρια δημοσίευμα Ε.Θ.Μ. ἀριθ. 82 σελὶς 5. «*Ὁ χριστιανισμὸς ἄπειρα φαινόμενα προχριστιανικὰ θρησκευτικὰ καὶ ἤθη καὶ ἔθιμα τὰ υἱοθέτησε, τὰ παραδέχθηκε κατ' ἀνάγκην, τὰ περιέλαβε στὶς θρησκευτικές του τελετές, ἀλλὰ τοὺς ἔδωκε*

μορφὴ χριστιανική, ἀφοῦ ἐξεχριστιάνισε μὲ τὰ μέσα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας». Ἐπίσης ἐξηγεῖται ἄριστα διὰ τούτου, ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ παράδοσις. Ἑλληνιστική, βυζαντινοχριστιανικὴ καὶ νεοελληνικὴ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή, πηγάζουσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, ὅπως παραμένει ἴδιος ὁ λαὸς ὁ δημιουργήσας τὴν παράδοσίν του καὶ τοὺς θρύλους του [1]).

Τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας, ἐκκλησία καὶ προσκτίσματα

Τὸ μοναστῆρι εὑρίσκεται στὸ νότιον μέρος τοῦ νησιοῦ καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἑξῆς κτίρια :

1) ***Ἐκκλησία*** : α) Αὕτη εἶναι πέτρινη καὶ στοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους της εἶναι ἐντειχισμένα μαρμάρινα τεμάχια μὲ ἀνάγλυφα.

β) Αἱ διαστάσεις της εἶναι 50×30 μέτρα καὶ τὸ ὕψος 12 μέτρα.

γ) Ἡ στέγη εἶναι σκεπασμένη μὲ σύνηθη κεραμίδια.

δ) Τὸ πάτωμα εἶναι μαρμαρόστρωτο σὲ πολλὰ δὲ μέρη βουλιαγμένο.

ε) Στοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους ὑπάρχουν ἁγιογραφίαι καὶ μεταξὺ αὐτῶν μεγάλη εἰκὼν τοῦ ἁγίου Νικολάου.

στ) Στὸ κατώφλι τῆς εἰσόδου βρίσκεται μία σπασμένη μαρμάρινη πλάκα μὲ ἐφθαρμένα γράμματα.

ζ) Παράθυρα ἔχει 8 ἀνὰ τρία στοὺς 2 τοίχους καὶ στὸ ἱερὸ ἔχει δύο παράθυρα μὲ σιδερένια κάγκελα.

η) Τὸ εἰκονοστάσιο ἔχει δύο σειρὲς εἰκόνων, ποὺ εἶναι ἀπὸ σκαλιστὸ ξύλο πηξοῦ (τσιμσίρ).

θ) Τὸ ἱερὸν ἔχει δύο πύλες τὴν ὡραία καὶ τὴ μικρή.

ι) Κυρίως στὸ εἰκονοστάσιο διακρίνονται δύο εἰκόνες τῆς Ἁγ. Ἀναστ.

1. Ἡ παλαιὰ εἰκὼν διαστάσεων 0,40×0,60 μέτρου.

2. Ἡ μεγάλη εἰκὼν διαστάσεων 1 μέτρου ×0,40 μ, ἀσημοκαπνισμένη, δῶρον Ἕλληνος πλοιάρχου, ὁ ὁποῖος ἐρχόμενος μὲ τὸ πλοῖον του ἀπὸ τὴν Σεβαστούπολιν ἐσώθη κοντὰ στοὺς ὑφάλους τῆς Ἁγ. Ἀναστασίας.

κ) Ἡ ἁγία τράπεζα εἶναι μαρμαρίνη καὶ

λ) Στὸ ἱερὸ ὑπάρχει μία κρύπτη καί, ὅταν σηκώσης μιὰ πλάκα, ἀκούεται ὁ ρόχθος τῶν κυμάτων.

2) ***Κωδωνοστάσιο*** : Εἶναι προσκολλημένο στὸν τοῖχο τοῦ ἱεροῦ ἀνατολικὰ ὕψους 4 μέτρων πέτρινο, πλίθινο, γκρεμισμένο καὶ δὲν ἔχει καμπάνα.

3) ***Κελλιά*** : Εἶναι ἐπίμηκες πέτρινο κτίριο, ὅπως καὶ ἕνα ἄλλο πέτρινο κτίριο μὲ δύο ὀρόφους ἐρειπωμένα, τώρα εἶναι φυλακὴ διὰ τοὺς σοβαροὺς πολιτικοὺς ἐγκληματίας τῆς Βουλγαρικῆς κυβερνήσεως.

---

1. Ἴδε ἄρθρον τοῦ κ. Κ. Ρωμαίου, Ἀνάμνηση τοῦ Μαραθῶνος οἱ σχετικοὶ νεοελληνικοὶ θρῦλοι, ἐφημερὶς «Βῆμα» 31 Ἰανουαρίου 1960.

4) ***Πηγάδι***: Πρὸς βορρὰν τῆς ἐκκλησίας εὑρίσκεται πηγάδι, μὲ γλυφὸ νερὸ βάθους 12—13 μέτρων πέτρινο καὶ τὸ στόμιό του εἶναι μαρμάρινο.

5) ***Ἀρχαιότητες***: Ἔξω στὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ στοὺς τοίχους εὑρίσκονται τεμάχια, θραύσματα πλακῶν μαρμαρίνων μὲ ἀνάγλυφα καὶ γράμματα Ἑλληνικά.

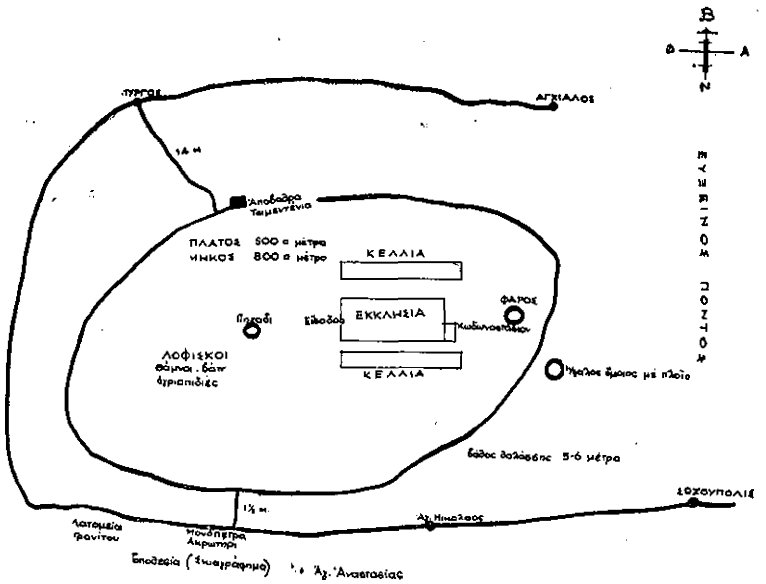

Τυποθεσία (Σκιαγράφημα) τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας

6) ***Λοφίσκοι***: Στὸ βόρειον μέρος τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχουν ὑψώματα ἀπὸ χῶμα, ὅπου ὑπάρχουν δένδρα ὡς 15 ἀγριαπιδιές, ἀγριοτριανταφυλλιὲς καὶ παλιούρια, ἀγκαθιὲς καὶ λαγοί.

7) ***Ὁ φάρος***: Στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ κοντὰ στὴν ἐκκλησία εὑρίσκεται φάρος πέτρινος, ποὺ ἀνήκει στὴ διεθνῆ Ἐπιτροπὴ φάρων. Τὸ νησὶ εἶναι ἀκατοίκητο καὶ μένει μόνος ὁ φαροφύλαξ μὲ τὴν οἰκογένειάν του.

8) ***Ἀποβάθρα***: Ἡ σκάλα τοῦ νησιοῦ ἦταν πρῶτα ξύλινη καὶ τώρα ἔγινε μὲ τσιμέντο μπετόν. Εὑρίσκεται στὸ βόρειο μέρος.

Βίος τῆς ἁγίας Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας

(Ἐκ τῆς Χριστ. Θρησκ. Ἐγκυκλοπαιδείας ἐτ. 1936 τόμ. Α΄ σελ. 1027).

Ἡ ἁγία Ἀναστασία ὠνομάσθη φαρμακολύτρια, ὡς πᾶν φάρμακον λύουσα. Στὴν Χριστιαν. Θρησκευτ. Ἐγκυκλοπαίδεια ἔχει τὴν εἰκόνα τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας ἐκ τοῦ χωρίου Χορὸζ-κιοϊ τῆς Σμύρνης ἥτις διεσώθη ἐκ τῆς καταστροφῆς. Ἡ ἁγία στέκεται ὀρθία μὲ κάλυμμα στὴν κεφαλὴν καὶ κρατεῖ στὰς χεῖρας, τὴν δεξιὰν μεγάλον σταυρὸν μακρὸν καὶ τὴν ἀριστε-

ρὰν κρατεῖ μικρὸν σταυρόν. Εἶναι κεκαλυμμένη, σὰν μοναχή, μὲ φωτοσφαίραν. Ὁμοιάζει δὲ πολὺ μὲ τὴν εἰκόνα τὴν ἐν τῷ δίσκῳ, ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγ. Τρύφωνος τῆς Νέας Ἀγχιάλου Θεσσαλονίκης. Στὸ λεξικὸν Σουΐδα ἀναφέρονται δύο ἐπιστολαὶ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας ἀπευθυνόμεναι πρὸς τὸν διδάσκαλόν της Χρυσόγονον, αἱ ὁποῖαι θεωροῦνται νόθοι. Ἐμαρτύρησε κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Διοκλητιανοῦ τὸ 304 μ.χ. Τὸ ἱερόν της λείψανο μετεφέρθη στὴν Κων)πολιν ἐπὶ Λέοντος Α΄ (458 μ.χ.) ἐπὶ πατριάρχου Γενναδίου καὶ ἐναπετέθη ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς ἐν Δομνίνου Ἐμβόλοις οὗ μακρὰν τοῦ Ἱπποδρόμου. Τὸν ναὸν τοῦτον (ὅπου ἐδίδαξε ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς) ἔκτισεν ὁ Μαυρίκιος ὁ Οἰκονόμος, ἐνεπύργωσε δὲ καὶ ἔπειτα κατεκόσμησε ὁ αὐτοκρ. Βασίλειος ὁ Μακεδών.

Ἡ μνήμη της ἑορτάζεται τὴν 22 Δεκεμβρίου παρὰ δὲ δυτικοῖς τῇ 25ῃ Δεκεμβρίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, ἧς τοὺς δύο κανόνας ἐποίησεν ὁ ὑμνογράφος. Ἐγκώμιον δὲ εἰς αὐτὴν ἔγραφεν Νικήτας ὁ Παφλαγών.

Συναξάριον

Τῇ ΚΒ΄ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς (Δεκεμβρίου) μνήμη τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας.

Στίχοι

Ἀναστασία φάρμακον πιστοῖς μέγα πᾶν φάρμακον λύουσα καὶ κεκαυμένη.
Καύθη Ἀναστασία πυρὶ δευτέρα εἰκάδι λαύρῳ.

Βίος

«Ἡ ἁγία καὶ γενναιοτάτη μάρτυς Ἀναστασία ἦν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τοῦ Βασιλέως ἐν τῇ Ρωμαίων πόλει, Πρεπεξάστου τινὸς Ἕλληνος οὖσα θυγάτηρ, μητρὸς δὲ Φαίστης, ὑφ' ἧς προσαχθεῖσα Χρυσογόνῳ, ἀνδρὶ θεοπνεύστῳ καὶ εὐσεβεῖ, τὰ ἱερὰ γράμματα ἐπαιδεύθη τὴν δὲ εἰς Χριστὸν πίστιν παρὰ τῆς μητρὸς ἔμαθε. Συζευχθεῖσα δὲ ἀνδρὶ Ἕλληνι, πρὸς κοινωνίαν γάμου, Πουπλίῳ ὀνόματι, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ ἀστόργως τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμιλίαν ἔφερε, νοσῶν ὥσει προφασιζομένη καὶ μὴ παραδεχομένη συνέρχεσθαι εἰς συνάφειαν. Μετρίαν δὲ καὶ πενιχρὰν ἐνδυσαμένη στολὴν προσωμίλει γυναιξὶ δεομέναις καὶ λαθραίως τοὺς διὰ Χριστὸν εὐαθλοῦντας ἐθεράπευεν ἐν ταῖς φυλακαῖς, ἐν αἷς ἦσαν, εἰσιοῦσα καὶ τῶν δεσμῶν ἀπολύουσα καὶ ἐλαίων ἐπαλείφουσα καὶ τοὺς ἰχῶρας αὐτῶν ἀπομάσσουσα καὶ τροφὰς ἐπιτηδείοις παρέχουσα μιᾶς μόνης θεραπαινίδος ἑπομένης αὐτῇ.

Ἐπὶ τούτοις πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐφρουρήθη ἐπιγνῶντος τὰ κατ' αὐτήν. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος διαποντίῳ κλύδωνι γέγονεν ὑποβρύχιος, ἀδείας αὐτὴ λαβομένη, πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ διένειμε πτωχοῖς, εἶτα ἀδεέστερον τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ ἀθλοῦντας ἐθεράπευεν κοὶ τελειωθέντας συνεκόμιζε καὶ παρεδίδου τῇ ὁσίᾳ ταφῇ. Καὶ πολλοὺς πρὸς τὸ μαρτύριον ἐπαλείψασα καὶ διαφόροις ἡγεμόσι ἐξετασθεῖσα, τελευταῖον πάλοις (παλούκια) προσδεθεῖσα καὶ πυρὶ βληθεῖσα τὸν μαρτύριον στέφανον ἐνεδήσατο. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῆς Σύναξις ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτῆς τῷ ὄντι πλησίον τοῖς Δομνίνου Ἐμβόλοις.

Ἡ ἐτησία ἑορτὴ καὶ πανήγυρις τοῦ μοναστηρίου τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας

Τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας κυρίως ἑώρταζε τὴν μνήμην τῆς ἁγίας τὴν 22 Δεκεμβρίου, δηλαδὴ πρὸ τῶν Χριστουγέννων. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ἑορτὴ ἔπεφτε χειμῶνα, ὁπότε στὴν Μαύρη θάλασσα ἐπικρατεῖ μεγάλη θαλασσοταραχὴ καὶ φουρτοῦνες καὶ τὰ καΐκια δὲν μποροῦνε νὰ ταξιδεύουν, ἐπίσης δὲ κάνει κρύο πολὺ καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν ν' ἀφίνουν τὰ σπίτια τους καὶ νὰ κάνουν ταξίδια, ἀπεφασίσθη καὶ μετεφέρθη ἡ ἐτησία πανήγυρι τοῦ μοναστηριοῦ, νὰ γίνεται τὸ καλοκαίρι τὴν 15 Αὐγούστου τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ κοινῶς τῆς Παναγίας. Τότε τρικυμίες δὲν γίνονται, ἡ θάλασσα εἶναι ἥσυχη καὶ τὰ πιὸ μικρὰ καΐκια ἀσφαλῶς καὶ χωρὶς κίνδυνο μποροῦν νὰ κάμουν μερικὰ ταξίδια. Ἡ πανήγυρις λοιπὸν ἄρχιζε ἀπὸ τὴν παραμονὴν τῆς Παναγίας καὶ διαρκοῦσε τρεῖς μέρες. Συνήθως ἐγίνετο, ὅπως καὶ παντοῦ ὁ ἑσπερινὸς τῆς παραμονῆς καὶ λειτουργία τῆς Παναγίας μετὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι διεσκέδαζαν, ἔτρωγαν, ἔπιναν, τραγουδοῦσαν, ἐχόρευαν καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα ἔπαιζαν. Ἡ γιορτὴ ἦταν ἡμέρα συγκεντρώσεως τῶν κατοίκων τῶν πέριξ κωμοπόλεων Μεσημβρίας, Ἀγχιάλου, Πύργου Σωζουπόλεως, Ἀγαθουπόλεως, Βασιλικοῦ, οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο ἐκεῖ ἀπὸ τὰ μέρη τους μὲ μικρὰ καΐκια. Σχεδὸν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ κωμοπόλεων ἤρχοντο σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, νὰ ἑορτάσουν καὶ κατόπιν νὰ γυρίσουν στὶς πατρίδες των. Τὴν παραμονὴν καὶ τῆς Παναγίας ἀπὸ τὸ πρωῒ ἐφώναζε ἡ τρόμπα—μαρίνο τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι εἶναι γιορτὴ καὶ τὰ καΐκια εἶναι ἕτοιμα, νὰ τοὺς πάρουν καὶ νὰ τοὺς μεταφέρουν στὴν ἁγία Ἀναστασία δωρεὰν ἢ μὲ μικρὸ ἀντίτιμο. Καὶ ἔτρεχαν ὅλοι, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, μὲ χαλάκια καὶ ἐπανωφόρια στὰ χέρια, ντυμένοι τὰ γιορτερά τους καὶ μὲ καλάθια μὲ τρόφιμα καὶ κρασί, στὴ σκάλα, καὶ μπαίνουν στὸ καΐκι σημαιοστολισμένο καί, ὅταν τὸ καΐκι ἔπερνε ὅσους μποροῦσε φορτίο, ἄνοιγε τὰ πανιὰ καὶ ἔφευγε. Τὸ καΐκι ἔφθανε στὸ νησὶ μετὰ 1, 2, 3 καὶ πλέον ὥρες, ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως, καὶ στὴν ξύλινη ἀποβάθρα (σκάλα) ἔβγαζε τοὺς ἑορτάζοντας καὶ κατόπιν ἐδένετο καὶ περίμενε στὸ νησὶ ὅσο ποὺ νὰ τελειώση τὸ πανηγύρι, νὰ παραλάβη τοὺς ἱεροπροσκυνητὰς καὶ νὰ τοὺς φέρη πίσω. Ἐκεῖ στὸ νησάκι ἦταν ἀραγμένα κατὰ σειρὰν τὰ καΐκια τῆς Ἀγαθουπόλεως καὶ Βασιλικοῦ σημαιοστόλιστα μὲ τούρκικες σημαῖες καὶ τὰ ντόπια καΐκια μὲ ἑλληνικὴ σημαία ἢ τοῦ τόπου. Πολλοὶ πηγαίναν τὰ τάματά τους, πρόβατα, μοσχάρια, κριάρια, ἀρνιά, γίδες, κατσικάκια, τὰ ὁποῖα εἶχαν τάξει στὴν ἁγία, μετὰ θεραπείαν ἀπὸ ἀρρώστεια, ἢ διαφυγὴ ἀπὸ κανένα δυστύχημα ἢ κίνδυνο. Μετὰ τὴν πανήγυρι οἱ περισσότεροι γυρίζαν πίσω στὰ σπίτια τους, ὀλίγοι δὲ νοικιάζαν δωμάτιο στὰ κελλιὰ καὶ μέναν στὸ μοναστῆρι, νὰ παραθερίσουν ἐπὶ ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα. Τὸ μοναστῆρι, τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἦταν κατὰ τὴν πανήγυριν ὁ τόπος τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἑλλήνων τῶν

πέριξ κωμοπόλεων καὶ χωρίων, ὅπου ἐγίνοντο καὶ πράξεις ἐμπορικαὶ καὶ συνοικέσια,—ἴσως ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἔθιμον (ὅπως τὰ Δήλια)—καὶ τὸ μοναστῆρι οἰκονομικῶς ἐνισχύετο καὶ εἶχε μίαν πρόσοδον μεταξὺ τῶν ἄλλων προσόδων του, ὅπως ἡ ἁλιεία τῶν ψαριῶν, ἡ ἐσοδεία τῶν χωραφιῶν, τὸ νοῖκι τῶν λειβαδιῶν, καὶ ἡ ξυλεία τῶν δασῶν τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἡ ἁρπαγὴ τοῦ μοναστηρίου τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους

Ἔκθεσις τοῦ μητροπολίτου Ἀγχιάλου Βασιλείου Β΄ Γεωργιάδου ἡ ὁποία ἀπεστάλη στὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον.

(Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια ἀριθ. 30. 27 Ἰουλίου 1901 σελὶς 289)

«Γεγονὸς ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις δυσάρεστον ἔλαβε χώραν ἐν τῇ περιοχῇ Πύργου (Ἀνατ. Ρωμυλίας), ὅπερ σπουδαίως ἀνησύχησε τὸ ἐκεῖ ὁμογενὲς στοιχεῖον καὶ βαθέως ἐλύπησε τὴν Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ ὅπερ ἐμβάλλει εὐλόγως εἰς θλιβερὰς σκέψεις πάντα ἀληθῆ χριστιανόν, ἐπιποθοῦντα νὰ βλέπῃ τὴν εἰρήνην κυριαρχοῦσαν μεταξὺ πασῶν τῶν Χριστ. Ἐκκλησιῶν.

»Πρόκειται περὶ τῆς πρό τινος γενομένης ἁρπαγῆς τῆς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῆς ἁγίας Ἀναστασίας καὶ τῆς κατασχέσεως τῶν τε ἐξαρτημάτων καὶ τῶν κτημάτων αὐτῆς, ἥτις ἁρπαγὴ καὶ κατάσχεσις ἔρχεται μετὰ τὴν τῶν μονῶν τοῦ ἁγ. Δημητρίου καὶ τῆς μονῆς ἁγ. Κωνσταντίνου παρὰ τὴν Βάρναν, ὅπως καὶ μετὰ τὴν τῆς μονῆς τοῦ Μπατσκόβου παρὰ τὴν Στενίμαχον [1]), ἱερῶν μονῶν ἀνηκουσῶν ἀπὸ αἰώνων τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ καὶ εὑρισκομένων ἀρχῆθεν ἐν μέσῳ ὁμογενοῦς πληθυσμοῦ, τὰς ὁποίας ὅμως ὁ Βουλγαρικὸς λαὸς καὶ αἱ Βουλγαρικαὶ ἀρχαί, διὰ τακτικῆς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀξιομέμπτου, ἁφήρπασαν τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην ἀπὸ τοῦ νομίμου ἰδιοκτήτου τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου καὶ τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς κοινότητος διὰ προφανῶν βαρβάρων ἐν τῇ ἱστορίᾳ πεπολιτισμένων λαῶν μέσων. Ἰδοὺ ἐν ὀλίγοις ὁ γενικὸς τύπος τῆς τοιαύτης τακτικῆς.

»Ὀλίγοι τινὲς τυχοδιῶκται καταλαμβάνουν ἔνοπλοι τὴν μονὴν κακοποιοῦντος καὶ ἐκδιώκοντες τοὺς τέως ἐν αὐτῇ διὰ τρόπου βανδαλικοῦ ὑπενθυμίζοντος σελίδας ἀφεγγῶν καὶ ἀπολιτίστων χρόνων. Ἔρχεται κατόπιν ἡ ἀρχὴ τοῦ τόπου, ἥτις ἐμμέσως περιβάλλει διὰ τοῦ κύρους της τὸ ἀνόσιον πραξικόπημα, εἴτε διὰ ὀπισθοβούλου ἀναβολῆς κατορθοῖ, ὥστε ἐντελῶς τὸ ζήτημα νὰ λησμονηθῇ, εἴτε τέλος προσποιουμένη ὅτι θέλει δῆθεν νὰ βαδίσῃ τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, παραπέμπει τὴν ὑπόθεσιν εἰς βουλγαρικὰ δικαστήρια, ὅπου πλέον τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι γνωστὸν σχεδὸν ἐκ τῶν προτέρων. Τοιοῦτον περίπου τύπον φέρει καὶ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἁρπαγὴ καὶ εἰς τοιαύτην σκολιὰν

1) Βλ. Ἀρχ. Θρ. Θησ. τόμ. Ε΄, σ.87—89, Ν. Ἑλληνομνήμων τόμ. Γ΄ τεῦχ. Γ.Δ σελ. 381, Ἀρχ. Θρ. Θησ. τόμ. Β΄ σ. 1—40.

ἀπωλείας ὁδὸν ζητεῖ νὰ ἐξωθήσῃ τὴν ὑπόθεσιν ἡ ἐπιτόπιος βουλγαρικὴ ἀρχή, ὡς δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων. Ἵνα δὲ καλῶς νοήσῃ ὁ ἀναγνώστης τὸ μέγεθος τοῦ περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος ἀδικήματος πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ὅπερ δικαίως ἱεροσυλία δύναται νὰ ὀνομασθῇ, ἀνάγκη νὰ ἐκθέσωμεν ἐν δυνατῇ συντομίᾳ τὰ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἥτις οὐ μικρὸν ἀπό τινος ἀπασχολεῖ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

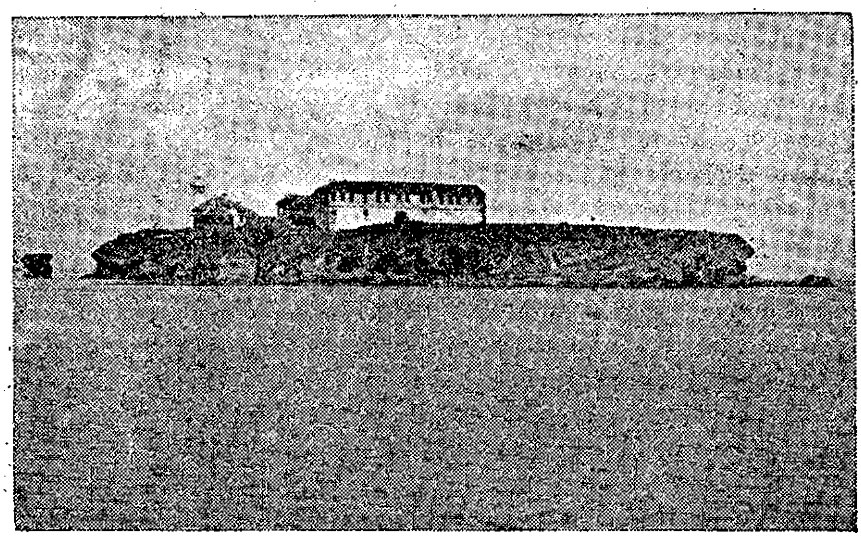

Νησὶ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας

«Ἡ ἱερὰ μονὴ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας κειμένη παρὰ τὴν πόλιν Πύργον ἐπὶ νησιδίου εἰς ἀπόστασιν 3 περίπου μιλίων ἀπὸ τῆς παραλίας, εἶναι μονὴ σταυροπηγιακὴ καὶ καθ' ὃ τοιαύτη ὑπάγεται ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἡ μονὴ ἔχει καὶ παραρτήματα ἐπὶ τῆς ἀπέναντι παραλίας, κέκτηται δὲ προσέτι καὶ ἀκινήτου περιουσίας. Αἱ πρόσοδοι αὐτῆς πρὸ πολλοῦ συνοδικῇ ἀποφάσει εἶχον ἀφιερωθῆ πρὸς ὄφελος τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς Σχολῆς. Ἀλλὰ τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον ἔχον ὑπ' ὄψιν, ἀφ' ἑνὸς τὸ γλίσχρον τῶν ἐν λόγῳ προσόδων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς ἐπανειλημμένως ἐκδηλωθείσας ἁρπακτικὰς τάσεις ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις παρὰ τοῦ βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐν τῇ Ἀνατ. Ρωμυλίᾳ πατριαρχικὰς μονάς, κατόπιν συνοδικῆς ἀποφάσεως διενήργησε τὴν μεταβίβασιν τῶν εἰς τὴν μονὴν ἀνηκουσῶν γαιῶν, τῶν γαιῶν καὶ μόνων οὐχὶ δὲ καὶ τῆς μονῆς ταύτης, ὡς κακοβούλως διαστρέφοντες τὰ πράγματα ἰσχυρίζονται νῦν οἱ ἅρπαγες αὐτῆς. Καὶ τοῦτο ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως συμφώνως τοῖς ἱεροῖς κανόσι τὸ ἐκ τῆς μεταβιβάσεως ἢ ἐκχωρήσεως χρῆμα διατεθῇ εἴτε ὑπὲρ ἀγορᾶς ἑτέρων κτημάτων εἴτε ὑπερτέρας τινος ἀνάγκης τῶν Πατριαρχείων ἢ τῆς θεολογικῆς Σχο-

λῆς. Μετὰ τὰ ἀναγκαῖα διαβήματα ἡ μεταβίβασις ἐγένετο εἰς δύο τῶν κατοίκων τοῦ Πύργου ὧν ὁ εἷς Ἕλλην (ὁ Δ. Χαραλάμπους), ὁ δὲ ἕτερος βούλγαρος μέχρι δὲ τῆς ἡμέρας τῆς γενομένης κατασχέσεως τῶν τε κτημάτων καὶ τῆς μονῆς λεπτομέρειαί τινες τῆς ἐκχωρήσεως δὲν εἶχον λάβει εἰσέτι τέλειον πέρας. Ἅμα ὅμως ἐνόησαν τὸ πρᾶγμά τινες τῶν ἐν Πύργῳ βουλγάρων ἀρχόντων, ἐκινήθη ἡ πρὸς ἁρπαγὴν ὄρεξίς των καὶ ἐνόμισαν κατάλληλον εὐκαιρίαν, ὅπως προβῶσιν εἰς κατάσχεσιν μὴ μόνον τῶν τῇ μονῇ ἀνηκόντων κτημάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς μονῆς. Τοῦτο δὲ λεκτέον ἰδίᾳ περὶ μελῶν τινων τῆς οὕτω καλουμένης διαρκοῦς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς Πύργου, ἅτινα φαίνονται ἐκ τῶν εἰθισμένων ν' ἀποβλέπωσι πρὸς τὴν τὰ νάματα τοῦ Χριστοῦ γαλουχήσασαν αὐτοὺς Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ὡς πρὸς δρῦν ἀφ' ἧς πᾶς ὁ παραπορευόμενος δικαιοῦται νὰ ξυλεύεται. Κατὰ προληφθεῖσαν λοιπὸν τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς ἀπόφασιν διατάττουσαν τὴν κατάσχεσιν τῶν τε κτημάτων καὶ τῆς μονῆς ἀπόφασιν πρωτάκουστον εἰς τὸ εἶδός της καταπατοῦσαν θείους τε καὶ ἀθρωπίνους νόμους ἀποκύημα δὲ ἐξημμένων κεφαλῶν καὶ μυωπαζουσῶν σωβινιστικῶν τάσεων, τυχοδιῶκταί τινες ὡπλισμένοι καταλλήλως ἔχοντες δὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἀγροφύλακα, διαπεραιωθέντες εἰς τὸ ἐφ' οὗ ἡ μονὴ νησίδιον, κατέσχον βίᾳ αὐτὴν κακοποιήσαντες καὶ ἐκδιώξαντες τὸν ἐν αὐτῇ ὀρθόδοξον Ἕλληνα ἱερέα (Παπαγκαζάλην) καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. Ταῦτα ἐγένοντο τὴν 29 Ἰουνίου 1901 ἡμέραν τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

»Κατὰ τῶν γενομένων ἐκνόμων τούτων διαβημάτων τῆς ἐν Πύργῳ Νομικῆς Ἐπιτροπῆς, διεμαρτυρήθη ὁ ἅγιος Ἀγχιάλου (Βασίλειος) καθὸ ἐπόπτης τῆς μονῆς πρός τε τὸν νομάρχην Πύργου καὶ πρὸς τὴν Α.Υ. τὸν ἡγεμόνα Βουλγαρίας Φερδινάνδον. Διεβίβασε δὲ ἐν αὐτῷ τηλεγραφικῶς καὶ διὰ γραμμάτων τὰ καθέκαστα εἰς τὰ Πατριαρχεῖα.

»Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ τοιούτῳ τρόπῳ γενομένη ἐκδίωξις τοῦ ἱερέως καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἐκ τῆς μονῆς ἐπανελήφθη καὶ αὖθις μετά τινας ἡμέρας, ὅτε ὁ Ἅγιος Ἀγχιάλου, ἐκπληρῶν πατριαρχικὴν ἐντολήν, ἔστειλε πάλιν κατὰ τὴν συνήθειαν ἱερέα ἐκ τῆς μητροπόλεως, ὅπως ἱερουργήσῃ ἐν τῇ μονῇ, ἤδη τῶν βίᾳ κατασχόντων αὐτὴν δι' ἀγνώστους λόγους ἀπομακρυθέντων καὶ πάλιν αὐτῆς κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας. Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἥτις εἶναι φυσικῷ τῷ λόγῳ ὁ κύριος ἰδιοκτήτης τῆς μονῆς ἐξακολουθεῖ νὰ ποιεῖται τὰ προσήκοντα διαβήματα, ὅπου δεῖ θλιβομένη καιρίως διὰ τὸ μέγεθος τῆς προσγιγνομένης αὐτῇ ἐκ νέου μεγάλης ἀδικίας.

»Ἀλλὰ τῶν εἰς ἐφαρμογὴν τεθέντων τέως βιαίων τούτων διαβημάτων οὐχ ἧττον θλιβερὰ εἶναι ἡ τάσις τῶν σφετεριστῶν, ὅπως στηρίξωσι καὶ νομικῶς τὴν γενομένην ἁρπαγὴν καὶ ἱεροσυλίαν. Ἐνῷ δὲ μετὰ τὴν οὕτωσὶ διαπραχθεῖσαν ἁρπαγὴν μία μόνον τοῖς ὑπελείπετο ὁδὸς τὸ νὰ κρυβῶσι ὄπισθεν τοῦ ἀκαταλογίστου, οἱ κύριοι οὗτοι μετὰ θράσους ἀκατανομάστου, τολμῶσι

νὰ ἐπικαλοῦνται εἰς δικαιολογίαν τῆς πράξεώς των τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον διατρανοῦντες ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἄγνοιαν αὐτῶν, ἢ ὅπερ δὲν εἶναι κάλλιον συστατικόν, τὴν πρωτοφανῆ αὐτῶν ἐπὶ διαστροφῇ τῶν πραγμάτων τάσιν. Οὕτως ἡ ἐν Πύργῳ ἐκδιδομένη βουλγαρικὴ ἐφημερὶς «Νέα ἐποχὴ» (Νόβα ἐπόχα), ἥτις καί περ ἐκτραχηλιζομένη εἰς χυδαίας ὕβρεις κατὰ προσώπων καὶ ἱδρυμάτων σεβαστῶν, καυχᾶται ὅμως ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πολύφωτος Μέντωρ τῆς Νομικῆς Ἐπιτροπῆς Πύργου ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ διισχυρίζεται, ὅτι δῆθεν ἡ ἐκχώρησις ἢ ἐκποίησις κτημάτων ἀνηκόντων εἰς ἐκκλησίαν καὶ μοναστήρια ὄχι μόνον δὲν ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ καὶ ρητῶς ἀπαγορεύεται (Ἴδε φύλλον 12)7)1901 ἀρ. 38).

»Ἕπεται (σελὶς 291) κατόπιν πότε εἰς ποίας περιστάσεις ἐπιτρέπεται ἐξαιρετικῶς ἡ πώλησις ἢ ἀνταλλαγὴ συμφώνως πρὸς τοὺς θείους κανόνας τῶν συνόδων καὶ ἥτις οὖσα κτῆμα ἀποκλειστικῶς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εὕρηται ἀνέκαθεν ἐν μέσῳ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, οὗ τῇ συνδρομῇ καὶ ἐκτίσθη.

Ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ ἱερὰ σκεύη τῆς μονῆς ἁγίας Ἀναστασίας

Τὰ ἱερὰ σκεύη ὅπως καὶ τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον τῆς μονῆς πρὸ τῆς ἁρπαγῆς αὐτῆς ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους τὸ 1901 εἶχον φυγαδευθῆ καὶ παραδοθῆ στὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον Πύργου καὶ τὸ 1929 μετεφέρθησαν ἀπὸ τὸν Μιλτιάδην Κουτρούλιαν εἰς Ἀθήνας καὶ παρεδόθησαν εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἀθηνῶν. Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἦσαν:

α) Εὐαγγέλιον. β) Δίσκος ἀργυροῦς φέρων τὴν εἰκόνα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας 1. γ) Δισκοπότηρον 1. δ) Κανδύλες καλλιτεχνικὲς 9. ε) Ἑξαπτέρυγα 4. στ) Κηροστάσιον 1. ζ) Θυμιατήριον 1. η)) Σταυροὶ ἑξαπτερύγων 2.

Τὰ ἱερὰ ταῦτα σκεύη κατόπιν ἐνεργειῶν παρελήφθησαν ἀπὸ τὴν μητρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Τρανοῦ Παπάζογλου (Μαυρομμάτη) καὶ παρεδόθησαν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Τρύφωνος Νέας Ἀγχιάλου (Θεσσαλονίκης) πρὸς χρῆσιν, ὅπου καὶ εὑρίσκονται.

Περιγραφὴ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων ἱεροῦ εὐαγγελίου καὶ ἱερῶν σκευῶν τῆς μονῆς τῆς ἁγίας Ἀναστασίας γεμένη ὑπὸ Θεοδοσίου Μ. Μαυρομμάτη τὴν 27)4)1952.

1) Εὐαγγέλιον χάρτινον τυπωθὲν στὴν Βενετίαν τὸ 1791 μὲ δύο ἀργυρὰς πινακίδας.

α) Πρώτη πινακὶς ἔχει εἰς τὰς 4 γωνίας τοὺς 4 εὐαγγελιστάς, εἰς τὸ μέσον τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, ἐπιγραφὴ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

β) Ἡ ὀπισθία πινακὶς ἔχει εἰς τὸ μέσον τὴν σταύρωσιν τοῦ Ι.Χ. καὶ στὰς γωνίας τοὺς 4 προφήτας.

Ἐπιγραφὴ ἄνωθεν τοῦ Σταυροῦ: Η ΣΤΑΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

κάτωθεν Μ. Θοῦ

ΠΡ. ΜΟΥΣΙ, (Πρ. Μωϋσῆς), ΠΡ. ΗΣΑΙΑΣ, ΠΡ. ΔΑΒΙΔ, ΠΡ. ΗΛΗΑΣ,

2) ΔΙΣΚΟΣ ἀργυροῦς ἢ ἐπάργυρος. Στὰ ἄκρα (φέρει) ἀνάγλυφα ἄνθη καὶ στὸ στόμιον τὴν εἰκόνα τῆς ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ἐντὸς κύκλου μὲ γεωμετρικὰ σχήματα. Ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς της ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου πνεύματος, μικρὸς ἥλιος ἀκτινοβολεῖ, ἔπειτα ἡ φωτοσφαίρα. Ἡ ἁγία Ἀναστασία φέρει κάλυμμα. Μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα εὐλογεῖ, μὲ τὴν δεξιὰν κρατεῖ σταυρόν. Ἐπιγραφὴ Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ. Ὁ δίσκος εἶναι καλλιτεχνικὸς καὶ ἡ εἰκὼν καθαρά, ἴσως πολὺ ἀρχαῖος καὶ ἔργον καλλιτέχνου.

3) Δύο κηροστάται τῆς ὡραίας πύλης, ἴσως ἀργυροῖ. Ἄγγελοι μὲ πτερὰ καὶ μακρὰ ἐνδύματα. 4) Θυμιατήριον μὲ δικέφαλον ἀετόν, εἶδος ἐκκλησίας μὲ πολλοὺς θόλους. 5) Σταυροὺς ἐξαπτερύγων. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς τὸ μέσον Ἀνάληψις, στὰ ἄκρα 4 εὐαγγελισταί, στὸ ὄπισθεν ὁ Χριστὸς ἐσταυρωμένος. Στὰς 4 γωνίας ὁ Ι. Χριστὸς καθήμενος ἐπὶ θρόνου χαλκοῦ.

Ἐπιγραφὴ ΧΖ (Χατζῆ) Παρθένιος καθηγούμενος τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας 1834.

6. Σταυρὸς ἐξαπτερύγων. Ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἔχει τὴν βάπτισιν τοῦ Ι. Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν ἄλλη τὴν σταύρωσιν.

7. α) Ἐξαπτέρυγον μικρὸν ἀργυροῦν κυκλικὸν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἡ Ἀνάστασις τοῦ Ι. Χρ. μὲ μικροὺς Χριστοὺς ἐσταυρωμένους. Ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς ὁ ἅγιος Γεώργιος ἔφιππος.

β) Ἐξαπτέρυγον μικρόν, ἀργυροῦν κυκλικὸν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς εἰς τὸ μέσον ἡ Παναγία Μρ-Θοῦ μὲ τὸν Ι. Χριστὸν στὸ μέσον καὶ γύρω μὲ μικροὺς Χριστοὺς ἐσταυρωμένους. Ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τὸ ἴδιο σχέδιον.

8) Δισκοπότηρον μέγα ἀργυροῦν ἄνω χωρὶς ἀνάγλυφα, κάτω μὲ ἀνάγλυφα. Μεγάλα δύο κυκλικὰ ἐξαπτέρυγα.

Ὁ Ι. Χριστὸς εἰς τὸ μέσον καθήμενος εὐλογεῖ, γύρω 4 ἄγγελοι 2 ὄρθιοι πλήρεις καὶ 2 προτομαί. Στὴν ὀπισθίαν πλευρὰν στὸ μέσον ἡ ἁγία Ἀναστασία ὀρθία.

Ἡ πειρατεία στὴ Μαύρη Θάλασσα

Ἡ πειρατεία εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν δὲν ἔπαυσέ ποτε ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἤκμασε δὲ ἐπὶ τουρκοκρατίας (ἀπὸ τοῦ 1453).

Κατεγίνοντο μὲ αὐτὴν οἱ Καζάκοι Ζαπορόζστσοι, οἱ ὁποῖοι ἐξεκίνουν ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Δνειπέρου ποταμοῦ μὲ μονόξυλα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἀταμάνων καὶ ἐλήστευον τὰ ἑλληνικὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἐπίσης τρομεροὶ πειραταὶ ἦσαν ἐπὶ αἰῶνας οἱ Λαζοὶ μουσουλμάνοι, οἱ ζῶντες

στὴν Λαζικὴν μεταξὺ Τραπεζοῦντος καὶ συνόρων τῆς τώρα Γεωργιανῆς Δημοκρατίας τοῦ Καυκάσου. Οἱ Λαζοὶ πειραταὶ ἐλήστευον καὶ ἐλεηλάτουν ὄχι μόνον τοὺς χριστιανοὺς κατοίκους τῶν παραλίων τῆς Μαύρης θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ τὰ παραπλέοντα ἑλληνικὰ καὶ φράγκικα ἱστιοφόρα, τῶν ὁποίων τὰ πληρώματα ἔσφαζον καὶ κατόπιν διήρπαζον τὰ ἐμπορεύματα.

1) Καζάκοι—Πειραταί: Ἐκ τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος τόμος Ι σελὶς 375 ἐκ δὲ χρονικοῦ ἀγνώστου τύχης Καλλινίκου ἱερομονάχου Βατοπαιδινοῦ ἐξέγραψεν ὁ ἀνωτέρω Ναθαναὴλ καὶ τὸ ἐν ἀριθ. 266 ἀναφερόμενον σημείωμα ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τῆς πρώτης πινακίδος ἐντύπου ἐκκλησιαστικοῦ πηδαλίου τῆς ἰδίας μονῆς (τῆς ἁγίας Ἀναστασίας) ἔχον ὡς ἕπεται:

«Κατὰ τὸ 1623 ΚΑΖΑΚΟΙ μὲ 17 σαΐκες ἐλεηλάτησαν τὴν Ἀγαθούπολιν κατὰ μ. Ἰούνιον καὶ εἶτα τὴν Σωζόπουλιν καὶ τὴν ἐν τῷ μεγάλῳ νησίῳ μονὴν τοῦ Προδρόμου, δέσαντες καὶ τοὺς καλογέρους τῆς μονῆς, ἀπεβιβάσθησαν μετ' αὐτῶν εἰς Σωζόπολιν καὶ αἰχμαλωτίσαντες πολλοὺς μετέβησαν μετ' αὐτῶν εἰς τὰ πέριξ χωρία τὰ ὁποῖα ἐλεηλάτησαν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ τὸ χωρίον ἅγιος Νικόλαος στὴν ἀπέναντι ξηρὰν τῆς θαλασσάκρας. Πάλιν δὲ ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν σκάλαν Σωζουπόλεως, ὅπου ἦταν ἡ ἐκκλησία καὶ ἐπῆραν ὅτι ἐκεῖ ηὗραν. Ἀναχωρήσαντες, μεταξὺ Σωζοπόλεως καὶ Μεσημβρίας ἐκ τρικυμίας ἀνετράπησαν τὰ πλοιάρια καὶ ἐπνίγησαν οἱ ἐν αὐτοῖς ἐκτὸς ἑνὸς πλοιάρχου, ὁ ὁποῖος κατέφυγε εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Αἵμου ξηράν. Ἐκ τῶν σημειώσεων Καλλινίκου Ἱερομονάχου Βατοπειδίνου Ναθαναὴλ (σκευοφύλαξ καὶ νέος κτίτωρ αωβ=1802).

Λαζοὶ—Πειραταὶ

Ἐκ τῆς Μεγάλης Ἐγκυκλοπαιδείας τόμος 15 σελίδες 700—701. Λαζικὴ (τουρκιστὶ Λαζιστὰν) χώρα τῶν Λαζῶν. Τὸ Λαζιστὰν εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου ἀνατολικωτέρα ἐπαρχία τῆς Τουρκίας ὁριζομένη Δ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος Α. ὑπὸ τῆς Σ. Ρωσσίας καὶ Ν. ὑπὸ τοῦ ν. Ἐρζερούμ κατέχει ἐπὶ τῆς παραλίας 120 χλμ. καὶ πλάτος 25—30 χλμ. Οἱ μουσουλμάνοι κάτοικοι τῶν παραλίων εἶναι ἀτρόμητοι ναυτικοὶ περιτρέχοντες τὰ ὕδατα τοῦ Εὐξείνου μὲ μικρὰ ἱστιοφόρα (γκάγκαλις) ἢ λέμβους κωπηλάτους ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν ἁλιείαν ἀλλὰ καὶ τὴν ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΝ.

Οἱ Λαζοὶ ἀνήκουν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἐθναρίων τοῦ Καυκάσου Ἰβήρων, Γεωργιανῶν, Μιγγρέλων Κιρκασίων. Ἐκ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογικῆς ἐρεύνης, ἀποδεικνύεται ὅτι συγγενεύουν πολὺ πρὸς τοὺς Μιγγέλους καὶ Ἴβηρας (Γεωργιανούς), ἔλαβον τὸν χριστιανισμὸν ἐπὶ αὐτ. Ἰουστινιανοῦ (527—565). Ὁ βασιλεύς των Τζάθεος μετέβη εἰς Κων'πολιν καὶ ἔλαβε τὸν χριστιανισμόν. Ἡ Λαζία μετὰ τὸ 554 μ. χρ. ἐμοιράσθη μεταξὺ τῶν Βυζαντινῶν καὶ Περσῶν. Ἔπειτα ἐμοιράσθη μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Γεωργιανῶν.

Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος τὸ 1204 συμ-

περιελήφθησαν οἱ Λαζοὶ εἰς αὐτήν, ὅπου ἔπαιξαν σπουδαῖον ρόλον καὶ ἦσαν στήριγμα αὐτῆς. Μετὰ τὴν κατάλυψιν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ 1463 ἐξησλαμίσθησαν.

Οἱ κυρίως Λαζοὶ κατοικοῦν τὴν παρὰ τὸν ποταμὸν Τσουρούκ—Σοῦ χώραν, εἶναι καὶ αὐτοὶ τὴν θρησκείαν Μουσουλμάνοι χρησιμοποιοῦντες στὴν γραφὴν τὸ τουρκικὸν ἀλφάβητον, ἀλλ' ὁμιλοῦν τὴν ἰδίαν ἐθνικὴν γλῶσσαν. Πρὸς τοὺς Τούρκους δὲν εὑρίσκονται εἰς ἀγαθὰς σχέσεις. Οἱ Λαζοὶ διακρίνονται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἦσαν δὲ κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας περιβόητοι ΠΕΙΡΑΤΑΙ εἰς τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Διαρκῶς σχεδὸν ὁπλοφοροῦν (λάζος) καὶ ζοῦν μὲν ἐκ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ λαθρεμπορίου καπνοῦ καὶ τῆς ληστείας.

Γκάγκαλις

Τὰ πλοῖα τῶν Λαζῶν λέγονται γκάγκαλις ἔχουν δὲ ὑψηλὴν πρύμνην καὶ πλώρην καὶ τὸ πηδάλιον μποροῦσε νὰ τεθῇ καὶ στὴν πλώρη καὶ στὴν πρύμνη. Εἶναι ἐλαφρὰ καὶ ταχύπλοα. Στὰ δυτικὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου ἤρχοντο μὲ τὰ πλοῖα τους φορτωμένα μὲ μούσπουλα, καρύδια καὶ φουντούκια, τὰ ὁποῖα ἐπώλουν μὲ τὴν ὀκᾶ ἢ χονδρικῶς. Ἔλεγαν ὅτι εἶχαν κρυμμένα ὅπλα στὰ πλοῖα των. Φοροῦσαν μαῦρο τσεμπέρι στὸ κεφάλι, μαῦρο γελέκο, ζουνάρι πράσινο καὶ στενὸ μαῦρο παντελόνι. Ἐπίσης ἤρχοντο στὸ ἀκρωτήριον τοῦ Αἵμου ὅπου ἐψάρευαν τὰ σιάκα.

Τὸ μοναστήρι τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἐπὶ Τουρκοκρατίας

Διὰ νὰ λάβῃ κανεὶς μικρὰν ἰδέαν, πῶς περνοῦσαν οἱ καλόγεροι τῆς μονῆς τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἀρκοῦν τὰ κάτωθι τὰ ὁποῖα ἀρυώμεθα ἀπὸ τὸ περιοδικὸν «Νέος Ἑλληνομνήμων» 2-8-1911 σελ. 24. Ἀριθ. 350 στ. 4. Ἔκανε ζάπτι=ἔλαβε ὑπὸ κατοχήν του ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημασίαν ἀπαντᾶται καὶ ἐν τῷ ἑξῆς ἀποσπάσματι μακροῦ καὶ συνεχοῦς χρονικοῦ σημειώματος ἀντιγραφέντος παρ' ἐμοῦ ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Πόντῳ ἱερᾶς σταυροπηγιακῆς μονῆς τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας.

«1781 καὶ τὸν Μάρτιον μῆνα εἰς τὰς 28 ἦλθε ἀπὸ τὴν Ἀνδριανούπολιν καπετσίμπασης μὲ 205 ἐν τῷ μοναστηρίῳ καὶ ἦταν συντάγματα διάφορα ὡς καὶ Ἀρβανίται 40 καὶ ἔγινεν εἰς ἡμᾶς μεγάλη φθορά, ὅπου ὁ ἐπάρατος Μεχμὲτ ἀγὰς αὐτὸς μᾶς ἔκαμε τὰ τοῦ μοναστηρίου ἅπαντα ζάπτι-καΐκια, καϊκτσίδες καὶ σιτάρια, ἀλεύρια καὶ τυριά, πρόβατα, ψάρια καὶ ρουχικά μας καὶ τοὺς μπαχτσέδες, ἀμπέλια καὶ ὅ,τι εἶχε τὸ μοναστῆρι καὶ ἡμεῖς στὸ κλαδὶ μόνον 3 ἐμείναμε καὶ κατωτέρω ὑπὸ διάφορον σημασίαν» καὶ ὁ Γερβάσιος πάλαι ἀπὸ τὸ Σταυροχώρι (Εὐσταθοχώρι) ὡς καὶ τοῦ Ἀγχιάλου ἐπαρχία τὰ ἔκαμαν ζάπτι νὰ δίδῃ τὸ εἰσόδημα ὅπου περισσεύει εἰς τὸν Ἀγχιάλου, ὅπου ἐκάμαμε 300 ὀκ. στάρι καὶ 150 κριθάρι (. . . Καγὼ δὲ τάλας Ναθαναὴλ ἱστορικῶς ἀπαρίθμησα ταῦτα)».

ΔΗΜ. Δ. ΖΑΓΚΛΗΣ

Η ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΧΕΛΩΟΝ ΠΟΤΑΜΟΝ ΜΑΧΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ) ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΥΠΟ ΤΟΝ ΣΥΜΕΩΝ

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουν μερικὰ σκοτεινὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἔπαιξαν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν καθόλου ἐξέλιξιν αὐτῆς, σημεῖα τὰ ὁποῖα οἱ ἱστορικοὶ ἀντιπαρέρχονται, ἁπλῶς μνημονεύοντες αὐτά, χωρὶς νὰ ὑπεισέλθωσιν εἰς τὴν ἐξέτασιν τούτων πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ χαρακτηρισμὸν τῶν αἰτίων. Ἓν τῶν σημείων τούτων, νομίζομεν ὅτι εἶναι καὶ ἡ δεινὴ ἧττα τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων παρὰ τὸν Ἀχελῶον ποταμὸν τῆς Θράκης τὸ 917 μ.Χ, ἥτταν τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, τῶν ὁποίων ἡγεῖτο ὁ Συμεών, ἡ ὁποία ἁπλῶς ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ὡς ἓν ἁπλοῦν ἐπεισόδιον, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν τόσον καυχῶνται οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Σλαῦοι ἱστορικοὶ συγγραφεῖς.

Ἡ μάχη αὕτη, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ συντριπτικὴ ἧττα τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, συνήφθη τὸ 917 παρὰ τὸν μικρὸν ποταμὸν Ἀχελῶον ἢ Ἀχελὸν (ἐγγὺς τῆς Ἀγχιάλου). Ἂς ἐξετάσωμεν τὰ αἴτια τὰ συντελέσαντα εἰς τὴν καταστρεπτικὴν αὐτὴν ἧτταν τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὴν ὁποίαν, ὁ Λέων ὁ Διάκονος γράφει ὅτι, μετὰ 70 ἔτη, ὁπότε συνέγραψε τὴν ἱστορίαν του, «καὶ νῦν ἐστιν ὁρᾶν εἰσέτι σωρείας ὀστῶν παρὰ τὴν Ἀγχίαλον, καθ' ἣν ἀκλεῶς συνεκόπη τότε (917) φεῦγον τῶν Ρωμαίων τὸ στράτευμα».

Ὁ Συμεών, ὁ ἄρχων τῶν Βουλγάρων, ἀπὸ τοῦ 896, ὁπότε ἐπέτυχεν σοβαρὰν νίκην του κατὰ τῶν Ἑλλήνων (Βυζαντινῶν) παρὰ τὸ Βουλγαρόφυγον [1] (νῦν Μπαμπᾶ-Ἐσκῆ) τῆς Θράκης, καὶ ὑπέγραψεν συνθήκην εἰρήνης μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος ΣΤ΄. τοῦ Σοφοῦ, καθ' ἣν ἐχρησιμοποιήθη ὡς πρέσβυς ὁ Μάγιστρος Λέων ὁ Χοιροσφάκτης, καὶ παρέδωσεν εἰς τὸν Λέοντα 120.000 αἰχμαλώτους ἄνευ λύτρων [2], διετέλει ἐν εἰρήνῃ μετὰ τοῦ Βυζαντίου. Ἡ εἰρήνη αὕτη, παρὰ τὰ μυθολογήματα τῶν Βουλγάρων ἱστορικῶν Zlatarsky καὶ Rizoff, ὡς καὶ τῶν Σλαύων τοιούτων, μηδὲ τοῦ Vasiliev

1. Βλ. Κόλλα Ἀρχ. Θρ. Θησ. τόμ. Ζ΄ σ. 341-393. Ἡ παρὰ τὸ Βουλγαρόφυγον μάχη μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων.

2. Βλέπε ἐπιστολὴν ΙΙΙ, Λέοντος τοῦ Χοιροσφάκτου, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ Δελτίον τῆς ἱστορικῆς ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος. Τόμ. 1ος (1883) σ. 396.

ἐξαιρουμένου [1], διήρκεσεν ἐπὶ 18 ἔτη, μέχρι τοῦ 912, ἔτος θανάτου τοῦ βασιλέως Λέοντος ΣΤ'.

Εἰς τὸν διαδεχθέντα τὸν Λέοντα, ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον (τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου Ζ'. τοῦ Πορφυρογεννήτου ὄντος μόλις 7ετοῦς), ὁ Συμεὼν ἀπέστειλε πρεσβείαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπρότεινεν ἀνανέωσιν τῶν συνθηκῶν, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν πρεσβείαν, ὁ δείλαιος «καὶ μηδὲν βασιλέως ἔργον διαπράττεσθαι, ἀλλὰ τὸ τρυφᾶν καὶ ἀσελγείαις σχολάζειν ἠγαπηκώς» [2], Ἀλέξανδρος, ἐξεδίωξεν βαναύσως, συνοδεύσας τὴν πρᾶξίν του ταύτην δι' ὕβρεων καὶ ἀπειλῶν κατὰ τοῦ Συμεών [3]. Ἀποτέλεσμα τῆς συμπεριφορᾶς ταύτης τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξεν ἡ διάλυσις τῶν ὑπαρχουσῶν συνθηκῶν εἰρήνης. Ὁ Συμεὼν μένεα πνέων, προετοιμάσθη δι' εἰσβολὴν εἰς τὴν Θράκην. Πράγματι τὸν Αὔγουστον τοῦ 913, ὁπότε ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀποθάνει (ἀπέθανε τὴν 6ην Ἰουνίου 913) καὶ τὸ κράτος διηύθυνεν ἐπιτροπεία, τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ὄντος ἀνηλίκου, ὁ Συμεὼν εἰσβάλλει εἰς τὴν Θράκην, καὶ λεηλατῶν αὐτὴν φθάνει μέχρι τῆς Κων)πόλεως καὶ πολιορκεῖ ταύτην ἀπὸ ξηρᾶς «καὶ δὴ παρικαθήσας αὐτὴν χάρακα περιέβαλεν ἀπὸ Βλαχερνῶν καὶ μέχρι τῆς Χρυσῆς πόρτης, ἐλπίσι μετέωρος ἦν ὡς ἀπονητὶ ταύτην ἑλεῖν . . .» [4]. Βλέπων ὁ Συμεὼν τὰ προασπίζοντα τὴν Κωνσταντινούπολιν τείχη καὶ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων αὐτὸν τὸν στρατὸν ἕτοιμον νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν πόλιν, ὡς καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν πολεμικὰ μηχανήματα (τοξοβόλα καὶ πετροβόλα) καὶ πιθανῶς στερούμενος πολιορκητικῶν μηχανημάτων, ἀντελήφθη ὅτι ἡ κατάληψις τῆς πόλεως δὲν ἦτο εὔκολος ἐπιχείρησις, προέβη εἰς προτάσεις εἰρήνης. Παρὰ τὰς γενομένας συνεννοήσεις καὶ ἑκατέρωθεν φιλοφρονήσεις (οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Συμεὼν εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ συνέφαγον μετὰ τοῦ μικροῦ βασιλέως Κων)νου, ὁ πατριάρχης Νικόλαος ὁ Μυστικὸς ἐξῆλθε καὶ ἀνέγνωσε εὐχὴν εἰς τὸν φίλον του Συμεών), συνθήκη εἰρήνης δὲν ὑπεγράφη, ὁ δὲ Συμεὼν μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν (ὡς οἱ χρονογράφοι ἀναφέρουσιν).

---

1. Βλέπε A. A. Vasiliev. Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, μετάφρασις Δ. Σαβράμη, Τόμος Β', σελὶς 392 398, ἔκδοσις 1954.

2. Συνεχισταὶ Θεοφάνους, VI, (De Alexandro Basilii F), 2, σελὶς 378, ἔκδοσις Βόννης.

3. Συνεχισταὶ Θεοφάνους. VI (De Alexandro Basilii F) 6. σελ. 380. «Ὁ δὲ ἄρχων Βουλγαρίας Συμεὼν πρέσβεις πρὸς Ἀλέξανδρον ἐξαπέστειλεν περὶ εἰρήνης, μηνύων ὡς ταύτην ἀσπάζοιτο, καὶ τοῦ φιλοφρονεῖσθαι αὐτὸν καὶ τιμᾶσθαι, ὥσπερ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Λέοντος. Ὁ δὲ ἀνοίᾳ καὶ ἀφροσύνῃ κρατηθεὶς τοὺς πρέσβεις ἀτίμως ἐξέπεμψεν, ἀπειλαῖς χρώμενος κατὰ Συμεὼν καὶ καταπλήττειν οἰόμενος. Τῆς οὖν εἰρήνης διαλυθείσης ὅπλα κατὰ χριστιανῶν κινῆσαι Συμεὼν ἐβουλεύετο. Βλέπε καὶ Συμεὼν Μάγιστρος, 3, σελ. 717. καὶ Γεώργιος Μοναχός, 6. σ. 873, ἀμφοτέρων ἐκδόσεως Βόννης (ἐπαναλαμβάνουσι τὰ αὐτά).

4. Συνεχισταὶ Θεοφάνους, VI (Κωνστ. Πορφυρογ.) 5, σελ. 385, Συμεὼν Μάγιστρος, 5, σελ. 721, καὶ Γεώργιος Μοναχός, 7, σελ. 877, ἁπάντων ἔκδ. Βόννης.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος (914), ὁ Συμεών, παρὰ τὰς ὑποσχέσεις του πρὸς τὸν φίλον του Πατριάρχην Νικόλαον Α΄. τὸν Μυστικὸν περὶ εἰρηνικῶν σχέσεων [1], εἰσέβαλεν πάλιν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐλεηλάτει αὐτήν. Τὸν μῆνα δὲ Σεπτέμβριον τοῦ 914, κατέλαβε καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν κατόπιν προδοσίας τοῦ φρουράρχου αὐτῆς, Ἀρμενίου τὸ γένος, στρατηγοῦ Παγκρατούκα, τὴν ὁποίαν ὅμως μετ' ὀλίγον παρέδωσεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀφοῦ ἔλαβε πλούσια δῶρα. Ἔκτοτε, ὁ Συμεών, ἐξηκολούθει τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομάς του, μικρᾶς ἢ μεγάλης ἐκτάσεως, εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐπὶ Θράκης Μακεδονίαν πρὸς ἀπόκτησιν λείας, καταστρέφων κατὰ τὸ Βουλγαρικὸν σύστημα [2], τὰς καταλαμβανομένας πόλεις καὶ ἀροτριῶν αὐτάς, διὰ νὰ μὴ φαίνεται ἴχνος αὐτῶν, ὡς γράφει καὶ ὁ Βούλγαρος Sakazov [3].

Αἱ ἐπιδρομαὶ καὶ αἱ ἐκ τούτων λεηλασίαι, πλὴν τοῦ εὐκόλου ἐφοδιασμοῦ τῶ Βουλγάρων διὰ τροφίμων καὶ ἄλλων ἀγαθῶν, διὰ τοῦτο καὶ ἀπέβαινον οἰκονομικαὶ ἐπιχειρήσεις πολὺ προσοδοφόροι, εἶχον ἐπίσης καὶ μίαν ἄλλην ἀφορμήν. Ὁ Συμεών, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος, ἴσως καὶ ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ, εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῆς ἐμμόνου ἰδέας νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν

---

1. Βλέπε ἐπιστολὰς Νικολάου Α΄. τοῦ Μυστικοῦ (Migne Patrologia Graeca, τόμ. PIA'. σ. 61) «Πέρυσιν (913) εἰς ὄψιν ἀλλήλων καταστάντων ἡμῶν ἐπηγγείλω πάντα εἰρηνικά, πάντα φιλίας καθαρά· καὶ ὡς ἀπό γε τοῦ νῦν λυθήσεται μὲν πᾶσα ἔρις, πᾶσα πρόφασις σκανδάλων»· γράφει ὁ Νικόλαος πρὸς τὸν Συμεών.

2. Οἱ ἴδιοι οἱ Βούλγαροι ἱστορικοὶ συγγραφεῖς μᾶς δίδουν μίαν εἰκόνα τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐκπολιτιστικοῦ συστήματος, καὶ τοῦ ὁποίου ἔχομεν πικρὰν πεῖραν κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῶν Βουλγάρων, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν μέχρι σήμερον. Οἱ Βούλγαροι Zlatarsky (Geschichte der Bulgaren, 25, 26, 30) καὶ Ivan Sakazov (Bulgarische Wirtschaftsgeschichte, Berlin-Leipzig 1929, 24, 25, 40-41, 57), μᾶς δίδουν τὴν εἰκόνα αὐτήν, ὅταν γράφουν : «Οἱ Βούλγαροι ἐπεχείρησαν εἰσβολὰς εἰς τὴν ἑλληνικὴν χώραν κάτω τοῦ Αἵμου, διὰ νὰ ἀπαγάγωσιν αἰχμαλώτους καὶ λάφυρα διὰ τῶν ὁποίων ὄχι μόνον ηὔξησαν τὸ ποσὸν τῶν ἀγαθῶν των, ἀλλὰ διὰ τῶν μέσων τούτων προσεπάθουν νὰ ἀδυνατίσωσι καὶ ἐξοντώσωσι τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν καὶ νὰ καταλάβουν ἐν δεδομένῃ εὐκαιρίᾳ καὶ τὴν χώραν των . . . Ἡ νοτίως τοῦ Αἵμου ἑλληνικὴ χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες εἶχον συσσωρεύσει διὰ τῆς γεωργίας καὶ τοῦ ἐμπορίου ἄφθονα πλούτη, ἦτο ὁ στόχος τῶν Βουλγαρικῶν ἐπιδρομῶν. Οἱ αἰχμάλωτοι, οἱ δοῦλοι καὶ τὰ λάφυρα ἐκ τῆς χώρας τῶν Ἑλλήνων κατέστησαν τὴν ζωὴν τῶν Βουλγάρων καλυτέραν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Βουλγαρικοῦ πολιτισμοῦ ! Αὐτῆς τῆς πολιτικῆς νοοτροπίας τῶν Βουλγάρων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποστῇ ὁ Συμεών, ὁ χριστιανὸς καὶ τέως μοναχός.

3. Ivan Sakazov, Bulgarische Wirtschaftsgeschichte, Berlin-Leipzig, σελὶς 124. «Als Symeon die Byzantinischen Städte eingenommen hatte, ordete er an, dass ihr gebiet umgepflügt und Bepflanzt Würde». Οὕτω ὁ Συμεών, εὑρὼν τὴν πόλιν Βιζύην κενήν, διότι οἱ κάτοικοι ἔντρομοι πρὸ τῶν ἐπιδρομῶν του τὴν ἐγκατέλειψαν, «προστάττει τὴν γῆν ἀροτριοθῆναι καὶ σπαρῆναι, ὅ δὴ καὶ γέγονεν». Isvestijia, Τόμ. 4ος, 2 (1899) σελὶς 193.

θρόνον τοῦ Βυζαντίου, ὡς βασιλεὺς Βουλγάρων καὶ Γραικῶν (ὡς ἀπεκάλουν τότε οἱ Βούλγαροι τοὺς Ἕλληνας), ὡς αὐτοεκλήθη βραδύτερον μετὰ τὴν μάχην παρὰ τὸν Ἀχελῶον, ἢ τοὐλάχιστον νὰ καταστῇ βασιλοπάτωρ δίδων μίαν τῶν θυγατέρων του ὡς σύζυγον εἰς τὸν μικρὸν βασιλέα Κων)νον, ὁπότε καὶ πάλιν ἡ βασιλεία θὰ περιήρχετο εἰς αὐτόν. Τὴν ἰδέαν του ταύτην ἐνίσχυσαν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ συνεχιζόμενος πόλεμος κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ ἐπομένως ἡ διάθεσις τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τοῦ κράτους πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, ἀφ' ἑτέρου ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου δημιουργηθεῖσα κατάστασις εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς ἐκ τῆς ἐμφανίσεως πολλῶν μνηστήρων διὰ τὸν θρόνον, ὡς ἐκ τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ βασιλέως. Ὁ πρῶτος ἐπιχειρήσας νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Δοὺξ Κωνσταντῖνος ἀπέτυχεν ἐκ τυχαίων γεγονότων καὶ ἐφονεύθη. Ἡ ἐπιτροπεία τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως κατὰ μέγα μέρος διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς αὐτόν, καὶ οἱ διάφοροι τιτλοῦχοι τοῦ κράτους εἶχον διαιρεθεῖ τοὐλάχιστον εἰς δύο ἀντιμαχομένας μερίδας, ἑκάστης ὑποστηριζούσης ἴδιον ὑποψήφιον βασιλέα. Ἡ εὔκολος καὶ ἄνευ σχεδὸν ἀντιστάσεως ἄφιξις αὐτοῦ πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ πολιορκία ταύτης, ἐνίσχυσαν ἔτι περισσότερον τὴν ἰδέαν του αὐτήν· πρὸς πραγματοποίησιν δὲ ταύτης, ὅλαι του αἱ προσπάθειαι εἰς τὸ μέλλον κατευθύνονται πρὸς ἕνα καὶ μόνον σκοπόν, τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Αἱ συνεχεῖς ἐπιδρομαὶ καὶ λεηλασίαι τοῦ Συμεών, ἠνάγκασαν τοὺς ἐν τέλει, τῶν ὁποίων προΐστατο τώρα ἡ βασιλομήτωρ Ζωή, νὰ σκεφθοῦν σοβαρώτερον πρὸς ὀργάνωσιν τοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμου. Ἔλαβον δὲ πρὸς τοῦτο τὰς κάτωθι ἀποφάσεις: 1) Νὰ καταβληθῇ προσπάθεια διὰ τὴν σύναψιν ὁπωσδήποτε εἰρήνης μετὰ τῶν Ἀράβων, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀσίας καὶ μεταφορὰν αὐτοῦ εἰς τὴν Θράκην πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν Βουλγάρων τοῦ Συμεών, καὶ 2) Ὅπως ἐξεύρωσι συμμάχους, ἐκ τῶν βορείως τοῦ Δουνάβεως βαρβάρων φυλῶν, πρὸς εἰσβολὴν ἀπὸ βορρᾶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἵνα οὕτω διὰ τοῦ διμετώπου ἀγῶνος κατορθωθῇ ἡ συντριβὴ τῶν Βουλγάρων. Προτάσει τοῦ στρατηγοῦ τῆς Χερσῶνος Ἰωάννου Βογᾶ, ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ τούτου εἰς τοὺς Πατζινάκας πρὸς σύναψιν συμμαχίας. Πρὸς σύναψιν εἰρήνης μετὰ τῶν Ἀράβων ἀπεστάλησαν εἰς Συρίαν ὁ πατρίκιος Ἰωάννης Ρωδινὸς ἢ Ραδηνὸς καὶ Μιχαὴλ ὁ Δοξαρᾶς, οἱ ὁποῖοι πράγματι κατώρθωσαν νὰ συνάψωσιν τὴν ἐπιδιωκομένην συνθήκην εἰρήνης. Ὁ Ἰωάννης Βογᾶς, ἀφοῦ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ πατρικίου καὶ πλούσια δῶρα, εἶχε προηγηθεῖ τῶν ἄλλων εἰς τὴν χώραν τῶν Πατζινάκων καὶ ἀφοῦ προσέφερεν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν τὰ δῶρα, κατώρθωσε νὰ τοὺς πείσῃ διὰ τὴν σύναψιν συμμαχίας μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν εἰσβολὴν αὐτῶν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἐν δεδομένῃ στιγμῇ, λαβὼν δὲ ὁμήρους ἐπέστρεψε εἰς τὴν πρωτεύουσαν.

Τὸ ἔτος 917 οἱ Ἕλληνες (Βυζαντινοὶ) ἦσαν ἕτοιμοι διὰ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ὁ στρατὸς τῶν Θεμάτων τῆς Ἀσίας εἶχε μεταφερθῆ εἰς τὴν Θράκην, ἐν ᾧ ὁ Ἰωάννης Βογᾶς ἀπεστάλη ὅπως ὁδηγήσῃ τοὺς Πατζινάκας εἰς τὸν Δούναβιν, ὅπου θὰ μετεβίβαζεν τούτους εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος ἡτοιμάζετο πρὸς ἀπόπλουν. Τοῦ μὲν στρατοῦ ὡρίσθη ἀρχηγός, ὁ τότε ἀρχηγὸς αὐτοῦ (Δομέστικος τῶν σχολῶν) Λέων ὁ Φωκᾶς, τοῦ δὲ στόλου ὁ ναύαρχος (Δρουγγάριος τῶν πλωΐμων) Ρωμανὸς ὁ Λεκαπηνός. Διὰ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ Λέοντα τὸν Φωκᾶν, οἱ μὲν (Συνεχισταὶ Θεοφάνους, Συμεὼν μάγιστρος καὶ Γεώργιος ὁ Μοναχὸς) μᾶς παρουσιάζουν τοῦτον, μᾶλλον διὰ προσωπικὴν ἀνδρείαν διακρινόμενον, παρὰ διὰ φρόνησιν [1], οἱ δὲ (Λέων ὁ Διάκονος) «ἀνδρείᾳ καὶ τροπαίοις τηνικαῦτα τῶν λοιπῶν στρατηγῶν ὑπερφέροντα.» Ὡς πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου Ρωμανὸν τὸν Λεκαπηνόν, ἡ μετέπειτα πολιτεία του, ἤτοι ἡ μὴ μεταβίβασις τῶν Πατζινάκων εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἡ ἐγκατάλειψις τῆς θέσεώς του ἐκ τοῦ Δουνάβεως ἄνευ λόγου πολεμικοῦ, πράξεις προδοσίας κατὰ τῆς πατρίδος διὰ τὰς ὁποίας κατεδικάσθη εἰς τύφλωσιν ὑπὸ δικαστηρίου εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ, καὶ αἱ ἐν συνεχείᾳ δολοπλοκίαι αὐτοῦ αἱ ὁποῖαι τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου εἶναι χαρακτηριστικὰ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ὡς καὶ τῶν σκέψεών του.

Παρὰ τὰς μεγάλας προετοιμασίας διὰ τὸν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἀγῶνα ἡ κατάστασις εἰς τὴν Κων)πολιν δὲν ἦτο εὐχάριστος, καὶ πολλὰ τὰ κακὰ προεμηνύοντο. Τὸ νεαρὸν τοῦ βασιλέως, καὶ ἡ ἐχθρότης τῶν περισσοτέρων μελῶν τῆς ἐπιτροπείας, διορισθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐδημιούργησε φατρίας τῶν ἐν τέλει ἀλληλοϋποβλεπομένας, ἑκάστη τῶν ὁποίων, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὑπεστήριξε ἴδιον ὑποψήφιον βασιλέα ἀπομακρυνομένου τοῦ μικροῦ Κων)νου. Ἡ ἐπάνοδος τῆς Ζωῆς εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὄχι μόνον δὲν μετέβαλεν ἐπὶ τὰ βελτίω τὴν κατάστασιν, ἀλλὰ ἐπεδείνωσεν ταύτην διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου διορισθέντων ἐπιτρόπων, καὶ τῆς ἀνόδου εἰς τὸ περιβάλλον τῆς Ζωῆς ἄλλων. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν, τῆς πρὸς ἀλλήλους καχυποψίας, τῶν ἐπιβούλων σκέψεων καὶ ἐπιθυμιῶν ἑκατέρωθεν, εἰς τὰς ὁποίας ἐπρυτάνευεν ἡ κατάληψις τῆς βασιλείας, πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν τὰς ἀποτυχίας καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν δεινὴν ἧτταν. Οἱ χρονογράφοι μᾶς δίδουν ὡρισμένας ἐνδείξεις ἂν μὴ ἀποδείξεις ἐπ' αὐτοῦ. Οἱ Συνεχισταὶ Θεοφάνους γράφουν : «Ἐξαγαγόντων οὖν τὰ σεβάσμια καὶ ζῳοποιὰ ξύλα... ἅπαντες προσκυνήσαντες καὶ ἐπομοσάμενοι συναποθνήσκειν ἀλλήλοις, πανστρατὶ κατὰ Βουλγάρων ἐξώρμησαν». Ὁ Συμεὼν ὁ Μάγιστρος γράφει : «Οἱ

1. Συνεχισταὶ Θεοφάνους VI (Κων. Πορφ.) 10 σελ. 388. «...Λέοντος μαγίστρου τοῦ Φωκᾶ δομεστίκου τῶν σχολῶν τυγχάνοντος, ᾧ ἀνδρία μᾶλλον ἢ ἐπιστατικὴ φρόνησις προσανέκειτο».

οὖν στρατηγοὶ καὶ ἄρχοντες πάντες τὴν εἰς ἀλλήλους ὁμόνοιαν ἐπισφίγγοντες ἐν τοῖς τιμίοις ξύλοις ὤμωσαν καὶ τοῦ ὅρκου γενομένου πανστρατεὶ ἐξώρμησαν». Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Γεώργιος ὁ Μοναχός. Καὶ ναὶ μὲν οἱ Βυζαντινοί, πορευόμενοι εἰς ἐκστρατείαν προσήρχοντο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ προσερχόμενσι μετὰ κατανύξεως ἐζήτουν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προστασίαν τῆς ὑπερμάχου στρατηγοῦ τῆς Θεοτόκου, ἀλλὰ ἐδῶ δὲν ἔχομεν τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ συγκέντρωσιν τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου καὶ πάντων τῶν ἐν τέλει καὶ ὁρκωμοσίαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν προσκομισθέντων τιμίων ξύλων, ὅτι ἅπαντες θὰ ἐπιδείξουν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν καὶ ὅτι θὰ συναποθάνουν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὑπερασπίζοντες τὰ δίκαια τῆς Πατρίδος, ὅρκους ὅμως τοὺς ὁποίους δὲν ἐτήρησαν. Πρῶτος δέ, ὡς θὰ ἴδωμεν, παρέβη τούτους ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου Ρωμανὸς ὁ Λεκαπηνός, ἀδιαφορήσας διὰ τὰ γενησόμενα. Οἱ χρονογράφοι ἀναφέρουν τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων στρατηγῶν καὶ ἀρχηγῶν εἰδικῶν μονάδων τοῦ στρατοῦ, ὡς ἦσαν οἱ Ἰκανάτοι κλπ.

Ὁ στόλος διετάχθη νὰ ἀποπλεύσῃ καὶ ἀφοῦ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Δούναβιν, ὄχι μόνον νὰ βοηθήσῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ στρατοῦ δι' ἀποβατικῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, πρὸς προσβολὴν καὶ καταστροφὴν τῶν παροχθίων Βουλγαρικῶν πόλεων, καὶ τῆς ἀπαγορεύσεως πάσης βοηθείας πρὸς τοὺς Βουλγάρους, προερχομένης ἐκ τῶν πέραν τοῦ ποταμοῦ βαρβάρων φυλῶν, ἀλλὰ κυρίως νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὴν Βουλγαρικὴν ὄχθην τοὺς ὑπὸ τοῦ Βορᾶ ὁδηγουμένους συμμάχους Πατζινάκας. Ὁ στρατὸς ἐπροχώρησε μέχρι Ἀγχιάλου, ἀκολουθήσας μᾶλλον τὴν παραλίαν ὁδὸν πρὸς ἀποφυγὴν τῶν στενωπῶν καὶ τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων. Ἐκεῖ παρὰ τὸν μικρὸν ποταμὸν Ἀχελῶον ἢ Ἀχελὸν ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τὴν 20ὴν Αὐγούστου τοῦ 917 συνήφθη μάχη κρατερά, ἡ ὁποία ἐν ᾧ ὑπῆρξε νικηφόρος κατ' ἀρχὰς καὶ εἶχε φέρει εἰς ἀδιέξοδον τὸν Συμεών, ἔπειτα ὅλως παραδόξως μετετράπη εἰς δεινὴν ἧτταν καὶ τρομερὰν σφαγὴν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Καὶ τίθεται τὸ ἐρώτημα, ποῦ ὀφείλεται τοῦτο; Οἱ Συνεχισταὶ Θεοφάνους (VI, 10, σελ. 389, ἔκδ. Βόννης) γράφουσι τὰ κάτωθι ὀλίγα: «Μηνὶ δὲ Αὐγούστῳ εἰκάδι, ἰνδικτιῶνος ε΄., ὁ πόλεμος μεταξὺ Ρωμαίων τε » καὶ Βουλγάρων πρὸς τῷ Ἀχελώῳ συγκεκρότηται ποταμῷ· καὶ οἷα τὰ τοῦ » Θεοῦ κρίματα, ὡς ἀνεξερεύνητα καὶ ἀνεξιχνίαστα, τρέπονται Ρωμαῖοι παν» στρατὶ καὶ γέγονε φυγὴ παντελὴς καὶ φρικώδης ὀλολυγή, τῶν μὲν ὑπ' ἀλ» λήλων συμπατουμένων, τῶν δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναιρουμένων, αἵματός » τε χύσις οἷα ἐξ αἰῶνος οὐ γέγονεν, ὁ δὲ Λέων ἐν Μεσημβρίᾳ διεσώθη φυ» γών». Οἱ Συμεὼν Μάγιστρος καὶ Γεώργιος Μοναχὸς ἐπαναλαμβάνουσι τὰ αὐτὰ ὡς ἄνω. Ἡ διατύπωσις τῆς ἄνω παραγράφου εἶναι λίαν περίεργος. Οὐδὲν περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς μάχης, οὐδὲν περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἥττης ἀναφέρουσι. Οὐδόλως ἀναφέρουσι πῶς τὰ νικηφόρα τάγματα τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ

πεπειραμένους καὶ ἡρωϊκοὺς ἀρχηγοὺς διελύθησαν ὡς ἱστὸς ἀράχνης ἢ κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Τὰ πάντα ἐπιρρίπτονται εἰς τὴν θείαν δίκην. Παρὰ τὴν σιωπὴν των ταύτην, περαιτέρω ἀναφέρουσι δι' ὀλίγων τὴν καταδίκην τοῦ Ρωμανοῦ διὰ προδοσίαν, ὡς ἀνωτέρω ἐγράφη. Τὰ πράγματα ὅμως φαίνεται ὅτι ἐξειλίχθησαν κατ' ἄλλον τρόπον, ὡς ὁ σύγχρονος σχεδὸν Λέων ὁ Διάκονος γράφει. Φαίνεται ὅτι ὁ Κων)νος Ζ'. ὁ Πορφυρογέννητος, ὅταν διέταξε τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας ταύτης, δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἀναγραφὴν τῶν λεπτομερειῶν καὶ τῶν αἰτίων τῆς ἥττης, δεδομένου ὅτι ὁ κύριος ὑπεύθυνος ταύτης ὑπῆρξεν ὁ πενθερός του καὶ τέως συμβασιλεὺς Ρωμανός. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἐπέτρεψε νὰ γραφῇ, εἶναι ἓν μέρος τῶν γεγονότων, τὸ ὁποῖον οἱ Συνεχισταὶ Θεοφάνους (VI, 10, σελ. 389-390) ἀναφέρουσι : «Ἀ-
» πεστάλη δὲ καὶ Ρωμανὸς πατρίκιος δρουγγάριος ὢν τῶν πλωΐμων μετὰ παν-
» τὸς τοῦ στόλου ἐν τῷ Δανουβίῳ ποταμῷ βοηθῆσαι Λέοντι Φωκᾷ· ἀλλὰ καὶ
» Ἰωάννης ὁ Βογᾶς καταγαγεῖν Πατζινάκας, ὡς εἴρηται· κελευσθέντος δὲ
» τοῦ δρουγγαρίου Ρωμανοῦ τούτους διαπερᾶσαι κατὰ Βουλγάρων ὥστε συμ-
» μαχῆσαι Λέοντι τῷ Φωκᾷ, Ρωμανοῦ δὲ καὶ Ἰωάνου εἰς ἔριδας καὶ λο-
» γομαχίας ἐλθόντων, ὁρῶντες αὐτοὺς οἱ Πατζινάκαι πρὸς ἀλλήλους διαμα-
» χομένους καὶ συστασιάζοντας ὑπεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια. Τοῦ πολέμου δὲ τέ-
» λος λαβόντος, καὶ ὑποστρεψάντων ἐν τῇ πόλει τοῦ τε Ρωμανοῦ καὶ τοῦ
» Βογᾶ, τὰ καθ' ἑαυτῶν ἐκινήθησαν· καὶ εἰς τοσοῦτον κίνδυνον τὸν δρουγ-
» γάριον περιέστησαν, ὥστε καὶ καταδικάζουσαν ψῆφον ἐξήνεγγαν τῶν ὀφθαλ-
» μῶν στερηθῆναι ὡς ἀμελείᾳ, μᾶλλον δὲ κακουργίᾳ μὴ διαπεράσαντα Πατζι-
» νάκας, ἀλλ' ὑποχωρήσαντα τάχιον καὶ μηδὲ τοὺς φεύγοντας Ρωμαίους ἐν
» τοῖς πλοίοις ὑποδεξάμενον· καὶ τοῦτο ἂν ἐπεπόνθει, εἰ μὴ παρὰ Κωνστα-
» τίνου πατρικίου τοῦ Γογγύλη καὶ Στεφάνου μαγίστρου, ὡς δυναμένων παρὰ
» τῇ Αὐγούστῃ πολλά, τὰ τῆς καταδίκης ἀνετράπη». Οἱ Συμεὼν Μάγιστρος καὶ Γεώργιος Μοναχὸς σχεδὸν ἐπαναλαμβάνουσι τὰ αὐτά. Ἐκ τῆς παραθέσεως τοῦ ἄνω χωρίου διαπιστοῦται μία τῶν αἰτιῶν τῆς ἥττης. Ὁ ναύαρχος Ρωμανός, ὄχι μόνον δὲν ἐξετέλεσεν τὰς ἐντολὰς τὰς ὁποίας ἔλαβεν, δηλαδὴ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ Λέοντα τὸν Φωκᾶν, ἀσφαλῶς δι' ἀποβάσεως καὶ λεηλασίας τῶν παροχθίων πόλεων τῶν Βουλγάρων, ὁπότε θὰ ἐξηνάγκαζε τὸν Συμεὼν νὰ στρέψῃ καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ μέρος τῶν δυνάμεών του, ἀλλ' οὔτε καὶ τὴν δευτέραν ἐντολήν, δηλαδὴ τὴν μεταβίβασιν εἰς Βουλγαρίαν τῶν συμμάχων Πατζινάκων, ἐκ τῆς ἀπέναντι ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ὅπου εἶχον ἀφιχθεῖ ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Βογᾶ, ἀλλὰ περιελθὼν εἰς ἔριδας μετὰ τοῦ Βογᾶ, ἠνάγκασε τούτους διὰ τῆς στάσεως ταύτης νὰ ἀναχωρήσωσιν. Καὶ ὄχι μόνον τὰ ἀνωτέρω, ἀλλὰ χωρὶς λόγον καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς πιέσεως, οἱ Βούλγαροι ἐστεροῦντο στόλου, ἐγκατέλειψε τὴν θέσιν του, καὶ ἔσπευσε πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διερχόμενος δὲ ἐξ Ἀγχιάλου, ἠρνήθη νὰ παραλάβῃ, ἢ δὲν ἐφρόντισε (ἀπέφυγε) νὰ παραλάβῃ τοὺς φεύγοντας στρα-

τιώτας τοῦ ἡττηθέντος στρατοῦ καὶ διασώσῃ τούτους. Διατί ὅλα ταῦτα ; Δι' ἡμᾶς ὅλα ταῦτα ἀποτελοῦν στοιχεῖα προδοσίας κατὰ τῆς Πατρίδος, μὲ μοναδικὸν σκοπὸν νὰ μὴ ἄρῃ δάφνας ὁ ἀντίζηλος Λέων, ἀλλὰ νὰ ἡττηθῇ καὶ προφθάσῃ οὗτος ὁ (Ρωμανὸς) νὰ καταλάβῃ τὴν βασιλείαν. Τὰ πάντα εἶχον προσχεδιασμένα, ἀλλὰ ἡ καταστροφὴ ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε παρὰ τὴν προστασίαν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ τὴν δίκην. Ἡ προδοσία ἀπεδείχθη πλήρως καὶ κατεδικάσθη εἰς τύφλωσιν. Οἱ συνεταῖροι εἰς τὴν συνωμοσίαν ἠγρύπνουν, καὶ μάλιστα συνεταῖροι τὰ μάλα ἰσχύοντες παρὰ τῇ βασιλίσσῃ Ζωῇ, καὶ τῇ ἐπεμβάσει αὐτῶν ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις ἠκυρώθη. Τὸ ὅτι ἡ φυγὴ τοῦ Ρωμανοῦ ἦτο προσχεδιασμένη, ὡς καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῆς γνωστός, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐφρόντισε νὰ γνωστοποιήσῃ, δι' ἑνὸς τῶν μεμυημένων «ὑπασπιστῶν» τοῦ Λέοντος, κατὰ τὴν ὥραν τῆς μάχης τὸν Λέοντα Φωκᾶν, περὶ τῆς φυγῆς τοῦ Ρωμανοῦ, καὶ ὁ ὁποῖος Λέων ὑπὸ τὸ κράτος καὶ μόνον τῆς σκέψεως ὅτι θὰ ἐπρολάμβανεν τοῦτον ὁ ἀντίζηλος Ρωμανὸς καὶ θὰ κατελάμβανε τὴν βασιλείαν, ἐγκατέλειψε τὴν μάχην καὶ ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω, ὁ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης νικητής. Πρὸς πιστοποίησιν τῶν ἀνωτέρω θα ἀναφέρωμεν ὅσα ὁ ἱστορικὸς τοῦ Βυζαντίου Λέων ὁ Διάκονος [1] γράφει : (Ἱστορία VII, ζ'. σελ. 122 κ. ἑξ. ἔκδ. Βόννης). «Ἄρτι τοῦ αὐτοκράτορος » Λέοντος φθινάδι νόσῳ τῶν ἔνθεν μεταστάντος, καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ αὐτοῦ » συναίμου, κατόπιν ἐκείνῳ συναπελθόντος, τῆς δὲ Ρωμαϊκῆς ἀρχῆς πρός τε » Κωνσταντίνου, τοῦ τιθηνουμένου παιδὸς αὐτοῦ, καὶ τῆς Αὐγούστης Ζωῆς, » ἐπισφαλῶς φερομένης, Συμεών, ὁ τῶν Μυσῶν (Βουλγάρων) ἀρχηγός, ἀνὴρ » τολμητίας καὶ θερμουργὸς τὰ πολεμικά, πάλαι σφαδάζων καὶ τὴν κατὰ Ῥω- » μαίων μάχην ὠδίνων, εὐκαιρίας δραξάμενος, λεηλατῶν οὐκ ἀνίη Μακεδο- » νίαν [2] καὶ Θράκην· εἰς ἀπόνοιάν τε τὴν Σκυθικὴν καὶ συνήθη ἐπαρθείς, αὖ- » τοκράτορα ἑαυτὸν ἀνακηρύττει Ῥωμαίοις ἐκέλευεν· οἱ δέ, τὴν ὕπαιθρον » ἀλαζονείαν καὶ ὕβριν τοῦ Σκύθου μὴ φέροντες, τὰ ὅπλα κινεῖν κατ' αὐτοῦ » ἔγνωσαν· καὶ δὴ Λέοντα τὸν Φωκᾶν, ἀνδρείᾳ καὶ τροπαίοις τηνικαῦτα τῶν » λοιπῶν στρατηγῶν ὑπερφέροντα, ἀρχηγὸν τῆς στρατιᾶς προστησάμενοι καὶ » Δομέστικον τῶν σχολῶν ἀνειπόντες· Ῥωμανὸν δέ, τῶν ἐμπύρων νεῶν προ- » χειρισάμενοι ναύαρχον (Δρουγγάριον τῶν πλωΐμων τὸν εἰς τὴν τοιαύτην » ἀφιγμένον ἀρχὴν ὀνομάζουσι)· τὸν μὲν ἐκ γῆς, τὸν δὲ ἐκ θαλάσσης, Μυ-

1. Ὁ Λεὼν ὁ Διάκονος ἐγεννήθη ἐν Κων)πόλει τὸ 950 μ.Χ. ἦτοι μόλις 33 ἔτη μετὰ τὴν μάχην ταύτην, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν 1ην ἐκστρατείαν τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου πρὸς Σόφιαν τὸ 986 καὶ κατὰ τὸ 990 συνέγραψε τὴν πολύτιμον ἱστορίαν του, περιέχουσαν τὰ γεγονότα ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κων)νου Ζ'. (599) μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ (976 μ.Χ.).

1. Μακεδονία ἐνταῦθα εἶναι τὸ θέμα τῆς ἐπὶ Θράκην Μακεδονίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἀδριανούπολιν. Οὐδεμία σχέσις ὑπάρχει, ἀπὸ ἀπόψεως χώρου μὲ τὴν κυρίως Μακεδονίαν τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου.

» σοῖς ἐπιτίθεσθαι προὔπεμψαν· περαιωθέντα δὲ τὸν Λέοντα καὶ τὴν Μυ-
» σίαν κατειληφότα φασὶ ἐκτόπως διαγωνίσασθαι, καὶ ἀναρίθμητα πλήθη
» κατακόψαι τῶν δυσμενῶν, ὡς τὸν Συμεὼν εἰς ἀπορίαν συνελαθῆναι δεινήν,
» καὶ ἀμηχανεῖν ὅ,τι καὶ δράσῃ, καὶ ὅπως ἐκφύγῃ οὕτω θρασὺν ἄνδρα καὶ
» ἀκαταγώνιστον· ἤδη δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀπειρηκότων Μυσῶν καὶ πρὸς φυ-
» γαδείαν τρεπομένων, ἀγγελίαν πρός τινας λέγεται τῶν ὑπασπιστῶν ἀνενε-
» χθῆναι τῷ Λέοντι, ὡς ὁ Δρουγγάριος Ῥωμανὸς αὐτοῖς ἱστίοις ἀπάρας,
» κατὰ πρύμναν ἱσταμένου τοῦ πνεύματος, ἔρωτι τυραννίδος ἀποπλέει εἰς τὸ
» Βυζάντιον· τὸν δέ, τῷ ἀπαισίῳ τῆς ἀγγελίας περιαλγήσαντα, διαλῦσαί τε
» τὸν συνασπισμόν, καί, νῶτα τοῖς Μυσοῖς δόντα, ἐπείγεσθαι πρὸς τὴν βασι-
» λεύουσαν, εἴ πως τὸν τοῦ Ῥωμανοῦ προτερήσοι ἐπίπλουν, καὶ τῆς Ῥωμαϊ-
» κῆς ἡγεμονίας ἐγκρατὴς γένοιτο. τὸν δὲ Συμεών, τὴν ἀποφάσιστον καὶ ἀλ-
» λόκοτον ἰδόντα Ῥωμαίων φυγήν, ἐνδοιάσαι μὲν ἐς τὸ παραυτίκα, μή τι
» σκαιωρούμενον εἴη, καὶ ὅλεθρος Μυσοῖς ἐπισπομένοις ἐγγένηται· μαθόντα
» δὲ ἀνὰ κράτος φεύγειν αὐτούς, ἕπεσθαί τε, καὶ ἄπειρα πλήθη συγκόψαι
» ἀνηλεῶς· καὶ νῦν ἐστὶν ὁρᾶν εἰσέτι σωρείας ὀστῶν παρὰ τὴν Ἀγχίαλον,
» καθ' ἣν ἀκλεῶς συνεκόπη τότε φεῦγον τῶν Ῥωμαίων τὸ στράτευμα». Ἰδοὺ
ποία εἶναι ἡ αἰτία τῆς δεινῆς αὐτῆς ἥττης ἢ μᾶλλον τῆς προδοσίας καὶ τῆς
ἑκουσίας σφαγῆς τοῦ στρατοῦ, ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν αὐτοῦ, διὰ τῆς χειρὸς τῶν
Βουλγάρων τοῦ Συμεών. Ἰδοὺ ποία εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἀνελπίστου νίκης
ταύτης τῶν Βουλγάρων, τὴν ὁποίαν ἀποσιωποῦν οἱ κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτο-
κράτορος Κων)νου τοῦ Ζ'. γράψαντες, Συνεχισταὶ Θεοφάνους, τὴν ἱστορίαν
τῆς ἐποχῆς ταύτης, ὡς ὁμοίως ἀποσιωποῦν ταύτην οἱ Βούλγαροι καὶ Σλαῦοι
συγγραφεῖς μηδὲ τοῦ Vasiliev ἐξαιρουμένου. Ὁ Vasiliev γράφει τὰ ἑξῆς:
«Ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς ἐνίκησεν εἰς ἀρκετὰς μάχας τοὺς Ἕλληνας, τῶν
» ὁποίων αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν πολὺ μεγάλαι κυρίως τὸ 917, ὅταν ὁ στρατὸς
» τοῦ Βυζαντίου ἐξεμηδενίσθη εἰς τὸν Ἀχελῶον ποταμόν, πλησίον τῆς Ἀγ-
» χιάλου (εἰς τὴν Θράκην). Ὁ ἱστορικὸς Λέων ὁ Διάκονος ἐπεσκέφθη εἰς τὰ
» τέλη τοῦ δεκάτου αἰῶνος τὸν τόπον τῆς μάχης καὶ ἔγραψε τὰ ἑξῆς: «καὶ
» νῦν ἐστιν ὁρᾶν εἰσέτι σωρείας ὀστῶν παρὰ τὴν Ἀγχίαλον, καθ' ἣν ἀκλεῶς
» συνεκόπη τότε φεῦγον τῶν Ρωμαίων τὸ στράτευμα». Βλέπωμεν ἐνταῦθα
τὸν Vasiliev μνημονεύοντα τὰ ἀποτελέσματα τῆς μάχης, ὡς ὁ Λέων ὁ Διά-
κονος τὰ ἀναφέρει, ἀλλὰ δὲν βλέπομεν καμμίαν ἐξήγησιν τῆς ἀπροόπτου αὐ-
τῆς νίκης τῶν Βουλγάρων καὶ καταστροφῆς τῶν Ἑλλήνων, ἐξήγησιν τὴν
ὁποίαν δίδει ὁ Λέων ὁ Διάκονος, τὸν ὁποῖον μνημονεύει οὗτος. Δὲν δίδει
καμμίαν ἐξήγησιν διότι τοῦτο δὲν συμφέρει εἰς τοὺς Βουλγάρους καὶ Σλαύους,

1. Μακεδονία ἐνταῦθα εἶναι τὸ θέμα τῆς ἐπὶ Θράκην Μακεδονίας μὲ πρω-
τεύουσαν τὴν Ἀδριανούπολιν. Οὐδεμία σχέσις ὑπάρχει, ἀπὸ ἀπόψεως χώρου μὲ
τὴν κυρίως Μακεδονίαν τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου.

διότι τὴν νίκην τὴν θεωροῦν ὡς φυσικὸν ἀποτέλεσμα τῶν πολεμικῶν ἱκανοτήτων τῶν Βουλγάρων καὶ τοῦ Συμεών, καὶ ὄχι ἀποτέλεσμα τῆς προδοσίας τῶν ἡγητόρων τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐκ τῆς σπουδαρχίας καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀντιζηλίας ὁρμώμενοι, ἐθυσίασαν τὰ τέκνα τῆς πατρίδος καὶ ἔδωσαν τὴν νίκην εἰς τὸν ἐχθρόν, ἀδιαφοροῦντες διὰ τοῦτο, ἀρκεῖ νὰ ἤρχοντο πρῶτοι ἀδιαφόρως νικηταὶ ἢ ἡττημένοι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ ἁρπάσωσι τὴν ἀρχήν, ἐκδιώκοντες τὸν μικρὸν βασιλέα. Τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθέντα καὶ δικαστικῶς τότε πιστοποιηθέντα, ὡς πρὸς τὸν Ρωμανόν, καὶ ἡ μετέπειτα πολιτικὴ αὐτοῦ, ἡ ὁποία κατέληξε, χάρις εἰς τὴν ἱκανότητα τῆς ὑποστηριζούσης αὐτὸν φατρίας, εἰς τὴν ἀναβίβασιν αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου, ἀποτελοῦν πλήρη ἀπόδειξιν τῆς προδοσίας αὐτοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτῶν. Οὐδόλως ἀπαλλάσσομεν τῆς εὐθύνης τὸν Λέοντα τὸν Φωκᾶν, ὁ ὁποῖος νικητὴς ὤν, ἔδωκεν τὴν τελευταίαν στιγμήν, ὡς ὁ Λέων ὁ Διάκονος ἀναφέρει, τὴν νίκην εἰς τοὺς Βουλγάρους τοῦ Συμεών, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπίστευον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των, καὶ ἐθεώρησαν ὡς παγίδα τὴν διαταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Λέοντος ὑποχώρησιν, καθ' ἣν στιγμὴν ἦσαν ἕτοιμοι νὰ τραπῶσιν εἰς φυγήν, «ὡς τὸν Συμεὼν εἰς ἀπο-» ρίαν συνελαθῆναι δεινήν, καὶ ἀμηχανεῖν ὅ,τι καὶ δράσῃ, καὶ ὅπως ἐκφύγῃ » οὕτω ἄνδρα θρασὺν καὶ ἀκαταγώνιστον· ἤδη δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀπειρηκό-» των Μυσῶν καὶ πρὸς φυγαδείαν τρεπομένων, ἀγγελίαν . . .» γράφει Λέων ὁ Διάκονος, διὰ νὰ συνεχίσῃ περαιτέρω καὶ μᾶς ἀποκαλύψῃ ρητῶς πῶς ὁ Λέων ὁ Φωκᾶς ἔδωκε τὴν νίκην εἰς τοὺς Βουλγάρους γράφων: «Τὸν δὲ » (Λέοντα), τῷ ἀπαισίῳ τῆς ἀγγελίας περιαλγήσαντα, διαλῦσαι τε τὸν συνα-» σπισμόν, καί, νῶτα τοῖς Μυσοῖς δόντα, ἐπείγεσθαι πρὸς τὴν βασιλεύου-» σαν εἴ πως τὸν τοῦ Ρωμανοῦ προτερήσοι ἐπίπλουν, καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ἡγε-» μονίας ἐγκρατὴς γένοιτο».

Πάντοτε δυστυχῶς, τὰ αὐτὰ αἴτια μὲ τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, ἐμφανίζονται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, πάντοτε ἄνευ ἐξαιρέσεως καταστρεπτικά. Ὁσάκις προΐσταντο τῶν Ἑλλήνων, βασιλεῖς ἢ ὑπεύθυνοι ἀρχηγοί, ἰσχυροί, οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν ἀκαταγώνιστοι. Ὅταν ὅμως τὰ ἀνωτέρω δὲν ὑφίσταντο, ἡ σπουδαρχία, ἡ ἀντιζηλία καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἔρις, ἐπέφερον πάντοτε τὴν καταστροφήν.

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΝ ΙΗ΄ ΚΑΙ ΙΘ΄ ΑΙΩΝΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ [1]

Τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα πρὶν ἀπὸ τὸν ΙΗ΄. αἰῶνα εἴτανε χτῆμα τῶν ὀλίγων μονάχα καὶ μάλιστα τῶν ἱερωμένων. Τὸ πλῆθος εἶχε πολὺ μικρὴ γνώση ἀπὸ γράμματα ἢ καμμιά. Κανεὶς δὲ μπορεῖ νἀρνηθῆ πὼς καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ πάρσιμο τῆς Πόλης ἤκμασαν σ᾽ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἄνδρες πολυμαθεῖς καὶ ξακουσμένοι συγγραφεῖς ἐφάμιλλοι πρὸς τοὺς λόγιους τῆς Εὐρώπης, μὰ οἱ τέτοιοι εἴταν σπάνιοι. Ἡ παιδεία εἴταν ἴδιο χτῆμα καὶ κοινὸ ἀνάμεσα στοὺς ὀλίγους, τὸ δὲ πλῆθος δὲ μάθαινε γράμματα, γιατὶ δὲ διδάσκονταν σὲ δημόσια σχολεῖα, ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν τἀναφέρουν μπροστὰ ἀπὸ τὸν ΙΗ΄. αἰῶνα. Ἴσως στὶς δύσκολες ὧρες τοῦ γένους, δὲν εἴταν δυνατὸ νὰ συσταθοῦν, οὔτε ἂν ἐσυστήνονταν, θὰ μποροῦσαν νὰ βαστάξουν πολύ. Τὸ μόνο βέβαιο εἶναι ὅτι τὰ μοναστήρια—κι ὄχι ὅλα—εἴταν τὰ σχολεῖα τῶν γραμμάτων καὶ τὰ καταφύγια τῶν λογίων. Μὰ κι αὐτὰ λίγους καρποὺς μποροῦσαν νὰ δώσουν γιὰ πνευματικὴ τροφὴ ὅλου τοῦ ἔθνους. Ἄλλως τε καὶ πόσοι νέοι μποροῦσαν νὰ φοιτοῦν καὶ σὲ τί ἤθελαν νὰ μεταχειρισθοῦν τὰ γράμματα βγαίνοντας στὴ ζωή.

Ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία, ὅπως εἶπα παραπάνω, κατέφυγε στὰ μοναστήρια. Σαὐτὰ καὶ στὶς ἐκκλησίες διδάσκονταν ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς καὶ παπάδες, τὰ κοινὰ γράμματα ποὺ χρειάζονταν στὴ ζωή. Δημόσια σχολεῖα ἄρχισαν νὰ ἱδρύωνται ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν ἀπὸ τῆς ἀρχὲς τοῦ ΙΗ΄. αἰῶνα, πλὴν ἐννοεῖται τῶν σχολείων τῆς Πόλης. Καὶ σὲ μερικὲς ἄλλες πολιτεῖες ὑπῆρχαν, ὅπου τὸ Ἑλληνικὸ στοιχεῖο, πυκνωμένο ἠμποροῦσε νὰ συντηρήση παρόμοια. Γιατὶ ἡ Τουρκικὴ κυριαρχία μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἐκδηλώθηκε, ἡ φυγὴ τῶν λογίων τοῦ ἔθνους, ὁ φόβος τοῦ γένους καὶ λοιπὲς αἰτίες διέλυσαν κάθε καλλιέργεια τῶν Γραμμάτων κι ἔφεραν τὸ πνευματικὸ νάρκωμα, ὥστε κι αὐτὰ τὰ λαϊκὰ σχολεῖα ἔσβυσαν.

Ἡ περίοδος ποὺ πέρασε εἶναι ἡ πιὸ σκοτεινὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους. Τόσος εἴταν ὁ φόβος τοῦ γένους μας, ὥστε κανεὶς δὲν τολμοῦσε νὰ βγαίνη στοὺς δρόμους μὲ τὸ φῶς τοῦ ἥλιου. Ὅμως ὁ πόθος τῶν παιδιῶν νὰ μάθουν λίγα γράμματα, τὰ ὤθοῦσε κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ὅπως λέγει καὶ τὸ λαϊκὸ τραγοῦδι, τὸ πασίγνωστο : «Φεγγαράκι μου λαμπρὸ (ποὺ ὁ Καμπούρογλους στὴν ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν τ. Α΄. τοῦ ἀρνεῖται τὴ

---

1. Διάλεξη ποὺ δόθηκε στὴν Ἀθήνα στὸ Κέντρο Κωνσταντινουπολιτῶν, καὶ στὴν Ζαρίφειο Παιδ. Ἀκαδημία Ἀλεξανδρουπόλεως.

σημασία ποὺ τοῦ δίνουν), τὰ ὠθοῦσε λέγω νὰ τρέχουν στὸ σχολειὸ γιὰ νἀποχτήσουν ψίχουλα ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο τῆς πατρίδας ξακουστὸ ἑλληνικὸ πολιτισμό. Αὐτὴ ἡ ὑποδούλωση, ποὺ πλάκωσε τὰ στήθεια τοῦ ἔθνους, γέννησε καὶ τὴν ἐνότητά του, μεταδίνοντας σύγκαιρα δύναμη κ' ὑπομονὴ γιὰ νὰ τραβᾶ μὲ θάρρος τὴ δουλειά του τὴ φρικτὴ κιἀνυπόφορη.

Ἡ στοιχειώδικη Ἐκπαίδευση ἀπὸ τὰ 1453—1821

Στὴ μακρυνὴ αὐτὴ περίοδο δηλ. ἀπὸ τὴν ἅλωση ὡς τὶς ἀρχὲς τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, παρὰ τὶς ἀδιάλειπτες προσπάθειες τῶν μορφωμένων καὶ λογίων δασκάλων τοῦ ἔθνους, δὲν προχώρησε πάνω σὲ ὁμοιόμορφες βάσεις, γιατὶ ὡς λέγει ὁ Χασιώτης: ***«ἡ ἰδέα τῆς διαίρεσης τῆς διδάσκαλίας δὲν εἶχε ἀποκρυσταλλωθῆ ἀκόμα στὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς».***

Τὰ σχολεῖα τῆς μακρυνῆς αὐτῆς ἐποχῆς μποροῦμε νὰ τὰ ξεχωρίσουμε σὲ σχολεῖα ***κοινὰ ἢ λαϊκὰ*** καὶ σὲ σχολεῖα ***ἀνώτερης ἐκπαίδευσης,*** μὲ τόνομα ***Ἀκαδημία, Λύκειο, Μουσεῖο,*** καὶ σὲ μεταγενέστερα μὲ τόνομα ***Σχολεῖο, Σχολή, Γυμνάσιο, Φροντιστήριο.***

Ἐδῶ θὰ μελετήσουμε τὰ πρῶτα καὶ τὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας ποὺ μάθαιναν γράμματα, καὶ σύντομα θὰ ποῦμε καὶ μερικὰ γιὰ τὸ σύστημα ποὺ ἐξετόπισε παντοῦ σχεδὸν τὰ λογῆς λογιῶν ἀνόμοια συστήματα ποὺ ἐπικρατοῦσαν, δηλ. γιὰ τὸ ***ἀλληλοδιδαχτικὸ ἢ ἀλλοιῶς τὸ σύστημα τοῦ*** Lancaster ποὺ παρακάτω θὰ διαπραγματευθοῦμε.

Στὰ κοινὰ σχολεῖα (Scholae triviales) σπούδαζαν ***ἀνάγνωση*** (ἐκκλησιαστικὰ βιβλία) ***λογαριασμοὺς*** (ἀρίθμηση) καὶ ***γραφή.*** Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς δὲν ὑπῆρχαν ἱδρύματα, γιὰ τὴν προκαταρτικὴ αὐτὴ ἐκπαίδευση. Ἡ δὲ σπουδὴ τῆς ***ἀναγνώσεως, λογαριασμῶν,*** καὶ ***γραφῆς,*** γινότανε μὲ ποικιλότατα συστήματα, ποὺ ἡ παιδαγωγικὴ ἀξία των ἐξαρτιώταν κι' ἀπὸ τὴν ἱκανότητα καὶ τὴ μόρφωση τοῦ δασκάλου.

Ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα

Μέσα στὶς παλιὲς ἐκκλησίες καὶ τοὺς νάρθηκας ὁ δάσκαλος καὶ γενικώτερα ὁ παπὰς τῆς ἐνορίας, πολλὲς φορὲς καὶ κανένας τεχνίτης γνωρίζοντας λίγα γράμματα λ.χ. ὁ ράφτης τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς συνοικίας καὶ χωριστὰ καὶ γυναῖκες, περιτριγυρισμένος ἀπὸ λίγα μαθητούδια, διάβαζε μεγαλόφωνα καὶ μονότονα ποὺ ν' ἀντηχᾶ ὁ θόλος τοῦ νάρθηκα, ἐνῷ τὰ παιδιὰ ἐπαναλάβαιναν τσιριχτὰ τὰ λόγια του. Καὶ στὰ λεγόμενα οἰκοτροφεῖα, ποὺ τόσο περισσότερα εἴταν, ὅσο μεγάλωνε ὁ ζῆλος γιὰ τὴ μάθηση, ἡ νεολαία ποὺ σπούδαζε, εὕρισκε ἄσυλο σίγουρο γιὰ τὴν παιδεία, γίνονταν ἡ διδασκαλία τῶν στοιχειωδῶν γραμμάτων.

Ἀλέξανδρος ὁ Ἑλλάδιος, συγγραφέας ἐξόχου συγγραφῆς ποὺ ἐπιγράφεται: ***«Ἡ τωρινὴ κατάσταση τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας»*** (Status

Fraesens Ecclesiae Greacae) βεβαιώνει τὰ παραπάνω λέγοντας : «Scholae Graecorum in templis et aedibus templorum vel in domo parochis habentur» δηλ. «Τὰ σχολεῖα τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τῶν ναῶν τὰ ἱδρύματα ἢ στοὺς οἴκους τῶν παρόχων εὑρίσκονται».

Ὁ Μαρτῖνος Κρούσιος πάλι, ποὺ δετέλεσε καθηγ. τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων στὴν Τιβίγγη τῆς Γερμανίας, ὅπου ὑπῆρχε διάσημο Πανεπιστήμιο, στὰ 1568 πάνω - κάτω, μᾶς πληροφορεῖ ποιὸ εἶταν τὸ σύστημα τῶν σχολείων τῆς στοιχειώδικης ἐκπαίδευσης, μὲ τὸ παρακάτω στὴν Turcograecia : «Σ̈ὅλη τὴν Ἑλλάδα, λέγει, καμμιὰ ἐκπαίδευση δὲν ἀνθεῖ ἐξὸν ἀπὸ τὰ κοινὰ σχολεῖα ὅπου τὰ παιδιὰ μαθαίνουν τὸ Ὡρολόγιο, τὸ Ψαλτῆρι καὶ μερικὰ ἄλλα βιβλία» «In tota Graecia studia nulla ibi florent praeter scholae triviales κλπ».

Ὁ Ἀλέξ. ὁ Ἑλλάδιος στὸ βιβλίο του ποὺ ἀνέφερα παραπάνω, μᾶς δίνει καλλίτερες πληροφορίες : «Στὰ στοιχειώδη σχολεῖα τὰ Ἑλληνόπουλα διδάσκονται ἐκεῖνα ποὺ εἰρωνικὰ καλοῦνται ***κολυβογράμματα*** δηλ. πρῶτα διδάσκονται ***πινακίδια,*** ὕστερα τοῦ Δαμασκηνοῦ τὸν ὀκτώηχο, ***τρίτο*** ὅλο τὸ ψαλτῆρι τοῦ Δαβίδ, ***τέταρτο*** τὰ ἔργα καὶ τὰ γράμματα τῶν Ἀποστόλων καὶ τέλος τὸ Τριώδιο καὶ τὴν Ἀνθολογία μαζὶ μὲ τὴν Πεντάτευχο καὶ τοὺς Προφῆτες, κι' ἀκόμα ***γράψιμο καὶ λογαριθμικὴ κλπ.***». In scholes trivialibus quae colybogrammata ironice vocabuntur κλπ.».

Ποιὰ τὸ σύστημα τῶν σχολείων στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως.

Οἱ παπάδες καὶ καλόγηροι τὸ πλιότερο ἐπαίδευαν κατὰ τὸν Ἑλλάδιο τὴ νεολαία στὶς ἐκκλησίες καὶ στὰ σπίτια τους. Μεταχειρίζονταν δὲ γιὰ βιβλία τὰ ***πινακίδια*** ἢ τοὺς ***πίνακες*** ἢ τὶς ***φυλλάδες*** ἀπὸ μικρὸ χαρτί, διπλωμένο πολλὲς φορὲς καὶ τυλιγμένο μὲ πετσί. Κεῖ μέσα γράφονταν τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφάβητου, οἱ συλλαβὲς καὶ οἱ λέξεις. ***Ἡ φυλλάδα*** εἶταν ἕνα κομμάτι χαρτιοῦ, ποὺ πάνω γράφονταν τὰ γράμματα. Τ̈όνομα αὐτὸ δόθηκε ἴσως ἀπὸ τὸ ὅτι, ὅταν τὸ παιδὶ μάθαινε καλὰ τὸ περιεχόμενο, στὸ κομμάτι προσθέτονταν καὶ δεύτερο, ἔπειτα τρίτο καὶ τέταρτο φύλλο, ὥσπου σχηματίζονταν ἕνα πολύφυλλο, ποὺ εἶναι τὸ σημερινὸ βιβλίο, καὶ γιαὐτὸ ***φυλλὰς*** καὶ ***φυλλάδα.*** Τὶς φυλλάδες ἀντικατέστησαν τὰ κρυφὰ ἀπὸ τὴ Βενετία ἐρχόμενα βιβλία, καὶ ποὺ τυπώνονταν στὰ ἐκεῖ τυπογραφεῖα. Τ̈άστελναν ἀπὸ τὰ Ἰόνια νησιὰ μὲ ταξιδιῶτες. ***Φυλλάδα*** τέλος κατάντησε νὰ σημαίνει τὸ ***ἀλφαβητάριο.*** Ἔπειτα διδάσκονταν ὁ Ὀκτώηχος, τὸ Κυριακάδιο τοῦ Δαμασκηνοῦ τὸ Ψαλτῆρι, ὁ Ἀπόστολος. Στὴν Ἀθήνα προσετέθη τὸ Μηνιαῖο γιὰ τὴν ἀνωτάτη τάξη. Ἀργότερα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση ἄρχιζε ***ἡ γραφὴ*** καὶ ὑστερότερα ἡ ***λογαριθμικὴ*** δηλ. ὁ λογαριασμός. Καὶ ὅμως αὐτὴ ἡ εἰκόνα τῶν σπουδῶν δὲν εἶταν παντοῦ ἡ ἴδια. Σύμφωνα μὲ τὴν δεξιότητα καὶ ἱκανότητα καὶ τὸ βαθμὸ τῆς μόρφωσης τοῦ δασκάλου, ἔπαιρνε ἀνάλογη ποικιλία. Ὁ

τρόπος εἴταν ὁ ἴδιος πάνω κάτω: Δηλαδὴ οἱ πρωτοπόροι κρατοῦσαν στὸ χέρι τὴν ***πινακίδα*** ἢ τὴ ***φυλλάδα,*** ποὺ εἴταν γραμμένο πάνω τὸ ἀλφάβητο καὶ τὰ πρῶτα γυμνάσματα τῆς ἀνάγνωσης.

Τὸ διάβασμα (ἀνάγνωση). Στὸ διάβασμα τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ εἴταν ἀπαραίτητο μπροστὰ ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ ἀλφάβητου. Ἡ δὲ παράστασή του δηλώνονταν μὲ τὴν καθιερωμένη φράση: «Σταυρὲ βοήθει μοι ἢ σταυροβοήθαμε». Στὸ συλλαβισμὸ γίνονταν συνδυασμὸς σύνθετος: Ἕνας ἀπὸ τοὺς μαθητὲς δηλ. ἀπήγγελλε μεγαλόφωνα τὰ γράμματα ποὺ βρίσκονταν στὰ ἄκρα τοῦ ἀλφάβητου ἔτσι, ποὺ τὰ πρῶτα συνταίριαζαν μὲ τὰ τελευταῖα. Δηλαδὴ ἄρχιζαν: Σταυρὲ βοήθει μοι ἄλφα+ὦμέγα α+ω, β+ψ, γ+χ, δ+φ κλπ. ***Ὁ Μπουκεβήλ*** στὸ ἔργο τοῦ Voyage de Morèe à Con/ple κλπ. στὰ χρόνια 1798-1801 ὁμιλεῖ γιὰ τὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας, ποὺ τότε μεταχειρίζονταν οἱ δασκάλοι τῶν κοινῶν αὐτῶν σχολείων καὶ λέγει περίπου: «Ὁ δάσκαλος καθισμένος στὸ κάθισμά του, σὰν ὑπνωτισμένος ἀπὸ κάποιο ὄπιον κεφωδιασμένος μὲ μακρὺ ραβδί, ποὺ χτυποῦσε τὸν τυχόντα, ἀκούει τοὺς μαθητές του. Ἕνας ἀπ᾽ αὐτοὺς ἀρχίζει συλλαβίζοντας οἱ ἄλλοι ἀκολουθοῦν ὑψηλόφωνα καὶ μὲ κάποια ποικιλία καὶ λιγυρότητα φωνῆς. Ἡ διδασκαλία αὐτὴ ὕστερ᾽ ἀπὸ μερικὰ μαθήματα πολὺ ἐπιδρᾶ στὰ παιδιὰ γιὰ τὴ μηχανικὴ μάθηση, γιατὶ ὁ μαθητὴς πιστὸς πολὺ πλιότερο στὴν ἐπίδραση τῆς φωνῆς ἢ τὴ μαρτυρία τῶν ματιῶν του, λέγει καὶ ξαναλέει κεῖνο ποὺ ἀκούει καὶ τέτοιος γίνεται, ποὺ νὰ μὴ μπορῇ νἀρθρώσῃ τίποτ᾽ ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο, ποὺ διάβασε».

Ὁ Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος νὰ πῶς περιγράφει τὴν αἴθουσα διδασκαλίας: (Σχεδίασμα Παρανίκα σ. 205). «Τὰ παιδιὰ καθότανε σταυροποδιὰ γύρω στὸ οἴκημα, ὁ δὲ δάσκαλος δίδασκε, ἐνῶ σύγκαιρα ἀσκοῦσε τὸ ἔργο του ράβοντας ἢ διαβάζοντας. Ὡς τὸ μεσημέρι ἄκουε ὅλα τὰ μαθήματα κἔπειτα ἀπέλυε τοὺς μαθητές του. Πολλὲς φορὲς τὰ παιδιὰ ἔφερναν μαζί τους τὸ πρόγευμα καὶ μπροστὰ ἀπὸ τὸ μάθημα καὶ στὸ τέλος ἔλεγαν προσευχή».

Μὲ τὴ μέθοδο αὐτὴ ποὺ ἐπεκράτησε ὡς ἐμᾶς, ὡς τὰ χρόνια μας, στὰ σχολεῖα πρὶν εἰσαχθῇ τὸ ἀλληλοδιδαχτικὸ σύστημα κἡ μέθοδο τοῦ Langaster, ἔπαιρναν τὰ παιδιὰ τὶς ἀναγκαῖες στὴ ζωή τους καὶ χρήσιμες γνώσεις τους γιὰ νὰ γίνουν καλοὶ χριστιανοὶ καὶ τίμιοι πολίτες γιατὶ μαζὶ μὲ τὸ διάβασμα διδάσκονταν καὶ τὸ σύμβολο τῆς θρησκείας ὅσον εἴταν βολετὸ ἀπὸ τοὺς παπάδες, ποὺ ἔδειχναν στοὺς μαθητὲς τὶς κατάλληλες κινήσεις καὶ κλίσεις γιὰ νὰ κάνουν τὸ σταυρό τους.

Καὶ γιὰ νὰ συνηθίζουν τοὺς μαθητές του στὴ γρηγοράδα τῆς προφορᾶς τῆς γλώσσας καὶ στοὺς ἤχους της, προετοίμαζαν στίχους δύσκολους στὴν προφορά, ποὺ δὲν εἴταν ἄλλο τίποτε ἀπὸ ἕνας ἀγώνας προφορᾶς λέξεων, ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὴν ἔμμετρη ἀναστροφὴ τῶν φράσεων. Τοὺς στίχους αὐτοὺς πρόσταζαν οἱ δασκάλοι τοὺς μαθητές τους νὰ τοὺς λένε καὶ ξαναλένε μεγαλόφωνα πολλὲς φορές. λ.χ Ἐκκλησία μολυβδοκόνδυλο-πελεκημένη ὁποὺ τὴν ἐμο-

λυβδοκονδυλοπελέκησε ὁ υἱὸς τοῦ.... Ἡ μολυβδοκόνδυλο μολυβδοκονδυλογλυπτοπελεκητὸ ποιὸς σὲ μολυβδοκονδυλογλυπτοπελέκησε κλπ.

—Ἄσπρη πλάκα ξέξασπρη κι᾽ ἀπ᾽ τὸν ἥλιο ξεξασπρότερη.

—Καρακάξα μὲ τὰ καρακαξόπουλα.

—Λαγίνα λαδολάγινη

Αὐτὴ ἡ ἄσκηση μὲ μορφὴ ἀγωνίσματος χρησίμευε γιὰ νὰ κατανικήσουν τὰ παιδιὰ τὴν τραυλότητα τῆς γλώσσας καὶ τῆς μικρῆς ἀναπνοῆς. Ὅπως πολλοὶ καλόγεροι ἀσκοῦνται ἀκόμα καὶ σήμερα νἀπαγγέλλουν σὲ μιὰ ἀναπνοὴ τὸ «πιστεύω». Εἶναι ἕνας ἀγώνας γιὰ προφορὰ στίχων, ποὺ ἡ σύνθεση τῶν λέξεων, εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ ὁ ποιητὴς Ὁράτιος ὠνόμασε. Seguipedalia verba.

Σὲ μερικὰ σχολεῖα καλλιεργότανε ἕνα εἶδος μεθόδου ἀνάγνωσης, ποὺ λεγότανε «συλλογιστικὴ»—δὲν ξαίρω γιατὶ—ποὺ πολλοὶ ξένοι ἐπισκέπτες βρῆκαν ἀξιοσημείωτη καὶ τὴν ἀναφέρουν. Ὁ Δημ. Καμπούρογλου στὴν Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν (τ. Γ′.) καὶ στὸ λόγιο Ἑρμῆ (21-22-1816 σ. 388 καὶ ἑξῆς) ὅπου πραγματεύεται γιὰ τὴν παιδεία στὴν Ἀθήνα, πολὺ σύντομα δυστυχῶς μνημονεύει ἕνα σχολεῖο ἢ διδασκαλεῖο τοῦ ***Δαμασκηνοῦ*** ἀπὸ κάποια ἀνακοίνωση τῶν Καπουτσίνων ποὺ περισώθηκε στὸν Guillet (Athens Ancienne et nouvelle et l᾽ état present de l᾽ Empire de Turc etc. Paris σ. 231) πάντως κάποιου περιηγητή.

Ἡ ἀξία τῶν περιηγητικῶν κειμένων καὶ ἡ ἀξία τῶν κωδίκων τῶν Θρακικῶν κοινοτήτων.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ποὺ ἐκδίδω τὸ «Ἀρχεῖο Θράκης» ἔπεσαν στὰ χέρια μου οἱ κώδικες τῶν σχολείων **Στενιμάχου** Ἀνατολ. Ρωμυλίας, πατρίδος τοῦ Χρ. Τσούντα, τοῦ Βλ. Σκορδέλλη καὶ Κ. Δημητριάδου γλύπτου. Οἱ κώδικες εἶναι δύο καὶ ἀφοροῦν κυρίως τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῆς ἀκροπόλεως, ποὺ ἐκράτησε τὸν ἑλληνισμό της ὡς τελευταῖον ὑπόλειμμα τοῦ Βυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ ἕως τὰ 1906, ὅταν πλέον ὁμαδικῶς ἐξεπατρίσθηκαν μὲ τὴν ἐκδίωξή της στὸ ἀνθελληνικὸ κίνημα τῶν Βουλγάρων καὶ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ Βουλγαρία.

Ἀπὸ τοὺς κώδικες αὐτοὺς ἐδημοσιεύσαμε στὸν Θ′. τ. τοῦ Ἀρχείου Θράκης μερικὰ κεφάλαια ἐνδιαφέροντα. (ἀρχεῖον Γκιουμοὺζ κερδάνη-καὶ Κοντοδήμου). Τὰ περιεχόμενά τους βρίσκονται στὸ «Ἐπιτύμβιο Τσούντα Χρ. σ. 66 καὶ ἑξῆς. Μερικὰ ἀπὸ τὰ κεφάλαιά του ποὺ ἐδημοσίευσα αὐτούσια λ.χ. 1, 13, 33, 41, 46, 48, 57, 65, εἶναι τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα στοὺς ἀγῶνες τῶν προυχόντων γιὰ τὴ συντήρηση τῶν **Σχολείων** τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Κοινότητος. Καὶ διδασκόμεθα τὸν τρόπο ποὺ λειτουργοῦσαν καὶ τὸ ἐκπαιδευτικό τους πρόγραμμα καὶ τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας, τὸν καιρὸ ποὺ οἱ Βούλγαροι ἄφαντοι σκιάζονταν κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ θερμαίνονταν ἀπὸ τὴν οἰκουμενικότητά του.

Οἱ κώδικες εἶναι γραμμένοι ἀπὸ τὰ χέρια τῶν διδασκάλων καὶ ξεχωρίζουν οἱ γραφές. Οἱ δυὸ γραφὲς ἐξακριβώνονται πὼς εἶναι τοῦ μακαρίτη Σκορδέλλη Βλ. καὶ τοῦ Σαϊτίδη Χ., διδασκάλων καὶ σχολαρχῶν τῆς Κοινότητος. Τὸ πρῶτο ἔγγραφο περιέχει τὴν ἀνάγκη γιὰ τὴν ὁποία πρέπει νὰ τηροῦνται κώδικες δηλ. τὰ πρακτικὰ τῶν σχολείων. «Ἂν, γράφει, πιστῶς ἐσημειώνετο ὁποιαδήποτε ὑπόθεσις, ἀφοῦ εὑρέθησαν τὰ γράμματα, τοῦτο τὸ οὐράνιον δῶρον, δὲν ἠθέλαμεν εἶσθε θεράποντες ληστῶν καὶ ἀνδραπόδων. Ἀξιοθρήνητος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ὁδεύει στὸ σκοτάδι, διότι, ὅπως λέγει ὁ ποιητής, γίνεται «δυσμενέσι χάρμα κατηφὴς δὲ ἑαυτῷ».

Ἀθλιεστάτην λογίζει τὴν Κοινότητα, ποὺ δὲν καταγράφει ἢ δὲν ἀντιγράφει «πᾶν συμπίπτον, εἴτε ἐκκλησιαστικόν, εἴτε πολιτικόν, ἢ ὁποιονδήποτε ἄλλο», ἀλλὰ τὸ παραδίδει στὴν ἀδιαφορία κι' ἀπ' αὐτὴν στὴν λήθη, ποὺ εἶναι ἡ μητέρα τῶν κακῶν. «Καθὼς ὁ φρόνιμος ἔμπορος, λέγει, διὰ τῆς πιστῆς καὶ τακτικῆς σημειώσεως τῶν καθ' ἑκάστην συμπιπτουσῶν πράξεων ἐνεργεῖ τὸ ἐμπόριόν του καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἰξεύρει ποῦ καὶ πῶς βαδίζει καὶ οὕτως αὐξάνει τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὸν πλοῦτόν του, οὕτω καὶ κοινότης τις σημειώνουσα τὰ ἀφορῶντα τὴν κοινωφέλειαν πλούτη, προάγεται καὶ καταφθάνει εἰς ἀνέλπιστον εὐτυχίαν καὶ φήμην».

Κ' ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ σχολεῖα πηγάζει κάθε τι κοινωφλές, αὐτῶν τῶν σχολείων, πρέπει νὰ σημειωθῇ κάθε πρᾶξις, ποὺ ἀφορᾶ τοὺς ἐφόρους ἢ διδασκάλους, ἢ μαθητὰς ἢ ὁποιονδήποτε ἄλλον. Ἔτσι ξεχωρίζονται ἐκεῖνοι ποὺ μὲ πατριωτικὸ ζῆλο κυβερνοῦν τὰς ὑποθέσεις τῶν ἱερῶν καταστημάτων, ἔτσι διακρίνονται οἱ ἱκανοὶ καὶ φιλογενεῖς διδάσκαλοι ἢ καὶ ἀνίκανοι καὶ κερδοσκόποι, ἔτσι οἱ ἐπιμελεῖς καὶ εὐφυεῖς μαθηταὶ καὶ τέλος ἔτσι συντηριέται καὶ προάγεται τὸ σχολεῖο. Ἑπομένως στοὺς μεταγενεστέρους μένει γραμμένος καὶ καθωρισμένος ὁ δρόμος, ποὺ ἀπαρέγκλιτα πρέπει νὰ βαδίζουν γιὰ ν' ἀποφεύγωνται τὰ σφάλματα.

3. Στοὺς κώδικες καταγράφεται λεπτομερῶς κάθε τι ποὺ προσφέρεται γιὰ τὰ σχολεῖα ἢ ἀπὸ τοὺς ξενητεμένος ἢ ἀπὸ ἄλλους φιλογενεῖς. Ἡ πεῖρα καὶ ὁ λόγος ἀπέδειξε ὅτι πολὺ συγκινεῖ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τοὺς μεταγενεστέρους καὶ τοὺς ὠθεῖ σὲ ἀξιολογώτερα κατορθώματα.

Ἡ τήρησις τῶν κωδίκων ἦταν στὴν Τουρκοκρατία συνηθέστατο πρᾶγμα καὶ ἀπαραίτητο, ἂν καὶ πολλὲς Κοινότητες ἀμελοῦσαν αὐτὸ τὸ καθῆκον. Ἔτσι σώθηκαν οἱ πολυτιμώτατοι κώδικες τῆς Φιλιππουπόλεως, τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἄλλων Κοινοτήτων μικρῶν καὶ μεγάλων, ποὺ ὑπολείμματα βρίσκονται τώρα στὸ Ταμεῖον Ἀνταλλαξίμων, Φιλοθέης 15, καὶ μᾶς δίνουν εἰκόνα τῆς προόδου καὶ τῆς λειτουργίας τῶν Κοινοτήτων στὴν Τουρκοκρατία. Οἱ κώδικες τῆς Φιλιππουπόλεως εἶναι τεσσάρων αἰώνων καὶ ἀποτελοῦν τὸν καθρέπτην τῆς ζωῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ ἀδιάκοπα διατηρήθηκε ἀπὸ τὴν

ἄλωση τῆς Πόλης ὡς τὰ 1906 στὴ Β. Θράκη καὶ στὴν Ἀνατολικὴ ὡς τὰ 1922. Ἂν δὲν ὑπῆρχαν αὐτοὶ οἱ κώδικες δὲ θὰ γνωρίζαμε αὐτὴ τὴν ζωὴ καὶ ὕπαρξη τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴ Θράκη. Δυστυχῶς οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κώδικες τῶν Κοινοτήτων χάθηκαν μὲ τὴν καταστροφὴ καὶ σήμερα ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ποὺ σώζονται φωτιζόμεθα γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς φυλῆς καὶ τὴν συντήρησή της μέσα στοὺς μαύρους αἰῶνες τῆς δουλείας. Ἡ ζωὴ τοῦ ἔθνους ἐκύλησε ὅπως κυλᾶνε οἱ τροχοὶ τῆς ἁμάξης. Τὸ ἔθνος στὶς προγονικές του ἐπάλξεις, ὅπου ἀνθοῦσε, ἔμεινε σκόνι μιὰ ποὺ λύθηκαν τὰ κόκκαλά του.

Τροχὸς ἅρματος γὰρ οἷα
βίοτος τρέχει κυλισθείς,
ὀλίγη δὲ κεισόμεθα
κόνις, ὀστέων λυθέντων.

Οἱ κώδικες τώρα καὶ μόνοι ἀποτελοῦν τὴν φωνήν, πού, ὅπως ἀπὸ τὴ φωνογραφικὴ ταινία, ἀναδίνεται ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία. Οἱ κώδικες μᾶς μιλοῦν καὶ ἱστοροῦν ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ χρόνου τὰ περασμένα, ποὺ εἶναι τόσο διαφωτιστικὰ καὶ διδακτικὰ γιὰ μᾶς τοὺς ὑπολειπομένους. Διαβάζοντας κανεὶς τοὺς κώδικες ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸ παρελθὸν καὶ διδάσκεται πολλὰ καὶ χρήσιμα. Εἶναι τὰ παραδείγματα τῶν προγόνων μας. Αὐτὴ ἡ ἐπικοινωνία εἶναι χρησιμώτατη : «Ἐσθλῶν μὲν ἀπ' ἐσθλὰ μαθήσεαι, ἂν δὲ κακοῖσι συμμιχθῆς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον».

Ὁ Δαμασκηνὸς λοιπὸν αὐτὸς ἐδίδασκε στὴν Ἀθήνα. Δὲν χαίρουμε ὅμως ἂν εἶχε ξεχωριστὸ διδασκαλεῖο ἢ δίδασκε ἁπλῶς σὲ μερικοὺς στὸ σπίτι του. Εἴταν ὅμως ὁ ποιὸ διαπρεπὴς ἀπὸ τοὺς τότε Ἀθηναίους καὶ τοὺς ξένους, εἴταν δαχτυλοδειχτούμενος.

Ἡ περιγραφὴ ἔχει ὡς ἑξῆς : «Εἴδαμε τριάντα περίπου παιδιὰ καθούμενα σὲ θρανία, καὶ κάποιο δάσκαλο νὰ δείχνη στὰ παιδιὰ τὴν πρώτη ἀνάγνωση. Μόλις μπήκαμε σηκώθηκε καὶ μᾶς δεξιώθηκε μὴ μεγάλη φιλοφρόνηση, γιατὶ τὸ ἑλληνικὸ δὲν εἶναι ὁλότελα φειδωλὸ σὲ φιλοφρονήσεις κεὔγενικοὺς τρόπους. Ὁ Γενίτσαρος—γιατὶ ἕνας τέτοιος μῶδήγησε—τὸν παρακάλεσε νὰ μὴ διακόψη τὸ μάθημά του, γιὰ νὰ δοῦμε καὶ μεῖς τὴ μέθοδο διδασκαλίας του ποὺ βρήκαμε εὐφυέστατη. Τῆς πατρίδος μας ἡ μέθοδος πολὺ διαφέρει ἀπὸ αὐτήν, γιατὶ μὲ τὴν μέθοδο τοῦ Ἀθηναίου δασκάλου μποροῦσε ὁλόκληρη ἡ τάξη νὰ διαβάζη σύγκαιρα, χωρὶς νὰ συμβαίνει σύγχυση, σὲ τρόπο ποὺ συγκρατεῖ διαρκῆ τὴν προσοχὴ τῶν μαθητῶν. Ἡ μέθοδος αὐτὴ ἀποτελεῖ ἀσυναίσθητα τὶς βάσεις τοῦ συστήματος Langaster. Κάθε μαθητὴς κρατᾶ στὰ χέρια ἕνα ὅμοιο βιβλίο. Καὶ ἂν π.χ. εἴταν τριάντα μαθητὲς ὁ δάσκαλος τοὺς ἔδινε τριάντα λέξεις νὰ διαβάσουν. Ἀπ' αὐτοὺς ὁ μὲν πρῶτος διάβαζε τὴν πρώτη, ὁ δὲ δεύτερος τὴν δεύτερη, ὁ τρίτος τὴν τρίτη μὲ τὴν σειρά. Κιὰν μὲν διάβαζαν ἅπταιστα κι' ἀλάνθαστα τὶς λέξεις τους, τοὺς ἔδιναν

ἄλλες τριάκοντα διὰ διάβασμα. Ἂν ὅμως κανένας ἔσφαλλε, ὁ παρακαθήμενος μαθητὴς τὸν διώρθωνε, μέχρις ὅτου ἄλλες τριάντα λέξεις νὰ διαβάζονταν.

Ἔτσι οἱ τριάντα μαθητὲς εἶχαν τεντωμένη τὴν προσοχή τους, ἕτοιμοι νὰ διωρθώσουν τὸν παρακαθήμενο, γιατὶ καθένας φιλοτιμιούνταν νὰ φανῇ ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Κἔτσι τὸ μάθημα τοῦ καθενὸς γινότανε μάθημα γενικὸ καὶ προξενοῦσε διαρκῶς μιὰν ἄμιλλα ἀνάμεσά τους. Γιὰ νἀποφεύγουν δὲ τὴ μονομερῆ προσοχὴ τοῦ κάθε μαθητὴ στὴ δική του λέξη, οἱ θέσεις ποὺ καθόντανε δὲν ἔμεναν πάντοτε οἱ ἴδιες ἀλλ' ἄλλαξαν, ὅταν ἄλλαζε καὶ τὸ μάθημα καὶ νέες λέξεις τοὺς δίνονταν. Νὰ πῶς ἕνα μάθημα ἀρκοῦσε γιὰ ὁλόκληρη τάξη, ὅσο πολυάριθμη κι' ἂν εἴταν, καὶ πῶς ἡ δουλειὰ τοῦ δασκάλου γινότανε λιγότερο ὀχληρὴ κἐπαχθὴς ἐπειδὴ δὲν ἀναγκαζότανε ὁ δάσκαλος ν' ἀκροάζεται κάθε μαθητὴ ξέχωρα καὶ νὰ τὸν διορθώνῃ».

Ὅλ' αὐτὰ τὰ συστήματα τῆς διδασκαλίας τῆς ἀνάγνωσης, ὅσο κιἂν παραλλάσσουν, πάντοτε στὸ ἴδιο κατέληγαν ἀποτέλεσμα, ***δηλ. τὴ μηχανικὴ ἐκμάθηση τοῦ διαβάσματος.*** Εἶναι δὲ εὐκολονόητο ὅτι ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας τῆς ἀνάγνωσης δὲν παρέμεινεν ἡ ἴδια, μὰ πὼς βελτιώθηκε μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ. Πολλοὶ κατέγιναν νὰ καθορίσουν πιὸ εὐμέθοδη καὶ πιὸ ἁπλούστερη διδασκαλία καὶ γιαὐτὸ ἐξέδωκαν καὶ ***Ἀλφαβητάριο*** ἢ ***«στοιχειώδη» βιβλία,*** ὅπως ὀνομάζουν, ποὺ περιλαμβάνουν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἀνάγνωσης, κανόνες γιὰ τὴν προφορὰ τῶν γραμμάτων, γιὰ τὸ συλλαβισμό, γιὰ τὴν ἀπαγγελία τοῦ λόγου, γιὰ τὴν ὀρθὴ ἀνάγνωση, γιὰ τὴν τελειότητα τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῶν μέσων ποὺ χρειάζονται κλπ. Πρόχειρο τέτοιο μπορῶ νἀναφέρω τὸ ἐπιγραφόμενον ***«Πρωτοπειρία ἁπλοελληνική»,*** ποὺ εἶναι συγγραφὴ τῶν ὑστερινῶν χρόνων τοῦ Δημ. Ν. Δαρβάρεως. Ἔκδοση ποὺ ἔγινε «ἐν Βιέννῃ Ἀουστρίας κατὰ τὸ 1818».

Σαὐτὸ τὸ βιβλίο δίνει ὁ συγγραφέας «παραινέσεις» πρὸς τοὺς διδασκάλους γιὰ τὴ χρήση τῆς πρωτοπειρίας αὐτῆς, λ.χ. γιὰ τὸ ἀλφάβητο, γιὰ τὰ φωνήεντα, γιὰ τὴ δίφθογγο, τὰ μεσόφωνα κλπ.

Ὁ Δ. Καμπούρογλους περισώζει μιὰ περιγραφὴ (Ἱστ. Ἀθ. τ. 3) ἀνάγνωσης ποὺ γίνονταν στὸ ὑπαίθριο σχολεῖο τοῦ Νταπτὰ στὴν Ἀθήνα καὶ τοῦ πρωτότυπου τρόπου ποὺ κρατοῦσαν οἱ μαθητὲς τὴ φυλλάδα τους: «Εἶχαν βαλμένη τὴ φυλλάδα ὁλόκληρη μέσα σὲ μιὰ στράτσα σακκούλα καὶ ξαπλωμένο ἕνα τετράγωνο κομμάτι ὅσο καὶ νὰ φαίνεται τὸ μάθημα τῆς ἡμέρας. Καὶ γιὰ νὰ μὴ κρατοῦνε μὲ τὸ χέρι τους τὴ σακκούλα καὶ λυώσει καὶ μαζὶ μαὐτὴ καὶ τὴ φυλλάδα, εἶχαν χαραγμένο ἕνα κομμάτι στρογγυλὸ καλάμι καὶ στὸ χάραγμα τοῦ καλαμιοῦ περνοῦσαν τὴ φυλλάδα καὶ βαστοῦσαν τὸ καλάμι καὶ διάβαζαν».

Γραφή. Τὸ διάβασμα ἀκολουθοῦσε ἡ γραφή, ποὺ στὴ συνήθειά της καὶ τὴ μάθηση τὰ παιδιὰ λίγο ταίριαζαν. Ἡ πρώτη γραφὴ διδασκότανε μὲ τὸ χάραγμα τῶν χαραχτήρων τοῦ ἀλφαβήτου πάνω στὸ ἔδαφος ἢ πάνω σὲ

στρῶμα ἄμμου, ἂν δὲν εἶχαν ἄλλα μέσα προχειρότερα. Τὸ γραφεῖο νὰ ποῦμε ποὺ γινότανε ἡ ἐξάσκηση, στὴν ἄμμο πάνω, λεγότανε ***«διάμμιο»***, ὅπου οἱ ἀρχάριοι μὲ τὸ λιχανὸ χάραζαν τὰ γράμματα. Αὐτὸ τὸ γραφεῖο τὸ γυροτρογύριζε ἕνα *πλαίσιο* μὲ σανίδι, ποὺ εἶχε πλάτος δυὸ δάχτυλα σὲ σχῆμα παραλληλόγραμμου μακρουλοῦ καὶ στὸ μέσο του ἁπλωνότανε ἡ ἄμμος. Ἡ ἄμμος σιαζότανε μὲ ξυλένιο κομμάτι, τὸ ***«ὁμαλιστήριο»***. Πάνω σαὐτὴ τὴν ἄμμο ἀσκούνταν οἱ μαθητὲς στὸ γράψιμο. Πιὸ συνηθισμένη ἄσκηση ὅμως εἴταν πάνω στὴ γῆ. Μὲ τὸν καιρὸ ἄρχισαν νὰ μεταχειρίζωνται χαρτὶ καὶ νὰ κατασκευάζωνται μαὐτὸ τετράδια ποὺ χαράσσονταν μὲ ξεχωριστὸ ὄργανο. Τοῦτο ἀποτελούνταν ἀπὸ ἕνα πλαίσιο τετράγωνο ποὺ ἔφερνε παράλληλα νήματα τεντωμένα ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρές. Κάτω ἀπ' αὐτὸ ἔβαζαν τὰ τετράδια οἱ μαθητὲς καὶ πατώντας μὲ ξύλο τὰ νήματα πάνω στὰ τετράδια, ὑποτύπωναν τἀχνάρια τῶν νημάτων σὲ γραμμὲς (σειρὲς) παράλληλες ποὺ ἔγραφαν πάνω τους.

Ὅμως ὅσοι ἤξαιραν ἀνάγνωση δὲ γνώριζαν καὶ γραφή, γιατὶ ἡ ἐπίδοση στὸ διάβασμα ἐπέφερνε τὴν παραμέληση τοῦ γραψίματος, γιαὐτὸ καὶ πολλοί, ἂν καὶ εἴταν ἄριστα ἀσκημένοι στὰ γράμματα καὶ τὸ διάβασμα, ὑστεροῦσαν στὸ γράψιμο. Τέτοιοι πρὸ πάντων εἴταν οἱ κληρικοί, ποὺ συνήθως μὲ τὸ νὰ ἀσκοῦνται στὸ μηχανικὸ διάβασμα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν καὶ τροπαρίων, ἐλάχιστα φρόντιζαν στὴν ἄσκηση τοῦ γραψίματος.

Στὸ τετράδιο γινότανε τὸ μάθημα τῆς ***ψυχαγωγίας*** καὶ τῆς μεθόδου της. Ἡ μέθοδος εἴτανε γνωστὴ κι' ἀλλοῦ, ἀλλὰ στὰ Γιάννενα ἐφαρμόσθηκε ἀπὸ τὸ Μπαλᾶνο στὰ 1750 στὶς ἀνώτερες τάξεις τῶν ἐκεῖ σχολείων, ποὺ μόνο μὲ τὴ διάδοση τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Ἰ. Πατούσα στὴν Ἑλλάδα ὑποχωρώντας περιωρίσθηκε στὶς κατώτερες τάξεις. Ἡ μέθοδος αὐτὴ ὅσο γιὰ τὰ γραμματικὰ στὴν ἑρμηνεία τοῦ κομματιοῦ κάποιου συγγραφέα ἢ ποιητή, χρησιμοποιότανε καὶ ἀπὸ τοὺς Βυζαντινούς.

Παράδειγμα :

Κείμενο : Ἄκουσον, ὦ παῖ τῆς ἐμῆς συμβουλίης.

Ἑρμηνεία : ***Ὦ παῖ*** (παιδίον, ὦ τέκνον μου, ὦ μαθητά μου), ***ἄκουσον*** (ἀκροάσθητι, ἐνωτίσθητι), ***τῆς ἐμῆς*** (τὴν ἰδικήν μου), ***συμβουλίης.*** (συμβουλὴν παραίνεσιν).

Ὅσο γιὰ τὴ ***λογαριθμικὴ*** θὰ μιλήσω παρακάτω, ἀφοῦ θἴξω σχετικὰ γιὰ τὴ διάρκεια τῶν μαθημάτων. Τὰ μαθήματα βαστοῦσαν ὡς τὸ βράδυ, ὅταν πλιὰ ὁ δάσκαλος ἀπολνοῦσε τὰ παιδιά του ἐξετάζοντάς τα ὅλα μὲ τὸ ἴδιο σύστημα. Τὸ βράδυ στὸ τέλος τοῦ μαθήματος καὶ πρὶν ἀναχωρήσουν ὅλα μαζὶ τὰ παιδιά, ψέλναν ἕνα ***«ἐξόδιον»***, ποὺ ἡ ἄκομψή του σύνθεση καὶ οἱ ἀλλόκοτα ἀνακατεμένες ἰδέες του, δείχνουν δυστυχῶς τὰ χάλια τῆς παιδείας στὴν ἐποχὴ ἐκείνη :

Ἐξόδιο :

Ἐπικαλοῦντες, παιδεύοντες,
εὐθυμοῦντες, χαίροντες,
συλλαβοῦσα ἓν γαστρί.
Τὸν πατέρα προσκυνῶ,
τὴν μητέρα σέβομαι.
καὶ τὸν πρῶτον ἀδελφόν,
ἀδελφόν τε καὶ πατέρα.
Περὶ πᾶσαν ἐντολὴν
τὴν ἀγάπην ἔχετε,
τὸν Θεὸν φοβεῖσθε,
τὸν βασιλέα τιμᾶτε,
τοὺς ἱερεῖς εὐλαβεῖσθε.

Ἄνθρωπος ἀγράμματος
ξύλον ἄκαρπόν ἐστιν
διὸ ὅπου φορεῖ τὰ γράμματα
ὑπὲρ χρυσίου καὶ ἀργυρίου
τιμιώτερόν ἐστιν.
Καὶ σὺ καλέ μου δάσκαλε,
ἔχε καλὴν νύκτα.
Καὶ τὸ ταχὺ ποὺ δὲν ἐρθῇ
τὰ μίκρ᾽ ἀπὸ δώδεκα
καὶ τὰ τρανὰ εἰκοσιτέσσερεις
Καὶ τὸν πρωτόσχολον σαρανταχτὼ
πενῆντα ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν.

Ἡ διδασκαλία ὅμως φαίνεται ὅτι γιὰ τὴν ἔλλειψη κατάλληλων σπιτιῶν ἢ γιὰ τὴν ὥρα τοῦ ἔτους γινότονε καὶ στὸ ὕπαιθρο. Οἱ παρόμοιοι δασκάλοι εἶχαν διακοπὲς τὸ χειμῶνα, τὸ δὲ θεριστὴ μέσα σὲ ἐκκλησίες καὶ αὐλὲς ἐκκλησιῶν δίδασκαν τὰ φτωχόπαιδα.

Γιὰ ἕναν τέτοιο δάσκαλο ὑπαίθριο τοῦ τελευταίου καιροῦ, ὁ Δ. Καμπούρογλου (Ἱστ. Ἀθ. 2. 2. σ. 223) ἀναφέρει λέγοντας : «Πίσω ἀπὸ τὸ ἱερὸ τῆς Σωτείρας τοῦ Νικοδήμου τῆς σημερινῆς δηλ. Ρωσσ. ἐκκλ. ἅγιος Νικόδημος, εἶχε πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τὸ σχολεῖον του διὰ τὰ φτωχόπαιδα τῆς συνοικίας—διότι ὑπῆρχον καὶ καλὰ σχολεῖα—ὁ δάσκαλος Νταπτάς. Ὡς πάτωμα τοῦ σχολείου του εἶχε τὴ γῆ καὶ ὡς στέγη τὸν οὐρανὸν τοῦ σχολείου του δηλ. ἦτο εἰς τὸ ὕπαιθρον. Ὁ δάσκαλος ἐκάθητο ἐπάνω εἰς προβιὰν—τὴ δασκαλοκαθέδρα σὰν νὰ ποῦμε— καὶ γύρω του οἱ μικροὶ μαθηταὶ σταυροπόδι. Εἶχε τάξεις πρώτην, δευτέραν καὶ τρίτην, ποὺ τὶς χώριζε μὲ μεγάλας κοτρώνας κλπ». Ὁ περίεργος ἠμπορεῖ νὰ διαβάση ὅλη τὴν περιγραφὴ τοῦ δασκάλου στὸ οἰκεῖο μέρος τοῦ Καμπούρογλου.

Ποινές.

Οἱ ποινές, ποὺ μαὐτὲς τιμωροῦσαν τὰ παιδιὰ εἶταν λογῆς λογιῶν καὶ τὶς μεταχειριζότανε νόμιμα. Διότι οὔτε ὁ δάσκαλος φαντάζονταν πὼς θὰ διδάξη χωρὶς ξύλο, οὔτε ὁ μαθητὴς πὼς θὰ διδαχθῆ χωρὶς νὰ τὶς φάγη. Βρίσκονταν δὲ κοντὰ στἄλλα μέσα στὸ σχολειό, στημένο ἕνα ὄργανο εἰδικά, ποὺ σαὐτὸ πάνω τιμωροῦσαν τὰ παιδιά. Εἶναι ὁ ***φάλαγγας*** ὁ γνωστότατος σ᾽ ὅλο τὸ τὸ πανελλήνιο. Ὅμως πρὶν βάλουν στὸ φάλαγγα ἕνα μαθητὴ γιὰ βαρὺ φταίξιμο, τὸ κανονικὸ εἶταν νὰ δοκιμάση τὸ παιδὶ κάθε λογῆς χτυπήματα. Νὰ τὸ δείρουν δηλ. συνήθως στὰ χέρια μὲ τὸ δείχτη, μὲ τὴ ρήγα, μὲ τὴ «λυγύνα», ἐπίτηδες φτιαγμένη καὶ μὲ τὸ ἀρχαιόπρεπο κάποτε λουρί.

Ἄλλως τε οἱ παλαιοί μας πρόγονοί ἔδερναν μὲ τὸ «σκῦτος». Ἔτσι βλέπουμε τὸ Λιβάνιο (314 π.χ.) νὰ δικαιολογεῖται στὸν Ἀκάκιο γιὰ τὶς πληγές ποὺ πῆρε ὁ γυιός του μὲ τὸ σκῦτος, γιατὶ ἐνῶ τὸν μάλωνε ὁ δάσκαλος, αὐτὸς τοῦ πέταξε κατακέφαλα τὸ βιβλίο καὶ τὄσκασε. (Λιβανίου τοῦ Σοφιστοῦ ἐπιστολὲς 1119).

Περιγραφὴ τοῦ φάλαγγα ἔχουμε ἀπὸ ἕνα μέτρον ἕως ἕξη ρούπια μακρὺν μὲ δυὸ τρύπες (οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ὅμοιο κάπως μὲ φάλαγγα ἀλλὰ συνθετότερο καὶ βαρβαρότερο ὄργανο). Οἱ τρύπες ἀπεῖχαν ὡς ἕνα ροῦπι ἡ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Στὶς τρύπες εἴταν περασμένο ἕνα σχοινί, ἔχοντας δυὸ κόμπους στὶς ἄκρες νὰ μὴ ξεπερνᾶ. Αὐτοῦ ἔβαζαν τὰ πόδια, καὶ εἰς τοὺς ἀστραγάλους ἀπὸ κάτω ἔστρεφον τὸ ξύλο καὶ ἔσφιγγαν τὰ πόδια, καὶ ὁ διδάσκαλος ἔδερνε». Αὐτοὶ οἱ βαρβαρισμοὶ μόνο μὲ ἐπίσημη πράξη τῆς Ἑλλάδος, ὅταν ἄρχισε νἀναγεννιέται, λιγόστεψαν, παρέμειναν δὲ ἐν ἰσχύϊ στὴ δούλη Ἑλλάδα. Εἶναι δὲ πολὺ γνωστὰ τὰ παιδεύματα καὶ σἐποχὴ ποὺ δὲν εἶναι μακρυνὴ ἀπὸ μᾶς, ποὺ ἀναγκάζονταν τὰ παιδιὰ τἄταχτα, τἀμελῆ ἢ συνήθως αὐτὰ ποὺ ἔφευγαν ἀπὸ τὸ σχολειό, νὰ στέκουνται ἀντίκρυ στὸν ἥλιο ἀλειμμένο στὸ πρόσωπο μὲ μέλι ἢ νὰ γονατίζουν πάνω σὲ φασόλια ἢ ρεβύθια καὶ νὰ κρατοῦν τὰ χέρια σηκωμένα ἢ νὰ δέρνωνται φορτωμένα πάνω στὴ ράχη ἄλλου ἀλύπητα, ἢ νὰ φτύνωνται ἀπόλα τὰ παιδιὰ περνώντας μπροστὰ ἀπὸ τὸν ἄτυχο μαθητή, ποὺ στεκόταν στὴν ἔξοδο τοῦ σχολείου στὸ σχόλασμα [1].

Μὲ τὸν καιρὸ καὶ σὲ μᾶς ἄρχισαν νὰ μεταδίδωνται καινούργια συστήματα καὶ μέθοδοι γιὰ τὴ διδασκαλία καὶ τὸ σχολειὸ νὰ γίνεται πιὸ ἀγαπητὸ κιἀσπαστὸ ἀπὸ τὰ παιδιά.

Ἀπὸ τὴν Εὐρώπη μᾶς ἦλθαν νέα τέλος συστήματα, ποὺ βελτίωσαν καὶ τὴ διδασκαλία, καὶ τοὺς δασκάλους ἔκαμαν μαλακώτερους καὶ ἁβρότερους.

Ἡ μέθοδος ποὺ ἐπικράτησε λίγο μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἐπανάστασή μας (1798) στὴν Εὐρώπη καὶ μεταφυτεύθηκε καὶ δῶ σὲ μᾶς καὶ πολὺ μᾶς ὠφέλησε στὴν ἐκπαίδευση, εἶναι ἡ μέθοδος ἡ «ἀλληλοδιδαχτικὴ» τοῦ Langaster, ποὺ θὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς δώσω μιὰ ὠχρὴ εἰκόνα της. Σοφοὶ ἄνθρωποι ἀνέκαθεν θαρρώντας πὼς εἶναι τὸ πᾶν γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἡ ὀρθὴ ἀγωγή, ἀδιάκοπα δουλεύοντας καὶ ζητώντας μέθοδο ὀρθότερη ἀπὸ ἐκείνη ποὺ κρατοῦσε στὰ σχολεῖα, ἤτοι ἁπλούστερη, εὐκολότερη καὶ μαζὶ οἰκονομικώτερη, γιὰ νὰ μπορῇ ὄχι μονάχα τὸ παιδὶ τοῦ πλουσίου μὰ καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ νὰ ἐκπαιδεύωνται, ἔφθαναν σὲ συμπεράσματα γόνιμα. Μὰ ἡ δόξα στοὺς νεώτερους καιροὺς ἐπιφυλάσσεται στοὺς Langaster καὶ Voll, ἂν καὶ ἡ πρωτοτυπία δὲν ἀνήκει σαὐτούς, μὰ στοὺς δικούς μας προγόνους. Γιατὶ ὁ Λυκοῦργος, ὅπως λέγει ὁ Πλούταρχος στὸ βίο του, χώρισε τὰ παιγνίδια σὲ διάφορες

1. Βλ. Διήγημα ***Τὸ Σχολειό***, Θρακικὲς Ἠθογραφίες, Μέρος Γ' Πολ. Παπαχριστοδούλου,.

κλάσεις. Σὲ κάθε κλάση ὁ δυνατώτερος δίδασκε στοὺς ἄλλους καὶ μὲ τόση αὐστηρότητα τοὺς πρόσταζε μόση κοὶ δασκάλοι. Οἱ μαθητὲς εἶταν τόσο προσεχτικοὶ στοὺς ὁδηγούς τους, τόσο ὑποτάσσονταν στὶς θελήσεις τους καὶ ὑπόφερναν τὶς ποινές τους, ὥστε τοὺς φέρνονταν μ᾽ εὐπείθεια καὶ ὑπακοή. «Τῶν δὲ Σπαρτιατῶν τοὺς παῖδας οὐκ᾽ ἐπ᾽ ὠνητοῖς, οὐδὲ μισθίοις ἐποιήσατο παιδαγωγοῖς ὁ Λυκοῦργος, οὐκ ἐξῆν ἑκάστῳ τρέφειν, οὐδὲ παιδεύειν ὡς ἐβούλοντο τὸν υἱόν, ἀλλὰ πάντας ἐπταετεῖς γενομένους παραλαμβάνων αὐτός, εἰς ἀγέλας κατελόγιζε καὶ συννόμους ποιῶν καὶ συντρόφους μετ᾽ ἀλλήλων εἴθιζε συμπαίζειν καὶ συσχολάζειν. Ἄρχοντα δ᾽ αὐτοῖς παρίστατο τῆς ἀγέλης τὸν τῷ φρονεῖν διαφέροντα καὶ θυμοειδέστατον ἐν τῷ μάχεσθαι. Καὶ πρὸς τοῦτον ἀφεώρων καὶ πράττοντα ἠκροῶντο, καὶ κολάζοντος ἐκαρτέρουν, ὥστε τὴν παιδείαν εἶναι μελέτην εὐπειθείας».

Οὔτε εἰς τὸν Πλάτωνα εἶναι ἄγνωστη ἡ μέθοδος αὐτή, ὅπως καὶ καθένας διαβάζοντας τοὺς νόμους του στὸν Ἀλκιβιάδη μπορεῖ νὰ βεβαιωθῆ. Ἡ μέθοδος αὐτὴ ὑπῆρχε στὴν Ἀθήνα καὶ στὴν Ἑλλάδα διακόσια χρόνια μπροστὰ ἀπὸ τὸ Langaster, μὰ ἀσυστηματοποίητη καὶ ὄχι γενικά, μᾶλλον δὲ στὰ σπάργανα.

Ὁ Langaster λοιπὸν ἄνοιξε πρῶτος στὸ Λονδῖνο στὰ 1798 σχολειὸ καὶ δίδασκε σαὐτὸ κάνοντας χρήση τῆς κοινῆς παιδαγωγικῆς μεθόδου τοῦ καιροῦ. Μὰ ἡ πληθώρα τῶν μαθητῶν του, τὸν ἀνάγκασε νὰ σκεφτῆ γιὰ μιὰ μέθοδο πρακτικώτερη κεὐκολότερη, καὶ μπόρεσε νὰ συλλάβη τὸ σχέδιο. Καὶ μαὐτὴ ὠργάνωσε τὸ σχολεῖο του μὲ τὶς ἀρχὲς καὶ μὲ τὴ μέθοδο, ποὺ ἀπὸ τὰ 1801 γίνονταν παντοῦ τῆς Ἀγγλίας ἀσπαστὴ καὶ ποὺ μαὐτὴ κατωρθώθηκε, ὥστε ὁ δάσκαλος νὰ μπορεῖ νὰ διδάχνη χιλίους μαθητὲς ***ἀνάγνωση*** καὶ ***γράψιμο*** καὶ ***ἀριθμητική,*** ἀκόμη ἠθικὴ καὶ γεωγραφία κλπ. Ἐνῶ σύγκαιρα βοηθημένος ἀπὸ τοὺς πιὸ μεγαλύτερους μαθητές του συγκρατοῦσε τὴν τάξη καὶ πειθαρχία τοῦ σχολείου του.

Ὁ Κούμας γράφοντας (στὸ Λόγιο Ἑρμῆ 1819 σ. 746) τὶς παιδαγωγικές του γνῶμες, καὶ τὶς δυσκολίες τὶς οἰκονομικὲς ποὺ δημιουργοῦν τὰ συστήματα, ποὺ τὰ ὀνομάζει : «μεθόδους διαλογικάς», καταλήγει στὴ σύσταση τῆς μεθόδου τοῦ Langaster μὲ τὰ παρακάτω : «Ἡ μέθοδος τοῦ L. διὰ τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου ἠμπορεῖ νὰ δώση δι᾽ ἑνὸς διδασκάλου τὶς πρῶτες γνώσεις εἰς 200 περίπου μαθητάς. Τὴν μέθοδον ταύτην μεταχειρίζονται ὅλα τὰ ἔθνη διὰ νὰ φωτίσωσι μὲ πολὺ ὀλίγη δαπάνη μέγα πλῆθος τῆς ἀνθρωπότητος ἐκ τῆς κατωτέρας μάλιστα τάξεως».

Καὶ ὡς σύστημα πλέον δόκιμο καὶ ἀσφαλὲς ἡ μέθοδος αὐτὴ μεταφυτεύθηκε καὶ σὲ μᾶς στὰ χρόνια αὐτὰ μὲ τόνομα ***«ἀλληλοδιδαχτικὴ μέθοδος»*** καὶ πολὺ ὠφέλησε τὴν ἐκπαίδευση.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ περιγραφὴ τῶν Σαρ. Ἐκκλησιῶν τοῦ Robert Walsh περιηγητῆ, (Θρακικὰ τόμος Δ΄ σελὶς 57 κ. ἑξ.), γιατὶ μιλεῖ καὶ γιὰ

τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς πόλεως λέγοντας τὰ ἑξῆς: «Ἵδρυσαν (οἱ Σαρ. Ἐκκλησιῶτες) σχολὲς ἀλληλοδιδακτικοῦ συστήματος, ὅπου διδάσκεται ἡ ἀρχαία Ἑλληνική, τὸ δὲ ἀλληλοδιδαχτικὸ σύστημα θὰ ἐφαρμοσθῆ σἄλλη μεγαλύτερη σχολή, ὅπου διδάσκεται ἡ ἁπλοελληνική. Ὁ νεώτερος αὐτὸς τρόπος τῆς διδασκαλίας εἶναι πολὺ πιὸ ἀξισπαρατήρητος στὴν πόλη αὐτή, καθότι μόνο μιὰ ἄλλη σχολὴ ὑπάρχει στὴν Τουρκία ποὺ ἔγινε δεκτὸ τὸ σύστημα αὐτό». Καὶ προσθέτει ἀκόμα γιὰ τὄνομα τῆς πόλεως λέγοντας :» Τόσο ἀντίθετο εἶναι τὄνομα Kirklezi [1]) μὲ τὰ πράγματα, ὥστε ἂν καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς εἶναι τόσο πολυάριθμος, δὲν ἔχει ἐκκλησία καὶ δὲ μπόρεσε, ὕστερα ἀπὸ ἀπανωτὲς αἰτήσεις, νὰ πάρῃ ἄδεια γιὰ νὰ χτίση μιὰ ἐκκλησία». (Βλ. καὶ G. Arvanitakis l' Hellenité de la Thrace Genéve 1919).

Εἶναι δύσκολο νὰ περιλάβουμε ἐδῶ ὅλο τὸ σύστημα ἀναλυτικά. Ἀρκεῖ θαρῶ σὲ μᾶς νὰ γνωρίσουμε τὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας, τὰ ὄργανα τοῦ σχολείου καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάσθηκε στὴν ἐφαρμογή της. Γιὰ τἄλλα ἔχουν γραφῆ ἀμέτρητα. Ὁ Langaster στὰ 1811 δημοσίεψε ἀγγλικὰ ἕνα ἔργο του μὲ εἰκόνες ποὺ περιλάβαινε τὸ σύστημά του, καὶ πού, ὡς λέγει, δὲν εἶναι ἐφεύρεση μὰ σχηματισμὸς ἀπὸ διάφορα συστήματα μεταχειρισμένα ὡς τώρα μὲ τὰ ὄργανά του. Στὸ «Λόγιο Ἑρμῆ» 1816 σ. 1—7 βρῆκα μιὰ ἀρκετὴ μεγάλη περιγραφὴ γιὰ τὸ ὅλο σύστημα τῶν σχολείων καὶ τῶν ὀργάνων. Ἀπὸ αὐτὴν παίρνω τὰ παρακάτω : Α'. ***Σχολεῖο*** «Τὸ σχῆμα τοῦ σχολείου νἄναι ὄχι ὑπερδιπλάσιο ἀπὸ τὸ πλᾶτος, τὸ δὲ ὕψος του πρέπει νἄναι 6—8 πήχεις.

Τὰ ***ἀκροατήρια*** ἔχουν σχῆμα παραλληλόγραμμου, παράθυρα κι ἀπὸ τὰ δύο μέρη, δυὸ θύρες στὴ μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ἄκρες του, ποὺ ἡ μιὰ χρειάζεται γιὰ εἴσοδος καὶ ἔξοδος κ ἡ ἄλλη ἔχει συγκοινωνία μὲ μιὰ ἐσωτερικὴ αὐλή. Εἰς τὴν ἄλλη ἄκρη πάνω σ ἕνα ἁψηλὸ σανίδωμα εἶναι ἡ καθέδρα τοῦ σχολάρχου καὶ ἀντικρύ της ὁ τόπος τοῦ παιδιοῦ ποὺ ἔχει τὸ γενικὸ πρόσταγμα καὶ ἡ ἐφορεία τοῦ σχολείου. Τὰ ἀκροατήρια ἔχουν καὶ τραπέζια καὶ γραφεῖο, λίγο τι πλατειὰ καὶ πλαγιασμένα, ποὺ χρειάζονται γιὰ νὰ γράφουν καὶ θρανία γιὰ νὰ κάθωνται οἱ μαθητές.

Β'. ***Ὄργανα.*** Τὸ πρῶτο γραφεῖο ἢ τραπέζι πάντοτε ἀποτελοῦσε:

1—Τὸ ***«διάμμιον»*** ὅπου οἱ ἀρχάριοι ἔγραφον πάνω στὴν ἄμμο. Ἀπαραίτητο ὄργανο τοῦ διάμμιου εἶναι τὸ ***δμαλιστήριο***, ἤτοι ἕνα σανίδι χαραγμένο στὴ μιὰ ἐπιφάνεια μὲ σχήματα στὸ ἴδιο μέγεθος, ὥστε μαζὶ μὲ τὸ ἴσιαγμα, τὸν ὁμαλισμὸ τῆς ἄμμου, νὰ χαρακώνεται σύγκαιρα. Ἡ ἄμμος ἔπρεπε νἄναι ξερὴ—στεγνή.

2—***Οἱ τηλέγραφοι.*** Εἴταν ὀχτὼ σανίδια μακρυά, ποὺ εἶχαν μάκρος 6 δακτυλιῶν καὶ πλάτος 4. Αὐτοὶ καρφώνονταν πάνω σὲ ραβδιὰ ποὺ στέκον-

1. Γιὰ τὄνομα τῆς πόλεως βλ. Χριστοδούλου Μελισσηνοῦ, Θράκη καὶ Σαράντα Ἐκκλησίαι, ἔτ. 1881.

ταν στὸ ἀριστερὸ ἄκρο τῶν γραφείων καταντικρὺ τῆς διδασκαλικῆς ἕδρας καὶ γύριζαν. Οἱ μακρυὲς σανίδες εἶχαν ἡ κάθε μιὰ ἕνα ἀριθμὸ ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, στὴν ἄλλη δὲ ἕνα Δ ποὺ φανέρωνε «διόρθωση» ἢ ἕνα ΕΞ, ποὺ σημαίνει «ἐξέταση».

3—***Τὰ καλαμάρια.*** Κι αὐτὰ τὰ μεταχειρίζονταν τότε βάζοντάς τα πάνω στὰ θρανία μέσα σὲ τρύπες, ὅπως καὶ τώρα. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ εἶταν καὶ μερικὰ ἄλλα ὄργανα χρειαζούμενα κι αὐτὰ στὰ σχολεῖα.

Ι΄. ***Μαθήματα.*** Τὰ πιὸ κύρια μαθήματα στὰ ἀλληλοδιδαχτικὰ σχολεῖα εἶταν ἡ κατήχηση, ἡ ἠθική, ἡ γεωγραφία καὶ ἀρχὲς γραμματικῆς. Τὰ καθήκοντα τοῦ δασκάλου εἶταν, ἀναλαμβάνοντας νὰ ὀργανώση σχολεῖο, πρῶτα πρῶτα νὰ διαλέξη 10—12 μαθητές, ἀπὸ τοὺς πιὸ φρόνιμους ποὺ τοὺς ἐξασκοῦσε καὶ τοὺς γύμναζε στὰ διάφορα στάδια τῆς ἀνάγνωσης καὶ γραφῆς, γιὰ νὰ τοὺς κάμη πρωτόσχολους καὶ βοηθοὺς στὴ δουλειά του. Ἔτσι ἀναθέτοντας σαὐτοὺς ὁ δάσκαλος τὴν ἐφορία καὶ τὴν πρόοδο τῶν μαθητῶν, ἀπ' αὐτοὺς ἐξαρτοῦσε καὶ τὴν προαγωγὴ τοῦ σχολείου. Γιαὐτὸ παίρνοντάς τους ξεχωριστά, τοὺς γύμναζε καὶ τοὺς τοίμαζε γιὰ τὸ ἔργο τους. (Βλ. «Ἐγχειρίδιον ἀλληλοδιδ. μεθόδου» Ἔκδοση Σμύρνης 1833 Ἐθν. Βιβλ.)

1—***Ἡ ἀνάγνωση.*** Τὸ διάβασμα γινότανε μὲ τὸν ἑξῆς τρόπο: Ὁ ὑπαγορευτὴς τῆς τάξεως ἄρχιζε ὑπαγόρευση, ἔχοντας γυρισμένο τὸ πρόσωπο στοὺς μαθητὲς λ.χ. τὴ λέξη ματαιότατος. Μα-ται-ό-τα-τος χωρίζοντας δηλ. σὲ συλλαβὲς πρῶτα. Ἔπειτα τὴν χώριζε σὲ γράμματα καὶ συλλαβὲς μ-α-μά τ-α-ι-ται ο-τ-α τα, τ-ο-ς τος ὁρίζοντας καὶ τὸν τόνο: «εἰς τὴν παραλήγουσαν ὀξεῖα».

Τὰ γράμματα προφέρονταν α, βῆ, γα, δέ, ε, ζῆ, η μεγάλον, θῆ, ι μακρόν, κα, λα, μη, κλπ. Οἱ δὲ δίφθογγοι αι ζυγὸν μὲ α ει ζυγὸν μὲ ε, οι ζυγὸν μὲ ο, υι ζυγὸν μὲ υ. Τὰ δὲ ου, ευ, ηυ διδάσκονταν χωρὶς νἄχουν ἀνάγκην ἀπὸ διακριτικὸ ἐπίθετο.

Καὶ καθὼς εἴδαμε στὸ διάμμιο, οἱ μαθητὲς εἶχαν καὶ πλάκες καὶ χαρτὶ καὶ εἶταν ξεχωρισμένοι σὲ τμήματα.

Τρόποι διδασκαλίας τῆς ἀνάγνωσης εἶταν τρεῖς. 1) ὁ πρωτόσχολος διώριζεν κάθε μαθητὴ νὰ ὀνομάση ἕνα γράμμα ποὺ τὸ ἔδειχνε ὁ ἴδιος δηλ. ὁ πρῶτος τὸ πρῶτο, ὁ δεύτερος τὸ δεύτερο, καὶ ὅμοια παρακάτω. 2) Ὁ πρωτόσχολος ἀπασχολοῦσε τοὺς μαθητὲς ὄχι μὲ τὴν ἐκφώνηση τῶν γραμμάτων κατὰ σειρά, ἀλλ' ἀνακατεμένα, ποὺ νὰ ἐξασκοῦνται τὰ παιδιὰ στὴν εὔκολη ἀναγνώριση τῶν γραμμάτων καὶ οἱ μαθητὲς ἔδειχναν καὶ ἐκφωνοῦσαν τὰ γράμματα ἕως ὅτου ἐξασκηθοῦν τέλεια ἀνάλογα μὲ τὶς κλάσεις ποὺ εἶταν χωρισμένοι.

2—***Ἡ ἀριθμητική.*** Σὅλο τὸ διάστημα τῆς διδασκαλίας ὁ καθένας ἔπαιρνε μέρος λ.χ. στὴν πρόσθεση, προσθέτοντας τὴ σειρὰ τῶν μονάδων κλπ. Ὕστερα ὁ καθένας ἔκαμνε μιὰ ὁλάκαιρη πρόσθεση, ἀπαγγέλλοντας μεγαλόφωνα τὰ σχετικὰ στὴν πράξη. Κατόπιν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐξάσκηση ὅλων τῶν παι-

διῶν, γίνονταν ἡ ἴδια πράξη ἀπὸ δυὸ ἢ περισσότερα παιδιὰ σύγκαιρα καὶ κεῖνος ποὺ πρῶτος γρηγορότερα καὶ καλύτερα μετροῦσε ἢ πρόσθετε κλπ. ἔπαιρνε τὴν πρώτη θέση.

Ἡ πρώτη κλάση διδάσκουνταν τοὺς ἀριθμητικοὺς χαρακτῆρες (τὰ ψηφιά), ἡ δεύτερη ἀρίθμηση μονάδων, δεκάδων καὶ ἑκατοντάδων, ἡ τρίτη ἀρίθμηση χιλιάδων ἢ μελλιουνίων, ἡ τέταρτη πρόσθεση, ἡ πέμπτη ἀφαίρεση, ἡ ἕκτη πολλαπλασιασμό, ἡ ἕβδομη διαίρεση καὶ ἡ ὄγδοη κλάσματα, συμμιγεῖς καὶ δεκαδικά. Στὸ τέλος τοῦ μαθήματος, ὁ πρῶτος στὴν ἀνάγνωση καὶ γραφὴ ἔπαιρνε «ἐγκώμιο». Ἔπειτα γίνονταν ἡ προσευχή, ἔμπαιναν στὴ γραμμή, σὲ λόχους ἐνοριῶν, καὶ ἔφευγαν. Τὰ μαθήματα βαστοῦσαν τρεῖς ὧρες τὸ πρωί. Ἀπ᾽ αὐτὲς ἡ μιάμιση ξοδεύονταν στὸ διάβασμα, ἡ ἄλλη μία στὸ γράψιμο καὶ ἡ ὑπόλοιπη μισὴ σὲ τίποτε ἄλλο μάθημα ἢ γυμναστική. Τἀπομεσήμερο στὶς δυὸ ὧρες ἄρχιζε πάλι τὸ μάθημα καὶ κρατοῦσε ἄλλες τρεῖς στὰ ἴδια μαθήματα.

Στὸ διάβασμα καὶ τὴν ἀριθμητική, τὰ παιδιὰ εἴταν χωρισμένα σὲ 8 ἰδιαίτερες κλάσεις.

Συμπέρασμα. Ἐδῶ βέβαια μποροῦμε νὰ ποῦμε, πὼς ὑπάρχει μιὰ ταὐτότης καὶ ἀναλογία τῆς μεθόδου αὐτῆς μ᾽ἄλλες παρόμοιες, ποὺ ἄλλοι παιδαγωγοὶ ἐφάρμοζαν στὴν Εὐρώπη. Ὁ Langaster ὅσο κιᾶν δὲν εἴταν ἐφευρέτης τοῦ καινούργιου αὐτοῦ συστήματος, εἶναι ὅμως ἄξιος μεγάλης τιμῆς, ἐπειδὴ τὸ δημιούργησε ἀπὸ τὰ σκόρπια κιἀσυστηματοποίητα συστήματα. Καὶ ἡ ἁπλότητα καὶ τἀποτελέσματά του θάμβωναν τοὺς συγκαιριανούς του. Εἶναι γνωστὸ πὼς τὸ πιὸ δύσκολο μέρος τῆς παιδαγωγικῆς εἶναι νὰ καθηλώνουμε ***καὶ νὰ μερίζουμε τὴν προσοχὴ τῶν παιδιῶν.*** Ἔ, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καμμιὰ ἄλλη μέθοδος δὲν τὸ πέτυχε ἕως τότε. Κιαὐτό, γιατὶ ***τὸ βίαιο τῆς μεθόδου τῶν σχολείων μας*** ἀφάνιζε τὶς φυσικὲς δυνάμεις τῶν παιδιῶν. Τὸ σύστημα τοῦ Langaster εἶχεν ἀρχὴ νὰ προχωρῇ στὴ διδασκαλία ἀπὸ τ᾽ ἁπλούστερα κεὐκολώτερα στὰ συνθετώτερα, ποὺ ἡ ἐντύπωση στὴ μνήμη τῶν παιδιῶν γινότανε εὐκολώτερη. Σαὐτὸ εὐκόλυνε τὸ χώρισμα τῶν μαθητῶν σὲ κλάσεις, γιατὶ τὸ παιδὶ δὲν εἴταν βολετὸ νὰ πάῃ παραπάνω, σ᾽ ἀνώτερη δηλαδὴ κλάση, ἂν δὲν εἶχε τὶς ἀναγκαῖες γνώσεις. Κεῖνοι ποὺ ξεπερνοῦσαν στὴ μάθηση τοὺς συμμαθητές τους, καλοῦνταν νὰ τοὺς διδάξουν, ἡ δὲ πεῖρα ἀπέδειξε μὲ πόση χαρὰ καὶ ζῆλο ἐκτελοῦσαν καὶ ξεπλήρωναν οἱ νέοι αὐτοὶ τὸ ὑπούργημα. Στὴ μέθοδο αὐτὴ κάθε πράξη τὴν ὥρα ποὺ γίνεται πρέπει νἄβρῃ τὴν ἀμοιβὴ ἀμέσως ἢ τὴν τιμωρία, ἕνα μέσο ἀληθινὸ ποὺ δυναμώνει τὴν προσοχὴ καὶ τὴν ἄμιλλα τῶν παιδιῶν.

Μαθητὴς γράφοντας, ἀριθμώντας, διαβάζοντας, φύλαγε τὴ θέση του τότε, ὅταν μὲπιμέλεια ἐχτελοῦσε τὸ καθῆκον του, κἔχανε τὴν τιμὴ παραχωρώντας τὴ θέση του σὲ κεῖνον, ποὺ τοῦ διώρθωνε τὸ σφάλμα του, μένοντας πίσω. Αὐτὸ τὸ ἄλλαγμα τῆς θέσεως μὲ τὴν προαγωγὴ ἢ τὸ κατέβασμα γενοῦσε μεγάλη ἐνεργητικότητα. Ὁ βαθμὸς τῆς ὑπεροχῆς φιλοτιμοῦσε καὶ πα-

ρακινοῦσε τοὺς μαθητὲς τόσο πλιότερο, ὅσο δὲν ἔβγαινε ἀπὸ τὴν εὔνοια τοῦ δασκάλου, οὔτε ἀπὸ τὴ δεσποτική του συμπεριφορά, μὰ ἀπὸ τὰ καθεστῶτα τοῦ σχολείου καὶ τοὺς νόμους του ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη ποὺ διηύθυνε ὅλα ἐκεῖ μέσα. Τὸ παιδὶ ποὺ ἔσφαλλε παραχωροῦσε τὴ θέση του, θέση ὑπεροχῆς, βέβαια δυσάρεστα μὰ χωρὶς προσταγή, ἐπειδὴ εἶταν πλιὰ βεβαιωμένο, πὼς κεῖνος ποὺ διώρθωνε, ἐκεῖνος εἶταν ἄξιος νὰ κατέχη αὐτὴ τὴ θέση. Ἐπίσης σὲ διαστήματα ἀνάμεσα στὶς κλάσεις γινότανε ἀγώνας γιὰ τὴ φύλαξη ἢ τὴν ἀπόχτηση τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πρωτείου, πρᾶγμα ποὺ ἔδινε τὰ πιὸ εὐχάριστα ἀποτελέσματα. Καὶ τιμωριότανε ἢ ἀμοιβότανε ὄχι μόνο οἱ πράξεις ποὺ ἀπέβλεπαν στὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν, μὰ καὶ ὅσες πράξεις ἀπέβλεπαν στὴν εὐταξία, τὴν εὐκοσμία καὶ τὴν ἠθική. Τὰ παιδιὰ εἶχαν τὴν βεβαιότητα τῆς ποινῆς, ποινῆς δίκαιης, ὡς ἀπακολούθημα τοῦ σφάλματος, καμμιὰ φορὰ δὲ δὲν τοὺς περνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ, πὼς μπορεῖ τὸ σφάλμα νὰ μείνη ἴσως ἀτιμώρητο.

Ἡ ἕξις καὶ συνήθεια στὰ σχολεῖα αὐτά, ποὺ ἀποκτιότανε μηχανικά, στὴν εὐκοσμία, εὐταξία, στὸν κόπο καὶ τὴν ὑποταγή, παρουσίαζε τἀγαθὰ τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας, χωρὶς βέβαια τὴ σκληράδα της. Τοῦτο κατωρθώθηκε στὰ σχολειὰ αὐτά : ***Ὅτι τὸ παιδὶ ἔπρεπε νὰ ὑπακούῃ,*** γιατὶ γνώριζε νὰ ὑπακούῃ καὶ ὅτι ἡ ὑπακοὴ εἶταν δίκαιη, ἐπειδὴ δὲν ἔβγαινε ἀπὸ τὸ πρόσταγμα τοῦ δασκάλου—δεσπότη.

Στὸ σύστημα αὐτὸ πολὺ μεγάλη προσοχὴ καταβάλλονταν νὰ μὴ ἀνακατεύωνται τὰ μαθημένα μὲ τἀδίδαχτα. Μεγάλη, πολὺ μεγάλη ἀποτυχία τοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας θεωρούνταν ἡ προσπάθεια νὰ διδάχνουνται πράγματα ἀνώτερα ἀπὸ τὶς φυσικὲς δυνάμεις τῶν παιδιῶν. Πίστευαν οἱ δασκάλοι, πὼς στὴ διδασκαλία, ὅπως καὶ σὄλες τὶς ἀνθρώπινες γνώσεις, ἔπρεπε νὰ χωροῦν ἀπὸ τἁπλᾶ στὰ σύνθετα καὶ νὰ μὴ προσπερνοῦν καμμιὰ ἔννοια ποὺ δὲν ἐντυπώθηκε ὁλότελα στὸ μυαλὸ τῶν παιδιῶν. Βέβαια ἡ μέθοδος δὲ φαίνεται γρήγορη, ἀλλ᾽ εἶταν ἄπταιστη κι᾽ ἀσφαλής. Ἡ μέθοδος αὐτὴ λέγει ἕνας ἄλλος συγγραφέας συνειθίζει τὴ διδασκομένη γενεὰ ν᾽ἀποβάλλη ὅ,τι εἶναι περιττό, ἀτελές, ἐπιπόλαιο, καὶ παντοτεινὴ τῶν σφαλμάτων καὶ τῶν ἐλαττωμάτων πηγή, διότι δείχνει ἐναργῶς ὅτι δὲν ἔμαθε κάτι ἄλλο παρ᾽ ὅ,τι εἶναι σαφές, διακεκριμένο καὶ κατ᾽ ἔμμονο τρόπο στὸ νοῦ στερεωμένο.

Δυστυχῶς στὴν περίοδο αὐτὴ στὰ δικά μας σχολειὰ ἐπικρατοῦσε χάος καὶ σύγχιση. Ἡ ἔλλειψη δασκάλων καὶ μάλιστα ἄρτια μορφωμένων, εἶταν τὸ μεγάλο ἐμπόδιο στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος αὐτοῦ καὶ σὲ μᾶς. Τὴν ἀλήθεια αὐτὴ ἀποδείχνουν τὰ λίγα, ποὺ θὰ διαβάσετε παρακάτω, ποὺ τὰ σταχυολόγησα ἀπὸ χειρόγραφο τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, ποὺ ἐπιγράφεται : ***«Κατάστασις τῶν σχολείων μας καὶ σύγκρισις αὐτῶν μὲ τὰ Εὐρωπαϊκά».*** Σελ. 452 XIX φύλλ. 4ον.

α΄. «Εἰς τὰ στοιχειώδη σχολεῖα τῶν Εὐρωπαίων τὰ παιδιὰ διδάσκονται ἐκτὸς τῆς ἀναγνώσεως καὶ τοῦ γραψίματος καὶ τὰ στοιχεῖα, ἢ τὰς ἀναγκαιο-

τέρας γνώσεις πολλῶν ἐπιστημῶν. Ὥστε μετὰ τριῶν ἐνιαυτῶν διατριβὴν αὐτοῦ ἐκβαίνει ὁ μαθητὴς γυμνασμένος κάλλιστα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ καλλιγραφίαν καὶ ἐγκρατὴς τῶν ἀρχῶν τῆς ἀριθμητικῆς, θεογνωσίας, κατηχήσεως, φυσικῆς ἱστορίας, γεωγραφίας κλπ. Εἰς τὰ ἰδικά μας κοινὰ σχολεῖα, ἀφοῦ διατρίψει ὁ νέος τὸλιγώτερον ἐνιαυτούς, ἐξέρχεται μόλις ἐξεύρων νὰ κακοδιαβάζῃ, σπανίως δὲ καὶ νὰ κακογράφῃ. Ἀριθμητικὴ δέ, φυσικὴ ἱστορία, γεωγραφία κλπ. εἶναι μαθήματα φιλοσοφικὰ καὶ πρέπει νὰ διδάσκωνται μετὰ τὰ γραμματικά ! !

β΄. «Εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ στοιχειώδη σχολεῖα, παραδίδονται μὲ τὴν καλλιτέραν μέθοδον τοῦ καιροῦ καὶ τὰ παιδιὰ προχωροῦσι βαθμηδὸν ἀπὸ τὰ γνωστὰ εἰς τἄγνωστα κι' ἀπὸ τὰ εὔκολα εἰς τὰ δύσκολα. Εἰς τὰ ἰδικά μας κυριεύει ἡ μεγαλώτατη ἀμεθοδία καὶ τὰ δυστυχῆ παιδιὰ ἁπαντῶσιν εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν ἀκαταμαχήτους δυσκολίας. Ἐκεῖ ἡ μετάβασις ἀπὸ κατωτέρας εἰς ἀνωτέραν τάξιν, εἶναι μὲ τόσην ἀναλογίαν διαταγμένη, ὥστε, τὸ παιδίον προβαῖνον δὲν ἀπαντᾶ τὴν παραμικρὰν δυσκολίαν, διότι εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν ἀρχίζει πάντοτε ἀφ' ὅπου ἔπαυσαν εἰς τὴν κατωτέραν καὶ προχωρεῖ οὕτως ἀπὸ τὰ γνωστὰ εἰς τὰ ἄγνωστα.

«Εἰς ἡμᾶς τὸ μεταξὺ μιᾶς καὶ ἄλλης τάξεως διάστημα, εἶναι χάος βαθύτατον καὶ διὰ νὰ τὸ συνδέσῃ τὸ ταλαίπωρον παιδίον, κινδυνεύει νὰ κατακριμνισθῇ καὶ νὰ κομματιασθῇ. Καὶ παράδειγμα ἂς φέρωμεν τὸν ἀπὸ τὸ κοινὸν εἰς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον *προβιβασμόν*. Ἀφοῦ τὸ παιδίον μετὰ πολυετίαν συνειθίσῃ νὰ διαβάζῃ ὀλίγον εἰς τὸ κοινὸν σχολεῖον, προβιβάζεται ἀμέσως εἰς τὸ Ἑλληνικόν, κ' ἐκεῖ ἀρχίζει ν' ἀποστηθίζῃ δὶς καὶ τρὶς ὁλοκλήρους ἁρμαθίας κανόνων τῆς γραμματικῆς, χωρὶς νὰ ἐξεύρῃ εἰς ποίαν γλῶσσαν νὰ τοὺς ἐφαρμόσῃ, διότι εἰς καμμίαν μέχρι τοῦδε δὲν ἐδυναμώθη».

γ΄. «Εἰς τὴν Εὐρώπην τέλος πάντων ἕως καὶ αὐτὰ τὰ ἀνήλικα παιδιὰ τρέχουσι μὲ προθυμίαν εἰς τὸ σχολεῖον, διότι ἐκεῖ ἀναμένει φιλόστοργος πατήρ, ὅστις μὲ ἥμερον τρόπον καθησυχάζει τὸν περίεργον αὐτῶν νοῦν.

«Εἰς ἡμᾶς μὲ μεγάλην δυσκολίαν ἢ νὰ εἴπω καλύτερον μὲ βίαν μεγάλην δυνάμεθα νὰ στείλωμεν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ αὐτὰ τὰ ὁπωσοῦν ἡλικιωμένα παιδιὰ καὶ διατί ; Ἐπειδὴ ἐκτὸς ὅτι ἀηδιάζουν ἀπὸ τὸν μονότονον μηχανισμόν, ἐξεύρουσιν, ὅτι θέλουν ἀπαντήσουν ἐκεῖ σκληρὸν καὶ ἀπάνθρωπον δήμιον, ὅστις μὲ παντοῖα κολαστήρια καταγίνεται νὰ σβύσῃ καὶ τὸν μικρότερον σπινθῆρα τῆς περιεργείας του.

δ) ***Διὰ τὰ προγράμματα.*** «Ἀριθμητικὴ—ἐκφωνεῖ δικαιότατα ὁ Λασσάνης—, φυσικὴ ἱστορία, γεωγραφία κλπ. εἶναι μαθήματα φιλοσοφικὰ καὶ πρέπει νὰ τὰ διδασκώμεθα μετὰ τὰ γραμματικά ! Καὶ ὑπομονή, ἂν ἠμελοῦντο τὰ χρήσιμα ταῦτα μαθήματα εἰς τὰ κοινὰ μόνον σχολεῖα· ἀλλὰ πόσα σχολεῖα δὲν ὑπάρχουν ἑλληνικὰ ὀνομαζόμενα καὶ μεγάλα εἰς τὰ ὁποῖα οὔτε ἀριθμητικη ποτε παραδίδεται, οὔτε γεωγραφία, οὔτε ἱστορία, ἀλλὰ μόνον ξηρὰ τινὰ

καὶ πτωχὰ γραμματικὰ ἐπιτήδεια νὰ γεννῶσι τοὺς ἀλαζόνας λογιωτάτους: Κάκιστα ἐφοδιασμένος ἐξέρχεται εἰς τὸ κόσμον ὁ νέος ἐκεῖνος, ὅστις ἄλλο τι δὲν ἐγνώρισε διὰ τῆς πολυχρονίου αὐτοῦ σπουδῆς, παρὰ τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς καὶ ὀλίγας τινὰς ἑλληνικὰς λέξεις».

ε) «Σκοπὸς προφανὴς ἑκάστου σχολείου χρεωστεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν νοερῶν δυνάμεων καὶ ἡ μετάδοσις γνώσεων ὠφελίμων ὁποῖαι εἶναι ὄχι μόνον αἱ γραμματικαί, ἀλλὰ καὶ αἱ γεωγραφικαί, ἱστορικαί, χρονολογικαί, μαθηματικαί, φυσικαί, πολιτικαί, ἠθικαί, καὶ θρησκευτικαί. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἡμετέρων πολλοὶ ἀμελοῦντες ὅλα ταῦτα, περιορίζονται εἰς τὰ πολύτιμα καὶ σεβάσμια γράμματά των ὡς οἱ ἰατροκάπηλοι εἰς τὰς πανακείας των».

(80 χειρόγρ.). Πρόβλημα τῆς ἐποχῆς.

«Εἷς ντερβίσης ἐζήτησε παρὰ τοῦ βασιλέως δύο λεπτὰ ἐλεημοσύνην καὶ τὴν ἄδειαν νὰ πάγῃ εἰς σαράντα πασάδες. Καὶ εἶτι τοῦ δίδει ὁ εἷς πασᾶς, ὁ ἄλλος νὰ τοῦ δίδῃ τὸ διπλοῦν καὶ καθεξῆς μέχρι τῶν τεσσαράκοντα. Τοῦ ἔδωσε λοιπὸν ὁ βασιλεὺς δύο ἄσπρα καὶ ὁ πρῶτος πασᾶς τὸ διπλοῦν κλπ. Πόσα ἤθελε λάβει αὐτὸς ὁ ντερβίσης ἀπὸ ὅλους τοὺς πασάδες καὶ πόσον πρέπει νὰ τοῦ δώσει ὁ εἰκοστὸς καὶ ὁ τεσσαρακοστός;

Τὸ χειρόγραφον 57 σ. 196 Χρηστοήθεια (βιβλίον συμπεριφορᾶς).

—Τὸ κάλυμμα, τὸ σκέπασμα, τῆς κεφαλῆς σου ἂς ἀφαιρεῖται, ἂς ἐκβάλλεται παρὰ σοῦ παρευθὺς ἀφοῦ εἰσέλθῃ, εἰσέμβῃ εἰς τὸν θεῖον ναόν».

—«Ἀνίσως τις διάκειται κατὰ τὴν γλῶσσαν ἀγυμνάστως, ἂς μὴ δοκιμάζῃ, ἂς μὴ μεταχειρίζεται εὐγλωττίαν, στωμυλίαν, εὐφράδειαν τελείως, παντάπασιν, ἀλλὰ ἂς περιστέλλῃ, ἂς συγκαλύπτῃ ἂς σκεπάζῃ ἐν κρύπτῃ τὸ πταῖσμα, τὸ σφάλμα τῆς γλώττης του μὲ τὴν σιωπήν, ὅσον εἶναι ἐνδεχόμενον, δυνατόν».

—«Τὸ νὰ ἐκμυζᾷς, νὰ βυζαίνῃς, νὰ ἀποσπᾷς, νὰ ἕλκῃς διὰ τῶν χειλέων σου τὸν μυελὸ ὁποὺ εἶναι μέσα εἰς τὰ κόκκαλα, ἢ νὰ προκαλῇς, νὰ ἐξέλκῃς, νὰ εὐγαίνῃς αὐτὸν τὸν μυελὸ κατὰ ἄλλον τρόπον καὶ νὰ τρώγῃς καὶ τὸ νὰ περιλείχῃς, νὰ περιγράφῃς τὰ κόκκαλα ὡσὰν τοὺς σκύλους, ἢ μὲ τὸν ὀδόντα σου διὰ βρῶσιν διὰ φαγητόν, δηλ. νὰ φάγῃς τὸν μυελόν, δὲν εἶναι εὔτακτον, σεμνόν, τελείως, παντάπασιν».

Αὐτὰ καὶ ἄλλα θὰ μποροῦσα νὰ παρατάξω γιὰ νὰ καταδείξω μὲ τεκμήρια, ποιὰ εἶταν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ σχολικὴ κατάσταση παντοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ μάλιστα εἰς τὶς Θρακικὲς μεγαλουπόλεις, ποὺ ἐξακολούθησε καὶ στὸν ΙΘ΄ αἰῶνα πολλὰ χρόνια ἡ ἴδια. Καὶ ἀπὸ τὸν Κοραῆ ***στηλιτεύθηκε*** ὅσο γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων. Ἀλλὰ αὐτὸ πλιὰ εἶναι ξεχωριστὸ θέμα, ποὺ ξεπερνᾶ τὰ ὅρια τῆς σημερινῆς μας ἐργασίας, πῶς δηλ. διδασκότανε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα στὸν ΙΗ΄ καὶ ΙΘ΄ αἰῶνα καὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ΄. στὴ Θράκη καὶ τὴν ὅλη Ἑλλάδα.

Συνοπτικὰ τὸ πρῶτο πνευματικὸ ἄνθισμα τῶν Θρακοελλήνων στὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας. Ἡ Ἀδριανούπολη μεγάλο πνευματικὸ κέντρο στὰ (1365—1900)·

Παίρνοντας οἱ Τοῦρκοι τὴν Ἀδριανούπολη, τὴ Φιλιππούπολη, καὶ τὶς ἄλλες πόλεις τῆς Θράκης, ἔκαμαν στοὺς πληθυσμούς τους μεγάλα κακά. Στὶς μεγάλες αὐτὲς πόλεις ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς καὶ οἱ ἄρχοντες σκορπίστηκαν καταδιωγμένοι ἀπὸ τοὺς καταχτητὲς στὰ προάστεια, γιατὶ στἀρχοντικά τους καὶ στὶς ἑλληνικὲς συνοικίες μπῆκαν οἱ Τοῦρκοι κατακρατώντας καὶ τἀγαθά τους. Τώρα οἱ Ἕλληνες ζοῦνε μὲ τρόμο καὶ φόβο γιὰ τὴν αὔριο καὶ κάθε σημάδι τῆς οἰκονομικῆς τους εὐρωστίας κι εὐημερίας ξαφανίστηκε. Δὲν ὑπῆρχαν πλιὰ οὔτε σχολειά, οὔτε ἄλλα πνευματικὰ κέντρα, ὅπου ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἄλλοτε ἐκπαιδεύονταν κι ἀναπτύσσονταν πνευματικά. Τὸ μόνο ποὺ τοὺς ἀπέμεινε εἶταν ἡ Ἐκκλησία. Αὐτὴ θέρμαινε μὲ τὰ φτερά της τὴ χειμαζόμενη ψυχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ σὄλη τὴν αὐτοκρατορία. Σιγὰ-σιγὰ ὅμως μὲ τὴν κοινοτικὴ ἐκκλησιαστικὴ ὀργάνωση καὶ τὴν ἵδρυση δημογεροντιῶν ἄρχισαν οἱ Θρακοέλληνες, ὅπως κιὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ν᾽ἀποχτοῦν δασκάλους καὶ σχολειά, ὅπου μάθαιναν γράμματα. Ἔτσι καὶ στὴ Θράκη ὅλη, ξεφύτρωσαν σχολεῖα καὶ σκορπίστηκαν δασκάλοι καλοὶ-κακοί, ποὺ δίδασκαν τὰ λίγα κολυβογράμματα καὶ δὲν ἀφῆκαν σὲ παντοτεινὸ σκοτάδι τὴ δούλα Ἑλληνικὴ φυλή. Τὰ οἰκονομικὰ μέσα βέβαια εἶταν πάντοτε φτωχὰ καὶ ἀνεπαρκῆ, ὅπως καὶ οἱ δάσκαλοι λίγοι καὶ μισοδιαβασμένοι, ὅπως πληροφορούμεθα ἀπὸ τὶς εἰδήσεις ποὺ ἔχουμε [1], ὅμως καὶ μαὐτὴ τὴν ἀνεπάρκεια κάτι πάλι γινότανε γιὰ νὰ μὴ παλεύη τὸ ἔθνος στὸ μαῦρο σκοτάδι τῆς ἀπαιδευσίας καὶ ἀμάθειας. Ἐκεῖ ὅπου μάλιστα διαβασμένοι δεσποτάδες καὶ φωτεινοὶ κατεῖχαν τοὺς μητροπολιτικοὺς θρόνους, ποὺ ἀπ᾽ αὐτοὺς ἐκπροσωπούνταν ἡ θέληση καὶ δύναμη τοῦ Ἔθνους, ἐκεῖ δὲν ἔμειναν οἱ Ἕλληνες ὁλότελα ἀφώτιστοι, ἀπαίδευτοι, τυφλοί. Οἱ δεσποτάδες φρόντιζαν, πότε οἱ ἴδιοι διδάσκοντας, καὶ πότε διορίζοντας τοὺς σπάνιους δασκάλους, νὰ συμμαζεύουν τὰ Ἑλληνόπουλα μέσα στὰ πρόχειρα σχολεῖα ἢ στοὺς νάρθηκες, ὅπως ξαίρουμε, τῶν ἐκκλησιῶν καὶ νὰ φωτίζουν τὸ μυαλὸ καὶ τὴ σκέψη τῶν παιδιῶν τῆς δούλης φυλῆς μας μὲ τὸ γάλα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Δὲν εἶταν πολιτεία, ποὺ δὲ φιλοδοξοῦσε νἄχει σχολειό. Ἀγῶνες γίνονταν γιὰ τὴν ἀπόχτηση τοῦ καλύτερου δασκάλου, ποὺ τὸν ὑποδέχονταν ὁ λαὸς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη στὸν ἐρχομό του σὰ δεσπότη καὶ τοὺς τιμοῦσε κι ἀγαποῦσε κἔδειχνε μὲ πράξεις τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἀγάπη του αὐτὴ μὲ δῶρα κι᾽ἄλλες τιμές.

Σχολειὰ ὑπῆρχαν παντοῦ στὶς πόλεις τῆς βορείου, ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Θράκης. Μάλιστα ἀπὸ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα ἀκόμα μποροῦμε νὰ μετρήσουμε ἀξιόλογα σὄλη τὴ Θράκη. Ὁ μακαρίτης Γ. Λαμπουσιάδης εὐπαίδευτος

1. Βλ. ***Πολυδ. Παπαχριστοδούλου*** : Πῶς διδασκότανε τὰ Ἑλλην. γράμματα στὸν ΙΗ΄ αἰῶνα, Πνευματικὴ ζωή.

διδάσκαλος καὶ καθηγητὴς κατόπι στὰ σχολειὰ Ἀδριανουπόλεως γράφει γιὰ τὰ σχολειὰ τῆς πατρίδος του [1].

Στὶς σύντομες εἰδήσεις του καὶ γιὰ τὴν παιδεία στὴν Ἑλλ. Κοινότητα Ἀδριανουπόλεως λέγει τὰ παρακάτω : «Τοὐναντίον δὲ κατὰ τὸν XVI αἰῶνα τῆς στυγερωτέρας δουλείας φαίνεται ὅτι ἤκμαζον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει τὰ σχολεῖα, ἀφοῦ εὑρίσκοντο ἐν αὐτῇ ἄνθρωποι δυνάμενοι καὶ τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον νὰ διδάξωσι. Ἐπισήμως ὅμως φαίνεται ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἐλειτούργει Ἑλληνικὴ Σχολὴ περὶ τὰ μέσα τοῦ XVI αἰῶνος ἐπὶ τοῦ περιπίστου μητροπολίτου ἡμῶν Ἰωάσαφ, ὅστις εἶχεν ἀναθέσει τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς εἰς τὸν Ζυγομαλᾶν (1498-1540), ἕνα τῶν λογιωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἔκτοτε δέ, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1550 μέχρι τοῦ 1818, ὅτε ἐπῆλθε ἡ ριζικὴ αὐτῆς μεταρρύθμισις, ἡ σχολὴ αὕτη δὲν ἔπαυσε λειτουργοῦσα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν λαμπρῶν διδασκάλων». Καὶ παρακάτω : «Μετὰ δὲ τὴν ἐπὶ τοῦ σοφοῦ ἡμῶν ἱεράρχου Δωροθέου τοῦ Πρωίου γενομένην μεταρρύθμισιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἡμῶν συστήματος κατὰ τὰ ἐν Εὐρώπῃ πρότυπα, προσελήφθη ὁ Στέφανος Καραθεοδωρῆς (Ἀδρι)λίτης 1789), ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς, ἣν ἀνύψωσεν εἰς Γυμνάσιον περὶ οὗ εὔφημον ποιεῖται μνείαν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ συγγράμμασιν ὁ ἐπισκεφθεὶς αὐτὸ Γάλλος πρεσβευτὴς Μάρκελλος» (Marcellus).

«Εἰς τὴν Σχολὴν ταύτης πλὴν τῶν τακτικῶν διδασκάλων, ἐδίδαξε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δωρόθεος ἀνώτερα μαθήματα, λογικὴν καὶ ἠθικὴν καὶ Ἀριστοτέλη, μαθηματικὰ καὶ φυσικὰ κατὰ Νικηφ. Θεοτόκην καὶ μεταφυσικὴν καὶ θεολογίαν κατὰ τὸν Εὐγένιον Βούλγαρην. Παρὰ τὰς προσπαθείας του ὁ Δωρόθεος δὲν κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ ἱερατικὴν Σχολὴν διὰ νὰ μορφώνεται ὁ κλῆρος, ἵδρυσε ὅμως σχολεῖα εἰς τὰ προάστεια τῆς Ἀδριανουπόλεως».

Στὴν Ἀδριανούπολη μάλιστα ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνα ὑπῆρχαν λόγιοι ἄνδρες ἀρκετοὶ πού, ὅπως ἀναφέρεται, ἄνοιξαν κάποτε σφοδρὴ συζήτηση γιὰ ζητήματα θρησκευτικοφιλοσοφικὰ καὶ μάλιστα γιὰ τὴν ψυχὴ καὶ τὸν παράδεισο, ποὺ ἄναψε τέτοιες καὶ τόσες συζητήσεις μέσα στὴν πολιτεία, ὥστε ὁ Πατριάρχης ἀναγκάστηκε νὰ γράψῃ αὐστηρὰ γράμματα στὸν μητροπολίτη γιὰ νὰ παύσουν οἱ συζητήσεις. Τότε ἤκμαζαν οἱ ἀδερφοὶ Κριτόπουλοι, λόγιοι κιεὐσεβεῖς χριστιανοὶ καὶ προύχοντες, ποὺ πολλὰ πρόσφερναν γιὰ τὶς ἐκκλησίες. Τότε κιἀπὸ τὴ Φιλιππούπολη, ἄλλη ἑστία πνευματικὴ ταξίδεψαν ὡς τὶς Ἰνδίες ἄνθρωποι παιδευμένοι κἔγιναν ἱδρυτὲς τῆς ἑλλ. παροικίας καὶ κοινότητας τῆς Καλκούτας, ἄνθρωποι ἔμποροι, μὰ φωτισμένοι μὲ τὸ λίγο φῶς τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Ἡ ὕπαρξη τέτοιων ἀνθρώπων μὲ μάθηση καὶ σπουδή, σημαίνει πὼς ὑπῆρχαν σχολειά, ποὺ μετέδιδαν γνώσεις καὶ μόρφω-

1. Βλ. Θρακικὰ τόμ. ΙΕ΄ σ. 153 κ.ἑξ. Γ. Λαμπουσιάδης, ὅμοια καὶ Γ. Κωνσταντινίδης τόμ. ΙΘ΄ Ἐκπαιδευτικὰ Ἀδριανουπόλεως.

ναν χαραχτῆρες καὶ σφυρηλατοῦσαν τὰ φυσικὰ προσόντα τῆς Ἑλληνικῆς ριξικέλευθης φυλῆς [1].

Μιὰ φορὰ εἴμαστε βέβαιοι, πὼς ἡ Σχολὴ τῆς Ἀδρ)λεως εἶταν ἡ παλαιότατη στὴ Θράκη. Γιατὶ καὶ πρὶν τὴν ἅλωση ὑπῆρχαν σχολειά, ποὺ ἴσως νἄκλεισαν στὰ 1365, μὰ διακόσια χρόνια ὕστερότερα, μαρτυρώντας γιὰ τὴ λειτουργία της ὁ Πατριάρχης Ἰωάσαφ, ὅταν εἶταν δεσπότης Ἀδριανουπόλεως πιὸ μπροστά, γράφοντας στὸν Ἰ. Ζυγομαλά [2], ποὺ τὸν ὑπόδειξε διευθυντὴ καὶ δάσκαλο τῆς σχολῆς λέγει : «Τοὺς δὲ μαθητὰς πρὸς Θεοῦ μὴ ἀμέλει, ἀλλὰ πάσῃ δυνάμει ἐν ἐπιμελείᾳ καὶ καθαρᾷ συνειδήσει σπούδασον . . . καὶ ἅπαντα τὰ παιδία καλῶς σπουδασάτωσαν· ἤδη γὰρ ἀποστελῶ ὑμῖν θᾶττον βιβλία κάλλιστα (18 Μαΐου 1550)». Τὸ σχολειὸ αὐτὸ εἶταν παράρτημα τῆς μητροπόλεως καὶ τὸ πλούτισε ὁ μητροπολίτης Νεόφυτος. Εἶχε καὶ σχολικὸ χτίριο, ποὺ χτίστηκε κατάντικρυ στὴν μητρόπολη στὰ 1711. Ἐκεῖ δίδαξαν ὁ Εὐγένιος Αἰτωλός, ὁ Ἀναστάσιος Παντοδύναμος, ὁ Νεόφ. Καυσοκαλυβίτης καὶ τόσοι ἄλλοι ξακουστοὶ δασκάλοι [3].

Σ' αὐτὸ τὸ σχολειὸ σπούδασε κιὁ ***Ἀλέξ. Ἑλλάδιος*** ἀπὸ τὴ Λάρισσα, ποὺ ἔγραψε ἐπίτηδες λατινικὰ «περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας» γιὰ νὰ μπορέσουν οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης νὰ πάρουν μιὰ ἰδέα γιὰ τὴν τότε Ἑλλάδα. Σ' αὐτὴ δίδαξε κιὁ Ἄθαν. Κόντης Βουθρωντεὺς (1714 1725) κιἄλλοι πολλοὶ διάσημοι, ὅπως ὁ πρῶτος, μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως, ποὺ μητροπολίτης ὄντας δίδασκε λογικὴ καὶ ἠθική, μαθηματικὰ καὶ φυσικὰ καὶ μεταφυσικὴ καὶ θεολογία καὶ πέτυχε νὰ ἱδρύση καὶ τὰ σχολεῖα τῶν προαστείων τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀφοῦ δὲν μπόρεσε νὰ ἱδρύση ἱερατικὴ Σχοχὴ γιὰ τὸν κλῆρο μὅλες τὶς προσπάθειές του.

Συνήθως εἶταν δύσκολο νὰ βρεθοῦν καλοὶ δάσκαλοι, ὅπως λέγει ὁ Γεδεὼν Μ. καὶ τύχη μεγάλη εἶταν ἡ ἐπιτυχία νὰ βρεθῆ σὲ μιὰ σχολὴ καλὸς δάσκαλος, ὅμως μικρὰ-μεγάλα σχολεῖα εἶχαν τὸ δάσκαλό τους. Στὰ σχολειὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως δίδαξε ὁ Στέφ. Καραθεοδωρῆς ὡς ἀρχιδιδάσκαλος, ὁ Σαράντης Ἀρχιγένης, κιἀπὸ τὴ Σχολὴ αὐτὴ βγῆκαν ὁ Στέφ. Κουμανούδης κιὁ Χρ. Παπαδόπουλος, ποὺ ἔγιναν καθηγητὲς στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν. Στὰ 1888 περίπου διωργανώθηκε τὸ Γυμνάσιο τῆς Ἀδριανουπόλεως κιἀναγνωρίστηκε ἰσότιμο μὲ τὰ Ἑλληνικὰ γυμνάσια τοῦ ἐλεύθερου κράτους. Ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο αὐτὸ πέρασαν γυμνασιάρχες ξακουστοὶ καὶ καθηγητὲς ὡς τὴν ἡμέρα, ποὺ ἡ Ἀδριανούπολη ἄδειασε ἀπὸ τὸν Ἑλληνικό της πληθυσμὸ στὰ 1922 [4].

---

1. Μ. Ἀποστολίδου Θρακικὰ τομ στ' σ. 113-131 Σχολεῖα Φιλ)πόλεως.
2. Θρακικὰ Γ' τ. παράρτημα σ. 60.
3. Ἀρχεῖον Θράκης Κ. Κουρτίδης ΣΤ' σ. 132-141 καὶ Κ. Κωνσταντινίδης Θρακικὰ τόμ. ΙΘ'.
4. Βλ. Κ. Κουρτίδου, Ἀρχεῖον Θράκης τ. ΣΤ', τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ Γ. Κωνσταντινίδη Θρακικὰ ΙΘ'.

Στὴν Ἀδριανούπολη ὑπῆρχαν Παρθεναγωγεῖα ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνα, γιατὶ ὡς τότε ἡ ἐκπαίδευση τῶν κοριτσιῶν εἶχε καθυστερήσει. Στὰ 1841 ἱδρύθηκε τὸ πρῶτο Παρθεναγωγεῖο καὶ στὰ 1885 τὸ Ζάππειο Παρθεναγωγεῖο. Μέ̈να λόγο ἡ παιδεία στὴν πρωτεύουσα τῆς Θράκης κάποτε ἄν ἔπαυσε, ὅμως ξανάζησε καὶ σὰ λαμπάδα φώτισε τὸ Θρακικὸ γένος τρεῖς αἰῶνες καὶ πλέον θαμβωτικὰ χριεὐεργετικά.

Σχολεῖα εἶχε ἀπὸ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα καὶ ἡ Ἀγχίαλος. Ἡ σχολὴ Ἀγχιάλου εἶταν μιὰ ἀπὸ τὶς ἀκμάζουσες πνευματικὲς ἑστίες κιἄρχεψε νὰ λειτουργῆ ἀπὸ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα. Συστήθηκε ἀπὸ τοὺς προύχοντες Ἀγχιαλίτες Καντακουζηνοὺς καὶ Χρυσοβέργηδες, ποὺ εἶχαν δύναμη στοὺς Τούρκους. Κλείνοντας κάποτε ξανάνοιξε στὰ 1703. Οἱ Ἀγχιαλίτες καὶ οἱ γύρω Ἕλληνες σπούδαζαν στὴ σχολὴ αὐτὴ καὶ οἱ Βούργαροι, ποὺ ἀκόμα τότε δὲν εἶχαν ἐθνικὴ συνείδηση, ἄκουαν μαθήματα ἑλληνικῶν ἀπὸ Ἕλληνες δασκάλους σὲ ἑλληνικὰ σχολεῖα. Στὰ 1821 ἀναφέρεται δάσκαλος στὴν Ἀγχίαλο ὁ Χρυσοβέργης Κουροπαλάτης ὁ Ἀγχιαλίτης.

Στὴν ξακουστὴ Αἶνο συστήθηκε σχολὴ στὰ 1652 ἀπὸ κάποια οἰκογένεια Βυζαντινή, ποὺ κατοικοῦσε στὴν Πολιτεία. Πρῶτο δάσκαλο ἀναφέρουν τὸν ἱερομόναχο Νικηφόρο καὶ κατόπι μητροπολίτη Αἴνου στὰ (1652-54). Πιὸ βέβαιες εἰδήσεις γιὰ τὰ σχολειὰ τῆς Αἴνου ἔχουμε ἀπὸ τὰ 1796 καὶ κατόπι καὶ μαθαίνουμε πὼς ἡ σχολὴ εἶταν ἐγκαταστημένη στὸ μοναστῆρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ποὺ ὁ Πατριάρχης Γεράσιμος ὁ Γ΄ (1794-97) δώρησε στὴ σχολὴ Αἴνου μέ̈να συγγελιῶδες Πατριαρχικὸ γράμμα [1]. Δὲ ξαίρουμε γιὰ τοὺς δασκάλους της πολλά, μὰ οἱ μητροπολιτάδες τη; πάντοτε φρόντιζαν νἀποχτοῦν τοὺς καλύτερους τῆς ἐποχῆς, ὅπως τὸν Ἀναστ. Μουσπινιώτη στὰ 1785, τὸ δεσπότη Ματθαῖο, ποὺ εἶταν πρῶτα δάσκαλος στὰ 1888, καὶ τὸν Ἀλέξ. Γανοχωρίτη στὰ 1821, τὸ Μελέτιο Μυτιληναῖο καὶ τὸ Μοσχούδι 1804, τὸ Φιλαλήθη ἀπὸ τὸ 1831-40 ὡ; τὸ Βασ. Μυστακίδη 1880-82.

Ἀλλὰ καὶ στὰ Γανόχωρα ἀναφέρεται σχολειὸ στὰ 1790 καὶ δάσκαλος ὁ Ματθαῖος, ποὺ εἶταν «λίαν μεμορφωμένος γραμματικῶς». Ἐπίσης στοὺς Ἐπιβάτες ἱδρύθηκε σχολὴ στὰ 1796, ποὺ κράτησε ἄσβεστη τὴν πνευματικὴ λαμπάδα τοῦ Ἔθνους ὡς τὰ 1857, ὅταν ἱδρύθηκαν τὰ Ἀρχιγένεια ἐκπαιδευτήρια, ποὺ ἔβγαζαν δασκάλες μορφωμένες παιδαγωγικὰ γιὰ τὰ χωριὰ καὶ τὸν κάμπο τῆς Θράκης.

Σχολὲς ὑπῆρχαν καὶ στὴ ***Μάδυτο*** ἀπὸ τὰ 1784, στὴ ***Μεσέμβρια*** ἐπίσης σχολὴ ἀπὸ τὸ Φιλικὸ Κουμπάρη ἱδρυμένη, στὸ ***Μυριόφυτο*** στὰ 1788 μὲ δάσκαλο τὸ Ματθαῖο Γανοχωρίτη. Ἐπίσης καὶ στὴ ***Ραιδεστὸ*** στὰ 1776 ἢ 1790 ἱδρύθηκε σχολὴ μὲ τὴν προστασία τοῦ μητροπολίτη Ἡρακλείας Με-

1. Βλ. Θρακικὰ τόμ. ΙΖ΄ σ. 331 κ.ἑξ. Σαμοθράκη Ἀχιλλ.

θοδίου. Στὶς ***Σαράντα Ἐκκλησίες*** στὴν ἀρχὴ τοῦ ΙΘ' αἰῶνα, ὅπως ἀναφέρη ὁ περιηγητὴς Robert Walsh [1] ὑπῆρχε τὸ πρῶτο στὴν Τουρκία μέσα ἀλληλοδιδαχτικὸ σχολεῖο μὲ σύστημα τότε καινούργιο, ποὺ ἀκολουθοῦσαν οἱ δασκάλοι, καὶ Ἑλληνικὸ καὶ δὲν ὑπῆρχε μονάχα ἐκκλησία ἀκόμα, γιατὶ δὲν μποροῦσαν νὰ πάρουν ἄδεια νὰ χτίσουν. Γιαὐτὸ καὶ ἐκκλησιάζονταν στὴν ἐξοχικὴ Ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ Ἡρακλείτσα ἐξ οὗ καὶ Kirkilissa. Στὴ σχολὴ δίδασκαν καὶ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ μὲ τὴν ***Ψυχαγωγία,*** μέθοδο ἀποβλακωτική[2].

Στὸ γειτονικὸ ***Σκοπὸ*** ἀπὸ τὰ 1820 ὑπῆρχε σχολὴ ποὺ ἤκμαζε [3], γιατὶ δίδαξαν διαλεχτοὶ δασκάλοι καὶ συγχρονισμένοι. Στὴ ***Στενίμαχο*** ἱδρύθηκε σχολὴ στὰ 1846, ὅπως μαθαίνουμε ἀπὸ τοὺς δύο κώδικες τῆς Σχολῆς Στενιμάχου, ποὺ μέρη τους δημοσιεύθηκαν στὰ Θρακικὰ τόμ. ΙΘ' καὶ ἐπιτύμβιο Χρήστου Τσούντα παράρτημα ΣΤ' τ. Ἀρχείου Θράκης [4]. Στὴ Σηλυβρία στὰ 1799 ἱδρύθηκε σχολὴ καὶ τὴ διαχείρηση τῆς περιουσίας τῆς Σχολῆς ἀνέλαβε ἡ συντεχνία τῶν γουναράδων. Στὴ Σωζούπολη στὰ 1817 ἱδρύθηκε σχολὴ ἀπὸ τὸν ἡγούμενο τῆς μονῆς Ρακετίσσης, ὅπου δίδαξαν διάσημοι δάσκαλοι, ὅπως καὶ στὴν Τυρολόη στὰ 1780. Μὰ ἐκεῖ ὅπου ἰσάξια μὲ τὴν Ἀδριανούπολη ἀναπτύχθηκε ἡ παιδεία καὶ ἔζησε σὅλα τὰ χρόνια τῆς δουλείας εἶναι ἡ Φιλιππούπολη. Ὁ Γερμ. Γκέρλαχ, περιηγητής, ἐπισκέφθηκε τὸν 15ο αἰῶνα τὴ Φιλιππούπολι ὅπου «βρῆκα, λέγει, 7 ἐκκλησίες, Ἕλληνα μητροπολίτη, ἑφτὰ παπάδες, ἔχουν πλήρη συνείδηση τῆς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς των». (αὐτὰ στὰ 1583, ὅταν συντηροῦσαν καὶ σχολεῖα). Πρῶτος δάσκαλός της ἔγινε ὁ Σπαντωνάκης, ἀλλὰ κατόπι δίδαξαν σπουδαῖοι δασκάλοι ὡς τὶς ἡμέρες μας. Ἀπὸ τὴ σχολή της βγῆκε ὁ Λευκίας καθηγ. στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ πρῶτος πρύτανις, ὁ Βλ. Σκορδέλλης καὶ τόσοι ἄλλοι σπουδαῖοι ἄνδρες ποὺ εὐδοκίμησαν καὶ ὑπηρέτησαν τὴν ἐθνικὴ ἰδέα. Στὰ 1876 ἱδρύθηκαν τὰ Ζαρίφεια Διδασκαλεῖα [5] ποὺ ἐκπαιδεύτηκαν χιλιάδες δασκάλοι καὶ δασκάλισσες καὶ σκορπίστηκαν σὅλη τὴ Θράκη καὶ Ἀν. Ρωμυλία γιὰ τὶς ἐκπαιδευτικὲς ἀνάγκες τοῦ βορειοθρακικοῦ ἑλληνισμοῦ ὡς τὰ 1906, τὴ χρονιὰ ποὺ μὲ τὴ βία διώχτηκε ὁ Ἑλληνισμὸς κι ἁρπάχτηκαν οἱ κοινοτικὲς περιουσίες τοῦ τόσου Ἑλληνισμοῦ. Στὴ Χώρα ὑπῆρχε σχολὴ ποὺ ἱδρύθηκε στὰ 1795 ἀπὸ τὸν χωρικὸ μητροπολίτη Ἰωαννίνων Μακάριο.

Αὐτὰ κι ἄλλα πολλὰ ἴσως εἶναι τὰ πιὸ παλιὰ σχολεῖα τῆς Θράκης

---

1. Θρακικὰ Δ' τ. σ. 57.

2. Βλ. Πολ. Παπαχριστοδούλου. Περιοδ. Πνευματικὴ Ζωή. Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα στὸν ΙΗ' αἰῶνα.

3. Βλ. Ν. Κωνσταντοπούλου Τὰ σχολεῖα Σκοποῦ, Ἀρχεῖον Θράκης Τόμ. Ι. σ.

4. Οἱ κώδικες βρίσκονται τώρα στὸ τμῆμα Χειρ. Ἐθν. Βιβλ.

5. Βλ. Σωτηρ. Ἀντωνιάδου πανηγυρικὸς λόγος στὸν ἑορτασμὸ τῆς 25)τηρίδος τῶν Ζαριφείων καὶ Θρακικὰ παράρτημα Γ'. τ. σ. 79-83 καὶ τόμ. Β'. σχολεῖα Φιλιππουπόλεως Μ. Ἀποστολίδου.

μπροστὰ ἀπὸ τὰ 1861. Ὅ,τι μπόρεσαν ἔκαμαν, μὰ δὲν ἀφῆκαν νὰ σβύση ἡ λαμπάδα τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ὑστερότερα ἀκόμα βέβαια ἡ παιδεία προόδεψε πολὺ καὶ ξαπλώθηκε παντοῦ. Σὲς τὶς κοινότητες συστήθηκαν σχολειά, ποὺ τὰ συντηροῦσαν οἱ Θρᾶκες μὲ τὸν ὀβολό τους, μὲ τὸ λάδι τῆς ἐκκλησίας, μὲ τοὺς δίσκους, μὲ τὰ δίδαχτρα (εἰσιτήρια), τὶς δωρεὲς κι εὐεργεσίες τῶν πλούσιων Θρακοελλήνων, ποὺ ἀγαποῦσαν τὰ γράμματα καὶ τὴν παιδεία καὶ τὰ στήριζαν σύλλογοι ἐκπαιδευτικοὶ κάθε πολιτείας καὶ χωριοῦ. Οἱ στατιστικὲς μιλοῦν ἐκφραστικώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη περιγραφὴ καὶ λένε πολλά. Δασκάλους ἄφθονους ἔβγαζαν τὰ Ζαρίφεια Διδασκαλεῖα καὶ τὸ Γυμν. Ἀδρ)λεως. Τ' Ἀρχιγένεια, τὰ Εὐγενίδια, τὰ Ζάππεια Ἀδρ)λεως καὶ τῆς Πόλης ἔβγαζαν δασκάλες ἀρκετὲς νὰ γεμίσουν τὰ παρθεναγωγεῖα τῆς Θράκης ἀπὸ τὸ χρειαζούμενο προσωπικὸ καὶ τῶν πιὸ μικρῶν κοινοτήτων. Κι' αὐτὸ ἕως τὰ 1922, ὅταν πιὰ ἔπαυσε ἡ Θράκη ἐκτὸς τῆς Δυτικῆς νάχη ἑλληνικὸ πληθυσμό, ποὺ μεταφέρθηκε στὴν ἄλλη Ἑλλάδα καὶ ἡ παιδεία ἔσβησε ὅπως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φωνή [1]. Μέσα στὴν Ἀδριανούπολη δίδαξαν ὡς ἀναφέρεται, στὰ 1550, ὀνομαστοὶ δάσκαλοι. Ἔτσι τὰ Ἑλληνόπουλα τῆς Θράκης μὲ τὸ νὰ διδάσκωνται ἱστορία, μάθαιναν τὶς εἰδήσεις ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ ἐπανάσταση καὶ δοκίμαζαν εὐχάριστη συγκίνηση γιὰ τὶς ἐπιτυχίες της καὶ ἐλεηνολογοῦσαν τὸν ἑαυτόν τους γιὰ τὸ δουλικό τους κατάντημα. Τὴν Ἀδριανούπολη ξέρουμε πὼς τὴν ἐπεσκέφθηκαν ὁ Ρήγας καὶ ὁ Ξάνθος, ποὺ μὲ τὴν προεδρεία τοῦ Μητροπολίτη δίδαξαν τὴν ἐθνικὴ κατήχηση, σπέρνοντας τὸν σπόρο τῆς ἐλευθερίας στὶς καρδιὲς τῶν προπατόρων μας. Ἔτσι ἄρχισε ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία νὰ προχωρῆ στὸ ἔργο μυώντας τοὺς δημογέροντες, πρόκριτους, πρόεδρους (μαΐστορες) τῶν συντεχνιῶν, γιὰ τὴ μελλοντικὴ κίνηση τοῦ ἔθνους σὲ πανάσταση γιὰ νὰ δημιουργηθῆ καὶ ξαναφερθῆ στὴ ζωὴ τὸ Ἑλληνικὸ Χριστιανικὸ Βασίλειο.

Στὴ Βόρειο Θράκη (Ἀν. Ρωμυλία) ὁ τελειωτικὸς ξερριζωμὸς τῶν Ἑλλήνων συνετελέσθηκε στὰ 1906 ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ Βουλγαρικὴ κυβέρνηση, ποὺ ἅρπαξε καὶ τὶς κοινοτικὲς περιουσίες, ἀκμαῖα σχολεῖα, θαυμαστὲς ἐκκλησίες —ἔργα τέχνης γιὰ τὰ ξυλογλυφήματά τους ἑλληνικῆς τέχνης κιαὐτὰ—προικοδοτημένα μέλληνικὰ κληροδοτήματα, νοσοκομεῖα, φτωχοκομεῖα, οἰκοτροφεῖα, συλλόγους καὶ λοιπά. Ἔτσι :

—«Χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά. Οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην, οὐ παγὰν λαλέουσαν, ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ».—Ὁ ἑλληνισμὸς ἔσβησε καὶ ξεψύχησε στὴ Βόρειο Θράκη σπαραχτικά [2]).

---

1. Βλ. Στ. Ψάλτη Ἡ Θράκη καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἐν αὐτῇ Ἑλληνισμοῦ Ἀθ. 1919.

2. Βλ. ***Μυρτ. Ἀποστολίδου,*** Ἱστορία Φιλιππουπόλεως § Ἡ ἐξόντωσις τοῦ ἐν Βορ. Θράκῃ Ἑλληνισμοῦ. Ἀρχ. Θρ. Θησ. τ. σ.

Ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν στὴ Θράκη.

Σκοπὸς τῶν γονέων τῆς Θράκης εἴταν νὰ κάμουν τὸ παιδί τους πιστὸ πρῶτα στὴν Ὀρθοδοξία, δεύτερο στὴ φυλή μας καὶ τρίτο στὴ γενέτειρά μας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ κρίνονταν ἀπὸ τὴν τήρηση ὡρισμένων τύπων, γι' αὐτὸ τὸ παιδὶ ἀπὸ νήπιον διδάσκονταν μὲ ζῶσα φωνὴ καὶ μὲ τὸ παράδειγμα, νὰ ἐκτελῆ τὰ ἀπαραίτητα χριστιανικά του καθήκοντα μὲ τὰ ὁποῖα θὰ εὕρισκε στὴ μετέπειτα ζωή του ἀνακούφιση, παρηγορία, ἐνίσχυση καὶ θάρρος. Καὶ πρῶτα διδάσκονταν πῶς νὰ κάμνη τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ μὲ τὰ τρία δάχτυλα τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ μέτωπο καὶ καταλήγοντας στὸ δεξιὸ ὦμο. Κατὰ τὴ διδασκαλία αὐτὴ μάθαινε τὴ διαφορὰ τοῦ σταυροῦ τῶν Ὀρθοδόξων ἀπὸ τὸ σταυρὸ τῶν Καθολικῶν καὶ Ἀρμενίων καὶ δίδονταν ἔμφαση τῆς Ὀρθοδόξου ἀπόψεως, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἐμμένη σὰν πιστὸ τέκνο τῆς Ἐκκλησίας. Μάθαινε νὰ κάμνη τὸ σταυρό του στὸ τραπέζι καὶ μετὰ τὸ φαγητό, ὅταν ἔπεφτε νὰ κοιμηθῆ καὶ μετὰ τὸ νίψιμό του τὸ πρωΐ κάθε μέρα, στὸ προσκύνημα τῶν εἰκόνων, στὴν ἀρχὴ κάθε δουλειᾶς ἢ ὁδοιπορίας, σὲ κάθε κίνδυνο, θύελλα, βροντή, σεισμό, ἀστραπή. Στὸ πέρασμα ἀπὸ ἐπικίνδυνα σημεῖα χειμάρων, περάσματα ποταμῶν. Στὴ συνάντηση ἀναπήρων, ραχιτικῶν, καὶ γενικὰ κάθε δυστυχισμένου πλάσματος. Σὲ μεγάλη συμφορά, σὲ θάνατο, προσφιλοῦς συγγενοῦς, θεομηνίας ἀκρίδων, χαλάζης, χιονοθύελλας κλπ. Τὸ σημάδι τοῦ σταυροῦ γιὰ τὸ παιδὶ δὲν εἴταν μονάχα τὸ διακριτικὸ τῆς Ὀρθοδοξίας του, ἀλλ' εἴταν καὶ ἀλεξίκακο, εἴταν καὶ προσευχὴ ποὺ ἐξέφραζε τὴν εὐγνωμοσύνη του στὸ Θεό, ἢ τὴν ἐπίκληση γιὰ βοήθεια. Τὸ πολὺ μικρὸ παιδί, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ κάμη τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, ἔφερε χρυσὸ ἢ ἐπίχρυσο σταυρὸ κρεμασμένο ἢ ἀπὸ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς του ἢ ἔφερε τρίγωνο σακκουλάκι ἀπὸ ὕφασμα παραγεμισμένο ἄνθη ἀπὸ τὸ στέφανο τῆς Παναγίας, ἀπὸ τὸν ἐπιτάφιο τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν παροχὴ ἁγιάσματος ἢ τεμάχιο ἀπὸ φελόνιο ἀρχιερέως ποὺ φορέθηκε στὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκκλησίας. Οἱ λαϊκὲς προσευχὲς εἴταν συντομώτατες ἐπικλήσεις ὅπως τὸ Κύριε ἐλέησον, Παναγία μ' σῶσε, Δόξα σοι ὁ Θεός.

Δεύτερο καθῆκον εἴταν ἡ νηστεία. Ἐμάθαιναν τὰ παιδιὰ νὰ σέβωνται τὶς καθιερωμένες νηστεῖες ποὺ κατέληγαν στὴ μετάληψη, ὁπότε μάθαιναν τὰ παιδιὰ νὰ μὴ φτύνουν, νὰ μὴ θυμώνουν ἢ συγχίζωνται, νὰ μὴ λυποῦνται καὶ νὰ περνοῦν τὴν ἡμέρα κείνη χαρούμενα, γιατὶ κάθε παράβαση θεωροῦνταν μεγάλο ἁμάρτημα. Τρίτο νὰ ἐκκλησιάζωνται καὶ συμμετέχουν στὶς πανηγύρεις καὶ νὰ παρακολουθοῦν ὅλα τὰ ἔθιμα, βαφτίσια, κηδεῖες, γάμους, στὴν παραμονὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὅταν ἔκαιαν τὰ καλάμια ἀπὸ τὰ στάχυα καὶ μετεῖχαν στὸν κλήδωνα καὶ τόσες ἄλλες ἀμέτρητες συνήθειες.

Ἡ θρησκευτικὴ διαπαιδαγώγηση τοῦ παιδιοῦ συνωδεύονταν ἀπὸ πλῆθος θρησκευτικῶν παραδόσεων. Ἔτσι ἄκουγε τοὺς θρύλλους γιὰ τὴν ἁγία Σοφία : τὴν ἀκράνοιχτη πόρτα, τὴ μισοτελειωμένη λειτουργία, τὴ βυθισμένη

Ἁγία Τράπεζα στὰ νερὰ τῆς Προποντίδος κλπ. Οἱ παραδόσεις αὐτὲς γίνονταν πιστευτὲς εἰλικρινὰ καὶ ἀβασάνιστα.

Ἡ φυλετικὴ διαπαιδαγώγηση. Τὸ παιδὶ διδάσκονταν νὰ εἶναι ὑπερήφανο γιὰ τὴ φυλή του, ποὺ ἐκθειάζονταν ὡς ἡ ἀρίστη τῶν φυλῶν τοῦ κόσμου. Κιαὐτὸ διότι ἀλλοιῶς εἴταν ἀδύνατο νἀντισταθῆ στὴν συντριπτικὴ πίεση τοῦ κυρίαρχου ἔθνους καὶ τὸ συναγωνισμὸ τῶν ἄλλων φυλῶν. Οἱ Τοῦρκοι μὲ κάθε τρόπο προσπαθοῦσαν νὰ προσελκύσουν χριστιανοὺς γιὰ νἀλλαξοπιστήσουν. Ἀρκοῦσε ὁ φονιὰς νἀσπασθῆ τὸ Μωαμεθανισμὸ γιὰ νἀθωωθῆ καὶ νἀφεθῆ ἐλεύθερος. Ἡ ἀλλαξοπιστία δὲν εἴταν σπάνιο φαινόμενο καὶ μάλιστα νεαρῶν γυναικῶν, ποὺ παρασύρθηκαν ἀπὸ ἀξιωματούχους ἢ πλουσίους Τούρκους. (Βλ. Ἡ Τουρκεμένη, λογοτέχνημα Πολ. Παπαχριστοδούλου).

Ἡ πτωχὴ λοιπὸν μητέρα ἀνίκανη νὰ καταπολεμήση μάλλα μέσα τὸ δελέασμα τοῦ πλούτου καὶ τῆς πλεκτάνης τοῦ ἔρωτος, δίδασκε στὸ τέκνο της, ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἴταν καταραμένοι ἀπὸ τὸ Θεό, βδελυροί, ἀνήθικοι, ἀνάξιοι νὰ τοὺς ἐμπιστευθῆς, χωρὶς ἱερὸ καὶ ὅσιο. Αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀποφεύγη. Ὁ Τοῦρκος ὡς ἀμύρωτος βρωμοῦσε, (εἴχαμε τὴν ἐντύπωση αὐτὴ) εἴταν ὁ ἅρπαγας τῆς ἐξουσίας, ὁ δυνάστης τῶν Χριστιανῶν ἕως ὅτου ξεπληρωθοῦν οἱ ἁμαρτίες μας, καὶ ἀνακτήσουμε τὴν χαμένη μας ἐλευθερία. Συνεπίκουρη στὴ διδασκαλία τῆς μητέρας ἔρχονταν καὶ ἡ παράδοση μὲ τὸ μαρμαρωμένο βασιλιά,—ποὺ ὁ τύπος τῶν πετάλων τοῦ ἀλόγου του σώζεται στὸ Ἐπταπύργιο τῆς Πόλης, ὅπου καὶ κοιμᾶται ὁ Κων)τῖνος μὲ τὸ ἀμυδρὸ φῶς λαμπάδας,—τὰ τηγανισμένα ψάρια τοῦ Μπαλουκλῆ κλπ.

Ἡ φυλὴ καὶ ἡ Ὀρθοδοξία εἴταν τόσον πολὺ συνδεδεμένα στὸ νοῦ τῶν χωρικῶν, ὥστε Ρωμιὸς νὰ σημαίνη Ὀρθόδοξος καὶ Ὀρθόδοξος Ρωμιός. Ρωμιὸς ἀλλόδοξος δὲν ὑπῆρχε. Γιὰ μεγαλύτερη λοιπὸν ἔμφαση τῆς φυλῆς ὡς θρησκείας, διδάσκονταν τὸ μῖσος ἐναντίον κάθε γνωστοῦ ἀλλόδοξου ἔθνους. Γι αὐτὸ τὸ λόγο δὲν συμπαθοῦσαν οὔτε τοὺς Ἀρμένιους οὔτε τοὺς Ἑβραίους οὔτε τἄλλα σύνοικα ἔθνη. Οἱ Ἀρμένιοι εἴταν μουρτάρηδες—ἀκάθαρτοι. Τοὺς ἔλεγαν ζερβούς, γιατὶ στὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ ἔβαζαν τὸ χέρι πρῶτα στὸν ἀριστερὸ ὦμο. Τοὺς Ἑβραίους γιατὶ σταύρωσαν τὸ Χριστό. Τὰ παιδιὰ ἔπρεπε νὰ προφυλάγωνται τὴ Μεγάλη ἑβδομάδα, γιατὶ ἐπίστευαν πὼς οἱ Ἑβραῖοι ἔκλεβαν παιδιὰ καὶ τἄβαζαν στὰ λανάρια—τὰ φοβερὰ βασανιστήρια, γιὰ νὰ πάρουν τὸ αἷμα τους γιὰ τὸ φκιάσιμο τῶν ἀζύμων. Τοὺς Βουλγάρους καὶ Ἀλβανοὺς δὲν τοὺς ὑπολείπτονταν, ὅπως καὶ τοὺς Κουτσουβλάχους καὶ Κατσιβέλους—Ἀθιγγάνους. Μισοῦσαν τὰ παιδιὰ τοὺς Φραγκολεβαντίνους, ποὺ τόσον κακὸ ἔκαμαν στὸ ἔθνος μας.

Φιλοπατρία. Τὸ παιδὶ διδάσκονταν ν' ἀγαπᾶ τὸν τόπο ποὺ γεννήθηκε καὶ νὰ τὸν θεωρῆ ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο γιὰ τὶς φυσικές του καλλονές, τὸ κρύο καὶ νόστιμο νερό, τοὺς εὔχυμους καρπούς, τὰ τερπνὰ τοπία, τοὺς ἐργατικοὺς κατοίκους, τὴν καλύτερη λαλιά. Γι' αὐτὸ καὶ ὠνόμαζαν τοὺς κατοίκους

τῶν γύρω χωριῶν μὲ παρατσούκλια, **κουμαράδες, ραπανίδες** κι ἕνα σωρὸ ἄλλα. Τὰ παιδιὰ διδάσκονταν νὰ σέβωνται τοὺς μεγαλυτέρους, νὰ σηκώνωνται μπροστά τους, καὶ νὰ μὴ βάζουν τόνα πόδι πάνω στὸ ἄλλο. Διδάσκονταν ὅλες τὶς δεισιδαίμονες πράξεις:—Νὰ μὴ βάζουν τὸ ψωμὶ ἀνάποδα στὸ τραπέζι. —Νὰ μὴ βάζουν τὸ ψωμὶ μὲ τὸ κάτω μέρος στὸν φιλοξενούμενο.—Νὰ πίνουν νερὸ στρέφοντας τὸ πρόσωπο πρὸς τὰ πλάγια.—Νὰ μὴ σφυρίζουν τὴ νύχτα, γιατὶ μαζεύονται οἱ διαβόλοι.—Νὰ μὴ μασοῦν μαστίχα τὴ νύχτα, γιατὶ μασοῦν πεθαμένα κόκκαλα.—Νὰ μὴ ρίχνουν ψίχουλα στὸ πάτωμα καὶ νὰ μὴ τὰ πατοῦν κλπ.

Κάθε πρωΐ καὶ μεσημέρι, ὁ δάσκαλος χτυποῦσε τὴν καμπάνα τῆς ἐκκλησίας καλώντας τοὺς μαθητὲς στὸ σχολεῖο. Σὲ λίγο ἔφταναν αὐτοὶ ἐφοδιασμένοι μὲ τὰ βιβλιάρια τῆς περασμένης χρονιᾶς.

Ἐπειδὴ τὰ παιδιὰ στὰ παλαιότερα χρόνια, δὲ μποροῦσαν νὰ παίζουν στὸ ὕπαιθρο καὶ γίνονταν ἐνοχλητικὰ στὸ σπίτι, ἡ μητέρα ράβοντας μὲ παλιὸ κομμάτι ὕφασμα σακκουλίτσα, ἔβαζε μέσα τὴν πλάκα καὶ τὸ κοντύλι, τὸ κρεμοῦσε ἀπὸ τὸ λαιμὸ τοῦ παιδιοῦ κἔτσι ὡπλισμένο τὠδηγοῦσε στὸ σχολεῖο καὶ τὸ παράδινε στὸ δάσκαλο. Αὐτὸς φρόντιζε νὰ τὸ κατατάξη στὴν ἁρμόζουσα τάξη. Τὸ πρῶτο μάθημα ἀπαγγελίας τὶς πρῶτες μέρας εἶταν τὸ ἑξῆς:

Ἄρξον χείρ μου ἀγαθή
γράψον γράμματα καλὰ
μὴ δαρθῇς καὶ παιδευθῇς
καὶ στὸν φάλαγγα βαλθῇς.

Ἄνθρωπος ἀγράμματος
ξύλον ἀπελέκητον,
διὸ ὅπου φορεῖ τὰ γράμματα
ὑπὲρ χρυσίου καὶ ἀργυρίου
τιμιώτερόν ἐστι.

Ἐπίσης διδάσκονταν τὸ: φεγγαράκι μου λαμπρὸ καὶ τὸ ψυχωφελὲς ἀλφάβητο.

Ἄλφα—ἀρχὴ τοῦ κόσμου.
Βῆτα—βασιλεύει ὁ κύριος κτλ.

Σχολικὰ ἔθιμα στὴ Θράκη

Ὅταν ἄλλαξε τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας στὴ Θράκη καὶ ὁ διδάσκαλος δίδασκε τὶς τάξεις χωρὶς τὴν προετοιμασία τοῦ ***πρωτόσχολου,*** παρουσιάσθηκε ἡ δυσκολία τῆς σιωπηλῆς ἐργασίας ὅλων τῶν μαθητῶν, ποὺ δὲν εἶχαν μάθημα μὲ τὸ δάσκαλο, πρὸ πάντων τῆς τετάρτης τάξεως, ποὺ εἶταν καὶ οἱ μαθητὲς μεγαλύτεροι. Γιὰ νὰ διασκεδάζουν αὐτοί, τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ δάσκαλος εἶταν ἀπασχολημένος μὲ τἄλλα παιδιά, ἔπαιζαν μὲ τὶς μυῖγες ἢ τὰ μασημένα χαρτιά. Πιάνοντας τὴ μίγα τῆς πατοῦσαν τὴν κοιλιά, τὰ ἐντόσθιά τους τἄδεναν μὲ ψιλὴ τρίχα κι' ἄφιναν τὴ μίγα νὰ πετάξη. Ἔτσι διασκέδαζαν παρακολουθώντας τὸ πέταγμά της μέσα στὴν αἴθουσα. Ἄλλοι πάλι διασκέδαζαν μασσώντας χαρτιὰ ποὺ τὰ πολτοποιοῦσαν καὶ τὰ πετοῦσαν στὸ ταβάνι, ὅπου καὶ κολλοῦσαν. Καὶ γιὰ νὰ φαίνεται τὸ χαρτί, τὸ μελάνωναν.

Τὰ βιβλία τῶν παιδιῶν τἀγόραζε ἡ ἐκκλησία, δηλ. ἡ Κοινότητα καὶ

δίνονταν ἄλλοτε δωρεάν, κι' ἄλλοτε μὲ πληρωμή. Τετράδια δὲν πολυμεταχειρίζονταν. Ἀγόραζαν μιὰ κόλλα χαρτί, τὴν δίπλωναν σὲ σχῆμα τυπογραφικοῦ καὶ τὴν ἔρραβαν. Ἔτσι ἔκαμναν τὰ τετράδιά τους τὰ παιδιά. Εἶχαν καὶ τὰ περίφημα μπρούντζινα καλαμάρια. Στὸ σωλῆνα τους ἔβαζαν τὶς πέννες καὶ τοὺς κονδυλοφόρους, στὸ δὲ ***φωκᾶ*** μόνη τὴ μελάνη. Στὰ 1900 χάθηκαν τὰ καλαμάρια, καθιερώθηκαν τὰ τετράδια καὶ οἱ κόλλες καὶ τὰ κατεβατὰ καὶ τὸ χαράκωμα τῆς κόλλας λησμονήθηκαν.

Οἱ τιμωρίες ὡς τὰ 1890 γίνονταν μὲ τὸ ξύλο. Ἡ μικρότερη τιμωρία εἶταν νὰ σταθῆ ὁ μαθητὴς ὄρθιος στόνα ποδάρι· ὕστερα ἔρχονταν τὸ τράβηγμα τῶν αὐτιῶν, οἱ μπάτσοι κ' οἱ ξυλιὲς στὰ χέρια. Ἀνάλογα μὲ τὸ σφάλμα ὁ ἔνοχος ἔτρωγε ἀπὸ μιὰ ὡς δέκα ξυλιὲς μὲ μιὰ εὐλύγιστη βέργα στὴ φούχτα. Ἂν εἶταν πολὺ μικρὸς ὁ μαθητὴς κι ὁ δάσκαλος πολὺ θυμωμένος, τὸν ξάπλωνε μπρούμιτα στὸ τραπέζι καὶ μὲ τὴ βέργα τὸν χτυποῦσε στοὺς γλωτούς. Καὶ τὸ ἁπλὸ γονάτισμα εἶταν τιμωρία, ὥς που νὰ μάθη τὸ μάθημα. Ἂν δὲ τὸ σφάλμα εἶταν μεγαλύτερο, τότε ὑποχρεώνονταν νὰ βαστᾶ στὸ κεφάλι του πάνω πίνακες ἀλληλοδιδαχτικῶν μαθημάτων ἀπὸ δύο ἕως δέκα, πρᾶγμα ποὺ ἔκαμνε ἀλγηνὴ ἐντύπωση στοὺς μαθητές, γιατὶ πολλὲς φορὲς μὴ μπορώντας ὁ τιμωρημένος νὰ τοὺς βαστάξη στὸ κεφάλι τους τοὺς ἔρριχνε κάτω. Σκληρὴ τιμωρία εἶταν ὁ πανελλήνιος φάλαγκας, ποὺ τὸν περιγράφει ὁ Δημ. Καμπούρογλους καὶ δῶ στὴν Ἀθήνα. Ὁ ἔνοχος μαθητὴς ξαπλώνονταν ὕπτιος στὸ δάπεδο, δυὸ μαθητὲς κρατοῦσαν τὰ χέρια του, ἄλλοι δυὸ ἀπὸ ἕνα πόδι του ὅσο μποροῦσαν πιὸ ὑψηλά, κι ὁ δάσκαλος μὲ τὴ βέργα χτυποῦσε τὰ γυμνά του πόδια. Παλαιότερα, ὅπως λέγει ὁ Δημ. Καμπούρογλους[1], ὁ φάλαγκας εἶταν βαρὺ ξυλένιο ἐργαλεῖο μὲ δυὸ τρύπες ὅπου κλειοῦσαν τὰ ἄκρα τῶν ποδιῶν τοῦ ἔνοχου μαθητὴ καὶ μετὰ τὸ ξυλοκόπημα ἄφηναν αὐτὸν στὴν ἴδια θέση ἕως ὅτου μετανοήση καὶ κράξη ***«ἥμαρτον»*** καὶ ὑποσχεθῆ ὅτι δὲν θὰ ξανακάμη τὸ σφάλμα του. Ἡ πιὸ μεγάλη τιμωρία εἶταν νὰ προσαχθῆ ὁ ἔνοχος μπροστὰ σ᾽ὅλα τὰ παιδιὰ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ἔφευγαν στὰ σπίτια τους, γιὰ νὰ τὸν φτύση ἢ νὰ τὸν μπατσήση τὸ κάθε παιδί . .

Καὶ σ᾽ὅλα αὐτὰ οἱ Θρακιώτισσες μητέρες εἶταν σύμφωνες. Ὑπῆρχε συνεργασία τοῦ σχολείου καὶ τοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ τὰ κολυβογράμματα μὲ τὶς παλαιὲς μεθόδους καὶ νὰ σχηματίσουν ***χαραχτῆρα,*** νὰ γίνουν ***πειθαρχικὰ*** καὶ ***ὑπάκουα*** καὶ ***εὐσεβῆ.***

Τὰ παιδιὰ ἔπαιρναν μέρος στὶς ἀκολουθίες τῆς ἐκκλησίας. Ἔψαλναν, κρατοῦσαν τὰ ξεπτέρυγα, θρηνοῦσαν στὸν ἐπιτάφιο Θρῆνο καὶ γενικὰ ὑπηρετοῦσαν στὴν ἐκκλησία τὸν παπᾶ καὶ δάσκαλο ψάλτη. Στὴν πρώτη Μαρτίου αὐτὰ γύριζαν τὴ ***χελιδόνα*** καὶ τὴ Μεγάλη Πέμπτη τὸ σταυρό, ψάλλοντας τὸ ἄσμα ποὺ συνήθιζαν.

---

1. Βλ. «Ἑβδομάς», περιοδικό.

Ἔτσι μάθαιναν τὰ Θρακόπουλα τὰ γράμματα γιὰ νὰ χαίρωνται οἱ καλὲς Θρακιώτισσες, ποὺ εἶχαν ἕναν πόθο νὰ δοῦν καλοὺς Ἕλληνες πατριῶτες ἱκανοὺς νὰ κυριαρχοῦν στὴ δύσμοιρη πατρίδα Θράκη, ποὺ τώρα τὴν ἐχάσαμε.

Ἡ Θράκη στὰ χρόνια μας εἶχε ἄριστα σχολεῖα. Γυμνάσια, Διδασκασκαλεῖα, Παρθεναγωγεῖα, Νηπιαγωγεῖα, ὅπου μαθαίναμε γράμματα μὲ καινούργια παιδαγωγικὰ συστήματα. Ἡ παιδεία εἶχε καλλιμάρμαρες κατοικίες παντοῦ, εἶχε βιβλιοθῆκες καὶ μουσεῖα. Ἡ μουσική, ἡ καλλιγραφία, καὶ ἰχνογραφία, εἴταν κύρια μαθήματα καὶ τὰ παιδιὰ ἀσκούνταν στὸ καλὸ κι' ὡραῖο.

Καὶ σαὐτὰ ὅλα οἱ Θρακιώτισσες γυναῖκες καὶ μητέρες πολὺ συντελοῦσαν. Εἶχαν συλλόγους παντοῦ γυναικείους φιλεκπαιδευτικοὺς καὶ φιλανθρωπικούς, ποὺ φρόντιζαν γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς Θράκης, νὰ μορφώνωνται καὶ πολιτίζωνται καὶ ἐπικρατοῦν παντοῦ μὲ τ' ἀληθινά τους προσόντα καὶ τὶς πνευματικὲς καὶ δημιουργικὲς ἱκανότητές τους.

Τὸ παιδὶ στὴ Θράκη πῶς μάθαινε γράμματα τὸν 19ον αἰῶνα.

Στὸν παλαιότατο καιρὸ τὰ παιδιὰ μάθαιναν γράμματα ἀπὸ δασκάλους ἀμαθεῖς ἢ ἡμιμαθεῖς, ποὺ ἐφήρμοζαν τὰ παλαιότατα συστήματα τῆς διδασκαλίας σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα μὲ ὀλίγον κόπο, μάθαιναν τὰ γράμματα πολλὰ παιδιά. Εἶναι γνωστὰ τὰ μαρτύρια τῶν παιδιῶν γιὰ νὰ μάθουν δυὸ κολυβογράμματα, δηλ. νὰ διαβάζουν τὸ φτωῆχι καὶ τὸ ψαλτῆρι μηχανικὰ καὶ νὰ βάζουν μιὰ ὑπογραφὴ παρατάσσοντας τὰ ψηφία τοῦ ἀλφάβητου μὲ δυσκολία.

Δάσκαλοι εἴταν ἢ παπάδες ἢ καλόγεροι, ποὺ δίδασκαν στὸ νάρθηκα ἢ τεχνίτες, ποὺ δουλεύοντας τὴ ραφτικὴ ἢ ἄλλη τέχνη, σύγχρονα δίδασκαν στὰ παιδιὰ διάφορα θρησκευτικὰ τροπάρια ἢ κείμενα. Μάθαιναν λ.χ. τὸ γνωστότατο ***ψυχωφελὲς ἀλφάβητο*** :

Ἄλφα—ἀρχὴ τοῦ κόσμου
Βῆτα—βασιλεύει ὁ Κύριος
Ἔψιλον—ἐκ πνεύματος ἁγίου
Θῆτα—Θεὸς καὶ ἄνθρωπος
Κάππα—Κύριος τῶν ὅλων
Υ̓͂ψιλον—ὑπὸ λίθου ἔθαψαν
Ψι—ψάλλατε ἐν θριάμβῳ. κ.λ.π.

Τὸ ψυχωφελὲς αὐτὸ ἀλφάβητο τἀπεστήθιζαν ὄχι σὰ μάθημα, ἀλλὰ σὰν δοκιμασία τοῦ μνημονικοῦ στοὺς διαγωνισμοὺς τῶν παιδιῶν. Ἔτσι ἀπεστήθιζαν τὸν ***Δωδεκάλογο*** :

Ἕνα—Ἕνας εἶναι ὁ Κύριος
Δύο—Δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ
Τρία—τρία Θεοῦ πρόσωπα
Τέσσερα—Τέσσερα Εὐαγγέλια κλπ.

Ὅπως καὶ τὸν ***Ἑπτάλογο*** γιὰ τὶς ἡμέρες τῆς ἑβδομάδος :

Δευτέρα—Δουλειᾶς ἡμέρα
Τρίτη—Μὴ βγαίνης ἀπὸ τὸ σπίτι
Τετάρτ᾽—Μὴν τρῶς αὐγὸ καὶ λάδ᾽
Πέφτ᾽—Νὰ φοβᾶσαι πὲ τὸν κλέφτ᾽.
Παρασκευὴ—Νηστεύουν οἱ εὐλαβοί.
Σαββάτο—Ὅ,τι δώκουν φάτο
Κυριακὴ—Ἐκκλησία καὶ Προσευχή.

Μὲ τὸν καιρὸ ἔφτασαν καὶ τὰ νέα Εὐρωπαϊκὰ συστήματα τῆς παιδαγωγικῆς. Στὴν Ἀγγλία τὸ σύστημα τοῦ Langaster, δηλ. τὸ ἀλληλοδιδακτικό, εἶχε μεγάλη ἐπίδοση. Τὸ σύστημα αὐτὸ ἁπλώθηκε σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη μὲ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα καὶ ἔφτασε ὡς τὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία καὶ στὴ Θράκη κιὸ Ἑλληνισμὸς τὸ δέχτηκε καὶ τὸ ἐφήρμοσε μὲ ἐπιτυχία μεγάλη. Οἱ περιηγητὲς τοῦ 18ου αἰῶνα τὸ εὑρίσκουν ἐφαρμοζόμενο στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Θράκης καὶ σημειώνουν τέτοια ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα σὲ πολλὰ μέρη καὶ σὲ πολιτεῖες καὶ σὲ χωριά [1]. Μὲ τὴ μεταβολὴ τῶν συστημάτων ἐφαρμόσθηκε καὶ τὸ σύστημα, ποὺ ὁ διδάσκαλος δίδασκε τὶς τάξεις χωρὶς τὴν προετοιμασία τοῦ ***«πρωτόσκολου»***. Τότε παρουσιάσθηκε ἡ δυσκολία τῆς σιωπηρῆς ἐργασίας ὅλων τῶν μαθητῶν, ποὺ δὲν εἶχαν μάθημα μὲ τὸ δάσκαλο καὶ πρὸ παντὸς τῆς τετάρτης τάξεως, ποὺ εἶταν καὶ οἱ μεγαλύτεροι. Τότε ἀκολουθοῦσαν τὰ παρατράγουδα τοῦ σχολείου, γιατὶ οἱ μαθητὲς ἀταχτοῦσαν τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ δάσκαλος εἶταν ἀπησχολημένος μὲ τὶς ἄλλες τάξεις. Ἔπαιζαν μὲ τὶς μύγες, μὲ τὰ μασημένα χαρτιὰ καὶ τόσα ἄλλα γνωστὰ παιγνίδια, ποὺ χαλοῦσαν τὸν κόσμο καὶ τἀναφέραμε παραπάνω.

Ἂν καὶ εἶχαν ἐξαφανισθῆ τὰ βάρβαρα μέσα τῆς τιμωρίας τῶν ἀτάκτων τῶν παλαιότερων χρόνων, ὅμως καὶ πάλι οἱ δασκάλοι, ἀποφεύγοντας τὸ φάλαγγα ἢ τὸ ξυλοδάρσιμο, ἢ τὸ δάρσιμο μὲ τσουχτερὲς βίτσες ἢ τὸ μουντζούρωμα κλπ. εὕρισκαν ἄλλα μέσα νὰ τιμωρήσουν τοὺς ἀταχτους καὶ χοντροκέφαλους καὶ ἀσεβεῖς.

Κατόπιν ἀπὸ τὰ Θρακικὰ Διδασκαλεῖα ἔβγαιναν δασκάλοι ἥμεροι, μορφωμένοι καὶ ὑπερήφανοι γιὰ τὸ ἔργο τους.

Καὶ ἡ Θράκη μὲ περηφάνεια ἀβγάτιζε τὰ σχολεῖα της, τὰ προῆγε καὶ τὰ ἔκαμνε ὀνομαστά, προσπαθώντας μὲ τῆς ἐκκλησιᾶς τὰ ἔσοδα, μὲ τὴν φορολογία τῶν γονέων [2] καὶ τοὺς ἐκτάκτους δίσκους, νὰ συντηρῆ τὸν καλύτερο δάσκαλο καὶ πολλοὺς δασκάλους μάλιστα, δίνοντας δωρεὰν ἡ κοινότητα καὶ τὰ βιβλία. Τὰ γραψίματα δὲν εἶταν πολλὰ καὶ γιαὐτὸ καὶ τὰ τετράδια λίγα. Ἀλλὰ ἀπὸ γραφικὴ ὕλη ἐφοδίαζαν τὰ παιδιὰ πλουσιοπάροχα, γιατὶ τὰ καλλιτεχνικὰ

1. Βλ. Ἡ Θράκη ἐκ τῶν περιηγητικῶν κειμένων, Πολ. Παπαχριστοδούλου.
2. Τὸ ***εἰσιτήριο*** λεγόμενο.

μαθήματα διδάσκονταν ὡς κύρια μαθήματα. Ἡ ἰχνογραφία, ἡ καλλιγραφία καὶ ἡ μουσικὴ εἶταν ἀπαραίτητα καὶ πρωτεύοντα μαθήματα, ποὺ καλλιεργοῦσαν τὴν τάση τῶν παιδιῶν πρὸς τὸ καλὸ καὶ τῶραῖο. Ὅλα τὰ παιδιὰ ἔγραφαν καλά, ὅλα ζωγράφιζαν κάτι κιὄλα ὕψωναν τὴ φωνή τους ὀρθὰ καὶ μελωδικά. Γιὰ νὰ γράφουν τὰ Θρακόπουλα τὸν παλαιότερο καιρὸ ἀγόραζαν μιὰ κόλλα χαρτὶ καὶ διπλώνοντάς την σὲ δεκάξη σελίδες, ἔκαναν τετράδια—τὴ φυλλάδα. Εἶχαν τὸ μπρούντζινο καλαμάρι, ποὺ μέσα στὸ σωλῆνα του φύλαγαν τὶς πέννες καὶ τοὺς κονδυλοφόρους, στὸ δὲ φωκᾶ ἔβαζαν μελάνι θέτοντας κομμάτι σπόγγο ἢ βαμβακιοῦ ἢ πανιοῦ γιὰ νὰ συγκρατῆ τὴ μελάνη καὶ νὰ μὴν ἀφίνη νὰ χυθῆ. Στὰ 1900 ἐξέλιπαν τὰ καλαμάρια καὶ καθιερώθηκαν τὰ τετράδια καὶ οἱ κόλλες καὶ τὰ κατεβατὰ λησμονήθηκαν. Ἡ διδασκαλία τῆς πρώτης ἀναγνώσεως, ποὺ γίνεται τώρα μὲ τόση μέθοδο καὶ εὐκολία, τότε εἶταν βουνὸ ἀνυπέρβλητο καὶ γιὰ τὸ δάσκαλο καὶ γιὰ τὰ παιδιά. Ἡ ἐκμάθηση τοῦ ἀλφαβήτου εἶταν, σὰν τὴ διάβαση τῆς ἐρήμου, δύσκολη. Τί δύσκολη ἐποχὴ τότε, τί εὐτυχισμένη τώρα γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς πρώτης τάξεως! Οἱ τιμωρίες ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὶς ἀταξίες εἶταν οἱ ἑξῆς: Τὸ ξύλο πρῶτα πρῶτα, ὕστερα ὁ μαθητὴς στεκότανε ὄρθιος καὶ σἔνα ποδάρι. Ταφτιὰ ὑπόφερναν καὶ τραβοῦσαν πολλά, τὰ μάγουλα ἀκόμα περισσότερο καὶ τὰ πόδια πιὸ πολύ. Οἱ παλάμες δέχονταν τὶς ξυλιὲς ἀνάλογα μὲ τὸ παράπτωμα, οἱ γλουτοὶ κοκκίνιζαν ἀπὸ βιτσιές, ἂν τὸ παράπτωμα εἶταν μεγάλο. Στὸ μεγαλύτερο σφάλμα ὁ μαθητὴς ὑποχρεώνονταν νὰ βαστᾶ στὸ κεφάλι του πίνακες τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν μαθημάτων. Καὶ τὸ ἁπλὸ γονάτισμα εἶταν τιμωρία. Ὁ φάλαγγας πιὰ εἶχε ἐξαφανισθῆ ὡς βάρβαρο ἔθιμο σχολικῆς τιμωρίας, ὅπως καὶ τὸ φτύσιμο ἀπ' ὅλα τὰ παιδιὰ στὴν ἔξοδο τοῦ σχολείου.

Ἡ ἀπουσία τοῦ δασκάλου—ποὺ εἶταν καὶ ψάλτης καὶ πήγαινε σὲ κηδεῖες καὶ βαφτίσια—δημιουργοῦσε πολλὰ παρατράγουδα, ποὺ τὰ σημείωνε ὁ φύλακας στὸ ἀβάκιο. Στὴν ἐπιστροφή του ὁ δάσκαλος διαβάζοντας τὰ ὀνόματα τῶν ἀτάχτων, τοὺς φιλοδωροῦσε μὲ ξυλιές.

Τὴ Μεγάλη ἑβδομάδα οἱ μαθητὲς μετεῖχαν στὶς ἐκκλησιαστικὲς τελετές. Οἱ καλλίφωνοι κανοναρχοῦσαν, ἄλλοι ὑπηρετοῦσαν τὸν ἱερέα στὸ ἱερό, ἄλλοι στὶς κηδεῖες καὶ στὰ βαφτίσια συνέτρεχαν τὸν παπά. Ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἔστελνε ὁ παπὰς δυὸ-τρία νὰ γυρίσουν τὴν ***χελιδόνα*** τὴν πρώτη Μαρτίου καὶ τὸ σταυρὸ τὴ Μεγάλη Πέμπτη ψάλλοντας τὰ ἄσματα. Ἕνα παιδὶ πάντα κρατοῦσε τὸ ***μπακίρι*** τἀγιασμοῦ γιὰ νὰ φωτίζη ὁ παπὰς καὶ χαρτὶ νὰ γράφη τὰ ὀνόματα ποὺ μνημόνευε στὴν ἐκκλησία. Καὶ οἱ καλὲς μητέρες εἶταν εὐτυχισμένες γιὰ τὸν καλὸ δρόμο τῶν παιδιῶν τους.

Οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ ναῦτες, ποὺ εἶταν ἡ πλειοψηφία τῶν κατοίκων τῆς Θράκης ἐμάνθαναν τὸ ἐπάγγελμα τῶν πατέρων τους καὶ συνεργάζονταν ἀπὸ παιδιὰ μαζί τους. Ὁ γυιὸς τοῦ ναύτη καὶ τοῦ ψαρᾶ βοηθοῦσε τὸν πατέρα του καθημέρα. Μὲ τὴν εὐκινησία τῆς γάτας τὰ ναυτόπαιδα ἀνεβοκατέβαιναν

τὰ κατάρτια τοῦ πλοίου, ἤξαιραν κωπηλασία καὶ τὸ χειρισμὸ τοῦ πηδαλίου, τὴν ἁλιεία καὶ πώληση τῶν ψαριῶν καὶ τὸ ἄπλωμα, τὸ στέγνωμα καὶ τὸ μπάλωμα τῶν διχτυῶν καὶ τὸ κολύμπημα μὲ τὶς βουτιές.

Ἡ Προποντίδα καὶ ἡ Μαυροθάλασσα μαρτυροῦν τὴ θαλασσινὴ ἐπίδοση τῶν Θρακῶν. Γιαὐτὸ ὁ ψαρᾶς εἶταν ἐξυπνότερος τοῦ ἀγρότη. Εἶταν κοσμογυρισμένος καὶ εἶχε περισσότερες γεωγραφικὲς γνώσεις. Τὸ παιδὶ τοῦ ἀγρότη, μόλις ἄρχιζε ἢ ἄνοιξε, ἄφινε τὰ σχολικὰ θρανία, καὶ πήγαινε στὰ βόδια, δηλ. ἀπασχολούνταν στὴ βοσκὴ τῶν βοδιῶν καὶ τῶν ἀγελάδων τοῦ πατέρα του. Πόσα ὑπέφερε τὸ παιδὶ καὶ πόσα δοκίμαζε! Μὲ τᾶστρα ξεκινοῦσε μὲ τᾶστρα ἔπεφτε νὰ κοιμηθῆ.

Μὲ τέτοιες λοιπὸν συνθῆκες, μόλις κατώρθωνε ἀπὸ τὴν περιοδικὴ φοίτηση στὸ σχολειὸ νὰ μάθη νὰ γράφη τὄνομά του.

Ἀπουσιάζοντας τοὺς περισσότερους μῆνας ἀπὸ τὸ σχολειό, ἔμενε στάσιμος στὴν τάξη του καὶ τἀκόλουθο ἔτος βλέποντας τοὺς συνταξιῶτες του, νὰ προβιβάζωνται κιαὐτὸς νὰ μένη μὲ τοὺς μαθητὲς τῆς κατώτερης τάξης του, ἀποθαρρύνονταν κἔχανε τὸ ζῆλο του καὶ τὴν ἐπιθυμία νὰ προοδεύση στὰ γράμματα καὶ τὴν παίδευση.

Γενικὰ στὴ Θράκη ἡ παιδεία σὄλα τὰ 100 τελευταῖα χρόνια εἶταν τὸ πρῶτο μέλημα καὶ ἡ φροντίδα τῶν γονέων καὶ τῶν Κοινοτήτων. Οἱ μητέρες φιλοδοξοῦσαν νὰ μάθουν τὰ παιδιά τους γράμματα πολλά. Εἶταν περήφανες μάννες, ποὺ εἶχαν γυιοὺς δασκάλους καὶ τὸ δασκαλικὸ ἐπάγγελγα εἶταν τιμητικὸ γιὰ μιὰ οἰκογένεια. Οἱ Κοινότητες φιλοδοξοῦσαν μὲ τὸν ὀβολὸ τοῦ φτωχοῦ νὰ διατηρήσουν σχολεῖα ἀξιόλογα, νὰ μαθαίνουν ὅλα τὰ παιδιὰ ἀνεξαίρετα τὰ χρειαζούμενα γράμματα καὶ ἡ ἀγραμματοσύνη περιωρίζονταν στὸ ἐλάχιστο. Ἀπὸ τὸ σχολειὸ ἔβγαιναν φρονιματισμένοι νέοι μὲ φρόνημα θρησκευτικό, ἐθνικὸ καὶ πατριωτικὸ καὶ μὲ αἰσθήματα ἀγάπης καὶ λατρείας πρὸς τὴν πατρίδα, ποὺ δούλευε στὸν κατακτητή.

Ἡ ὑπεροχὴ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς σφυρηλατούνταν μὲ πρόγραμμα θαυμάσιο, συγχρονισμένο καὶ ἐθνικώτατο. Ἔτσι τὸ γένος οὐδέποτε ἐκάμφθηκε, οὐδέποτε ἐλησμόνησε τὸν προορισμὸ τῆς φυλῆς καὶ οὐδέποτε παραιτήθηκε τῆς Μεγάλης Ἰδέας, νἀναδημιουργηθῆ δηλαδὴ καὶ πάλι ἕνα ἰσχυρὸ Ἑλληνικὸ Κράτος, ποὺ νὰ λαμπυρίζη ἐδῶ στὴν Ἀνατολή, ἀνάμεσα σὄλα τὰ σύνοικα Ἔθνη τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.

Ἕλληνες τῆς Θράκης ποὺ διακρίθησαν στὴν Ἐκκλησία, στὶς ἐπιστῆμες, στὶς τέχνες, στὰ γράμματα καὶ στὴν πολιτικὴ καὶ θυσιάστηκαν πρόθυμα πάντα γιὰ τὸ ἐθνικὸ μεγαλεῖο.

ΚΛΗΡΙΚΟΙ

Ἱερεμίας ὁ Τρανὸς Πατριάρχης Κων)πόλεως, Ἀγχιαλίτης
Μελέτιος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, Αἰνίτης
Θεόκλειτος Πολυείδης, Ἀδριανουπολίτης
Πολύκαρπος Ἱεροσολύμων
Ἀθανάσιος Πατριάρχης Κων)λεως, Ραιδεστινὸς
Κύριλλος ΣΤ΄ Πατριάρχης Κων)λεως Ἀδριανουπολίτης
Ἀγαθάγγελος Πατριάρχης Κων)λεως
Διονύσιος Ε΄., Ἀδριανουπολίτης
Ἰωακεὶμ Γ΄ ὁ Πάνυ, Εὐκαριώτης
Ἀθανάσιος Τατλίκαρης, Ραιδεστινὸς
Ματθαῖος μητροπολίτης Θεσσ)νίκης, Αἰνίτης
Κλεόβουλος Σάρδεων
Χρυσόστομος Παπαδόπουλος Ἀθηνῶν, Μαδυτιανὸς
Γερμανὸς Στρινόπουλος Θυατείρων, Σηλυβριανὸς
Χρύσανθος Ἀθηνῶν, Μαρωνιάτης
Μελισσηνὸς Χριστοδούλου, Σαρ. Ἐκκλησιώτης
Ἰωακεὶμ Μετρῶν, Ἀν. Ρωμυλίας

ΕΛΛΗΝΕΣ ΘΡΑΚΕΣ
ΠΟΥ ΥΠΗΡΕΤΗΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Μάξιμος Καλλιπολίτης
Ἰωάννης Κομνηνὸς
Ἰ. Καρυοφύλης
Χρυσόστομος Καλλιπολίτης
Βασίλειος Βατάτζης
Πολυχρόνιος Δημητρίου
Λευκίας Ἀθανάσιος, Στενιμαχίτης
Γεώργ. Κλεόβουλος, Φιλιππουπολίτης
Κρυσοβέργης Κουροπαλάτης
Χρυσοβέργης Γεώργιος
Λεοντόπουλος Ἰωάννης
Ἀναστάσιος Μιχαὴλ
Νικολαΐδης Χρῆστος
Καραθεοδωρῆς Στέφ.
Καραθεοδωρῆς Ἀλ. Στεφάνου
Καραθεοδωρῆς Κωνστ. ἀδελφὸς
Καραθεοδωρῆς Στέφ. υἱὸς Κωνστ.
Καραθεοδωρῆς Κων. υἱὸς Στεφ.
Ἀρχιγένης Σαράντης
Γεννάδιος Γεώργιος
Ἀφεντούλης Θεόδ.
Χρυσοκέφαλος Κωνστ.
Κουμανούδης Στέφ.
Μίσιος Πανταζῆς
Χουρμουζιάδης Ἀναστάσιος
Λιβερόπουλος Δαμιανὸς
Εὐμορφόπουλος Ἀλεξ.

Καὶ ἄλλοι πολυπληθεῖς ποὺ ἡ μνήμη τοὺς περιέσωσε [1].

1. Βλ. ***Θρακικά***, Παράρτημα Γ΄ τόμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀντωνιάδης Σωτ. Ἀρχ. Θρ. Θησ. αὐτοβιογραφία τ. τόμ. ΙΓ' σ. 273-282.

Ἀντωνιάδης Σωτ. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκπαίδευσις ἐν Φιλ)λει Ἀρχ. Θρ. Θησ. τ. ΙΓ' σ. 75-95.

Ἀδαμαντιάδης Ἰ. Κατάστασις τῶν Ἑλλην. ἐν Θράκῃ Σχολείων ἀρχῶν ΙΘ' αἰ., Ἀρχ. Θρ. Θησ. τόμ. ΣΤ' σ. 132-141.

Ἱστορικαὶ σημειώσεις περὶ Βαφειοχωρίου σχολείου Ἀρχ. Θρ. Θησ. τόμ. ΣΤ' σ. 142-147.

Κουρτίδης Κ. Ἀρχ. Θρ. Θησ. τόμος ΣΤ' σ. 113-131 Τὰ γράμματα στὴν Ἀδριανούπολη ἐπὶ Τουρκοκρατίας 1365-1922.

Χουρμουζιάδης Κ. Τὸ παιδίον ἐν Θράκῃ Ἀρχ. Θρ. Θησ. τόμ. Ζ' σ. 66-133.

Κωνσταντόπουλος Ν. Ἀρχ. Θρ. Θησ. τ. Ι' σ. 65-130 Τὰ γράμματα ἐν Σκοπῷ Θράκης.

Βαφείδης Ν. Φάκελλος 432 βιβλ. Βουλῆς, Ἀρχ. Θρ. Θησ. ΙΖ' σ. 215-234.

Σακκᾶς Γ. Κ. Διευθ. 18ου Δημ. Σχ. Ἀθηνῶν. Ὁ Κλεόβουλος Γ. ὁ Φιλ)ίτης πρῶτος Ἕλλην ἐπιστήμων καὶ ἀγνοούμενος παιδαγωγός.

Χασιώτης Γ. Ἡ παιδεία στὰ χρόνια τῆς δουλείας.

Λαμπουσιάδης Γ. Θρακικὰ τ. ΙΕ' σ. 153 κἑ.

Σαμοθράκης Ἀχιλλ. Ἱστορικὸν καὶ γεωγραφικὸν λεξικὸν εἰς τοὺς τόμους τοῦ Ἀρχ. Θράκης ἀπὸ Ζ' τόμ. καὶ ἑξῆς.

Παπαχριστοδούλου Πολύδ. «Πνευματικὴ ζωή», ἡ Παιδεία τὸν ΙΗ' αἰ.

Κωνσταντινίδης Γ. Θρακικὰ ΙΘ' τ.

Παπακώστας Ἄγγελος Τὰ Ἑλλην. Σχολεῖα στὴν Ἀν. Ρωμυλία. Ἀρχ. Θρ. Θησ. τ. ΙΣΤ' 138-147.

Ἀρχ. Βαφείδη Ν. Ἀρχ. Θρ. Θησ. τ. ΙΖ'. Σχολεῖα καὶ Διδάσκαλοι ἐν Διδυμοτείχῳ σ 215-234.

Εὐθυμίου Γρηγ. Ἀρχ. Θρ. Θησ. Ἡ παιδεία ἐν Διδυμοτείχῳ κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν τ. Κ' σ. 145-212.

Εὐθυμίου Γρηγ. Ἀρχ. Θρ. Θησ. τόμ. Κ' σ. 25-64. Ἡ παιδεία ἐν Διδυμοτείχῳ κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν.

Χασιώτης Γ. Τὰ γράμματα ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Εὐαγγελίδης Τρ. Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

ΠΕΡΙΚΛΗ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ο ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΙΔΗΣ Ο "ΠΑΠΑΔΡΑΚΟΣ„

Ἡ Θράκη σὲ γαλούχησε παιδί.
Σ' ἐμψύχωσε ἡ Χάλκη παλικάρι.
Ἡ Ἀθήνα λεβέντη σ' ἔχει ἰδῆ
κι' ἡ χώρα τοῦ Ἀλέξανδρου λεοντάρι.

Ὁ Χρυσόστομος Χρυσομαλλίδης, ὁ πασίγνωστος μὲ τ' ὄνομα Παπαδράκος. ὁπλαρχηγὸς Θρᾴξ κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων κομιτατζίδων ἀλησμόνητον ἀγῶνα, γεννήθηκε τὸ 1872 στὴν Ἡράκλεια τῆς Ἀνατολ. Θράκης, στὴν ἀρχαία δηλ. Πέρινθο.

Κατὰ σημείωμα καὶ συνοπτικὴ αὐτοβιογραφία ποὺ ἀφῆκε, τὰ πρῶτα μαθήματα τἄκουσε στὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του. Καὶ ἀπὸ τὸ 1899 μέχρι τὸ 1892 τὰ συνέχισε στὰ περίφημα Ζαρίφεια Διδασκαλεῖα τῆς Φιλιππούπολης, ἔχοντας τὴν ὑποστήριξη τοῦ θείου του Σωφρονίου Θεοδωρίδη, ἀρχιμανδρίτη, ποὺ ἱεράτευε στὴ Χαλκηδόνα. Ἐκεῖ τοῦ γεννήθηκε πρώτη φορὰ ἡ σκέψη καὶ ὁ πόθος νὰ γίνει μιὰν ἡμέρα δεσπότης, νὰ τεθῆ ***ἐπὶ κεφαλῆς*** τοῦ ποιμνίου του καὶ νὰ πολεμήσει τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοὺς Βουλγάρους. Σ' αὐτὴ τὴ σκέψη καὶ σὲ τοῦτο τὸν πόθο συνετέλεσαν πολύ, ὅπως γράφει, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἡ λαμπρὰ διδασκαλία, ποὺ ἄκουσε στὰ Ζαρίφεια, κι' ἀπ' τὴν ἄλλη ἡ πίεση, ποὺ ἐξασκοῦσαν οἱ Βούλγαροι στοὺς Ἕλληνες τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Μακεδονίας. Στὰ 1892 ἔφυγε ἀπ' τὰ Ζαρίφεια καὶ πῆγε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης. Τὸ 1894 ὅμως ἀναγκάστηκε νὰ πάει δάσκαλος στὸ Ἀρβανιτοχώρι τῆς ἐπαρχίας Χαλκηδόνος, διότι ὁ φοβερὸς σεισμός, ποὺ ἔγινε στὴν Κων)πολη τὸ χρόνο ἐκεῖνο, κατάστρεψε τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης καὶ τὴν ἔκαμε πέρα ἐρείπια. Στὰ 1895 ἦρτε στὸ νησάκι Πρώτη, ὅπου λειτουργοῦσαν οἱ ἀνώτερες τάξεις τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ στὰ 1896 πάλι στὴ Χάλκη, στὸ νέο κτίριο, ποὺ χτίστηκε μὲ ἔξοδα τοῦ Παύλου Στεφάνοβιτς Σκυλίτση. Τὸ Μάρτιο ὅμως τοῦ 1897 δὲ βάσταξε καὶ ***ἐπὶ κεφαλῆς*** 140 ἐθελοντῶν ἐγκατέλειψε τὴ Χάλκη καὶ κατέβηκε στὴν Ἑλλάδα νὰ πολεμήσει, ***κινούμενος,*** ὅπως γράφει ὁ ἴδιος, ***ἐκ φιλοπατρίας,*** καὶ κατατατάχτηκε μαζὶ μ' αὐτὴ στὸ στρατό. Ὅταν ἔφτασε στὸν Πειραιᾶ καὶ ἀνέβηκε στὴν Ἀθήνα τοῦ ἔγινε λαμπρὰ ὑποδοχή, τὸν προσεφώνησε ὁ Δραγάτσης καὶ ἡ ἐφημερίδα «Σωτηρία» τὸν ἀποκάλεσε ***νέον Ἀθανάσιον Διάκον.***

Μετὰ τὸν πόλεμο τοῦ 97 γράφτηκε στὴ Θεολ. Σχολὴ τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου καὶ φοίτησε δυὸ χρόνια. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν σπουδῶν του ἡ ἡ Βασίλισσα τοῦ ὑποσχέθηκε νὰ τὸν στείλη στὴν Θεολογικὴ Ἀκαδημία τῆς Πετρούπολης. ὑπόσχεση ποὺ δὲν ἔγινε. Ὁ μακ. Λαμπάκης φρόντισε, ὅπως γράφει, νὰ στείλει ἄλλον.—«Μὲ κορόϊδεψαν τὸν φουκαρᾶ» λέει μὲ παράπονο.

Τὸ 1899 παντρεύτηκε καὶ πῆγε στὴ Μ. Ἀσία καὶ στὴ Θράκη δάσκαλος. Ὅπου ἐργάστηκε, σκοπός του ἦταν ἡ Ἐθνικὴ δράση κ' ἐργασία. Στὸ Κατιρλῆ ὅμως τῆς Νικομηδείας, τὸν πρόδωσε στὶς Τούρκικες ἀρχὲς ὁ δάσκαλος Παναγ. Μακρῆς, γιὰ τὴν ἐθνική του δράση στὴ Μακεδονία καὶ τὴ συμμετοχή του στὸν πόλεμο τοῦ 97, γιὰ νὰ λάβει αὐτὸς τὴ διεύθυνση τῶν σχολείων τοῦ Κατιρλῆ. Ἄλλος πάλι, ὁ Δ. Τροφαντόγλου, γιατὶ γύμναζε τοὺς μαθητάς του ***στρατιωτικώτατα.*** Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ πάει στὴν Πάνορμο καὶ στὴ Τσάντα ἢ Τσανδὼ τῆς Θράκης, ὅπου κατόρθωσε νὰ ἐργασθῆ ἱκανοποιητικὰ καὶ ***ἀπαρατήρητα.***

Τέλος χειροτονήθηκε παπᾶς καὶ κατέβηκε πάλι στὴν Ἀθήνα, ὅπου μὲ λαμπρὲς συστάσεις τοῦ πρεσβευτῆ τῆς Ἑλλάδος Γρυπάρη πρὸς τὸ Μητροπολίτη, διορίστηκε ἐφημέριος στὰ Σεπόλια, ἔχοντας κύριο ἔργο του τὸ ταχτικὸ κήρυγμα. Ἀπὸ τότε πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ βγῆ στὴ Μακεδονία. Καὶ ὅταν ἦλθε ἡ κατάλληλη στιγμή, εἰσέβαλε στὴν περιμάχητη χώρα ἱερεὺς ὁπλαρχηγὸς μὲ τὸ πασίγνωστο ὄνομα ***Παπαδράκος.*** Τὴ δράση του, καθὼς καὶ τὴν ἐξέλιξη τοῦ Μακεδ. ἀγώνα, καθ' ὅλο τὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ βάσταξε, τὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ὁπλαρχηγοὺς Μελᾶ, Βάρδα καὶ ἄλλους, καὶ μὲ τὸ Μητροπολίτη τῆς Καστοριᾶς Καραβαγγέλη, ***στὸ δημιουργὸ καὶ ἀρχηγὸ τῆς Μακεδονικῆς ἐποποιΐας,*** ὅπως τὸν ὀνομάζει, τὶς ἀφηγεῖται στὸ Μακεδονικὸ ἡμερολόγιο, ποὺ ἀφῆκε στὰ παιδιά του. Ἐδῶ, στὶς σελίδες τοῦ Ἀρχείου τῆς Θράκης, δὲν θ' ἀφηγηθοῦμε τὰ τοῦ Μακεδ. ἀγώνα καὶ τὴ δράση τοῦ Παπαδράκου. Ἐκτελοῦμε μονάχα ἕνα ἱερὸ καθῆκον, ἕνα μνημόσυνο, ποὺ χρωστᾶμε στὸν ἡρωϊκὸ Θρᾷκα, στὸ γενναῖο τέκνο τῆς χαμένης Ἀνατ. Θράκης, ποὺ σκοπὸ τοῦ βίου του ***ἔθεσε τοὺς ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνας του.***

Πολέμησε στὸ 97, ἔλαβε μέρος στὴν ἐπανάσταση τοῦ Γουδί, πλάϊ στὸ Ζορμπᾶ, καὶ ὥρκισε τὸ λαὸ στὸ Πεδ. Ἄρεως, στοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ ***ἐν καιρῷ εἰρήνης*** ὑπηρέτησε ὡς ἱερεὺς τὴν Ἐκκλησία κ' ἐδημιούργησε οἰκογένεια, ἀφήνοντας καλὰ παιδιὰ κ' ἐγγόνια, ποὺ τιμοῦν τ' ὄνομά του καὶ ἀγαποῦν τὴν πατρίδα. Ἡ Θράκη τιμᾶ τὴ μνήμη του καὶ ὑπερηφανεύεται γιαὐτόν. Ἡ Μακεδονία δὲν πρέπει νὰ τὸν ξεχνᾶ. Ἀγωνίστηκε στὸ χῶμα της. Ἡ μητέρα Ἑλλάδα πρέπει νὰ τὸν τιμᾶ καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ τὸν μνημονεύει γιὰ τὶς ἐθνικὲς ὑπηρεσίες του. Ἀπέθανε στὶς 24 Αὐγούστου 1949 ἀφήνοντας στὴν οἰκογένειά του μαζὶ μὲ τὰ χειρόγραφα τοῦ Μακεδ. ἀγῶνα καὶ μιὰ ἐνδιαφέρουσα μονογραφία γιὰ τὸν περίφημο μητροπολίτη Καστοριᾶς Καραβαγγέλη μὲ τὴν ἐπιγραφὴ—***Ὁ ὁπλαρχηγὸς Παπαδράκος περὶ Καραβαγγέλη.***

Τὴν παραθέτουμε ἐδῶ κ' εὐχόμεθα νὰ βρεθοῦν ἐκεῖνοι ποὺ μποροῦν ν' ἀναλάβουν καὶ νὰ καταστήσουν γνωστὴ στὸ Πανελλήνιο τὴ δράση τοῦ Παπαδράκου στὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΚΑΡΑΒΑΓΓΕΛΗΣ

«Μαθητὴς ἐν Χάλκῃ τοῦ Καραβαγγέλη καὶ συναγωνιστής του ἐν Μακεδονίᾳ ἔχω καθῆκον νὰ φέρω εἰς φῶς ὀλίγα σημεῖα τῆς Ἐθνικῆς του δράσεως μὲ τὴν ὑπογραφήν μου, διότι ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον κρύπτονται οἱ δειλοὶ ἐγκωμιασταὶ ἢ οἱ ἄνανδροι λιβελλογράφοι.

»Διπλωματοῦχος τῆς φιλοσοφικῆς Σχολῆς τῆς Λειψίας ἀνέλαβε τῷ 1891 τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀνωτέρω Θεολογικῶν μαθημάτων ἐν Χάλκῃ ἀφήσας ἀναμνήσεις ἀλήστους. Συνέγραψεν ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς Θεολογίας, ἐδημοσίευσε συγγραφὴν περὶ τῶν διαφορῶν τῆς Ὀρθοδόξου καὶ Καθολικῆς Ἐκκλησίας, μαρτυροῦσαν τελείαν δογματικὴν καὶ ἱστορικὴν συγκρότησιν, ἕτερον ἐπιστημονικὸν ἔργον περὶ τοῦ Πάσχα, περὶ οὗ ἔγραφε πέρυσιν εἰς τὸν «Ἀγῶνα» τοῦ Καΐρου ὁ μαθηματικὸς Ἀρβανιτάκης, ὅτι ἀποτελεῖ τιμὴν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, πλείστας μονογραφίας, διατριβάς, ἐκκλησιαστικοὺς λόγους κ.τ.λ. Ὁ Πατριάρχης Ἄνθιμος εἰς τὸν νεαρὸν Θεολόγον εἶχε τότε ἀναθέσει νὰ ἀπαντήσει εἰς τὴν Ἐγκύκλιον Λέοντος τοῦ ΙΓ'. Ἡ ἀπάντησις ἐκείνη υἱοθετηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἔκαμε κρότον εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον. Μετεφράσθη εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ ἐπὶ μῆνας ἐσχολιάζετο εἰς τὰ Θεολογικὰ περιοδικὰ τῆς Εὐρώπης. Ὡς καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἀριθμεῖ μαθητὰς 20 μητροπολίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, τοὺς μητροπολίτας Ἀμερικῆς καὶ Εὐρώπης καὶ πλείστους τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου.

»Μετὰ 4 ἐτῶν εὐδόκιμον καθηγεσίαν ἐχειροτονήθη εἰς Ἐπίσκοπον Πέραν. Ἐκεῖ ἀπέδειξε τὰ πρῶτα δείγματα ποιμαντορικῆς δράσεως ἀποστολικῆς. Ἐπολέμησε τὴν προπαγάνδαν, ἔκλεισεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὴν Σχολὴν Παπᾶζ-Κιοπροῦ καὶ τοὺς 300 μαθητὰς διένειμεν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα.

»Ἐκ τῶν Παρθεναγωγείων ἀπέσπασεν ὑπὲρ τὰς 500 μαθητρίας, ἃς ἐγκαθίδρυσεν εἰς τὸ Ἑλληνο-Γαλλικὸν Παρθεναγωγεῖον τοῦ Καραβαγγέλη, συντηρηθὲν ἐξ ἰδίων του καὶ λειτουργοῦν μέχρι σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἑλικών». Ἵδρυσε τὰς ἀστικὰς σχολὰς τοῦ Ἀϊναλῆ-Τσεσμέ, Μανὲ κ.τ.λ. Ἔφερε διὰ πρώτην φορὰν ἱερεῖς θεολόγους μαθητάς του, ὡς τὸν Κωνσταντῖνον Καλλίνικον, τὸν Ζῶτον, Ἀθανασιάδην κ.ἄ. Διέδωκε τὸν Θεῖον λόγον ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ ἵδρυσε Κυριακὰ μαθήματα ἐν Πέραν καὶ ἀλλαχοῦ.

Ὡς Μητροπολίτης Καστορίας εἶναι ὁ ***Δημιουργὸς*** καὶ ***Ἀρχηγὸς τῆς Μακεδονικῆς ἐποποιΐας***.

Ἤδη τῷ 1901, ἐνῷ οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐκοιμῶντο ἀκόμη, ἵδρυσεν ἐξ ἐντοπίων ἰδίοις ἀναλώμασι ἀμυντικὰ κατὰ τῶν Βουλγάρων σώματα, τοῦ ἐθνο-

μάρτυρος Βαγγέλη, τοῦ Κάλη ἀπὸ Νεγκοβάν, τοῦ Γρηγόρη, τοῦ Σίμου, ἔφερε 10 Κρῆτας ὁπλαρχηγούς, τὸν Καούδην, Μακρῆν κ.ἄ. κατέφερε ρῆγμα εἰς τὸ Βουλγαρικὸν στρατόπεδον, ἀποσπάσας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του τοὺς Βουλγάρους ὁπλαρχηγούς, Κώταν, Νταλίπην, Γκέλεφ κ.ἄ.

»Ὁ ἀείμνηστος Πρωτοσύγκελλός του καὶ ἐθνομάρτυς Πλάτων μοῦ ἀφηγεῖτο πῶς συνεννοήθη ὁ ἀπτόητος Μητροπολίτης μετὰ τοῦ Γκέλεφ: Ἐπωφελούμενος τοῦ φόνου τοῦ Παπᾶ-Ἠλία Ποζδηβίστης, ἐζήτησε συνέντευξιν μετὰ τοῦ συγγενοῦς του Γκέλεφ. Ὡρίσθη τόπος ἡ Στάτιτσα, τὸ βουλγαρικὸν χωρίον τῶν Κορεστίων, ὅπου βραδύτερον ἔπεσεν ὁ Ἥρως Παῦλος Μελᾶς. Μὴ γνωρίζων ἂν θὰ ἐπιστρέψει ἔκαμεν ἔκθεσιν τῆς ἀποστολῆς του, τὴν ὁποίαν σφραγίσας παρέδωκεν εἰς τὸν Πρωτοσύγκελλόν του, ἵνα κάμῃ χρῆσιν ὅπου δεῖ, ἐὰν δὲν ἐπιστρέψῃ. Νύκτα ἐξῆλθεν ἐκ Καστορίας καὶ μεσάνυκτα ἔφθασεν εἰς Στάτισταν. Ἐκεῖ ἐκοινολόγησε μὲ τὸν Γκέλεφ καὶ τὴν εἰκοσαμελῆ συμμορίαν του. Τὴν ἐπαύριον ἐπέστρεψεν εἰς Καστορίαν φέρων ἀναφορὰν τοῦ Γκέλεφ πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν Δεληγιάννην δηλοῦσαν, ὅτι τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ δύο ἡμέρας ἤρχισεν ὁ πόλεμος μεταξὺ Τσακαλάρωφ καὶ Γκέλεφ. Ὅταν δὲ ὁ Κώστας ἐπέδωκε παρομοίαν ἀναφοράν, ὁ Καστορίας παρέλαβε 2 ἀνήλικα τέκνα του καὶ τὰ ἔστειλεν εἰς τὸ Λύκειον τοῦ Δέλλιου. Μορφωθέντα δὲ ἐν τῇ Σχολῇ Εὐελπίδων, σήμερον εἶναι ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

»Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ φάλαγγες τῶν ἐθνομαρτύρων ἐπυκνοῦντο, ἵδρυσεν ἐν Καστορίᾳ συσσίτιον τῶν ὀρφανῶν τῶν ἐν ταῖς μάχαις πιπτόντων ὁπλαρχηγῶν. Ἐκεῖθεν τὰ ἔστελλεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐμορφοῦντο ἀξιωματικοί, ὡς τὰ 2 τέκνα τοῦ Καπετὰν Νταλίπη, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἔπεσεν ἐνδόξως εἰς τὸν Σαγγάριον. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέστελλεν ἀλλεπάλληλα ὑπομνήματα πρὸς τὸν Δεληγιάννην, τὸν Ζαΐμην, τὸν Θεοτόκην, ζητῶν ἐπικουρίαν εἰς ἄνδρας πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ ἀγῶνος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐπείθετο ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ ὅμιλον πατριωτῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἀειμνήστου Μελᾶ μεθ' οὗ εὑρίσκετο εἰς ἀλληλογραφίαν καὶ ὅστις λαμβάνων γνῶσιν τῶν ὑπομνημάτων του, ἐνίσχυσεν αὐτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα ἀποστέλλων αὐτῷ ὅπλα καὶ πολεμοφόδια. Τὸ ὅπλον ἤδη ἐκρότει εἰς τὰ βουνὰ τῆς Μακεδονίας καὶ ὁ Καστορίας ἀπτόητος πρὸ τοῦ θανάτου, ἔτρεχε πρὸς ἐμψύχωσιν τῶν Σωμάτων, ἐκτιθέμενος εἰς μυρίους κινδύνους, προκινδυνεύσας ἐν μάχῃ παρὰ τὸ Ἀετόξιον μὲ τὸν Καούδην, Μακρῆν καὶ ἄλλους. Διεσκόρπισε τὴν συμμορίαν Τσακαλάρωφ μεταξὺ Κονομπλατίου καὶ Μπατζωρίου ἐπιτεθεῖσαν ἀπὸ ἐνέδρας ἐναντίον του. Συνέλαβε διὰ τῶν ὀργάνων του ἐν μέσῃ Καστορίᾳ τὸν Λούκαν συμμορίτην τοῦ Τσακαλάρωφ ὁρισθέντα διὰ κλήρου νὰ τὸν φονεύσει, ὡς ὁ ἴδιος κατέθεσε πρὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν.

Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ, λαβὼν γνῶσιν ἐκ Σόφιας ὅτι ἀπεστάλη συμμορία ἐπίτηδες διὰ νὰ τὸν φονεύσει, τοῦ ἔγραφε Συνοδικῇ

ἀποφάσει νὰ μὴν ἐξέρχεται τῆς Καστορίας πρὸς προφύλαξιν τῆς ζωῆς του. Ἀλλ' ὁ γενναῖος ἀντάρτης ἦτο ἀκράτητος. Τὰς νύκτας τοῦ χειμῶνος μὲ τὸ μάνλιχερ εἰς τὸν ὦμον καὶ μὲ ἕναν Καβάσην ἔσχιζε τὰ Κορέστια ἀπὸ τὸ Πισοδέρι ἔφθανε μέσον Πρέσπας εἰς Κορυτσᾶν καὶ ἐπέστρεφεν εἰς Καστορίαν. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐλαμβάνομεν εἰς τὸ βουνὸν τὰς ἐπιστολάς του, αἵτινες μᾶς παρώτρυναν εἰς τὸν ἀγῶνα ἢ ὅταν συνηντώμεθα μετ' αὐτοῦ εἰς τὰ λημέρια μας, οἱ λόγοι του καὶ ὁ ἐνθουσιασμός του ἠλέκτριζε τὰς ψυχάς μας καὶ μᾶς ἐνέπνεε τὸν ἀλτρουϊσμόν του καὶ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὸν θάνατον.

Ὅταν μετὰ 4 ἐτῶν ἀγῶνας τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Καραβαγγέλη ἐπείσθη ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ υἱοθετήση τὸν ἀγῶνα, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1904 ἀπεστάλη ὁ φίλος του ἥρως Π. Μελᾶς, ὅστις πεσὼν ἐνδόξως ἐτάφη εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα τῆς Μητροπόλεως. Τὸ αἷμα τοῦ Ἐθνομάρτυρος ἀνεβλάστησε καὶ τί ἐγένετο ἀκολούθως γνωρίζει ὁ ἑλληνισμὸς ὁλόκληρος. Αἱ μεγαλύτεραι μάχαι ἐδόθησαν πέριξ τῆς Καστορίας. Ὁ Καραβαγγέλης ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ ἀγῶνος. Διὰ νὰ θελήσω δὲ νὰ ἐξιστορήσω τοὺς ἀγῶνας του, ἀπαιτεῖται συγγραφὴ ὁλοκλήρου ἐποποιΐας, ἧς δημιουργὸς καὶ συντελεστὴς ἦτο ὁ ἴδιος ὁ Καραβαγγέλης.

Ἰδοὺ τί ἔγραφε κατὰ τὸ 1906 ὁ τότε πρόεδρος τοῦ κομιτάτου Δ. Καλαποθάκης: «Ὁ ἀδάμαστος πατριωτισμὸς τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας Ἱεράρχου καὶ ἡ φλογερὰ αὐτοῦ ψυχή, ἥτις ἐνέπνευσε καὶ ἐξήγειρε τὸν Ἑλληνισμὸν ὁλόκληρον ***οὐδέποτε ἐπτοήθη*** ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ θανάτου, οὔτε ὠπισθοχώρησε κατὰ ἓν ἔστω βῆμα ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῶν Βουλγαρικῶν ὀρδῶν. Πρωταγωνιστὴς ἐμψυχῶν τὸν ὀρθόδοξον ἑλληνικὸν κλῆρον ἐν τῷ ἀγῶνι ὑπὲρ τῶν πάντων, καὶ συνεγείρων διὰ τῆς φωνῆς του τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς πίστεως καὶ πατρίδος εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις ἔδωκε πρῶτος τὸ σύνθημα τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, νουθετῶν, ἐνθουσιάζων τοὺς Ἕλληνας τῆς Μακεδονίας καὶ γράφων πρὸς τοὺς ἐνταῦθα πρὸ 3 ἐτῶν καὶ ἐξεγείρων αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ μολυβδίνου ὕπνου των.—Ἐγερθῆτε! σπεύσατε! Πᾶσα ἡ χώρα ἐσλαβώθη! Ὁμοῦ μὲ ὅλους ἐκείνους τοὺς ἥρωας τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος ὁ Γερμανὸς θὰ καταλάβῃ ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῷ ἑλληνικῷ Πανθέῳ, ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἰδανικὸς ἐργάτης τῆς Μακεδονικῆς ἰδέας, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ εὐγενέστερον πρότυπον αὐτῆς». (Ἐμπρὸς 14 Σεπτεμβρίου 1906).

Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος ψηφισθεὶς Μητροπολίτης Ἀμασείας ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς ἐπαρχίας του. Γράφων ἐξ Ἀμισοῦ ὁ Πρόξενος κ. Τζανέτος, ἐπληροφόρει τὸ Ὑπουργεῖον, ὅτι ἐν διαστήματι 3 ἐτῶν ἵδρυσεν 130 σχολὰς εἰς τὰς περιφερείας Κάφζας Μερζεφοῦντος κτλ. ὅτι προήγαγε τὰς σχολὰς Ἀμισοῦ εἰς τέλειον Γυμνάσιον, ὅτι ἵδρυσε τὸ μέγαρον τοῦ Γυμνασίου, Σχολὰς ἀστικάς, τὸ ἡμιγυμνάσιον Πάφρας καὶ τὸ ὡραιότερον καὶ πλουσιώτερον Μητροπολιτικὸν μέγαρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Θανόντος τοῦ

Ἰωακεὶμ τοῦ Γ' ἀνεδείχθη τοποτηρητὴς καὶ ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἐξελέγη μεταξὺ τῶν 3 ὑποψηφίων τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου ὑπέστη τὰ πάνδεινα μετὰ τοῦ ποιμνίου του, ἐξορίαν, φυλάκισιν, προπηλακισμούς, ἓν ἔτος δὲ μετὰ τὴν ἀνακωχὴν προσεκλήθη μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, διακριθεὶς διὰ τὴν σταθερότητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν εὐστάθειαν εἰς τὰς ἀρχάς του χάριν τῶν ὁποίων, ὡς εἶνε πασίγνωστον, ἐθυσίασε καὶ αὐτὸν τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον.

Τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνέλαβε τρεῖς ἐπισήμους ἀποστολὰς εἰς τὰς αὐλάς, ἐπιστρέφων δὲ κατὰ Νοέμβριον ἀπὸ τὴν στέψιν τῶν Βασιλέων τῆς Ρουμανίας, εἰδοποιήθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου νὰ μὴν ἐξέλθῃ τοῦ ἀτμοπλοίου, καθὸ καταδεδικασμένος ὑπὸ τοῦ Στρατοδικείου εἰς θάνατον καὶ κινδυνεύων νὰ συλληφθῇ.

Ἐψηφισμένος δὲ ἤδη Μητροπολίτης Ἰωαννίνων, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ προσφιλὲς ἔδαφος καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ κατάδικος **ξένος,** ὅστις ἐπὶ 30 ὁλόκληρα ἔτη ἠγωνίσθη ἡρωϊκῶς, ὡς οὐδεὶς ἄλλος διὰ τὸ Ἔθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν του.

ὑπογραφὴ
Οἰκονόμος Χρυσόστομος Χρυσομαλλίδης
καὶ ἐν παρενθέσει ἔτος

Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν ἀπὸ τὸ ἰδιόχειρόν του πρωτότυπον
Περ. Παπαχριστοδούλου

ΚΩΝΣΤ. ΚΟΥΚΚΙΔΗ

Ο ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

Ὁ Σύλλογος γιὰ τὴν ἐνθάρρυνσι τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν στὴ Γαλλία (Association pour l' encouragement des études grecques en France) ἱδρύθηκε στὸ Παρίσι τὸ 1867. Τὸ καταστατικὸ ποὺ ὑπογράφηκε τότε καθόρισεν ὅτι σκοπός του εἶναι νὰ ἐνθαρρύνη τὴ διάδοσι τῶν καλυτέρων μεθόδων καὶ τὴ δημοσίευσι βιβλίων, τῶν πιὸ χρήσιμων γιὰ τὴ μελέτη τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ τῆς φιλολογίας. Ἀπονέμει γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦτο μετάλλια, ἀμοιβὲς καὶ βραβεῖα. Τὰ τελευταῖα εἶναι τέσσερα : βραβεῖο Ζάππα, βραβεῖο Ζωγράφου, βραβεῖο τοῦ Συλλόγου καὶ βραβεῖο τοῦ Θεοδώρου Ρεϊνάχ, ἀπονεμόμενα κάθε χρόνο. Τὸ καθένα εἶναι δυνατὸ νὰ διχοτομηθῆ, ὅταν βρεθοῦν ἀξιοβράβευτα ἔργα.

Στὴν ἵδρυσι τοῦ Συλλόγου ἐπρωτοστάτησαν ἄνδρες τῆς Γαλλίας, λαμπροὶ φωτοδότες τῶν γραμμάτων καὶ μαζὶ μ' αὐτοὺς πολλοὶ Γάλλοι καθηγητές, ἄριστοι μέτοχοι τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦσαν ὁ ἱστορικὸς Victor Duruy, ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ὁ ἀρχαιολόγος Ernest Beulé, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ γεν. γραμματέας της, (τὸ ὄνομά του διαιωνίζεται σὲ μιὰ πλάκα τῆς εἰσόδου τῆς Ἀκροπόλεως διότι ἀπεκάλυψεν, ὡς γνωστό, τὴν ἐκεῖ πύλη), ὁ ἱστορικὸς τῶν γλωσσῶν καὶ τῶν θρησκειῶν Ἐρνέστος Ρενάν, ὁ ἀρχαιολόγος Heuzey, ἀκούραστος ἐρευνητὴς ἀρχαιολογικῶν τόπων καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Ἡ συμβολὴ τῶν Ἑλλήνων στὴν ἵδρυσι τοῦ Συλλόγου στάθηκε πολὺ σημαντική. Κατὰ τὴν πρώτη πορεία ξεκίνησαν οἱ ἔμποροι, μυαλωμένοι ἄνθρωποι, ὄχι μονάχα στὶς κερδοφόρες ἐργασίες τους, ἀλλὰ καὶ στὸ ἔργο τῆς ἐξαπλώσεως, διὰ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, τοῦ πνεύματος τῆς μεγάλης πατρίδας των. Στὴ Μασσαλία ξεσηκώθηκαν σὰν σὲ συναγερμό. Ἦσαν ἄνδρες ξικουστοὶ τῶν ἐμπορικῶν καὶ τραπεζιτικῶν συναλλαγῶν, οἱ Ζαρίφηδες (Περικλῆς καὶ Λεωνίδας), οἱ Ἀδελφοὶ Μελᾶ, οἱ ἕξη Ροδοκανάκηδες, οἱ Ἀγέλαστοι (Δ. καὶ Ε.), ὁ Καλβοκορέσης, ὁ Δ. Μαυροκορδᾶτος, ὁ Παντιᾶς Ράλλης, οἱ Ζαφειρόπουλοι (Ε. καὶ Κ.), ὁ Ἀνδρέας Κοργιαλένιος, κι' ἄλλοι. Οἱ ἔμποροι τοῦ Λονδίνου δὲν ἔλειψαν κι' αὐτοί, ὅπως ὁ Ν. Ζυγομαλᾶς, ὁ Α. Εὐμορφόπουλος, ὁ Ψύχας, ὁ Β. Μελᾶς (ὁ δωρητὴς τοῦ ταχυδρομικοῦ ἀθη-

ναϊκοῦ μεγάρου), ὁ Β. Ράλλης κι' ἄλλοι. Στὸ Παρίσι ἐγγράφηκαν ὁ Θεόδ. Δηλιγιάννης, τότε πρεσβευτής, ὁ ἰατρὸς Ζαμβακός, ἡ πριγκήπισσα Ἐλισάβετ Ὑψηλάντη, ὁ ἀξιωματικὸς Δημ. Βούρβαχης καὶ Ἕλληνες καθηγητές. Ὡς Ἀθηναῖοι ἐμφανίσθηκαν ὁ Μάρκος Ρενιέρης, διοικητὴς τῆς Ἐθν. Τράπεζας, ὁ Γ. Βασίλης, ὑποδιοικητὴς τῆς ἰδίας τράπεζας κι' ὁ στρατηγὸς Χατζηπέτρος. Ἀλλὰ τί συγκινητικὴ ἡ συμμετοχὴ ὁλοκλήρου τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῆς «ἑλληνικῆς σχολῆς» τοῦ Ἄργους καὶ τοῦ διευθυντῆ τῆς σχολῆς τῆς Πάρου ! Τί μυστήριο τοῦτο, ὅταν κανένας ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν δὲν παρουσιάστηκε νὰ πάρη μέρος στὴν ἑλληνικὴ αὐτὴ πνευματικὴ ἀκτινοβολία ;

Στὴ Γαλλία τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀνυψώθηκαν σὲ ὑψηλὸ ἐκπαιδευτικὸ βάθρο ἀκόμη ἀπὸ τὸ 15ο αἰῶνα. Ὁ Ραμπελαὶ μὲ τὰ γεμᾶτα ἑλληνικὲς λέξεις ἔργα του, ὁ Guillaume Budé, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ περιφήμου Κολλεγίου τῆς Γαλλίας, λαμπρὸς ἑλληνιστὴς καὶ ὁ Amyot (ὁ ἐξελληνισμένος Ἀμυότος) μὲ τὶς μεταφράσεις του καὶ δὴ τὸ Θουκυδίδη ἀπέδειξαν τὴν ἀνυπέρβλητη παιδευτικὴ ἀξία τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Μόλα ταῦτα δὲν ἔλειψαν κατὰ καιροὺς οἱ πολέμιοί της. Ὁ Σύλλογος ἀνελάμβανε τότε τὴ συστηματικὴ προστασία της καὶ συνάμα τὸ ἔργο τῆς διαδόσεώς της. Ὁ ἀγώνας αὐτὸς διατηρήθηκε πάντα ζωηρὸς καὶ παρουσίασε πολλὲς ἐναλλαγές. Θὰ διαχαραχτοῦν ἐδῶ μερικὲς ὄψεις του. Τὸ 1902 κατὰ τὴν ὑπουργία τοῦ Leygues, τοῦ μετέπειτα πρωθυπουργοῦ, θεσπίσθηκε τὸ νέο γυμνασιακὸ πτυχίο (moderne), μὲ τὸ ὁποῖο ἦταν δυνατὴ ἡ εἴσοδος στὴν ἀνώτατη ἐκπαίδευσι μονάχα μὲ ζωντανὲς γλῶσσες, δηλαδὴ χωρὶς λατινικὰ καὶ ἑλληνικά. Τὸ 1923 ὁ ὑπουργὸς Λεὸν Μπεραὶρ (πρωθυπουργὸς ὁ Ραϋμόνδος Ποανκαρὲ) τοὐναντίον ἐθέσπισε γιὰ τὴν κλασικὴ παιδεία τὸν ὑποχρεωτικὸ χαρακτῆρα τῶν ἑλληνικῶν ἕως τὴν προτελευταία τάξι ὅλων τῶν γυμνασίων. Τὸ 1924, ὅταν ἀνέλαβε τὴν ἐξουσία τὸ ριζοσπαστικὸ-σοσιαλιστικὸ κόμμα μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἐδουάρδο Ἐρριὼ ξανάνοιξε τὴν πύλη, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔγινε δυνατὴ γιὰ μερικοὺς ἡ πορεία πρὸς τὴν ἀνώτατη ἐκπαίδευσι χωρὶς τὸ ἐφόδιο τῶν κλασικῶν γραμμάτων (ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν).

Τί λαμπροὶ ἀγῶνες τότε στὸ κοινοβούλιο, τί ζωηροὶ διαξιφισμοὶ στὸν τύπο, στὰ σχολεῖα, στὴν κοινωνία ! «Στὸ λόγο σας τοῦ Πανθέου ἐπικαλεσθήκατε τὸν ἐπιτάφιο τοῦ Περικλῆ γιὰ τοὺς πεσόντας χάριν τῆς πατρίδας— εἶπεν ὁ Μπεραὶρ στὸν Ἐρριὼ σὲ κάποια κοινοβουλευτικὴ συζήτησι—καὶ ὄχι τὸν Βοσσουέτο, ποὺ ἐκφώνησε τόσους βασιλικοὺς καὶ πριγκηπικοὺς ἐπικηδείους, γιὰ νὰ βρῆτε τὸν ἀκριβῆ συσχετισμὸ μὲ τὴ σημερινὴ ἐποχή».«Ἀπὸ τὸ Δημοσθένη διδαχτήκαμε τὸν πατριωτισμὸ στὴν πρᾶξι τὸν Αὔγουστο τοῦ 1914», ἐβροντοφώνησεν ἕνας γερουσιαστὴς σὲ εἰδικὴ συνεδρίασι. «Ἡ ἐγκατάλειψι τῶν ἑλληνικῶν εἶναι αἶσχος γιὰ μιὰ χώρα μεγάλης μορφώσεως», ἔγραψε τότε ὁ «Χρόνος». Οἱ Γάλλοι καθηγητὲς κατὰ τὶς ἀποχαιρετιστήριες γιορτὲς τῶν γυ-

μνασίων δὲν ἔπαψαν νὰ ὑμνολογοῦν τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος, τὰ ἔργα της καὶ τ' ἀνδραγαθήματά της ὡς μοναδικὰ ἀξιομίμητα ὑποδείγματα. Σὲ μιὰ ὁλόκληρη συνεδρίασι ποὺ τὸ ἰατρικὸ σῶμα τοῦ Παρισιοῦ ἐρεύνησε ἂν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα χρειάζωνται στοὺς γιατροὺς ὁ πρόεδρός του Λεπίν, καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς, ἀποφάνθηκε ὅτι χωρὶς αὐτὰ ἡ Γαλλία εἶναι ἀδύνατο νὰ ζήσῃ, θ' ἀποθάνῃ.

Ὁ Σύλλογος γιὰ τὴν ἐνθάρρυνσι τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὸ Σύλλογο Guillaume Budé ποὺ ἔχει ὡς ἔργο του τὴν πιστὴ μετάφρασι τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων, ἐτροφοδοτοῦσε κάθε φορὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτο μὲ τὰ ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἀδιαφιλονείκητης ἐπιστημοσύνης του.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς σχεδὸν αἰωνόβιας ζωῆς του ὁ Σύλλογος εἶχε τὴν τιμὴ νὰ συγκαταλέξῃ στὶς τάξεις του ἐπίλεκτα μέλη τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Ὡς τοιαῦτα ἀξιομνημόνευτα ἀναφέρονται ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἄλλους ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος καὶ ὁ Νικόλαος Πολίτης.

Πρόεδροι τοῦ Συλλόγου ὑπῆρξαν ὀνομαστοὶ ἄνδρες τῶν γραμμάτων. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦσαν ὁ Ἐρνέστος Ρενάν, οἱ βυζαντινολόγοι Κάρολος Diehl καὶ Gustave Schlumberger, οἱ ἑλληνιστὲς ἀδελφοὶ Croiset (Maurice καὶ Alfred), ὁ ἀρχαιολόγος καὶ διευθυντὴς τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Homolle, ὁ πολιτικὸς καὶ φιλόλογος Βίκτωρ Bérard, ὁ ἡμέτερος Δημ. Βικέλας, οἱ δύο ἀδελφοὶ Ρεϊνὰχ—Θεόδωρος καὶ Σολομών, ὁ καθηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς στὴ Σορβόννη Hubert Pernod, ὁ καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς Πικὰρ καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς στὴ Σορβόννη καὶ στὴ Σχολὴ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν A. Mirambel (γιὰ τὸ 1958-1959). Μὲ ἀκαταπόνητο ζῆλο ἀπὸ μερικὰ χρόνια ἐκτελεῖ τὰ καθήκοντά της ἡ γενικὴ γραμματέας του J. De Romilly, τῆς ὁποίας ἡ πρόσφατη μετάφρασι τοῦ Θουκυδίδη κρίθηκε ὡς ἡ δοκιμώτερη ἕως τώρα ἀρχαιοελληνικὴ ἐργασία, ὥστε ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν ἐτήσια συνεδρίασι νὰ τῆς ἀπονείμῃ τὴν εὐγνωμοσύνη τοῦ Συλλόγου γιὰ ὅσα, ὅπως εἶπε, τῆς ὀφείλει ὄχι μονάχα ὁ Σύλλογος, ἀλλὰ κι' ὁ Ἑλληνισμός.

Γιὰ νὰ ὑποκινήσῃ τὸ ζῆλο τῶν Γάλλων πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ὁ Σύλλογος ἔχει νὰ ὑποδείξῃ τ' ἀκόλουθα περισπούδαστα ἔργα: Ἐδημοσίευσε δύο ἐπιθεωρήσεις—τὴν «Ἐπετηρίδα τῆς Ἑταιρίας» ἀπὸ τὸ 1867, ἔτος τῆς ἱδρύσεώς της ἕως τὸ 1887 καὶ τὴν «Ἐπιθεώρησι τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν» ἀπὸ τὸ 1888 ἕως σήμερα καὶ τέλος τὰ «Ἑλληνικὰ Μνημεῖα» ἀπὸ τὸ 1872 ἕως τὸ 1897. Οἱ τόμοι αὐτοὶ περιέχουν περιφανῆ μελετήματα ποὺ ἡ ἀξία τους ἔχει ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ τὴ διεθνῆ ἐπιστήμη τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Η ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Ἡ Θράκη ἔχει πολλοὺς λόγους νὰ εὐγνωμονῆ τὸ Σύλλογο. Πράγματι ἀπὸ τοὺς κόλπους του ξεπήδησαν σχεδὸν ὅλοι οἱ Γάλλοι ἀρχαιολόγοι, οἱ ὁποῖοι ἐξερεύνησαν τὸ θρακικὸ ἔδαφος—καὶ πρῶτος ἀπ' ὅλους ὁ Albert Dumont, τὸ ἱδρυτικό, ὅπως μνημονεύθηκε παραπάνω, μέλος τοῦ Συλλόγου. Ἄρχισαν ἀπὸ μιὰν ἐποχή, ποὺ δὲν ἦταν καθόλου πρόσφορη σὲ ταξίδια ἀνιχνεύσεως, ὅπως εἶναι οἱ ἀρχαιολογικὲς ἔρευνες μέσα στὴν τότε τουρκικὴ Θράκη. Καὶ ὅμως οἱ Γάλλοι εἶχαν τὴν τόλμη τούτη. Γι' αὐτὸ ἡ μνεία τους ἐδῶ εἶναι ἐπιβαλλόμενο καθῆκον. Σὲ περιηγήσεις ποὺ ἔγιναν κατὰ διάφορες ἐποχὲς πρῶτοι οἱ ἀρχαιολόγοι Heuzey καὶ Daumet ἐξερεύνησαν ἀρχαιολογικῶς τὴ Θράκη. Κι' ἔπειτα ὁ Albert Dumont ἐπισκέφθηκε τὴν Ἀδριανούπολι, τὴ Φιλιππούπολι καὶ τὴ Στενίμαχο καὶ ἐταύτισε τοὺς σταθμοὺς τοῦ ὁδοιπορικοῦ τοῦ αὐτοκράτορα Ἀντωνίνου. Ἀνεκάλυψε τὴν Τραϊνούπολι καὶ τὴν πολιτεία τὸ Πάνιον, ἐπάνω στὴν Προποντίδα. Βρῆκε θρακοελληνικὲς καὶ θρακολατινικὲς ἐπιγραφές. Ὁ Deville ἐξερεύνησε τὴ Σαμοθράκη, τὴ Μαρώνεια, τὴν Ἀλεξανδρούπολι (τὸ τότε Δεδέαγατς), τὴν Αἶνο καὶ τὴν Καλλίπολι. Ὁ Seure κι' ὁ Laurent ἐξερεύνησαν τὴ θρακικὴ παραλία τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν περιοχὴ ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρούπολι ἕως τὸν Πύργο διὰ μέσου τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ὁ Perdrizet ἐξερεύνησε τὴ Θράκη, τὴ Μακεδονία καὶ τὴν Κύπρο. Ὁ Hauvette τὴ Θρακικὴ Χερσόνησο.

Ἡ Θράκη ἔδωκε πολὺν κόπο στοὺς Γάλλους ἀρχαιολόγους. Δὲν τὸν ἐφειδωλεύθηκαν ὅμως καθόλου. Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἔγραψε : «Ἡ Θράκη εἶναι μεγάλη ὑπόθεσι, δύσκολη ἀπὸ κάθε ἄποψι. Καὶ ὅμως τοῦτο δὲν ἐμπόδισε τοὺς Γάλλους ἀρχαιολόγους νὰ δημοσιέψουν πολλὲς μελέτες σ' ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ καὶ ν' ἀφήσουν μερικὲς ὡς ἀνέκδοτα ὑπομνήματα».

Οἱ Θρᾶκες αἰσθάνονται πρὸς αὐτοὺς μεγάλη εὐγνωμοσύνη γιὰ τὶς δυσκολώτατες ἔρευνες ποὺ ἔκαμαν στὰ πάτρια ἐδάφη. Ἂν καμμιὰ ἕως τώρα Ἑλληνικὴ κυβέρνησι δὲν ἐνδιαφέρθηκε ν' ἀπασχολήση τὴν ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία γιὰ σοβαρὲς ἀνασκαφές, δὲν θὰ βρεθῆ ἄραγε ἐκείνη ποὺ θὰ μιμηθῆ τοὺς Γάλλους ἀρχαιολόγους, οἱ ὁποῖοι ἔδειξαν ἕνα ἀνυπέρβλητο ζῆλο, ἐρευνώντας ἀρχαιολογικῶς ἕνα ξένο ἔδαφος ;

*
* *

Οἱ δυὸ συνεδριάσεις τοῦ Συλλόγου ποὺ περιγράφονται κατωτέρω ἔγιναν, ἡ μία τὸ ἔτος 1924 σὲ μιὰν αἴθουσα τῆς παρισινῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ ἡ ἄλλη τὸ 1947 σὲ μιὰν αἴθουσα τῆς παρισινῆς Σορβόννης. Οἱ ἐντυπώσεις ποὺ ἀπεκόμισεν ὁ γράφων τὸ παρὸν προέρχονται ἀπὸ αὐτοπρόσωπη τότε παρουσία του στὶς δυὸ συνεδριάσεις.

ΜΕΡΙΚΑ ΑΠΟ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Δεκεμβρίου 25, 1924

Τίποτε δὲν γεννιέται στὸ Παρίσι τόσο γρήγορα γιὰ νὰ σβήση στὸ ἄπειρο σὰν μιὰ οὐράνια βολίδα ὅσο οἱ σχολές, οἱ τεχνοτροπίες καὶ τὰ συστήματα. Ὅσο κι' ἂν προσπαθῆτε νὰ κρατᾶτε ἐπαφὴ μὲ τὰ γράμματα καὶ τὰ γύρω τους περιστατικά, δὲν κατορθώνετε πάντα νὰ ἤστε τέλεια ἐνημερωμένος. Γεννήθηκαν ἔξαφνα τὶς μέρες τοῦτες νέοι προφῆτες ποὺ κηρύσσουν πὼς στὴ ζωγραφικὴ τὸ πᾶν εἶναι γεωμετρικὸ σχῆμα καὶ πρὸ παντὸς κύκλος ἢ πὼς τὸ παραλήρημα στὸν ὕπνο σας εἶναι τὸ ἀριστουργηματικότερο πνευματικὸ τέκνο σας! Πῶς νὰ ἐπιτύχετε τὴν παραμικρὴ σύλληψι κάποιας ἐννοίας μέσα στὸν πνευματικὸ τοῦτο κυκεῶνα; Ἰδοὺ σκιὰ καὶ σύννεφα, τὰ πάντα (Σημ. Πρόκειται ἐδῶ γιὰ τὸν κυβισμὸ καὶ τὸ σουρρεαλισμό).

Ὡστόσο καλοκάγαθες κυρίες ἀνοίγουν τὰ ζεστὰ σαλόνια τους καὶ τέτοιες συζητήσεις στήνονται ἐκεῖ μὲ τὴν πρέπουσα σοβαρότητα. Ἔπειτα καὶ στοὺς δρόμους ἀκόμη, στὸ Καρτιὲ Λατὲν ἔξαφνα, ποὺ τὸ νοτίζει ἡ καθημερινὴ ὁμίχλη τοῦ Σηκουάνα, οἱ νέοι αἱρεσιάρχες, παχύμαλλοι σὰν κριάρια τοῦ Πολύφημου ξεμυτίζουν σὲ πολλὲς γωνιές, περιφρονητὲς τῶν κοινῶν διαβατῶν.

Ἀλλ' ἐμεῖς θὰ μείνουμε μακριὰ ἀπὸ τὰ κατατόπια αὐτά. Θὰ σταθοῦμε κοντὰ σ' ἀνθρώπους ποὺ κρατοῦν τὸ μέτρο καὶ τὴν ἁρμονία ὡς ὁδηγοὺς στὶς πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἀναζητήσεις των, ὁλότελα ἀνέγγιχτοι ἀπὸ τὶς ἀνησυχίες τῶν νέων προφητῶν. Περνώντας ἀπὸ μιὰν εὐρύχωρη αὐλὴ περιτριγυρισμένη ἀπὸ στοὲς ὅπου μόλις διαφαίνονται στὸ βραδινὸ μισόφωτο διάφορα ἀγάλματα σὰν μυστηριακὲς σκιές, φτάνομε σ' ἕνα ἀμφιθέατρο. Κάτω, στὸ βάθος, ἕνας κύριος διαβάζει ἀπὸ βιβλίο, ἐνῶ ἡ παχειὰ γενειάδα του τὸν ἀναδείχνει σὲ ζωντανὸ βυζαντινὸ ἅγιο. Οἱ ἄλλοι στὰ ὑψηλότερα ἑδώλια κάθονται εὐλαβικοὶ ἀκροατές. Τεντώνοντας, προσπαθῶ ν' ἁρπάξω καμμιὰ λέξι γιὰ νὰ κατατοπιστῶ ὁπωσδήποτε στὴ γλῶσσα τοῦ ὁμιλητῆ. Ἀλλὰ τὰ λόγια του ἐξαπολύονται στὸ κενὸ ἄπιαστα σὲ κάθε προσπάθειά μου.

«Σούν, κάϊ, ἐξορμέϊν, ἀλλαγκάϊ» κι' ἄλλα τέτοια μοιάζουν πιὸ πολὺ μὲ φωνὲς ὀρνέων καὶ ἐπιφωνήσεις χρηματιστῶν. Ἀλλὰ τὸ μυστήριο δὲν ἄργησε πολὺ νὰ λυθῆ. Ὁ ὁμιλητὴς ἔγραψε μιὰ φράσι του στὸ μαυροπίνακα καὶ συνάμα τὴ διάβασε. «Αἱ παραλλαγαὶ αὗται ἀνεπτύχθησαν». Καὶ πρόφερε: «Ἄϊ παραλλαγκάϊ ἄϊτάϊ ἀνεπτούκτεσαν».

Ἦσαν λοιπὸν ἑλληνικὰ ὅσα ἀκούγονταν ἐκεῖ; Οἱ ξένοι, δὲν μοῦ ἦταν βέβαια ἄγνωστο, προφέρουν τὰ ἑλληνικὰ κατὰ τὴ διδασκαλία τοῦ Ἐρασμου. Ἀλλ' ἀκόμη κι' ἔτσι πληροφορημένος πόσο ξαφνίζεται ὁ Ἕλληνας, ἀκούγοντας τὴ γλῶσσα του ποὺ ἡ φωνητική της ἔχει ἁρμονισθῆ διαφορετικὰ μέσα στοὺς αἰῶνες, νὰ κυλᾶ τώρα σὰν ἀχάραχτη μυλόπετρα ποὺ ἀλέθει στὰ ἄδεια!

Οἱ παριστάμενοι στὴ συνάθροισι εἶναι οἱ ὀνομαστότεροι ἑλληνιστὲς τῆς Γαλλίας, καθηγητὲς τῶν πανεπιστημίων, στρατηγοί, πολιτικοί, κληρικοί, μουσικοί, νομομαθεῖς ποὺ συνεδριάζουν στὴν ἀρχὴ τοῦ μηνός, φιλοξενούμενοι στὴ Σχολὴ τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Εἶναι τὰ μέλη τοῦ «Συλλόγου γιὰ τὴν ἐνθάρρυνσι τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν». Ὅλοι συνεχιστὲς μιᾶς πολύχρονης παραδόσεως ἑλληνικῆς ἀρχαιομαθείας, ἔρχονται οἱ περισσότεροι γιὰ νὰ συμβάλουν τώρα σὲ καθετὶ ποὺ θ' ἀνάδειχνε τὶς ἑλληνικὲς σπουδὲς σὲ μάθημα ἀπαραίτητο γιὰ τὴν πνευματικὴ προκοπὴ τῆς Γαλλίας. Μερικοὶ φέρνουν τὰ φῶτα τους, ἀποσαφηνιστικὰ τῶν κειμένων. Ἰδοὺ ἕνας καθολικὸς ἱερέας ρίχνει μιὰν ἑρμηνευτικὴ δέσμη φωτὸς σὲ μιὰ σκοτεινὴ φράσι ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου κι' ὅλοι ἀπόρησαν πῶς ἕως τώρα κανεὶς δὲν εἶχε σκεφτῆ νὰ βάλη σ' ἐνέργεια τὸ κλειδὶ τοῦ ἱερέα—ἑρμηνευτῆ.

Ὁ Ἀντώνιος Μεγιέ, (Antoine Meillet) καθηγητὴς τοῦ Κολλεγίου τῆς Γαλλίας, γλωσσολογικὴ αὐθεντία κάνει ἀνακοίνωσι γιὰ τὶς προθέσεις τῆς γραμματικῆς. Πολὺ στεγνὸ τὸ θέμα του κι' ὁ μαθητικὸς κόσμος ἀπὸ τὰ θρανία θὰ εὐχόταν γρήγορο κι' ἄμεσο τὸ τέλος του. Ἀλλ' ὁ καθηγητής, κεντρισμένος ἀπὸ τὸ θέμα του, παίρνει διαρκῶς φόρα, γιὰ νὰ μὴν ἀφήση κανέναν ἀμετάπειστο. «Ἐξέκτεινε», δηλαδὴ τὸν σκότωσε καὶ τὸν ἀποτελείωσε. Ἡ πρόθεσι σημαίνει ἀποτελειωμὸ ποὺ μόνος ὁ ἀόριστος δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἐκφράση.

Ὁ Θεόδωρος Ρεϊνάχ, (Théodore Reinach), ἑλληνιστὴς ἀπὸ τοὺς μοναδικοὺς τῆς Γαλλίας, ἀμφισβητεῖ τὸ προνόμιο αὐτὸ στὶς ἑλληνικὲς προθέσεις. Καὶ σ' ἄλλες γλῶσσες, εἶπε, στὴ λατινικὴ καὶ στὴ γερμανικὴ ἔξαφνα, τὰ ἴδια θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ παρατηρηθοῦν.

Ἀλλ' ἡ βραδυὰ δὲν ἦταν ἀφιερωμένη μονάχα σ' ἁπλὲς ἐπανορθώσεις ἢ ἀποσαφηνίσεις. Ἀκούστηκαν καὶ θέματα ὑψηλόπνοα στὸ εἶδος των καὶ κυρίαρχα στὴν πνευματικὴ ἱστορία τῆς Γαλλίας. Τέτοιο στάθηκε τὸ μελλοντικὸ παίξιμο τῶν Περσῶν τοῦ Αἰσχύλου στὴν Ὄπερα τοῦ Παρισιοῦ. Μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν ἱκανώτατο ἀρχαιομαθῆ Θεόδωρο Ρεϊνὰχ καὶ μελοποιημένο ἀπὸ τὸν ἄριστο μελετητὴ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς Μωρὶς Ἐμμανουέλ, τὸ ἔργο αὐτὸ παιζόμενο, προμηνυόταν σὰν ἕνα περίβλεπτο ὁρόσημο τῆς μελοδραματικῆς ἱστορίας τῆς Γαλλίας. Πραγματικὰ ὁ πρῶτος ἔσκυψε πολλὰ χρόνια ἐπάνω στὸ κείμενο αὐτό, ἐπιδιώκοντας τὴν καλύτερη ἐπεξεργασία του. Κι' ὁ ἄλλος πάλι δὲν φειδωλεύθηκε τὸ χρόνο του γιὰ νὰ μελετήση βαθειὰ ὅ,τι ἀπὸ τὴ μουσικὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀπομένει ἢ ἦταν δυνατὸ νὰ συναχθῆ σὰν συμπέρασμα ἀπ' ἄλλες πηγές.

—«Στηριζόμενος, εἶπε, στὴ διατονικὴ τῶν Πυθαγορείων, ποὺ ἔδωκε στοὺς ἀρχαίους καὶ στὴ λαϊκὴ τέχνη ὁλόκληρης τῆς Εὐρώπης, πρὸ παντὸς στὰ διάφορα θρησκευτικὰ ἄσματα, τὶς ποικιλώτερες κλίμακες, ἀποβλέπω ν' ἀποδείξω ὅτι ἡ μουσικὴ ἁρμονία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὑπῆρξε κατιτί, ὅμοιο τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ἰδῆ ποτὲ ὁ κόσμος».

Ἀλλὰ κι' ἄλλο ἔργο μνημονεύθηκε στὴ συνεδρίασι σὰν ὡριμασμένο κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τοῦ «Συνδέσμου γιὰ τὴν ἐνθάρρυνσι τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν». Πράγματι ὁ Βίκτωρ Μπεράρ, ὁ δημιουργὸς τοῦ ἔργου, στάθηκε πάντα ζωντανὸς καὶ ἀκούραστος ἐμψυχωτὴς τοῦ Συλλόγου καὶ παρουσίασεν ἐφέτος τὴ μετάφρασί του τῆς Ὀδύσσειας. Ὁ πνευματικὸς κόσμος τὴ χαρακτήρισεν ὁμόθυμα σὰν τὸ κυριώτερο φιλολογικὸ γεγονὸς τῆς χρονιᾶς. Τριακονταετία τοῦ χρειάστηκε. Κι' ὅταν τὸν ἐρώτησαν ἂν ἑτοίμαζε καὶ τὴν Ἰλιάδα, ἀποκρίθηκε: «Μοῦ χρειάζονται ἄλλα τόσα χρόνια καὶ δὲν μπορῶ νὰ τὰ διαθέσω πιὰ κατὰ πάντα ἀνθρώπινο ὑπολογισμὸ» (Σημ. Πράγματι ὁ Β. Μπεράρ ἀπέθανε ἑφτὰ ἔτη μετὰ τὸ 1924, ἔτος τοῦ παρόντος σημειώματος).

Ὁ Βίκτωρ Μπεράρ ταξίδεψε σ' ὅλα τὰ μέρη ἀπ' ὅπου πέρασε ἢ ὑποτίθεται πὼς πέρασεν ὁ Ὀδυσσέας κι' ἔδωκε πρωτότυπες γνῶμες ἐπάνω σὲ φιλολογικὰ θέματα. Στὸν πρόλογο τῆς Ὀδύσσειας ὑποστηρίζει ἔξαφνα ὅτι εἶναι σφαλερὴ ἡ γνώμη ὅτι τὰ εἴδη τῆς ποιήσεως ἦσαν τρία: ἡ ἐπική, ἡ λυρικὴ καὶ ἡ δραματικὴ ποίησι. Ἡ διάκρισι καὶ ἡ ἱεραρχία τῶν εἰδῶν, κατὰ τὴ γνώμη του, δὲν ὑπῆρχαν στὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαίτερα τὸ ὁμηρικὸ ἔπος, ὅπως παρουσιάζεται στοὺς παλαιοὺς παπύρους, εἶναι θεατρικὸ εἶδος, ἀποτελούμενο ἀπὸ διαλόγους, μονολόγους καὶ ἀπαγγελίες. Ἔτσι τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα εἶναι θεατρικὰ εἴδη κι' ὁ Ὅμηρος στάθηκε ὁ προκάτοχος τῶν μεγάλων Ἑλλήνων τραγικῶν.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μονάχα οἱ ἑλληνιστὲς τοῦ Συλλόγου ποὺ ἀνασκαλεύουν στὸ Παρίσι τ' ἀρχαῖα κείμενα, προσπαθώντας νὰ τὰ καταστήσουν πράγματι ἀκτινοβόλα μεγάλου πολιτισμοῦ στοὺς σημερινοὺς ἀνθρώπους. Τέτοιο ἔργο ἐκτελοῦν κι' οἱ ἐλεύθεροι Ἑλληνιστὲς—αὐτοὶ ποὺ κατόπι ἀπὸ τὶς σχολικὲς σπουδές των ἔμαθαν μόνοι στὴν ἐντέλεια τ' ἀρχαῖα ἑλληνικά. Αὐτοὶ καὶ μερικοὶ καθηγητὲς ἔστησαν τὴ φιλονεικία τούτη: Οἱ Λατῖνοι συγγραφεῖς εἶναι τάχα ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς Γάλλους τῆς κλασικῆς ἐποχῆς; Ὁ Φερδινάνδος Μπρυνὸ (Brunot) ἀπὸ τὴν πανεπιστημιακὴ ἕδρα του ἔκρινε τοὺς συμπατριῶτες του ἀνώτερους. Ἀλλὰ τότε πρόβαλαν ἀπὸ κάθε γωνιὰ πολλοὶ ἐλεύθεροι Ἑλληνιστὲς ποὺ διεκήρυξαν πὼς ὁ Μπρυνὸ ἔκαμε σπουδαῖο σφάλμα διότι παρέλειψε ν' ἀναφέρη πρῶτα-πρῶτα τὴν ἑλληνικὴ φιλολογία ὡς τὴν ὁμορφότερη ἀπ' ὅλες. «Ἂν συγκρίνουμε, ἔγραψεν ἕνας Ἑλληνιστής, τοὺς φιλοσόφους μας μὲ τὸν Πλάτωνα, τὸ Ρακίνα καὶ τὸν Κορνήλιο μὲ τὸ Σοφοκλῆ καὶ τὸν Αἰσχύλο καὶ τὸν Λὰ-Μπρυγιὲρ μὲ τὸ Θεόφραστο εἶναι δύσκολο ν' ἀποφανθοῦμε ἂν ἐμεῖς ἔχουμε κερδίσει τὸ πρῶτο βραβεῖο. Κι' ἂν ὁ Μπρυνὸ θυμόταν τὸν Ὅμηρο, δὲν θὰ εἶχεν ἴσως τὴ γνώμη ὅτι τὸ «τραγοῦδι τοῦ Ρολὰν» ἦταν στὴν ἐποποιία τὸ ἀριστούργημα τοῦ κόσμου. Στὴν ὁμορφιὰ ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης ἔρχεται πρώτη».

Ὅταν οἱ ξένοι νοιώθουν τὴν ἀξία καὶ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιομαθείας καὶ τὴ χαίρονται στὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς των, πῶς ἐμεῖς νὰ

μὴν εἴμαστε ἄξιοι λιθοβολισμοῦ, ὅταν ἀποστρέφουμε ἀπ' αὐτὴ τὰ μάτια μὲ τὶς πιὸ ἀσύστατες δικαιολογίες ;

Κάνοντας τὸ στοχασμὸ τοῦτο, ἔφυγα ἀπὸ τὴ συνεδρίασι χωρὶς κάποια ὑπερηφάνεια, τὴ δικαιολογημένη ἀπὸ τὸ συσχετισμὸ τῆς συγγένειάς μας, τῆς τόσο, ἔστω, μακρινῆς μὲ τὸν ἀρχαῖο κόσμο ποὺ χάραξεν ἀνεξίτηλα τὴν ἀκτινοβολία του σ' ὅλον τὸν κόσμο.

***

26 Σεπτεμβρίου 1947

(Συνεδρίασι τοῦ Συλλόγου σὲ μίαν αἴθουσα τῆς Παρισινῆς Σορβόννης)

. . . . . Ἰδοὺ τώρα ὁ ἀββᾶς Καντιοὺ πῆρε γιὰ θέμα του τὶς ρίζες : ***μέν, μὰ*** καὶ ***μνά***. Εἶναι ρίζες ποὺ θεμελιώνουν γνωστὲς λέξεις : μνήμη, μνημονεύω, ἀλλὰ κι' ἄλλες ὄχι τόσο γνωστές : μεμαῶτες, μέδοντο, τοῦ Ὁμήρου. Ἴσως φαντάζεστε ὅτι ὁ ἀββᾶς ἄντλησε τὸ θέμα του ἀπὸ τὰ λεξικὰ ἢ ἀπὸ ἄλλα βιβλία. Εἶναι πλάνη νὰ τὸ νομίζετε. Ὁ ἀββᾶς ἔφερεν ἐδῶ τὸν ἀνέκδοτο καρπὸ προσωπικῆς ἔρευνάς του. Μονάχα ἐμεῖς οἱ ἄγευστοι τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς παιδείας δὲν κατορθώνομε νὰ διακρίνουμε τὴν πρωτοτυπία τῆς μελέτης του.

Τὸ ἑπόμενο θέμα εἶναι οἱ Κύκλωπες. Τί γνωρίζετε γι' αὐτούς ; ὅτι ἔδρασαν στὰ γύρω τῆς Σικελίας ὅπου ἔφεραν πολλὰ μπερδέματα στὸν πολυτάξιδο Ὀδυσσέα. Λοιπὸν μάθετε τώρα τὴν καταγωγή τους. Εἶναι ἡ Χαλκιδική. Ἀπ' ἐκεῖ ξεκίνησαν οἱ Κύκλωπες, ἀφίνοντας τὰ σιδηρουργικὰ ἐργαστήριά τους ποὺ δὲν ἔλειψαν ποτὲ στὴ Χαλκιδική, οὔτε στὰ μυθολογικὰ χρόνια οὔτε σήμερα. Ὁ Ἑλληνιστὴς ποὺ κάμνει τὴ σχετικὴ ἀνακοίνωσι τὸ βεβαιώνει μὲ παραπομπὲς σὲ κείμενα καὶ τὸ ἐνισχύει μὲ προσωπικὲς ἀσφαλεῖς ὑποθέσεις του.

Ὁ Ζὰν Μπεράρ, ἄξιος γιὸς τοῦ ἑλληνιστῆ πατέρα του Βίκτωρος Μπεράρ, κάμνει ἀνακοίνωσι γιὰ τὴ διασπορὰ τῶν Τρώων μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς πατρίδας τους. Ἀνεξερεύνητο θέμα κι' αὐτὸ κι' ἂς πέρασαν τόσοι αἰῶνες ἀπὸ τότε.

Ὁ καθηγητὴς Ρομπὲρ περιγράφει τὶς πονηρίες τοῦ Ποσειδώνα κατὰ τὴν πολιορκία τῆς Τροίας. Ἤθελεν ὁ θαλάσσιος αὐτὸς θεὸς νὰ βοηθήσῃ τοὺς ὑπηκόους τοῦ Πριάμου. Ἀλλὰ πῶς, ἀφοῦ ὁ Δίας ἦταν ἐναντίον των ; Ὑποκρίθηκε πὼς ἦταν δῆθεν ὁμοϊδεάτης του, φανερώθηκε τέσσερις φορὲς στοὺς Τρῶες καὶ τοὺς ἔδωκε θάρρος. Ὁ Δίας ποὺ εἶχεν ἀποκοιμηθῆ, ξύπνησε καὶ ὁ Ποσειδώνας χώθηκε μὲ τὴν τριαινά του στὰ αἰωνίως κατάβρεχτα ὑποθαλάσσια παλάτια του.

Κατόπι ἐκδηλώθηκε καὶ πάλι ἔντονος ὁ ἀγώνας ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ κατεβάσουν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα σὲ χαμηλὸ ἐπίπεδο, φανταζόμενοι πὼς χωρὶς αὐτὰ ἡ Γαλλία μπορεῖ νὰ ἔχῃ ἡγεσία κατὰ πάντα ἱκανὴ γιὰ τὰ μεγάλα πεπρωμένα της.

Μὲ πόση ἀνακούφισι μίλησε καὶ δὲν ἔπαψε νὰ γράφῃ ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας καθηγητὴς Ματιέ! «Ἀναγνωρίζεται ἐπὶ τέλους, ἐτόνισεν, ἡ ἀξία τῶν μεγάλων ἰδεῶν. Χωρὶς αὐτὰς μηχανήματα καὶ προϊόντα ἀποτελοῦν ἀντικείμενα ἁπλῆς συναλλαγῆς. Ποῦ ἀλλοῦ θ' ἀναζητήσῃ κανεὶς τὴν ὑπεροχὴ τοῦ πνεύματος ἐπάνω στὰ ὑλικὰ συμφέροντα παρὰ στὴ διαρκῶς ἀναγεννώμενη κληρονομία τῆς Ἑλλάδος; Ποῦ ἀλλοῦ θὰ βρῇ κανεὶς μέθοδο ποὺ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ λογικοῦ καὶ νὰ δείχνῃ πῶς ἡ ἀξία τῆς ζωῆς ἐνυπάρχει μονάχα στὶς ἰδέες ποὺ ὁ Ἑλληνισμὸς μᾶς τὶς κατέστησε οἰκεῖες; Ἐργαζόμενοι καὶ ζώντας ὡς διδάσκαλοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διαιωνίζομε τὰ μαθήματα τοῦ μικροῦ λαοῦ ποὺ δίδαξε τὴν ἐλευθερία στὸν κόσμο...»

Ἔτσι ὁ Σύλλογος γιὰ τὴν ἐνθάρρυνσι τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν σ' ὅλες τὶς συνεδριάσεις του κι' ἔξω ἀπὸ τοὺς κόλπους του δὲν ἔπαψε ν' ἀποδείχνῃ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ παιδεία εἶναι ὁ μοναδικὸς φάρος, ἱκανὸς νὰ διαφωτίσῃ κάθε διάνοια.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

1. ***Σοβαρὰ ἔλλειψις χώρου στὰ Τουρκικὰ νεκροταφεῖα.***

Ἡ θνησιμότης ηὐξήθη εἰς τὴν Κωνστατινούπολι. Ἔναντι 14.478 νεκρῶν τὸ 1950 καὶ 16.424 τὸ 1954, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκεῖ νεκρῶν ἔφθασε τὸ 1958 εἰς 18.385. Ἡ αὔξησις αὐτή, γράφει ὁ τουρκικὸς Τύπος, ἐδημιούργησε σοβαρὰ ζητήματα χώρου διὰ τὰ τουρκικὰ νεκροταφεῖα τῆς Πόλης, κρίσιν. Ἡ ἔλλειψις χώρου ὀφείλεται ἐν μέρει σὲ θρησκευτικοὺς λόγους : Τὸ Ἰσλὰμ ἀπαγορεύει τὴν ταφὴ σὲ ὑπάρχοντα τάφο καὶ τοῦ εἶναι ἄγνωστη ἡ ἀνακομιδὴ ὀστῶν. Καὶ διότι μετὰ τὸν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ηὐξήθη ὁ τουρκικὸς πληθυσμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Χιλιάδες Τοῦρκοι ἀπὸ ἀστυφιλία καὶ οἰκονομικοὺς λόγους ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀπὸ ἀστυφιλία ἐγκατέλειψαν τὰ χωριά των καὶ τὴν ἐπαρχία εἶναι ἰδίως πρόσωπα ἐκ Μικρασίας, ποὺ ἐπλούτισαν κατὰ τὸν πόλεμο ἀπὸ τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικά τους προϊόντα καὶ ἀπὸ τὸ ἐμπόριό των, ὀλίγοι συνταξιοῦχοι πρώην ἀνώτεροι κυρίως δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοὶ καὶ Τουρκολαζοί, ἰδιοκτῆται βενζινοπλοίων, ποὺ ἐθησαύρισαν ἀπὸ λαθρεμπόριο, ἰδίως δὲ μεταφέροντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς βουλγαρικοὺς λιμένας, μὲ τὴν προστασία τῶν ἐρχῶν, τουρκικὸν βάμβακα καὶ μετάλλευμα χρωμίου διὰ τὴν χιτλερικὴ Γερμανία.

Οἱ Τοῦρκοι ὡς νομάδες κατ' ἀρχὰς καὶ ἐπιδρομεῖς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δημιουργήσουν νεκρουπόλεις. Μόνον ὅταν οἱ Σελτζουκίδαι ἐξ αὐτῶν καὶ ἀργότερα ἐκεῖνοι τοῦ Ἄρπ Ἀσλὰν ἐδραίωσαν τὴν θέσι τους στὴ Μικρασία, ἕως τὸ Ἰκόνιο καὶ ἕως τὴν Προῦσα, σχημάτισαν νεκροταφεῖς κατ' ἀπομίμησι τῶν Βυζαντινῶν. Ἡ βυζαντινὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν Τούρκων ἦτο σημαντικὴ καὶ εἰς τὸ κεφάλαιο αὐτό. Σχήματος μικρῆς βυζαντινῆς σαρκοφάγου μαρμάρινο μνῆμα καλύπτει παλαιοὺς τουρκικοὺς τάφους, τὰ μαυσωλεῖα τους δέ, ἐξάγωνα τὰ περισσότερα θυμίζουν, μὲ τὴν ἀρχιτεκτονική τους, ὀστεοφυλάκια βυζαντινῶν νεκρουπόλεων, δεῖγμα τῶν ὁποίων ἦτο ἕνα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ποὺ κατεδαφίσθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν γιὰ νὰ κτισθῇ στὸν χῶρο του πολυκατοικία. Τὸ ὀστεοφυλάκιο αὐτὸ εὑρίσκετο εἰς τὴν σημερινὴ συνοικία Λαλελῆ, ἀριστερὰ τῆς Μέσης ὁδοῦ τῶν Βυζαντινῶν. Μετετράπη σὲ τζαμὶ ἄγνωστον πότε μετὰ τὴν Ἅλωσι, μὲ τὸ ὄνομα Μπαλαμπὰν Ἀγᾶ. Δὲν ἐπρόκειτο περὶ βυζαντινοῦ ναοῦ, ὅπως ἔδειχνε ἡ ἐσωτερική του διαρρύθμισις, πολλοὶ δὲ τὸ ἐξελάμβαναν ὡς βιβλιοθήκη μοναστηριοῦ. Τὸ τζαμὶ αὐτὸ κατεστράφη ἐν

μέρει κανὰ τὴν μεγάλη πυρκαϊὰ τοῦ 1911, τὴν γνωστὴ ὡς «τοῦ Ἀκ Σεράϊ», ὁπότε κατεστράφη τελείως καὶ ὁ βυζαντινὸς ναὸς τῆς μονῆς τοῦ Μυρελαίου, τοῦ Μπουδρουὺμ τζαμὶ τῶν Τούρκων. Μόνον κατὰ τὴν κατεδάφισί του καὶ τὴν ἐκσκαφὴ πρὸς θεμελίωσι τῆς πολυκατοικίας ἐξηκριβώθη τὶ πραγματικῶς ἦτο. Ἐπρόκειτο περὶ βυζαντινοῦ ὀστεοφυλακίου. Κάτω ἀπ' τὸ δάπεδό του εὑρέθη ὀστεοφυλάκιο κατάμεστο μὲ ὀστᾶ. Τὸ ἐνδιαφέρον δὲ εἶναι, ὅτι κάτω ἀπὸ τοὺς ὀλίγους τουρκικοὺς τάφους, ποὺ ὑπῆρχαν γύρω τοῦ κτίσματος, εὑρέθησαν χριστιανικοὶ τάφοι τῆς λαϊκῆς τάξεως, βυζαντινῆς ἐποχῆς, ποὺ κατελάμβαναν τόσην ἔκτασι, ὅπως διεπιστώθη ἀπὸ μετέπειτα ἐκσκαφάς, ὥστε νὰ σχηματισθῆ ἡ πεποίθησις, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ βυζαντινῆς νεκρουπόλεως.

Δὲν εἶναι ὀλίγαι αἱ τουρκικαὶ νεκρουπόλεις τῆς Σταμπούλ, δύο δὲ εἶχαν ἀρχίσει νὰ σχηματίζωνται κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὸν Πορθητή. Ὑπῆρχε, ὅπως εἶναι γνωστό, ἐπὶ Βυζαντινῶν μουσουλμανικὸ νεκροταφεῖο στὴν Πόλη, ὅπως, ἐξ ἄλλου, καὶ τουρκικὸ τζαμὶ εἰς τὸ σημερινὸ Σέχρεμενη τῆς Σταμποὺλ καὶ τὸ ὁποῖο πρῶτον ἐπεσκέφθη ὁ Πορθητής, ὅταν μετὰ τὴν ἅλωσι εἰσῆλε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστὸν ποῦ εὑρίσκετο, κατά τινα δὲ τουρκικὴν πηγήν μουσουλμανικὸ νεκροταφεῖο, κατὰ τὴν βυζαντινὴ ἐποχή, ὑπῆρχε πέραν τῆς περιοχῆς τῶν Βλαχερνῶν καὶ εἶχαν ταφῆ σ' αὐτὸ 26 μαθηταὶ τοῦ Προφήτη Μωάμεθ, ποὺ μετεῖχαν. τὸν 7ον αἰῶνα, τῆς ἀραβικῆς ἐπιδρομῆς ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πάντως τὸ πρῶτον γνωστὸ τουρκικὸ νεκροταφεῖο εἶναι ἕνα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Κάτω Βοσπόρου. Ἤρχισε νὰ σχηματίζεται τὸ 1552. Σ' αὐτὸ ἐτάφησαν Τοῦρκοι τοῦ στρατοῦ τοῦ Πορθητοῦ, ποὺ ἀποβιβάσθηκαν στὴν ἀναφερομένη ἀκτή, ὅπου ἐκτίζετο εἰς τὸ στενώτερο σημεῖο τοῦ Βοσπόρου, νέο τουρκικὸ φρούριο, τὸ σημερινὸ Ρούμελη Χισάρ. Εἶχαν φονευθῆ σὲ αἰφνιδιασμὸ τῶν Βυζαντινῶν. Νεκρούπολις ἀπὸ πολλοῦ —τὸ πρῶτο αὐτὸ τουρκικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πόλης—ἐκτείνεται σὲ γραφικὴ ἀκτή, τώρα δὲ θάπτονται σ' αὐτὸ ὡρισμένοι μόνον Τοῦρκοι καὶ ἐτάφη ἐκεῖ τελευταίως ὁ Τοῦρκος ποιητὴς Γιαγχιᾶ Κεμάλ. Δεύτερο ἀπὸ τὰ παλαιότερα τουρκικὰ νεκροταφεῖα τῆς Πόλης, εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἤρχισε νὰ σχηματίζεται ἔξω τοῦ χερσαίου τείχους κατὰ τὴν διάρκεια τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὸν Πορθητή. Ἐθάπτοντο σ' αὐτὸ ὅσοι ἐφονεύοντο, γενίτσαροι καὶ ἄλλοι, στὰς διαφόρους ἐφόδους των. Καὶ ἀτελείωτα τουρκικὰ νεκροταφεῖα σχηματίσθηκαν ἔκτοτε ἔξω τοῦ χερσαίου βυζαντινοῦ κάστρου. Ἐκτείνονται ἀπὸ τῆς Πύλης τῆς Πηγῆς, τοῦ Σηλυβρῆ Καποὺ τῶν Τούρκων, ἐντεῦθεν τοῦ βυζαντινοῦ νεκροταφείου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Μπαλουκλῆ) μέχρι τῶν Βλαχερνῶν, τὰ περισσότερα δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι σὲ ἀθλία κατάστασι, ποὺ δὲν δείχνει, βέβαια, πολιτισμό. Ἀπέραντο ἐπίσης εἶναι δάσος ἀπὸ κυπαρίσσια ὅπως τὰ βυζαντινά, τὸ τουρκικὸ νεκροταφεῖο τοῦ Καρατζᾶ Ἀχμὲτ τοῦ Σκουτάρεως τῆς μικρασιατικῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐθάπτοντο ἄλλοτε

οἱ οὐλεμάδες, οἱ Τοῦρκοι αὐτοὶ θεολόγοι τοῦ Ἰσλάμ. Τρομερὰ ὅμως ἀπεριποίητη εἶναι καὶ ἡ τουρκικὴ αὐτὴ νεκρούπολις, ἐνῶ εὐπαρουσίαστο, καὶ κυριαρχεῖ σ' αὐτὸ τὸ μάρμαρο, εἶναι τὸ ἐκεῖ νεκροταφεῖο τῶν Ἑβραίων Τούρκων, τῶν γνωστῶν ὡς «ντονμέδων». Γραφικώτερη ὅμως ὅλων εἶναι ἡ νεκρούπολις τοῦ Ἐγιούπ. Ἐκτείνεται στὰ ὑψώματα τοῦ Κερατίου Κόλπου, ἐκεῖ, ὅπου ἀρχίζει νὰ σχηματίζεται τὸ «κέρας», ποὺ ἔδωσε τὸ ὄνομα στὸν ἱστορικὸν αὐτὸν κόλπον, τὴν Ἀργυρολίμνη τῶν Βυζαντινῶν ποιητῶν. Ἀπὸ τὴν νεκρούπολι αὐτή, ποὺ συγκινοῦσε τὸν Πιὲρ Λοτῆ, ἔχει κανεὶς ὡραία θέα τῆς Πόλης καὶ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου πίσω ἀπὸ τὰ ὑψώματα τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου. Ἐκεῖ, στὸ Ἐγιούπ, κατά τινα τουρκικὴν παράδοσι, φονευθεὶς ἐτάφη τὸν 7ον αἰῶνα ὁ Ἐγιοὺπ Ἐνσαρί, σύντροφος τοῦ Προφήτη τοῦ μουσουλμανισμοῦ, ποὺ μετεῖχε καὶ αὐτῆς τῆς ἀναφερθείσης ἀραβικῆς ἐπιδρομῆς ἐναντίον τοῦ Βυζαντίου. Δὲν εἶναι ἱστορικῶς γνωστόν, ποῦ ἐτάφη ὁ Ἐνσαρί, ἡ παράδοσις δὲ ὅτι ἐτάφη στὸ σημερινὸ Ἐγιούπ, στὸ ἔξω τοῦ χερσαίου τείχους Κοσμίδιο τῶν Βυζαντινῶν, προέρχεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὴν πολιορκία τῆς Πόλης ἀπὸ τὸν Πορθητή, ὅταν ὁ στρατός του ἤρχισε νὰ ἀπογοητεύεται ἀπὸ τὰς ἀκάρπους ἐφόδους του, ὁ σεΐχης Ἄκ Σεμσεδδίν, εὐνοούμενος τοῦ Πορθητοῦ, τὸν ὁποῖον καὶ συνώδευε, διέδωσε, πρὸς ἐνθάρρυνσι τοῦ στρατοῦ καὶ τόνωσι τοῦ μουσουλμανικοῦ φανατισμοῦ, ὅτι εἶδε στὸν ὕπνο του ἄγγελον τοῦ Ἀλλάχ, ὁ ὁποῖος τοῦ ὑπέδειξε ποῦ ἐκεῖ πλησίον. ἔξω ἀπὸ τὸ ἀμυνόμενο κάστρο, εἶναι ὁ τάφος τοῦ Ἐγιοὺπ Ἐνσαρί.

Πλεῖστα ὅσα, ἐξ ἄλλου, ἦσαν καὶ εἶναι τὰ τουρκικὰ νεκροταφεῖα ἐντὸς τῆς πόλεως, ὄχι δὲ μόνον εἰς τὰ γύρω διαφόρων τζαμιῶν, ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν πλέον. Μέχρι πρὸ ἑνὸς περίπου αἰῶνος ἐπιτρέπετο ἡ ταφὴ ἐντὸς τῆς πόλεως. Ἀπηγορεύθη τὸ 1866 κατὰ τὴν διάρκεια μεγάλης, θανατηφόρου ἐπιδημίας χολέρας εἰς τὴν Πόλη. Ὡρισμένα μόνον πρόσωπα ἐπετρέπετο ἔκτοτε μέχρι πρὸ ἡμίσεος αἰῶνος νὰ ταφοῦν εἰς νεκροταφεῖο ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ αὐτὸ συνέβαινε καὶ εἰς τὴν νεκρούπολι, τὴν παραπλεύρως τοῦ μοντέρνου γιὰ τὴν ἐποχή του μαυσωλείου τοῦ Μαχμοὺτ τοῦ 2ου, σουλτάνου κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασι τοῦ 21. Τὰ κυριώτερα ἀπὸ τὰ νεκροταφεῖα αὐτὰ εἶναι τῆς ὁδοῦ Ντιβὰν Γιολοὺ τοῦ Σταμπούλ, ὅπου τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα ἐθάπτοντο οἱ ἐζίραι καὶ ἄλλαι προσωπικότητες τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπίσης σὲ αὐλόγυρο τζαμιοῦ, τοῦ Ἐγιούπ, ἐτάφη καὶ ὁ Ἐτὲμ πασᾶς, ἀρχιστράτηγος τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων κατὰ τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμο τοῦ 1897, εἰς τὴν ἐπιτυμβία δὲ στήλη τοῦ τάφου του ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρξε ἀρχιστράτηγος εἰς πόλεμον ἐναντίον «ἀντιπάλου», ἐνῶ σὲ ἐπιτυμβίους στήλας παλαιῶν τουρκικῶν τάφων, στὰς ὁποίας ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ «μερχοὺμ»—μακαρίτη—πότε ἀπέθανε καὶ ἡ ὀρᾶσι του, οἱ ἀντίπαλοι ἐὰν ἐπολέμησε ἐναντίον των, ἀναφέρονται ὡς «ἄπιστοι», «γιαβούρηδες» καὶ τελειώνει ἡ ἐπιγραφὴ μὲ τὴν ὑπόδειξι ὁ διαβάτης νὰ προσευχηθῇ, νὰ κάνῃ «φατιχὰ» ὑπὲρ τοῦ ἀειμνήστου.

Μέχρι τοῦ 1926, ὁπότε διὰ νόμου ἀπηγορεύθη τὸ φέσι, αἱ ἐπιτύμβιαι στῆλαι ἀνδρικῶν τουρκικῶν τάφων κατέληγαν σὲ σχῆμα καλύμματος τῆς κεφαλῆς των, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς ποὺ ἔζησαν : σὲ καβοῦκι, σαρίκι ἢ κάλυμμα κεφαλῆς γενιτσάρου, σὲ φέσι δὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ 2ου, ποὺ ἐνεωτέρισε ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν ἀποτελεσμάτων γιὰ τὴν χώρα του τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἀπὸ τὸ σχῆμα δὲ τῶν «καβουκιῶν» καὶ τῶν φεσιῶν, ποὺ εἶχαν τὴν μόδα τους, ὡρισμένες δηλαδὴ ἀλλαγές, γίνεται γνωστὸν πότε ἔζησε ὁ μακαρίτης. Ἀντὶ δὲ καβοῦκι ἢ φέσι, οἱ τάφοι τῶν γυναικῶν εἶναι μὲ ἐπιτυμβίους στήλας, ποὺ καταλήγουν συνήθως εἰς ἡμικύκλιον καὶ εἶναι μὲ ἀνθικὸν διάκοσμον. Μὲ δημαρχιακὴ νεκράμαξα, μὲ καθήμενο παραπλεύρως τοῦ ὁδηγοῦ Χότζα, μὲ σαρίκι, μεταφέρονται τώρα σὲ νεκροταφεῖο οἱ νεκροὶ τῶν ἀπόρων, τῶν ἄλλων δὲ ἡ μεταφορὰ γίνεται μὲ νεκράμαξα ἑλληνικοῦ γραφείου κηδειῶν, ποὺ φροντίζει ἀναλόγως τῆς θρησκείας τοῦ κηδευομένου νὰ εἶναι καὶ τὸ ἐπὶ τῆς νεκραμάξης σύμβολον : Σταυρός, Ἡμισέληνος ἢ τὰ τρίγωνα τοῦ Δαβίδ. Συχνὰ ὅμως τὸ εἶδος τοῦ φερέτρου τοῦ κηδευομένου Τούρκου ἢ μουσουλμάνου, κατόπιν συντόμου προσευχῆς, «ναμὰζ» εἰς τὸ τζαμί, τὸ μεταφέρουν στοὺς ὤμους των μέχρι τῆς νεκροὐπόλεως, πιστοὶ τοῦ Ἀλλάχ, ποὺ παρέστησαν στὴν κηδεία καὶ πλεῖστοι ἄλλοι διάφοροι, ἄγνωστοι, ποὺ ἀπαντοῦν τὴν ἐκφοράν, διότι, ὅπως λέγει ὁ Προφήτης Μωάμεθ : «Ὅποιος μεταφέρει νεκρὸν σαράντα βήματα, βρίσκει συγχώρηση ἕνα ἁμάρτημά του».

Στ. Π.

2. *Ἡ ἐξ Ἑλλήνων καταγωγὴ τοῦ ἀρχιτέκτονος Σινάν.*

Ἐπειδὴ εἰς τὴν καὶ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἀναγνώρισιν τῆς ἐξ Ἑλλήνων καταγωγῆς τοῦ διασήμου ἀρχιτέκτονος Σινὰν «ἐνέχομαι», ὡς ἐμφανίζεται ἐξ ὅσων θὰ γράψω κατωτέρω, καὶ ἐγώ, ἂς μοὶ ἐπιτραπῆ νὰ προσθέσω τὰ ἑξῆς εἰς ὅσα λίαν ὀρθὰ καὶ ἐνδιαφέροντα ἐγράφησαν εἰς τὸ «Βῆμα» τῆς 20ῆς τρέχοντος πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν σχετικῶν διαμαρτυριῶν τῶν Τούρκων.

Εἰς τὴν «Βρετανικὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν» (ἔκδοσις 13η, τόμ. 2ος, σελ. 426, ἄρθρον Architecture) ἀνεγράφετο ὅτι ὁ Σινὰν ἦτο Ἀρμένιος. Ὅπως προκαλέσω διόρθωσιν τῆς ἀνακριβείας ταύτης ἀπηύθυνα τὴν 20 Ἰουλίου 1953 ἐπιστολὴν πρὸς τὴν σύνταξιν αὐτῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ, πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ὁ Σινὰν ἦτο ἑλληνικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐκ γονέων Ἑλληνορθοδόξων (ὡς στρατολογηθεὶς πρὸς κατάταξιν εἰς τὸ «ὀτζάκι» δηλαδὴ εἰς τὸ σῶμα τῶν γενιτσάρων) παρέθετον μετάφρασιν σουλτανικοῦ διατάγματος ὑπὸ ἡμερομηνίαν 7 τοῦ μουσουλμανικοῦ μηνὸς Ραμαζὰν (8 Αὐγούστου 1513), τῆς ὁποίας τὸ κείμενον, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Τούρκου ἱστορικοῦ Ἀχμὲτ Ρεφὶκ βέη, ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Ἐπειδὴ ὁ προϊστάμενος (οὐστὰ) τῶν ἀρχιτεκτόνων τοῦ κράτους μου, δι' ἀναφορᾶς ὑποβληθείσης εἰς τὴν Ὑψηλὴν Αὐλήν μου, ἐξαιρεῖται τὴν ἀπαλ-

λαγὴν τῶν Χριστιανῶν γονέων του, ἤτοι τοῦ Σαρὶ-ὀγλοὺ Ντογαντζῆ, ἐκ τοῦ χωρίου Καϊτζῆ Μπεριγκιόζ, καὶ τῆς Ἐλισὰβ (δηλαδὴ Ἐλισάβετ) Νισὰν-ὀγλοῦ, ἐκ τοῦ χωρίου Οὐρκιούπ, ὡς καὶ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Ἀιρνάζ, ὅπου ἐγεννήθη ὁ ἴδιος, ἁπάντων ἀνηκόντων εἰς τὴν κοινότητα τῶν ραγιάδων ὑπηκόων μου τῆς Καισαρείας, τῶν ὁποίων διετάχθη διὰ προηγουμένου διατάγματός μου ἡ μεταφορὰ εἰς Κύπρον, διατάσσω ὅπως ἅμα τῇ λήψει τοῦ παρόντος διατάγματός μου, καὶ ἐν ᾗ ἀκόμη περιπτώσει περιελήφθησαν εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀπίστων, οἵτινες θὰ ἀποσταλοῦν εἰς Κύπρον, οἱ συγγενεῖς οὗτοι τοῦ ρηθέντος ἀπαλλαγοῦν καὶ ἐφοδιασθοῦν δι' ἀντιγράφου τοῦ παρόντος».

*
* *

Βάσει τῶν ἐν τῷ σουλτανικῷ τούτῳ διατάγματι περιεχομένων, ὡς καὶ ἄλλων σχετικῶν πληροφοριῶν (βλέπε : Ν. Παπάζογλου : «Ὁ ἀρχιτέκτων Σινάν, ἡ καταγωγή, ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ ἐθνικότης του», ὡς καὶ σχετικὰς συμπληρωματικὰς σημειώσεις τοῦ Θεοδότου Χουδαβερδόγλου ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τόμ. 1405, 1938, σελ. 443-460), ὁ Σινάν, γνωστὸς παρὰ τοῖς Τούρκοις ὡς Μιμὰρ Σινάν, δηλαδὴ ὁ ἀρχιτέκτων Σινάν, ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Ἀγιρνάζ, κείμενον οὐχὶ μακρὰν τῆς Καισαρείας. Τὸ ἔτος τῆς γεννήσεώς του δὲν ἀναφέρεται, ἐπειδὴ ὅμως ὡς ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀναφέρεται εἰς ἓν χρονόγραμμα, (δηλαδὴ ἐπίγραμμα, τοῦ ὁποίου τὸ ἄθροισμα τῆς ἀριθμητικῆς ἀξίας ὅλων τῶν γραμμάτων του δίδει μίαν ὡρισμένην χρονολογίαν) εἶναι τὸ ἔτος τῆς Ἐγίρας 996, καὶ ἐπειδὴ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔζησαν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη, πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἐγεννήθη περὶ τὸ ἔτος τῆς Ἐγίρας 896, ἤτοι περὶ τὸ 1491. Κατὰ κάποιον τουρκικὸν ἔγγραφον, ὁ πατήρ του ὠνομάζετο Χρῆστος, κατ' ἄλλο δὲ ἐπίσης τουρκικὸν ἔγγραφον διετέλεσεν ὑπάλληλος τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἐπιφορτισμένος νὰ συνοδεύῃ μέχρι Κωνσταντινουπόλεως τὰ διὰ τὸ σῶμα τῶν γενιτσάρων στρατολογούμενα Χριστιανόπαιδα.

Δὲν εἶναι γνωστὸν πότε ὁ Σινὰν ἠλλαξοπίστησεν ἐπισήμως. Πάντως, φαίνεται ὅτι τοῦτο συνέβη ἐπὶ σουλτάνου Σελὶμ τοῦ Α', τοῦ ἐπιλεγομένου «Γιαβούζ», ἤτοι Σκληροῦ (1512-1520). Ἄγνωστον ἐπίσης εἶναι εἰς ποῖον ὀρτᾶ, δηλαδὴ σύνταγμα ἢ τάγμα, γενιτσάρων ἀνῆκε. Βέβαιον φαίνεται ὅτι τὸ 1516 ὑπηρέτησεν ὡς δόκιμος ἐργάτης κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείαν τῶν Τούρκων. Κατόπιν μετέσχεν εἰς τὰς ἐναντίον τοῦ Βελιγραδίου καὶ τῆς Ρόδου πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ὡς καί, ὡς ἀξιωματικὸς πλέον, εἰς τὴν ἱστορικὴν μάχην τοῦ Μόχατς τῆς Οὐγγαρίας τὸ 1526. Βραδύτερον ἐμφανίζεται ὡς ναυπηγὸς πολεμικῶν πλοίων, προαχθεὶς κατόπιν εἰς τὸν βαθμὸν ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τῆς ἰδιαιτέρας φρουρᾶς τοῦ Σουλτάνου. Ὡς τοιοῦτος ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς ἐκστρατείας ὡς ἀρχηγὸς τοῦ μηχανικοῦ, διευθύνων τὴν κατασκευὴν γεφυρῶν, ὀχυρώσεων καὶ ἄλλων στρατιωτικῶν ἔργων. Τὸ 1534 διωρίσθη πρῶτος ἀρχιτέκτων τῆς σουλτανικῆς Αὐλῆς.

Κατὰ τὸ ἀνωτέρω παρατιθέμενον τουρκικὸν λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας, διηύθυνε τὴν οἰκοδόμησιν 400 περίπου τζαμιῶν μικρῶν καὶ μεγάλων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ μέγα Τέμενος Σουλεϋμανιζέ, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ πλέον δὲ 25 μαυσωλείων (τουρμπέ), 14 ἱμαρετίων (λαϊκῶν συσσιτίων), 8 μεγάλων γεφυρῶν, 33 μεγάρων κ.λπ.

*
* *

Τὰς ἀνωτέρω πληροφορίας, ἐπισυνάψας καὶ σχετικὸν ἰδικόν μου ἄρθρον, σημοσιευθὲν εἰς τὸ «Messager d' Athenes» τῆς 13ης Ἰουλίου 1939, ἀπέστειλα μετὰ τῆς ἀνωτέρω ἀναφερομένης ἐπιστολῆς μου εἰς τὴν «Βρεττανικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν». Εἰς ἀπάντησιν ἔλαβον ἐπιστολὴν τῆς συντάξεως αὐτῆς, εὐχαριστούσης καὶ προσθετούσης ὅτι εἶχεν ἤδη διορθώσει τὴν ἀνακρίβειαν εἰς τὴν τελευταίαν ἔκδοσιν τῆς ἀμερικανοποιηθείσης πλέον Βρεττανικῆς ἐγκυκλοπαιδείας.

Ἀναδιφήσας εἰς ταύτην διεπίστωσα ὅτι εἰς τὸ ἄρθρον Mohamedan Architecture (τόμ. 15ος, σελ. 652) εἶχεν ἀφαιρεθῆ ἁπλῶς ἡ λέξις «Ἀρμένιος». Ἴσως γίνῃ ἡ πλήρης διόρθωσις εἰς νεωτέραν ἔκδοσιν.

Ν. Μοσχόπουλος

3. ***Τί ἀπέμεινε ἀπὸ τὴν περιουσία καὶ ὀργάνωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει.*** (Ἀπόσπασμα περιγραφῆς Ἕλληνος δημοσιογράφου).

Οἱ γύρω τοῦ Πατριαρχείου μαχαλάδες ἔχουν ρημαχθῆ. Ποῦ τὰ ἀνεκάλυψε τὰ χαμένα μέσα εἰς τὰ στενοσόκακα ρωμέϊκα πτωχόσπιτα, τὸ «εὐγενὲς» τουρκικὸν ἔθνος ; Σήμερον, ὑπάρχουν οἰκογένειαι ἄστεγοι, οἰκογένειαι ποὺ στεροῦνται καὶ τοῦ ἐλαχίστου φορέματος καὶ αὐτοῦ τοῦ τεμαχίου ξηροῦ ἄρτου. Αἱ ἐργασίαι των κατεστράφησαν. Ἡ ἀνεργία ἐνέκηψεν ἀμείλικτος. Ὁ Πατριάρχης σκέπτεται νὰ ὀργανώσῃ συσσίτια. Ἀλλὰ μὲ τὰ συσσίτια δὲν τονώνεται ἡ ὁμογένεια, οὔτε ἠμπορεῖ νὰ ἐνθαρρυνθῆ διὰ νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Πόλιν, ἀνάμεσα εἰς καννιβάλους ἀπειλοῦντας ὅτι θὰ τὴν ἀποτελειώσουν.

Ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ ἔχει γίνει ρημαδιό. Ἦρχισεν ὁ ὄχλος καὶ ἀπετελείωσε τὸ ἔργον ὁ στρατός, ὁ φρουρῶν τὸ ἐκεῖ πλησίον Πατριαρχεῖον. Ὁ παιδονόμος ἐρραπίσθη κατ' ἐπανάληψιν, ἐξυλοκοπήθη δὲ ἀγρίως ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς κ. Ντικταμπάνης. Ἀλλ' ἂς προχωρήσωμεν.

Ἡ Βλάγκα ὑπέστη συμφοράν. Ἐκάη ἡ ἐκκλησία καὶ ὅλα τὰ κοινωνικὰ ἱδρύματα. Ἐπὶ 260 οἰκογενειῶν, αἱ διακόσιαι ἔσβυσαν, «ἐπροσφυγοποιήθησαν». Ἡ ἀστυνομία δὲν εἶναι ἀμέτοχος τῆς δόξης τοῦ κατορθώματος. Καὶ ὅμως, κανεὶς δὲν τὴν ἠνώχλησεν ἕως τώρα ! Οἱ ἱερεῖς τῆς κοινότητος ἔχουν ἀπογυμνωθῆ κυριολεκτικά . . .

Τὸ ἔγκλημα τοῦ Σισλῆ δὲν περιγράφεται. Τὸ νεκροταφεῖον αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ πλουσιώτερα εἰς ἐμφάνισιν τοῦ χριστιανισμοῦ. Κοσμεῖται μὲ ἔργα

ἐξαιρετικῆς τέχνης, συσσωρευθέντα εἰς τὸν περίβολόν του, διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Συχνὰ ἔγινε λόγος εἰς τὸν τουρκικὸν τύπον περὶ μεταφορᾶς του ἐκεῖθεν. Ἔτσι, δὲν ἤθελαν νὰ τὸ βλέπουν οἱ Τοῦρκοι. Τοῖς ἦτο κάρφος εἰς τὸν ὀφθαλμὸν καὶ ἰσχυρίζοντο, ὅτι ἐπειδὴ ἐπεξετείνετο ἡ πόλις πρὸς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, ἔπρεπε νὰ ἐκλείψουν τὰ νεκροταφεῖα. Μαζὺ μὲ τὸ νεκροταφεῖον Σισλῆ, εἶχον πάντοτε σχέδιον νὰ καταστρέψουν καὶ τὸν πανύψηλον ναὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος, διότι τὸ χριστιανικὸν αὐτὸ μνημεῖον ἐδέσποζε τῆς πλατείας Ταξὶμ καὶ ὑπερέβαινε κατὰ τὸ ὕψος τὸ ἔναντί του μνημεῖον τῆς Ἀνεξαρτησίας. Ἡ εὐκαιρία ἐδόθη μὲ τὰ γεγονότα τῆς νυκτὸς τῆς 6ης Σεπτεμβρίου. Τὰ γραφεῖα τῆς εἰσόδου ἔχουν καταστραφῆ. Ὁ ἄνω ὄροφος ἐκάη, δὲν ὑπάρχει. Δὲν ἔχει οὔτε στέγην. Τὰ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς εἰσόδου μικρὰ γραφεῖα ἔχουν γίνει λυῶμα. Ὅλα τὰ ἔπιπλα ἔχουν θρυμματισθῆ καὶ ριφθῆ ἔξω. Μία στίβα ἀπὸ κηριά, θυμιατά, καλαμάρια, χαρτιά. Τὰ ἀρχεῖα, τὰ μητρῶα, τὰ βιβλία ἐκάησαν. Ἕλληνες καὶ ξένοι καθ' ὁμάδας σπεύδουν νὰ λάβουν μίαν ἰδέαν τοῦ μεγέθους τῆς καταστροφῆς, ὑπὸ τὰ ἀγριωπὰ βλέμματα τῶν φρουρῶν καὶ τὰ εἰρωνικὰ μειδιάματα τῶν ἑλληνομαθῶν μυστικῶν ἀστυνόμων. Αἱ φωτογραφίαι ἀπαγορεύονται αὐστηρῶς. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ εἴσοδος μὲ φωτογραφικὴν μηχανήν.

Δεξιὰ κοντὰ εἰς τὰ γραφεῖα ὑπάρχουν τρεῖς μαρμάρινοι τάφοι, τῶν οἰκογενειῶν Τσιτούρη, Φακατσέλη, Ἡλιάσκου. Καὶ οἱ τρεῖς ἐδέχθησαν τὸν φόρον θαυμασμοῦ τῶν ἐπιδρομέων. Περισσότερο, ὅμως, ἐδεινοπάθησεν ὁ τάφος τοῦ Ἡλιάσκου. Τὸ φέρετρον τοῦ προσφάτως ἀποβιώσαντος θείου τοῦ διοικητοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος ἐσύρθη ἔξω τοῦ μαυσωλείου. Ἡ σορός, ἀνατραπέντος τοῦ φερέτρου, ἐκυλίσθη εἰς τὸ χῶμα καὶ ἐδέχθη τρεῖς μαχαιριές. Ἀπέναντι, ὀλίγον παρακάτω, ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ζαρίφη ἀπεκεφαλίσθη. Ἡ κεφαλὴ ἐκυλίσθη ἐπάνω εἰς τὰ μάρμαρα τοῦ τάφου. Δὲν ἔμεινε σταυρὸς μαρμάρινος ἢ ξύλινος ποὺ νὰ μὴ τσακισθῆ. Τάφοι ἔχουν ἀνοιγῆ. Κόκκαλα ἐσκορπίσθησαν ἔξω. Πλάκες καλύπτουσαι τάφους ἐτσακίσθησαν. Πόσοι ἦσαν οἱ καννίβαλοι, ἐπὶ πόσας ὥρας εἰργάζοντο καὶ μὲ ποῖα μέσα καταστροφῆς ἦσαν ὡπλισμένοι;

Ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου σταματᾶ νὰ κτυπᾶ ἡ καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἐντὸς τοῦ νεκροταφείου ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως, ἕνα σπάνιον, ἄλλοτε, κομψοτέχνημα. Δὲν ἔμειναν ἀπὸ αὐτὴν παρὰ οἱ τέσσαρες τοῖχοι καὶ ὁ ἑτοιμόρροπος τροῦλλος. Εἰκόνες, ψηφιδωτά, στασίδια, πολυέλαιοι, κηροστάσια, τέμπλον, ἁγία τράπεζα, τίποτε, τίποτε δὲν ὑπάρχει. Ὅλα ἔγιναν στάκτη. Καὶ οἱ τοῖχοι μένουν γυμνοί, μὲ τοὺς σουβάδες. Εἰς τὸ δάπεδον στάκτη καὶ ἀσβέστη. Ἕνα κηροπήγιον μόνον καμμένον καὶ τσακισμένον. Τί ἀπέγινε τὸ περιεχόμενον τοῦ ναοῦ; Οἱ τοῖχοι ἀπὸ ἔξω καὶ ἀπὸ μέσα εἶναι μαυρισμένοι. Μία σκάλα εἶναι πεταμένη ὀπίσω ἀπὸ τὸ ἱερόν. Ἦτο πολὺ χρήσιμος εἰς τοὺς ἐπιδρομεῖς. Τὰ πλήθη σταυροκοποῦνται. Ὅλοι σπεύδουν νὰ ἴδουν τί ἀπέγι-

ναν οἱ τάφοι τῶν ἰδικῶν των. Καὶ ὅλοι εἶναι δηωμένοι.—Τί μᾶς ἀπέμεινε πλέον, λέγουν, ὅταν οὔτε αὐτοὶ οἱ τάφοι ἔχουν διασωθῆ ;

Εἶδα ἄνδρες καὶ γυναῖκες νὰ κλαίουν ἐπάνω εἰς τοὺς ρημαγμένους τάφους. Εἶδα καὶ ξένους νὰ δακρύζουν.

Παντοῦ χαλάσματα. Οἱ τάφοι τῆς οἰκογενείας Νεγρεπόντη, τῆς οἰκογενείας Κοπάση ρημαδιό. Τόση ἦτο ἡ μανία τῶν φοιτητῶν τοῦ κ. Μεντερές, ὥστε καὶ μάτια ἀκόμη ἀπὸ φωτογραφίας νεκρῶν ἔβγαλαν καὶ κόκκαλα ἐσκόρπισαν ἔξω καὶ εἰς πολλοὺς τάφους ἐκόπρισαν !

Τὸ ὀστεοφυλάκιον τοῦ Σισλῆ, τὸ παλαιόν, τὸ ὄπισθεν τοῦ ναοῦ, ἔχει καῆ. Μόνον οἱ τοῖχοι του μένουν καὶ μέσα ἕνας σωρὸς ὀστῶν.

Τὸ νέον ὀστεοφυλάκιον ἠκολούθησε τὴν τύχην τοῦ παλαιοῦ. Τὸ πῦρ εἶχε τοποθετηθῆ εἰς τὸ ὑπόγειον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ εἰσόγειον. Ἐντὸς αὐτοῦ, ὑπῆρχεν ἡ σορὸς ἑνὸς Σέρβου, ἑτοίμη, ἐντὸς φερέτρου, νὰ ἀποσταλῆ διὰ νὰ ταφῆ εἰς τὴν Σερβίαν. Καὶ αὐτὴν τὴν ἀπετέφρωσαν οἱ κανίβαλοι. Παραμένει μόνον ἡ κεφαλή. Τὸ θέαμα εἶναι μακάβριον.

Πολλοὶ ξένοι πρόξενοι ἔσπευσαν εἰς Σισλῆ καὶ ἐξέφρασαν τὸν ἀποτροπιασμόν των διὰ τὸ ἀνοσιούργημα. Ὁ Ρῶσσος πρόξενος ἔλαβε πολλὰς φωτογραφίας συμπληρώνων τὴν συλλογήν του. Ὁμολογουμένως εἰργάσθη πολὺ καλά, πρὸς δόξαν τοῦ δυτικοῦ κόσμου.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἑλβετοὶ ἐξεπλήρωσαν τὸ καθῆκον των ἔναντι, τῆς ἀνθρωπότητος. Συνεργεῖον ἑλβετικὸν ἔλαβε φωνοληψίαν τῶν κραυγῶν τοῦ μαινομένου ὄχλου κατὰ τὴν τραγικὴν νύκτα.

4. *Αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς τὸν Εὔξεινον.*

Ἡ Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν φιλοξενεῖ κατ' αὐτὰς τὴν Βουλγαρίδα ἀρχαιολόγον δνίδα Λιούμπα Ὀγκνένοβα, ἡ ὁποία ἀφοῦ συνειργάσθη ὀλίγον μὲ τοὺς Γάλλους συναδέλφους της εἰς τὴν ἀνασκαφικὴν ἔρευναν τῆς Δήλου, ἀποβλέπει ἤδη νὰ ὁλοκληρώσῃ εἰς τὰ Μουσεῖα καὶ τὰς Βιβλιοθήκας τῆς χώρας μας μελέτην διὰ τὴν συγγραφὴν ἔργου περὶ τῶν θωράκων ποὺ φοροῦσαν οἱ ἀρχαῖοι Θρᾷκες πολεμισταί. Ἐξ ἀνακοινώσεως τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ καθηγητοῦ τῆς Σορβόννης κ. Ζὼρζ Ντώ, οἱ ἐπιστημονικοὶ κύκλοι τῆς Ἑλλάδος ἐπληροφορήθησαν τελευταίως, ὅτι ἡ δνὶς Λ. Ὀγκνένοβα ἠδυνήθη πρό τινος νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι ἑλληνικὴ ἡ ἐπιγραφή, ποὺ ἐθεωρεῖτο ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὡς τὸ μονα δικὸν γραπτὸν μνημεῖον τῆς ἀρχαίας Ἰλλυρικῆς γλώσσης. (ποῦ ;)

Ἀπὸ τὴν δνίδα Λ. Ὀγκνένοβα ἐζητήσαμεν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Καθημερινῆς» συνέντευξιν, ὅταν ἐπληροφορήθημεν ὅτι ἡ Βουλγαρὶς ἀρχαιολόγος εἶχε συμμετάσχει κατὰ τὸ 1939 εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς ἄλλοτε ἑλληνικῆς πόλεως Μεσημβίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τῆς ὁποίας ὁ ἀφελληνισμὸς ἤρχισεν εὐθὺς μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν τῆς γειτονικῆς Ἀγχιάλου τὸ 1906 μὲ τὸ

κλείσιμον ὅλων τῶν ἑλληνικῶν σχολείων της. Ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς πόλεως αὐτῆς ἐκτίθεται λεπτομερῶς εἰς τὸ ἔργον τοῦ Μαργαρίτου Κωνσταντινίδου. «Ἡ Μεσημβρία τοῦ Εὐξείνου» (τόμος πρῶτος), τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη τὸ 1945 μὲ ἐπιμέλειαν τοῦ ἐκ Μεσημβρίας καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γεωργίου Μέγα καὶ συνεργασίας τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Βυζαντολογικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν καθηγητοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Γεωργίου Σωτηρίου, τῆς διευθυντρίας τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν κ. Εἰρ. Βαρούχα Χριστοδουλοπούλου καὶ τοῦ δ)ντοῦ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν κ. Μαρκέλλου Μίτσου. Ὁ δνὶς Ὀγκνένοβα ὁμιλεῖ μὲ εὐγενικὴν ἐγκαρδιότητα καὶ ἀπαντᾶ μὲ ἐπιστημονικὴν εὐσυνειδησίαν εἰς κάθε ἐρώτησίν μας.

Συμφώνως πρὸς τὰς πληροφορίας τῆς νεαρᾶς Βουλγαρίδος ἀρχαιολόγου, αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Μεσημβρίας διεξάγονται ὑπὸ τῆς «Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν» μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ Μπούργκας (Πύργου), διευθύνονται δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Ἰβὰν Βενεντίκωφ.

«Ἡ Μεσημβρία[1] εἶναι κτισμένη ἐπὶ ὑψηλῆς καὶ ἀποκρήμνου χερσονησῖδος, ἡ ὁποία ἔχει ἔκτασιν περίπου 600×200 μέτρων καὶ συνδέεται μὲ τὴν στερεὰν διὰ στενωτάτου ἰσθμοῦ μήκους χιλίων περίπου βημάτων. Ὅπως σημειώνει ὁ Μαργαρίτης Κωνσταντινίδης ὁ ἰσθμὸς αὐτὸς εἶναι τόσον ζστενὸς ὥστε ἐνίοτε, ἐν καιρῷ σφοδρᾶς τρικυμίας τῆς Μαύρης θαλάσσης, τὰ κύματα ὑπερπηδοῦν αὐτὸν καὶ μεταβάλλουν τὴν Μεσημβρίαν εἰς νῆσον.

Κατὰ τὸ 1959, αἱ ἀνασκαφαί, ποὺ διευθύνει ὁ κ Βενεντίκωφ, διεξήχθησαν εἰς τὴν αὐλὴν ἑνὸς σχολείου τῆς Μεσημβρίας, ἀπεκαλύφθησαν δὲ εἰς αὐτὴν δύο στρώματα ἐρειπίων τῆς Τουρκοκρατίας, τὰ ἐρείπια μιᾶς βυζαντινῆς ἐκκλησίας, τοῦ 9ου ἢ 10ου αἰ. καὶ κάτωθεν αὐτῶν ἐρείπια τῆς ρωμαϊκῆς καὶ τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς ὡς καὶ θραύσματα ἀγγείων τοῦ 6ου π.Χ. αἰ.

«Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν διὰ τὰς ἀρχαιότητας τῆς Μεσημβρίας ἐξεδηλώθη εὐθὺς μετὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον, κατέστησαν μεγαλύτερον πρὸ τριετίας, ὅτε διὰ νόμου ἐχαρακτηρίσθη ὁλόκληρος ἡ πόλις ὡς διατηρητέον μνημεῖον καὶ ἀπηγορεύθη ἡ ἀνέγερσις νέων κτιρίων ὡς καὶ πᾶσα μετατροπὴ τῶν παλαιῶν. Σκοπὸς τοῦ ἐν λόγω νόμου εἶναι νὰ διατηρήση ἡ Μεσημβρία τὸν χαρακτῆρα ποὺ εἶχε κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα καὶ νὰ προβάλλεται αὕτη ὡς εἶδος Μουσείου τόσον διὰ τουριστικοὺς ὅσον καὶ δι' ἐπιστημονικοὺς λόγους.

«Μὲ τὰς ἀνασκαφὰς καὶ ἐρεύνας ποὺ ἤρχισαν τὸ 1946 εἰς τὰς ἀνοικτὰς περιοχὰς τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν δυτικῶς τοῦ ἰσθμοῦ ἔκτασιν, ὅπου ἀπεκαλύφθη νεκροταφεῖον τῆς μετὰ τὸν Μέγα Ἀλέξανδρον περιόδου, διεπιστώθη,

---

1. Βλ. καὶ Ἀρχ. Θρ. Θησ. τ. Στ' περὶ Μεσημβρίας, τοῦ ἰδίου, μελέτη συντομωτέρα δημοσιευθεῖσα εἰς τὴν Γεργεστέαν Ἑλλην. ἐφημ. «Ἡμέρα» καὶ τόμος 21ος. Ἡ Μεσημβρία παρ' Εὐξείνῳ σ. 6—24.

μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ἡ Μεσημβρία εἶχε σημειώσει ἀκμὴν κυρίως κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους καὶ ἐπεβεβαιώθη ἡ σχέσις της μὲ τὰ Μέγαρα, ποὺ ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Στράβωνα («Μεσημβρία, Μεγαρέων ἄποικος» Γεωγρ. 7,319) διὰ τῆς ἀνευρέσεως πολλῶν Μεγαρικῶν σκύφων. Ἂς σημειώσωμεν σχετικῶς, ὅτι, κατὰ τὸν καθηγητὴν κ. Γ. Μέγαν, ἀπὸ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις περὶ ἱδρύσεως τῆς ἑλληνικῆς Μεσημβρίας Παναγίας εἶναι «Μεγαριώτισσα» κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀποικία αὐτὴ ἱδρύθη περὶ τὸ 520 π.Χ. ὑπὸ Μεγαρέων, ἀλλὰ βραδύτερον, τὸ 493 π.Χ. προσῆλθον εἰς αὐτὴν καὶ ἄποικοι ἐκ τῆς μεγαρικῆς Χαλκηδόνος. Κατὰ τὸν κ. Μέγαν, ἄξιον σημειώσεως εἶναι καὶ τὸ ὅτι τὸ ἐπώνυμον τῆς πολιούχου τῆς Μεσημβρίας Παναγίας, εἶναι «Μεγαριώτισσα». Ὁ Ἡρόδοτος (6.33) ἀναφέρει ὅτι ἡ Μεσημβρία ἱδρύθη ὑπὸ Βυζαντίων καὶ Καλχηδονίων, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἰωνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ δνὶς Λ. Ὀγκνένοβα μᾶς εἶπεν ὅτι αἱ ἐνδείξεις τῶν τελευταίων ἀνασκαφῶν ἐνισχύουν τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ Μεσημβρία ἐκτίσθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος. Εἰς τὴν περιοχήν της ὅμως εὑρέθησαν καὶ ἀρχαιότερα ἐρείπια τῆς ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ, τοῦ 11ου π.Χ. αἰῶνος.

Μέγα ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ Μεσημβρία καὶ διὰ τὰς βυζαντινὰς ἐκκλησίας της, διὰ τὴν προστασίαν τῶν ὁποίων ἐλήφθησαν τελευταίως σοβαρὰ μέτρα ὕστερα ἀπὸ τὴν πολυετῆ ἐγκατάλειψιν τῶν περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν.

Λεπτομερείας περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Μεσημβρίας θὰ δημοσιεύσῃ ἡ Βουλγαρὶς ἀρχαιολόγος εἰς τὸ ὑπὸ ἐκτύπωσιν προσεχὲς τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὴν δνίδα Λ. Ὀγκνένοβα αἱ σπουδαιότεραι μεταπολεμικαὶ ἀνασκαφαὶ τῆς Βουλγαρίας διεξήχθησαν εἰς τὸ Καράνοβο, ὅπου ἀπεκαλύφθησαν ἐπὶ λόφου ὕψους 14 μέτρων ἀρχαιότητες περίπου τοῦ 4000 π.Χ. αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸν ἴδιον χαρακτῆρα μὲ τὰς ἀποκαλυφθείσας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Μιλόϊτσιτς εἰς τὴν Ἄργισσαν Θεσσαλίας.

Ὅλαι αἱ μεγάλαι ἀνασκαφαὶ τῆς Βουλγαρίας διεξάγονται ἀπὸ τὸ «Ἰνστιτοῦτον Ἀρχαιολογίας τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν». Παραλλήλως ὅμως μὲ αὐτὰς διενεργοῦν μικροτέρας ἀνασκαφὰς καὶ οἱ διευθυνταὶ τῶν Ἀρχαιολογικῶν Μουσείων διαφόρων περιοχῶν.

Προϊστορικῆς ἐποχῆς σημαντικὰ εὑρήματα σύγχρονα μὲ τὰ τοῦ Καράνοβο ἦλθον εἰς φῶς μεταπολεμικῶς καὶ διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Ἰνστιτούτου εἰς Ροῦσε. Κλασικῆς ἀρχαιότητος μνημεῖα καὶ ἐρείπια ἀπεκάλυψαν μετὰ τὸν πόλεμον οἱ Βούλγαροι ἀρχαιολόγοι ἐκτὸς τῆς Μεσημβρίας εἰς τὴν Σευθόπολιν, εἰς τὴν πρὸ τοῦ πολέμου ρουμανικὴν πόλιν Ἀμπρίτους, εἰς τὴν Σωζόπολιν, τῆς ὁποίας ἀπεκαλύφθη τὸ ἀρχαῖον νεκροταφεῖον, εἰς τὸ Καζανλίκ, ὅπου εὑρέθη ὡραῖος ἑλληνιστικὸς τάφος μὲ ζωγραφικὰ παραστάσεις καὶ εἰς ἄλλους τόπους. Μεσαιωνικῆς ἐποχῆς ἀρχαιότητες ἠρευνήθησαν τελευταίως εἰς Πλίσκα, Πρεσλάβ, Τέρνοβο καὶ εἰς ἄλλας πόλεις.

Μὲ τὰς πληροφορίας τῆς Λίδος Λ. Ὀγκνένοβα περὶ Μεσημβρίας ἐπιβεβλημένον εἶναι νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι εἰς τὴν ἑλληνικὴν αὐτὴν πόλιν τοῦ Εὐξείνου ἐγεννήθησαν μεταξὺ ἄλλων ὁ ἐκ τῶν σπουδαίων Φιλικῶν Κυριάκος Κουμπάρης καὶ ὁ ποιητὴς Γεώργιος Δελῆς [1].

Οἱ πρόσφυγες τῆς Μεσημβρίας, οἱ ὁποῖοι μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1924 δι' ἑλληνικοῦ ἀτμοπλοίου, δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Νεϋγύ, ἵδρυσαν τὴν Νέαν Μεσημβρίαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Θεσσαλονίκης, μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ ἀσχολοῦνται ἔκτοτε μὲ τὴν γεωργίαν. Μὲ δωρεὰν τοῦ κ. Κυριάκου Δαμάσκου ἐκτίσθη τελευταίως εἰς αὐτὴν κτίριον Γυμνασίου καὶ μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ δόκτορος τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μιλάνου κ. Χαρ. Ἀρβανιτίδη ἱδρύθη εἰς τὴν νέαν πατρίδα τῶν Μεσημβριανῶν καὶ βιβλιοθήκη. Εἰς τὸν κ. Ἀρβανιτίδην ὀφείλεται ἐπίσης καὶ ἡ συγκέντρωσις τοῦ λαογραφικοῦ θησαυροῦ τῆς Μεσημβρίας τοῦ Εὐξείνου, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ ἐκδοθῇ προσεχῶς εἰς ἰδιαίτερον τόμον.

17 Ἰαν. 1960 ***Μ. Παρασκευαΐδης***

5. ***Ἱστορικὸν ἔγγραφον.***

Τὸ κάτωθι ἔγγραφον εἶναι ἱστορικὸν ἀφορᾷ δὲ εἰς τὴν προσπάθειαν ἀποκαταστάσεως 600 περίπου οἰκογενειῶν ἐκ Στενιμάχου μετὰ τὸν διωγμὸν τῶν Ἑλλήνων βορείου Θράκης κατὰ τὸ 1906 καὶ τὴν μετανάστευσιν αὐτῶν εἰς Ἑλλάδα. Τὸ ἔγγραφον ὑπογράφουν ὁ Ἰ. Ἀβράσογλου, ὁ ἀρχαιολόγος Χρ. Τσούντας καὶ ὁ Στέφ. Παπαθεοφίλου, φονευθεὶς εἰς Κιλκὶς ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ ὁ ἱερεὺς Σ. Κόντος, Στενιμαχῖται.

Π ρ ὸ ς

τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Σ. Ὑπουργεῖον

Κ ύ ρ ι ε Ὑ π ο υ ρ γ έ,

Οἱ ἐκ Στενιμάχου τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας εἰς Ἑλλάδα κατελθόντες πρόσφυγες λαμβάνουσι τὴν τιμὴν νὰ καθυποβάλωσιν τὰ ἑξῆς :

Ἐπειδὴ ἡ ἐγκατάστασις ἡμῶν εἰσέτι δὲν ἐπετεύχθη, διότι δὲν ὑπάρχουσι δημόσια κτήματα κατάλληλα διὰ τὰ εἴδη τῆς καλλιεργείας (γεωργίαν, δενδροκομίαν, καπνοπαραγωγὴν καὶ πρὸ πάντων σηροτροφίαν), τὰ ὁποῖα μετερχόμεθα, ἕνεκα τούτου, καθ' ὑπόδειξιν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ἐπιτροπὴ ἐξ ἡμῶν μεταβᾶσα εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λεβαδείας ἐξήτασε μοναστηριακά τινα κτήματα καὶ ἐξέλεξεν ἐξ αὐτῶν ὡς κατάλληλα δι' ἡμᾶς τὰ δύο συνεχόμενα κτήματα «Τσουκαλάδες-Λυκούρεσι» καὶ «Καρακόλιθον-Τσέρεσι», ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν α'. ἀνήκει τῇ Ἱ. Μονῇ τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ δὲ β'. ἀνήκει τῇ Ἱ. Μονῇ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ.

1. Ὁ Γ. Δελῆς ἀπέθανε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν στὴν Κηφισιὰ καὶ εἶναι θαμμένος ἐκεῖ, γειτονιὰ μὲ τὸν Γ. Δροσίνη.

Τὰ δύο ταῦτα κτήματα ὁμοῦ ἔχουσιν, ὅπως προχείρως ὑπελόγισεν ἡ ἐπιτροπὴ μετὰ τοῦ συνοδεύσαντος αὐτὴν διευθυντοῦ τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ Λεβαδείας κ. Δεκάζου, ἔκτασιν ἐπαρκοῦσαν διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἑξακοσίων (600) περίπου γεωργικῶν οἰκογενειῶν ἐκ Στενιμάχου, αἵτινες εὑρίσκονται νῦν ἐνταῦθα.

Αἱ γαῖαι αὗται δὲν εἶναι πρώτης ποιότητος καὶ σήμερον δὲν καλλιεργοῦνται, ἀλλ' ἐνοικιάζονται ἀμφότερα τὰ κτήματα ὡς βοσκαὶ ἀντὶ 15 περίπου χιλιάδων δρχ. ἐτησίως. Ἀλλ' εἴμεθα βέβαια, ὅτι, ἐὰν παραχωρηθῶσιν εἰς ἡμᾶς μὲ τὸ δικαίωμα τῆς διηνεκοῦς ἐμφυτεύσεως, διὰ τῆς καλλιεργείας ἡμῶν θ' αὐξήσωμεν τὰς προσόδους αὐτῶν, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ πληρώνωμεν τακτικῶς τὸν ἐτήσιον κανόνα, τὸν ὁποῖον ἠθέλομεν ὁρίσει ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν εἰρημένων Μονῶν.

Διὰ τὴν παραχώρησιν τῶν ἀνωτέρω κτημάτων ὑπεβάλομεν ἤδη αἴτησιν εἰς τὸ Σ. Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Ἐπειδὴ ὅμως σχεδὸν πάντες οἱ ἐνταῦθα πρόσφυγες Στενιμαχῖται εἶναι ἄποροι, ἀνάγκη νὰ χορηγηθῶσι καὶ εἰς αὐτοὺς τὰ πρὸς ἐγκατάστασιν ἀπαιτούμενα ἔξοδα συμφώνως πρὸς τὸν νόμον ΓΣΒ΄. τῆς 7 Ἀπριλίου 1907, ὅστις ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον δι' ἑκάστην οἰκογένειαν ποσὸν 3 χιλιάδων δραχμῶν περίπου.

Ἕνεκα ὅμως τῆς οἰκονομικῆς στενοχωρίας τοῦ Δημοσίου καὶ στηριζόμενοι εἰς τὴν ἐργατικότητα καὶ λιτότητα ἡμῶν νομίζομεν, ὅτι δυνάμεθα νὰ περιορίσωμεν τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς χιλίας μὲν δρχ. κατ' οἰκογένειαν δι' οἰκοδομὴν οἰκίας, εἰς 400 δὲ δραχμὰς δι' ἀγορὰν ζῴου καὶ σπόρου, πλὴν τῆς διατροφῆς ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ποσὸν τῶν 1400 δρχ. δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ χορηγηθῇ ὅλον ἀπὸ τοῦδε, διότι δύναται ἡ Σ. Κυβέρνησις, ἐὰν ἐγκρίνῃ, νὰ οἰκοδομήσῃ κατὰ τὸ παρὸν μόνον πρόχειρά τινα παραπήγματα πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες θὰ ἐκχερσώσωσι τὰ κτήματα καὶ θὰ σπείρωσι τὸ φθινόπωρον, τὸ προσεχὲς δ' ἔτος νὰ οἰκοδομηθῶσιν αἱ οἰκίαι ἢ ὅλαι ἤ, ἐν ἀνάγκῃ, τὸ ἥμισυ αὐτῶν, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ τὸ μεθεπόμενον ἔτος.

Ἐπειδή, Κύριε Ὑπουργέ, διὰ τοῦ προτεινομένου τρόπου ἐγκαταστάσεως ἡμῶν καὶ ἡ Σ. Κυβέρνησις οὐ μόνον ταχέως, ἀλλὰ καὶ ὁπωσοῦν εὐχερῶς θέλει ἀπαλλαγῆ μεγάλου βάρους καὶ ἡμεῖς ὄχι μόνον θὰ σωθῶμεν ἐθνικῶς ἐγκαθιστάμενοι μονίμως ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ θ' ἀποβῶμεν, ὅπως ἐλπίζομεν, χρήσιμοι πολῖται μεταβάλλοντες χέρσους γαίας εἰς προσοδοφόρους, ἕνεκα τούτου παρακαλοῦμεν, ὅπως δεχθῆτε εὐμενῶς τὴν αἴτησιν ἡμῶν ταύτην καὶ ἐνεργήσητε ὅ,τι δεῖ πρὸς ταχυτέραν λύσιν τοῦ ζητήματος τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἔχομεν ἀνάγκην ὁλοκλήρου τοῦ θέρους πρὸς ἐκχέρσωσιν τῶν γαιῶν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, Κε Ὑπουργέ, παρακαλοῦμεν Ὑμᾶς, ἂν τυχὸν δὲν ἐγκρίνητε τὸ ὑποβαλλόμενον μέτρον, νὰ εὐαρεστηθῆτε καὶ ὑποδείξητε ἡμῖν λύσιν τινὰ τοῦ ζητήματος, εἰς τὴν ὁποίαν προθύμως θέλομεν ὑπακούσει, ἀρκεῖ μόνον νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζῃ ἡμῖν ἀποκατάστασιν

ἀνεκτήν, διὰ τῆς ὁποίας νὰ δυνηθῶμεν καὶ τὸν ἄρτον ἡμῶν νὰ ἐξασφαλίσωμεν διὰ τῆς ἐντίμου ἐργασίας καὶ τὰς πρὸς τὴν Μητέρα Ἑλλάδα ὑποχρεώσεις, δι' ὅσα ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστη, νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐκπληρώσωμεν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν ἐκ Στενιμάχου προσφύγων
Εὐπειθέστατοι
Σ. Κόντος, Χρ. Τσούντας. Ἰ. Ἀβράσογλους Στέφ. Παπαθεοφίλου

Σημ. Διευθ. Ὁ ***Ἰ. Ἀβράσογλους στρατηγός***, σημειώνει εἰς συνημμένον χαρτίον μὲ μολύβι τὰ ἑξῆς: «Τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1882 ἐτελέσθη ἁγιασμὸς ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Ταξιαρχῶν ἐφοῦ κατεβλήθησαν τὰ θεμέλια τῆς Κεντρικῆς Ἑλλην. σχολῆς, ἔμπροσθεν τῆς θύρας τῆς ἐκκλησίας. Ἑκατέρωθεν δὲ τῆς Τραπέζης ἐκυμάτιζον ἑλληνικαὶ σημαῖαι αἵτινες μετὰ τὴν τελετὴν ἐνεπήγησαν ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ ἐν θέσει περιόπτῳ. Ὁ λαὸς ὑψωθεισῶν τῶν Ἑλλην. σημαιῶν κατέχεται ὑπὸ ἀκράτου ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ».

6. *Ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα τῆς Θράκης καὶ Κομοτηνῆς ἀφαντάστου καλλιτεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξίας.*

Ἀπὸ μακροῦ ἤνοιξε καὶ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν φίλων τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας Τέχνης, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Κομοτηνῆς, ποὺ ἐστεγάσθη προσωρινῶς εἰς μίαν αἴθουσαν καταλλήλως διαρυθμισμένην τοῦ κτιρίου τοῦ Παραρτήματος τοῦ Γυμνασίου Ἀρρένων τῆς πόλεώς μας. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ διέλθῃ ἀπαρατήρητον. Πρόκειται περὶ πραγματώσεως μιᾶς μακροχρονίου καὶ κοπιώδους προσπαθείας τὸ βάρος τῆς ὁποίας εἶχεν ἀναλάβει ἀπὸ προπολεμικῆς ἀκόμη ἐποχῆς ὁ Γυμνασιάρχης τοῦ Γυμνασίου Θηλέων κ. Μαρῖνος Ξηρέας.

Ἔτσι, ὅσοι ἀντεπεκρίθησαν εἰς τὴν σχετικὴν πρόσκλησιν τοῦ ὡς ἄνω λαμπροῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας καὶ παρέστησαν εἰς τὴν συγκέντρωσιν ποὺ διοργάνωσεν οὗτος εἰς τὴν ἐν λόγῳ αἴθουσαν, ἐδοκίμασαν εὐχάριστον ἔκπληξιν καὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συγκρατήσουν τὰ ἐπιφωνήματα θαυμασμοῦ καὶ ἐπιδοκιμασίας δι' ὅλα ὅσα παρουσιάζοντο καὶ ἐξετίθεντο ἐνώπιόν των, ἐντὸς αὐτῆς. Ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα τῆς Θράκης προερχόμενα κατὰ τὸ μέγιστον μέρος των ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Κομοτηνῆς, ἀφαντάστου δὲ καλλιτεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξίας, διασωθέντα ἀπὸ τὴν παμφάγον μῆνιν τοῦ χρόνου ἀποτελοῦν ἤδη κοινὸν κτῆμα τοῦ λαοῦ τῆς περιοχῆς μας καὶ προσωποποιοῦν μίαν ἄλλην, παλαιοτάτην καὶ ἐξόχως ἱστορικὴν σελίδα, τῆς ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων Ἑλληνικότητος τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ περισσότερα ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν τούτων εὑρημάτων προέρχονται ἀπὸ τὴν περιοχὴν τοῦ Νομοῦ μας, ὑποδηλοῖ τὴν ἀνάγκην ὅπως καὶ εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν φθάσῃ κάποτε ἡ στοργὴ τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης ποὺ θ' ἀναστήσῃ τὰ περασμένα καὶ θὰ βρῇ τὰ ἴχνη καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ποὺ τὴν κατοικοῦσαν καὶ θὰ σημειώσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ πολιτισμοῦ ποὺ εἶχαν δημιουργήσει.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ

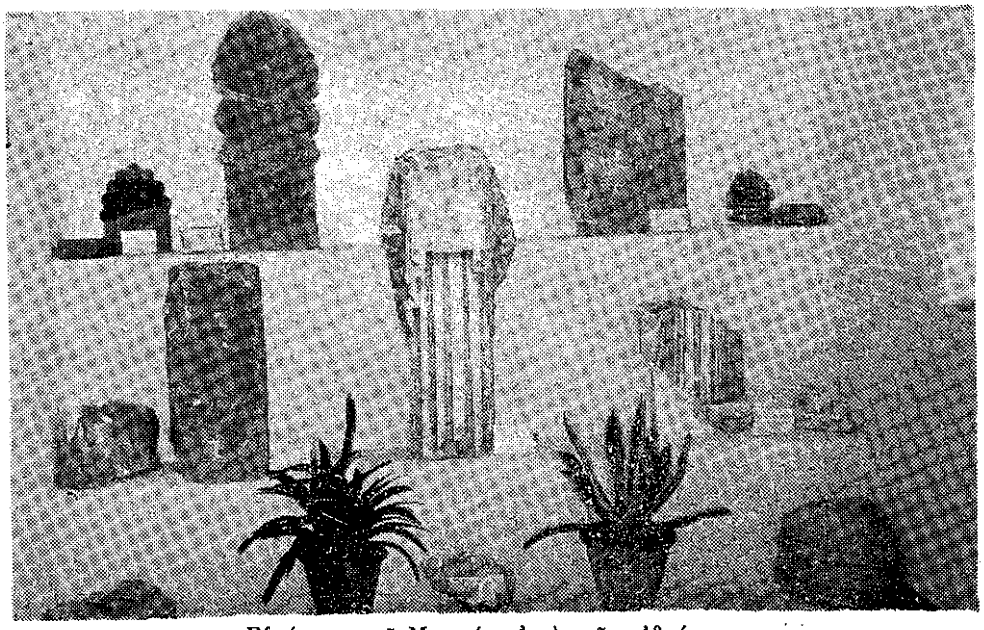

Εὑρήματα τοῦ Μουσείου ἐντὸς τῆς αἰθούσης

Ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα ἐντὸς τῆς αὐλῆς τοῦ μικροῦ μουσείου

Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς τὰ ἀρχαιολογικὰ Θρακικὰ εὑρήματα ποὺ ἐκτίθενται στὴ μικρὴ αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς, αὐτὰ τὰ κομματιασμένα μάρμαρα μὲ τὰ θαυμάσια γλυπτά, τὰ ἀνάγλυφα τῶν ἐπιτυμβίων πλακῶν, τὰ τεμάχια ἀπὸ ἀγγεῖα, καὶ κυονόκρανα καὶ οἱ ἐνεπίγραφες στῆλες καὶ πλάκες, ἀποτελοῦν τὸ πρῶτο βῆμα πρὸς μιὰ κατεύθυνσι, ποὺ δὲν πρέπει νὰ ξεφύγη τῆς προσοχῆς τοῦ Κράτους. Ἀποδεικνύουν ὅτι καὶ ἡ περιοχή μας ἔχει τὴν ἱστορία της χαραγμένη πολὺ πιὸ πρὶν ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, στὴν ἀρχαιοτάτη Ἑλληνικὴ ἐποχή, μόνο ποὺ δὲν ἐσήμανε ἀκόμη ἡ ὥρα καὶ ἡ στιγμὴ νὰ βγοῦνε στὸ φῶς τοῦ καθαροῦ ἐπιστημονικοῦ οὐρανοῦ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἄψυχα μαρμάρινα ἀντικείμενα ποὺ θὰ τὸ μαρτυρήσουν αὐτὸ ἀληθῶς καὶ θὰ ἐπιβάλουν ὁριστικῶς.

Παρουσίᾳ τῶν ἐκπροσώπων τῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ ἄλλων προσκεκλημένων ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως, ὅπου ἐκτίθεται ἡ ἀρχαιολογικὴ συλλογὴ Κομοτινῆς. Ἡ συλλογὴ αὕτη εἶναι ἔργον τοῦ μορφωτικοῦ ὁμίλου Κομοτινῆς, τοῦ ὁποίου πρόεδρος τυγχάνει ὁ Γυμν. Μαρ. Ξηρέας. Εἰς μίαν αἴθουσαν τοῦ γυμνασίου ἀρρένων ἔχουν τοποθετηθῆ ἐπὶ βάθρων, σημαντικὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης, γλυπτά, ἐπιγραφαί, πήλινα εἰδώλια καὶ ἄλλα εἴδη κεραμευτικῆς, καθὼς καὶ νομίσματα, ἅπαντα δείγματα καὶ ἀποδείξεις τῆς ἑλληνικότητος τῆς Θράκης, ἀπὸ τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος μέχρι τῶν βυζαντινῶν χρόνων ὅτε καὶ ἐξεχριστιανίσθησαν.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ εὑρήματα αὐτὰ εἶναι σπανίας ἀρχαιολογικῆς ἀξίας, ὅπως ἡ ἐπιτύμβιος ἀνθεμωτὴ στήλη μὲ παράστασιν κατ' ἐνώπιον κόρης, ἡ περίφημος ἀμφίγλυφος στήλη Ἀθηνῶν 40—Κομοτηνῆς, ἡ ὁποία ἀπεκατεστάθη διὰ τῆς προσθήκης εἰς τὸ ὑπάρχον ἐδῶ, κάτω τμῆμα της γυψίνου ἐκμαγείου τοῦ εἰς Ἀθήνας εὑρισκομένου ἄνω τμήματός της καὶ ἄλλα. Διὰ τὰ εὑρήματα τῆς Μαρωνείας ἔχει δημιουργηθῆ ἰδιαιτέρα συλλογή, μὲ ὑπερεκατὸν σημαντικὰ εὑρήματα, εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τοῦ χωρίου Μαρώνεια.

7. *Αἱ τρεῖς πανηγύρεις.*

Ἀπὸ τὶς τέσσαρες τὸν χρόνο ἑλληνικὲς πανηγύρεις τῆς Πόλης, οἱ τρεῖς ποὺ ἀπέμειναν γίνονται στὶς ἀκτὲς τοῦ Βοσπόρου. Ἡ πρώτη, ἡ ἀνοιξιάτικη, τῶν Ἁγίων Σαράντα, στὰ ὑψώματα τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Δολμάμπαχτσε, ὅπου κάτω ἀπὸ ἕναν κλειστό, ἔπειτα ἀπὸ τὶς μεταρρυθμίσεις τοῦ Κεμάλ, τεκὲ δερβίσηδων ὑπάρχει τὸ μεταβυζαντινὸ Ἁγίασμα τῶν μαρτύρων αὐτῶν τῆς Σεβαστείας. Ἡ δεύτερη, τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, στὸ προάστιο Τσενγκέλκιοϊ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου καὶ ἡ τελευταία, στὶς 8 Σεπτεμβρίου—Γενέθλια τῆς Θεοτόκου—στὸ Γκιόκσουγιου, τῆς ἀνατολικῆς ἐπίσης ἀκτῆς, πλάϊ στὸ γραφικὸ αὐτὸ ρυάκι Ἀρέθα τῶν Βυζαντινῶν.

Μεγαλύτερη ὅμως ἀπὸ τὶς πανηγύρεις αὐτὲς ἦτο τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς —Μπαλουκλῆ,—ἔξω τοῦ χερσαίου βυζαντινοῦ τείχους, τῆς ἱστορικῆς μονῆς

καὶ μονῆς τῶν Θρήνων τῆς Ἀλώσεως, ποὺ ἔπαυσε νὰ γίνεται ἀπὸ τοῦ δευτέρου πολέμου, ὁπότε ὑπῆρχε ἐκεῖ τουρκικὸς στρατός. Μιὰ ἀκόμη μεγάλη ἑλληνικὴ ἢ μᾶλλον πανορθόδοξη πανήγυρι ἐγίνετο στὴν Πόλη, στὸ Φανάρι, τὴν δευτέρα ἡμέρα τοῦ Πάσχα, ἀλλ' αὐτὴ ἔπαυσε νὰ γίνεται ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνος καὶ ἐλησμονήθη.

Ἅγιους Παντελεήμονας ἔχουν δυὸ γειτονικὰ ἑλληνοκατοικούμενα προάστια τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Κάτω Βοσπόρου. Ναὸν τὸ Κουσκουντζούκι, Ἁγίασμα τὸ Τσενγκέλκιοϊ. Ἀμφότερα εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, οἱ Τοῦρκοι δὲν τὰ ἔδωσαν ἰδικά τους ὀνόματα, διότι δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ προσφέρουν τὸ ἑλληνικόν τους ὄνομα. Στὸ πρῶτο ἔδωσαν τὸ ὄνομα κάποιου ἁγίου μουσουλμάνου Γκουζγκοὺν Μπαμπά, ποὺ ἔζησε ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πορθητοῦ, τὸ δεύτερον δέ, ὅπου ἐπὶ Βυζαντίου ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ Θεοδώρα ἵδρυσαν τὴν μονὴ τῆς Θεοτόκου τῆς Μετανοίας, πῆρε τὸ τουρκικόν του ὄνομα ἀπὸ μιὰ σιδηρένια ἄγκυρα «τσενγκέλ», ποὺ εὑρέθη εἰς τὴν ἀκτή του ἀπὸ τὸν Πορθητή, ὅπως ἀναφέρει μιὰ τουρκικὴ παράδοσις.

Ἀμφότερα τὰ προάστια αὐτὰ διεκδικοῦν τὸ βυζαντινὸν ὄνομα Χρυσοκέραμον ἀπὸ ἕναν χρυσοκέραμον ναὸν ποὺ ὑπῆρχε ἐκεῖ καὶ τοῦ ὁποίου ἕνα ἐπίχρυσο κεραμίδι, μὲ εὐλάβεια φυλάσσεται, μέσα σὲ βιτρίνα στὴν ἐκκλησία τοῦ Τσενγκέλκιοϊ. Κατὰ τὸν Χάμμερ ὅμως ὁ χρυσοκέραμος ναός, στὸν ὁποῖον ἐφυλάσσοντο τὰ λείψανα μαρτύρων τῶν διωγμῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ, ἦτο μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν προαστίων, εἰς τὸ σημερινὸν Βεϊλέρβεϊ, ὅπου ὁ σουλτᾶνος Ἀχμὲτ ὁ Α΄ ἔκτισε τὸ 1613 κομψὸν τζαμί, ὃ δὲ Ἀβδοὺλ Μετζὶτ τὸ 1865 ἀνάκτορον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφιλοξενήθη ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Γαλλίας Εὐγενία καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀπέθανε ὁ σουλτᾶνος Ἀβδοὺλ Χαμίτ. Κατ' ἄλλας ὅμως πληροφορίας τὸ Βεϊλέρβεϊ εἶναι ὁ Σταυρὸς τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ ἐπομένως ἕνα ἀπὸ τὰ δυὸ ἀναφερόμενα προάστια εἶναι τὸ Χρυσοκέραμον.

*
* *

Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ προάστια ἐτίμησαν τὸν Ἅγιο Παντελεήμονα, τὸ ἕνα μὲ ὡραῖον ναό, τὸ ἄλλο μὲ Ἁγίασμα, εἰς ἀνάμνησι τοῦ θαυμάσιου ναοῦ τοῦ Ἁγίου ποὺ ὑπῆρχε εἰς τὸ σημερινὸν Βεϊκὸζ τῆς ἀνατολικῆς ἐπίσης ἀκτῆς τοῦ Ἄνω ὅμως Βοσπόρου, κτίσμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὰ ἐρείπια τοῦ ὁποίου καὶ ἐξαιρετικῆς τέχνης γλυπτά, εὑρέθησαν κατὰ τὶς ἀνασκαφές, ποὺ ἔκαμε ἐκεῖ τὸ 1924 ὁ ἔφορος τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου Κωνσταντινουπόλεως Θεόδωρος Μακρίδη βέης, ὁ ὁποῖος καὶ διεπίστωσε, ὅτι ὁ ναὸς αὐτὸς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἐκτίσθη εἰς τὸν χῶρον ναοῦ τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία, ἰδίως δὲ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ἀρκετὰ ἔχει γιὰ τὸν Βόσπορο καὶ κυρίως ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία καὶ κάτι ἀπὸ παραλλαγὲς τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ἤξευρε, σὰν παραμῦθι, τὸ ἐκεῖ Ἑλληνικὸν στοιχεῖο μέχρι πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως αἰῶνος. Τὸ Βέϊκοζ, ποὺ τὸ κατώκησαν οἱ Τοῦρ-

κοι εὐθὺς σχεδὸν μετὰ τὴν Ἅλωσι καὶ τοῦ ὁποίου οἱ περισσότεροι κάτοικοι εἶναι τώρα Τουρκολαζοί, εἶναι ἡ πόλις τῶν Βεβρύκων τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ εἰς τὸν λιμένα του, τὸν ὁποῖον εἶχε ὡς βάσιν ὁ Ἀγγλογαλλικὸς στόλος κατὰ τὸν Κριμαϊκὸ πόλεμον τοῦ 1854—56, εἶχε σταθμεύσει ἡ Ἀργὼ τῶν Ἀργοναυτῶν, ἡ «πεντηκόντορος», γιὰ νὰ ἐπακολουθήσουν ὅλα τὰ ἄλλα, ποὺ ἀναφέρει ἡ μυθολογία καὶ νὰ κινδυνεύσῃ κατόπιν ἡ Ἀργὼ στὶς Συμπληγάδες Πέτρες, ποὺ ὑπάρχουν ἀκόμη κοντὰ στὸ στόμιο τοῦ Βοσπόρου καὶ εἶναι ἁπλούστατα μικροὶ ὕφαλοι, οἱ ὁποῖοι πότε φαίνονται καὶ πότε χάνονται σχεδὸν σὲ παλίρροια καὶ ἄμπωτι τῶν νερῶν, ποὺ κατεβάζει ἡ Μαύρη Θάλασσα στὸν Βόσπορο, ὁ ὁποῖος καὶ κάμνει πάντοτε τὴν ἐντύπωσι ποταμοῦ ποὺ κατεβαίνει πρὸς τὴν Προποντίδα. Ὄχι δὲ μόνον τὸ Βέϊκοζ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα προάστια τοῦ Βοσπόρου ἀναφέρονται στὴν Ἑλληνικὴν μυθολογία, ὅπως τὰ Θεραπειά, τὰ ἀπέναντι αὐτοῦ εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴ ἀκτή, ποὺ εἶναι τὰ Φαρμακεῖα τῆς Μηδείας καὶ ὡς εἰδωλολατρικὸ ἤλλαξε τὸ ὄνομά του, τὸν 5ον μ.Χ. αἰῶνα, ὁ τότε Πατριάρχης ὁ ὁποῖος καὶ τὸ ὠνόμασε Θεραπειά. Ὁ Βόσπορος δίδει γοητεία στὴν Πόλη, ἐκεῖ δὲ σήμερα, πρώτην Κυριακὴ μετὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, διευθύνεται πυκνὸ ἑλληνικὸ πλῆθος ἀπὸ ὅλην τὴν Κωνσταντινούπολι. Γεμᾶτα ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν Γέφυρα τοῦ Γαλατᾶ τὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου. Ἄλλοι εἶναι γιὰ τὸ Καουκουντζούκ, γιὰ προσκύνημα στὸν ναόν του καὶ ἄλλοι, οἱ περισσότεροι, γιὰ τὸ Τσενγκέλκιοϊ, ὅπου στὰ γύρω τοῦ Ἁγιάσματος τοῦ Ἁγίου, μὲ θέα στὸν Βόσπορο καὶ στὴν Πόλη, γίνεται ἡ πανήγυρις. Δὲν ἔλειπαν ἀπὸ αὐτὴν οἱ Τοῦρκοι ταχυδακτυλουργοί, τὰ «τέρατα τῆς φύσεως», ἡ ἀγελάδα μὲ τὰ ἕξη πόδια—τὰ δυὸ μικρὰ εἰς τὴν ράχη της,—ἡ «Βαρβάρα», μιὰ φώκια, μὲ ὡραῖα, ζωηρὰ μάτια, ποὺ ὁ ἰμπρεσσάριός της τὴν κτυποῦσε τὴν δυστυχισμένη γιὰ νὰ μουγκρίζῃ καὶ νὰ προσελκύῃ στὴν σκηνή του θεατάς. Μεγάλο γλέντι ἐγίνετο ἐκεῖ ἕως τὸ 1955, πρὸ τῶν ἀνθελληνικῶν εἰς τὴν Πόλη γεγονότων, ὁπότε σκληρὰ ἐδοκιμάσθη καὶ τὸ Τσενγκέλκιοϊ. Ἐκεῖ στὴν πανήγυρί του ἔκαμναν ἐμφάνισι καὶ λατέρνες, τὶς ὁποῖες εἶχαν ἀπαγορεύσει οἱ κεμαλικοί, ὡς «ἑλληνικὰ» ὄργανα. Ἔφθαναν αὐτὲς ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴ τοῦ Βοσπόρου, ἀπὸ τὸ Μέγα Ρεῦμα καὶ ἀπὸ τὸ Νιχώρι. Οἱ ἑλληνικοὶ χοροὶ ὁ χασάπικος καὶ ὁ ἀντικρυστὸς δὲν ἔπαυαν, τὰ τραγούδια ἐπίσης καὶ ξενητευμένοι Ἠπειρῶτες καὶ Εὐρυτᾶνες ἄρχιζαν τὰ πατριωτικά τους. Βράδυαζε καὶ ἀπὸ τὰ πλοῖα τοῦ Βοσπόρου, ποὺ περνοῦσαν μπρὸς ἀπὸ τὸ Τσενγκέλκιοϊ, ἠκούετο ἀκόμη ἡ βοὴ τῆς πανηγύρεως.

Στ.Π.

8. ***Τὰ σλαβικὰ δάνεια τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς γλώσσης.***

Ἡ ἐπίδρασι, τὴν ὁποία ἕνας λαὸς ἀσκεῖ στοὺς γείτονές του, εἶχε πάντοτε σὰν ἀποτέλεσμα λέξεις νὰ ταξιδεύουν ἀπὸ λαὸ σὲ λαὸ ταυτοχρόνως μὲ

τὰ ἐμπορεύματα καὶ τὶς ἰδέες. Ἡ ἐπίδραση αὐτὴ εἶναι τόσο μεγαλύτερη, ὅσο μεγαλύτερος ἀπὸ πολιτικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἄποψη εἶναι ὁ λαὸς αὐτός.

Ἀπὸ τὴν αὐγὴ τοῦ πολιτισμοῦ βλέπουμε οἱ Ἀκκαδαῖοι νὰ δανείζωνται λέξεις ἀπὸ τοὺς Σουμερίους. Ἀργότερα ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα νὰ πλουτίζεται ἀπὸ τὶς γλῶσσες τῶν ἀνατολικῶν λαῶν. Ὕστερα ἡ Λατινικὴ νὰ κάνη τὸ ἴδιο ἀπ' τὴν Ἑλληνική.

Τὸ γλωσσικὸ δάνειο εἶναι μιὰ ἀπαραίτητη φάση τῆς ἐξελίξεως τῶν γλωσσῶν καὶ τίποτα δὲν εἶναι ἰσχυρὸ νὰ τὴ σταματήση, οὔτε οἱ ἀνούσιοι μορφασμοὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς καθαρότητος τῆς γλώσσης, οὔτε τὰ συνοφρυωμένα πρόσωπα τῶν δικτατόρων.

Γνωστὲς εἶναι οἱ ἀποτυχημένες προσπάθειες τοῦ τελευταίου Κάϊζερ τῆς Γερμανίας, γιὰ τὴν ἐξοστράκιση ὅλων τῶν Γαλλικῶν στοιχείων τῆς Γερμανικῆς γλώσσης, καὶ οἱ χωρὶς ἀποτέλεσμα διατάξεις τοῦ Μουσουλίνι, γιὰ τὴν ἀπαγόρευση ξένων λέξεων στὶς ρεκλάμες καὶ ἐπιγραφὲς τῶν καταστημάτων, πρὶν ἀκόμη ἐκπνεύση ὁ χρόνος τῆς παντοδυναμίας του.

Μποροῦμε ἀπὸ τώρα νὰ προδικάσουμε ὡς ἀποτυχημένη καὶ τὴν ἐκστρατεία κατὰ τῶν ξένων λέξεων μερικῶν σωβινιστικῶν κρατῶν, ὅπως εἶναι ἡ Βουλγαρία, ποὺ θέλει νὰ ἀντικαταστήση ὅλες τὶς ξένες λέξεις, ἰδιαίτερα δὲ τὶς Ἑλληνικές, μὲ ἀντίστοιχες μεταφράσεις στὴ βουλγαρική. λ. χ. Filosofia μὲ τὸ liubo mudrie καὶ filologija μὲ τὸ liubo-slovie.

Ἄρα, ἐφ' ὅσον θὰ ὑπάρχουν διεθνεῖς σχέσεις, πάντα ἕνας λαὸς παράλληλα πρὸς τὰ πολιτιστικὰ καὶ ἄλλα στοιχεῖα, θὰ δανείζεται καὶ λέξεις γιὰ νὰ δηλώση, οἱ δὲ λέξεις μὲ τὸ γνώρισμα τῆς ἀντιστάσεως στὸ κύλισμα τοῦ χρόνου, ποὺ ἔχουν στὸ ἐνεργητικό τους, θὰ πιστοποιοῦν καὶ τὸν βαθμὸ ἐπιδράσεως ἑνὸς λαοῦ ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Στὴ χώρα μας οὐδέποτε υἱοθετήθηκε πολιτικὴ καθαρισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τὰ ξένα στοιχεῖα καὶ ἑπομένως τὸ λεξιλόγιό της εἶναι ἡ πιστὴ καὶ πολύπλευρη ἀντανάκλαση τῆς ὅλης ζωῆς τοῦ ἔθνους μας [1].

Δυστυχῶς λείπουν οἱ ἀπαιτούμενες λεξιλογικὲς συνθέσεις καὶ μόνον ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ ἐτυμολογικοῦ λεξικοῦ τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς, τοῦ Νικολάου Ἀνδριώτη, καθηγητοῦ τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1951, εἶναι δυνατὴ ἡ κατάδειξη καὶ διὰ τῆς γλωσσικῆς ὁδοῦ, τῶν ἐπιδράσεων, ποὺ ὑπέστη τὸ ἔθνος μας στὴν μακραίωνα ἱστορία του. Ἡ ὁμιλία μας ἀφορᾶ μόνον τὰ Σλαβικὰ δάνεια τῆς Κοινῆς Νεοελληνικῆς γλώσσας, ὅπως αὐτὰ παρουσιάζονται στὸ ἀνωτέρω λεξικό.

Οἱ Σλάβοι στὰ χρόνια τῆς προωθήσεώς τους πρὸς τὴ Δυτικὴ καὶ Νό-

1. Ὡς 90ὸ δημοσίευμα τῆς Ἑτ. Θρακ. Μελετῶν ἐδημοσιεύσαμε Γλωσσάριο τουρκικῶν λέξεων πολιτογραφημένων στὴν Ἑλληνικὴ (ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ Θράκη) καὶ ἐν χρήσει μεγάλη ἀπὸ τὸ Θρακ. λαὸ καὶ ὅλο τὸν Ἑλλην. λαὸ στὴν ὁμιλία του.

τιο Εὐρώπη, ἦταν ὅλοι φορεῖς τῆς ἴδιας περίπου γλώσσης, ὁ ὁποία γιὰ πρώτη φορὰ γράφτηκε στὰ μέσα ἀκριβῶς τοῦ 9ου αἰῶνος τῆς μετὰ Χριστὸν Χρονολογίας ἀπὸ τοὺς Θεσσαλονικεῖς Ἕλληνες ἀδελφοὺς Μεθόδιον καὶ Κύριλλον καὶ μόνον στὶς ἀρχὲς τῆς χιλιετηρίδος ποὺ ζοῦμε, ἄρχισε γιὰ λόγους γεωγραφικοὺς νὰ διασπᾶται σὲ διαλέκτους, οἱ ὁποῖες ἀπετέλεσαν τὰ ἔμβρυα τῶν σημερινῶν Σλαβικῶν γλωσσῶν.

Ἡ γλῶσσα μας περιέχει 51 λέξεις τῆς παλαιᾶς σλαβικῆς, ἀπ' τὶς ὁποῖες οἱ 16 εἶναι λέξεις τοῦ γεωργικοῦ κύκλου καθὼς σανός, σβάρνα, βάλτος, δραγάτης, κοτέτσι, σέμπρος, πλόσκα, μπάρα καὶ παρόμοιες, 8 τοῦ κτηνοτροφικοῦ κύκλου, ὅπως τσέλιγκας, τσαντήλα, στάνη, ροῦντος, γκιόσα, καὶ παρόμοιες καὶ 4 ὀνομασιῶν ζώων βερβερίτσα, βίδρα, κουνάβι καὶ γουστερίτσα. Οἱ ὑπόλοιπες δὲν μποροῦν νὰ καταταχτοῦν σὲ κατηγορίες, καμμία δὲ δὲν εἶναι δηλωτικὴ ἐννοιῶν καὶ ἀντικειμένων ἀνωτέρου πολιτισμοῦ καὶ ἀπ' αὐτὲς ὡρισμένες πρέπει νὰ σχολιαστοῦν ἰδιαίτερα.

Σλαβικὲς εἶναι οἱ λέξεις σκλάβος, σκλαβιά, καὶ σκλαβώνω. Εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐθνικὸ ὄνομα Σλάβος, τὸ ὁποῖο οἱ Βυζαντινοὶ ἔκαναν Σκλάβος γιὰ τὸ εὔηχο τῆς προφορᾶς του, ἐπειδὴ τὸ συμφωνικὸ σύμπλεγμα ολ δὲν τὸ εἶχε ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὡς τότε. Ποῦ μπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ ἡ σημασιολογικὴ μετάπτωση τοῦ ὀνόματος Σλάβος, παρὰ εἰς τὴν βεβαιότητα ὅτι οἱ σλάβοι ἦσαν σὲ κατάσταση ὑποτελείας στοὺς προπάτορές μας καὶ ὑπῆρχε ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πλειονότης τῶν δούλων ἦσαν οἱ Σλάβοι ;

Ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ λέξη Σκλάβος σχηματίστηκη ἡ λατινικὴ Sclavus, ἡ ὁποία σήμερα μὲ τὴν ἔννοια τοῦ δούλου ὑπάρχει σ' ὅλες τὶς Εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες ὡς ἑξῆς :

Εἰς τὴν Γαλλικὴν Esclave-δοῦλος, Esclavage-δουλεία.
Εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Slave-δοῦλος, Slavery-δουλεία, Slavish-δουλοπρεπής.
Εἰς τὴν Ἰταλικὴν Schiavo-δοῦλος, Schiavitu-δουλεία.

Τὸ ἐγκυρότερο ἐτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς Γαλλικῆς γλώσσης τοῦ Albert Daujat νὰ τί γράφει γιὰ τὴν ἐτυμολογία τῆς λέξεως esclave δηλαδὴ δοῦλος. Esclave=Adaptation du latin mediéval Sclavous, variéte de Slave, de nombreux Slaves ayant été réduits en esclavage.

Δηλαδὴ ἡ λέξη esclave, δοῦλος, ἔχει τὴν ἀρχή της στὴ μεσαιωνικὴ Λατινικὴ λέξη slavus—ἡ ὁποία εἶναι δάνειο Ἑλληνικὸ—καὶ εἶναι διάφορος τύπος τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος Σλάβος, ἐξ αἰτίας τῆς καταστάσεως τῆς δουλείας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχαν περιέλθει πολυάριθμοι Σλάβοι.

Ἐντελῶς ἀντίθετη σημασία πῆρε τὸ ἐθνικὸ ὄνομα Ἕλλην σὲ ὡρισμένες Σλαβικὲς γλῶσσες, ὑπὸ τὸν τύπο βέβαια Γραικός, ἰδιαίτερα δὲ στοὺς Νοτιοσλάβους, ὅπου ἡ λέξη Γραικὸς σημαίνει τὸν ἥρωα, τὸν ὑπεράνθρωπο, τὸν γίγαντα, γιατὶ γεμάτη θαυμασμὸ ἦταν ἡ θεώρηση τῆς ἱστορίας μας ἀπὸ τοὺς Σλάβους (Gloyta τ. 27 (1938.6.21).

Σλαβικὴ εἶναι ἡ λέξη πλιάτσικο καὶ σίγουρα ἡ λεηλασία ἦταν πράξη προσφιλὴς στοὺς Σλάβους. Σλαβικὴ ἐπίσης εἶναι ἡ λέξη βρυκόλακας καὶ οἱ Σλάβοι μὲ τὴν ἀρρωστημένη φαντασία τους καὶ τὴν μυστικοπαθῆ διάθεσή τους ἐπηρέασαν ἀναμφιβόλως τὸν καθαρὸ καὶ ἀνέφελο νοῦ τῶν προγόνων μας.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω ἀβίαστα ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ Σλάβοι στὴν ἐποχὴ τῆς ἐπαφῆς τους μὲ τοὺς προπάτορές μας ἦταν σὲ πλήρη πολιτικὴ ἐξάρτησή τους καί, καθὼς πολιτιστικὰ βρίσκονταν σὲ κατώτερο ἐπίπεδο, δὲν εἶχαν τίποτα ἄλλο νὰ προσφέρουν στοὺς προγόνους μας ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἐργασία τους στὸ χωράφι καὶ στὴ στάνη.

Οἱ βουλγαρικὲς λέξεις τῆς Κοινῆς Νεοελληνικῆς γλώσσας εἶναι μόνο 4, οἱ γκλίτσα, λέβα, μπράτιμος καὶ πέστροφα, καὶ μαρτυροῦν, πόσο ἀσήμαντος ἀπὸ πολιτικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἄποψη ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ λαὸς αὐτός, γιὰ νὰ δανείση στὸν πιὸ κοντινό του γείνονα 4 μόνο λέξεις.

Πόσο τεραστία ὑπῆρξε ἡ ἐπίδραση τῶν Ἑλλήνων στοὺς Βουλγάρους μαρτυρεῖ καὶ ἡ σπουδὴ τῶν Ἑλληνικῶν δανείων τῆς Βουλγαρικῆς γλώσσης, τὰ ὁποῖα μία γλωσσικὴ μελέτη τοῦ ἴδιου καθηγητοῦ τῆς γλωσσολογίας Νικολάου Ἀνδριώτη ὑπολογίζει σὲ 1857 λέξεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ περισσότερες εἶναι λέξεις δηλωτικὲς πνευματικῶν καὶ ἐννοιῶν καὶ ἀντικειμένων ἀνωτέρου πολιτισμοῦ [1].

Τὰ ἴδια μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς καὶ ὅσον ἀφορᾶ τὴν γλωσσικὴ ἐπίδραση τῶν Ρώσσων, ἡ ὁποία ἀνέρχεται σὲ 7 λέξεις τὶς ἑξῆς: μουζίκος, μπολσεβίκος, ρομπότ, σαμοβάρι, τσαγερό, τσάϊ καὶ καπίκι.

Μὲ δύο ἀκόμη σλαβικὲς λέξεις, τὴν Τσεχοσλαβικὴ πόλκα, εἶδος χοροῦ καὶ τὴν Πολωνικὴ μαζούρκα, ἐπίσης εἶδος χοροῦ, κλείνει ὁ κύκλος τῶν σλαβικῶν δανείων ἀνερχομένων σὲ 64 λέξεις ἐπὶ συνόλου 10.282 λέξεων, ποὺ περιέχει τὸ λεξικὸ αὐτό, μεταφραζομένη δὲ ἡ σλαβικὴ συμβολὴ στὴ γλῶσσα μας σὲ ποσοστὸ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἰσοῦται μὲ 0,5.

Ἐξεταζόμενο δὲ τὸ λεξιλόγιο τῆς σημερινῆς κοινῆς γλώσσης μας πρὸς ὅλες γενικὰ τὶς κατευθύνσεις τῶν γλωσσικῶν ἐπιδράσεων, καταρρίπτει παράλληλα πρὸς τὰ πορίσματα τῆς Ἱστορίας καὶ Λαογραφίας, τὶς ἀντιεπιστημονικὲς καὶ ὑπαγορευόμενες ἀπὸ ἐθνικιστικὴ ἰδιοτέλεια θεωρίας περὶ ἐκφυλισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, τύπου Φαλλμεράγιερ, καὶ βεβαιώνει ὅτι θαυμαστὴ εἶναι ἡ ὁμοιογένεια τοῦ Ἔθνους μας, παρ' ὅλη τὴν μακραίωνα καὶ τρικυμιώδη ἱστορία του, ἡ ὁποία καὶ ἐξηγεῖ τὴν προθυμία ὅλων τῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος, ποιὸ νὰ δώση τὸ αἷμα του γιὰ τὴ σωτηρία της.

Τρυφερούλης Κωνσταντῖνος
Καθηγητὴς

1. Βλ. Ἀρχ. Θρακ. Θησ. τ. ΙΖ' σ. 33—100.

9. ***Καὶ νέα μωσαϊκὰ ἤλθαν εἰς φῶς εἰς Ἁγίαν Σοφίαν.***

Νέα ψηφιδωτὰ ἀποκαλύφθηκαν στὴν Ἁγία Σοφία. Οἱ Ἀμερικανοὶ συνεχίζουν αὐτὴν τὴν ἀποκάλυψι μωσαϊκῶν. Φιλοδοξοῦν νὰ ὁλοκληρώσουν τὸ ἔργον ποὺ ἤρχισε ὁ συμπατριώτης των Θωμᾶς Οὐατεμόρε. Σ' αὐτὸν ὁ Κεμὰλ Ἀτατοὺρκ ἔδωσε τὴν ἄδεια ἀποκαλύψεως τῶν ψηφιδωτῶν τοῦ μεγάλου ναοῦ, ὅταν ἀπὸ τζαμὶ τὸν μετέτρεψε σὲ μουσεῖο.

Τὰ νέα αὐτὰ μωσαϊκὰ δὲν ἦσαν γνωστὰ ἀπὸ τὶς πληροφορίες τοῦ Φοσάτι, τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχιτέκτονος στὸν ὁποῖον ὁ σουλτᾶνος Ἀβδοὺλ Μετζὶτ ἀνέθεσε τὸ 1847 νὰ ἐπισκευάση τὴν Ἁγία Σοφία. Ὁ Φοσάτι εὑρίσκετο τότε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι. Εἶχε φθάσει στὴν Πόλη πρὸ ἕξη ἐτῶν γιὰ νὰ κτίση στὸν Γαλατᾶ τὴν καθολικὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ποὺ κατεστράφη ἀπὸ πυρκαϊά. Ἀπαραίτητη ἦταν ἡ ἐπισκευὴ ἐκείνη. Τοῖχοι τοῦ μεγάλου ναοῦ, ἡ ἁψίδα του καὶ ἡ νότια πλευρὰ τῆς οἰκοδομῆς, κάτω ἀπὸ τὸν θόλο, εἶχαν ρήγματα, ποὺ ὀφείλοντο σὲ σεισμοὺς καὶ κυρίως σ' ἐκεῖνον τῆς 11ης Μαΐου τοῦ 1766, ποὺ ἦταν καταστρεπτικὸς γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολι, μὲ πολλὰ θύματα. Οἱ ἀλλεπάλληλες ἰσχυρὲς δονήσεις του διήρκεσαν δυὸ λεπτὰ καὶ κατεστράφηκαν ἀρκετὰ τμήματα τῆς Πόλης, εἶχαν δὲ σημαντικὲς ζημίες μεγάλα τζαμιά: ὁ Σουλεμανιέ, τὸ Σουλτὰν Σελίμ, τὸ Νούρι Ὀσμανιὲ καὶ ἄλλα, περισσότερες δὲ ἀπ' ὅλα, τὸ Φατίχ, τὸ τζαμὶ αὐτὸ τοῦ Πορθητοῦ.

Ὁ Ἀβδοὺλ Μετζὶτ ἐθαύμαζε τὴν Ἁγία Σοφία. Ἀπὸ πρίγκηψ ἀκόμη πολὺ συχνὰ σ' αὐτὴν ἔκαμνε τὸ μεσημβρινὸ «ναμάζι» του, τὴν προσευχή του. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του αὐτὸ γιὰ τὸν μεγάλο ναὸ συνετέλεσε νὰ ἀναθέση στὸν Φοσάτι τὴν ἐπισκευή του καὶ νὰ γνωσθῆ τότε ὅτι διεσώζοντο οἱ θαυμάσιες ψηφιδωτὲς παραστάσεις του τόσων αἰώνων. Ὁ Μετζὶτ δὲν ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀσήμαντους σουλτάνους τῆς δυναστείας τῶν Ὀσμάν. Διεδέχθη τὸ 1839 τὸν πατέρα του Μαχμοὺτ τὸν Β', σουλτάνο κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασι. Διωργάνωσε τὸν τουρκικὸ στρατὸ καὶ ἵδρυσε Στρατιωτικὴ Σχολή, τὸ «Χαμπιέλ», ποὺ ὑπάρχει ἀκόμη εἰς τὴν Ἄγκυρα, ὅπου τὸ μετέφερε ὁ Μουσταφᾶ Κεμὰλ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι. Ἔκαμε νομισματικὴ μεταρρύθμισι καὶ «ἔκοψε» νέα ἀργυρᾶ νομίσματα, τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶχε ἀξία 20 γροσίων, πῆρε τὸ ὄνομά του καὶ μένει γνωστὸ ὡς «μετζιδιέ». Διοργάνωσε, ἐξ ἄλλου, τὰ δικαστήρια τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐκτίσθη τότε στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς πλατείας τῆς Ἁγίας Σοφίας, τοῦ Αὐγουσταίου τῶν Βυζαντινῶν, τὸ τεράστιο γιὰ τὴν ἐποχή του δικαστικὸ μέγαρο, ποὺ κατεστράφη ἀπὸ πυρκαϊὰ τὸ 1930. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐπίσης ἐκτίσθησαν τὰ ἀνάκτορα του Δολμάβαξε, σὲ ρυθμὸ Ἀναγεννήσεως, στὴν μικρασιατικὴ δὲ ἀκτὴ τοῦ Βοσπόρου τὸ ἀνάκτορο τοῦ Μπεϊλέρμπεϊ. Χαρακτηριστικὸ τοῦ σουλτάνου ἐκείνου ἦταν ὅτι ἐκτιμοῦσε τὴν ὁμογένεια τῆς Τουρκίας. Ἀρκετοὺς ὁμογενεῖς εἶχε στὸ παλάτι του, περισσότερο δὲ ἀγαπητὸς τοῦ ἦταν ὁ τσαγκάρης τοῦ Σπορίδης, κάτοικος τῶν Ταταούλων. Καὶ χάρις στὸ Σπορίδη ὁ σουλτάνος

ἀπηγόρευσε αὐστηρὰ νὰ κατοικοῦν στὰ Ταταῦλα ὄχι μόνον Τοῦρκοι, ἀλλὰ καὶ Χριστιανοί, ποὺ δὲν ἦσαν ὀρθόδοξοι. Μὲ εὐχαρίστησι ἐπὶ πλέον ὁ Ἀβδοὺλ Μετζὶτ ἐπέτρεψε, μὲ «ἰραδέ» του, νὰ κτισθῆ νέα ἐκκλησία στὰ Ταταῦλα, ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος, καὶ μὲ θόλο μάλιστα, γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ τὴν Ἅλωσι. Ὅταν δὲ οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι τοῦ Κασίμπασα, κάτω τοῦ λόφου τῶν Ταταούλων, διεμαρτυρήθησαν γιὰ τὸν μολυβδοσκέπαστο θόλο ποὺ εἶχε ὁ ναός, τοὺς διεμήνυσε, εἰς ἀπάντησι πρὸς τὴν ἀναφορά των, ὅτι «εὔχεται ν' ἀξιώσῃ ὁ Ἀλλὰχ τὴν κοινότητα Ταταούλων νὰ κάμῃ ἀργυροσκέπαστο τὸν θόλο αὐτόν». Καὶ δὲν ἦταν ἴσως σύμπτωσι, ἀλλ' ὠφείλετο σὲ παράδοσι τῶν κατοίκων τοῦ Κασίμπασα, τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὰ δραματικὰ ἀνθελληνικὰ γεγονότα τῆς 6ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1955 οἱ «διαδηλωταί» του, προτοῦ κατευθυνθοῦν στὸ Πέραν, ἐπυρπόλησαν τὸν ἐν λόγῳ ναόν.

*
* *

Ὁ Μετζὶτ παρηκολούθησε τὶς ἐπισκευὲς τοῦ Φοσάτι στὴν Ἁγία Σοφία. Τὶς ἐπεξέτεινε ὁ ἐκλεκτὸς ἐκεῖνος ἀρχιτέκτων. Ἔκαμε καλὴν ἐργασία. Ἐστερέωσε τοίχους μὲ σιδηρὰ δεσίματα, ὅταν ὑπῆρχε σ' αὐτοὺς ρῆγμα, ἐπεσκεύασε τὴν στέγη τοῦ ναοῦ, ἀντικατέστησε μολυβένιες πλάκες τοῦ θόλου, τὸ ρῆγμα ποὺ δὲν ὑπάρχει τώρα στὸ ἐπάνω μέρος τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ γυναικωνίτη, ὅπου ἄλλοτε ἐφυλάσσοντο τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἐβκαφίου, χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν σεισμὸ τοῦ 1894, ὁπότε ἡ Πόλη εἶχε καὶ πάλιν σοβαρὲς ζημίες καὶ θύματα καὶ κατέρρευσαν τὰ ἐρειπωμένα σχεδὸν τμήματα τοῦ χερσαίου βυζαντινοῦ τείχους της, ὅπως κι' ἕνα μεγάλο μέρος τῆς Κλειστῆς Ἀγορᾶς της, τοῦ «Καπαλῆ Τσαρσί». Ὁ Φοσάτι δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὸ νὰ στερεώσῃ τοίχους μὲ ρήγματα. Ἀνεζήτησε ἀθέατα ρήγματα καὶ ἀφήρεσε τὸ ἀσβέστωμα σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀσφαλῶς δὲ καὶ ἀπὸ ἱστορικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ ἐνδιαφέρον, ἀπεκάλυψε ψηφιδωτὲς παραστάσεις γιὰ τὶς ὁποῖες ἔγραψε κατόπιν, ὅπως καὶ ὁ Σάλζενμπεργκ, ποὺ παρηκολούθησε τὰς ἐργασίας τοῦ Φοσάτι καὶ περιέγραψε, μὲ λεπτομέρειες, τὶς παραστάσεις ποὺ ἐμφανίσθηκαν καὶ τὴν ἀκριβῆ θέσιν τους.

Τὰ μωσαϊκὰ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ αἱ εἰκόνες της δὲν ἦσαν ἄγνωστες. Περιγράφουν τὸν μεγάλο ναὸ βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ πρὸ καὶ μετὰ τὴν εἰκονομαχία, ἀναφέρουν τὶς ψηφιδωτὲς παραστάσεις της ξένοι περιηγηταί, ποὺ ἐπεσκέφθηκαν τὴν Κωνσταντινούπολι τὸν 13ον καὶ 14ον αἰῶνα, ὅπως καὶ μετὰ τὴν Ἅλωσι, ὅταν δὲν εἶχαν ἀκόμη καλυφθῆ ὅλες μὲ ἀσβέστωμα ἢ ἐφαίνοντο κάπως κάτω ἀπὸ τὸ ἐπίχρισμα, μὲ τὴν ἐργασία ὅμως τοῦ Φοσάτι δὲν ἔμεναν ἀμφιβολίες καὶ ὁ Θωμᾶς Οὐατεμόρε, ὅταν ἤρχιζε τὸ ἔργον του, ἤξερε ἀκριβῶς ποῦ νὰ ἀναζητήσῃ εἰκόνες. Ἤρχισε ἀπὸ τὸν ἐσωνάρθηκα. Κατὰ πρῶτον, ἐντὸς δύο ἐτῶν, ἀποκαλύφθηκαν οἱ μεγάλοι σταυροὶ ποὺ ὑπῆρχαν στὰ τύμπανα τῶν ὀκτὼ πυλῶν, διὰ τῶν ὁποίων εἰσέρχεται κανεὶς στὸν κυρίως

ναό. Οἱ σταυροὶ αὐτοί, ἕνας ἐπάνω ἀπὸ κάθε πύλη, δὲν ἦσαν καλυμμένοι μὲ ἀσβέστωμα ἢ μ' ἄλλο ἐπίχρισμα, ἀλλὰ καμουφλαρισμένοι μὲ κάποια διακόσμησι, ὥστε νὰ μὴ φαίνωνται ὅτι εἶναι σταυροὶ καὶ ἔκπληκτοι τοὺς ἔβλεπαν κατόπιν οἱ Τοῦρκοι ἐπισκέπται τοῦ μουσείου, ποὺ δὲν τολμοῦσαν νὰ ἐκδηλωθοῦν ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως τοῦ Κεμὰλ Ἀτατούρκ, νὰ μετατρέψῃ τὸ τζαμὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας σὲ μουσεῖο καὶ τῆς ἀδείας ποὺ ἔδωσε ν' ἀποκαλυφθοῦν οἱ ψηφιδωτὲς παραστάσεις της καὶ τὸ μόνον ποὺ ψιθύριζαν ἦταν, ὅτι «ἄδικα ἀναζητοῦνται μωσαϊκὰ διότι . . . δὲν ὑπάρχουν».

Ἀργότερα ἀπεκαλύφθη στὸ μεσαῖο τύμπανο τῶν Βασιλικῶν Πυλῶν μιὰ περίφημη σὲ ἡμικύκλιο σχῆμα εἰκὼν ἐξ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι στὴν Βυζαντινὴ τέχνη ὀνομάζονται «Δέησις» καὶ τὴν ὁποία εἶχε ἀποκαλύψει ὁ Φοσάτι. Παρίστανε τὸν Χριστὸ ὡς Παντοκράτορα καθήμενο σὲ θρόνο, μὲ σοβαρή, ἤρεμη ἔκφρασι καὶ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ ὑπάρχουν δυὸ ἐγκόλπια, τὸ δεξιὰ αὐτοῦ μὲ τὴν σοβαρὰ μορφὴ τῆς Θεοτόκου, τὸ ἀριστερὰ δὲ μὲ προτομὴ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ καὶ στοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ γονυπετὴς αὐτοκράτωρ, μὲ λευκὴ γενειάδα, ποὺ εἶναι ἴσως ὁ Λεὼν ὁ 6ος ὁ σοφός. Αἱ ἐργασίαι ἀποκαλύψεως, μὲ ἀρκετὲς διακοπές, πολύμηνες συνήθως, συνεχίσθηκαν στὸν κυρίως ναὸ καὶ ἀπεκαλύφθη στὴν ἀψίδα τῆς κόγχης τοῦ Ἱεροῦ Βήματος ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, τύπου πλατυτέρας, ἔνθρονος καὶ βρεφοκρατοῦσα καὶ ἀργότερα στὴν δεξιὰ πλευρὰ τοῦ γυναικωνίτη ποὺ ἀπεκαλύφθη τὸ Τρίμορφο, ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ μέσον καὶ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης καὶ ἄλλαι παραστάσεις, πολὺ γνωσταὶ ἤδη.

Τὰ νέα ψηφιδωτὰ ἀπεκαλύφθησαν τώρα στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κυρίως ναοῦ, ἐπάνω ἀπὸ τὴν πρώτη ἀπὸ τὰς ἐννέας πύλας τοῦ ἐσωνάρθηκος, τὴν παραπλεύρως τῆς εἰσόδου, καθὼς καὶ στὸ παρακείμενο σταυροθόλιο.

Ἀνακαινίζεται, ἐξ ἄλλου, τὸ Σκευοφυλάκιο τῆς Ἁγίας Σοφίας, αὐτὸ ποὺ λεηλάτησαν οἱ Λατῖνοι κατὰ τὴν κατάληψι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους, τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1204 καὶ τὸ ὁποῖον οἱ Τοῦρκοι εἶχαν μετατρέψει κάποτε σὲ μαγειρεῖο.

Στ. Π.

10. ***Ἀνεκαλύφθη τὸ ὑπόγειον ὅπου ἐγίνετο τὸ ὑγρὸν πῦρ;***

Τὸ πλησιέστερον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν βυζαντινὸν φρούριον ἦτο τὸ Ἕβδομον: Ἦτο τὸ προπύργιον τῆς Πόλης εἰς τὴν Θράκην. Ἀπεῖχε ἑπτὰ μίλια ἀπὸ τὴν κεντρικὴν τότε πλατεῖα της, ἀπὸ τὸ Μίλιον, ποὺ εὑρίσκετο μεταξὺ Ἁγίας Σοφιας καὶ Ἱπποδρόμου καὶ ὡς ἐκ τούτου ὠνομάσθη Ἕβδομον. Συχνὰ τὸ ἀναφέρουν Βυζαντινοὶ ἱστορικοί. Ἐκεῖ ἐστέφθησαν πολλοὶ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες. Ἐκεῖ, εἰς τὸ Ἕβδομον, κατὰ τὸ ἀνακτορικὸ πρωτόκολλον διεξήγοντο κατ' ἔτος ὡρισμέναι, στρατιωτικαὶ ἰδίως, τελεταὶ καὶ ἐκεῖ ἐσχηματίζετο ἡ πομπὴ διὰ τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδον εἰς τὴν Πόλη βα-

σιλέων καὶ στρατηγῶν, ποὺ ἐπέστρεφαν νικηταὶ ἀπὸ πολέμους. Εἰς τὸ Ἕβδομον ἐξ ἄλλου, ὑπῆρχαν ἀνάκτορα, διάφοραι οἰκοδομαί, δεξαμεναί, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ποὺ ἐκτίσθη ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ 2ου (408—450) καὶ ἀργότερον ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τίποτε δὲν μένει τώρα καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἱστορικοῦ φρουρίου. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνος ἤρχισε νὰ σχηματίζεται ἀπὸ ὁμογενεῖς, εἰς τὴν ἀκτὴ τῆς Προποντίδος, τὸ προάστιον Μακροχώρι, τὸ «Μπακίρκιοϊ» τώρα τῶν Τούρκων. Τὸ μόνον, ποὺ ἔβλεπε κανεὶς ἐκεῖ ἦσαν ὑπολείμματα βυζαντινοῦ τείχους, ποὺ ἔμεναν εἰς τὴν ἀκτήν του, πρὸ ἐτῶν δὲ εἶχαν εὑρεθῆ πλάκες τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ ὄπισθεν τοῦ ἐκεῖ πλησίον Ἱπποδρόμου. Ἐκεῖ, λοιπόν, εἰς τὴν συνοικίαν Γενῆ Μαχαλὲ τοῦ Μακροχωρίου, εὑρέθησαν τώρα τυχαίως ἐρείπια βυζαντινῶν κτισμάτων, μὲ ἐσωγλύφους σταυρούς, ποὺ θὰ ἦσαν, φαίνεται, γεμισμένοι μὲ χαλκόν, ἕνα μαγγανοπήγαδο, κατασκευασμένο ἀπὸ τετράγωνες πέτρες, ὅπως τοῦ χερσαίου βυζαντινοῦ τείχους τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μία ὑπόγειος σήραγξ, ποὺ ὁδηγεῖ εἰς ἕνα ὑπόγειον βυζαντινὸν διαμέρισμα, εἰς μυστικὸν προφανῶς στρατιωτικὸν ἐργοστάσιον, τοῦ ὁποίου εἶναι κλειστὴ ἡ σιδερένια θύρα καὶ δὲν ἠνοίχθη ἀκόμη. Μεγάλην ἐντύπωσιν ἔκαμε τὸ ὑπόγειον αὐτὸ διαμέρισμα καὶ διεδόθη ὅτι εἶναι τὸ μυστικὸν βυζαντινὸν ἐργαστήριον εἰς τὸ ὁποῖον παρεσκευάζετο τὸ ὑγρὸ πῦρ, ποὺ ἔμεινε μυστικὸν μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου. Μεγάλο τουρκικὸν ἐνδιαφέρον ἐξεδηλώθη διὰ τὰ βυζαντινὰ αὐτὰ ἐρείπια. Τὰ τουριστικὰ συμφέροντα ἀρχίζουν, φαίνεται, νὰ μεταβάλλουν τὰς ἄλλοτε διαθέσεις καὶ ἀντιλήψεις τοῦ τουρκικοῦ κοινοῦ διὰ τὰ ἀρχαῖα, ἀντιλήψεις ποὺ εἰρωνεύεται εἰς τὸ ἔργον του «Ὁ καντῆς (δικαστὴς) τοῦ Ἁγίου Ὄρους» ἕνας ἀπὸ τοὺς καλυτέρους Τούρκους θεατρικοὺς συγγραφεῖς. Ἡ τουρκική, ἰσλαμικὴ ἐχθρότης πρὸς αὐτὰ ἀρχίζει νὰ ὑποχωρῆ. Ἀνεκτοὶ εἶναι τώρα καὶ οἱ σταυροί.

11. ***Τὰ εὑρισκόμενα ἐν τῷ Ἀρχείῳ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου ἐκ τῆς Μονῆς Ἁγ. Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας (Εὐξείνου Πόντου).*** (Βλ. Ἀρχεῖον Θράκης. τ. 25ος σ. 1—18 μελέτη Θ. Μαυρομμάτη).

Ἐλλόγιμε κ. Θ. Μαυρομμάτη,

Γράφων κατ' ἐντολὴν τοῦ Πανοσιολ. Ἀρχειοφύλακος τῶν Πατριαρχείων Ἀρχιμ. κ. Αἰμιλιανοῦ καὶ διαβιβάζων τοὺς χαιρετισμοὺς καὶ τὰ συγχαρητήρια αὐτοῦ, σᾶς πληροφορῶ ὅτι διὰ νὰ ἀντιγραφοῦν τὰ ὡς ἄνω α'. δέον νὰ ἀπευθυνθῆτε δι' αἰτήσεως πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα κατὰ τὴν τάξιν ἵνα δοθῇ ἡ σεπτὴ ἐντολὴ καὶ β'.) δέον ἀφεύκτως νὰ ἀναθέσητε εἴς τινα ἔμπιστον πρόσωπον ἐνταῦθα διὰ τὴν σχετικὴν ἀντιγραφὴν δεδομένου ὅτι τὸ ἡμέτερον Γραφεῖον λόγῳ πληθώρας ἐργασιῶν παρὰ τὴν καλὴν αὐτοῦ θέ-

λησιν καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Παν. Ἀρχειοφύλακος, ἀδυνατεῖ νὰ σᾶς ἐξυπηρετήσῃ πρὸς τοῦτο.

Σχετικῶς περὶ τῆς Ἱ. Μονῆς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας (Εὐξ. Πόντου) εὑρίσκονται ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ἀρχείῳ τὰ κάτωθι:

α) Κῶδιξ Μονῆς Ἁγ. Ἀναστασίας (1779—1803) ὑπ' ἀριθ. 192 σελίδες 85 ἔνθα καὶ περιέχονται Κατάστιχα Ἐσόδων καὶ Ἐξόδων Ἱ. Μονῆς Ἀναστασίας τοῦ Σκευοφύλακος κύρ Ναθαναήλ.

β) Καταγραφὴ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Νεοφύτου παραληφθείσης κατ' Ἐκκλησιαστικὴν ἐντολὴν κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας τῆς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγ. Ἀναστασίας (Εὐξ. Πόντου), σελίδες 6 ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12 Ὀκτωβρίου 1877, βεβαιοῦντος τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ.

γ) Συμβόλαιον (μεταξὺ Ἐπισκόπου Κρατόβου Νεοφύτου) περὶ ἐκμισθώσεως τῷ Ἐπισκόπῳ Νεοφύτῳ τοῦ ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ Σταυροπηγιακοῦ Μοναστηρίου τῆς ἁγ. Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, μεθ' ὅλων τῶν παραρτημάτων αὐτοῦ κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων.

δ) Ἔτος 1793 κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον «Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν» Σιγιλλιῶδες γράμμα περὶ τῆς συστάσεως καὶ καταστάσεως τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγ. Ἀναστασίας (Εὐξ. Πόντου).

ε) (1793) Πατριαρχικὸν Γράμμα τῷ ἤδη ἀποκαταστάντι Σκευοφύλακι τοῦ Ἱ. Μοναστηρίου (Ἁγ. Ἀναστασίας Εὐξ. Πόντου) κύρ Ναθαναήλ.

στ) Ἴσον ἀπαράλλακτον τῆς πρὸς τὸν ἅγιον Σωζουπόλεως κύρ Ἰωαννίκιον σταλείσης Πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

ζ) Περὶ τῆς ὑποθέσεως Πατριαρχικὸν γράμμα τῷ Μεσημβρίας Θεοκλήτῳ.

η) Ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ δοθέντος τῷ λογιωτάτῳ Πριμικηρίῳ κὺρ Ἀποστόλῳ, Ἐξαρχικοῦ Γράμματος ἐπὶ τῷ ἔχειν ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐτοῦ τὴν Ἐξαρχίαν τοῦ Ἱ. Μοναστηρίου.

θ) Καταγραφὴ τῆς περιουσίας τῆς Ἱ. Μονῆς, ἐπιβεβαιοῦντος τοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου.

ι) Κῶδιξ ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν ἐτῶν 1793—1882.

Σημ. Οἱ ὡς ἄνω Κώδικες εἶναι οἱ αὐτούσιοι τῆς Ἱ. Μονῆς ἁγ. Ἀναστασίας σταλέντες ὑπὸ τῆς Ἱ. Μονῆς. Σελίδες 230.

Κατὰ ταῦτα εὑρίσκονται Κώδικες Ἐσόδων καὶ Ἐξόδων τῶν ἐτῶν 1779—1803, 1793—1882 καὶ 1864—1877.

Πλὴν τούτων ὑπάρχει Σιγίλλιον τῆς Μονῆς. Κῶδιξ 10. Σελ. (241—242) ἔτος 1806.

12. ***Τὰ δέκα μουσεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως.***

Ἡ «Οὐλοὺς» τῆς Ἀγκύρας ἐχαρακτήρισε «ληστοσυμμορίαν» τὸ καθεστὼς Μπαγιὰρ—Μεντερές. Ἡγέται του, γράφει, ἐλήστευσαν σουλτανικὰ ἀνά-

κτορα, ἀκόμη δὲ καὶ Μουσεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μέγας λησταὶς χαρακτηρίζεται ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς Ρεφὶκ Κοραλτάν, ἡ δευτέρα αὐτή, μετὰ τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, προσωπικότης τῆς Τουρκίας. Πολλὰ καὶ διάφορα τιμαλφῆ, προερχόμενα ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Δολμάμπαχτσε καὶ ἀπὸ Μουσεῖα, εὑρέθησαν εἰς τὴν κατοικίαν του. Ἀκόμη κι' ἕνα χειρόγραφον Κοράνι τοῦ 16ου αἰῶνος μὲ μινιατοῦρες, ποὺ προήρχετο ἀπὸ ἰσλαμικὸν Μουσεῖον τοῦ Ἐβκαφίου. Ὡς ἐκ τῆς διαρπαγῆς αὐτῆς, ἡ Διεύθυνσις τῶν Μουσείων τῆς Τουρκίας, μὲ ἐγκύκλιόν της, διέταξε τοὺς προϊσταμένους τῶν Μουσείων τῆς Σταμποὺλ νὰ κάμουν νέαν ἀπογραφὴν τῶν ἐκθεμάτων της, ποὺ θὰ χρησιμεύσῃ, ἐξ ἄλλου, διὰ τὴν ἔκδοσιν καταλόγων. Ἑπτὰ εἶναι τὰ Μουσεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κανὲν δὲν εἶναι τῆς νεωτέρας τέχνης ἢ ἐπιστημονικόν, ὅπως συμβαίνει εἰς ἄλλας χώρας. Τούτων π ρ ῶ τ ο ν εἶναι τὸ Ἀρχαιολογικόν, μὲ ἐκθέματα ἑλληνικά, ἑλληνιστικά, ρωμαϊκὰ καὶ βυζαντινά, ποὺ εὑρέθησαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ τὸ ὁποῖον ἱδρύθη τὸ 1846—47 ἐπὶ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Μετζὶτ ἀπὸ τὸν ἀρχαιόφιλον ὑπουργόν του, σουλτανικὸν γαμβρὸν Φετχὴ Ἀχμὲτ Πασᾶ, ποὺ συνεκέντρωσε προηγουμένως εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ὅσα ἀρχαῖα εἶχαν εὑρεθῆ ἕως τότε εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν. Δ ε ύ τ ε ρ ο ν Μουσεῖον εἶναι τὸ Ἀσυριακὸν καὶ Βαβυλωνιακό, ποὺ οἱ κεμαλικοὶ τὸ ὠνόμασαν Χιττιτικὸν ὅτον ἤρχισαν νὰ ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ Χιττῖται ἦσαν τουρανικὴ φυλή. Τὰ ἐκθέματά του, ποὺ προέρχονται κυρίως ἀπὸ ἀνασκαφὰς ποὺ διενήργησαν εἰς τὴν Μικρασίαν ξένοι ἀρχαιολόγοι, ὁ Ἄγγλος Λαϊάρδ, τὸ 1852, καὶ ἄλλοι ἀργότερα, καὶ τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀποθηκευθῆ εἰς τὸ ἀνάκτορον Τσινιλὶ Κιόσκ, ποὺ ἔκτισε ὁ Πορθητής, ἐκτίθενται ἀπὸ τὸ 1926 εἰς τὸ κτίριον τῆς ἄλλοτε Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Τ ρ ί τ ο ν Μουσεῖον εἶναι τὸ τῆς Μουσουλμανικῆς Τέχνης, ποὺ ἵδρυσε τὸ Ἐβκάφιον, εἰς τὰ γύρω τοῦ τζαμιοῦ Σουλεμανιὲ καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐκτίθενται χειρόγραφα Κοράνια, ὑφάσματα, περσικοὶ τάπητες καὶ ἄλλοι τῆς ἐποχῆς τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων καὶ διάφορα ἄλλα, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰ τζαμιά, μαυσωλεῖα, βιβλιοθήκας καὶ μεδρεσέδες (ἱερατικὰ σχολεῖα). Τ έ τ α ρ τ ο ν εἶναι τὸ Μουσεῖον τοῦ Τόκπακου, μιὰ περιοχὴ μὲ σουλτανικὰ ἀνάκτορα εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Βυζαντίου, βορείως τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπου πρῶτος τὸ 1462, ἔκτισε ἀνάκτορον ὁ Πορθητὴς καί, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ὅλην τὴν περιοχὴν τὴν ἐπροστάτευσε μὲ ὑψηλὸν τεῖχος. Π έ μ π τ ο ν εἶναι τὸ Μουσεῖον τῶν ὅπλων καὶ τῶν Γενιτσάρων. Ἕ κ τ ο ν τὸ Τσινιλὶ Κιόσκ, μὲ ἐκθέματα σχετικὰ μὲ τὴν Ἅλωσιν καὶ μὲ τὴν ζωὴν τοῦ Πορθητοῦ, καὶ ἕ β δ ο μ ο ν τὸ Ναυτικὸν Μουσεῖον. Εἰς αὐτὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη προσετέθησαν, μὲ ἰδιαιτέραν Διεύθυνσιν, τρία βυζαντινὰ Μουσεῖα : τῆς Ἁγίας Σοφίας, τοῦ ναοῦ τῆς Παμμακαρίστου (Φετχιὲ Τζαμὶ) καὶ τῆς Μονῆς τῆς Χώρας (Καχριὲ Τζαμί).

Στ. Π.

13. *Ὁ Ἀγὼν τοῦ 1821 ὅπως ἐμφανίζεται ἀπὸ τουρκικὰς πηγὰς τῆς ἐποχῆς.*

Ἡ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως συμπληρώνεται τώρα. Μὲ μεγάλη ὅμως καθυστέρησι. Ἀλλ' ὅ,τι δὲν ἔγινε ἄλλοτε ἀρχίζει ἤδη νὰ πραγματοποιεῖται μὲ τὴν ἔκδοσι τοῦ νέου ἔργου τοῦ κ. Νικηφόρου Μοσχοπούλου. Ὁ διαπρεπὴς δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς προσφέρει ἐκ νέου μιὰ σημαντικὴ ἐθνικὴ ὑπηρεσία.

Γιὰ νὰ κατανοηθῆ πληρέστερα ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821, τὸ ἔτος αὐτό, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γίνῃ γνωστὴ ἡ Τουρκία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔκαμε ὁ κ. Μοσχόπουλος. Μὲ τὸ νεοεκδοθὲν ἔργο του, στὸ ὁποῖο συγκεντρώνει ὅσα Τοῦρκοι ἱστοριογράφοι ἔγραψαν γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ ἐπανάστασι καὶ γιὰ τὴν περίοδο, ποὺ προηγήθη αὐτῆς εἰς τὴν Τουρκίαν, δίδει μιὰ πραγματικὴν εἰκόνα τῆς τότε Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἄγνωστη κατὰ μέγα μέρος. Ἀναφέρει πάρα πολλά, ἄγνωστα ἕως τώρα: τὴν κατάστασι εἰς τὴν Τουρκία καὶ τὶς σκέψεις, τὶς ἀποφάσεις καὶ τὶς ἐνέργειες τῆς Σταμπούλ, μετὰ τὴν ἵδρυσι τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ τὴν ἐπανάστασι στὴν Μολδαβία, στὴν Πελοπόννησο καὶ τὴν Εὔβοια. Ἔτσι ἀρχίζει νὰ συμπληρώνεται ἡ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21, ἂν καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλες τουρκικῆς πηγῆς σημαντικὲς πληροφορίες στὰ ἀρχεῖα τῆς ἄλλοτε Ὑψηλῆς Πύλης. Αὐτὸ τοὐλάχιστον ὑπεστήριζε ὁ καθηγητὴς τῆς Τουρκικῆς Ἱστορίας στὸ πανεπιστήμιο τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀχμὲτ Ρεφίκ, ὅταν τὰ ἀρχεῖα αὐτὰ ἐτέθησαν στὴν διάθεσί του γιὰ νὰ γράψῃ περὶ Καρόλου τοῦ 12ου τῆς Σουηδίας, ποὺ κατέφυγε εἰς τὴν Τουρκία μετὰ τὴν μάχη τῆς Πολτάβας—1709—, ὅπου ἡττήθη ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Μεγάλου Πέτρου. Ὁ Τοῦρκος καθηγητὴς ἐβεβαίωσε τότε τὸν γράφοντα, ὅτι εὑρῆκε ἀρκετὰ ἄγνωστα, ἀνέκδοτα τουρκικὰ ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασι καὶ τοῦ ἐπέδειξε ἕνα, ποὺ ἦτο ἔκθεσις τῆς ἀστυνομίας Κωνσταντινουπόλεως περὶ τῆς κινήσεως τῶν ἐκεῖ ὑπόπτων ὡς μελῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, γιὰ τὴν ὁποίαν Ἑταιρεία, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη καὶ τὸ Σεράϊ—τὰ ἀνάκτορα—εἶχαν πληροφορίες καὶ ἀπὸ τὴν Αὐστρία, ἐνῶ γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ κίνησι τῆς Πελοποννήσου, τοῦ «Μώρεα» τῶν Τούρκων, συχνὰ εἶχαν πληροφορίες τῆς ἀγγλικῆς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρεσβείας, τὴν ὁποίαν ἐνημέρωνε, ὡς φαίνεται ὁ Ἄγγλος εἰς τὰς Πάτρας Πρόξενος. Τὸ ὅτι πιθανὸν νὰ ὑπάρχουν στὰ ἀναφερόμενα ἀρχεῖα ἢ σ' ἐκεῖνα τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Τόπκαπου, τοῦ μουσείου τώρα καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως δὲν τὸ ἀποκλείει κανεὶς καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς δημοσιεύσεως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν στὸν τουρκικὸ Τύπο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὸν τότε διευθυντὴ τοῦ ἐκεῖ Ναυτικοῦ Μουσείου κ. Χαλοὺκ Σεχσουβάρογλου δύο ἀνεκδότων τουρκικῶν ἐκθέσεων γιὰ τὴν ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου, τὶς ὁποῖες εὗ-

ρῆκε στὰ ἀρχεῖα τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὅπως ἐγράψαμε τότε σὲ ἀνταποκρίσεις μας πρὸς τὸ «Βῆμα». Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ πιθανότης αὐτὴ δὲν μετριάζει, οὔτε κατ' ἐλάχιστον, τὴ μεγάλη ἀξία τοῦ ἔργου τοῦ κ. Νικηφόρου Μοσχοπούλου: «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τοὺς Τούρκους ἱστοριογράφους ἐν ἀντιπαραβολῇ καὶ πρὸ τοὺς Ἕλληνας ἱστορικούς». Ὁ συγγραφεὺς ἔχει ὑπ' ὄψιν του ὅλους τοὺς Τούρκους ἱστορικούς, ποὺ ἔγραψαν γιὰ τὴν Ἐπανάστασι τοῦ 1821, γιὰ τοὺς Γενιτσάρους καὶ περὶ τότε τουρκικοῦ στρατοῦ. Δὲν εἶναι δὲ αὐτοὶ ὀλίγοι. Εἶναι ὁ Ἀχμὲτ Τζεβδὶτ πασᾶς, στὸν ὁποῖο ὁ σουλτάνος Ἀβδοὺλ Μετζὶτ (1839—1867) ἀνέθεσε νὰ γράψῃ τὴν ἱστορία τῆς Τουρκίας ἀπὸ τῆς ρωσοτουρκικῆς Συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ (1774) μέχρι τῆς ἐξοντώσεως τῶν Γενιτσάρων τὸ 1826 καὶ ὁ ὁποῖος ἐξέδωσε 12 τόμους, τοὺς πρώτους τρεῖς τὸ 1855, τοὺς δύο δὲ τελευταίους τὸ 1922, στοὺς ὁποίους καὶ ἐξιστορεῖ τὰ γεγονότα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Εἶναι ὁ Ἀχμὲτ Ἀταουλλὰχ Σανὶ Ζαντέ, σύγχρονος τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Ἐσὰτ ἐφέντης Ἐμὰμ Ζαντέ, ὁ Ἀχμὲτ Τζεβὰτ βέης, ὁ Μαχμοὺτ Σεφκὲτ πασᾶς, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῶν Νεοτούρκων, ποὺ ἐξεθρόνισε τὸν σουλτάνον Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τὸ 1909 καὶ ὁ Ἀχμὲτ Ρασίμ.

Ἐὰν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ ἔργα αὐτὰ τῶν Τούρκων ἱστορικῶν δὲν ἐξεδόθησαν ἀκόμη μὲ τὴν νέαν τουρκικὴν γραφή, τὴν λατινικὴ καὶ εἰς τὴν σημερινὴ τουρκικὴ γλῶσσα, ποὺ ἀντικαθιστᾶ βαθμηδὸν τὴν ὀθωμανική, κατανοεῖ κανεὶς πόση ἀξίαν ἔχει τὸ ἔργον τοῦ κ. Μοσχοπούλου, ὅταν ὑπάρχῃ ὁ κίνδυνος αἱ ἱστορίαι αὐταί, μὲ ἀραβικὴν γραφὴν καὶ εἰς παλαιὰν ὀθωμανικὴ γλῶσσα, νὰ μὴν εἶναι δυνατὸν ἀργότερα νὰ ἀναγνωσθοῦν, ὅπως ἐξ ἄλλου θὰ συμβῇ καὶ μὲ τὰ παλαιὰ ἀρχεῖα τοῦ Κτηματολογίου τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Μετὰ 20—25 ἔτη ἐλάχιστοι θὰ εἶναι οἱ Τοῦρκοι ἐκεῖνοι, ποὺ θὰ μποροῦν νὰ διαβάσουν τὴν παλαιά, ἀραβικὴ γραφὴ τῶν ὀθωμανῶν καὶ νὰ κατανοήσουν τὴν γλῶσσα τους, οἱ Ἄραβες δὲ θὰ τὴν διαβάζουν, βέβαια, ἀλλὰ θὰ τὴν προφέρουν κατὰ τὸν ἰδικόν τους τρόπον, ποὺ θὰ τὴν καθιστᾶ ἀκατανόητη.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς νεοεκδοθείσης ἐδῶ Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως συμφωνεῖ μὲ τὴν ἄποψιν, ὅτι οἱ Φιλικοὶ πολὺ ὀρθὰ ἐνήργησαν καὶ προπαρασκεύασαν τὴν ἐπανάστασι γιὰ τὸ 1821. Ἦτο ἐποχὴ εὐνοϊκὴ γιὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ δυσμενὴς γιὰ τοὺς Τούρκους, ποὺ εἶχαν τὸν περισπασμὸ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ Τουρκία διήρχετο τότε ἐσωτερικὴν κρίσιν, πολιτικὴν καὶ στρατιωτικήν, ὅπως ἀποκαλύπτουν οἱ Τοῦρκοι ἱστορικοί, ἐὰν δὲ καθυστεροῦσε ἡ κήρυξις τῆς ἐπαναστάσεως, θὰ εἶχε διοργανωθῇ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ τουρκικὸς στρατός, διότι μετὰ τὴν ἐξόντωσι τῶν Γενιτσάρων, Μαχμοὺτ ὁ 2ος σουλτάνος κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασι, προσέλαβε ὡς διοργανωτὰς τοῦ στρατοῦ του Πρώσσους ἀξιωματικούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο, νέος τότε καὶ ὁ βαρῶνος Χέλμουτ φὸν Μόλτκε, ὁ κατόπιν

Γενικὸς Ἐπιτελάρχης τοῦ πρωσικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν γαλλογερμανικὸ πόλεμο τοῦ 1870—71. Ὑποχρεωτικὴ στρατιωτικὴ θητεία δὲν εἶχεν ἀκόμη ἡ Τουρκία. Οἱ κατὰ τόπους πασάδες καὶ βέηδες στρατολογοῦσαν διαφόρους καὶ ἐσχηματίζετο ἕνας ἀναδιοργάνωτος στρατός, μὲ ἀναλφάβητους ἀρχηγούς. Ὁ Ἀχμὲτ Τζεβδὶτ πασᾶς στὴν ἱστορία του δίδει πολλὲς πληροφορίες γιὰ τὸν τότε ὀθωμανικὸ στρατό, θὰ ἔπρεπε δὲ νὰ σημειωθῇ, ὅτι οἱ Τοῦρκοι μετέφρασαν ὀλίγο μετὰ τὴν ἔκδοσί τους τὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη κατὶ τὸ Δοκίμιο περὶ Φιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ Ι. Φιλήμονος καὶ ὁ ἐν λόγῳ Τοῦρκος ἱστοριογράφος εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὶς δύο αὐτὲς Ἑλληνικὲς ἱστορίες καὶ κάμνει συγκρίσεις μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ἐπαινεῖ τὸν Ρήγα Φεραῖο καὶ τὸν παρουσιάζει ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησι γιὰ κάθε ἔθνος καὶ θλίβεται γιὰ τὸ κατάντημα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ πολεμικὸς στόλος τῆς ὁποίας δὲν τολμοῦσε νὰ ἔβγη ἀπὸ τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων καὶ νὰ ἀντιμετωπίση τὰ πλοῖα τῶν Σπετσῶν καὶ τῆς Ὕδρας, ποὺ οἱ Τοῦρκοι τὶς ὀνόμαζαν τὴν πρώτην μὲν «Τσάμλιτζα» (πευκότοπο), τὴν δευτέρα δὲ «Σούλουτζα» («ὑδροῦσα»,—ὅπως τὸ μετεφράζει ὁ κ. Νικηφόρος Μοσχόπουλος). Συνέβη τότε ἡ τουρκικὴ διοίκησις τῆς Κύπρου νὰ ζητήση ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη νὰ τῆς ἀπρστείλη μιὰ ποσότητα πυρίτιδος καὶ ἄλλα πολεμοφόδια, ἀλλὰ πῶς νὰ στείλουν αὐτὰ ὅταν ἔξω ἀπὸ τὰ Δαρδανέλλια ἔκαμαν ἐμφανίσεις τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχαν καὶ Ψαριανά. Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐκτεθῇ ἡ Πύλη γιὰ τὴν ἀδυναμία της, ἠρώτησε μὲ ταχυδρόμο τὴν ἀναφερομένη διοίκησι γιατὶ τὸ ἤθελε τὸ μπαρούτι, γιὰ τὰ φρούρια ἢ γιὰ νὰ ἔχη ἀπόθεμα; Καὶ στὸ τέλος ἐγράφη στὴ διοίκησι αὐτή, νὰ ἀποταθῇ στὸν διοικητὴ (βαλῆ) τῆς Σάϊδα, ποὺ εἶναι ἡ ἀρχαῖα Σιδών. Σχετικῶς δὲ γράφει ὁ Ἀχμὲτ Τζεβδὲτ πασᾶς: «Τὶ παράδοξη καὶ θλιβερὴ κατάστασις. Ἕνας πρώην λογιστής, ὁ Φιλικὸς Ξάνθος, ἐφωδίασε τοὺς Ἕλληνας ἐπαναστάτας μὲ πυροβόλα καὶ πυρομαχικά, ποὺ ἐπρομηθεύετο μὲ ἐράνους καὶ ὁ Καπετὰν πασᾶς—ἀρχιναύαρχος—τῆς κολοσσιαίας αὐτοκρατορίας τῆς Τουρκίας, ποὺ διέθετε μέγαν στόλο, νὰ μὴ μπορῇ νὰ στείλη στὴν Κύπρο ὀλίγο μπαρούτι καὶ νὰ παραπέμπη τὴν διοίκησι τῆς νήσου στὸν διοικητὴ τῆς Σιδῶνος!».

Ὅλα σχεδὸν τὰ κεφάλαια τοῦ ἔργου τοῦ κ. Μοσχοπούλου εἶναι πολὺ ἐνδιαφέροντα καὶ γιὰ τὶς ἄγνωστες πληροφορίες καὶ λεπτομέρειες, τουρκικῆς πηγῆς, ποὺ ἀναφέρει, ἀπὸ τὸ κεφάλαιο δὲ περὶ Γενιτσάρων γίνεται γνωστὸν ὅτι πολλὲς ἑλληνικὲς οἰκογένειες ἐξισλαμίζοντο, «τουρκεύαν», γιὰ νὰ μὴ πάρουν τ' ἀγόρια των στὸ παιδομάζωμα. Ἐπίσης γίνεται γνωστόν, ὅτι πολλοὶ Γενίτσαροι εἶχαν στὸν βραχίονά τους σταυρὸ ἀπὸ διάστιξι, ποὺ τοὺς ἔκαμναν οἱ χριστιανοί, Ἕλληνες κυρίως, γονεῖς των, παιδάκια ἀκόμη, τοὺς ὁποίους ἐτάραζε ἡ σκέψις ὅτι θὰ τὰ χάσουν στὸ παιδομάζωμα. Ἐνδιαφέρουσαι εἶναι καὶ αἱ μεταρρυθμίσεις, ποὺ ἀπεφάσιζε νὰ κάμῃ τὸ «Ντοβλέτι», τὸ ὀθωμανι-

κὸ κράτος. Πάντοτε ἀπεφασίζοντο αὐταί, ὅταν ἡ Τουρκία εὑρίσκετο σὲ δύσκολη θέσι, κι' ἡ τακτικὴ αὐτὴ ἐξηκολούθησε ἕως τὸ 1908, ὁπότε ἐκηρύχθη ἡ Νεοτουρκικὴ ἐπανάστασις. Ἐπίσης πολὺ ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν αἱ σχέσεις τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας πρὸς τὸ ἐξωτερικό, πρὸς τὶς τότε Μεγάλες Δυνάμεις, ἀπὸ τὶς συνθῆκες δὲ φιλίας καὶ συμμαχίας τῆς Τουρκίας, τὰ κείμενα τῶν ὁποίων ἐδημοσίευσε ὁ ἐπὶ Νεοτούρκων ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀρμένιος Νουραδουγκιάν, ὑπενθυμίζεται ὅτι κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασι ἴσχυε ἀγγλοτουρκικὴ Συνθήκη συμμαχίας, ποὺ ὑπεγράφη τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1809 πρὸς ἐξασφάλισι τῆς ἀκεραιότητος τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ ἐξηγεῖται γιατὶ τόσον συχνὰ ὁ Ἄγγλος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι πρεσβευτής, ὅπως ἀποκαλύπτουν οἱ Τοῦρκοι ἱστοριογράφοι, ἐφιστοῦσε τὴν προσοχὴ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐπὶ τῶν ἐπαναστατικῶν προετοιμασιῶν τῶν ραγιάδων τῆς Πελοποννήσου, ποὺ ὁ Τζεβδὶτ, πασᾶς τοὺς ὑπολογίζει 150.000 τοὺς ἐκεῖ δὲ Τούρκους εἰς 40.000, ἀπὸ τοὺς ὁποίους 12.000, γράφει, ἦσαν μάχιμοι. Προσθέτει δὲ ὁ Τοῦρκος ἱστορικὸς ὅτι καὶ σ' ἄλλας περιοχὰς οἱ Ἕλληνες (ραγιάδες) ἀρχίσαν νὰ κινοῦνται ὑπόπτως, στὴν Κρήτη δὲ δὲν ἔπαυσαν πρόσθετα νὰ «δείχνουν τὰ δόντια» τους καὶ στὰ Χανιὰ σκοτῶσαν μερικοὺς Τούρκους. Τότε ἡ Πύλη, γιὰ νὰ ἐξελέγξη τὶς ἀγγλικὲς προειδοποιήσεις ἀπέστειλε στὴν Πελοπόννησο τὸν Φαναριώτη διερμηνέα τοῦ τουρκικοῦ στόλου Νικόλαο Μουρούζη, ὁ ὁποῖος ἐπιστρέψας εἰς τὴν Πόλη καθησύχασε τὴν Τουρκικὴ Κυβέρνησι, ὅτι τίποτε δὲν συμβαίνει καὶ νὰ ἔχη ἐμπιστοσύνη στοὺς ραγιάδες, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπεκοινώνησε καὶ μεμυημένος, ὅπως ἦτο εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρεία, γράφει ὁ Τοῦρκος ἱστοριογράφος, τοὺς συνέστησε νὰ βιασθοῦν καὶ νὰ κηρύξουν τὴν ἐπανάστασι.

Ὅλας τὰς περιόδους καὶ τὰς φάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τὶς περιγράφουν οἱ Τοῦρκοι ἱστορικοί, οἱ ὁποῖοι καὶ προσθέτουν τὶ ἐνέργειες ἐγίνοντο ἐκ μέρους τῶν Τούρκων σὲ κάθε περίπτωσι, ὁ δὲ Ἀχμὲτ Τζεβδὶτ πασᾶς περιγράφει τὴν μεγάλη ἑλληνικὴ νίκη στὰ Δερβενάκια—26 μὲ 28 Ἰουλίου τοῦ 1822—, ὅπως καὶ τὴν ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἐκτενῶς ἀναφέρει ἐπίσης ὅσα τραγικὰ συνέβησαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, ὅπως καὶ τὸν ἀπαγχονισμὸ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', μετὰ τὴν ἐκλογὴ ὡς ἀντικαταστάτη του τοῦ μητροπολίτη Πισιδίας Εὐγενίου καὶ προσθέτει ὅσα ἀντηλλάγησαν μεταξὺ τοῦ Μεγάλου Βεζύρη Ἀλῆ πασᾶ καὶ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, ποὺ τὸν ἐκάλεσε εἰς τὴν Ὑψηλὴ Πύλη.

Ὁ Μέγας Βεζύρης Ἀλῆ πασᾶς, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἐδόθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ἐπὶ κυβερνήσεως τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, εἰς τὴν ὁδὸν ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι τὸ Πατριαρχεῖον, ἠρώτησε τὸν Πατριάρχη: —«Ἐσὺ δὲν εἶχες γνῶσιν τῆς ἐπαναστάσεως νὰ μᾶς εἰδοποιήσης;».

Ἐκείνου δὲ ἀρνηθέντος, τοῦ εἶπε: —«Ἡ θρησκεία σας ἀπαιτεῖ νὰ γνω-

ρίζης καὶ τὴν μοιχεία καὶ τὶς παρεκτροπὲς μιᾶς πόρνης. Ἠμπορεῖ λοιπὸν κανεὶς νὰ σὲ πιστεύση ὅταν λέγης, μὲ προσποιητὴ ἄγνοια, ὅτι δὲν εἶχες γνῶσιν μιᾶς μεγάλης ἐπαναστάσεως;»

Ὁ Πατριάρχης ἀπήντησε: «Ἐγώ, ἐξοχώτατε, εἶμαι γέρων, ἀδύνατος τὸν νοῦν, 90 καὶ πλέον ἐτῶν. Τὶ νὰ γνωρίζω;». Καὶ προσθέτει ὁ Τοῦρκος ἱστοριογράφος: «Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἦτο δυνατὸ νὰ μὴ γνωρίζη ὁ Πατριάρχης μιὰ ὑπόθεση τὴν ὁποία ἀπὸ ἡμερῶν ἐγνώριζε καὶ ὁ πιὸ ἀσήμαντος παπᾶς καὶ ὁ τελευταῖος ρωμιὸς δημογέρων, ὁ Μ. Βεζύρης τὸν ἀπέπεμψε καὶ ὁδηγηθεὶς ὁ Γρηγόριος στὸ Φανάρι ἀπηγχονίσθη στὴν μεσαία πύλη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ποὺ μένει κλειστή.

14. *Ὁ Θεολόγος τῆς Θάσου.*

Ἡ κοινότης Θεολόγος τῆς Θάσου εὑρίσκεται πλησίον τῆς Κυνοίρας καὶ τοῦ Ποτοῦ, ποὺ ἀποτελοῦν τὸν Ἄνω Θεολόγον. Ἡ τοποθεσία εἶναι μαγευτικὴ καὶ ἀπέχει ἀπὸ τὴν παραλίαν, τὸ δὲ χωρίον εἶναι ἐντὸς χαράδρας τοῦ ὄρους Κουφόκαστρο. Διὰ μέσου ταύτης ρέει ὁ χείμαρρος τῆς Ἁγίας Βασιλικῆς. Οἱ ἀμπελῶνες τοῦ χωρίου εὑρίσκονται πρὸς τὸν ὅρμον Ἀστρίς. Εἰς ὅλας τὰς νήσους τὰ περισσότερα χωριὰ ἦσαν παραλιακά. Ἀπὸ τὸν καιρὸν κατὰ τὸν ὁποῖον, οἱ πειραταὶ ἐλυμαίνοντο τὸ Αἰγαῖον, ἠναγκάσθησαν νὰ τὰ ἐγκαταλήψουν καὶ νὰ ἀποσυρθοῦν πρὸς τὸ ἐσωτερικόν. Μὲ ὅλα ταῦτα οἱ κάτοικοι τοῦ Θεολόγου δὲν ἀπέφυγον τὰς ληλασίας ὑπὸ μέρους τῶν πειρατῶν.

Οἱ κατεστραμμένοι πύργοι εἰς πυκνὰ διαστήματα μαρτυροῦν ὅτι, οἱ ἑκάστοτε κατακτηταὶ Ἕλληνες, Μακεδόνες, Ρωμαῖοι, Φράγκοι, Τοῦρκοι, ἔκτιζον αὐτοὺς διὰ νὰ παρακολουθοῦν τὴν θάλασσαν κατ' ὅλας τὰς διακυμάνσεις, ἢ νὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς κατοικίαι ἀρχόντων ὡς ὀπτικοὶ τηλέγραφοι ἢ νὰ συγκεντρώνωνται ἐν καιρῷ κινδύνου καὶ ἀμύνωνται. Μεταξὺ τῆς Ποταμιᾶς καὶ τοῦ Θεολόγου ὑπάρχει ἐρειπωμένος πύργος, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται Ἑλληνικὸ καὶ λέγεται ὅτι εὑρίσκεται ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Κίμωνος (475 π. Χ.).

Τότε ἡ Θάσος ἦτο πυκνοκατωκημένη νῆσος καὶ ἰσχυρά. Δι' αὐτὸ ἐδέσποζε τῶν ἀπέναντι τῆς Θρακικῆς παραλίας πόλεων. Ὡσαύτως ἔκαμνε καὶ ἀποικίας. Θάσιοι ἦσαν οἱ κάτοικοι τῆς Δάτου γνωστῆς πόλεως ὡς Κρηνίδες καὶ ἔπειτα Φίλιπποι καὶ τῆς Σκαπτῆς Ὕλης πατρίδος τῆς συζύγου τοῦ ἱστορικοῦ Θουκυδίδου. Ἐπίσης τῆς Γαληψοῦ πλησίον τῆς Καβάλας, τῆς Οἰούπης ἡ ὁποία ἦτο πατρὶς τῆς πρώτης συζύγου τοῦ Πριάμου τῆς Καστιανείρας ἐξαδέλφης δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Ρήσσου. Περὶ τοῦ Ρήσσου γράφει εἰς τὸ ὁμώνυμόν του ἔργον ὁ τραγικὸς ποιητὴς Εὐριπίδης. Οἱ ἀρχαιολόγοι Ἀλανναΐ, ὁ Περρό, ὁ Λόχερ, ὁ Conze ἔγραψαν διὰ τὴν Θάσον πολλά.

Ὁ Νικόλαος Πολίτης ἀντέγραψεν ἀπὸ αὐτοὺς τὰ διάφορα ἱστορικὰ τῶν πύργων, τὰς παραδόσεις τῆς νήσου. Ὑπάρχει ἡ πληροφορία ὅτι, ἐκτὸς τῶν Μαλτέζων καὶ τῶν Ἀλγερινῶν ἐπετίθεντο κατὰ τῶν παραλίων τῶν νή-

σων, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Βενετοί. Ἀμφότεροι ἔκαμναν τὰς ἐπιδρομάς, μὲ σκοπὸν νὰ ἐξασθενήσωσι τὸν στόλον καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Τουρκίας δὲν τὸ εἶχον διὰ τίποτε οἱ Βενετοὶ νὰ ἐπιτίθενται, καίτοι χριστιανοὶ αὐτοὶ καὶ κατὰ τῶν χριστιανικῶν χωρίων. Τὰ χωρία Ποτός, Κύνοιρα, Θεολόγος εἶναι πλησίον.

Τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Μαλτέζων μᾶς ὑπενθυμίζει ἡ πολυάριθμος σφαγὴ τῶν κατοίκων τοῦ Θεολόγου καὶ τῶν Κυνοίρων, ἐπὶ ἑνὸς βράχου, ὀνομαζομένου Κάβος τῆς Φονιᾶς ἢ Κάβου Φονιᾶς. Ὁ Παντελῆς Κοντογόνης, μᾶς διέσωσε τὸ θλιβερὸν γεγονός, τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ Κάβου. Ἡ τοποθεσία εἶναι εἰς τὸ ὕψωμα τῆς Φικαριᾶς. Ἐκεῖ ὑπῆρχε ἐκκλησία τῆς ὁποίας φαίνονται τὰ ἐρείπια. Πλησίον, εὑρίσκεται ἡ τοποθεσία Θυμωνιά, δυτικῶς τῆς ἀποκρήμνου αὐτῆς πέτρας. Οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ συνεκεντρώνοντο κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου. Ἐγίνετο μεγάλη πανήγυρις.

Ὅλοι μὲ τὰ γιορτινά τους, καὶ μὲ τὰ ζωντανά τους συνεκεντρώνοντο ἐκεῖ. Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, τῆς ἑορτῆς, ἤρχιζαν νὰ χορεύουν καὶ νὰ διασκεδάζουν. Οἱ πειραταὶ ἐκαιροφυλακτοῦσαν νὰ τοὺς περικυκλώσουν. Ἕως τὴν μεσημβρίαν δὲν συνέβη τίποτε. Μετὰ τὸ φαγητόν, ἤρχισαν μὲ μεγαλυτέραν εὐθυμίαν καὶ χαρὰν νὰ χορεύουν καὶ νὰ τραγωδοῦν. Ὅπως εἴθισται νὰ γίνεται, εἶχον συγκεντρωθῆ οἱ γυρολόγοι, ζαχαροπῶλαι, παιγνιδιάτες, ἄλλοι νὰ πωλήσουν τὰ προϊόντα των ἢ καὶ τὰ λοιπὰ φαγώσιμα ἀκόμη καὶ ὑφάσματα, παπούτσια, παντοῦφλες, καὶ ἄλλα.

Ἦτο περίπου μία λαϊκὴ ἀγορά. Κατὰ τὸ ἀπόγευμα, κατὰ τὰς ὥρας ὁπότε συνεκεντρώθησαν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν γύρω χωρίων καὶ ἐπανηγύριζον, ὥρμησαν οἱ πειραταὶ καὶ ἔσφαξαν ὅλους τοὺς χριστιανούς, εἰς τὸν βράχον τῶν Κυνοίρων. Ἀπὸ τότε ὁ βράχος ἐκεῖνος, ὠνομάσθη Κάβος τῆς Φονιᾶς. Ταῦτα μαρτυροῦνται ἀπὸ τοὺς ξένους προμνημονευθέντας λαογράφους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Νικόλαον Πολίτην. Περὶ τούτου ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη ἐκδοχή, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Περρό. Ὅταν ἐπλησίαζον οἱ πειραταί, οἱ κάκοι τῶν Κυνοίρων συνεκεντρώθησαν εἰς τὰ μέρη τοῦ βουνοῦ. Οἱ ἄνδρες ἐκλείσθησαν εἰς τοὺς πύργους διὰ νὰ ἀμυνθοῦν καὶ ἀποκρούσουν τοὺς ἐχθρούς, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπολέμησαν γενναίως. Εὑρεθέντες, ὅμως, πρὸς δυσαναλόγου δυνάμεως ἐκάμφθησαν. Τότε οἱ πειρατοὶ τοὺς περικύκλωσαν, τοὺς ἠχμαλώτισαν καὶ ἐν τέλει, ὅλους τοὺς κατέσφαξαν.

Ἀπόστ. Κ. Γκισταβίδης

15. ***Εἰς τὴν Πόλη θὰ γίνουν ἀνασκαφαὶ γύρω ἀπὸ τ' ἀνάκτορα τῶν Βλαχερνῶν.***

Προηγγέλθησαν δι' ἐφέτος τρεῖς—τέσσαρες ἀρχαιολογικὲς ἀνασκαφὲς εἰς τὴν Τουρκίαν. Πιθανώτερες ὅμως ἕως τώρα φαίνονται μόνον οἱ δύο: τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἐφέσου. Εἰς τὴν Πόλη θὰ διεξαχθοῦν εἰς τὴν περιοχὴ τῶν Βλαχερνῶν. Ἐδόθη ἡ ἄδεια καὶ πίστωσις τοῦ τουρκικοῦ

ὑπουργείου τῆς Παιδείας εἰς τὸν διευθυντὴ τοῦ μουσείου τῆς Ἁγίας Σοφίας κ. Φεριδδοὺν Ντερίμτεκιν, ποὺ διηυρύνθη τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἔτη ἡ διεύθυνσίς του. Εἰς τὸ μουσεῖο τῆς Ἁγίας Σοφίας ὑπῆχθησαν ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ποὺ ἔπαυσε νὰ εἶναι στρατιωτικὸν μουσεῖο, ἐπισκευάζεται καὶ θὰ ἀποκαλυφθοῦν καὶ σ' αὐτόν, ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανούς, οἱ ψηφιδωτές του παραστάσεις, ὁ ἐρειπωμένος ναὸς τῆς μονῆς τοῦ Μυρελαίου, τὸ Μποδούμ τζαμὶ τῶν Τούρκων, ὁ ναὸς τῆς Παμμακαρίστου, ποὺ δὲν εἶναι πλέον τζαμί, μὲ τὸ ὄνομα Φετχιὲ καὶ τὸ ἐρειπωμένο ἀνάκτορο τῶν Βλαχερνῶν «Τεκβοὺρ Σεράϊ» τῶν Τούρκων, ποὺ θεωρεῖται τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἐνῶ εἶναι νεώτερο τοῦ 10ου αἰῶνος, ἴσως τοῦ 12ου.

Ποτὲ ὡς τώρα δὲν ἔγιναν συστηματικὲς ἀνασκαφὲς εἰς τὰς Βλαχέρνας. Κάποιες ἀνασκαφὲς ἔκαμε, μὲ ἀτομικήν του δαπάνη, ὁ μετέπειτα καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Τζανῆς Παπαδόπουλος. πρὸ ὀλίγων δὲ ἐτῶν. . . ἕνας Τοῦρκος ἐργάτης τοῦ «Φεσχανέ», ἐργαστασίου στὴν ἀκτὴ τοῦ Κερατίου Κόλπου, ποὺ κατεσκεύαζε ἄλλοτε φέσια καὶ μετετράπη εἰς ὑφαντουργεῖο, ὅταν ὁ Κεμὰλ Ἀτατοὺρκ ἀπηγόρευσε τὸ φέσι εἰς τὴν Τουρκία. Ὁ τουρκικὸς λαὸς τῆς Πόλης, ἀπὸ κάποιαν παράδοσιν, ἔχει νὰ λέγῃ γιὰ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Βυζαντίου καὶ ὁ ἐργάτης αὐτὸς εἶδε στὸν ὕπνο του ἕνα Ἑλληνορθόδοξον ἱερέα, ντυμένον μὲ τὰ ἄμφιά του, ὁ ὁποῖος τοῦ ὑπέδειξε ποῦ ἀκριβῶς εἰς τὴν περιοχὴ τῶν Βλαχερνῶν ὑπάρχουν θαμένοι οἱ θησαυροὶ τοῦ «Κωνσταντίν», ὅπως οἱ Τοῦρκοι ὀνομάζουν τὸν τελευταῖον Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα. Ἔλαβε ἄδεια ἀνασκαφῶν, κατεδαπανήθη, ἐπώλησε τὸ σπίτι του γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὶς ἀνασκαφὲς καί, ἐννοεῖται, ὅτι τίποτε δὲν εὑρέθη. Ὄχι μόνον θησαυρός, δὲν ὑπῆρχε, ἀλλ' οὔτε ἐρείπια βυζαντινῶν οἰκοδομῶν εὑρέθησαν, διότι ἐκεῖ ὅπου ἔγιναν οἱ ἀνασκαφὲς ἦσαν κῆποι τῶν ἀνακτόρων.

Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 5ου αἰῶνος ἤρχισε νὰ σχηματίζεται ἔξω ἀπὸ τὰ χερσαῖα τείχη τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Β' (408—450) ὁ συνοικισμὸς τῶν Βλαχερνῶν, πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ Κερατίου Κόλπου, σὲ γραφικὸν ὕψωμα, μὲ θέα πρὸς τὴν θρακικὴν πεδιάδα. Ὡς ἐκ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐκεῖ ἐδάφους δὲν ὑφίσταντο τότε στρατιωτικοὶ λόγοι, ποὺ νὰ ἐπιβάλλουν ἀλλαγὴ τῆς κατευθύνσεως τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ τείχους, ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος εἰς τὸν Κεράτιον, ὥστε τὸ ὕψωμα αὐτό, τὸ ἀκατοίκητον ἀκόμη, νὰ συμπεριληφθῇ ἐντὸς τῆς προστατευομένης διὰ τοῦ τείχους χερσονήσου ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐξετείνετο ἡ Κωνσταντινούπολις. Πολὺ ἀργότερα, μὲ πρόσθετο τεῖχος, ποὺ ἔχει πύργους καὶ πύλας, συμπεριελήφθη μέσα στὴν Πόλη ἡ περιοχὴ τῶν Βλαχερνῶν, μὲ τὰ τόσα της ἐξοχικὰ παλάτια αὐτοκρατόρων, πριγκήπων, στρατηγῶν καὶ τιτλούχων τῆς Αὐλῆς. Ἐκεῖ δὲ τὸ 1150, ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Β' τοῦ Κομνηνοῦ, ἐγκατεστάθη ἐπισήμως ἡ Αὐλή, ποὺ ἐγκατέλειψε τὰ ὄπισθεν τοῦ Ἱπποδρόμου παλάτια, ποὺ ἔφθαναν ἕως τὴν ἀκτὴ τῆς Προποντίδος καὶ τῶν ὁποίων μένουν ἀρκετὰ ἐρείπια: μιὰ αἴθουσα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ποὺ θεωρεῖ-

ται τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ λιμὴν τοῦ Βουκολέοντος καὶ ἄλλα ἐρείπια, ὄπισθεν τοῦ τζαμιοῦ τοῦ Σουλτὰν Ἀχμέτ, ὅπου πρὸ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ὁ καθηγητὴς Μπάξτερ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα τῆς Σκωτίας, ἀνεκάλυψε, μὲ ἀνασκαφές, ἕνα μεγάλο ψηφιδωτὸν δάπεδο, μὲ θαυμάσιες παραστάσεις.

Πλεῖστες πληροφορίες ὑπάρχουν γιὰ τὰ παλάτια τῶν Βλαχερνῶν. Τὰ περιγράφουν μὲ θαυμασμὸ καὶ ἱστορικοὶ τῶν Σταυροφοριῶν, ποὺ ἐξυπμνοῦν τὸν πλοῦτο τους, τὴν διακόσμησί τους καὶ τοὺς κήπους των, μὲ τὰ ἀλαβάστρινα ρεῖθρα τους. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τίποτε δὲν μένει τώρα. Λεηλατηθῆκαν, πυρποληθῆκαν καὶ καταστραφῆκαν κατὰ τὴν Ἅλωσι ἀπὸ τοὺς Γενιτσάρους τοῦ Πορθητοῦ καὶ κατέρρευσαν κατόπιν τὰ ἐρείπιά τους σὲ καταστρεπτικοὺς σεισμοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1509, τὸ 1592, τὸ 1718, τὸ 1766 καὶ κυρίως τὸ 1894, ὁπότε κατέρρευσαν καὶ ὁλόκληρα τμήματα τοῦ χερσαίου βυζαντινοῦ κάστρου, μὲ τοὺς πύργους των, τὰ ὑλικά τους δέ, πέτρες καὶ τοῦβλα, διηρπάγησαν βαθμηδὸν ἀπὸ διαφόρους, ἀκόμη δὲ καὶ γιὰ τὴν ἀνέγερση τζαμιῶν. Στὶς Βλαχέρνες μένει τώρα μόνον τὸ ἐρειπωμένο παλάτι, τὸ λεγόμενο ἀπὸ τοὺς ξένους καὶ τοὺς ὁμογενεῖς, τοῦ Πορφυρογεννήτου. Εἶναι ἀπὸ τὰ μεγάλα ἀνάκτορα τῆς ἐποχῆς τοῦ Μανουὴλ τοῦ Β' τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180). Διέφυγε τὴν καταστροφὴ κατὰ τὴν Ἅλωσι. Ἦτο λεηλατημένο, ἀλλὰ σχεδὸν ἀνέπαφο. Εἶναι διώροφο. Εἰς τὸ ἰσόγειό του ὑπῆρχε θολωτὸς διάδρομος καὶ μιὰ μεγάλη αἴθουσα μήκους 17 μέτρων, ἐνῶ ἡ ἐπάνω αἴθουσά του, μὲ πολλὰ παράθυρα καὶ ἐξώστη, ἔχει μῆκος 23 μέτρων, πλάτος 10 μέτρων καὶ ὕψος 6 $^{1}/_{2}$. Κομψότατος εἶναι ὁ ἐξωτερικὸς διάκοσμος τῆς προσόψεως τοῦ ἀνακτόρου, μὲ κόκκινα τοῦβλα καὶ λευκὰ μάρμαρα, ποὺ σχηματίζουν γεωμετρικὰ σχήματα.

Οἱ Τοῦρκοι σουλτάνοι δὲν θέλησαν νὰ τὸ χρησιμοποιήσουν, γιὰ δύο, ὡς φαίνεται, λόγους. Διότι εἶναι ἀπομακρυσμένο ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς πόλεως καὶ ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς των. Τοῦρκος ὅμως ἱστοριογράφος ἀναφέρει, ὅτι συχνὰ τὸ ἐπισκέπτετο ὁ Βεγιαζὶτ ὁ Β' (1481—1512), υἱὸς τοῦ Πορθητοῦ καὶ διεσκέδαζε μ' ἕναν ἐλέφαντα, ὡς σταῦλος τοῦ ὁποίου ἐχρησιμοποιήθη ὁ θολωτὸς διάδρομος τοῦ ὑπογείου του. Ἀφοῦ ἐγκαταλείφθη κατόπιν τὸ παλάτι αὐτό, ἐρειπώνετο συνεχῶς καὶ τὸ 1724 μετετράπη εἰς ἐργαστήριο, στὸ ὁποῖο κατεσκευάζοντο φαγιάντσες. Σ' αὐτὸ εἶχε μεταφερθῆ τὰ ἐργαστήριο γιὰ φαγιάντσες, ποὺ ἵδρυσε εἰς τὴν Βιθυνιακὴ Νίκαια, μὲ Πέρσας τεχνίτας, ὁ Σουλτάνος Σελὶμ ὁ Α', υἱὸς τοῦ Βεγιαζὶτ τοῦ Β'. Ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐρειπώνεται τὸ κομψὸ αὐτὸ ἀνάκτορο, τὸ ὁποῖο καὶ ἔμεινε χρησιμοποιήσιμο ὁπωσδήποτε μέχρι τοῦ περασμένου αἰῶνος, ὁπότε μετετράπη σὲ .. ὑαλουργεῖο. Τὸ ἐσωτερικό του κατέρρευσε καὶ ἔμειναν μόνον οἱ τοῖχοι κατὰ τὸν σεισμὸ τοῦ 1894.

Πέρυσι ὁ κ. Ντερίμτεκιν ἀνεστήλωσε ἐν μέρει τὸ ἰσόγειο τοῦ ἀνακτό-

ρου αὐτοῦ καὶ ἐσχηματίσθησαν τὰ προπύλαιά του, μὲ τοὺς δυὸ μεγάλους κίονάς των. Ἤδη ὁ κ. Ντεριμτεκιν ἑτοιμάζεται γιὰ ἀνασκαφὲς σὲ διάφορα σημεῖα τῆς περιοχῆς τῶν Βλαχερνῶν. Δυστυχῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῆ ποῦ περίπου ἦτο τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο παλάτι, ποῦ τοῦ Μανουὴλ τοῦ Β΄, ποῦ ὁ Ἀναστασιακὸς Τρίκλινος, ποῦ τὸ ἀνάκτορο τοῦ Ἀλεξίου κλπ. Ὁ κ. Φεριδδοὺν Ντεριμτεκὶν ἔχει ὑπ' ὄψιν του καὶ πληροφορίες τοῦ Πασπάτη, ὁ ὁποῖος στὶς Βυζαντινὲς Μελέτες του γράφει γιὰ τὰ παλάτια αὐτά, δὲν συμφωνοῦν ὅμως μ' αὐτὸν ἄλλοι καὶ ὁ Τζανῆς Παπαδόπουλος λόγου χάριν τοποθετεῖ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Μανουὴλ παρὰ τὴν πύλη τοῦ Ἀϊβάνσεραϊ—Ὑψηλὰ ἀνάκτορα—ὅπως οἱ Τοῦρκοι ὀνομάζουν τὴν περιοχὴ τῶν Βλαχερνῶν. Ὑποτίθεται ὅτι ὁ διευθυντὴς τοῦ μουσείου τῆς Ἁγίας Σοφίας θ' ἀρχίση τὶς ἀνασκαφές του πίσω ἀπὸ τὸν πύργο τοῦ Ἀνεμᾶ, στὸν χῶρο τοῦ ἄλλοτε Τεκὲ τῶν δερβισάδων καὶ τοῦ Χαντζερλῆ χαμάμ. Ἐκεῖ θὰ ἀναζητήση τὰ ἐρείπια τοῦ περίφημου ἀνακτόρου τοῦ Μανουὴλ τοῦ Β΄. Πολὺ ἐνδιαφέρον ἐξεδηλώθη γιὰ τὶς ἀνασκαφὲς αὐτές, παραλλήλως δὲ πρὸς τὸ τουρκικὸν αὐτὸ ἐνδιαφέρον, τὸ σχετικὸν καὶ μὲ τουριστικὰ συμφέροντα, τὸ Πατριαρχεῖο ἐνδιεφέρθη γιὰ τὸν ναΐσκο τῶν Βλαχερνῶν, ποὺ ἐκτίσθη τὸν περασμένο αἰῶνα, ἀπὸ τὴν Συντεχνία τῶν Καστοριανῶν γουναράδων τῆς Πόλης εἰς τὸ χῶρο τῆς ἱστορικῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν, ποὺ κατεστράφη ἀπὸ πυρκαϊὰ ὀλίγο πρὸ τῆς Ἁλώσεως. Ὁ ναΐσκος αὐτός, μὲ θόλον, δὲν διέφυγε δυστυχῶς τὴν καταστροφὴ κατὰ τὴν δραματικὴν νύκτα τῆς 6ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1955. Κατεστράφη τὸ ἐσωτερικόν του καὶ ἐτεμαχίσθη, μὲ μαχαίρι, ἕνας θαυμάσιος κεντητὸς Ἐπιτάφιός του. Ἐπισκευάζεται τώρα καὶ ὁ Πατριάρχης κ. Ἀθηναγόρας προσωπικῶς παρακολουθεῖ τὰς ἐργασίας σ' αὐτόν.

Ἡ Παναγία τῶν Βλαχερνῶν, ἡ «Βλαχεριώτισσα», ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς περίφημους ναοὺς τοῦ Βυζαντίου, ποὺ ἐτιμῶντο ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου. Οἱ ναοὶ αὐτοὶ ἦσαν τῆς Ἁγίας Σοφίας, τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς—Μπαλουκλὶ—καὶ τῶν Βλαχερνῶν, μὲ τὸ ἁγίασμά του, τὸ «Λοῦσμα», ὅπως τὸ ἔλεγαν τότε, καὶ μέσα στὸ ὁποῖο ἡ ἀκολουθία ἐγίνετο κατὰ τὸ λούσιμο τῶν πιστῶν, σύμφωνα μὲ τὸ ἔθος τῆς κολυμβήθρας τοῦ Σιλωάμ, ἐνῶ γιὰ τὸν βασιλέα ἐδιαβάζετο ἰδιαιτέρα εὐχή.

Στέφ. Παπαδόπουλος

16. ***Οἱ Φωτιὲς τοῦ Ἁη - Γιαννιοῦ.***

»Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀνάγεται εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως Θεοδωρήτου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα καὶ συνδέεται πρός τινα παράδοσιν ἀναφερομένην εἰς τὸν βίον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

»Κατ' αὐτὴν ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, διαμένων ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἠρέσκετο νὰ παραμένῃ εἰς μέρη ὅπου ἐφύοντο θυμάρια «φλισκούνι» διὰ ν' ἀποφεύγῃ

τοὺς ἐνοχλητικοὺς κώνωπας, καθόσον τὰ θυμάρια ὡς ἐκ τῆς διαπεραστικῆς αὐτῶν ὀσμῆς ἐμποδίζουν τὴν ἐκκόλαψιν τῶν ὠαρίων των. Διὰ τοῦτο οἱ κώνωπες ἀποφεύγοντες τὰ θυμάρια ἐναποθέτουν τὰ ὠάριά των εἰς ἄλλα χόρτα φυόμενα εἰς ἑλώδη μέρη παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὅμως προσπαθοῦσε νὰ καταστρέφῃ διὰ πυρῶν τὰ χόρτα ταῦτα, ἐμποδίζων κατὰ τὸ ἐνὸν τὴν ἐκκόλαψιν τῶν ὠαρίων τῶν κωνώπων καὶ τὴν μετάδοσιν οὕτω τῶν νοσογόνων σπερμάτων ἀνὰ τὰς πόλεις.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ λαὸς μνήμων τῆς παραδόσεως ταύτης, ἐσυνήθιζε, κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, νὰ συνάζῃ τὰ χόρτα ταῦτα κατὰ σωρούς, ν' ἀνάπτῃ φωτιὲς καὶ ἐπικαλούμενος τὴν χάριν καὶ εὐλογίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ ὁποίου ἐπρέσβευεν καὶ ὡς προστάτην κατὰ τῆς ἐλονοσίας ἐπήδα ἄνωθεν αὐτῶν λέγων καὶ ἐπικαίρους τινὰς φράσεις. Εἰς τὴν Θράκην τὶς φωτιὲς αὐτὲς τὶς ἔλεγαν «κακαρῶνες» ἐκ τοῦ κακαρώνω=ψοφῶ=ἀποθνήσκω, εἰς τὰ κακοποιὰ καὶ νοσογόνα σπέρματα τῶν κωνώπων θάνατος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πυρῶν τούτων ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια νὰ καίουν καὶ τοὺς «μάηδες», καθόσον ἔχουν τὴν ἀντίληψιν, ὅτι καὶ τὰ μαγιάτικα ταῦτα στεφάνια αἰωρούμενα εἰς τὰς προσόψεις τῶν οἰκιῶν, ὄχι μόνον ἐπροφύλασσον αὐτὰς ἀπὸ τὸ κακὸ μάτι, ἀλλὰ καὶ συνελάμβανον τὰ νοσογόνα σπέρματα τῶν κωνώπων. Ὡσαύτως ὑπῆρχε ἡ συνήθεια νὰ καίουν καὶ τοὺς «μάρτηδες». Εἶναι δὲ οἱ μάρτηδες κλώσματα ἐκ κιτρίνης μετάξης, τοὺς ὁποίους ἔθετον οἱ πάσχοντες ἀπὸ ἑλώδεις πυρετοὺς περὶ τὸν καρπὸν καὶ ἐφύλαττον αὐτοὺς μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἔλεγον συγχρόνως καὶ ἐξορκισμοὺς καὶ διὰ τοῦτο εἶναι παρμένο ἀπὸ κάποιον θρῦλον σχετικὸν πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, ὅτι δηλ. «θέλων νὰ εὐεργετήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἔδεσε μὲ χρωματιστὰ μετάξια ὅλες τὶς ἀρρώστειες π.χ. μὲ κίτρινο τοὺς ἑλώδεις, μὲ κόκκινό τὴν ὀστρακιὰ καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Κατόπιν ἔθαψε τὰ κλώσματα αὐτὰ βαθειὰ στὴ γῆ καὶ τὰ σκέπασε μὲ μιὰ πέτρα». Τὸ τοιοῦτον κάμνουν καὶ τώρα μέρη τῆς Θράκης δηλ. θέτουν τοὺς Μάρτηδες κάτω ἀπὸ μιὰ πέτρα καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου σηκώνοντες τὴν πέτρα, ἂν ἀνεύρουν μήρμυκας, σημεῖον ὅτι ὁ κάτοχος τοῦ κλώσματος θὰ πλουτίσῃ, ἂν δ' εὕρουν σκώληκας, ἐπίστευον ὅτι θὰ πάθῃ κακόν τι. Τὸ ἔθιμον τοῦτο εἶναι λείψανον τῆς ἀρχαίας Ἑλλ. λατρείας τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ μύσται ἔθετον εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ καρποῦ κληστὴν «κόρκη» ὀνομαζομένην, ἀποδίδοντες εἰς αὐτὴν συμβολικὴν ἔννοιαν μαντικῆς φύσεως ὡς ἀπομακρύνουσαν τὴν ἐπενέργειαν τῶν κακοποιῶν καὶ φθοροποιῶν δυνάμεων.

»Εἰς τὰ παραθαλάσσια μέρη τῆς Θράκης ἐσυνήθιζον κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου νὰ γίνεται καὶ ἡ ἔναρξις τῶν θαλασσίων λουτρῶν συνοδευομένων μὲ γαϊδουροδρομίας καὶ ἱπποδρομίας. Τὰ θαλάσσια ταῦτα λουτρὰ διεκόπτοντο κατὰ τὸ δυνατὸν κατὰ τὰς πρώτας 12 ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου καθόσον ἐπεκράτει ἡ παράδοσις ὅτι βγαίνουν «δρίμνες», αἱ ὁποῖαι προ-

ξενοῦν κακὸν εἰς τοὺς λουομένους ἤτοι μουδιάσματα, ἐγκαύματα κλπ. τῶν ὁποίων ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξήγησις εἶναι ὅτι αἱ καυστικαὶ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου συνεπείᾳ τοῦ ἐαρινοῦ ἡλιοστασίου, ἐπέδρων δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ δέρματος. Ὡς βλέπομεν πολλὰ τῶν ἐθίμων τούτων συνδέονται ἀρρήκτως πρὸς τὰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων, σημεῖον τῆς ἐκ τούτων καταγωγῆς τῶν κατοίκων τῆς Θράκης.

Χ. Π. Σιταρᾶς *Ἰατρὸς*

«Προσφυγικὸς Κόσμος» 1948 20 Ἰαν.

17. ***Ἡ Μασκαροδευτέρα ἢ Πιτεροδευτέρα στὸ Σαμμακόβι Θράκης καὶ οἱ Πιτεράδες, (τοῦ Κουτρούλη ὁ γάμος).***

Ὅπως σὄλα τὰ μέρη τῆς Θράκης γιορτάζονται ὁ Καρνάβαλος ἔτσι καὶ στὸ Σαμμακόβι γιορτάζονταν μὲ τοὺς Πιτεράδες. Τοὺς Πιτεράδες σχημάτιζαν νεαροὶ καὶ ἡλικιωμένοι κωμικοὶ τοῦ Σμοκοβιοῦ, ποὺ ἔκαμναν τὸν κόσμο νὰ ξεκαρδίζεται. Ἡ νυφικὴ πομπὴ ἀποτελούνταν : ἀπὸ τὸν ἀρκουδιάρη, τὸν κουρέα μὲ τὰ λαμπερὰ ξυράφια, τοὺς ἀχθοφόρους, τὸν Κουτρούλη, τοὺς Σεϊμένηδες, τὴ μαύρη σκούφια κλπ.

Ἡ μαύρη σκούφια ἦταν ὀλιγομελὴς παρέα ἀλλὰ ἀπὸ διαλεγμένους μασκαράδες. Ἀνάμεσά τους ἡ γριὰ ἦταν τὸ σπουδαιότερο πρόσωπο, ὁ σκουφοφόρος μὲ τὰ κουδούνια ποὺ εἶχε κρεμασμένα στὸ ζωνάρι του, κελαϊδοῦσε τὴ μαύρη του σκούφια : «Σὰν τὴν ἔβαλε . . . ποτὲ δὲν τὴν ἔβγαλε». Τὰ λόγια αὐτὰ τὰ ἐπαναλάμβανε μὲ γυναίκεια φωνὴ κάνοντας τσακίσματα, ποὺ προκαλοῦσαν γέλοιο. Ἠθοποιοί, ποὺ διακρίθηκαν στὸν καιρό μας, ἦταν : Ὁ Πουσκέφτης, ὁ Μαλακός, ὁ Θεγόφλος, ὁ Μάντη.

Τοῦ Κουτρούλη ὁ γάμος. Ὁ Κουτρούλης κατοικοῦσε ἀκριβῶς ἀπέναντι στὴ βρύση τοῦ Κουτούλη [1]) κι᾽ ὠνομάζονταν Θανάσης Κουντούλης, ποὺ ἔγινε Κουτούλης, διότι εἶτανε κουτός. Ἡ φύσις τοῦ ἐστέρησε τὴ μνήμη. Δὲν θυμούνταν ὅ,τι ἐπάθαινε κι ὅ,τι τοὔλεγαν τὸ πίστευε. Εἶχε μέτριο ἀνάστημα, ἔλαμπε τὸ πρόσωπό του ἀπὸ ἀγαθότητα καὶ πάντα στὰ χείλια του εἶχε τὸ χαμόγελο.—Ρὲ Κουτρούλη τὶ κάνεις ; —Καλὰ παιδιά.—Κουτρούλη θὰ σᾶρραβωνιάσουμε.—Ἀλήθεια ;—Ναί, σὲ βρήκαμε τὴ νύφη.—Δὲ μὲ παίρνουνε ἐμένα.—Τότες θὰ σὲ κάνουμε νύφη νὰ σὲ πάρουν τὰ παλλικάρια.—Ἀλήθεια ; Καὶ τὸ πίστευε ὁ ἀνάχαρος. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν Κουτρούλη, οἱ Πιτεράδες τὸν ἔντυναν νύφη, τὸν στόλιζαν, τοῦ ἔβαφαν τὰ μάγουλα κατακόκκινα καὶ ὠργάνωναν γαμήλιο πομπὴ μὲ παρέλαση στοὺς κεντρικοὺς δρόμους. Ἡ ἐμφάνισή του κ᾽ ἡ ἐνδυμασία του τὸν ἔκαμναν κωμικώτατο. Ἡ τελετὴ ἄρχιζε ἀπὸ τὸ πρωῒ 8 ὡς τὸ βράδυ. Στὴ διαδρομὴ ἐτραγουδιούνταν κατάλληλα στιχουργήματα λαϊκά. Ὅσοι παρέβαιναν τὸν ἠθικὸ νόμο ἀλλοίμονό τους—ἄκουαν ἀπίστευτα, τόσο ποὺ εἴτε ἄντρας εἴτε γυναίκα δὲν μποροῦσε νὰ ξε-

1) Ἡ λέξις δὲν ἐξηγεῖται παρὰ ἐκφράζει ἕναν εὔζωνα.

πλυθῆ. Στὴ νυφικὴ πομπὴ πήγαινε μπροστὰ ὁ ὀργανοπαίκτης εἴτε γκάϊνταζης, εἴτε λυράρης, παίζοντας τὸν πασίγνωστο σκοπό: ντιλι-ντί, μωρέ, ντιλιντί. Ἀκολουθοῦσαν τὰ προικιὰ τῆς νύφης φορτωμένα στὸ γάϊδαρο ἀπὸ παλιὰ ράκη, ἔπειτα τὰ δῶρα στὸ πανέρι τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης. Ἀκολουθοῦσε κατόπι τὸ ζευγάρι Κουτρούλη μὲ τὸν παράγαμπρο, ποὺ κρατοῦσε λεμονόκουπα στημένη, γιὰ τὴ νύφη, νὰ μοσκίζεται μὴ λιγοθυμήση. Ἡ πομπὴ συνωδεύονταν μὲ χοροὺς καὶ μὲ καλαμπούρια τῆς ἐποχῆς, ποὺ μαὐτὰ καλοῦσαν τὸ πλῆθος ἀπόγευμα νὰ παρευρεθῆ στοῦ «Κουτρούλ' τὸ γάμο», ποὺ ἦταν καὶ τὸ πιὸ ἀστεῖο μέρος τῆς παραστάσεως.

Στὶς πέντε τὸ ἀπόγεμα τὸ πλῆθος συγκεντρώνονταν, ἄντροι καὶ γυναῖκες, στὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν καὶ συργιανοῦσαν τὰ καμώματα καὶ τὰ κωμικὰ κι' ἀστεῖα, ποὺ ἦταν ἀπερίγραπτα. Τόσο ἦταν ἀστεῖα, ὥστε ὁ κόσμος ἐξαφανίζονταν ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ οἱ ἄντρες κυλιούνταν στὴ γῆ ξεκαρδισμένοι ἀπὸ τὰ γέλοια. Οἱ Σεϊμένηδες [1]—νεαροὶ βοσκοὶ—ντύνονταν τὸ πλειότερο στὰ μεκένια τους [2] τὴν ἡμέρα τῆς Τυρινῆς, κατεβαίνοντας ἀπὸ τὰ βουνά. Ντύνονταν μὲ καμάρι κάτασπρα πτυχωτὰ φουστάνια, ποὺ δανείζονταν ἀπὸ νοικοκυρόσπιτα. Φοροῦσαν κόκκινα φέσια δεμένα μὲ πλουμιστὸ τσεμπέρι, γελέκα κεντημένα πολύχρωμα, ἄσπρες περισκελίδες, τσαρούχια στὰ πόδια, στοὺς ὤμους πρόσθετες μάλλινες μπέρτες χρωματιστὲς καὶ ζώνη δερμάτινη κιἀρματοθήκη (σελαχλίκι), ὅπου ἦταν οἱ κομποῦρες, μάχαιρες [3] καὶ γιαταγάνια κατακαίνουργα—κειμήλια ἀξίας. Στὸν ὦμο ἔφερναν σουλτάτα, σισανέδες, καρυοφύλια, λογῆς κοπῆς ὅπλα μὲ χάρη καὶ ὑπερηφάνεια. Ἔκαμναν τὸ γύρο τοῦ χωριοῦ καὶ σὲ κάθε ἁπλωσιὰ (μεϊντὰν) ἔστηναν ἔμμορφο χορὸ μὲ τοὺς ἤχους τῆς γκάϊντας. Κερνοῦσαν στὰ σπίτια σὲ πήλινη κούπα κρασὶ ἐγχώριο καὶ μεγάλους σβώλους τυρὶ νὰ ξοδευτοῦν ὅλα τὰ σαρακοστιανά. Περνώντας ἀπὸ τὸ διοικητήριο ἔστηναν χορὸ πρὸς τιμὴν τῶν Τούρκων καὶ μένα στόμα ὕμνοῦσαν τὸν Πατισάχ: Μπὶν γιασά.

Βουτσόπουλος, Ξάνθη

1. Ἡ λέξις δὲν ἐξηγεῖται παρὰ ἐκφράζει ἕναν εὔζωνα.
2. Ποιμνιοστάσιά τους.
3. Κεῖνο τὸν καιρὸ οἱ Τοῦρκοι ἐπέτρεπαν νὰ ἔχουν οἱ χριστιανοὶ ὅπλα.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Studii si cercetari de istorie literara si folclor, anul VII (1958), τεύχη 1-4, Bucuresti, 8ον, 532 σελ. (Editura Academiei Republicii Populare Romîne).

Ἐκ τῶν περιεχομένων τοῦ τόμου τούτου λαογραφικὸν διαφέρον ἔχει μόνον ἡ μελέτη τοῦ Γ. Καλινέσκου, Estetica basmului (=Αἰσθητικὴ τοῦ παραμυθιοῦ) II, σελ. 7-135.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Γ. Καλινέσκου, συνεχίζων ἐνταῦθα τὴν εἰς τὸν προηγούμενον τόμον τῶν Studii şi cercetari de istorie literara şi folclor δημοσιευθεῖσαν μελέτην του περὶ τῆς αἰσθητικῆς τοῦ ρουμανικοῦ παραμυθιοῦ, ἐξετάζει τὰς ποικίλας μεταμορφώσεις τῶν παραμυθιακῶν προσώπων, ποὺ συμβαίνουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ κατάραν ἢ ἄλλην κάπως σκοτεινὴν αἰτίαν. Τὸ μαγικὸν φαγητὸν καὶ τὸ μαγικὸν ποτὸν προκαλοῦν συχνὰ τὴν μεταμόρφωσιν. Οὕτω π.χ. αὐτὸς ποὺ πίνει νερὸ ἀπὸ τὰ ἴχνη λύκου ἢ ἐλάφου γίνεται λύκος ἢ ἐλάφι. Ἔπειτα διὰ κτυπήματος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἢ τοῦ προσώπου μεταμορφώνεται εἰς πρᾶγμα, διὰ τὴν ἀποφυγὴν τοῦ δράκου ἢ ἄλλου κακοποιοῦ ὄντος. Ἀλλὰ καὶ πράγματα ἄψυχα δύνανται νὰ μεταμορφώνωνται, ὅπως εἰς τὸ παραμύθι «ὁ πέτρινος ἄνθρωπος». Τὰ δὲ θαυμαστὰ ἢ ὑπερφυσικὰ ἀντικείμενα, ὅπως εἶναι τὰ παλαιὰ ὅπλα, τὸ μαγικὸν δακτυλίδι, τὸ μαγικὸν κτένι, τὸ σαπούνι καὶ ἄλλα, διευκολύνουν τὴν ταχύτητα τῆς φυγῆς τοῦ ἥρωος, τὴν μεταβολὴν τῶν τοποθεσιῶν, καθιστοῦν δὲ πολλάκις ἀόρατα τὰ πρόσωπα [1]).

Ἡ τεκνογονία ἄλλοτε μὲν γίνεται εἰς μεγάλην ἡλικίαν, ἄλλοτε δὲ κατὰ τρόπον ἀφύσικον, ἀλλὰ θαυμαστόν. Τὰ δὲ μέσα πρὸς ἀπόκτησιν τέκνου καὶ κατὰ τὴν μεγάλην ἡλικίαν—συνήθως τὴν γεροντικὴν—εἶναι διάφορα. Κυρίως ἡ τεκνογονία ὀφείλεται εἰς τὴν μαγείαν καὶ τὸ θαῦμα.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς πρὸ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς μετὰ τὴν γέννησιν ὡριμότητος τοῦ ἥρωος ὁ Γ. Καλινέσκου ἀναφέρει ἐπιτυχῆ παραδείγματα ἀπὸ τὰ ρουμανικὰ παραμύθια «Νιᾶτα χωρὶς γεράματα», «Ἀερικιὰ τῶν βουνῶν» καὶ «Ροζούνα, ἡ κυρὰ τῶν λουλουδιῶν».

Ὁ μικρότερος ἀδελφός, ὅπως εἰς ὅλων τῶν λαῶν τὰ παραμύθια, εἶναι

1) Βλ. τὰ ἀντίστοιχα ἐν Θράκῃ εἰς τὴν τελευταίως ἐκδοθεῖσαν μελέτην τοῦ ***Πολ. Παπαχριστοδούλου***, Τὸ θρακικὸ παραμύθι, Ἀθῆναι 1960, σ. 8-12. (Ἑταιρεία Θρακικῶν Μελετῶν, ἀριθ. 88).

πάντοτε ἀνδρειότερος, ἰσχυρότερος, τιμιώτερος, ἐξυπνότερος, ἐργατικώτερος, προνοητικώτερος, ἐπιτηδειότερος, ἱπποτικώτερος καὶ φιλαλήθης. Ἔχει ὅλα τὰ χαρίσματα καὶ τὰς ἀρετάς, ποὺ στεροῦνται οἱ μεγαλύτεροί του ἀδελφοί. Αἱ δὲ εὐγενεῖς καὶ εὐεργετικαὶ πράξεις τοῦ γενναίου ἱππότου (Fat-frumos) ποικίλλουν καὶ διακοσμοῦν σπουδαίως τὸ ρουμανικὸν παραμύθι καὶ προσδίδουν εἰς αὐτὸ χρῶμα μεσαιωνικόν, ποὺ ἀπαντᾷ πλουσιοπαρόχως εἰς τὰ ἱπποτικὰ μυθιστορήματα τῆς Δύσεως. Ὁ Fat-frumos κάποτε ὕστερα ἀπὸ πάλην μὲ τὸ βασιλόπουλον γίνεται ἀδελφοποιτὸς μὲ αὐτό.

Ἕτερα πρόσωπα εἰς τὰ ρουμανικὰ παραμύθια εἶναι οἱ τύποι τοῦ μωροῦ (ἀνοήτου), τοῦ γελοίου καὶ τοῦ γελωτοποιοῦ (Pacala). Ἐξαρτᾶται πάντοτε ἀπὸ τὸν παραμυθᾶν ἡ περιγραφὴ τῶν τύπων τούτων καὶ ἡ λίαν ἐνδιαφέρουσα ἀναπαράστασις οὐ μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ διαφόρων μιμητικῶν κινήσεων, τοῦ ρόλου τὸν ὁποῖον ἑκάστοτε οὗτοι παίζουν εἰς τὴν παραμυθιακὴν ἱστορίαν.

Ὁ βασιλιὰς παρουσιάζεται μὲ διάφορα χρώματα, πράσινος, κίτρινος, μαῦρος, ἄσπρος, γαλανός. Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς εἶναι φαίνεται ἀσιατικῆς προελεύσεως. Ὁ βασιλιὰς ἔχει ἄλλοτε μεγάλο καὶ ἄλλοτε μικρὸν βασίλειον. Εἶναι κάποτε γέρων, στερεῖται τέκνων καὶ ὑποφέρει δι' αὐτό. Φροντίς του κυρία εἶναι ἡ ἀπόκτησις τέκνων καὶ ἡ ἀποκατάστασις αὐτῶν. Τὸ βασιλόπουλον πρέπει νὰ νυμφευθῇ βασιλοπούλαν καὶ ἡ βασιλοπούλα βασιλόπουλον. Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου συναντοῦν δυσκολίας καὶ κάποτε πρέπει νὰ λύσουν στοιχήματα. Λύει τὸ βασιλόπουλον δυσεπίλυτα αἰνίγματα, ἀναλαμβάνει πολλάκις δυσκόλους ἀποστολάς, ὑφίσταται τρομερὰς περιπετείας.

Ἡ κόρη μὲ τὴν κακὴν συμπεριφορὰν ἢ ἡ κόρη μὲ τὰς ὑπερφυσικὰς ἰδιότητας, εἶναι συνήθη πρόσωπα, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν τὴν εὐτυχίαν ἢ τὴν δυστυχίαν τοῦ ἥρωος. Ἡ ὡραιοπάθεια, ἡ πονηρία καὶ ἡ ἐπιδεξιότης εἰς τὰς ἐρωτικάς των ἐκδηλώσεις, ἀπηχοῦν κοινωνικὰς συνηθείας τῶν αὐτοκρατορικῶν (φεουδαρχικῶν) χρόνων. Ὅπως δ' εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ εἰς τὸ παραμύθι, ἀπαντᾷ, λέγει ὁ Καλινέσκου, ὁ τύπος τῆς *Ἀμαζόνος*. Ἐνταῦθα δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ προσθέσωμεν, ὅτι αἱ μυθικαὶ Ἀμαζόνες ἔχουν εἰσέλθει εἰς τὸ ρουμανικὸν παραμύθι πιθανώτατα ἐκ τῶν ἑλληνικῶν μυθωδῶν περὶ αὐτῶν διηγήσεων διά τε τῆς λογίας καὶ τῆς δημώδους παραδόσεως.

Μὲ τὴν ἐξέτασιν τῆς διαφθορᾶς καὶ διαστροφῆς ὡρισμένων γυναικῶν, ὡς καὶ τῆς μητρικῆς καὶ πατρικῆς ζηλοτυπίας, ποὺ συχνὰ παρουσιάζονται εἰς τὰ παραμύθια, ὁ συγγραφεὺς εἰσέρχεται εἰς τὸ δύσκολον πρόβλημα τῆς ψυχολογικῆς ἐξετάσεως τῶν χαρακτήρων, προσπαθῶν νὰ συλλάβῃ τὴν βαθυτέραν ψυχοσύνθεσιν τοῦ λαοῦ.

Ἀξιόλογος εἶναι κατόπιν ἡ ἀνάλυσις τοῦ χαρακτῆρος τῆς μητρυιᾶς καὶ τοῦ ρόλου της εἰς τὸ παραμύθι (πρβλ. τὸ «φτωχὸ παιδί», «τὰ παιδιὰ τοῦ χήρου»), ὡς καὶ τῶν ρόλων τῆς ἑτεροθαλοῦς ἀδελφῆς, τῶν κακῶν ἀδελφῶν,

τῆς «μαύρης κόρης», τῆς γεροντοκόρης, τοῦ μισογυνισμοῦ, τῆς αἱμομειξίας, τῆς ἰδέας περὶ καταγωγῆς καὶ κοινωνικῆς τάξεως. Ἔπειτα ἐξετάζει τὸ τοπίον μὲ τὸ εἰς ἀντικείμενα καὶ ἀτμόσφαιραν περιεχόμενόν του, ἤτοι τὸ δάσος, τὸ ὄρος, τὸν κάμπον, τὰ μεγάλα ποτάμια καὶ τὴν παχεῖαν βλάστησιν, ποὺ προσδίδουν εἰς τὸ ρουμανικὸν παραμύθι ἴδιον ἐθνικὸν ἔνδυμα. Ἀκολούθως ἐρευνῶνται τὰ παλάτια, αἱ γέφυραι καὶ τὰ ἄλλα κτίρια μὲ τὰ κινητὰ ἀντικείμενα, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν πλοῦτον των, ὅπως τὰ ἐπινοεῖ ἡ ἀχαλίνωτος λαϊκὴ φαντασία. Ἐδῶ ἡ πραγματικότης γίνεται ὄνειρον καὶ τὸ ὄνειρον πραγματικότης. Ὁ πόθος τοῦ μεγάλου, τοῦ τελείου, τοῦ ἀνυπάρκτου εἰς τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ, λαμβάνει σάρκα καὶ ὀστᾶ καὶ γίνεται πραγματικότης φανταστική, ποὺ τέρπει καὶ ἱκανοποιεῖ κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς διηγήσεως. Οἱ ἀκούοντες μεθύσκονται ἀπὸ τὰ ἀρώματα τῆς χλιδῆς καὶ τὰ ὁράματα τῆς φαντασίας τοὺς μεταρσιώνουν εἰς τοὺς παραμυθιακοὺς κόσμους, καὶ δὲν θέλουν νὰ πιστεύσουν ὅτι εἶναι ἀπατηλοί.

Ὁ Γ. Καλινέσκου μὲ ἰδιαιτέραν κριτικὴν δύναμιν ἐξετάζει κατόπιν τὸ πρόβλημα τῆς αὐθεντικότητος ἑνὸς παραμυθιακοῦ κειμένου. Οὕτως ἡ συλλογὴ τῶν ἀδελφῶν Arthur καὶ Albert Schott (Wallachische Märchen, Stuttgart und Tübingen, 1845) τίθεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς ἐξετάσεως ταύτης. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶναι λίαν διδακτικὸν διὰ τὸν οἱασδήποτε ἐθνικότητος λαογράφον, διότι παρόμοια προβλήματα γνησιότητος ἢ μὴ ἑνὸς λαογραφικοῦ κειμένου ἀντιμετωπίζει παντοῦ ὁ εἰδικός.

Ὡσαύτως καὶ εἰς τὰ κατωτέρω ἐκτιθέμενα περὶ τοῦ «ἀνθρωπίνου βάθους» καὶ τῆς «στερεοτυπίας» πλείστων παραμυθιῶν τῶν διαφόρων λαῶν ἐξετάζονται αἱ μέχρι τοῦδε γενικαὶ περὶ τῆς κατατάξεως τῶν παραμυθιῶν ἔρευναι. Τὰ ἑλληνικὰ παραμύθια ὁ Καλινέσκου γνωρίζει μόνον ἀπὸ τὰς συλλογὰς τῶν Hahn καὶ Legrand. Πῶς ὅμως δὲν ἀναφέρει πασιγνώστους ἐκδόσεις ἑλληνικῶν παραμυθιῶν τῶν Kretschmer καὶ Dawkins, ἵνα μὴ εἴπω δι' ἐκδόσεις γενομένας ὑπὸ Ἑλλήνων συγγραφέων ;

Ἡ αἰσθητικὴ ἀνάλυσις τοῦ ρουμανικοῦ παραμυθιοῦ διὰ τοῦ δευτέρου τούτου μέρους τῆς μελέτης τοῦ Καλινέσκου θὰ ἦτο πληρεστέρα, ἂν ὁ συγγραφεὺς προέβαινεν εἰς οὐσιαστικωτέραν ἔξαρσιν τῶν ἰδιαζόντων ἐθνικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ρουμανικοῦ παραμυθιοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ παραμύθια τῶν ἄλλων λαῶν, καὶ ἰδίᾳ τῶν βαλκανικῶν γειτόνων. Εἶχε δὲ βοήθημα ἄριστον, καίτοι κάπως παλαιόν, τὴν περισπούδαστον καὶ μοναδικὴν διὰ τὴν ἐποχήν της ἐργασίαν τοῦ συμπατριώτου του *Λ. Σαϊνεάνου*, Basmele române, Bucureşti 1895. Ἡ μὴ ἔξαρσις τῶν ἐν λόγῳ χαρακτηριστικῶν ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον μειονέκτημα τῆς μελέτης τοῦ Ρουμάνου ἀκαδημαϊκοῦ.

Δ. Β. Οἰκονομίδης

Ε. Δ. Μαζαράκη, Συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς Λαογραφίας. Ἡ σημερινὴ τοποθέτηση. Ἀθῆναι 1959, 8ον, η'+209+7 ἄν. ἀ. σελ. (Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας»).

Τὸ προκείμενον βιβλίον, καρπὸς πολυετοῦς μελέτης, θέτει καὶ ἐξετάζει ἀπὸ γενικῆς ἐπόψεως τοὺς σκοπούς, τὰ ὅρια καὶ τὰ ποικίλα προβλήματα τῆς λαογραφικῆς ἐπιστήμης. Εἰς πολλὰ ἐκ τῶν συζητουμένων θεμάτων ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει τὰς μέχρι τοῦδε ὑπὸ κορυφαίων ἐρευνητῶν, ἡμετέρων καὶ ἰδίᾳ ξένων, διατυπωθείσας θεωρίας καὶ λύσεις, λαμβάνων ἐν πολλοῖς συγκεκριμένην καὶ σαφῆ θέσιν καὶ διατυπώνων ἰδίας ἀπόψεις. Ὅθεν, τὸ ἔργον του ἀξίζει νὰ μελετηθῇ οὐ μόνον ἀπὸ τοὺς ἐρασιτεχνικῶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰδικῶς περὶ τὴν λαογραφίαν ἀσχολουμένους.

Τὸ βιβλίον, μετὰ περιεκτικὴν εἰσαγωγὴν περὶ τῆς σημερινῆς τοποθετήσεως τῆς λαογραφίας καὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, διαιρεῖται εἰς 15 κεφάλαια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξετάζονται διάφορα θέματα, ὑπὸ τοὺς ἑξῆς τίτλους τοῦ ἰδίου τοῦ συγγραφέως: 1) Ὁ σκοπὸς καὶ ἡ χρησιμότητα τῆς λαογραφίας. 2) Ἑλληνικὴ καὶ ξένη ὁρολογία. 3) Ὁ ὁρισμὸς τῆς λαογραφίας. 4) Ἡ μελέτη τῆς λαογραφίας. 5) Ἡ μυθοποιΐα. 6) Σχέση λαογραφίας καὶ Μαγείας. 7) Ὁ πρωτεϊκὸς χαρακτήρας τῆς λαογραφίας (ὁ λόγος—ἡ πράξη—τὸ πρᾶγμα). 8) Ἡ προέλευση καὶ ἡ αἰτιολογία τῶν λαογραφικῶν φαινομένων. 9) Τὰ λαογραφικὰ θέματα καὶ ἀντικείμενα. Οἱ φορεῖς. 10) Ἡ ὁμαδικὴ μνήμη. 11) Ἡ μετανάστευση τῶν θεμάτων. 12) Ἡ διατήρηση καὶ διάρκεια τῶν λαογραφικῶν ἐκδηλώσεων. 13) Ἡ συνεκτικότητα τῶν στοιχείων τοῦ μύθου. 14) Ἡ ἀλλοίωση καὶ ὁ μετασχηματισμὸς τῶν λαογραφικῶν θεμάτων καὶ 15) Ἡ ἐξαφάνιση, ἡ ἐπανεμφάνιση καὶ ὁ θάνατος. Ἀκολουθοῦν περιλήψεις τῶν κεφαλαίων τούτων εἰς ἀγγλικὴν καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ τέλος πλουσιωτάτη βιβλιογραφία, ἐμφαίνουσα ἐπίμοχθον προσπάθειαν καὶ ἀξιέπαινον ἐνημερότητα. Τινὰ τῶν 15 ὡς ἄνω κεφαλαίων ὑποδιαιροῦνται εἰς μικρότερα τμήματα μὲ αὐτοδύναμον ἑνότητα, ὡς τὸ 3ον, ἔνθα, πλὴν τοῦ ὁρισμοῦ τῆς λαογραφίας, ἐξετάζονται α) τί εἶναι λαός, β) ἡ σοφία τοῦ λαοῦ καὶ ἡ μελέτη τῆς σοφίας αὐτῆς, γ) ἡ παράδοσις καὶ δ) ψυχολογικαὶ καὶ ψυχαναλυτικαὶ ἑρμηνεῖαι καὶ ὁρισμοί. Εἰς τὸ 4ον κεφάλαιον περὶ τῆς μελέτης τῆς λαογραφίας ἐρευνῶνται τρία ζητήματα ἀφορῶντα εἰς τὴν «ἐπιστήμην» ἢ «ἀγνωσίαν», εἰς τὸ σύμβολον ὡς λαογραφικὴν ἔκφρασιν καὶ εἰς τὴν σπουδὴν ἢ ἐμπειρικὴν ἀντιμετώπισιν. Ἐν τῷ 11ῳ περὶ τῆς μεταναστεύσεως τῶν θεμάτων μελετᾶται ἡ πρώτη αὐτῶν ἐμφάνισις, τὰ τὸν μῦθον συνθέτοντα στοιχεῖα καὶ ἡ ἐξωτερικὴ τούτου μορφή. Εἰς τὸ 12ον γίνεται λόγος περὶ συγγενείας τῶν βασικῶν θεμάτων, ἀποκαταστάσεως τῶν ἀρχετύπων καὶ ἀξίας τοῦ διασκευαστοῦ, τέλος δ' ἐν τῷ 15ῳ ἡ προσπάθεια ἀναβιώσεως τοῦ παρελθόντος, αἱ σχέσεις παρελθόντος καὶ παρόντος, ἡ διαμόρφωσις τοῦ ζωντανοῦ

παρόντος, ἡ ἐξαφάνισις καὶ ἡ ἐπανεμφάνισις, ἡ ὁριστικὴ ἐξαφάνισις καὶ ὁ θάνατος τῶν λαογραφικῶν φαινομένων.

Ἐκ τοῦ ἀδρομεροῦς τούτου διαγράμματος σαφῶς καταφαίνεται ἡ σπουδαιότης, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ βιβλίον καὶ ἡ χρησιμότης αὐτοῦ κατὰ τὸ παρὸν στάδιον τῶν λαογραφικῶν ἐρευνῶν. Βεβαίως λύσεις ὁριστικαὶ δὲν δίδονται —οὔτε καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ δοθοῦν—εἰς πάντα τὰ ὑπὸ συζήτησιν προβλήματα, διότι πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των δυσεπίλυτα, ἀλλὰ καὶ μόνη ἡ τοποθέτησίς των καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν διατυπωθεῖσαι ἀπόψεις ἀρκοῦν διὰ νὰ δικαιώσουν τὰς εὐγενεῖς προθέσεις τοῦ συγγραφέως, ὁ ὁποῖος, ἂς μὴ λησμονῶμεν, τὴν λαογραφίαν δὲν ἀσκεῖ ὡς ἐπάγγελμα, ἀλλὰ κινεῖται πρὸς αὐτὴν ἀπὸ καθαρῶς πνευματικὰ διαφέροντα καὶ θερμὴν καὶ ἀνιδιοτελῆ ἀγάπην πρὸς πᾶσαν λαϊκὴν ἐκδήλωσιν καὶ δημιουργίαν.

Ἀπὸ μεθοδολογικῆς πλευρᾶς ἐξεταζόμενον τὸ ἔργον παρουσιάζει μερικὰς ἐλλείψεις. Οὕτω π.χ. τὸ 3ον κεφάλαιον, περὶ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς λαογραφίας, θὰ ἠδύνατο ν' ἀπαρτίσῃ μίαν ἑνότητα μετὰ τοῦ 1ου κεφαλαίου, ἤτοι τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῆς. Ἔπειτα τὰ 9ον καὶ 10ον ἀποτελοῦν μίαν λογικὴν συνέχειαν, τὸ δὲ 13ον, περὶ τῆς συνεκτικότητος τῶν στοιχείων τοῦ μύθου, θὰ ἤρμοζε καλύτερον νὰ συσχετισθῇ μὲ τὸ περὶ μυθοποιΐας 5ον κεφάλαιον.

Ἐπίσης δὲν μὲ εὑρίσκουν σύμφωνον ὡρισμέναι ἀπόψεις τοῦ συγγραφέως. Οὕτω π.χ. δὲν εὐσταθεῖ, νομίζω, ἡ μέση λύσις, ποὺ προτείνει ὁ Randolf καὶ δέχεται ὁ συγγραφεύς, περὶ τῆς διασκευῆς τῶν λαογραφικῶν κειμένων. Κατ' αὐτοὺς δύναται νὰ μεταβληθῇ ἡ μορφὴ χωρὶς νὰ θιγῇ ἡ ἀκρίβεια τοῦ κειμένου καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ νοήματος αὐτοῦ. Κατ' ἐμὲ οὔτε ἡ μορφὴ πρέπει νὰ μεταβληθῇ. Ὑποθέσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ δημώδους ᾄσματος. Τί θὰ συμβῇ ἂν μεταβληθῇ ἡ μορφή του ; Τὸ ᾆσμα θὰ χάσῃ ὅλην του τὴν γοητείαν καὶ αἰσθητικὴν χάριν. Ἂν ὅμως θέλωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν ἐκδοτικὴν—ἐμπορικὴν—κυκλοφορίαν, δυνάμεθα νὰ διασκευάσωμεν τὰ κείμενα εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλουμένην, νὰ τὰ συντομεύσωμεν ἢ νὰ τὰ διαπλατύνωμεν, νὰ τὰ συμπληρώσωμεν λογοτεχνικῶς, ἀλλ' ὅμως πρέπει πρὶν ἀπ' αὐτὰ νὰ κρατήσωμεν τὸ γνήσιον, τὸ αὐθεντικὸν κείμενον διὰ τὴν ἔρευναν.

Εἰς τὸ 3ον κεφάλαιον περὶ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς λαογραφίας ὁ συγγραφεὺς ἐρευνᾷ τὴν ἔννοιαν λαός. Ἀλλ' ἡ ἔρευνα αὕτη δὲν ἱκανοποιεῖ τὸν ἀναγνώστην, ὁ ὁποῖος πλὴν τῆς λαογραφικῆς διαθέτει καὶ κάποιαν στοιχειώδη κοινωνιολογικὴν κατάρτισιν. Ἔπειτα ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ προσδιορίσῃ παραλλήλως καὶ τὰς ἐννοίας *ἔθνος, κοινωνία, ὁμάς, τάξις* καὶ νὰ διαχωρίσῃ αὐτὰς μεταξύ των, νὰ χωρήσῃ δὲ κατόπιν εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ «λαογραφικοῦ» ἐν τῷ λαῷ, τῷ ἔθνει, τῇ κοινωνίᾳ, τῇ ὁμάδι καὶ τῇ κοινωνικῇ τάξει. Ἐφ' ὅσον δ' ὁ συγγραφεὺς ἀφιέρωσεν ἴδιον κεφάλαιον εἰς τὰς σχέσεις μαγείας καὶ λαογραφίας, νομίζω ὅτι δὲν θὰ

ἔπρεπε νὰ παραμελήσῃ καὶ τὰς ἄλλας ἐκδηλώσεις καὶ λαογραφικὰς «πράξεις», ὡς π.χ. ἡ μαντική, ἀστρολογία, μετεωρολογία, δημώδης ἰατρικὴ κτλ.

Εἰς τὴν διασαφήνισιν τῶν ἐννοιῶν *παράδοσις*, *κατὰ παράδοσιν πράξεις* καὶ *παραμύθι* θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι μεθοδικώτερος ὁ διαχωρισμὸς παραδόσεως καὶ παραμυθιοῦ μὲ οὐσιαστικὴν τῶν διαφορῶν των ἔξαρσιν. Βιβλιογραφικῶς ἔχω νὰ παρατηρήσω, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ περισσοτέρα χρησιμοποίησις γερμανικῆς βιβλιογραφίας, πλουσιωτάτης καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς θεωρητικῆς λαογραφίας.

Αἱ ὀλίγαι αὐταὶ παρατηρήσεις οὐδόλως ἀποσκοποῦν νὰ μειώσουν τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τοῦ κ. Μαζαράκη, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἀξιόλογον συμβολὴν εἰς τὴν θεωρητικὴν μελέτην τῶν λαογραφικῶν ἐν Ἑλλάδι σπουδῶν. Ἂς σημειωθῇ δ' εἰσέτι, ὅτι τόσον ἡ ἑλληνική, ὅσον καὶ ἡ ξένη διὰ τὰ λαογραφικὰ ζητήματα σκέψις ἀναπτύσσονται εἰς αὐτὸ μετὰ περισσῆς ἐμβριθείας καὶ λογοτεχνικῆς χάριτος. Ἂς εἶναι βέβαιος ὁ συγγραφεὺς ὅτι διὰ τοῦ βιβλίου του αὐτοῦ προσέφερε ἀρίστην καὶ ἀξιέπαινον ὑπηρεσίαν εἰς τὰς λαογραφικὰς σπουδὰς ἐν Ἑλλάδι.

Δ. Β. Οἰκονομίδης

Studii si Cercetari de Istorie Literara si Folcor, anul VIII (1959) 3-4, 8ον, 431-742 σελ.

Ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τῷ τεύχει τούτῳ σημειοῦμεν: Dan Haulica, Ἡ φιλολογία μιᾶς ἐπετείου, σ. 431-444. Ovidiu Papadima, Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ Βουκουρεστίου κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἡ λαογραφία τῆς πόλεως, σ. 445-454. Ὁ συγγρ. κάμνει κυρίως λόγον περὶ τοῦ λαϊκοῦ ποιητοῦ Ἀντωνίου Pann (περὶ οὗ βλ. Δ. Β. Οἰκονομίδην, ἐν Λαογραφίᾳ, τ. 16 (1956)57) σ. 292-297), τοῦ G.D. Teodorescu καὶ τῆς συλλογῆς του τῶν ᾀσμάτων τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ, ἐκδοθείσης τὸ ἔτος 1885, καὶ περὶ τῶν παραμυθίων τῶν συλλεγέντων ὑπὸ P. Ispirescu καὶ δημοσιευθέντων τὸ ἔτος 1883. Κατόπιν δ' ἀσχολεῖται περὶ τὴν παλαιοτέραν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς πόλεως, συμφώνως πρὸς μαρτυρίας ξένων περιηγητῶν, χαλκογραφίας καὶ ἄλλας ἐνδείξεις. Elena Piru, Τὸ Βουκουρέστιον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Καρατζᾶ εἰς τὰς ἀναμνήσεις τοῦ Ion Ghica, σ. 455-467. V. Ciobanu, Τὸ Βουκουρέστιον εἰς τὸ ἔργον τῆς Ὀρτενσίας Papadat-Bengescu, σ. 469-474. M. Novicov, Ὁ Τσέχωφ δραματουργός, σ. 475-490. Tat. Nicolescu, Τὸ ἔργον τοῦ Τσέχωφ ἐν Ρουμανίᾳ, σ. 491-516. M. Dragomir, Ἡ θέσις τοῦ D. Neculuta εἰς τὴν ποίησίν μας, σ. 517-529. T. Vîrgolici, Ἡ ἐμφάνισις καὶ ἐξέλιξις τοῦ σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ, σ. 531-551. Rodica Florea, Ἡ ποίησις τοῦ N. Labiş, σ. 553—557 D. Vatamaniuc, Τὸ Τρανσυλβανικὸν Χρο-

νικὸν τοῦ I. Agîrbiceanu, σ. 577—602. C. Stefanescu, Ὁ ἐργάτης καὶ τὸ ἐργοστάσιον εἰς τὴν νέαν πεζογραφίαν, σ. 603—619.

Ἰδιαιτέρου διαφέροντος ὑπὸ λαογραφικὴν ἔποψιν εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ I. Chitimia, Λαϊκὰ ἐπικήδεια ἄσματα, σ. 621—665. Ὁ συγγραφεύς, ἀφοῦ ἀναφέρει τὸ ἔθιμον τοῦ μοιρολογήματος παρὰ διαφόροις λαοῖς, ἐξετάζει τὰ ρουμανικὰ μοιρολόγια, κυρίως δὲ τὰ ἐπιχωριάζοντα: «μοιρολόγι τῆς ἐλάτης» καὶ «μοιρολόγι τῆς Αὐγῆς». Ἔπειτα μελετᾷ τὰς συνήθεις ποιητικὰς εἰκόνας ἄλλων ρουμανικῶν μοιρολογίων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ θανάτου καὶ τὴν μορφὴν καὶ τὸ ταξίδι τοῦ τεθνεῶτος. Ἀκολουθεῖ ἐξέτασις σειρᾶς ἀποσπασμάτων μοιρολογίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξεικονίζεται οὐ μόνον ἡ θλῖψις τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ προσφιλοῦς ὑπάρξεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ζῴων καὶ τῶν πραγμάτων τῆς οἰκίας. Ὁλόκληρος ἡ φύσις, λέγει, εἶναι πονεμένη καὶ λαμβάνει μέρος εἰς τὴν τελετὴν τοῦ ἐνταφιασμοῦ. Ἔπειτα ὁ συγγραφ. μελετᾷ τὸν κοινωνικὸν χαρακτῆρα τοῦ μοιρολογίου, τὰ μοιρολόγια τὰ ἔχοντα αἰσθητικὴν ἀξίαν, τέλος δὲ κλείει τὴν μελέτην του μὲ γενικὰς παρατηρήσεις ἀξιολόγους. Ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς ἡ μελέτη εἶναι πολὺ πτωχή, διότι ὁ συγγρ. οὐδαμοῦ ἀναφέρει τὸ Μανιάτικο μοιρολόγι, ποὺ ὁμοιάζει μὲ τὸ τῆς Κορσικῆς, ἀγνοεῖ τὸ μοιρολόγι τῆς Κρήτης, τῆς Δωδεκανήσου, τῶν Κυκλάδων, τῆς Θρᾴκης, τῆς Ἠπείρου κτλ. Ἂν δ' ἀγνοῇ τὴν ἑλληνικήν, θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ μίαν γενικὴν ἰδέαν ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς Μαρίας Ἰωαννίδου, Uuntersuchungen zur Form der neugriechischen klagelieder (Moirologien). [München] 1938, 8ον, 70 σελ.

Ἀκολουθεῖ ἄλλη ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ Valeriu Ciobanu, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁ A. I. Iatimirski καὶ ἡ ρουμανικὴ λαογραφία», σ. 667—694. Τὸ τεῦχος κλείει μὲ διαφόρους βιβλιοκρισίας ἐξ ὧν σημειοῦμεν τὴν τοῦ I. Chitimia ἀναφερομένην εἰς πολωνικὰ λαογραφικὰ δημοσιεύματα καὶ δὴ σχετικὰ μὲ τὴν παροιμιολογίαν.

Δ. Β. Οἰκονομίδης

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ο ΠΟΛΩΝΟΣ ΛΑΟΓΡΑΦΟΣ OSKAR KOLBERG
(1814 - 1890)

Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 25ετίας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Ἀρχείου Θρᾳκικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ» δημοσιεύω κατωτέρω σύντομον ἄρθρον περὶ τοῦ Πολωνοῦ λαογράφου Oskar Kolberg, μὲ τὴν εὐχήν, ὅπως τὸ περιοδικὸν συνεχίσῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐκδιδόμενον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Θρᾴκης.

***

Ὁ Oskar Kolberg εἶναι ὁ μεγαλύτερος τῶν Πολωνῶν λαογράφων. Κατ' Ἰούνιον τοῦ 1954 ἡ Πολωνικὴ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία ἑώρτασε τὰ 140 χρόνια ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του, ἀφιερώσασα εἰς αὐτὸν ὀγκώδη τόμον τοῦ περιοδικοῦ Lud, τοῦ ἔτους 1955, ἔνθα ἐδημοσιεύθησαν ἀρκεταὶ μελέται ἀναλύουσαι καὶ ἑρμηνεύουσαι τὸ ἔργον του [1]).

Ἡ πνευματικὴ δρᾶσις τοῦ O. Kolberg ἤρχισεν ἔπειτα ἀπὸ βαθεῖαν φιλολογικὴν καὶ μουσικολογικὴν ἐν Βαρσοβίᾳ καὶ Βερολίνῳ προπαρασκευὴν διὰ τῆς κατὰ τὸ 1842 δημοσιεύσεως συλλογῆς πολωνικῶν δημωδῶν ᾀσμάτων, περιλαμβανούσης τὰ κείμενα καὶ τὰς μελῳδίας αὐτῶν. (Piesni ludu polskiego, Poznań, 1842). Βραδύτερον, κατὰ τὸ 1857, ὁ O. Kolberg ἐδημοσίευσε νέαν συλλογὴν πολωνικῶν δημωδῶν ᾀσμάτων ἄνευ τῆς μουσικῆς αὐτῶν μὲ σκοποὺς μόνον φιλολογικούς. (Piesni ludu polskiego, Βαρσοβία, 1857). Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1865 μέχρι τοῦ 1890 οὗτος συνεκέντρωσεν ἐξ ὅλης τῆς πολωνικῆς χώρας καὶ ἐδημοσίευσε ποικίλον λαογραφικὸν ὑλικόν, περιλαμβανόμενον εἰς 32 ὀγκώδεις τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 6 ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του (1891-1910). Ἕτεροι 10 τόμοι ἀναμένουν νὰ ἴδουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος.

Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ὁ O. Kolberg ἀφῆκεν ἔργον ἐπιβλητικόν, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ἦτο σήμερον δυνατὸν νὰ ἐπιλύωνται πλεῖστα ὅσα προβλήματα τῆς πολωνικῆς λαογραφίας. Ἡ ἔκδοσίς του φέρει τὸν μακροσκελῆ τίτλον : «Ὁ λαός, αἱ συνήθειαί του, ὁ τρόπος τῆς ζωῆς, ἡ γλῶσσα, αἱ

1). Περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἀνδρὸς συνεβουλεύθην τὴν «La Grande Encyclopédie», τόμ. 21ος, σ. 595, καὶ τὸν *I. C. Chitimia*, ἐν Studii şi cercetari de istorie literara şi folclor, τόμ. VI, τεῦχ. 3-4, Bucureşti, 1957, σ. 710-16.

θρησκευτικαὶ παραδόσεις, αἱ παροιμίαι, αἱ τελεταί, ἡ μαγεία, αἱ πυραί, τὰ ᾄσματα, ἡ μουσικὴ καὶ οἱ χοροί του» (ἐν Βαρσοβίᾳ-Κρακοβίᾳ, 38 τόμοι, 1865-1910). Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι εἰς τὸ τελευταῖον τμῆμα τῆς σειρᾶς ταύτης ὁ O. Kolberg υἱοθέτησε τὸν βραχύτερον τίτλον «Λαογραφικοὶ πίνακες», ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν εἶναι τὸ ἴδιον.

Ὁ O. Kolberg ἠσχολήθη μὲ τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν τῆς πατρίδος του ἐν τῷ συνόλῳ τῶν ἐκδηλώσεών του, ἤτοι μὲ τὸν ὑλικὸν καὶ πνευματικὸν βίον τοῦ πολωνικοῦ λαοῦ. Ἐνῷ δ' οὗτος παρωρμήθη εἰς τὰς μελέτας του ἀπὸ μουσικὰ καὶ μουσικολογικὰ διαφέροντα, ὅμως ἔπειτα, ἐπειδὴ ᾐσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῆς ἐρεύνης τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν καὶ καταστάσεων, ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ὁποίων ἐξεδηλοῦντο καὶ διεμορφοῦντο τὰ ᾄσματα τοῦ λαοῦ ὡς φιλολογικὰ κείμενα καὶ ὡς μελῳδίαι, ἐνδιεφέρθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ δι' ὅλας τὰς ἄλλας μορφὰς τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ πλουσιώτατον πολωνικὸν λαογραφικὸν ὑλικόν, τὸ ὁποῖον, ὡς εἴπομεν, ἐδημοσίευσεν ὁ O. Kolberg, ἐμελετήθη ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχὶ τόσον συστηματικῶς, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ σήμερον ἰσχύουσα μέθοδος ἐν τῇ λαογραφικῇ ἐπιστήμῃ. Παρὰ τὸ μειονέκτημα τοῦτο ἡ συγκέντρωσις καὶ ἔκδοσίς του ἀποτελεῖ ἀνεκτίμητον θησαυρὸν τῆς λαογραφικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολωνικοῦ ἔθνους. Ἐκ τούτου κατεδείχθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον πόσον πλουσία εἰς περιεχόμενον εἶναι ἡ λαϊκὴ πολωνικὴ φιλολογία καὶ πόσον ἀξιόλογον εἶναι τὸ πολωνικὸν δημοτικὸν τραγούδι, πρὸς τὸ ὁποῖον ὁ Πολωνὸς λαογράφος ἐπεδείξατο πάντοτε ἰδιαιτέραν προτίμησιν. Ὁ πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου τούτου τέκνου τῆς Πολωνίας ἀφιερωθεὶς τόμος τοῦ περιοδικοῦ Lud ἀνοίγει μὲ τὴν μελέτην τοῦ Iulian Krzyzanowski (σελ. 9-34), εἰς τὴν ὁποίαν γίνεται λόγος περὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Kolberg εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐν Πολωνίᾳ φιλολογικῆς ἐπιστήμης. Ὁ συγγραφεὺς παρατηρεῖ ὀρθῶς ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Kolberg, συγκείμενον ἐκ 40 περίπου τόμων, ἐκ 12.000 σελίδων περίπου, συναπαρτίζει μεγάλην ἐγκυκλοπαιδείαν περὶ τοῦ βίου τοῦ πολωνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν ποικίλων πολιτιστικῶν καὶ πνευματικῶν αὐτοῦ ἐκδηλώσεων. Ἐν τούτοις, λέγει, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὰ μικρὰ περὶ τοῦ Πολωνοῦ λαογράφου κατὰ διαφόρους περιστάσεις γραφέντα ἄρθρα, δὲν ἐγράφη ἀκόμη ἐν Πολωνίᾳ συστηματικὴ περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του μονογραφία. Κρίνων τὸ ἔργον τοῦ Kolberg ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεὺς παρατηρεῖ, ὅτι, καίτοι οὗτος εἶχε πάντοτε μεθοδικὸν σχέδιον ἐργασίας, ἐν τούτοις οἱ τόμοι μονογραφικοῦ τύπου εἶναι κατ' ἀριθμὸν ὀλιγώτεροι ἐν τῇ συλλογῇ του. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἔργου του, λέγει, εἶναι ὅτι περιλαμβάνει ποικιλίαν ὑλικοῦ. Οὕτως ὁ 4ος τόμος τοῦ κύκλου τῆς *Κρακοβίας* περιέχει παραμύθια παροιμίας, καὶ γλωσσάριον, οἱ 4ος καὶ 5ος τόμοι δημώδη ᾄσματα ἐκ τοῦ *Πόζναν* καὶ ὁ 6ος παραμύθια ἐκ τῆς αὐτῆς περιοχῆς, οἱ δὲ τόμοι 2ος καὶ 3ος δημώδη ᾄσματα καὶ ὁ 4ος παραμύθια ἐκ τῆς *Ποκούτσια*. Πλὴν τοῦ ἐν λόγῳ ὑλικοῦ εἰς τοὺς ὡς ἄνω τόμους περιλαμ-

βάνονται ὡσαύτως περιγραφαὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων, παραδόσεις καὶ ἀνέκδοτα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπ' αὐτοῦ συλλεγέντων ᾀσμάτων ἀνέρχεται εἰς 12,000, τῶν παραδόσεων εἰς 1250, τῶν παραμυθίων εἰς 660, τῶν παροιμιῶν εἰς 2.700, τῶν αἰνιγμάτων εἰς 330 καὶ τῶν λαϊκῶν θεατρικῶν παραστάσεων εἰς 15. Τὸ δημοσιευθὲν ὑπ' αὐτοῦ ὑλικὸν δὲν συνεκεντρώθη μόνον ἀπὸ στόματος τοῦ λαοῦ ἐπιτοπίως, ἀλλὰ καὶ ἐκ συλλογῶν καὶ δημοσιευμάτων παλαιότερον ἐκδοθέντων. Ἐπίσης ἐχρησιμοποίησε καὶ λογίας δημιουργίας τῆς πολωνικῆς φιλολογίας, αἱ ὁποῖαι ἀνώνυμοι οὖσαι κατέστησαν δημώδεις δι' εὐρείας παρὰ τῷ λαῷ κυκλοφορίας αὐτῶν. Καὶ δὲν περιωσίσθη μόνον εἰς τὸ πολωνικὸν ἔδαφος, ἀλλ' ἐπεξέτεινε τὰ διαφέροντά του διὰ τὴν συλλογὴν λαογραφικοῦ ὑλικοῦ καὶ εἰς Λευκορωσίαν καὶ Οὐκρανίαν. Διὰ τοῦτο ὁ A. Pîpin ἐχαρακτήρισεν αὐτὸν ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῆς ρωσικῆς λαογραφίας» ὡς ἕνα τῶν σημαντικωτέρων ἐρευνητῶν τῆς καθόλου σλαβικῆς λαογραφίας. Σχετικῶς τώρα πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ταξινομήσεως τῶν δημωδῶν ᾀσμάτων, κατὰ τὸν Krzyzanowski, ὁ Kolberg δὲν ἐπέτυχε νὰ εὕρῃ τὴν καλυτέραν λύσιν, τοῦτο ὅμως δὲν ἐπέτυχον νὰ ἐπιτελέσουν οὔτε οἱ σύγχρονοι λαογράφοι τῆς Πολωνίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἐπιφανὴς J. S. Byston. Ἀντιθέτως, ὑποστηρίζει, εἰς τὴν ταξινόμησιν τῶν εἰς τὸ πεζὸν λαϊκῶν δημιουργημάτων ἐπέτυχε τὴν καλυτέραν μέθοδον. Οὗτος δὲν ἱκανοποιεῖτο μόνον μὲ τὴν ἁπλῆν συλλογὴν ὑλικοῦ, ἀλλ' ἐπεδίωκε πάντοτε τὴν ταξινόμησιν αὐτοῦ, τὸν ἐπιστημονικόν του ὑπομνηματισμὸν καὶ τὴν ἱστορικὴν τοῦ ὑλικοῦ τοποθέτησιν μὲ βάσιν τὰ πλαίσια τῆς εὐρωπαϊκῆς λαογραφίας. Ἂς σημειωθῇ πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Kolberg κατεῖχε πλήρως τὰ προβλήματα τοῦ παλαιοῦ πολιτισμοῦ τῆς πατρίδος του Πολωνίας. Περαίνων τὴν περὶ Kolberg μελέτην του ὁ Krzyzanowski προσθέτει ὅτι οὗτος ἐδημιούργησεν ἐν Πολωνίᾳ Σχολὴν λαογράφων ἐρευνητῶν, χωρὶς αὐτὸς νὰ καθέξῃ ἐπίσημον λαογραφικὴν εἰς Πανεπιστήμιον ἕδραν. Ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ, λέγει, ἐβάδισαν οἱ κατόπιν ἀρτίως προπαρεσκευασμένοι Πολωνοὶ λαογράφοι Jan Karlowicz (1836—1903), M. Federowski (1853—1923), Stanislaw Ciszewski (1865—1930), S. Udziela κ.ἄ.

Εἰς τὸ αὐτὸ περιοδικὸν τῆς Πολωνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας Lud, τοῦ 1955, σελ. 35—48, ὁ Καθηγητὴς J. Gajek ἐξετάζει τὸ ἐθνογραφικὸν ἔργον τοῦ Kolberg. Ἔχων ὁ J. Gajek εἰς τὴν διάθεσίν του τὰ εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Πολωνίας ἀποκείμενα χειρόγραφα τοῦ Kolberg, λέγει ὅτι ταῦτα θ' ἀποτελέσουν 10 περίπου τόμους μὲ ποικίλον ὑλικὸν ἐκ τῶν περιοχῶν τῆς Πομερανίας, Podlasie, Podhale, Beskidy κ. ἄ. Πρὸς τούτους ὁ Gajek παρέχει εἰδήσεις περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ Πολωνοῦ λαογράφου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνεκδότου εἰσέτι ἀλληλογραφίας αὐτοῦ. Ἐνταῦθα ἐξετάζονται αἱ σχέσεις τῆς οἰκογενείας Kolberg μετὰ τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ Chopin, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἀδελφὸς τοῦ λαογράφου συνεδέετο διὰ φιλίας. Ἡ δρᾶσις τοῦ Kolberg πλαισιοῦται, κατὰ τὸν ὡς ἄνω Καθηγη-

τήν, ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ τῆς ἐποχῆς του συμβάντα. Ρωμαντικὸς κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ρωμαντισμοῦ ἀφωσιώθη εἰς τὴν συλλογὴν τῶν τῆς πατρίδος του δημωδῶν ᾀσμάτων, ὡς συνέβη καὶ εἰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἐπανάστασις τῶν Πολωνῶν χωρικῶν τῆς Γαλικίας κατὰ τὸ 1846 κατέστησε τὸν Kolberg ρεαλιστὴν καὶ ὤθησεν αὐτὸν εἰς τὴν συλλογὴν οὐ μόνον τῶν πνευματικῶν μνημείων τοῦ λαοῦ του, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑλικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου του. Ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ αὐτὸ ὡς ἄνω περιοδικὸν δημοσιεύεται μελέτη τοῦ T. Delimat περὶ τῆς «θέσεως» τοῦ Kolberg ἀπέναντι τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ του (σελ. 49-68). Ἐκ τῆς μελέτης ταύτης ἐξάγεται ἡ ἰδιαιτέρα συμπάθεια, ἣν ἐπεδείξατο ὁ Πολωνὸς λαογράφος διὰ τὸ χωρίον καὶ τὸν χωρικὸν τῆς πατρίδος του καὶ ἡ ὀξυδέρκεια καὶ ἡ βαθεῖα κρίσις αὐτοῦ.

Ὁ Adam Glapa, ἐν σελ. 69-114, ἀσχολεῖται μὲ τὸ θέμα τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ χωρίου ἐν τῇ Μεγάλῃ Πολωνίᾳ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα καὶ περιγράφει τὴν λαϊκὴν ἐνδυμασίαν κατὰ τὸν Kolberg. Ἡ ἐνδυμασία, λέγει, ὡς γνωστόν, παλαιότερον, ὡς καὶ σήμερον, διέκρινε τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὁμάδας. Ἄλλο ἦτο τὸ ἔνδυμα τῶν πτωχοτέρων χωρικῶν, κατὰ διαφόρους περιστάσεις τοῦ καθημερινοῦ βίου, καὶ ἄλλο τῶν πλουσιωτέρων. Ὁ συγγραφεὺς παρέχει εἰς τὴν μελέτην του τὰ γενικὰ καὶ εἰδικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Πολωνικῆς ἐνδυμασίας.

Ἕτερος ἐρευνητής, ὁ Tadeusz Wróblewski, εἰδικὸς καὶ αὐτός, ὡς ὁ προηγούμενος, εἰς τὴν μελέτην τοῦ ὑλικοῦ βίου τοῦ λαοῦ, ἀσχολεῖται μὲ τοὺς τύπους τῆς λαϊκῆς κατοικίας ἐν Πολωνίᾳ, συμφώνως πρὸς τὰς πολυτίμους εἰδήσεις, τὰς ὁποίας σταχυολογεῖ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Kolberg (σελ. 115-142).

Ὁ Walerian Sobisiak (σελ. 143-199), καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας ἀντλεῖ ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος καὶ ἀνεκδότου ἔργου τοῦ Kolberg, μελετᾷ τὸν γεωργικὸν καὶ ἁλιευτικὸν βίον, ὡς καὶ τὴν οἰκιακὴν βιοτεχνίαν τοῦ πολωνικοῦ λαοῦ.

Ἡ Maria Turczynowiczowa (σελ. 200-11), ἥτις προετοιμάζει πρὸ πολλοῦ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Kolberg, ἔχουσα ἀντίγραφα καὶ τῶν κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον καταστραφεισῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἐπιφανοῦς λαογράφου, κλείει τὴν σειρὰν τῶν παρατηρήσεών της ἐν σχέσει πρὸς τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν τῆς Wiekopolona, δημοσιεύει δὲ χάρτην τῶν τόπων, τοὺς ὁποίους ἠρεύνησεν ὁ Kolberg.

Ἐν συνεχείᾳ (σελ. 216-248) δημοσιεύονται τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν τοῦ Kolberg εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Lublin ὑπὸ τοῦ Januzs Optolowicz. Αἱ εἰδήσεις ἀφορῶσιν οὐ μόνον εἰς τὸν κοινωνικοπνευματικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑλικὸν πολιτισμὸν τῆς περιοχῆς. Ἐνταῦθα παρατίθεται καὶ σχετικὸς χάρτης.

Ἡ Maria Trawinska (σελ. 249-263) συγκρίνουσα τὰ ὑπὸ Kolberg

δεδομένα ἐν σχέσει πρὸς τὰς νεωτέρας ἐρεύνας, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν παλαιὰν Mazowie, δεικνύει, ὅτι αἱ περιγραφαὶ τοῦ Πολωνοῦ λαογράφου ἔχουν ἀνάγκην συμπληρώσεων.

Αἱ σχετικαὶ μὲ τὸν ὑλικὸν βίον τοῦ λαοῦ τῆς περιοχῆς Kurpie ἔρευναι τοῦ Kolberg ἐξετάζονται ὑπὸ τῆς Zofia Szyfelbejn (σλε. 264-93), ἐλεγχόμεναι ἐπὶ τῇ βάσει εἰδήσεων, προερχομένων ἐξ ἄλλων πηγῶν, αἱ δὲ ἔρευναι τοῦ Kolberg αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πεδιάδος τοῦ Przemysl (200 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῆς Κρακοβίας) ἐξετάζονται ὑπὸ K. Welski (σελ. 294-306), ὁ ὁποῖος παραθέτει καὶ χάρτας τῶν μελετωμένων περιοχῶν.

Διὰ τῶν ὡς ἄνω μελετῶν δὲν ἀξιοποιεῖται μόνον τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Kolberg ὑλικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς χειρόγραφα παραμεῖναν τυγχάνει ἀναλόγου ἐρεύνης, ὡς φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ M. Gladysz, τὴν ἀφορῶσαν εἰς τὴν λαογραφίαν τῆς Σιλεσίας (σελ. 307-331). Κατόπιν, εἰς τὸ πλαίσιον τῶν μορφῶν τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῆς Πολωνίας, ὁ Καθηγητὴς Kaziemiera Zawistowicz - Adamska (σελ. 332-412) προβαίνει εἰς συστηματικὴν συγκέντρωσιν τῶν παρὰ Kolberg εἰδήσεων, τῶν ἀφορωσῶν εἰς οἰκογενειακὰς τελετὰς καὶ ἐργασίας, εἰς τὰς καθ' ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν ἑορτάς, μετὰ κριτικῶν παρατηρήσεων, χαρτῶν καὶ στατιστικῶν. Ἐπίσης ὁ αὐτὸς Καθηγητὴς συγκεντρώνει πλουσίαν συλλογὴν γαμηλίων ᾀσμάτων, ἰδιαιτέρως χαρακτηριζόντων τὴν πολωνικὴν λαογραφίαν. Ἕτερος ἐρευνητής, ὁ W. Hejnosz (σελ. 413-20), ἀξιοποιεῖ τὰς παρὰ Kolberg εἰδήσεις τὰς σχετικὰς μὲ τὰς κατὰ παράδοσιν συνηθείας τοῦ λαϊκοῦ δικαίου, ὁ Klemens Krajewski (σελ. 425-30) ἐξετάζει τὴν ὑπὸ Kolberg ἐφαρμοσθεῖσαν μέθοδον μουσικῆς καταγραφῆς τῶν δημωδῶν μελῳδιῶν τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων τῆς Πολωνίας, ὁ Witold Armon (σελ. 441-45) ἐξαίρει τὸ διαφέρον τοῦ Kolberg διὰ τὴν λαογραφίαν τῆς Λιθουανίας καὶ τὴν δι' αὐτὴν ἐξαιρετικὴν αὐτοῦ ἐνημερότητα, ὁ δὲ T. Malinowski (σελ. 446-53) ἐξαίρει τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔδιδεν ὁ Kolberg εἰς τὰ ἀρχαιολογικῆς ἀξίας ἀντικείμενα καὶ πράγματα τοῦ λαοῦ, ὡς εἶναι τὰ κοιμητήρια καὶ τὰ παλαιὰ ἀντικείμενα τοῦ οἰκιακοῦ, τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου βίου τοῦ λαοῦ.

Ἀκολούθως ὁ Kazimierz Dobrowolski, Καθηγητὴς τῆς λαογραφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Κρακοβίας (σελ. 454-64), κάμνει λόγον περὶ τῶν πορισμάτων τοῦ συνεδρίου, τοῦ ὀργανωθέντος πρὸς τιμὴν τοῦ Kolberg ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ J. Gajek καὶ τοῦ διδάκτορος A. Nasz.

Εἰς τὸν αὐτὸν τιμητικὸν τόμον τοῦ Lud ἐδημοσιεύθη πρὸς τούτοις μελέτη τοῦ γνωστοῦ Πολωνοῦ ἐθνολόγου I. Czekanowski (σελ. 465-521) «περὶ τῆς σλαβικῆς ἀνθρωπολογικῆς συνθέσεως». Εἰς δὲ τὴν σειρὰν τῶν μελετῶν καὶ τῶν ἄρθρων τοῦ ἰδίου τόμου ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ ἐργασία τοῦ T. Seweryn (σελ. 522-553) ἀποτελουμένη ἀπὸ σειρὰν παλαιῶν ξυλογραφιῶν λαογραφικοῦ περιεχομένου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξιόλογος καὶ λίαν ἐνδιαφέ-

ρουσα εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ wilkolak (=βρικόλακα), ὡς καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ ἱππεύοντος πετεινοῦ (σελ. 552) ἀπεικονίζουσα παλαιὰν πολωνικὴν παράστασιν. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ μελέτη τοῦ Adam Riegger σχετικὴ πρὸς τὰ προβλήματα τῆς ταξινομήσεως καὶ καταλογραφήσεως τῶν δημωδῶν μελῳδιῶν μετὰ κριτικωτάτων προσωπικῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰς μέχρι τοῦδε ἐν Εὐρώπῃ χρησιμοποιηθείσας μουσικολογικὰς μεθόδους.

Εἶναι λίαν χαρακτηριστικὸν τὸ ἀναφερόμενον, ὅτι, παρὰ τὸ πλῆθος τῶν ὡς ἄνω λίαν ἀξιολόγων μελετῶν, ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι εἰσέτι περὶ Kolberg, αἱ ὁποῖαι δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ δημοσιευθοῦν.

Τοιουτοτρόπως ἐτιμήθη ἐν Πολωνίᾳ τὸ ἔργον ἑνὸς μεγάλου λαογράφου. Καὶ ἡ καλυτέρα προσφορά, τὴν ὁποίαν οἱ ἐπιστήμονες ἑνὸς τόπου δύνανται νὰ ἐπιδαψιλεύσουν εἰς τιμώμενον συνάδελφόν των εἶναι ἡ βαθεῖα καὶ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἐξονυχιστικὴ μελέτη τοῦ ἔργου του. Διότι μόνον κατὰ τοιοῦτον τρόπον καταξιοῦται ὁ μόχθος καὶ ἔρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἡ συμβολὴ τοῦ ἐπιστήμονος εἰς τὴν ἔρευναν τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα τὸν ἀπησχόλησαν κατὰ τὸν βίον του. Καλύτερον δὲ μνημόσυνον ἀπὸ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κάμουν οἱ Πολωνοὶ λαογράφοι διὰ τὸν γίγαντα τῆς πολωνικῆς λαογραφίας.

Δ. Β. Οἰκονομίδης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΘΡΑΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Ἀριθ. 82. ***Τἀναστενάρια—πυροβασία καὶ ἀκαΐα*** (1959). Ἀνάτυπον τοῦ 25 τόμου. Ἀνακοίνωσις τοῦ ἐθίμου καὶ σκέψεις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Πολ. Παπαχριστοδούλου κατὰ τὴν προβολὴν ταινίας τοῦ ἐθίμου, ληφθείσης συγχρόνως εἰς Λαγκαδᾶ καὶ Ἁγίαν Ἑλένη Σερρῶν, τοῦ κ. Παν. Σεγδίτσα εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Ἑλληνοαμερικανικοῦ Ἰνστιτούτου, ἐνώπιον πολυπληθεστάτου ἀκροατηρίου. Εἶναι μιὰ μελετούλα παραστατική, ἐναργὴς καὶ συνοπτικὴ πάνω στὸ ἔθιμο μὲ παρατηρικότητα καὶ γνώση τοῦ θέματος ἀπὸ τὸ λαογράφο συγγραφέα.

Ἀριθ. 83. ***Στοὺς Ὀρφικοὺς Δρυμῶνες*** λογοτεχνικὴ δημιουργία ἀπὸ τὴ λαογραφικὴ τῶν ἀναστεναρίων πλουσία ὕλη. Εἶναι μιὰ λυρικὴ δημιουργία ἀξιόλογη σὲ φειδιακὲς μετόπες, ὅπου βλέπει κανεὶς νὰ ἐμφανίζωνται οἱ πρωταγωνιστὲς τοῦ θιάσου ὡς μέλη μὲ μιὰ λυρικὴ ἔξαρση κ' ἐνάργεια γλωσσική, ὅπως περίπου στὸν Καραγκιόζη. Ἀξίζει κανεὶς νἀπολαύση τὸ λογοτεχνικὸ αὐτὸ δημιούργημα.

Ἀριθ. 84. ***Αἱ τρομεραὶ φρικαλεότητες τῆς Ἀγχιάλου.*** Ἕνα ἱστόρημα τραγικὸ καὶ τραγικὸ γιατὶ εἶναι ἀληθινό. Εἶναι μιὰ ὁμηρικὴ τρωαδικὴ τραγωδία τῆς πυρπολήσεως τῆς Ἀγχιάλου καὶ τοῦ ἐξαφανισμοῦ τῆς ζωῆς τῆς ἱστορικωτάτης πολιτείας τοῦ Εὐξείνου. Ἕνα δρᾶμα ἁπλοϊκοῦ ἀνθρώπου, ποὺ γράφει ὅ,τι βλέπει καὶ πληροφορεῖται παρ' ἄλλων. Ἂν θἄταν τὸ ἔργο μὲ ρίμα, θὰ ἐμφάνιζε ἕνα χρονικό. ποὺ θἀποτελοῦσε τὴ λυρικὴ ἔκφραση μιᾶς καταστροφῆς, μιᾶς ἀνθρώπινης ἀθλιότητας τοῦ μίσους, τοῦ φθόνου, τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς βουλγαρικῆς καταστρεπτικότητας καὶ φρικαλεότητας. Εἶναι ἔργο ἑνὸς διδασκάλου τοῦ μακαρίτου Παπαναστασίου, ποὺ τὸ παρέδωκε στοὺς μεταγενεστέρους μὲ τὸ ψευδώνυμο ***Φιλαλήθης Εὐθύφρων*** στὰ 1907.

Ἀριθ. 85. ***Οἱ Θρᾶκες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος*** τοῦ Κωνστ. Διαμάντη συντάκτου τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους.. Ἱστόρημα σαφές, λιτὸ καὶ καλογραμμένο ἐκ τῶν πηγῶν τῶν Ἀρχείων τῆς νεωτέρας ἱστορίας τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὁ κ. Κ. Διαμάντης μᾶς τὸ προσφέρει ὡς δεῖγμα τῆς πολύτιμης ἐργασίας του. Δεύτερον δεῖγμα μᾶς ὑπόσχεται τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Θρᾶκα ἥρωα Κούταβον, τοῦ ὁποίου ἐρευνᾶ τὸν φάκελλον καὶ καταγράφει τὶς πολύτιμες ὑπηρεσίες τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὲς οἱ πληροφορίες ἀποτελοῦν μεγάλο κεφάλαοι

τῆς ἱστορίας τῶν Θρακῶν στὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα τοῦ ἑλληνισμοῦ ποὺ ἀκόμα δὲν κατεγράφη.

Ἀριθ. 86. ***Τουρκικά τινα ἔργα περὶ Θράκης, Ρούμελης καὶ Βαλκανίων.*** Σκοπὸς τῆς βιβλιογραφίας αὐτῆς εἶναι νὰ ἐπιστήση τὴν προσοχὴν ἐπάνω στὶς ἐργασίες, ποὺ δημοσιεύονται ἐν Τουρκίᾳ περὶ Θράκης καὶ Βαλκανικῆς Χερσονήσου, καὶ περιλαμβάνουν κάθε πεδίον δράσεως. Περιορίζεται δὲ σὲ βιβλία καὶ ἄρθρα περιοδικῶν ποὺ βρίσκονται στὴν ταυρκικὴ βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν στὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀθηνῶν. Ἐργασία τοῦ κ. Δαλεζίου.

Ἀριθ. 87. ***Τὸ Θέατρο τῆς Πόλης*** (1800-1900) τοῦ Χαρίτωνος Μισαηλίδη. Εἶναι ἕνα ἔργο, μιὰ μελέτη ἀπὸ ἀναμνήσεις τοῦ συγγραφέα, ποὺ μεγάλωσε στὸ Φανάρι καὶ περισυνέλεξε πληροφορίες ἑνὸς αἰῶνα γιὰ τὸ θέατρο στὴν Πόλη. Πληροφοριακὴ πηγὴ καλὴ γιὰ τὸν ἑλληνισμὸ τῆς Πόλης καὶ τὴν πολιτιστικὴ δράση του ἀλλὰ καὶ τῆς ἔρευνας τοῦ Ἑλλην. Θεάτρου.

Ἀριθ. 88. ***Τὸ Θρακικὸ παραμύθι*** (ἕξη παραλλαγὲς τοῦ παραμυθιοῦ ἡ Δάφνη καὶ τὸ βασιλόπουλο) μὲ πρόλογο : Πῶς ἀφηγοῦνται παραμύθια τὰ Θρακόπουλα τοῦ Πολ. Παπαχριστοδούλου. Τὰ ἕξη παραμύθια αὐτὰ ποὺ στρέφονται γύρω στὸ μύθο τῆς βασιλοπούλας ποὺ ἔρχεται στὸν κόσμο κατὰ θεϊκὴ παραχώρηση, ἢ γίνεται γυναίκα τοῦ βασιλόπουλου κατὰ μοιραία συνάντηση, ἔχουν μεγάλη ὁμοιότητα στὴν ἐκτύλιξη τοῦ μύθου καὶ τὸ εὐτυχισμένο τέλος του. Τὸ δημοσίευμα αὐτὸ μὲ τὰ χαριτωμένα Θρακικὰ παραμύθια, μᾶς δίνει τὸ μέτρο τῆς ἱκανότητος τοῦ Θρακικοῦ Λαοῦ νὰ δημιουργῆ παραμύθια ἀξιόλογα, ποὺ στὴν ἀφήγηση καὶ τὴ γλωσσικὴ ἀρτιότητα ὑπερέχουν, ὡς βεβαιώνεται συγκριτικά, ἀπὸ ὅλα τὰ παραμύθια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἀριθ. 89. ***Ὁ Γεώργιος Βιζυηνὸς*** κὴ ποίησή του, τοῦ Περ. Παπαχριστοδούλου. Μιὰ κριτικὴ τῆς σημασίας τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ ποιητὴ βαθυστόχαστη, ἁπλῆ καὶ ἱκανοποιητική. Ἕνα βοήθημα γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ ἔργου τοῦ Βιζυηνοῦ, ποὺ μίλησε στὸν Ἑλληνικὸ λαὸ μὲ τὴν ἁπλῆ καὶ ἐπιμελέστατη στιχουργία του, τὴν ἁπλῆ καὶ μουσικὴ γλῶσσα του καὶ τὰ ἁπλᾶ θέματά του καὶ κατανοητὰ δημιουργήματά του. Ὁ Παπαχριστοδούλου Περ. τὸν τοποθέτησε ὅπως πρέπει μέσα στὸν Πανελλήνιο ποιητικὸ περίβολο τῆς νεώτερης ποιητικῆς ἀνθολογίας. Προσεχῶς θὰ δημοσιευθῆ μία ἄλλη κριτικὴ τοῦ διηγήματος τοῦ Βιζυηνοῦ : «τὸ ἁμάρτημα τῆς μητρός μου» μαζὶ μὲ τὸ κείμενο ἀπὸ τὸν Περ. Παπαχριστοδούλου.

Ἀριθ. 90. ***Λεξιλόγιον Ἑλληνικῶν λέξεων ἐν Θράκῃ παραγομένων ἐκ τῆς Τουρκικῆς.*** Εἶναι μία ἐργασία λεξικογραφικὴ τοῦ κ. Κ. Κουκκίδη δημοσιογράφου καὶ συγγραφέως ἀξιολόγων ἔργων. Τὴν ἐνεπνεύσθη ἀπὸ μικρὸν γλωσσάριον Τουρκικῶν λέξεων Καλλιπόλεως τοῦ μακ. Κ. Οἰκονομίδου Σχολάρχου (1888) τῆς πολιτείας αὐτῆς, ποὺ ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὁμιλίαν τῶν Ἑλλήνων τῆς περιοχῆς αὐτῆς τῆς Θράκης. Ἡ ἐργασία ἔχει εἰδι-

κὴν ἀξίαν καὶ δεικνύει τὴν ἱκανότητα τῆς Ἑλληνικῆς νἀφομοιώνη ξένον γλωσσικὸν ὑλικὸν καὶ νὰ τὸ καθιστᾶ ἱκανὸν πρὸς πλουτισμὸν τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀναγκῶν της καὶ ἱκανοποίησίν της. Ἀλλὰ καὶ τὴν γλωσσικὴν ἐπίδρασιν τοῦ Τουρκισμοῦ ἐπὶ τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ. Ὁ ὄγκος του δείχνει τοὺς κόπους τοῦ κ. Κουκκίδη καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ Ἀρχείου Θράκης νὰ ἐκτυπώση τοιαύτας ἐργασίας δυσκόλους καὶ δαπανηράς.

Ἀριθ. 91. ***Ἡ Μηδεία ἢ Μήδεια*** ἐκ τῶν κειμένων ποὺ κατέθεσεν ὁ Θρακικὸς λαὸς ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις του εἰς τὸ ***Ἀρχεῖον συγχρόνων γεγονότων,*** τοῦ Εὐδοκίδη Ἰωάννου τοῦ Παναγιώτου. Ἡ Μήδεια πολιτεία πανάρχαια, μεσαιωνικὴ καὶ σύγχρονη τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὅπως τὴν καταγράφει ὁ λαϊκὸς συγγραφέας. Τὸ ἱστόρημα εἶναι μικτὸν ἀπὸ ἱστορικὴν καὶ λαογραφικὴν ὕλην : Ἡ γλῶσσα τοῦ συγγραφέως μᾶλλον καθαρεύουσα, ἀλλὰ ρέουσα καὶ ἐκφραστικὴ καὶ τὸ ὕφος ἐγγίζει καὶ θίγει τὴν ψυχὴν τοῦ ἀναγνώστη. Θὰ εἶχε νὰ εἴπη πολλὰ ἀκόμα ὁ καταγραφεὺς ἀλλὰ καὶ αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ διὰ τὴν μυθολογικὴν αὐτὴν πολιτείαν, ποὺ ἔσβησε διὰ τὸν ἑλληνισμόν. Τὸ ἐπίμετρον ὁμιλεῖ γιὰ τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι Μηδείας.

Ἀριθ. 92. ***Ἡ ἁγία Ἀναστασία ἡ Φαρμακολύτρια*** τοῦ Θεοδοσίου Μαυρομμάτη, ποὺ μᾶς φωτίζει πρὸ παντὸς λαογραφικῶς γιὰ τὸ μοναστῆρι αὐτὸ ὁ συγγραφέας. Εἶναι τὸ θέμα σπουδαῖον, πλὴν διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν πηγῶν του, ποὺ ὑφίστανται εἰς τὸ Ἀρχεῖον Οἰκουμ. Πατριαρχείου, εἶναι δύσκολη ἡ ἀνάπτυξίς του χωρὶς αὐτάς : Ἡ ἱστορία τοῦ βραχώδους αὐτοῦ νησιοῦ στὸν κόλπον τοῦ Πύργου μέσα, ἔχει λαογραφικὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου, ὅπου παραπέμπει ὁ συγγραφέας (Βλ. Ὀδύσσειαν Θ, ΙΓ΄ καὶ Ν, Ὀδυσσείας). Οἱ πληροφορίες εἶναι πολύτιμες, διότι ἀφοροῦν εἰς τὴν χρονολογίαν ἱδρύσεως τοῦ μοναστηρίου, τ' ὄνομα κτίτορος καὶ ἀφιέρωσιν, τὸν ἀριθμὸν μοναχῶν καὶ τὶς ἀσχολίες των, τῆς βιβλιοθήκης του (βιβλίων καὶ χειρογράφων) περιουσίας, τῶν σκευῶν καὶ εἰκόνων τῆς Ἐκκλησίας κλπ.

Ἀριθ. 93. ***Ἡ παιδεία τὸν ΙΗ΄ καὶ ΙΘ΄ αἰῶνα στὴ Θράκη.*** Μελέτη καλογραμμένη ποὺ μᾶς δίδει μιὰ ἰδέα γιὰ τὴν παιδεία τοῦ Θρακικοῦ λαοῦ στὰ χρόνια τῆς δουλείας, ποὺ δὲν ἄφησε νὰ σβήση ἡ φλόγα τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ γράμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ δὴ τοῦ Θρακικοῦ. Εἶναι μιὰ συνοπτικὴ ἱστορία τῶν παιδαγωγικῶν συστημάτων, ποὺ στοὺς αἰῶνες αὐτοὺς μεταχειρίσθηκαν οἱ δάσκαλοι διδάσκοντας τὰ ἑλληνικὰ γράμματα—τὰ κολυβογράμματα. Ὁ κ. Πολυδ. Παπαχριστοδούλου μᾶς ἔδωσε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ στὰ χρόνια τῆς δουλείας.

Ἡ Φιλιππούπολις καὶ ἡ ἱστορία της Ὁ Κοσμᾶς Μυρτίλος Ἀποστολίδης εἶναι καὶ θὰ παραμείνη ἀσφαλῶς, ὁ κυριώτερος ἱστορικὸς τοῦ Βορειοθρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὑπῆρξε ὁ ἀκούραστος ἐρευνητὴς τῆς ἱστορίας του ἀπὸ κάθε πλευρᾶς. Αἱ μελέται του περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ αὐτοῦ, αἱ δημοσιευθεῖσαι ἕως τώρα, εἶναι ὅλαι ἐνδιαφέρουσαι, καὶ πολλῆς σημασίας

ἀπὸ γενικωτέρας Ἑλληνικῆς ἀπόψεως. Ἱστοριοδίφης ὁ Μυρτίλος Ἀποστολίδης, μὲ ἐπιστημονικὴν θετικότητα, ἀφῆκε ἐργασίαν πολλῆς ἀξίας καὶ ἤδη τὸ ἔργον του γίνεται περισσότερον γνωστὸν διὰ τοῦ νεοεκδοθέντος τόμου, 700 καὶ πλέον σελίδων, τῆς ἱστορίας τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος μας, ποὺ εἶναι ταυτοχρόνως καὶ ἡ ἱστορία ὅλης τῆς Βορείου Θράκης. Ἡ ἔκδοσις εἰς τὴν πόλιν μας τῆς ἱστορίας αὐτῆς, ἐπιμελείᾳ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γεωργίου Α. Μέγα καὶ μὲ πρόλογον τοῦ καθηγητοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Κ. Ἀμάντου, ἀποτελεῖ γεγονός, ποὺ ἐνδιαφέρει καὶ γενικώτερα τὰς ἱστορικὰς σπουδάς. Εἰς τὰ 35 κεφάλαια τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλιππουπόλεως συμπεριλαμβάνεται ἡ ἱστορία της καὶ ἐμμέσως τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν τῆς Βορείου Θράκης, τῆς γνωστῆς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα καὶ διὰ τὰς ἀποικίας τῶν Μεγάρων εἰς τὰς ἀκτάς της τοῦ Εὐξείνου. Διὰ τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν ἐξ ἄλλου ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ νεοεκδοθεὶς Τόμος, καθότι ἡ Φιλιππούπολις ὑπῆρξε τὸ προχωρημένον ὀχύρωμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ ὁποῖον προσέκρουαν ὅλοι οἱ ἐκ Βορρᾶ ἐπιδρομεῖς εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν.

Ὁ Μυρτίλος Ἀποστολίδης εἰς τὴν ἱστορίαν του αὐτὴν δὲν περιωρίσθη εἰς ἱστορικοὺς ἡμετέρους καὶ ξένους. Λὲν εἶναι ὀλίγαι αἱ προσωπικαί του διαπιστώσεις εἰς ἀνασκαφὰς ποὺ διεξήχθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν περιοχὴν Φιλιππουπόλεως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν ἢ εἰς τυχαίας ἐκεῖ ἀνευρέσεις ἀρχαιοτήτων. Πλεῖσται δὲ ἐξ ἄλλου καὶ ἄγνωσται εἶναι αἱ πληροφορίαι του ἀπὸ μελέτας του εἰς τὰ μουσεῖα Φιλιππουπόλεως καὶ Σόφιας καὶ ἀρχαίων ἐρειπίων, ποὺ διασώζονται εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτὴν τῆς Βορείου Θράκης καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς Ἱστορίας του παρατίθενται, ἐπὶ χάρτου πολυτελείας φωτογραφίαι τῶν ἐρειπίων αὐτῶν καὶ ἓν τμῆμα θρακικοῦ κάστρου, ποὺ θυμίζει Μυκηναϊκὸν τεῖχος. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἐπίσης ἡ ἀπεικόνισις τῶν νομισμάτων ποὺ εἶχε ἡ Φιλιππούπολις ὡς αὐτόνομος πόλις, αὐτὴ ἡ ἀρχαία Εὐμολπιὰς ἢ Κεδρισός, ἡ σύμμαχος τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἦσαν γνωστὰ τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια. Φωτογραφία χρυσοῦ ἀμφορέως, μὲ παραστάσεις ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας ποὺ ἐκτίθενται εἰς τὸ Μουσεῖον Φιλιππουπόλεως, κιονόκρανα Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, πύλαιον ἐκ τῶν προπυλαίων τοῦ ἀρχαίου ἐκεῖ Σταδίου, μὲ παράστασιν τῶν συμβόλων τοῦ Ἡρακλέους καὶ μὲ κεφαλὴν Ἑρμοῦ, μιὰ μετόπη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ποὺ παριστάνει τὰς θεότητας τῆς Ὑγείας, μὲ τὸν Ἀσκληπιὸν εἰς τὸ κέντρον, ἀνάγλυφον, μὲ ὀρχουμένας γυμνὰς νύμφας καὶ ἄλλα εὑρήματα, ποὺ ἐκτίθενται εἰς τὰ ἀναφερόμενα δύο Μουσεῖα τῆς Βουλγαρίας, καὶ τὰ ὁποῖα ἔκρυβε τὸ ἔδαφος τῆς Φιλιππουπόλεως, δεικνύουν τὴν ἐπέκτασιν καὶ εἰς τὴν Βόρειον Θράκην τῆς θρησκείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος.

Ἡ χρονολογικὴ σειρὰ τῶν κεφαλαίων τοῦ τόμου, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπο-

τελεῖται ἡ Ἱστορία τῆς Φιλιππουπόλεως, τοῦ ἀειμνήστου Ἀποστολίδη καὶ ὁ τρόπος τῆς περιγραφῆς καθιστοῦν τὸ ἔργον εὐχάριστον διὰ κάθε ἀναγνώστην καὶ αὐξάνουν τὸ ἐνδιαφέρον του διὰ τὴν Βόρειον Θράκην, τὸ τμῆμα αὐτὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ ἐγνώρισε δραματικὰς περιόδους βαρβαρικῶν κακτήσεων ἀλλὰ καὶ ἀκμὴν καὶ ἀποτελοῦσε, μὲ τὴν Φιλιππούπολιν ὡς κέντρον, περιοχὴν ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ σπουδαιότης τῆς Φιλιππουπόλεως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸν μεσαίωνα, ἡ ἀκρόπολις καὶ αἱ νεκρουπόλεις της, ἡ ἀνίδρυσίς της ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Β,΄ ἡ Ἱστορία της μέχρι τῶν Ρωμαίων, ἡ πολιορκία καὶ ἡ ἅλωσίς της ὑπὸ τῶν Γότθων, ἡ λαμπρότης αὐτῆς ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας, οἱ ἀρχαῖοι ναοί της καὶ τὸ Ἀσκληπιεῖον της, ἡ Φιλιππούπολις ἐπὶ Βυζαντίου καὶ κατὰ τὰς διαφόρους τότε περιόδους μέχρι τῶν Σταυροφοριῶν, ὁπότε ἐγνώρισε ὅλα τὰ δυσάρεστα, ποὺ ἐδοκίμασε ἡ Κωνσταντινούπολις, αἱ καταστροφαὶ ποὺ ὑπέστη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους κατὰ τὰς ἐπιδρομάς των ἀπὸ τοῦ 14ου αἰῶνος, ἐξιστοροῦνται εἰς τὸν νεοεκδοθέντα τόμον μὲ ἐπιστημονικότητα, ποὺ καθιστοῦν τὸ νέον ἔργον τοῦ Μυρτ. Ἀποστολίδη πολλῆς ἀξίας. Ἰδιαιτέρως δὲ ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ κεφάλαια τοῦ ἔργου αὐτοῦ περὶ τῆς Φιλιππουπόλεως ἐπὶ τουρκοκρατίας μὲ ἀγνώστους ἕως τώρα πληροφορίας, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐκεῖ Μητροπόλεως, τὰ ὁποῖα ἐμελέτησε ὁ συγγραφεύς, παρουσιάσας ἐργασίαν, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, ὡς ἐκείνην τοῦ Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως Γενναδίου, ποὺ ἐμελέτησε τὰ ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος τοῦ Μεγάλου Ρεύματος τοῦ Βοσπόρου. Ἐλάχιστοι δὲ ἦσαν ἐπὶ τουρκοκρατίας οἱ Βούλγαροι τῆς Φιλιππουπόλεως.

Αὐτό, ἄλλωστε, εἶναι γνωστὸν καὶ ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ κτηματολογίου της, μὲ τὰ ὀνόματα τῶν κτηματιῶν, ποὺ διασώζεται εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ τουρκικοῦ Κτηματολογίου, ποὺ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μετεφέρθησαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν Ἄγκυραν. Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι ἀναφέρονται ὡς ἰδιοκτῆται ἀκινήτων τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἐλάχιστοι Βούλγαροι, αὐτοὶ δὲ εἰς τὰς ἀκραίας συνοικίας της καὶ εἰς τὸν ἐκεῖθεν τοῦ Ἕβρου (Μαρὰς) μικροσυνοικισμὸν τότε, ἡ μόνη δὲ βουλγαρικὴ οἰκογένεια, μὲ ἀκίνητον εἰς κεντρικὴν συνοικίαν τῆς Φιλιππουπόλεως εἶναι τοῦ Γκέσογλου, ἀπόγονος τῆς ὁποίας ἦτο ὁ μετέπειτα πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας Γκέσωφ. Συγκινεῖται δὲ ὁ ἀναγνώστης τοῦ Τόμου, ἐὰν ἐγνώρισε τὴν Φιλιππούπολιν πρὸ τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ ἀνθελληνικοῦ διωγμοῦ τοῦ 1906, ὅταν διαβάζῃ ὅσα ἐκτενῶς ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς προηγηθείσης τοῦ δραματικοῦ Ἰουλίου τοῦ ἔτους ἐκείνου ζωῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς βορειοθρακικῆς αὐτῆς μεγαλουπόλεως μὲ δύο ἡμερησίας ἐφημερίδας [1], περὶ τῆς κοινότητός του, τῶν σχολῶν του καὶ τῶν ναῶν του, μεγαλυτέρα δὲ εἶναι ἡ συγκίνησίς του ἀπὸ τὰς δημοσιευομέ-

1. «Φιλιππούπολις» τοῦ *Δημ. Κουμαριανοῦ* καὶ «Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου» τοῦ *Σκαρλάτου Κωνταντινίδου*, ἰατροῦ.

νας φωτογραφίας τῆς τότε πόλεως, μὲ τοὺς ἱστορικούς της λόφους, τῶν δρόμων της μὲ τὰ ἀρχοντικὰ γνωστῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, τῆς Μαρασλείου Σχολῆς, ἔργου τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀνδρονίκου, τοῦ οἰκοτροφείου τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν, τοῦ τύπου τῶν μεταβυζαντινῶν ναῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Σ. Π.

Σημείωσις Διευθύνσεως:

Ἐξεδόθη κἀκυκλοφόρησε, ὡς βλέπετε, κατὰ τὸ 1959 ἡ ἱστορία τῆς Φιλ)λεως τοῦ μακαρίτου Μυρτ. Ἀποστολίδη. Ἡ ἱστορία του αὐτὴ ἔχει δημοσιευθῆ κατὰ τεμάχια καὶ κεφάλαια εἰς τὸ Ἀρχεῖον Θράκης τὸ πλεῖστον μέρος, 23 κεφ. Τὰ κείμενα καὶ δοκίμια διώρθωνεν ὁ ἴδιος Ἀποστολίδης ζῶν τότε στὴ Φιλιππούπολη. Τὰ χειρόγραφα μοῦ ἐστάλησαν καὶ ἐξ αὐτῶν ἀντέγραφα κεφάλαια πρὸς δημοσίευσιν. Τέλος τὰ παρέδωσα στοὺς κυρίους, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀφῆκε διὰ διαθήκης τὸ ἔργον του. Τοῦτο ἔπρεπε νὰ σημειωθῆ εἰς τὸν πρόλογον τῆς ἱστορίας του ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Γ. Μέγα, ὅστις συνηθίζει νὰ παραλείπη ἢ νὰ παρασιωπᾶ τὰ τοιαῦτα κινούμενος πάντοτε ἀπὸ ἰδιοτέλειαν.

Ἡ ἱστορία τοῦ Μ. Ἀ. ἐγένετο γνωστὴ ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖον Θράκης, τοῦ ὁποίου ἦτο τακτικὸς συνεργάτης. Τὰ Θρακικά του μελετήματα παρελείφθησαν, ἀλλὰ ταῦτα, ὅπως ἐδήλωσα ἐγγράφως καὶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Τύπου, πρέπει νὰ παραδοθοῦν εἰς σύγχρονον ἱστορικόν, ἔμπειρον περὶ τὴν βιβλιογραφίαν, διὰ νὰ ἐλεγχθοῦν οἱ παραπομπές του ἢ καὶ νὰ συγχρονισθοῦν ἀκόμη ὡς γραφέντα πρὸ 50-60 ἐτῶν καὶ παλαιωθέντα ἤδη.

Δὲν ἐσημειώθη ἐπίσης τίποτε καὶ περὶ δημοσιεύσεως τῶν τραγουδιῶν Φιλ)λεως εἰς τὸ Ἀρχ. Θράκης τόμος Α΄ μέρος Β΄ σ. 225-259. Γίνεται ἁπλῶς μία παραπομπὴ εἰς τὴν σ. 666. Ἐν τούτοις ἅπαντα σχεδὸν πλήν τινων ἔχουν φωτογραφηθῆ καὶ ἐδημοσιεύθησαν πανομοιοτύπως ἀπὸ τὸ Ἀρχ. Θρ. Θησ., τόμ. Β΄ ἄνευ τῆς ἀδείας μου. Τὰ κεφάλαια ποὺ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ Ἀρχεῖον Θράκης εἶναι εἴκοσι τρία (23) καὶ θεωρῶ ἄσκοπον νὰ τὰ περιλάβω ἐδῶ. Τὰ περιέχουν οἱ τόμοι τοῦ Ἀρχείου Θράκης. Αὐτὰ πρὸς τὸ παρόν. Ὁ τόμος ἀκαλαίσθητος ὁμοιάζει πρὸς ἐγκαστρωμένην γυναῖκα διὰ τὸ βάρος του, τὸν ὄγκον, τὴν παράστασιν καὶ τὸ σχῆμα του.

Ὀργανικὸς νόμος τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μετὰ τῶν παραρτημάτων

Στὰ χέρια μου ἔφτασε ἕνα ἐξαίρετο βιβλίο ἀπὸ φιλικὴ διάθεση: «Ὀργανικὸς νόμος τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτοῦ»[1] μεταφρασθεὶς ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ἐν Φιλιππουπόλει 1879. Ἡ μετάφρασις ἐγέ-

1. Τὸ πρόσφερε ὁ κ. Κλέων Καρδερίνης ἐκ Φιλιππουπόλεως.

νετο ἀπὸ τὸν δικηγόρον Κ. Μ. Καραβοκυρόν. Ὁ Ὀργανικὸς Νόμος παρεβιάσθη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους στὰ 1906 διὰ καταλήψεως τῶν Ἑλληνικῶν περιουσιῶν, κοινοτικῶν καὶ ἰδιωτικῶν καὶ τῆς καταλύσεως τοῦ καθεστῶτος τῆς Ἀνατ. Ρωμυλίας, ποὺ ὑπέγραψαν οἱ Εὐρωπαῖοι ἀντιπρόσωποι τῆς Βερολινείου Συνθήκης 1878, ἀντικαταστήσαντες τὴν Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου [1]. Ὁ Ὀργανικὸς Νόμος περιελάμβανε τὰ ἑξῆς κεφάλαια :

Κεφ. 1. Περὶ Δημοσίου Δικαίου τῆς Τοπαρχίας.
» 2. Περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν.
» 3. Περὶ τοῦ Γεν. Διοικητοῦ.
» 4. Περὶ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως τῆς Τοπαρχίας.
» 5. Περὶ τῆς Τοπαρχιακῆς Συνελεύσεως.
» 6. Περὶ τῶν ὑποδιαιρέσεων τῆς Τοπαρχίας καὶ τῆς διοικήσεως αὐτῶν.
» 7. Περὶ τῶν Οἰκονομικῶν.
» 8. Περὶ τῆς Γεωργίας, τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῶν δημοσίων ἔργων.
» 9. Περὶ τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν.
» 10. Περὶ τῶν θρησκευμάτων.
» 11. Περὶ τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.
» 12. Περὶ τῆς Πολιτοφυλακῆς.
» 13. Περὶ τῆς Χωροφυλακῆς.
» 14. Περὶ τῆς διοργανώσεως τῆς ἐγγείου ἰδιοκτησίας.
» 15. Περὶ τῆς νομικῆς καταστάσεως τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

Τὸ ἄρθρον 22 τοῦ Β΄ Κεφαλαίου λέγει : «Τὰς πρωτευούσας γλώσσας τοῦ τόπου, τὴν Τουρκικήν, τὴν Βουλγαρικὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν μεταχειρίζονται ἐν τῇ Τοπαρχίᾳ καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ ἰδιῶται ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν μετὰ τῶν ἀρχῶν, κατὰ τοὺς ἑξῆς κανόνας» (σ. 5-6).

1. Βλ. Ἡ καταστροφὴ τοῦ Βορειοθρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ *Π. Παπαχριστοδούλου* 1945.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Ἀπέθανε ὁ ἱστορικὸς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Κ. Ἄμαντος. Πλήρης ἡμερῶν ἀπεβίωσε τὴν 24ην Ἰουνίου ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἀκαδημαϊκὸς Κωνσταντῖνος Ἄμαντος. Ὁ ἀποθανὼν ἐγεννήθη τὸ 1874 εἰς τὴν Χίον καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ Βερολῖνον καὶ τὸ Μόναχον. Τὸ 1903 ἐξέδωκε γερμανιστὶ τὴν διδακτορικὴν διατριβήν : «Αἱ καταλήξεις τῶν νεοελληνικῶν τοπωνυμίων», ἀκολούθως δὲ διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς γενετείρας του. Τὸ 1911 ἔγινε γυμνασιάρχης τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἀμπετείου Σχολῆς τοῦ Καΐρου[1]. Τὸ 1924 ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ μετὰ διετίαν ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Τὸ 1945 διετέλεσεν εἰς τὴν κυβέρνησιν Βούλγαρη ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην ἐξεπόνησε νομοσχέδιον «περὶ ὀργανώσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως», διὰ τοῦ ὁποίου ἐθεσπίζετο ἡ εἰσαγωγὴ τῆς δημοτικῆς γλώσσης εἰς τὰ σχολεῖα.

Ὁ Ἄμαντος ὑπῆρξεν ἐργατικώτατος ἐπιστήμων, ἔγραψε πολλὰς μονογραφίας γλωσσολογικοῦ, ἱστορικοῦ καὶ ἐθνολογικοῦ περιεχομένου.

Ὁ Ἄμαντος ὑπῆρξεν ἄριστος πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος, βαθὺς δὲ καὶ εὐσυνείδητος ἐπιστήμων. Προικισμένος μὲ διεισδυτικὴν κρίσιν καὶ ἐνδιαφερόμενος εἰλικρινῶς διὰ τὴν προκοπὴν τῆς Ἑλλάδος, περιέβαλλε πάντοτε μὲ στοργὴν τοὺς φοιτητάς του καὶ τοὺς καθωδήγει εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ ἐργασίας. Καθ' ὅλην τὴν μακρὰν πανεπιστημιακὴν σταδιοδρομίαν του ἠγαπᾶτο καὶ ἐξετιμᾶτο ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπαν εἰς τὸ πρόσωπόν του ἕνα στοχαστικῶς προοδευτικὸν καὶ πλήρη συναισθήσεως εὐθύνης καθηγητήν, ποὺ ἐξεπλήρου τὴν ὑψηλὴν ἀποστολήν του μὲ ἀφοσίωσιν, κριτικότητα καὶ παρρησίαν. Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι τὰς ὁποίας κατέλιπε διακρίνονται διὰ τὴν σαφήνειάν των, τὴν πρωτοτυπίαν των καὶ τὴν διεισδυτικότητά των, ἡ δὲ δίτομος «Ἱστορία τοῦ βυζαντινοῦ κράτους», ἀποτελεῖ «μνημεῖον ἐσαεί».

---

1. Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Συρίου Ἀμπέτη καὶ δωρηθὲν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Καΐρου.

Ἀπόστολος Σιταρᾶς (λόγος ἐκφωνηθεὶς εἰς τὴν λέσχην Κωνσταντινουπολιτῶν Καλλιθέας κατὰ τὸ πνευματ. μνημόσυνον Ἀπ. Σιταρᾶ).

Κύριοι,

Μὲ συγκίνησιν ἀπεδέχθην τὴν πρόσκλησιν νὰ ὁμιλήσω δι' ὀλίγων εἰς τὸ σημερινὸν πνευματικὸν μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου Ἀπ. Σιταρᾶ, πατριώτου, γιατροῦ καὶ προέδρου τῆς Λέσχης Κων)τῶν, ὡς πρόεδρος τῆς Ἑτ. Θρακικῶν Μελετῶν. Δὲν εἶμαι κατάλληλος ρήτωρ γιὰ τέτοιες περιστάσεις, διότι στεροῦμαι τὸ χάρισμα τῆς φυσικῆς εὐγλωττίας, ποὺ εἶναι χάρισμα φυσικὸν καὶ δῶρον θεῖον. Τὸ φυσικὸν ὅμως αὐτὸ δῶρον ἠμπορεῖ νἀντικαταστήση ἐπαρκῶς κάποτε ἡ συγκίνησις, ποὺ πολλὲς φορὲς ἀναδεικνύει λαμπρὸν ρήτορα εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν καὶ τὸν πλέον ἀκατάλληλον ὁμιλητήν. Εἶμαι Θρᾷξ καὶ αἰσθάνομαι τὴν ἁρμόζουσαν συγκίνησιν διὰ τὸν χαμὸν ἑνὸς Θρακὸς δυσαναπλήρωτου. Τὸν Ἀπ. Σιταρᾶν εἶχα γνωρίσει πρὸ ὀλίγων ἐτῶν. Ἐκτιμήσας τὴν προσωπικότητά του τὸν ἐπρότεινα ὡς μέλος τοῦ Δ. Συμβ. τῆς Ἑτ. Θρ. Μελετῶν τιμῆς ἕνεκα. Εἰς τὸ πρόσωπόν του διέκρινα ἕναν ἄνδρα πλήρη σφρίγους ψυχικοῦ καὶ πολλῆς διαθέσεως διὰ τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος, ἀλλὰ καὶ ἔχοντα πεῖραν ἱκανὴν διὰ νὰ εὐοδώση μίαν ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν.

Ὁ Ἀπ. Σιταρᾶς προήρχετο ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν πολιτείαν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, τὴν Μάδυτον, τὴν εὔανδρον, ποὺ ἔδωσε στὸ ἔθνος καὶ στὸν Θρακ. Ἑλληνισμὸν λαμπρὲς φυσιογνωμίες, ποὺ ἐτίμησαν τὴν Πατρίδα εἰς τὴν βυζαντινὴν μουσικήν, τὴν ἐκκλησίαν, τὰ γράμματα.

Εἶναι ἡ πόλις, ποὺ ἕως τὶς ἔσχατες ἡμέρες μᾶς ἔδωσε τὸν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον, τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν καὶ καθηγ. τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀκαδημαϊκόν, μεγάλον Θεολόγον καὶ λαογράφον τῆς Μαδύτου καὶ τὸν νῦν γηρασμένον Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρον.

Εἰς τὴν ἑλληνικὴν αὐτὴν πόλιν ἐγεννήθη ὁ Ἀπ. Σιταρᾶς εἰς τὰ 1877. Ὅταν ἐγεννήθη, ἡ Ἑλληνικὴ Θράκη ἤκμαζε κι' ἔλαμπε κι' ἐπεκράτει μεταξὺ τῶν συνοίκων φυλῶν τῆς Τουρκ. αὐτοκρατορίας ὁ Θρακικὸς Ἑλληνισμὸς τότε. Εἴχαμε οἰκονομικὴν ἄνθισιν καὶ συγκρότησιν χάρις εἰς τὴν ἐσναφικὴν ὀργάνωσιν, ποὺ καταπλήσσει σήμερα τὸν μελετητὴν τῶν Ἑλληνικῶν κωδίκων τῶν ἐσναφίων, τῶν πόλεων καὶ τῶν κοινοτήτων. Εἴχαμε τὸ πνευματικὸν προβάδισμα. Τότε εἶχεν ὡς γνωρίζετε ἐκεῖ πυκνὸν Ἑλληνισμόν, λαμπρὰ σχολεῖα καὶ ἀκμάζοντα, εἶχε πνευματικὲς ἐκδηλώσεις ὑπέροχες καὶ ἐκπολιτιστικές. Καὶ κάθε Ἑλλην. κοινότης καλλιεργοῦσε ἐκτὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν καλλιτεχνίαν.

Μουσικοὶ σύλλογοι, θεατρικοὶ ὅμιλοι, συνεπλήρωναν τὴν λαμπρὰν παράστασιν τῶν ἑλλην. κοινοτήτων καὶ ὁ ἑλληνισμὸς ἐπεβάλλετο πνευματικῶς. Ἡ βιομηχανία καὶ τὰ ἐπαγγέλματα εὑρίσκοντο εἰς τὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων. Κυριαρχούσαμε δηλαδὴ μ' ἕνα λόγον καὶ ἐπὶ τοῦ κυριάρχου μας λαοῦ, ποὺ ἠσθάνετο τὸ βάρος τῆς ἑλλην. ὑπεροχῆς καὶ τὴν μικρότητά του. Ὁ σλαβι-

σμὸς μόλις τότε ἐξύπνησε ἀπὸ τὴν νάρκην του μέσ' ἀπὸ τὴν οἰκουμενικότητα τοῦ Πατριαρχείου, ποὺ δὲν ἐπεδίωξε δυστυχῶς τὴν ἐξελλήνισή του, ἀλλὰ τὸν ἐσκίασε τρεῖς αἰῶνες δουλείας κάτω ἀπὸ τὶς πτέρυγές του. Ἦσαν οἱ εὐτυχισμένες ἡμέρες τοῦ ἕλλην. ἔθνους, ποὺ πέρασαν ἀνεπηρέαστα. Ὁ Ἀπ. Σιταρᾶς γαλουχήθηκε μὲ τὸ γάλα τῆς μεγάλης ἰδέας, ποὺ τὴν ἐθάψαμε στὰ μικρασιατικὰ πεδία καὶ σφραγήσαμε τὸν τάφον της μὲ τὴ συνθήκη τῆς Λωζάνης. Ἔζησε ἡμέρας δόξης. Εἶδε τὴν πατρίδα του ἐλευθέραν, ἀλλὰ καὶ ἐδοκίμασε τὴν πικρίαν τῆς ὑποστολῆς τῆς σημαίας μας καὶ ἔπιε τὸ πικρὸν ποτήριον τῆς ἀποχωρήσεως καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς Ἀν. Θράκης, ὅπου ἐπὶ τρεῖς χιλιετηρίδες ἐκυριάρχει ὁ Ἑλληνισμός. Καὶ ἐπανέλαβε ἴσως εἰς τὰ χείλη του ἀνάμεσα, τὸν ὕστατον χρησμὸν τῶν Δελφῶν:

Χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά.
οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν
οὐ μάντιδα δάφνην
οὐ παγὰν λαλέουσαν
ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ.

Τὸ δρᾶμα συνετελέσθη καὶ ἐπίκρανε μέχρι θανάτου τὸ γένος, ἀλλὰ δὲν ἀπήλπισε τοὺς μεταναστεύσαντας ἀκουσίως. Ἐδῶ εἰς τὰς φιλοξένους ἑλληνικὰς χώρας καὶ τὰς Ἀθήνας κατέδειξε ἡ φυλὴ κι' ὁ προσφυγικὸς κόσμος, ὅτι γνωρίζει νὰ διασκεδάζῃ τῆς μαύρης ζωῆς τὴν πικρία. Ἐνοστάλγησε ὁ προσφυγικὸς κόσμος καὶ νοσταλγῶν ὠρθώθη γεμᾶτος ἐλπίδα. Ἀντὶ νὰ κλαίῃ ἐσαεὶ τὴν ἀπώλεια καὶ τὸν χαμόν του καὶ νὰ ὀδύρεται πικρὰ ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος, ὡς οἱ Ἑβραῖοι, ἐπεδόθηκε εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς νέας Ἑστίας του. Ἐργάσθηκε νὰ συγυρισθῇ καὶ νὰ σταθῇ, καὶ νὰ ὀρθοθῇ καὶ νἀναπνεύσῃ καὶ νἀνασυγκροτηθῇ.

Ἔτσι εἴμεθα εὐτυχεῖς σήμερον νἀναβαίνουμε τοῦτο ἐδῶ τὸ βῆμα, ποὺ ἐστήθη διὰ νὰ ἐνθυμίζῃ τὸ μεγάλο βῆμα τοῦ ἀλησμονήτου Φιλ. Συλλ. Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅλα τὰ παρόμοια βήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κι ἀπὸ ἐδῶ συνεχίζουμε τὴν πνευματικήν μας ζωήν, τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους σὄλες του τὶς ἐκδηλώσεις. Ἡ θέληση τῆς ὁλότητος τῶν προσφύγων, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ὡρισμένων ἀνθρώπων, συγκρατεῖ τὴν πνευματικήν μας παλαιὰν ἡγεσίαν. Ἂν αἱ Ἀθῆναι ἔχουν τὸν Παρνασσόν τους καὶ μεῖς ἔχουμε τὸ βῆμα τοῦτο, ὅπως καὶ οἱ Σμυρναῖοι τὸ βῆμα τους, νὰ ἐνθυμίζουν τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν. Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἦτο ὡς χθὲς καὶ ὁ Ἀπ. Σιταρᾶς, ὁ ἀσθενικὸς τὸ σῶμα ἀλλὰ δυνατὸς τὴν ψυχήν. Θρεμμένος μὲ τὰ ἰδεώδη τῆς Φυλῆς, σημαιοφόρος τῆς Μ. Ἰδέας πάντοτε, ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχικῆς ἀναμορφώσεως τοῦ καταδιωγμένου κι ἀπηλπισμένου προσφυγικοῦ κόσμου.

Γράφων ἱστορικὰ καὶ λαογραφικὰ μελετήματα καὶ διδάσκων, ἐνθαρρύνων μὲ τὸ παράδειγμά του, ἀγωνίσθηκε νὰ θεμελιωθῇ αὐτὴ ἡ νέα πνευματικὴ ἀναγέννησις τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης καὶ Μικρᾶς Ἀσίας ποὺ βγῆκεν

ἠττημένος ἀπὸ τὸ μεγάλο ἐγχείρημα τοῦ 1922. Καὶ τὸ θαῦμά ἔγινε. Ἔτσι σήμερα συγκεντρωμένοι μέσα εἰς τὴν περίλαμπρη αὐτὴ αἴθουσα, μνήμονες τῶν παλαιῶν μας εὐλαβικῶν συνηθειῶν, νὰ γεραίρωμεν τοὺς ἀξίους, τελοῦμεν τὸ πνευματικὸν μνημόσυνον τοῦ ἀνδρός, ποὺ ἐδαπάνησε τὴν ζωήν του διὰ τὸ ἔργον τῆς ἐπανιδρύσεως τῆς παλαιᾶς ἑστίας μας, ποὺ ἐγκαταλείψαμε καταδιωγμένοι ὡς πρόσφυγες στὰ χέρια τῶν Τούρκων καὶ ἐλαογράφησε τὴν πατρίδα του Μάδυτον καὶ τὴν ἱστόρησε. Εὔχομαι ὁ σύλλογος τῶν Μαδυτίων γρήγορα νὰ μᾶς χαρίση δημοσιευμένην τὴν ἐργασίαν του αὐτήν.

Ἡ ψυχή μας εἰς τὴν ἀνάμνησίν του πληροῦται ἀπὸ συμπάθειαν καὶ εὐλάβειαν πρὸς τὸν ἄνδρα, ποὺ ἐδοκίμαζε τὴν ὑπάτην ἀγαλλίασιν μὲ τὴν ἐργασίαν αὐτήν. Τὸν ἐνθυμοῦμαι πέρυσι ὅτε ἐτελοῦσε τὴν Πασχαλινὴν ***ἀγάπην***, ἔθιμον θαυμάσιον τῶν Πατριαρχείων, κ᾽ἐζωντάνεψε τὰ περασμένα. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ παράδοσις ἐνεσαρκώνετο μὲ τὴν θέλησίν του, κάτω ἀπὸ τὴν στέγην αὐτὴν τοῦ Συλλόγου τῶν Κων)τῶν. Παρέστημεν εὐχαρίστως καὶ ἀπεχωρήσαμεν πλημμυρισμένοι ἀπὸ συγκίνησιν.

Τὸ ἔθνος τὸ ἔσωζε πάντοτε αὐτὴ ἡ παράδοσις. Καὶ αὐτὴ πάλι σώζει ὡς τώρα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἀκεραίαν τὴν κληρονομίαν μας.

Μὲ τὴν παράδοσιν ἐγαλουχήθη καὶ ὁ Ἰωακεὶμ ὁ Γ΄ καὶ ὡς ἐθνάρχης καὶ κληρονόμος τοῦ ἔργου τῶν Ἑλλήνων βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων ἐτόλμησε εἰς τὰ 1912 νὰ ζητήση τὰ κλειδιὰ τῆς ἁγίας Σοφίας, ὅταν οἱ Βούλγαροι ἔφθασαν εἰς Τσατάλτζαν.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔτσι ἔμαθε νὰ ζῇ μὲ τὶς παραδόσεις του.

Ὁ Ἀπ. Σιταρᾶς, ποὺ ζεῖ τώρα ἀνάμεσά μας καὶ θὰ ζῇ, ἐτέρπετο κιἐδυναμώνετο μαὐτὰς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις τοῦ Γένους καὶ μαὐτὰς τρεφόμενος εἰργάζετο μὲ ὅλην του τὴν ψυχὴν διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ προσφυγικοῦ κόσμου, ποὺ ἔπεσε μὲν ἀλλ᾽ ἤλπιζε καὶ ἐλπίζει νὰ ἐπανακτήση τἀπωλεσθέντα. Τὸ ἔργον τοῦ Ἀπ. Σιταρᾶ εἶναι αὐτοθυσία καὶ αὐταπάρνησις. Καὶ ὡς ἰατρὸς καὶ ὡς πατριώτης προσέφερε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ προσφέρη. Δὲν ἠσθάνθη ποτὲ τὸν κάματον καὶ ὑγιεὶς καὶ ἄρρωστος. Ἔπεσε στὰς ἐπάλξεις τὰς ἐθνικὰς πρῶτος μεταξὺ τῶν πρώτων. Τὸ ἔργον του θὰ παραμείνη αἰώνιον καὶ ἀκατάλυτον καὶ παραδειγματικὸν δι᾽ ἐκείνους, ποὺ ἀγαποῦν τὰ περασμένα, ποὺ νοσταλγοῦν τὸ παρελθόν, τὸ εὐτυχὲς παρελθὸν εἰς τὶς ἑστίες των καὶ ποὺ λαχταροῦν «τὸ νόστιμον ἦμαρ»—τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιστροφῆς.

Σήμερον ἡ Μάδυτος δὲν ὑπάρχει γιὰ μᾶς. Δὲν μᾶς ἀπολείπει ὅμως ἡ ἐλπὶς ὅτι δυνατὸν νὰ τὴν ἐπανακτήσωμεν ὡς ἑλληνικήν. Τότε οἱ Μαδύτιοι, ὡς ὅλοι οἱ Θρᾶκες, θὰ κάμουν τὸ καθῆκον τους. Θἀναγράψουν ἐπὶ κατεβατοῦ μαρμάρου ἐκεῖ στἀκρογιάλια τῆς Μαδύτου μεταφέροντας τὰ ὀστᾶ ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν γῆν, (ἡ νέα γενεὰ τῶν Μαδυτίων) τὸ ἐλεγεῖον ποὺ θὰ συνθέση ὁ ποιητὴς ὡς ἑξῆς περίπου :

«Ἐδῶ κεῖνται τὰ ὀστᾶ τοῦ Ἀπ. Σιταρᾶ, Τέκνου τῆς Μαδύτου. Ἔζη-

σεν οὐδενὸς δεύτερος. Πολλὰ ἐργασθεὶς οὗτος πνευματικῶς καὶ πολλὰ κοπιάσας ὑπὲρ τῆς ἰδίας πατρίδος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀσκῶν τὴν ἰατρικὴν ὡς ἱεροφάντης ἀφιλοκερδῶς καὶ ἀνιδιοτελῶς, ἔπεσε, θανὼν μακρὰν τῆς γενετείρας ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους διὰ τὴν ἐπιβίωσίν του, ἐδῶ εἰς τὴν Ἀττικὴν γῆν, προσπαθῶν νἀνασυνδέσῃ τὸ εὐτυχὲς παρελθὸν μὲ τὸ θλιβερὸν παρόν. Ἐστάθη γενναῖος εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ οὐδαμοῦ τὸν ἐπρόδωσε. Αἰωνία του ἡ μνήμη καὶ ἡ Θρακικὴ γῆ ἐλαφρά».

Τέτοια περίπου θἀναγράψῃ τὸ κατεβατὸν τοῦ μαρμάρου, ποὺ θὰ στηθῇ ποτε εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Μαδύτου, τότε ἑλληνικῆς, διὰ νὰ διακηρύττῃ ὅτι οἱ Θρᾶκες οὐδέποτε λησμονοῦν τοὺς ἀξίως ζήσαντας καὶ ἀξίως θανόντας καὶ ὅτι οὐδέποτε ἀπελπίζονται ὅτι εἶναι δυνατὸν ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ νὰ χαθῇ ἐφ' ὅσον γεννᾶ ἄνδρας, ὅπως ὁ Ἀπ. Σιταρᾶς, σεμνούς, φιλοπάτριδας, ἐργατικοὺς μὲ αὐταπάρνησιν καὶ εὐγενικὰ ἰδεώδη, ποὺ γνωρίζουν νὰ ζοῦν καὶ νὰ μάχωνται καὶ νἀποθνήσκουν ὡς αὐτός, ἀσκοῦντες τὸ κοινωνικόν των ἔργον ὡς καθῆκον ἐθνικόν.

Ὁ μεγάλος κωμικὸς Β. Λογοθετίδης ἀπέθανε. Τὸ Νέο-λληνικὸ Θέατρο ἔχασε ξαφνικὰ μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ λαμπρὲς καὶ ἀγαπημένες του μορφές. Ὁ Βασίλης Λογοθετίδης, ὁ «ἐλέῳ Θεοῦ» κωμικός, ἡ ἀστείρευτη αὐτὴ πηγὴ γέλιου καὶ εὐθυμίας, πέθανε τὸ Σάββατο, στὶς 20 Φεβρουαρίου, τὸ ἀπόγευμα, στὶς 5.45', ἀπὸ συγκοπή. Τὴν στιγμὴ ποὺ ἑτοιμαζόταν νὰ ξεκινήσῃ γιὰ τὸ θέατρό του καὶ νὰ προσφέρῃ, ὅπως κάθε μέρα, ἁπλόχερα τὴν χαρὰ στὸ κοινό, τὸν κεραυνοβόλησε μέσα στὸ μπάνιο του ὁ θάνατος, κόβοντας τὸ νῆμα μιᾶς ζωῆς πλούσιας σὲ θριάμβους.

Ὁ Λογοθετίδης γεννήθηκε τὸ 1898 στὴν Θράκη. Τὴν πρώτη του ἐμφάνιση ἔκανε τὸ 1919 κοντὰ στὴ Μαρίκα Κοτοπούλη. Πολὺ γρήγορα ἀναδείχθηκε σὲ κωμικὸ μεγάλης κλάσεως καὶ διέπλασε ρόλους ποὺ ἔμειναν ἀξέχαστοι, λ.χ. στὸ «Καπόνι», στὸ «Τράβα τὸ κορδόνι», στὸ «Φιλῆστε με», στὸν «Βολπόνε». Ὕστερα ἀπὸ 16 συναπτὰ χρόνια ποὺ συνεργάσθηκε μὲ τὴν Μαρίκα, συγκρότησε θίασο μὲ τὴν Ἀλίκη καὶ τὸν Κώστα Μουσούρη, τὸ 1935, καὶ σημείωσε μαζί τους δυὸ ἀκόμα μεγάλες ἐπιτυχίες, στὸ «Μπουρίνι» τοῦ Δ. Μπόγρη καὶ στὸ «Ὁ μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται» τοῦ Σπ. Μελᾶ. Ἔπειτα, τὸ 1936 ξαναγύρισε στὸ θίασο Κοτοπούλη, σὰν καλλιτεχνικός του Διευθυντὴς πιά, καὶ στὰ ἀκόλουθα 10 χρόνια, διέπλασε πλῆθος ρόλων, ὅπως στὰ ἔργα «Ἕκτο πάτωμα», «Τὸ ταξίδι τοῦ κ. Περισσόν», «Κνόκ», «Ὁ γαμπρὸς τοῦ κ. Πουαριέ», «Οἱ Γερμανοὶ ξανάρχονται». Στὰ 1947 ἀπεχώρησε ὁριστικὰ ἀπὸ τὸν θίασο Κοτοπούλη καὶ ἀφοῦ συνεργάσθηκε τὸ καλοκαίρι ἐκεῖνο μὲ τὴν κ. Κατερίνα, συνεκρότησε προσωπικὸ θίασο, ποὺ ἄρχισε τὶς παραστάσεις μὲ τὸ «Ἕνας ἥρως μὲ παντοῦφλες» τῶν Α. Σακελλάριου καὶ Χρ. Γιαννακόπουλου. Ἀπὸ τότε ἀνέβασε δεκάδες ἔργα καὶ κατὰ προτίμηση ἑλ-

ληνικὲς κωμωδίες, ποὺ τὶς ἑρμήνευε μὲ ἀπαράμιλλη πλαστικὴ τέχνη, πληθωρικὸ κέφι καὶ γνήσια ἑλληνικότητα. Πολλὲς ἀπὸ τὶς ἐπιτυχίες του αὐτὲς τὶς γύρισε καὶ σὲ ταινίες. Ὁ Λογοθετίδης ἦταν Πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου τοῦ Διεθνοῦς Ἰνστιτούτου Θεάτρου καὶ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς ΠΕΕΘ. Εἶχε τιμηθῆ μὲ τὸ ἔπαθλο Ξενοπούλου τὸ 1952 καὶ μὲ τὸν Χρυσοῦν Σταυρὸ τοῦ Βασιλικοῦ Τάγματος τοῦ Φοίτικος. Ὁ πρωθυπουργὸς κ. Καραμανλῆς, ὅταν ἔμαθε τὸ θάνατο τοῦ Λογοθετίδη, ἔδωσεν ἐντολήν, ἡ κηδεία νὰ γίνη δημοσίᾳ δαπάνη. Ἡ κηδεία τοῦ Λογοθετίδη ἔγινε τὸ ἀπόγευμα τῆς Δευτέρας ἀπὸ τὸ ναὸ τῆς Μητροπόλεως καὶ ἦταν πάνδημη. Ὅλα τὰ θέατρα ἐπένθησαν τὸ θάνατο τοῦ Λογοθετίδη, ποὺ ἔδινε τὸ πιὸ αὐθόρμητο γέλοιο ἐπὶ δεκαετηρίδας εἰς τόσες χιλιάδες κόσμο.

Σημείωσις Διευθύνσεως.—Τώρα ποὺ πιστέψαμε, πὼς ὁ μακαρίτης Λογοθετίδης Βασίλειος δὲν ὑπάρχει πλέον στὴ ζωὴ καὶ πὼς δὲ θὰ τὸν ξαναδοῦμε στὴ σκηνὴ ἐπάνω καὶ δὲν θὰ ξανακούσουμε τὴ φωνή του, μποροῦμε νὰ μάθουμε πὼς εἶταν Θρᾶξ ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη, πὼς γεννήθηκε στὸ Μυριόφυτο τῆς Προποντίδος, τὴν πατρίδα τοῦ Ἀριστ. Κουρτίδη, καὶ πὼς μεγάλωσε στὴν Πόλη κι' ἀπὸ κεῖ ἦρθε στὴν Ἀθήνα ὅπου ἀναδείχτηκε ὁ κορυφαῖος σημερινὸς δημιουργὸς τοῦ γέλοιου,ὁ παλαιός, ὁ ἀβίαστος στὴν τέχνη του, ποὺ δὲν τὴν ἐδιδάχθηκε πουθενά, ἀλλὰ πηγαία καὶ ἀβίαστη τὴν ἀνύψωσε στὸ ἐπίπεδο τῶν καλῶν τεχνῶν. Στὴν Ἀν. Θράκη ὑπῆρχαν «ἑστίες γέλοιου» ὅπου ὁ λαὸς ἀπελάμβανε τὸ γέλοιο σὰν τροφὴ ζωῆς. Γελωτοποιοὶ εἶταν ὁ λαὸς ὁ ἴδιος, ποὺ εὕρισκε τρόπους, νὰ γελᾶ μὲ καμώματα, μὲ βωμολοχίες, μὲ πειράγματα, μὲ σκέψεις παράδοξες, μὲ σκώμματα κλπ. ποὺ ἐπινοοῦσαν οἱ ἀστεῖοι ἀνάμεσα στὸ λαό, ὅπως ὁ Πεσκέφτης, ὁ Γκόρες κ.ἄ. Ἀπὸ τὴ Λαογραφία τοῦ Θρακ. Λαοῦ γνωρίζουμε «ἑστίες γέλοιου» στὴ Θράκη πρὸς τὴ Μαύρη Θάλασσα, περίφημες μὲ τοὺς Σεϊμένηδες τὸ Σαμμακόβι, τὸ Κωστὴ μὲ τοὺς Ἀναστενάρηδες, μὲ τὸ σκῶμμα τὸ Μυριόφυτο, τὸ Σκοπὸ καὶ τὰ Γανόχωρα μὲ τὰ παρατσούκλια. Ἐκεῖ ὑπῆρχαν οἱ Πετεράδες, οἱ Σεϊμένηδες, οἱ Καλόγεροι, ὁ Μπέης, οἱ σκῶπτες ποὺ τὶς Διονυσιακὲς μορφὲς τὶς ἐμιμούνταν καὶ σὲ τακτὲς ἡμέρες καὶ καθημερινῶς στὴ ζωή τους.

Τέτοιος ἕνας εἶταν κι' ὁ Β. Λογοθετίδης, κι' ὅπως ἄκουσα ἀπὸ δημοσιογράφους, μετέβαλλε τὰ κείμενά τους καὶ τὸ ἀνέχονταν αὐτὸ μὲ ἱκανοποίηση, γιατὶ προσέθετε ἀπὸ τὴ λαϊκὴ πηγὴ τοῦ γέλοιου κομμάτια, καὶ κινήσεις ποὺ ἀλάνθαστα εἶταν κωμικὰ καὶ προκαλοῦσαν τὸ πηγαῖο γέλοιο. Τέτοιες «ἑστίες γέλοιου» εἶταν πολλὲς στὴ Θράκη. Στὸ Σκοπὸ αὐτοσχεδίαζαν φράσεις ἢ παρατσούκλια γιὰ κάθε ἄνθρωπο ποὺ ἔμπαινε στὴν πολιτεία τους γιὰ νὰ γελάσουν. Γιατὶ τὸ γέλοιο εἶταν τροφή τους, ὅπως τὸ ψωμὶ καὶ ἡ ἐλιά.

Ἔτσι ὁ Βασ. Λογοθετίδης ἀνατράφηκε ἀπὸ παιδὶ μὲ τὸ γέλοιο μὲ τὸ

σκῶμμα, μὲ τὸ πείραγμα, μὲ τὴν φαιδρὰ ἀνεκδοτολογία. Ἀπὸ τὸν πατέρα του Μανασῆν Λογοθετίδη ἐκληρονόμησε τὸ χάρισμα τοῦτο τῆς κοσμικῆς ἐκφράσεως, ποὺ ἡ σύνθεσή της, καὶ μόνη αὐτή, προκαλοῦσε τὸ γέλοιο ἀκράτητο καὶ ἀβίαστο. Λοιπὸν ἀπὸ τέτοιον τόπο προέρχεται ὁ Β. Λογοθετίδης, ποὺ ἐπεκράτησε στὰς Ἀθήνας καὶ μᾶς ἀφῆκε φεύγοντας ἕνα κενὸ καὶ ἔσβησε ἡ πηγὴ τοῦ γέλοιου, τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀπροσποίητου, σὰν ἀπὸ καλλίρροη πηγή. Αἰωνία του ἡ μνήμη.

Στὴν εὐλαβικὴ μνήμη Γεωργίου Γιαννακάκη. Κορφολογήματα ἀπὸ τὴν πλούσια λαογραφία τῆς Θράκης[1].

Μαζὺ μὲ τὸν ἐγκάρδιο χαιρετισμό μου πρὸς τὸν ἀκούραστο πνευματικὸ ἐργάτη τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Λαογραφίας τῆς Θράκης, σεβαστό μου φίλο, Πρόεδρο τῆς Ἑταιρείας «Θρακικῶν Μελετῶν» Πολύδωρο Παπαχριστοδούλου. Μαζὺ μὲ τὸ θαυμασμό μου πρὸς τὸ πολύτιμο ἐπιστημονικὸ ὑλικὸ ποὺ ἔχει ἀποταμιεύσει στοὺς 25 τόμους τοῦ περισπούδαστου περιοδικοῦ συγγράμματος «Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ».

Προβαίνω δειλὰ νὰ κομίσω κ' ἐγὼ δυὸ σταγόνες στὴν τεράστια δεξαμενή, ποὺ θὰ καταρδεύσει γόνιμα τὸν πνευματικὸ χῶρο τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ θὰ δροσίσει καὶ θὰ ἱκανοποιήσει τὴ δίψα τῆς εὐγενικῆς περιέργειας τῶν ἐπιγόνων γιὰ τὰ κλέη, τὶς προγονικὲς δημιουργίες καὶ τὸν πολιτισμὸ γενικὰ τοῦ πανάρχαιου καὶ πολύπαθου Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης.

Ἂς μοῦ ἐπιτραπεῖ μόνο νὰ χρησιμοποιήσω ἕνα σχῆμα πρωθύστερο: Θὰ παραθέσω τὰ «κορφολογήματά» μου καὶ κατόπιν θ' ἀναφέρω τὴν πηγή.

***

1. Στὸ χωριὸ Ἰντζέ-κιοϊ τῶν Γανοχώρων ἄνθισε τὸ ἀκόλουθο μυρίπνοο λαογραφικὸ λουλούδι, σὰν τρυφερὴ ἐλεγεία στὴν ἀνθρώπινη μοίρα:

Τὴν ἄνοιξη, ὅταν τὸ στάχυ ὅλο καὶ δυναμώνει καὶ παίρνει νὰ ψηλώσει, λένε πὼς ἀποχαιρετάει τὴ Μητέρα Γῆ, μὲ τοῦτον τὸ χαριτωμένο διάλογο:

Στάχυ. Σ' ἀφήνω γειά, μανούλα μου.

Γῆ. Παιδί μου, ποῦ θὰ πᾶς;

Στάχυ. Θὰ πάω νὰ μὲ φᾶνε, ἐκεῖνοι ποὺ θὰ φᾶς![2].

Ἁπλὰ καὶ λιτά, κλασσικά, δίχως πολυπραγμοσύνη, μᾶς θυμίζει τὸ μαργαριτάρι αὐτὸ τὶς κοσμοθεωρίες τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, Ἐλεατῶν καὶ Φυ-

---

1. Βλέπε καὶ ***Ξένου Ξενίτα***, Εὐχή, Ποντιακὴ Ἑστία 1 (1950), τεῦχ. 1, σελ. 39-41.

2. Εἶναι πολὺ φυσικὸ στὴν «ἐριβώλακα» Ἀνατολικὴ Θράκη στὴν Πατρίδα τοῦ Ὀρφέα, νὰ γίνονται παρόμοιοι στοχασμοί.

σικῶν τοῦ Στ΄ καὶ τοῦ Ε΄ π.Χ. αἰώνα, μὲ τὸν Ξενοφάνη, τὸ Δημόκριτο, τὸν Ἡράκλειτο καὶ λοιπούς.

***

2. Στὴν Καλλίπολη πάλι ἔχει τὴ γένεσή του τὸ ἀκόλουθο, ***ἀπόλυτα ἀληθινό,*** περιστατικό, γύρω στὸ ἔτος 1910.

«Τὸ χρόνον ἐκεῖνο, βράδυ τῆς παραμονῆς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ἡ Λισαβώ, κόρη 26 ἐτῶν καὶ ἀρκετὰ ἁπλοϊκή, πῆρε μιὰ φούχτα διαβασμένα κόλλυβα, πῆγε καὶ τὰ φύτεψε στὸ γειτονικὸ κῆπο κάτω ἀπὸ τριανταφυλλιά, ἔμπηξε ἀποπάνω ἕνα μαχαίρι μαυρομάνικο, ποὺ κρατοῦσε ἀπὸ τὸ σπίτι της, καὶ προσευχήθηκε στὴν Παναγία νὰ ἰδεῖ στ᾽ ὄνειρό της τὸν ἄντρα ποὺ θὰ πάρει [1]. «Τὴν ἄλλη μέρα διηγήθηκε στὶς φιλενάδες της τὸ «νείρατο» ποὺ εἶδε στὸν ὕπνο της : «Εἶχε, λέει, ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι της μιὰ κληματαριά, μὲ πολλὰ φύλλα πράσινα, γεμάτη σταφύλια. Κάτω ἀπὸ τὴν κληματαριά, εἴταν ἕνας «γάδαρος», μ᾽ ἕνα μακρὺ καινούργιο σκοινὶ στὸ λαιμό. Ἔπιασε, λέει, ἀπὸ τὸ σκοινὶ καὶ τὸν ἐτράβηξε ἡ Λισαβὼ μέσα στ᾽ ἀχούρι της, τὸν ἔδεσε καὶ τοῦ ἔδωσε κ᾽ ἔτρωγε. Ἀπὸ τὴ χαρά της ποὺ εἶχε «γάδαρο» ξύπνησε. «Πῆγα, λέει, στ᾽ ἀχούρ᾽, γάδαρος δὲν εἴταν. Πῆγα στὸ παναθύρ᾽ νὰ δῶ τὴν κληματαριά, τίποτα ! . . .».

Κ᾽ ἡ Καλλιόπη, σαραντάρα μιὰ γειτόνισσά της καὶ ἔμπειρη ὀνειροκρίτισσα, τῆς ἐξήγησε :

«Καλὸ τὸ νείρατο σ᾽, Λισαβώ μ᾽. Τὸ κλῆμα, Λισαβώ μ᾽, εἶναι τὸ στεφάνι [2]. Ὁ γάδαρος, μαθές, εἶναι ὁ γαμπρὸς ποὺ θὰ πάρεις. Τὸ σκοινί, εἶναι μακρὺς δρόμος, γιατὶ θά ᾽ρτει ἀπὸ ἄλλο μέρος, δὲ θά ᾽ναι ἀποδῶ μέσα. Τ᾽ ἀχούρι ποὺ τὸν ἔβανες κ᾽ ἔτρωγε, θὰ πεῖ πὼς θὰ ᾽ναι σώγαμπρος· θὰ ᾽ρτει νὰ μείνει ἐδῶ στὸ σπίτι σας· δὲ θὰ σὲ πάρει στὴν ξενιτειά».

Πιστότατα ἔχει ἐπαληθέψει τ᾽ ὄνειρο αὐτό. Σὲ λίγον καιρὸ ἦρθε ἀπὸ τὸ Ἐξαμύλι ὁ Νικόλας . . ., τσαγκάρης στὸ χωριό του, τὴν παντρεύτηκε κ᾽ ἔμεινε στὴν Καλλίπολη, σώγαμπρος στὸ σπίτι τῆς Λισαβῶς.

Κραυγαλέα εἶναι ἡ libido στὸ παραπάνω ὄνειρο. Καὶ παρόμοια λαογραφικὰ στοιχεῖα εἶναι πολυτιμότατα στὴ νέα ἐπιστήμη ποὺ ἀποτελεῖ ἡ ψυχανάλυση μὲ τὸ φροϋντισμό, καὶ στὶς ψυχικὲς ἔρευνες γενικότερα.

***

Τὰ δυὸ αὐτὰ λαογραφικὰ μνημεῖα μοῦ τὰ διηγήθηκε ὁ ἀείμνηστος Γεώρ-

---

1. Τὸ ἔθιμο αὐτὸ γινότανε δυὸ φορὲς τὸ χρόνο : Τῶν Ἁγίων Θεοδώρων καὶ τὸν Ἰούνιον, τ᾽ Ἁγ-Γιαννιοῦ τοῦ Κλήδονα.

2. Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια, στὰ μέρη ἐκεῖνα, χρησιμοποιούσανε γιὰ στέφανα τοῦ γάμου κληματσίδες. Γι᾽ αὐτὸ ἔμειναν καὶ οἱ εὐχές· στὸν παράνυμφο : «καθὼς ἔβαλες τὸ κλῆμα, νὰ βάλεις καὶ τὸ λάδι»· καὶ στὸν ἀνάδοχο ἀντίστροφα : «καθὼς ἔβαλες τὸ λάδι, νὰ βάλεις καὶ τὸ κλῆμα».

γιος Γιαννακάκης, ἀπ' τὰ Γανόχωρα τῆς Ἀν. Θράκης, διδάσκαλος τοῦ Γένους, ἐνθουσιασμένος ἐθνικὸς ἀγωνιστὴς καὶ συνεργάτης, τούτου τοῦ Ἀρχείου, κατὰ τὸ ἔτος 1949, στὴ Σύρο. Εἴμασταν συντροφιὰ δυὸ καὶ πλέον χρόνια στὸ φιλόξενο σπίτι του. Ἔγραφε τότε ἱστορικὰ τῆς Θράκης. Τακτοποιοῦσα κ' ἐγὼ σκόρπια μου χειρόγραφα. Κάναμε λόγο συχνά, ἄλλοτε γιὰ τὶς δικές του καὶ ἄλλοτε γιὰ τὶς δικές μου ἀσχολίες καὶ γιὰ τὰ ἱστορικολαογραφικὰ γενικῶς ἐνδιαφέροντα. Ἔτσι, κοντὰ στ' ἄλλα, σημείωσα καὶ τὰ πιοπάνω λαογραφικὰ ἀφηγήματά του.

Γεμάτος συγκίνηση ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις ἐκεῖνες, καὶ μὲ τὴν ἐπέτειο τώρα τοῦ θανάτου του, σκέφτηκα πὼς δὲ θὰ εὕρισκα πιὸ εὐπρόσδεχτο στὴν ὡραία του ψυχὴ τρόπο, γιὰ νὰ κάμω μιὰ σπουδὴ στὴν εὐλαβική, στὴν ἀγέραστη μνήμη του, ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ ἀγαπημένου του περιοδικοῦ συγγράμματος, ποὺ τὸ τίμησε μὲ ἀξιόλογες συνεργασίες του.

Ξ. Κ. Ἀκογλους

ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Ὑπὸ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ι. ΓΕΩΡΓΑΚΑ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βορείου Ντακότας

Τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Βορείου Ντακότας (Grand Forks, N. Dak., Η.Π.Α.) κατόπιν συμβάσεως μὲ τὸ Γραφεῖο Παιδείας τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἔχει ἀναλάβει νὰ δημιουργήση ἕνα περιεκτικὸ γενικὸ νεοελληνο-αγγλικὸ λεξικό. Ἡ χρηματοδότηση τοῦ Προγράμματος τοῦ Λεξικοῦ ἔχει ἐγκριθῆ ἀπὸ τὸ Πρόγραμμα προαγωγῆς γλωσσῶν τοῦ εἰδικοῦ νόμου περὶ Ἐκπαιδεύσεως γιὰ τὴν Ἐθνικὴ Ἄμυνα. Θὰ εἶναι ἕνα συγχρονισμένο γενικὸ λεξικὸ τῆς δημοτικῆς, κυρίως γιὰ χρήση τῶν σπουδαστῶν τῶν πανεπιστημίων καὶ τῶν ἐπιστημόνων ἐρευνητῶν. Τὸ ἔργο εἶναι προγραμματισμένο νὰ τελειώση στὶς ἀρχὲς τοῦ 1964. Τίτλος τοῦ ἔργου θὰ εἶναι :

Ἑλληνο-αγγλικὸ Λεξικὸ τῆς κοινῆς καὶ λογοτεχνικῆς Νεοελληνικῆς.

Τὸ λεξικὸ προβλέπεται νὰ ἐξυπηρετήση τὶς ἀνάγκες τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κόσμου, μεταφραστῶν, ὁδηγῶν, δημοσιογράφων, προσωπικοῦ τοῦ κράτους καὶ ἄλλων, ὅσοι χρειάζονται νὰ διαβάζουν ἔργα γραμμένα στὴ δημοτικὴ ἢ νὰ ἔχουν στὴ διάθεσή τους μία πηγὴ πληροφοριῶν λεξιλογικῶν, σημασιολογικῶν, γραμματικῶν καὶ ἄλλων γιὰ τὴν Νεοελληνικὴ γλῶσσα, ἡ ὁποία ἔχει τοποθετηθῆ μεταξὺ τῶν γλωσσῶν ποὺ ἀξίζουν νὰ καλλιεργηθοῦν γιὰ τὸ ἐθνικὸ συμφέρον. (Ἡ ἀξιολόγηση αὐτὴ ἔγινε ἀπὸ συνέδριο εἰδικῶν γιὰ τὶς γλῶσσες τῆς Ἐγγὺς καὶ Μέσης Ἀνατολῆς ποὺ συνεκλήθη ἀπὸ τὴν Ἀμερικανικὴ Ἕνωση Νέων Γλωσσῶν, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1959, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Γραφείου Παιδείας στὴν Οὐάσιγκτον).

Τὸ βιβλίο θὰ ἀποτελῆται ἀπὸ 2.500 περίπου δίστηλες σελίδες μὲ μικρὰ στοιχεῖα (σχήματος λεξικοῦ μετρίου μεγέθους) καὶ θὰ περιλαμβάνη περίπου 50.000 λήμματα, δηλαδὴ ὅλες τὶς λέξεις τῆς κοινῆς καὶ λογοτεχνικῆς δημοτικῆς, μ' ἔνδειξη τῆς προφορᾶς (στὴ φωνητικὴ γραφή), τῆς προελεύσεως καὶ τῶν σημασιῶν, μαζὶ μὲ τὴ χρήση στὰ συμφραζόμενα, δηλαδὴ παραδείγματα προτάσεων, παροιμιῶν, τραγουδιῶν καὶ μὲ ἰδιωτισμούς, ποὺ θὰ μεταφράζωνται μὲ τ' ἀγγλικά τους ἀντίστοιχα. Τὸ λεξιλόγιο τῆς νεοελληνικῆς πεζογραφίας καὶ ποιήσεως θ' ἀντιπροσωπεύεται πλούσια ἀπὸ διακόσια περίπου κεί-

μενα νεοελληνικὰ ποὺ θ' ἀποδελτιωθοῦν συστηματικά. Θὰ λείπουν μόνον οἱ πολὺ εἰδικοὶ τεχνικοὶ καὶ ἐπιστημονικοὶ ὅροι, ἀλλὰ θὰ περιληφθοῦν ὅλοι οἱ τεχνικοὶ καὶ ἐπιστημονικοὶ ὅροι (π. χ. φυτῶν, ζώων κτλ.), ὅπως καὶ λέξεις ποὺ προέρχονται εἴτε ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα εἴτε ἀπὸ τὶς νεοελληνικὲς διαλέκτους, ἐφ' ὅσον ἔχουν ἐνσωματωθῆ στὴν κοινὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα (δημοτική).

Γραφεῖο τοῦ Λεξικοῦ λειτουργεῖ τώρα στὴν Ἀθήνα ὡς ἰδιαίτερη ὑπηρεσία τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βορείου Ντακότας. Τὸ ἐπιτελεῖο περιλαμβάνει πέντε φιλολόγους καὶ δύο ἄλλους βοηθοὺς μὲ τὸν κ. Δ. Γεωργακᾶ ὡς διευθυντὴ τοῦ Προγράμματος, τὴν καθηγήτρια κυρία Βαρβάρα Γεωργακᾶ ὡς ὑποδιευθύντρια καὶ εἰδικοὺς ὡς συμβούλους μὲ συμβολὲς ἀπὸ εἰδικώτερους κλάδους (φυτολογία, ζωολογία, λαογραφία, λογοτεχνία, κλπ.[1].

Περιοδικὰ κλασσικῶν καὶ νέων γλωσσῶν, φιλολογίας, μελετῶν τῆς ἑλληνικῆς Κοινῆς, βυζαντινῶν μελετῶν, Νεοελληνικῶν σπουδῶν, λογοτεχνίας κλπ. παρακαλοῦνται νὰ δημοσιεύσουν τὴν παροῦσα δεύτερη ἀγγελία ἢ μὲ ἄλλον τρόπο νὰ τὴν κάμουν γνωστὴ στοὺς ἀναγνῶστες των, γιὰ νὰ πληροφορηθῆ ὁ κόσμος τῶν ἐπιστημόνων καὶ νὰ λάβουν οἱ συντάκτες τοῦ Λεξικοῦ τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ ἐνημέρωση καὶ συνεργασία στὸ ἔργο τους. Στὸ σημεῖο αὐτὸ παρακαλοῦνται ἰδιαίτερα γλωσσολόγοι, φιλόλογοι, λαογράφοι, λογοτέχνες καὶ εἰδικοὶ σ' ἐπιστημονικοὺς κλάδους (ἰατρική, βιολογία, νομικὴ κλπ.) νὰ βοηθήσουν τὸ ἔργο τοῦ Λεξικοῦ ποὺ θὰ εἶναι χρήσιμο καὶ στὴν ἐπιστήμη καὶ στὴ διεθνῆ συνεννόηση. Ἀνάτυπα, παλιὰ καὶ νέα, μελετῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λεξιλογίου, βιβλία, βιβλιογραφικὲς ἐνδείξεις κλπ. ἀπὸ συναδέλφους εἶναι πολύτιμα καὶ εὐπρόσδεκτα.

Ἀντίτυπα τῆς παρούσης καὶ ἑπομένων ἀγγελιῶν, ποὺ θὰ γίνουν σχετικὰ μὲ τὴν πρόοδο τοῦ ἔργου στέλνονται σ' ὅποιον ζητήση. Πληροφορίες μποροῦν νὰ ζητοῦνται ἀπὸ τὸ Γραφεῖο τοῦ Λεξικοῦ ὡς ἑξῆς :

Δημήτριον Ι. Γεωργακᾶν
Διευθυντὴν Προγράμματος Ἑλληνο-αγγλικοῦ Λεξικοῦ
(Πανεπιστημίου Βορείου Ντακότας)
ὁδὸς Γεωργίου Βεντήρη 2 - Φιλοθέη Ἀθηνῶν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

'Αβδοὺλ Μετζὶτ 297
ἀγανάκτησις τῆς Εὐρώπης 7
Ἄγγλοι, Αὐστριακοὶ καὶ οἱ Ρῶσσοι 29
'Αγία Μαρίνη 26
'Αγία 'Αναστασία 329
Ἄγριαι καὶ γοεραὶ φωναὶ 47
ἄγριος ὄχλος 18
ἀγὼν 1821 ἀπὸ Τουρκικὰς πηγὰς 302, 303, 304, 305
'Αδαμαντίδην Γ. 107
ἀδελφοὶ Δάνδολοι 112
αἱ ἀρχαὶ διέπραξαν 56
αἱ δύο Μεσημβρίαι 88, 89
αἱ δυστυχεῖς γυναῖκες 46
αἱ ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ 31
αἱ ζημίαι ἑλλην. περιουσιῶν 20
αἱ ὁδοὶ 46
αἱ οἰκογένειαι τῶν βουλγαρικῶν ὑπαλλήλων 40
αἶσχος 18
αἰσχρουργία 49
αἱ σωθεῖσαι οἰκίαι 50
αἱ τοῦ λαοῦ θελήσεις 15
αἱ τρεῖς πανηγύρεις τῆς Πόλης 290, 291, 292
ἀκὸ νὲ στὲς μείρα, νὰ τὴ σεκῆρα 31
Ἄκογλου Ξ. 342
Albert Dumont 270
'Αλέξανδρος αὐτοκράτωρ 218
ἀλλαξοπιστία 252
'Αλλ' αἱ ἐλπίδες 43
ἀλληλοδιδαχτικὴ Langaster 237
ἅλυκὰς Φωκιανοῦ Ματσάγκου 40
ἀνάγνωση 240
ἀναγραφὴν λεπτομερειῶν 223
Ἄμαντος Κ. 334
'Αναλυτικὸς πίναξ θεμάτων 103, 104, 105
ἀνασκαφαὶ Βουλγαρίας 285
ἀνασκαφαὶ εἰς Εὔξεινον 283
ἀνασκαφαὶ γύρω ἀπὸ τἀνάκτορα Βλαχερνῶν 307, 308, 309, 310
'Ανατολικὴ Μοισία 79, 80
'Ανατολικῆς Ρωμυλίας 15
ἀνατροφὴ παιδιῶν 251
ἂν δὲν θέλης εἰρήνην λάβε πόλεμον 31
ἄνδρες ξακουστοὶ 267, 268
ἀνέθεσαν τῇ Ρωσσίᾳ 7
'Ανέτειλε 16 'Ιουλίου ἡμέρα ἀποφρὰς 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31
ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων 63
'Αντώνιος Μεγιὲ 272
ἀξία τῶν κωδίκων 231, 232, 233
ἀξία τῶν περιηγητικῶν κειμένων 231
ἀπειλὰς ἐπ' ἀπειλαῖς 18
ἀπειληθέντες Μεσημβρινοὶ 59
ἀπεῖχε τῆς συμμετοχῆς 14
ἀπῆλθεν εἰς Πύργον 60
ἀπόγονοι τοῦ Κροὺμ καὶ 'Ασπαροὺχ 18
ἀποκοιμίζονται 'Αγχιαλῖται 37
ἀπόφασις Κεμὰλ 298
ἄρθρα 95. 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102
ἄρθρα συντάγματος 35
ἄρθρον 19 Συντάγματος 35
ἄρθρον 138 τοῦ ποινικοῦ νόμου 55
ἀριθμητικὴ 240, 241
ἀρνησίπατρις, ἐξωμόται ἀρνησιγενὴς 13
ἁρπαγὴ τοῦ μοναστηρίου 210
ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα Θράκης 288, 289, 290
'Αρμενικὸ θέατρο 117
ἁρπαγαὶ ἐν Στενιμάχῳ ὡς ἐξῆς 32
ἀροτριῶν αὐτὰς (Sakazov) 219
'Αρχεῖον Πατριαρχείου Οἰκ. 299
'Αρχεῖον Θράκης εἰκοσιπενταετία 328
ἀρχιερέα Νεόφυτον 17
ἀρχιλησταὶ ὁ 'Ηγεμὼν καὶ οἱ ὑπουργοί του 36
ἀσύγνωστον ἀδιαφορίαν τῶν ἰσχυρῶν 49
ἂς ἔλθουν νὰ τὰ πάρουν 62
ἂς ἴδωμεν τὰς πράξεις τοῦ συλλαλητηρίου 30
ἀστυνόμου Μιχαὴλ 'Ιβὰν λόγοι 22
'Αθανὰς Λώλωφ ἀναφορογράφος 63
ἀτμόμυλον 52
ἀτυχὴς Μαλιάδης
ἀτυχὴς 'Αγχίαλος 47
αὐτουργοὶ τῶν τρομερῶν σφαγῶν 7
ἀφῆκαν νὰ ψηθοῦν ζῶντα 8
'Αχελῶον ἢ 'Αχελὸν 217

Βαβεοχώρι 110
βακχικὰ ὄργια 19
Βάρνας-Πρεσλάβας 12
Βάρνας Νεόφυτος 13
βασιλιὰς 315
Wassiliev 217, 225
βασιλομήτωρ Ζωὴ 220
βδελυκτὸς 13
βεβακχευμένοι 14
Βέλτσεφ 16
Βερναδάκης Δημ. 116

βερολίνειον συνθήκην 8
Beulé Ernest 267
Βερώνη Αἰκατερίνη 108, 111
Βετσέρνα πόστα 13
βιβλία 91, 92, 93, 94, 95
Βιβλιογραφία 314, 260, 68
Victor Duruy 267
Βίκτωρ Μπεράρ 273
βιοπραγῶσι βανδαλικῶς 13
βίος Ἁγ. Ἀναστασίας 207, 208
Βιστάζων Ἀντώνιον 71
Βλάγκα 281
Βλάδος Μιχαὴλ Ἀναστασίου 1828-1896 120
Βογᾶ Ἰωάννου 220
βουλγαρικὸς λαὸς 14
Βουλγαρικαὶ Ἀρχαὶ 13
Βουλγαρικαὶ φρικαλεότητες 7
Βουλγαρόφυγον 217
Βουλγάρου φιλογενοῦς 19
Βούλκοβιτς 16
Βουτσόπουλος Δ. 313
βραχυγραφίαι 90, 91
Wróblswski Tadeesz 324
Brumot Φερδινάνδος 273
Buffocomiques 111
Βυζαντινὴ τέχνη «δέησις» 298

Gajek J. 323
Γαλλικὴ ἐπανάσταση 250
Γαλλικὸ Θέατρο
Γαλλικὸς σύλλογος ἑλληνικῶν σπουδῶν 267
Γεννάδιεφ ὑπ. ἐσωτερικῶν 36
Γεννάδης 111
γενναίως ἐβοήθησεν 78
Γεώργιος ὁ Μοναχὸς 221
γεωργοὶ καὶ ναῦτες 257, 258
Γιαγχιὰ Κεμὰλ 277
Γιαννακάκης Γ. 340, 341, 342
Γιούργεβον 53
γκάγκαλις 216
Γκαραμπὲτ 49
Γκέλεφ 264
Γκέρλαχ 249
Guillaume Budé 269
Γλάδστων Οὐΐλ. Ε. 7
Glaba Adam 324
γλῶσσαι πυρὸς 47
Γοροδσκόϊ Τεάτρ 108
γραφὴ 234
γραίας ἐνενηκοντούτιδας 9
γρηγοράδα προφορᾶς 230

δαιμωνιώδεις κωδωνοκρουσίαι 44
Δάκκα Βεγγάλης 82
Δαμασκηνὸς 233
Delimat T. 324
Deville 270
δευτέρα κατηγορία 16
δήμαρχος Μεσημβρίας Γιαννᾶκος Γιανούλης 62
δήμαρχος Ἀγχιάλου Σταυρίδης 37
Δήμαρχος Στενιμάχου 22
Δήμαρχος Βάρνης Σιόπωφ 22
δημόσιοι κήρυκες 14
δημοσιογράφοι 115
Διαμάντης Ἀθ. Κωνστ. 70
διάμιο 235
διὰ τῆς ἐν Βερολίνῳ Συνθήκης 63
διατονικὴ τῶν Πυθαγοραίων 272
διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐγεννήθη Ἕλλην 19
διὰ τρομοκρατίες 63
διαφορὰ σταυροῦ 251
διδασκαλία Ἐρασμου 271
διδασκαλεῖο τοῦ Δαμασκηνοῦ 231
διεσκορπίσθησαν 51
διοργανοῦνται ψευδεῖς ἐπαναστάσεις 16
διπλωματικὴ ἱκανότης 53
Dobrowolski Karimierz 326
δολοφονία Σταμπούλωφ 16
Δοξαρᾶς Μιχαὴλ 220
Δούναβιν 221
Δοὺξ Κωνσταντῖνος 220
Duffryn 111
Δραγοῦλεφ Πέτρος καὶ Νικόλαος 12
Δραγοῦλεφ καὶ Σα 13
δρᾶσις Θρακῶν 75
δύο ἀπαντήσεις Νομάρχου 37
δύστηνος ἀρχιερεὺς 18
Δωδεκάλογος 255
δωδεκαετεῖς κορασίδας 9
δωρεὰ Σ. Ἀντωνίου 87
Δωρόθεος Πρώϊος 246

ἕβδομον 298
ἔγγραφα τῆς παραδόσεως 63
ἔγγραφον 63
ἐγγυητριῶν Μ. Δυνάμεων 17
Ἐγιούπ Ἐνσαρὶ 278
ἔγκλημα Σισλῆ 281
ἔγραφεν «ἡ Φιλιππούπολις» 13 Ἰουλίου 1906, 21
ἐθνικὴ θέλησις 15
ἐθνικὴ θέλησις 14
ἐθνικὴ ζημία ὁμογενῶν 32
εἰς ἄμορφον σειρὰν ἐρειπίων 49
εἷς Ἕλλην ἱερεὺς 19
εἰς Σωζούπολιν μεταβὰς 60
Εἰς τί ἆρά γε ἐπταίσαμεν 38
εἰς τὸ προκείμενον 16
εἰς τὸ ἱκρίον 17
εἶχον προγράψει δέκα καὶ ἓξ Ἕλληνας 28
ἐκθρόνισις Ἀλεξ. Βάτεμβερ 16
ἐκκλησία, προσκτίσματα 306, 307
ἐκκλησία Μεταμερφώσεως 282
ἔκκλησις πρὸς τὸ κοινὸν Κων)λεως 115
ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα 228
ἐκτελεῖ τὸ ἔργον 17

ἐκτὸς τῶν συμπαγῶν κοινοτήτων 65
Ἑλλάδιος Ἀλέξανδρος 228, 229, 230
Ἕλληνες Θρᾶκες 259
Ἕλληνες Ὀδησσοῦ 108
Ἑλληνικὰ Γράμματα 227
ἑλληνικὴ κυβέρνησις 12
ἑλληνικὰ μνημεῖα 269
Ἑλληνικαὶ κοινότητες 28
Ἑλληνικὴ παιδεία 227
ἑλληνικὴ περιουσία 51
Ἑλληνικὴ κοινότης Βάρνης 20
ἑλληνικὴ δημοτικὴ σχολὴ 19
ἑλληνικὸν νοσοκομεῖον 20
Ἑλληνικὸ στοιχεῖο 227
Ἐμμανουὴλ Μωρὶς 272
ἔμπνευσις Πανσλαυιστῶν 16
ἐμπόριον καὶ βασανιστήρια 74
ἐμπρησθέντων Ἑλλήνων 49
ἐμπρὸς λοιπὸν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν 30
ἐν δὲ τῷ Εὐσταθοχωρίῳ 33
ἔνοπλοι 71
ἐν τῇ φιλαλήθει ἡμῶν ἱστορίᾳ 24
ἐξεδιώχθησαν 10
ἐξῆς ἔγγραφον 74
ἑξακόσιοι κάτοικοι Αἴνου 74
ἔξόδιο 235, 236
ἔξω συνοικίαν 41
ἐπάνοδος Ζωῆς 221
ἔπαρχος Μίντσεφ 41
ἐπέμβασις αὐτῆς 7
ἐπέτυχεν τοῦ σκοποῦ των 63
ἐπιδρομεῖς 55
ἐπιθεώρηση Ἑλληνικῶν Σπουδῶν 269
ἐπίλογος 65, 66, 67
ἐπίσκοπος Συμεών 13
ἐπισκευαὶ Φοσάτι 297
ἐπίσημος κωμωδία 15
ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὸ μοναστῆρι 216
Ἑπτάλογος 256
ἔργα τῶν ἀρχῶν 22
ἐργασίαι ἀποκαλύψεως 298
ἔργον Πανσλαβιστῶν 54
ἐρείπια βυζαντινῶν κτισμάτων 299
ἐρημία Σκυθῶν 27
Ἐρριὼ Ἐδουάρδος 268
Ἑταιρίας ἐπετηρίδα 269
ἐτέλεσαν θρίαμβον 17
Ἔτεμ πασᾶς 278
ἐτησία ἑορτὴ 209, 210
εὐαγγέλιον ἱερὸν 213
εὐγνωμοσύνη Θράκης 270
εὐδοκιμοῦν αἱ μυσαραὶ πράξεις 19
εὐπείθεια καὶ ὑπακοὴ 238
εὕρον ἀνέλπιστον ἀντίστασιν 43
ἐφημερὶς Φιλιππούπολις 15 Ἰουλίου 1906 ἀρ. 3581, 24

Ζάγκλης Δημ. 218.
Ζα ματέζι 55
Ζὰν Μπεράρ 274
Ζαχαρία Στογιάννωφ 16

ἡ ἀπόφασις 20
ἡ ἁρπαγὴ ὡς νόμιμος 20
ἡ ἀτμάκατος 44
ἡγεμονικῶν διοικητικῶν ἀρχῶν 21
ἡ δὲ ὅλη ζημία 51
ἡ δεινὴ ἦττα 217
ἡ διοργανωθεῖσα αὕτη ἅμυνα Ἀγχιάλου 35
ἡ ἐξαρχία 63
ἡ ἠθικὴ Βουλγάρων 21
ἡ θάλασα 47
ἠθοποιοὶ 110
ἡ Θράκη εἶναι μεγάλη ὑπόθεση 270
ἠκυρώθη ἀπόφασις 224
ἡ μὲν Εὐρώπη 45
ἡ νὺξ τοῦ Σαββάτου, 40
ἡ παιδεία 227
ἡ πειρατεία στὴ Μαύρη Θάλασσα 214, 215
ἡ πηγὴ διαταγῶν ἡ αὐτὴ 37
ἡ πλατεῖα 31
ἡ πολιορκία 62
ἡ προδοσία ἀπεδείχθη 224
ἡρπάγησαν Ἑλλ. Σχολεῖα 10
ἤρχισαν νὰ πυρπολῶσι 43
ἡ συμπλοκὴ 42
ἠσέλγησαν 49
ἡ χωροφυλακὴ 42

Θέατρα ἄλλων συνοικιῶν 109
θεατρικὴ κίνησις στὸ Φανάρι 109
Θέατρον τῆς Πόλης 107
θέατρο Βέρδη 112
θέατρον Εὐτέρπης στὴ Σμύρνη 112
Θεατρικὰ Περιοδικὰ 114
θεατρικοὶ μεταφρασταὶ 114
Θεατρῶναι 113
θίασοι 112
θίασος Ἠρ. Χαλκιοπούλου 107
θέματα διάφορα 317
Θρᾶκες ναυτικοὶ 72
Θεολόγος τῆς Θάσου 306, 307
Θρακικὸ παραμύθι 314
θρησκευτικὴ διαπαιδαγώγησι 251
Θωμᾶς Οὐατεμόρε 297

Ἰάκωβος Ρίζος Νερουλὸς 113
ἰατροῦ Κουτσοδημήτρη 31
ἵδρυσαν 1782 ναὸν 81
ἱερὰ βιβλία 31
Ἰουλίου 4 19
Ἰουλίου 10 21
Ἰουλίου τὴν 28 37
Ἰουλίου 29 38
Ἱστορικὸν ἔγγραφον Στενιμάχου 286, 287 288
Ἰταλικὸ θέατρο 116

Ἰωαννίδου Μαρίας 320

καθηγητὴς Ματιὲ 275
καθηγ. Ρομπὲρ 274
καθιδρύματα 26
καὶ ταταρικῶς ὀργιῶντες 17
καὶ ἐν Πύργῳ κακοῦργα σχέδια 28
καί τινες Ἀρμένιοι 44
κακουργίας ἀκατονομάστους 49
Κακκαβέλας Δημήτριος ἁμαξηλάτης 44
κακὰ προεμηνύοντο 221
Καλινέσκου Γ. 314, 315, 316
Καλοπαθάκης Δημ. 265
Καμπούρογλους Δ. 234
κανδηλανάπτης 19
καπετὰν Ἀναστάσης 71
καπετὰν Λάζον 71
καπετὰν Βαγγέλην 71
Καρναμπὰτ 50
Κάρπον ἐξ Αἴνου 72
Κασίμπασα 297
καταστροφὴν ἔπαθον 52
καταγωγὴ Σινὰν 278, 279, 280
καταλαμβάνει τὴν μονὴν 36
καταδίωξιν καὶ ξυλοκόπημα δυστυχῶν Ἑλλήνων 18
καταστροφὴ τῆς Ἀγχιάλου 51
κατὰ τῶν Ἑλλην. καταστημάτων 31
κατὰ τῶν ἐν Ρουμανίᾳ βιούντων Ἑλλήνων 13
κατέλαβε Ἀδριανούπολιν 219
κατεπάτησαν πάντα νόμον 36
κατηχήθησαν πλεῖστοι 71
κεντητὸς Ἐπιτάφιος 310
Κένωφ Ἀγχιάλου δήμαρχος 40
Krzyzanowski Iulian 322
Kirkilissa 249
κλασικῆς ἀρχαιότητος 285
Κλεάνθους Κομνηνοῦ 56
κληρικοὶ 259
κοινὴ γνώμη 15
Κομιζόπουλον Ἀντ. 72
κομιτατζῆδες 50
κοσμοπολιτεύων πολιτείαν 9
Κοτοπούλης Δημ. 113
Κουβελᾶν Βασ. 21
Κουμαριανὸς Δ. 22
κουμαράδες, ραπανίδες 253
«Κράϊ» ἐφημ. 39
Κριτόπουλοι 246
κρουόμενα τύμπανα 14
κτίριον Μητροπόλεως 26
Κυριακὴν 23 Ἰουλίου 32
κύριον ἄρθρον Φιλιππουπόλεως 23
Κωστὴς Ἰγνάτογλου 71
Κων)τῖνος Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος 223
Κωνσταντινίδης Μαργαρίτης 284, 285
Κωνσταντινίδης Θωμᾶς 114

Λαζοὶ-Πειραταὶ 215, 216
Λαϊκὲς προσευχὲς 251
Λαογράφος Oskar Kolberg 321, 322, 323, 324, 325, 326
Λάσκαρις Ν. 107
Λασιάνης 243
λείας ἐκ τῶν ἐμπορευμάτων 44
λεία Μυσῶν 27
Λειβαδὰς Ἀν. 112
Λέων ὁ Φωκᾶς 221
Λέων Διάκονος γράφει 224
λιθοβολισμὸς τοῦ Ἱεράρχου 17
λιπόθυμοι κ' αἱμοσταγεῖς 18
Λιούμπα Ὀγκνένοβα 283, 284, 285, 286
λογαριθμικὴ 235
Λογοθετίδης Βασ. 111, 338, 339, 340
Λούκας 264
λόφος Ταταούλων 297

μαγειρεῖον Τσάκνα 31
μαγικὸν φαγητὸν 314
μαγικὸν ποτὸν 314
Μάδυτος 1784 248
Μαζαράκης Ε.Δ. 317
μάθημα πρῶτον ἀπαγγελίας 253
μαθήματα 240
Μανὰς τοῦ Γαλλ. θεάτρου 112
Μανουὴλ Γκεωργῆεφ 59
μαρμάρινοι τάφοι 282
Μαρτῖνος Κρούσιος 229
Μαυρομμάτης Θεόδ. 202
μάχη κρατερὰ 917, 222
Μέγαν Γ. καθ. 285
Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ 281
Μελᾶς Π. 265
μερικὰ θέματα 271
Μεσαιωνικῆς ἐποχῆς 285
Μεσημβρία 285
μέσου τῶν ἀβαθῶν ὑδάτων 50
μετὰ τῆς μισθάρνου σπείρας 12
Metropolite Gaïdurís Elenus Elada 13
Μήδεια ἢ Μηδεία 329
Μητροπολίτης Γερμ. Καραβαγγέλης 263
Μητροπολίτης Βασίλειος 36
μητροπολίτου Βάρνης Πολυκάρπου 12
μία ἐνέργεια 75
μικρότερος ἀδελφὸς 314
Μισαηλίδης Χριστόφορος 114
μῖσος διδασκόταν 252
μισθοφορικὴ σπείρα Δραγγοῦλεφ 14
μισθωθεῖσα σπείρα 14
Μιχαὴλ Λυμπερίδην 31
Μιχαλάκης Βλαδικόπουλος 62
Μνημοσύνη Λέσχη 107
μολυβδοκοντυλοπελεκημένη 230, 231
Μοναστήρι Ἁγίας Ἀναστασίας 202
Μονὴ Ἁγίας Ἀναστασίας 299
μονὴ Μυρελαίου 277
μονὴ Ἀγχιάλου Ἁγίου Γεωργίου 20

μονὴ Ἁγ. Γεωργίου 36
μονόχειρα ἀρχιληστὴν Πετκὼφ 55
Μοσχόπουλος Ν. 281
μπακίρι ἁγιασμοῦ 257
μπέξ-ου-σλάβεν-φοντ 13, 50
Μπεράρ Λεὸν 268
μπρούντζινο καλαμάρι 254, 257
Μπουγιούκ-ντερὲ 110
Μπουκεβὴλ 230
μυθολογήματα Βουλγάρων ἱστορικῶν 217
μυσαρὰ σχέδια 14
μωσαϊκὰ Ἁγίας Σοφίας 297

ναὸς τῆς Παναγίας 50
ναοῦ ἁγ. Νικολάου 19
ναρόδνα βόλια 14
ναύαρχος Ρωμ. Λεκαπηνὸς 221
ναυτικοὶ 71
Νέα μωσαϊκὰ Ἁγίας Σοφίας 296, 297
νεκρούπολις Ἐγιοὺπ 278
νεομάρτυς Στέφανος 73
νησάκια 202
νησταία 251
Νομάρχης Φιλ)λεως 25, 26, 27, 28, 29
Νοέμβριον τοῦ 1876 ἔτους ἡ Ρωσσία 7
Νομάρχης Φιλιππουπόλεως 25, 26, 27, 28, 29
Ντερίμτεκιν ἀνεστήλωσε 309
Ντιβὰν Γιολοὺ 278

ξακουστὴ Αἶνος 248
ξάστερα ὡμολόγησεν 58
Ξενᾶτος Ἀνδρέας 112
Ξενόπουλος Γρηγ. 114

Ὀδησσὸς 108
Ὀδύσσεια 204
ὁ Ἕλλην πρόεδρος Πύργου 29
ὁ ἔπαρχος ἐπάξιος μιμητὴς 39
οἱ Ἀγχιαλῖται 34
οἱ αἱμοβόροι 46
οἱ διατάξαντες τὰς ὕβρεις 20
οἱ δυστυχεῖς Ἀγχιαλῖται 45
οἱ ἐπιδρομεῖς 43
οἱ Ἕλληνες κάτοικοι Φιλιππουπόλεως 25
οἱ Θρᾷκες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδας 69
οἱ θρασεῖς λησταὶ 48
οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοὶ 54
Οἰκογένεια Σούτσων 116
Οἰκονομίδην Δ.Β. 319
Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον 12
ὁ λόγος ἦτο 50
ὁλοκαυτώματα πίστεως 49
ὁ λυσσῶν ὄχλος 31
ὁμαλιστήριο 235
οἱ Μεσημβρινοὶ 56
οἱ Μιλήσιοι 202
ὁ Μητροπολίτης 48
ὁ μητροπολίτης Ἀγχιάλου 52
ὁ μῦθος ἀπολιθωμένου πλοίου 203
ὀνικῶς αὐτῶν νίκης 17
ὀνόματα φονευθέντων 51
ὀνόματα ἐπισήμων Ἑλλήνων 27
ὄνον 13, 14
ὁ νυκτοκλέπτης 18
οἱ παραστάσεις 107
οἱ παριστάμενοι 272
οἱ πολῖται νήστεις 45
ὁ πετροπόλεμος, ὁ ροπαλοπόλεμος καὶ σιδηροπόλεμος 30
ὁ ποιητὴς Ὅμηρος 203
ὁποῖα αἰσχρὰ καὶ ληστρικὰ μέσα 4
ὄργανα 239
ὀργανικὸς νόμος Ἀν. Ρωμ. 332, 333
ὁ Σίφνιος Γρηγόριος 81
ὀστεοφυλάκιον Σισλῆ 283
ὁ τηλεγραφητὴς 61
ὁ Τοῦρκος 252
οὐδεμία παρατήρησις 17
Οὐννοτάταροι καὶ Σκυθοτάταροι 25
οὐρανομήκεις στῆλαι 47
ὁ ὕφαλος 203

Παγκρατούκα στρατηγὸς 219
Παλαιὰν ἀρχιερατικὴν στολὴν 13
πανσλαυιστικῶν ἰδεῶν 15
Πανσλαυισταὶ 12
παντελῆ καταστροφὴν Ἑλληνισμοῦ 18
Παπαδόπουλος Στέφανος 292
Παπαδόπουλος Τζανῆς 310
Παπάζογλου Ν. 71, 280
Παπαναστασίου Ἰωάννου 67
Παπαχριστοδούλου Πολ. 111, 205, 227
παραδόσεις καὶ δημοτικὰ τραγούδια 71
παραδόσεις 252
Παρασκευὰς Ν. 20, 111
παρατηρήσεις 319
παρατιθέμενα ἔγγραφα 76, 77, 78
παρόμοιον ἀνοσιούργημα 8
παρόμοιον παράδειγμα 49
Παστιὰν Θ. 21
Πατζινάκας 221
Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' 306
Πατριάρχης Νικ. ὁ Μυστικὸς 218
Πατριάρχης Ἰωακεὶμ Γ' 210, 264
πάτρωνες Γεννάδιεφ, Πετκώφ, καὶ Ἡγεμὼν 39
Παχουλὸς Σωκρ. θίασος 110
πεδίον βανδαλικῶν ὀργίων 19
πέμπτον ἄρθρον τῆς Βερ. συνθήκης 10
πέντε Ἕλληνες μητροπολῖται 10
πεπολιτισμένος κόσμος 9, 110
Πέραν τοῦ Ἀξιοῦ 71
Perdrizet, Hauvette 270
περιγραφὴ νήσου 203
περιγραφὴ 233

περιγραφὴ φάλαγγα 237
περιγραφὴ Robert Walsh 238
περιγραφὴ ἱερῶν σκευῶν 213, 214
περιοδικὸν Lud 321
περιουσία καὶ ὀργάνωση Ἑλληνισμοῦ 281
Περσικὸ θέατρο 117
Πεταλίδη Λύκειον 107
Πετκὼφ ὑπ. ἐσωτ. 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59 60
πέτρινος ἄνθρωπος 324
πηγαὶ ἐξ ὧν ἠρύσθην 6
πίναξ συγγραφέων 105, 106
Pipin A. 323
Πιττακῆς Στίλπων ὁ Σμυρναῖος 111
πλεονέκτημα 53
πνεῦμα τῆς ἐποχῆς 228
ποινὲς 236
πόλεις καὶ χωρία Ἑλληνικὰ 63, 64 65
πόλη Πηγῆς-Σηλυβρῆ-Καποῦ 277
πολιορκεῖ ταύτην 218
Πολίτης Νικόλαος 307
ποταμὸν (Ἀχελὸν) Ἀχελῶον μάχη 217
ποῦ εἶναι ὁ δεσπότης ; 48
πράξεις τοῦ συλλαλητηρίου 30
πρόβλημα ἐποχῆς 244
προδοτικὴν ἀδιαφορίαν 9
Πρόεδροι Συλλόγου 269
προϊστορικῆς ἐποχῆς 285
Προποντίδα-Μαύρη 258
προσοδοφόροι 219
πρὸς ὑπογραφὴν τῆς ἀναφορᾶς 34
προσφέρει χρήματα 13
πρόσφυγες Μεσημβρίας 286
προφάσεις λύκων 57
πρῶτο πνευματικὸ ἄνθισμα τῶν Θρακοελλήνων 245, 246
Πρωτόπαπας Πέτρος διδάσκαλος 81
πρωτόσχολος 256
πύργος Ἀνεμᾶ 310
πυρποληθέντες 51
πυρπολεῖ διὰ πετρελαίου

Ραγκαβῆς Ἀλέξανδρος 113
Ραγκαβῆς Κλέων 113
Ραμπελαὶ 268
Ρεϊνὰχ Θεόδ. 272
Ρενὰν Ἐρνέστος 267
Ρήγας καὶ Ξάνθος 250
Riegger Adam 326
Robert Walsh 249
Ροδᾶς Μ. 107
Ροδινὸς Ἰωάννης 220

Σαϊνεάνου Ι 316
Σάλλας Ἐδ. 112
Σαράντα-Ἐκκλησίαι 111
Σαράφης Α. 111
σατανικὸν σχέδιον 15
Seure καὶ Laurent 270
Σηλυβρία 249
Σημειώματα 276
Σημείωσις 67
Σιταρᾶς Χ.Π. ἰατρὸς 313
Σιταρᾶς Ἀπόστολος ἰατρὸς 335, 336, 337, 338
σιωπηρὰν ἐπιδοκιμασίαν 19
Σκηνοθέται 114
σκοπὸς τῆς συγγραφῆς 9
Σκοπὸς 249
σκότια αὐτοῦ ἔργα 13
Σκυθῶν ἐρημία 33, 51
Σκυθῶν ἐρημία 51
Σουλτανικὴ λογοκρισία 112, 113
Σουλτανικὸ θέατρο 117
Σοῦτσος Γ.Ν. 113
σόφισμα τῶν Βουλγάρων 54
Σπαντωνάκης 249
σπουδαρχία 226
Σταγείρην Δημ. καὶ Νικόλαον 76
στατιστικὲς 250
Στενίμαχος 249
στοιχειώδικη ἐκπαίδευση 228
στρατηγοῦ Λαχοβάρη 13
συγγραφεῖς καὶ μεταφρασταὶ 113
συλλογὴ ὑπογραφῶν 63
συμβολὴ 317
Συμεὼν ἄρχων Βουλγάρων 217, 218, 219, 221, 222, 226
Συμεὼν ὁ Μάγιστρος 221
συνδιάσκεψιν ἐν Κων)πόλει 7
συνεδριάσεις Συλλόγου 270
συνεδρίασι Παρισινῆς Σορβόνης 271
συνεργασία σχολείου 254
συμπέρασμα 241, 242, 243
συνθήκης Βερολίνου 49
συνθήκη οἵα ἡ βερολίνειος 7
συντάκτες τοῦ Κράϊ Μαλάκωφ 45
σύστημα τῶν σχολείων 229
σφαγαὶ καταπιέσεις 71
σφαγέντες Ἀγχιαλῖται 51
σχέδιον 13
σχισματικοὶ 10
Σχολὴ Ἀγχιάλου 248
Σχολειὰ Ἀδριανουπόλεως 246
Σχολικὰ ἔθιμα στὴ Θράκη 247
σωματεῖον Μικρὰ Ἀσία 109
Σωτήριος Ἀντωνίου 82. 83, 84, 85, 86, 87

τὰ ἀκροατήρια 239
Ταβουλάρης 109
τὰ δέκα μουσεῖα (Κων)λεως 300, 301
τὰ δύστηνα θύματα 41
τὰ ἑλληνικὰ παραμύθια 316
τὰ ἐν Καλκούτῃ ἀρχεῖα 81
τὰ καταστήματα 52
τὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν 53
τὰ ὀνόματα τῶν Φιλιππουπολιτῶν 81
τὰ παμμίαρα ὄργια 30

τὰ παράπονα 20
τὰ Σλαβικὰ δάνεια 292, 293, 294, 295
τὰς πλεκτάνας τῶν ὀργάνων τοῦ Πανσλαβισμοῦ 17
Ταῦτα ἔγραφε Φιλιππούπολις 13 Ἰουλίου 22
τεκνογονία 314
τελειωτικὸς ξερριζωμὸς Ἑλλην. 250
τερατουργήματα Βουλγάρων 8
Τζανέτος πρόξενος 265
τηλεγράφημα 38, 239, 240
τὴν Δευτέραν 17 Ἰουλίου 32
τὴν ἐπαύριον 23 Ἰουλίου 33
τὴν κατάληψιν τῶν ἐν Καβάρνει Ἑλλην. κοινοτικῶν καθιδρυμάτων 24
τὴν Κυριακὴν 30 Ἰουλίου 42
τὴν συστηματικὴν ἐξόντωσιν 9
τιμωρίες 254
τίτλοι θιάσων 112
τὸ διάβασμα (ἀνάγγωση) 230
τὸ καταπέτασμα ἐρρίφθη 39
τὸ κήρυγμα 14
τὸ κύκνειον ἆσμα Φιλιππουπόλεως 23, 24
τὸ κωμειδύλλιο 118
τὸ λάβρον πῦρ 48
τὸ μελόδραμα 118
τὸ παιδὶ στὴ Θράκη 255
τοποτηρητὴς 266
τὸ νοσοκομεῖον παρεδόθη τοῖς Βουλγάροις 20
τὸ παμφάγον πῦρ προχωρεῖ 46
τὸ Πατριαρχεῖον 63
τὸ τηλεγράφημα διὰ τὸ κατόρθωμα 25
τοῦ Κουτρούλη ὁ γάμος 313, 314
Τουρκικά τινα ἔργα 90
Τουρκικὰ νεκροταφεῖα 276
Τουρκικὸ θέατρο 117
Trawinska Moria 324
τραγωδία Κ. Πέρβελη 108
τρεῖς κατηγορίας 16
τρεῖς γλῶσσαι ἀναγνωρίζονται 10
τρία κεφάλαια 11
τρίτη τάξις 16
τρομερὰ πυρκαϊὰ 14
τρομεραὶ φρικαλεότητες Ἁγχιάλου 5
τρομερόν τι ἐτεκταίνετο 39
τρομοκρατία 75
Τρυφερούλης Κωνσταντῖνος 295
Τσακαλάρωφ 264
Τσὰρ-Κρούμ 31
τυπογραφεῖο Χρυσόγλου 108
τύπος τῆς Ἀμαζόνας 315
Τυρολόη 249
τῶν ἐκ Σόφιας ἀρχικωμῳδῶν 37
τῶν ἐν Βιέννῃ Ἑλλήνων 86
τῶν Μεσημβρινῶν τρεμόντων 56

ὑγρὸν πῦρ 298
ὕλην τοῦ ἱστοριδίου 6
ὑπευθύνου Τουρκίας 7
ὑπὸ Κιρκασίων καὶ Βασιβουζούκων 7
ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Βουλγαρικῆς κυβερνήσεως 8
ὑπὸ τοῦ Ἐπάρχου 17
ὕπουλα, καταχθόνια, ἐξοντωτικὰ 12
ὑπὸ φθόνου καὶ αἱμοχαρίας κινούμενα 9

φάλαγγας 236
Φαναριῶτες 108, 109
Φαναριωτικὴ ἀρχοντιὰ 108
φαρισαϊκὰς διαβεβαιώσεις 37
φαρισαϊκὰ σχέδια 54
φεγγαράκι μου λαμπρὸ 227
Φιλήμων Ἰ. 71
Φιλικὴ Ἑταιρία 108
Φιλικαὶ Κουμπάραι 72
φιλοπατρία 252
Φιλιππούπολις 329, 330, 331, 332
φονευθέντες τῶν ἐπιδρομέων 51
Φορολογία γονέων 256
φυλετικὴ διαπαιδαγώγηση 252
φυλὴ καὶ ὀρθοδοξία 252
φυλλάδα 229
Φωτιὲς τ'Ἁγιαννιοῦ 310, 311, 312
φωτογραφίαν ἐπισκ. Συλήμνου 60

χαλαζηδὸν 17
Χαλκηδὼν (Καδίκιοϊ) 110
χαρακτὴρ μητρυιᾶς 315
Χατζῆ Ἀλέξης 82
Χατζηασλάνης Δημ (Βυζάντιος) 113
Χατζηπαρασκευὰς Δημ. 111
Χατζηχρήστου Χρ. 114
χειρόγραφον 57, 244
χελιδόνα Μεγ. Πέμπτης 254
Heuzey ἀρχαιολόγος 267
Heuzey καὶ Daumet 270
Χοιροσφάχτης 217
Χουρμούζης Μ. 113
χριστιανικὴ κυβέρνησις 9
Χριστοφόροβιτς Μ. 108
χρονογράφοι 221
Χρυσόστομος Χρυσομαλλίδης 261
χωροφύλαξ Στέριος Μίχωφ 41

ψωμαθιὰ 110
ψυχαγωγία 235
Ψυχούλης Α. 112
ψυχωφελὲς ἀλφάβητο 255

ὦ ἰσχυροὶ τῆς γῆς 58
ὡρίσθη ἡμέρα καταστροφῆς 36
ὡς ἡ κόλουρος ἀλώπηξ 13
ὥστε ὅλος ὁ Ἑλλην. πληθυσμὸς 65
ὦ τῆς ἀναισχύντου ἀγυρτείας 25
ὦ τῆς στρεβλοκαρδίας 15
ὡς τετελεσμένα γεγονότα 20